

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

**«УКРАЇНА І СВІТ:
ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»**

8-9 квітня 2020 р.

**Харків
НТУ «ХПІ»
2020**

У45

УДК 321.01 (477)

Редакційна колегія:

проф. Сокол Є.І.
проф. Марченко А.П.
проф. Мигущенко Р. П.
проф. Архієреєв С.І.
проф. Бурега В. В.
проф. Романовський О. Г.
проф. Тарароєв Я.В.
проф. Ігнатюк О. А.
проф. Скляр В. М.
проф. Перевалова Л.В.
проф. Петутіна О.О.
проф. Чернявська С.М.
доц. Кудій Д. А.
доц. Шанідзе Н. О.
доц. Ткаченко С.С.

Друкується за рішенням Вченої ради Національного технічного університету „ХПІ”,
протокол № 2 від 28.02.2020 р.

Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: Матеріали міжнар.наук.-теор. конференції студ. та аспір. 8 - 9 квітня 2020 року: - Харків: НТУ „ХПІ”, 2020. – 496 с. – Укр, рос., англ., франц. мовами.

ISBN 978-966-593-534-6

Збірник містить тези доповідей студентів і аспірантів – учасників щорічної Міжнародної науково-теоретичної конференції, присвяченої актуальним проблемам гуманітарної підготовки майбутніх фахівців, які становитимуть інтелектуальну еліту та впливатимуть на подальший розвиток економіки, соціальної та культурної політики своїх країн.

Для студентів, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться історичними, філософськими, психолого-педагогічними, морально-етичними, політико-правовими, мовознавчими, соціально-економічними проблемами сучасного українського суспільства.

ISBN 978-966-593-534-6

© НТУ “ХПІ”, 2020р.

ПЕРЕДМОВА

Сучасна студентська молодь – інтелектуальна еліта грядущого, яка незабаром визначатиме тенденції розвитку економіки, політики, культури, соціального прогресу України. Кожен із них має стати кваліфікованим фахівцем, усебічно розвиненою людиною, висококультурною, порядною, творчою особистістю.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» на підставі поєднання навчання, науки й виробництва готує сучасну управлінську гуманітарно-технічну еліту, покликану в майбутньому керувати державою і стати основою її оновлення й процвітання. Студентів та аспірантів широко залучають до наукових досліджень.

Щорічною є Міжнародна науково-практична конференція студентів і аспірантів «Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес», мета якої – проаналізувати актуальні філософські, психолого-педагогічні, морально-етичні, політико-правові, мовознавчі, соціально-економічні проблеми сучасного українського суспільства, віднайти шляхи подолання світової кризи.

Цього року в конференції бере участь велика кількість студентів і аспірантів з України та багатьох інших країн, зокрема, Сирії, Лівану, Туреччини, Конго та ін. Приємно вражає те, що серед поданих праць є не тільки реферативні, але й серйозні наукові розвідки.

Висловлюємо щирі подяку студентам, аспірантам, викладачам вищих навчальних закладів за участь у підготовці та проведенні конференції. Бажаємо всім плідної праці, творчого натхнення, успіхів, вагомих здобутків у професійній діяльності.

Оргкомітет конференції

СЕКЦІЯ 1

ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ

Безугла Я. В.
НТУ «ХПІ»

КОПНІН ПАВЛО ВАСИЛЬОВИЧ. ЙОГО ВНЕСОК В РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Копнін Павло Васильович (1922-1971) – видатний український і російський філософ, завідувач кафедрою філософії Київського політехнічного інституту та Київського державного інституту імені Т. Шевченка (1958-1971), директор інституту філософії АН УРСР (1958-1962), директор інституту філософії АН СРСР (1968-1971).

Репресії другої половини 30-х років завдали згубного удару українському філософському життю. Згодом воно покращилось і у 1944 році відновилося у Київському університеті. Проте, в атмосфері тоталітарної філософії марксизму-ленінізму філософський процес розвивався досить мляво. Це становище змінилось з появою в Києві молодого московського професора Павла Васильовича, який в 1959 році очолив кафедру філософії Київського університету.

Однією з його праць була «Діалектика як логіка» 1961 рік. Копнін формулює нове, відмінне від сталінського догматизму розуміння предмета філософії. За його твердженнями, філософія виявляє себе наукою, завдяки діалектичному методу, що є логікою осягнення об'єктивної істини і сутого знання.

Філософія не є просто наукою, водночас вона є ще й світоглядом. Саме завдяки цьому «діалектико-логічному» і «антропологічному» (який бачить світ під кутом зору потреб людини) повороту в інтерпретації предмета філософії Павло Васильович Копнін став одним із засновників напряму філософських досліджень в Україні, який дістав назву Київської школи філософії. Ця школа була українським варіантом філософії неомарксизму, що постала в кінці XIX ст. як продовження філософії Карла Маркса, виражалась у дусі нового матеріалізму XVII—XVIII ст. і вульгарного натуралізму. Не дивно, що представники тоталітарної філософії сприйняли філософські нововведення Копніна вороже, звинувативши його у «ревізіонізмі»

Філософська позиція Копніна виражається у його чисельних працях. Серед них «Гипотеза и познание действительности» 1962, «Введение в марксистскую гносеологию» 1966, «Логические основы науки» 1968, «Философские идеи В. И. Ленина и логика» 1969 та інші.

Сам Павло Васильович називав свою позицію «логікою наукового дослідження». Саме таку назву отримав відділ і інститут філософії, створений замість радянського відділу діалектичного матеріалізму. М. Попович, який згодом очолив цей відділ, описує цей напрям філософських інтересів Копніна як напрям, який був пов'язаний з філософським уявленням, які відкриваються дослідженням пізнавального мислення взагалі.

Павло Копнін був переконаний, що філософія має безпосередньо відповідати на свої питання. Саме через це він негативно ставився до «філософських питань природознавства». Опоненти були впевнені, що він ухиляється від питань класиків науки. Але, насправді, Копнін прагнув адекватно перекласти природничо-наукові проблеми на філософський лад щоб надати філософії характеру раціональності. Такий підхід характерний для розуміння філософії як «відкритої системи».

Копнін Павло Васильович зробив величезний вклад в розвиток української філософії, хоч і мав на своєму шляху безліч противників його теорій. Як пригадує М. Попович, Павло якось сказав: «Справжнього розуміння світових процесів немає ні в них – на Заході, ні в нас,... повинно з'явитись щось третє, і ми маємо всіляко посприяти цьому».

Белих К.О.
НТУ «ХП»

ЕВОЛЮЦІЯ І РОЛЬ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ

Вступ. Щоб плідно виконувати належну роль, сама філософія має ефективно відповідати запитам сучасності. Це передбачає розроблення такої моделі філософської освіти, яка б створювала найліпші можливості для реалізації евристичної потуги філософського мислення. Така модель не є, звісно, суто теоретичним концептом, а втілює в собі колективні зусилля філософської спільноти країн й усіх зацікавлених осіб та інституцій, знаходить своє найвагоміше вираження в реальному культурному та інтелектуальному ефекті, що його спричиняють вітчизняна філософська освіта і наука.

Основний виклад матеріалу. Кожна історична доба має свою специфічну систему поглядів на світ. Тому існує світогляд доби Середньовіччя, Нового часу, доби Просвітництва, Романтизму тощо, а філософія в теоретичній

формі виражає світогляд конкретної історичної доби, а той окремого народу. В історичному сенсі виокремлюють такі три типи світогляду: міфологічний, релігійний, філософський.

Філософія як теоретичний світогляд посідає особливе місце в національній культурі, що зумовлює синтез одних течій і вчень і є індиферентною до інших: одні вчення органічно поєднані з національною культурою, інші - ніби стоять осторонь від неї. Філософські вчення, які виражають особливості національного світогляду та ментальності, набувають статусу національної філософії. Так, позитивізм є виразом англійського світогляду та ментальності (розуміння філософії як позитивної науки, опертої на методи природничих наук було закладено ще новочасною філософією Ф.Бекона), прагматизм, як філософія здорового глузду, виражає специфіку американської ментальності й прагматичне ставлення до дійсності. Українська "філософія серця", увібравши в себе визначальні риси національного світогляду, набула таких характерних особливостей: 1) репрезентує неоплатонічну філософську традицію; 2) її важливою рисою є кордо центризм, який означає, що серце - символ духовно-душевного центру людини, що зумовлює її думки, вчинки, діяльність; 3) українській філософії притаманна екзистенційність, що виражена проблемою існування людини, спільноти, нації; 4) належить до філософського напрямку "мистецтво жити", а отже, має практичну спрямованість. Варто зазначити, що свого класичного виразу вона набула у вченні Г. Сковороди. Подальшої розробки "філософія серця" дістала у вченні П.Юркевича, мотив серця особливо виразно присутній у творах представників українського романтизму (П.Куліш, М.Гоголь, Т.Шевченко).

Національна філософія через символи та смисло-образи щонайповніше виражає життєві прагнення й соціально-історичні орієнтири нації та функціонує в культурі разом із іншими, хоча й органічно не спорідненими з духом національної культури формами життєдіяльності. Отже, до національної філософії можна підходити в двох вимірах: 1) у раціоналістичному, коли вона становить теоретичну систему, а її поняттєво-категоріальний каркас залишається відносно сталим у часовому плині епох; 2) у культурологічному, який виходить із органічної взаємопов'язаності філософії та національного світогляду. Він виражає універсалії життєвого світу нації в історично сформованих смисло-образах і символах культури й переводить їх зміст на звичний дискурсивному мисленню категоріально-поняттєвий рівень.

Такі моральні цінності як особиста гідність, релігійна мораль, любов, самопожертва, вибір, свобода волі тощо є складовою автентичної української ментальності. Ці раціонально непояснювальні духовні сутності визначають своєрідність і унікальність буття людини. Зазначу, що в тілі культури існують

надбіологічні програми цілості світу, сприймання й ставлення до дійсності, які дістали назву світоглядних універсалій. У свідомості вони виявляться її базовими структурами у формі категорій і зумовлюють способи діяльності, поведінки та соціальних відносин. Формуючись у соціальному досвіді, універсалії визначають специфіку звичаїв, традицій національної культури.

Висновки. Важливу роль у формуванні символів національної культури відіграв міфологічний світогляд, у якому домінантним постає нерозривна єдність людини та околу, людини та світу. Це стало характерною рисою «солярно-зодіакального» світогляду наших предків, який ліг в основу формування національного українського світогляду та ментальності, що й зумовило постання національної філософії, яка отримала назву «філософії серця». Вона ґрунтується на неоплатонічній філософській традиції, має практичну спрямованість, адже в центрі її проблем — існування людини, спільноти, нації, що були актуалізовані добою Романтизму.

Література:

1. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. — Луцьк, 2007. — 320 с.
2. Войтович В. Українська міфологія. — К.: Либідь, 2002. — 663 с.
3. Наливайко С. Українська індоаріка. — К.: Видавництво «Євшан-зілля», 2007. — 634.
4. Горський В. Історія української філософії. Курс лекцій. — К.: Наукова думка, 1996. — 286 с.

Биців Н.М.,
ДДПУ ім. Івана Франка

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНИХ ВЕРСТВ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ У СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ СПАДЩИНІ ІВАНА ФРАНКА

Багатоаспектність співвідношення сучасних процесів перетворення інститутів власності і влади актуалізували потребу нової інтерпретації франкової спадщини у сучасному соціально-філософському дискурсі щодо проблеми соціальних верств, а саме аргументування їх впливу на становлення національної самосвідомості у соціально-філософській спадщині І. Франка.

Вивчення стратифікації українського суспільства у філософській спадщині письменника — це погляди митця щодо розуміння соціокультурних вимірів соціальних станів суспільних груп. Хоча предметом філософського рефлексування письменника є проблема стратифікації загалом, зокрема у часі і

просторі кінця XIX – початку XX ст. Сучасна структура українського суспільства абсолютно відрізняється від франківського періоду, у зв'язку з трансформаціями українського соціуму, що призвело до зміни і появи нових верств населення, маргіналізації деяких соціальних прошарків. Українське суспільство як пригноблена селянська (недержавна, неісторична, плебейська) нація за франківського періоду було диференційоване на: міщани, селянство як пригноблений клас з тенденцією пауперизації, не пролетаріат, але близький до нього; чоловіки, жінки, діти; робітники, ремісники, інтелігенція.

Теоретико-методологічною складовою виокремлення Франком груп людей є: «Лише суспільні взаємини, ..., робить з однієї людини селянина, з іншої – пана, з однієї – робітника, з іншої – паразита ... Все-таки суспільство поділяється на дві зовсім окремі верстви, на клас привілейованих і клас пригнічених» [1: Т.44, с. 35]. «Нерівність господарська ділить людей на верстви і стани, і хоть в тих верствах люди однакі, то прецінь кожна верства має інші права, а верства найбідніша, то є іменно робучий люд ...» [1: Т.45, с. 160-161]. Пролетаріат, селян та інтелігенцію І. Франко відносив до пролетарських, непролетарських, напівпролетарських верств населення.

Варто зазначити, що І. Франко прагнув визначити взаємозв'язок провідної суспільно-політичної, ідейної та духовної верстви та народних прошарків у боротьбі за історичний, соціальний, політичний, духовний розвиток нації щодо національного самоусвідомлення таких категорій як національна честь, національна гідність та ін. «Називаючись демократами, ні, народовцями, ми повинні раз навсігди сказати собі, що ми невідлучна часть народу, і то не якась верства в народі, але так-таки часть серед других частей, зерно між зернами» [1: Т.45, с. 190]. Розкриттю проблем соціальних груп, взаємостосунків між групами, влади присвячено твори письменника: «Сон князя» (1877), «Ріпник» (1877), «Наймит» (1878), «Чого ми хочемо?» (1879), «В поті чола. Образки з життя робочого люду» (1890), «Перехресні стежки» (1900), «Мойсей» (1905), «Чого хоче галицька робітницька громада?» (1924) та ін. Докази правомірності тверджень філософа поставили необхідність дослідження духовних засад розвитку соціальних верств, класів, націй, етнонаціональних груп, народу з метою формування провідної національної верстви як соціальної основи демократії та запоруки стабільності держави.

Література:

1. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко; редкол.: Є.П. Кирилюк (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1976-1986.

Власенко Б.
НТУ «ХП»

ОПТИМИЗМ В ЛИТЕРАТУРЕ

Что есть книга? Сюжет, герой, язык... В первую очередь – идея, тот посыл, которым наделяет свое творение писатель. Мысль, формирующая мировоззрение и жизненные принципы. Можно написать о силе духа, вере в светлое будущее и доброту человека, а можно – о парализующем волю отчаянии и бессмысленности неразделённой любви. Читатель пустит слезу и забудет? Как-бы не так. Научно доказано, что мы не можем не воспринимать ту информацию, которую получаем. Мы – как губка: впитываем то, что нам дают.

Подавляющее большинство произведений классической литературы имеют трагический финал. Возникает ощущение, что хорошая книга просто обязана закончиться плохо. Давайте подумаем, а зачем же творец наполняет свои шедевры таким количеством негатива.

Ответ первый: такова реальность, это все – отражение настоящей жизни, и невозможно об этом умолчать. И ведь действительно, существуют и войны, и бедность, и предательство. Но ведь одновременно с этим рождаются дети, защищаются диссертации, и люди отмечают золотые свадьбы. Следовательно, «реалисты» изображают действительность, но с её тёмной стороны. А нет худшей лжи, чем полуправда.

Ответ второй: спрос рождает предложение – общеизвестный экономический закон. Вы скажете: пишут депрессивную литературу, потому что её ценят и любят. Но ведь есть и обратная зависимость – предложение формирует спрос. Мы читаем то, что пишут писатели. Следовательно, именно писатель ответственен за то, что и как он создаёт.

Ответ третий: пессимизм, который исповедует автор – следствие его собственной трагической судьбы, наложившей отпечаток на его восприятие жизни. Но можно ли драматическим прошлым оправдывать мрачную картину мира, которую навязывает нам автор? Подумать об этом я хотел бы, приведя в пример биографии двух безусловно талантливых писателей.

Так, Эрих Мария Ремарк был призван в армию в возрасте 18 лет, а затем направлен на Западный фронт. Спустя полтора месяца он был ранен осколками гранаты. Остаток войны провёл в военных госпиталях Германии. В 1918 году Эриха выписали из госпиталя и перевели на службу в запасной пехотный батальон, дислоцированный в его родном городе. В 1932 году Ремарк оставил Германию и поселился в Швейцарии в собственной вилле.

Гайто Газданов в возрасте 15 лет он принял участие в гражданской войне на стороне «белых» – в течение года воевал в составе команды бронепоезда. Вместе с армией Врангеля он оказался в Крыму, а затем – через Турцию и

Болгарию – в Париже. Здесь он пережил много тягот, сменил несколько профессий, пока не стал, наконец, водителем ночного такси. Во время Второй мировой войны Газданов участвовал в Сопротивлении.

Ремарк пишет «На западном фронте без перемен», «Трёх товарищей», «Триумфальную арку» – пронизанные безысходностью и отчаянием романы о потерянном поколении. Газданов – «Пилигримы», «Пробуждение», «Призрак Александра Вольфа». Критики описывают его стиль выражением «этический утопизм». И правда, эти книги – мечта о том, что преступник способен исправиться, что интеллигент может спасти девушку из трущобного притона и окажется способным защитить её, что вера может оказаться сильнее безумия и смерти. Один из героев произносит фразу: «Бояться не нужно, это бесполезно. Нужно знать, чего ты хочешь, и быть готовым это защищать». Вот та мысль, которую несёт в себе творчество Газданова, человека, прошедшего войну, изгнание, нищету и трудности рабочей жизни на чужбине.

Возможно, сложнее писать о хорошем так, чтобы это не было банальностью, так же, как нарисовать прекрасное лицо сложнее уродливой гримасы. Возможно, сложившийся стереотип побуждает автора раз за разом следовать проторенным путём поражений и самоубийств. Возможно, за это больше платят редакторы. Неважно, каковы причины существующей закономерности. Я убеждён, что хорошая литература может и должна выполнять мотивирующую, вдохновляющую и созидательную роль в жизни человека.

Глуценко С. В.
НТУ «ХПИ»

НЕЙТРАЛЬНІ СИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЇ

У вирішенні різних питань завжди буде актуальним звертання до балансу, гармонії та міри – відомим ще з давнини за формулою “семи мудреців”: «нічого завбільшки», «усе в міру» [3, с. 63]. Задля вирішенні низки питань сьогодення може бути застосовано розширення цієї формули до такої, яка поєднує збалансованість, гармонійність та помірність процесу комунікації. Нейтральна мова може розглядатися як втілення такого засобу.

Передбачається, що орієнтири нейтральності мають враховувати не лише кут бачення людиною власного оточення, тобто: суспільства й навколишнього середовища, – але й специфіки виміру інструментальності як однієї з особливостей мови. Збалансованість та помірність в якості ритму й темпу – показників засобів комунікації – також вважаються необхідними

параметричними значеннями які мають бути залученими до розгляду питання щодо визначення нейтральності.

Зазначається, що для кожної спроби впровадження технік виміру будь-яких параметричних характеристик мови відносно питання того, наскільки вона є збалансованою, зосередженою, урівноваженою, помірною й подібних, з одного боку, буде вимагати використання апарату специфічних нормативних логік [2, с. 299], з іншого – буде вимагати попереднього метафізичного окреслення поняття «серединності».

Запропонований Аристотелем термін «золотої середини» як “вірний напрямок” у ступені дотримання певної чесноти та як можливість логіко-математичного визначення блага й прекрасного з-поміж абстрактних композицій [1, с. 326], вважається синонімічним у використанні поряд із терміном «нейтральності».

Комунікація нейтрального характеру потребує ретельної уваги щодо сили її конвенційного потенціалу і, разом із тим, потужностей здатності виступати формалізацією для інших мов. Прикладом і критерієм потенціалу та потужності такого комунікаційного процесу може слугувати штучна мова Lojban, що поєднує у собі якісне морфологічне різноманіття із широким використанням формально-логічних мов. Для останніх має бути справедливою можливість реалізації на їх базі логік нормативних.

Поряд із вищезазначеними нейтральними мовами сьогодні існують так звані “нейтрально забарвлені” або “інклюзивні мови”, які спрямовані на захист свободи самовизначення, ідентичності, рівності. Ці мови мають власні цікаві та доречні зауваження, пропозиції, ідеї, але вони не є достатньо збалансованими і помірними для повноцінної нейтральної мови.

Література:

1. Аристотель. Сочинения в четырёх томах. Т. 1. Ред. В. Ф. Асмус. М., «Мысль», 1976. – 550 с.; 1л. портр. – (АН СССР. Ин-т философии. Филос. наследие).
2. Вригт Г. Х. фон Логико-философские исследования: Избр. тр.: Пер. с англ./Общ. ред. Г. И. Рузавина и В. А. Смирнова; Сост. и авт. предисл. В. А. Смирнов. – М.: Прогресс, 1986. – 600 с.
3. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – 2-е изд. – М.: Мысль, 1986. – 571 с., - (Филос. наследие).

Гур'єва А.О.
НТУ «ХП»

ПОГЛЯД З МАЙБУТНЬОГО: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

«Якби коли-небудь за наше виховання
взялась істота вищого порядку,
тоді дійсно побачили б,
що може вийти з людини»

Імануїл Кант

Людина постає перед нами як невичерпний полігон для роздумів філософів, які багато віків розмірковують, намагаючись пояснити, що є людина. Однак, чи наблизилися вони до її розуміння? Кожному них: Сократу, І. Канту, Г. Сковороді, Ж.-П. Сартру, З. Фрейду, В.І. Вернадському, здавалося, що так. Однак з часом виявлялися нові складні проблеми, які стосувалися буття соціуму, впливу людини на природу, способів людського пізнання світу та власне себе. В сучасних умовах розвитку хоча б раз, кожен з нас питає себе у чому сенс його життя, тому метою нашого дослідження є з'ясування цінностей людського буття, взаємозв'язок її з навколишнім середовищем та глибше пізнання власне себе у складі цілісної системи зазираючи з сьогодення у майбутнє.

Актуальність запропонованої нами теми полягає у потребі нових, більш сучасних, відповідей на давно сформоване питання «якою має бути людина майбутнього?» По-перше, відзначимо поєднання природи та культури (у їхній взаємодії) у розвитку ноосфери за теорією В.І Вернадського. Її становлення, в процесі стихійного розвитку, починаючи з моменту виникнення «людини розумної» і в майбутньому вдосконалюється спільними зусиллями людей в інтересах як людства в цілому, так і кожної окремої людини.

По-друге, саме мотивація до творення шляхом природних, соціальних та економічних умов для забезпечення подальшого розвитку людства. В. Вернадський не раз вказував на те, що узгоджене з природою розвиток суспільства, відповідальність і за природу, і за її майбутнє зажадає особливої організації суспільства, створення спеціальних структур, які будуть здатні забезпечити спільний узгоджений розвиток. Звідси випливає, що ноосфера – це такий стан біосфери, коли її розвиток відбувається цілеспрямовано, коли розум має можливість направляти розвиток біосфери в інтересах людини, його майбутнього, а також не на шкоду самій природі, але «Перехід Людини в ноосферу не буде автоматичним. Це буде болісний і нешвидкий процес вироблення нових принципів узгодження своїх дій і нового поведінки людей. Іншими словами, нової моральності. Це означає, що перехід в епоху ноосфери потребують докорінної перебудови усього нашого буття, зміну стандартів і ідеалів.[4, с. 28].

По-третє, збереження та відтворення різноманіття людської культури, як довкілля в якому постає та розвивається людина, в якому формується та знаходяться сенсі її буття. Ф.М. Достоевський писав, що «таїна буття людського не в тому, щоб тільки жити. Без твердого уявлення собі, для чого їй жити, людина не погодиться жити та скоріш знищить себе, ніж зостанеться на землі, хоч би кругом її все були хліби». А й уміння відчувати і по-справжньому розуміти мистецтво, яке притаманне далеко не кожному, потрібно бути цінителем, який міг не тільки зрозуміти мистецтво, а й міг читати через нього всю історію і суть розвитку людського суспільства і природи.

По-четверте, можливість самотворення себе, як істоти. Добре відображає піраміда потреб А. Маслоу: спочатку людина прагне задовольнити потреби нижчого рівня, потім можуть думати про задоволення наступної за значимістю потреби. Однак тільки 1-2% хочуть досягнути вершину цієї піраміди, що показує прагнення людини до самовдосконалення шляхом поєднання розумових здібностей, критичного мислення та творчого підходу.

По-п'яте, індивідуальність кожного з нас. У ній вміщується окреме поєднання природного, біологічного, психологічного та соціального, тобто відтворює в собі всі людські якості. Кант говорив, що кожна особа володіє досконалою гідністю, абсолютною цінністю, не є знаряддям здійснення певних планів, навіть благородних планів загального блага.

Суть людини полягає не в загальному і родовому, а в індивідуальному. Особа має свій неповторний образ. Індивідуальне буття людини. Особа розуміється філософом не як мала частина соціального цілого (держави, роду, соціальної групи), а як всесвіт-універсум, мікрокосм. Важливо, що особа не просто маленька копія величезного понад чуттєвого світу, а й абсолютна цінність світу.

Отже, людина майбутнього це свідомо, цілеспрямована соціально розвинута особистість, яка здатна до переходу з біосфери у ноосферу, який слід сприймати, як ідеал розумного людського втручання в біосферні процеси під впливом суспільного прогресу. Тільки завдяки поєднанню людських досягнень у науці і техніці, у симбіозі з реальним розумінням, що кожен з нас є жителем і користувачем певними благами та ресурсами нашої планети, завдяки здатності критично мислити і діяти в новому аспекті, не тільки в масштабі окремої особистості, сім'ї або роду, спілок або держав, а й у планетарному масштабі ми зможемо дійти до омріяної людини майбутнього.

Література:

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія.— К-, 1996.
2. Бердяев Н. А. Самопознание.— М., 1990.

3. Бердяев Н. А. Философия свободного духа.— М., 1994.
4. Молчанов И.И. Владимир Иванович Вернадский (1863-1945). – М.: Наука, 1982. – 488 с.;
5. Ильенков Э. В. Что же такое личность? // Философия й культура.— М., 1988.
6. Кант И. Основы метафизики нравственности // Кант И. Соч. в 6 т., т. 4, ч. 2.- М., 1965.

Євженко О.
НЮУ ім. Я. Мудрого

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Такий феномен як право є невід'ємною частиною нашого життя: воно оточує нас і супроводжує протягом усього нашого існування. До проблем еволюції праворозуміння зверталися такі філософи як: Платон, Аристотель, Сократ, Геракліт, Аквінан, Гоббс, Гроцій, Локк, Монтеस्क'є тощо.

Узагальнення емпіричних відомостей про правовий феномен зумовило введення поняття права ще за часів античності. Ототожнення справедливості з законністю — характерна риса тогочасної культури. Справедливість в античній традиції розумілася як відповідність природному порядку, тобто відповідність закону. Платон в своєму вченні про державу і право писав: «Я бачу близьку загибель тієї держави, де закон не має сили і перебуває під чияюсь владою. Там же, де закон — владика над правителями, а вони — його раби, я вбачаю порятунок держави і всі блага, які тільки можуть дарувати державам боги». Арістотель: «справедливість означає в один і той же час як законне, так і рівномірне, а несправедливість — протизаконне і нерівномірне (відношення до людей)». Сократ: «Що законно, то і справедливо». Він виступав за раціональне переосмислення моральних і правових традицій, за їх шанування. На його думку, підпорядкування законам — обов'язок кожної людини, в цьому і полягає справедливість. Відповідність справедливості — критерій законності. Геракліт бачив у справедливому законі вищу доблесть громадянина. «Народ, — говорив він, — повинен боротися за закон, як за свої стіни». Античне праворозуміння було побудовано на протиставленні закону беззаконню. Принцип правління закону, а не людей був у багатьох творах античних мислителів.

Періоду Середньовіччя характерно піднесення християнської ідеології.

Дуалізм божественного і людського притаманний праворозумінню цієї епохи, тому ідея природного права залишалася недостатньо ясною. Августин

Блаженний протиставляв одне одному вічність бога і змінність матеріального і людського світу. Звідси і виводиться дуалізм божественного і земного закону. Він задав напрямок для християнського розуміння права. У вченні Аквіната закон розумівся як «припис діючого розуму глави, який керує якоюсь довершеною спільнотою». Будувалася ієрархія законів: вічний закон (вираз божественного розуму), божественний закон (відображення приписів вічного закону в людській свідомості) і людський закон. Можна зробити умовивід, що в епоху Середньовіччя превалує божественне начало.

У Новий Час, право у вигляді справедливості, втрачає свою актуальність.

Гоббс звів справедливість до формальної рівності сторін. У Гроція розуміння свободи перетворюється в «право», а закон, як зобов'язання, обмеження свободи. Локк розділив право і закон: «право полягає в тому, що ми маємо можливість вільно розпоряджатися будь-якою річчю, тоді як закон є те, що велить або забороняє нам щось робити». Так само, для нього закон не стільки обмеження, скільки керівництво. Метою закону є збереження і розширення свободи. Монтеск'є використовує «право» як збірний термін для позначення сукупності законів. Отже, право ототожнювалося з законом і розглядалося як веління пана.

Таким чином, право було розглянуте через призму філософської рефлексії епох його існування. В добу античності, право, практично було тотожне законам природи, а в Середні віки — обґрунтовувалося божественними законами. Що стосується Нового Часу, то він пов'язаний з розумінням прав і свобод людини, що природним чином впливають з її природи, тобто раціоналістично-гуманістична інтерпретація. Вирішення питання про співвідношення права і закону, у сучасній юридичній науці, на користь права є відображенням певного періоду в розвитку розуміння права, але не може вважатися універсальним на підставі сукупності політико-правових доктрин минулого.

Заратуйченко Д.
НТУ «ХПІ»

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗУМІННЯ ЖИТТЯ ТА СМЕРТІ

Проблему співвідношення втрати сенсу буття і зростаючого жаху смерті розробляли різні філософи, особливо у такому напрямку, як екзистенціалізм. М. Гайдеггер феномен смерті розглядав як онтологічну проблему, і стверджував, що людське буття характеризується усвідомленням смерті, яке він називав «буттям-до-смерті». А. Камю розглядає смерть як те, що перекреслює будь-

який смисл буття, тому страх смерті виникає тоді, коли людина не може відповісти на питання, в чому полягає сенс її життя. Отже, висвітливо філософську проблему сенсу буття. Де ж людині шукати сенс власного буття?

У сучасній філософії виокремлюють дві можливості продукування сенсу буття: монологічний і діалогічний. Монологічний пошук знаходиться у площині «людина-світ». Діалогічний – розглядає взаємодію людей, тобто зміщається у площину «людина-людина».

Монологічний підхід передбачає лише один-єдиний Логос, єдине джерело осмислення чи то діяльність людини, чи - ті або інші відокремлені від цілісності буття ідеали або ціннісні взірці. Фіксується певний смисловий центр, щодо якого людина формулює своє життєве завдання. І та, й інша позиції позначаються рисами довільності. До того ж таке окремішне джерело сенсу буття швидко вичерпується, втрачає здатність до самовідтворення. Альтернативою цьому є діалогічна концепція. Спосіб осмислення буття - це діалог, спілкування. Взагалі спілкування - це одна з основних тем у філософії. Якщо Гегель вважав, що залежно від того, «що людина чинить, тим вона і є», то пізніші мислителі схилялися до іншої думки: саме спілкування і визначає внутрішній сенс людської діяльності, сутнісний шар людини загалом. Справа не в тому, що чим більше людина має спілкувань і комунікацій, тим більш осмисленим є її власне існування. Йдеться про внутрішню сутнісну відкритості людини навколишньому буттю, про її готовність сприймати світ з позицій врахування внутрішніх тенденцій і зацікавленості самого світу, множинності його голосів.

Але попри всі позитиви цього діалогічного підходу, історичний досвід ХХ ст., сповненого війнами і геноцидом, довів, що людина ще не навчилася мислити діалогічно, бути відкритою до світу, інших людей. Тож жаданої відповіді на питання, навіщо людина живе, ще й досі не знайдено.

З життям невід'ємно пов'язана смерть. Чи має сенс смерть? Як стверджує В. Франкл, розуміння неминучості смерті (усвідомлення своєї кінечності) є тим, що надає сенсу людському існуванню, а не позбавляє його цього сенсу. Серйозне ставлення до смерті є продовженням серйозного ставлення до життя.

Страх смерті тягне за собою жагу до індивідуального безсмертя. Діалектика страху смерті і сенсу життя повинна розглядатися також як співвідношення індивідуального, кінцевого, часткового і абсолютного, цілого, де сенс буття, як щось незмінне, укорінює людину у абсолютному. Не факт неминучої смерті позбавляє життя людини її смислу, а, навпаки, - відсутність в житті сенсу є витокom панічного жаху перед смертю. Тож коли людина морально ущербна, недосконала, то в неї виникає страх смерті. Тому-то й нашу сучасну цивілізацію, яка замовчує смерть саме тому, що вона її дуже боїться,

можна уподібнити тій морально ущербній людині, яка не знає, в чому сенс і цінність її буття, для чого вона живе. На нашу думку, завдання філософії - повернути цивілізації втрачену повноту сенсу, доцільності її існування і таким чином подолати страх перед смертю.

Кішка М.С., Сороченко Б.Ж.
НТУ «ХПІ»

ЧОМУ ФІЛОСОФІЇ БРАКУЄ «ЗДОРОВОГО ГЛУЗДУ»

З точки зору того, що можна назвати загальнолюдською пересічною думкою, вимога «здорового глузду» є одна з найперших та з найголовніших вимог щодо існування, судження та дії «нормальної людини». Саме словосполучення «здоровий глузд», його лексичний склад репрезентує та відтворює певну сукупність родинних значень: «помірність», «виваженість», «природна буденна мудрість», «впевненість в обраних підставах», «остаточна очевидність та надійність того, що бачиться», «перевага простих та ясних рішень» і т.п., які б бажало бачити при собі, якими б хотіло визначатися «ідеальне» буденне життя.

З іншого боку, крізь усю історію філософії червоною стрічкою проходить напруга між тією ж таки філософією і тим самим «здоровим глуздом».

Важливим моментом тут є деяка «амбівалентність» позицій свідомості, яка філософує та свідомості «здорового глузду». Насправді, загальним місцем як індивідуального досвіду так і світової культури є те, що буденний індивід – індивід «здорового глузду» не розуміє сенсу філософії, того, про що вона говорить, і того, навіщо вона потрібна. Навіть, якщо свідомість «здорового глузду» не виносить жодних суджень щодо філософії (щось зайве, нікому не потрібне, неприродне, шкідливе і т.і.), вона відчуває філософію як щось геть відчужене від нагального та повсякденно важливого, щось «не від миру цього». Філософ, протягом історії, і по сьогодні, балансує у відчутті звичайної людини між образом «елітарного єства» і образом «маргіналу», і навіть, того, хто дещо «не сповна розуму». Натомість, філософія встановлює свої канони та ідентичність саме у протиставленні себе сфері «здорового глузду» людського життя.

По-перше, філософія відмежовує себе від «здорового глузду» на тій підставі, що позиція «здорового глузду» завжди є чуттєва, «емпатична», психологічна. Натомість, філософія, від початку, хоче «...non ridere, non lugere, neque detestari, sed intelligere...» – «...не сміятися, не плакати, не відчувати..., а розуміти...», як казав Спіноза.

По-друге, як розуміння, як мислення, філософія є універсальне мислення. Філософія намагається мислити будь-що – аж до самого світу як такого – як універсальну цілісність. Відношення ж з позиції «здорового глузду» – завжди ситуативне, обмежене. Власне, у цьому полягає уся дієвість та переконливість суджень «здорового глузду». Філософія навіть в малому бачить всесвітньо велике; «здоровий глузд», навпаки, навіть у неосяжно великому вбачає значне та значиме у повсякденній перспективі.

По-третє, позиція «здорового глузду» завжди спирається на колективний досвід. Позиція «здорового глузду» це продукт конформізму та консерватизму. Жест «здорового глузду» - умовно «жіночий», жест редукації «вдалого» до «справжнього», жест створення «дому». Натомість, філософія геть не колективна, індивідуальна. Філософія є індивідуальним зусиллям, де усі ризики лягають на того, хто це зусилля здійснює.

Отже, у якості висновку, ми можемо стверджувати, що в філософії досить мало «здорового глузду». Але так і повинно бути! В контексті вище презентованого, можна висловитися, навіть, так, що, певною мірою, чим менше у деякому витворі (не обов'язково у філософському тексті, доповіді, чи дискусії, але в літературному, поетичному, художньому, науковому творі) «здорового глузду» - тим більше для нього відкривається шлях бути філософічним. Чи, точніше: відхід від міркувань «здорового глузду» є «нудний ступінь» філософування.

Kryvets V. I.
KNEU named after V. Hetman

A CONCEPT OF WELL-BEING IN PHILOSOPHICAL USE

Introduction. Well-being is an important concern in such fields as politics, ethics, economics, medicine and psychology. Well-being has traditionally been a topic of philosophical study. Well-being is commonly used in philosophy to describe what is good *for* a person. The question of what well-being consists in is of independent interest, but it is of great importance in the science nowadays.

The concept. The concept “well-being” is interpreted in dictionaries in several ways, namely: “the state of feeling healthy and happy” (Cambridge Dictionary), and “the state of being happy, healthy, or prosperous” (Merriam Webster Dictionary) [1;2].

The topic of well-being (welfare, self-interest, the good life) concerns how well an individual is doing or faring and, more broadly, how well one's life goes for him or her. Things that positively influence your well-being are *good for you*, *benefit you*,

are in your *self-interest*, or have *prudential value* for you; things that negatively impact your well-being are *bad for* you, *harm* you, or have *prudential disvalue* for you. While much of the philosophical literature on well-being is concerned with debating substantive theories or accounts of what the good life consists in, philosophers have also sought to get clarity on the very *concept* of well-being. Some have proposed analyses of well-being and the related notion of harm. Others have tried to get clear on the relationship between synchronic well-being (well-being at a time) and diachronic well-being (well-being over time). Still others have raised doubts about the coherence of the well-being concept or rejected the idea that there is a single concept or property of well-being (Stephen M. Campbell, Bentley University, 2016) [3].

Theories. In philosophy, well-being (the good life, happiness) has been studied since the ancient Greeks. In modern philosophy, well-being and happiness take center stage in the works of 18th and 19th century philosophers Jeremy Bentham and John Stuart Mill. In contemporary philosophy, well-being remains an important topic that has received increased attention. It is generally recognized that there are three major types of theories of well-being in philosophy: hedonist, desire-fulfillment and objective theories (Parfit, 1986; Griffin, 1986; Sumner, 1996).

Hedonist theories. Hedonist theories are part of a larger class of mental state theories of well-being. Mental state theories hold that well-being depends on the presence of certain types of mental states in humans. These could be cognitive, affective, emotional, volitional, or mixed. Hedonism is by far the most prominent type of mental state theory. Happiness theories of well-being are a second prominent type. Proponents of such theories usually argue that happiness is different from mere pleasure, and that happiness is something more than or different from the mere experience of positive feelings. On a cognitive view of happiness, happiness involves a positive attitude to one's life as a whole, or the tendency to evaluate one's life positively. On hedonistic views of happiness, happiness is a purely hedonic state and therefore either equals pleasure or constitutes a particular form of it (Brülde, 2007). On this view, a happiness theory of well-being is a particular kind of hedonistic theory.

Desire-fulfillment theories. Desire-fulfillment theories, also called preference-satisfaction theories, hold that well-being lies in the fulfillment of one's desires. Desire-fulfillment theories emerged in the 19th century, in part as an outgrowth of welfare economics. Welfare economists wanted to have objective criteria for measuring well-being or utility in economic subjects. However, pleasure and pain are in people's heads and therefore cannot be easily measured. So economists instead came to a conception of well-being as the satisfaction of preferences or desires. People are normally able to state their preferences and rank them in relation to each

other, which then allows economists to measure preferences and include them in 'utility functions' in which value is attached to the satisfactions of preferences. Next to this practical advantage, a more fundamental advantage of desire-fulfillment theories over hedonist theories is that they are capable of avoiding the "experience machine" dilemma. This dilemma can be avoided because desire theories can account for the fact that people sometimes desire that one's experiences are real.

Objective list theories. Objective list theories hold that well-being is the result of a number of objective conditions of persons rather than the subjective experience of pleasure or the fulfillment of subjective desires. They propose that there are goods that contribute to our well-being even if we do not desire them or experience pleasure from them. Well-being is attained by living a life in which one is in possession of all or most of the goods on the list. The list is objective in the sense that items on the list increase the value of one's life independently of one's tastes, attitudes, traits or interests. Acquiring goods or doing things on the list makes one's life better, even if one does not desire or want them [4].

Conclusion. Philosophical use of the well-being concept is broader, but related, and amounts to the notion of how well a person's life is going for that person. The philosophical use of the term also tends to encompass the 'negative' aspects of how a person's life goes for them. Hedonism, desire-satisfactionism and objective theories have been for long the three main rival approaches to well-being in philosophy.

The philosophical literature on well-being is primarily devoted to assessing theories of well-being, which purport to identify what ultimately makes us better or worse off.

Bibliography

1. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/well-being> (дата звернення: 01.11.2019).
2. Merriam Webster URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/well-being> (дата звернення: 01.11.2019).
3. Campbell S. M. The Concept of Well-Being. URL: <https://philpapers.org/browse/the-concept-of-well-being> (дата звернення: 01.11.2019).
4. Brey, P. (2012). Well-Being in Philosophy, Psychology, and Economics. URL: <https://ethicsandtechnology.eu/wp-content/uploads/downloadable-content/brey-2012-well-being.pdf> (дата звернення: 01.11.2019).

Кузьмина Е.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ СВОБОДЫ

Свобода - одна из основных философских категорий, характеризующих сущность человека и его существование. Определяют ее как возможность личности поступать в соответствии со своими представлениями и желаниями, а не вследствие принуждения. Эта философская проблема имеет большое значение для социальной и политической сфер общества.

Проблема свободы – это также и одна из самых сложных нравственных проблем, встающих перед человеком и человечеством. Границы свободы часто очерчивают анализом парной категории - категории «необходимости». Необходимость является для морального субъекта теми внешними условиями и обстоятельствами, в которых он вынужден действовать. В какой же мере человек свободен в рамках заданной ему необходимости?

Необходимость издавна связывается с принципом детерминизма и изначально не предполагала свободы. Она подразумевает однозначную предопределённость наступления чего-либо, отсутствие вариативности. О том, что свобода является выражением необходимости, начали утверждать мыслители Нового времени, в частности Б. Спиноза, который утверждал, что человек может стать свободным лишь тогда, когда он осуществляет свою деятельность в соответствии с правильно познанными законами природы и общества. Поэтому, если человек действует своевольно, подлинной свободой это назвать невозможно, так как своеволие – это незнание законного порядка вещей.

Природа «необходимости» в природе и обществе заключается в существовании объективных, т.е. независимых от сознания человека, законов. И хотя они не отрицают наличие случайностей, тем не менее, общая закономерная линия развития все равно пробьет себе дорогу.

Помимо объективной природной необходимости человека побуждают действовать так, а не иначе и определенные общественные условия. Существуют нормы морали и права, традиции и общественное мнение. Под их влиянием и складывается модель «должного поведения». С учетом этих правил человек поступает и действует, принимает те или иные решения.

Различают разные грани свободы: политическую, экономическую и духовную. Свободу нельзя свести только к тому, о чем чаще всего говорят и пишут средства массовой информации – к свободе политической. В действительности же свобода есть понятие многоплановое, многогранное.

Речь идет, прежде всего, о свободе экономической, то есть в значительной степени о свободе от эксплуатации, которая в свою очередь тоже

не может быть сведена только к неравноправным отношениям между владельцами средства производства и лишенными таковых собственниками рабочей силы. Можно указать, например, еще один вид эксплуатации, дискриминирующий половину человечества - это ограничения прав женщин в обладании собственностью, в получении образования и профессии, в оплате труда и т.д.

Но экономическая свобода по своему объему значительно превышает свободу от эксплуатации, включая в себя, в частности, такой важный момент, как свободу принятия экономических решений, свободу экономического действия. Индивид (и только он) вправе решать, какой вид деятельности для него предпочтительнее (предпринимательство, труд по найму и т.д.), какая форма собственнического участия ему представляется наиболее целесообразной, в какой отрасли и в каком регионе страны он проявит свою активность.

Крайне важна свобода политическая, то есть такой набор гражданских прав, который обеспечивает нормальную жизнедеятельность индивида. При этом политическая свобода не может рассматриваться только как средство реализации других свобод - экономической, идеологической и т.д. Потребность в политическом комфорте, обеспечиваемом консенсусной демократией, является неотъемлемой чертой менталитета современного цивилизованного человека.

Еще одна сторона социального комфорта обеспечивается свободой духовной - свободой выбора мировоззрения, идеологии, свободой их пропаганды. Особое место в системе духовной свободы занимает то, что и в официальных документах и в обществоведческой литературе именуется «свободой совести». Обычно при употреблении этого термина имеется в виду свобода человека исповедовать любую религию либо не исповедовать никакой (быть атеистом), а также право на религиозную либо атеистическую пропаганду.

Обзор различных аспектов свободы человека позволяет сделать вывод о том, что свобода присуща каждому человеку в качестве возможности проецировать во внешний мир свои намерения. Однако реальное бытие свободы предполагает её осознанность человеком. Иными словами, человек свободен настолько, насколько он сознает, что такое свобода, какие возможности и какие последствия связаны с ней. Поэтому развитие человека означает не появление у него каких-то качественно новых способностей или признаков, а связано с развитием сознания свободы. Человек будет считаться полностью развитым человеком тогда, когда он, наконец, сознает, что значит – быть свободным. Но пока он находится только в начале этого пути.

Все в мире подчинено силам, действующим непреложно, неотвратимо. Эти силы подчиняют себе и деятельность человека. Если эта необходимость не осмыслена, не осознана человеком – он ее раб, если же она познана, то человек обретает «способность принимать решение со знанием дела». В этом выражается свобода воли человека.

Література:

1. Максимов А.М. Измерения свободы. - Екб: Изд-во "Диамант", 1994. - 151 с.
2. Бердяев. Н. А. Философия свободы. Смысл творчества. - М.: Правда, 1989. - 608 с.

Маришко М.І. Поросний П.П.
НТУ «ХП»

ТОМАС ГОББС ЯК НАШ СУЧАСНИЙ СПІВРОЗМОВНИК

Психологія стверджує і доводить, що всі люди різні. Якщо ми маємо зібрання індивідів, кожний з яких наділений розумом, волею та власними вподобаннями, які прагне втілити, і цілями, яких прагне досягти, то як в межах цього зібрання можливий спільний порядок? Ця проблема відома як проблема соціального порядку. Насправді, що забезпечує і чим визначається лад у спільноті різноспрямоване діючих акторів, як їх спільне існування може бути стабільним у просторі і часі?

Загально відомо, що дану проблему, як виділену теоретичну проблему, вперше презентував Т.Гоббс у своєму «Левіафані». Віддаючи шану британському мислителю, цю проблему іноді називають «гобсовською проблемою», а слово «Левіафан» перестало бути метафорою і зробилося легітимним терміном теоретичного аналізу в сучасній фундаментальній соціології і соціальній та політичній філософії.

В античності та у Середньовіччі розуміння, а також, і легітимація соціального порядку відбувалося за апеляцією до трансцендентної Основи (Логос, Царина ідей, Бог). Порядок відношення індивідів у суспільстві вважався заздалегідь заданим, визначеним, сталим і зовнішнім. Він легітимізувався як сакральна загальнозначуща даність і конкретно задавався низкою принципів та побудованих на підставі цих принципів нормативних та інституційних форм (Поліс, Божественний характер влади монарха, релігійні моральні заповіді, станова структура суспільства тощо).

Гоббс вперше говорить про «внутрішнє» походження суспільного порядку: порядок встановлюється всередині самого суспільного життя.

Індивіди є егоїсти, які прагнуть до власної егоїстичної вигоди. Їх розум це інструмент (в Гоббса, майже математичний) завдяки якому ці егоїстичні вподобання та цілі можуть бути сформульовані та втілені. Хаотичне перехрещення відповідних намірів та дій можуть дестабілізувати самий стан суспільного співіснування, перетворюючи його на знамените «*bellum omnium contra omnes*». Тоді з'являється монструозний Левіафан – сильна держава і обмежує прагнення егоїстів-індивідів і так досягає стабільного впорядкованого спільного їх існування. Але цей Левіафан з'являється не ззовні, а в результаті суспільного договору, який є, по суті, раціональним компромісом вільних агентів щодо сумісного обмеження їх егоїстичних цілей задля часткового (сумісного ж) їх досягнення. Отже, могутній і невблаганний Левіафан із легітимним правом на обмеження свобод, навіть на насильство, є дитя раціонального утилітаристичних прагнень індивідуальних істот, які раціонально згоджуються віддати, по суті, частину власної свободи задля можливості задоволення цих прагнень.

Але важливо, що, з одного боку, антитрансценденталізм, «внутрішньомирність» походження проблеми порядку, а з іншого боку, вихідне обумовлення соціального порядку індивідуальною свободою соціальних акторів, забезпечили «Левіафану» та його творцю теоретичну, та й практичну необхідність і актуальність протягом усієї доби західноєвропейського модерну – і аж до сьогодні. Томас Гоббс був і залишається нашим цікавим співрозмовником щодо теоретичного аналізу та практики організації сучасних спільнот. Не кажемо про найближчих наступників Гоббсової проблематики в добу Нового часу, імена яких відомі як імена отців-засновників класичної західної традиції як такої (Локк, Дідро, Руссо, Кант, Гегель). Але Огюст Конт, Макс Вебер та Еміль Дюркгейм, Толкотт Парсонс та Ерік Фегелін, Юрген Хабермас і Ніколас Луман, та Жак Рансьєр та Бруно Латур, фактично, займаються тією самою проблемою, що заповідав їм саме Томас Гоббс.

Міщанин Є.Ю.
НТУ «ХПІ»

СУТНІСТЬ ІСНУВАННЯ ЛЮДИНИ

Людина – головна загадка для філософського мислення. З античності і до наших днів філософи розмірковували, намагаючись пояснити, що є людина. Однак, чи наблизилися вони до її розуміння? Мабуть, кожному з великих філософів, мислителів, видатних дослідників – Сократу, І.Канту, Г.Сковороді, Ж.-П.Сартру, З.Фрейду, М.Шелеру, В.І.Вернадському, Т. де Шардену, М.Фуко,

А.Печчеї здавалося, що так. Однак з часом виявлялися нові складні проблеми. Вони стосувалися буття соціуму, впливу людини на природу, способів людського пізнання світу та власне себе. Ставало ясно: потрібні нові відповіді на питання «що є людина?» Тому для філософа проблема людини не застаріває та й не може застаріти.

Проблема людини є вічна філософська проблема. Філософське мислення має на меті пізнати людину. Це означає, що потрібно зрозуміти те головне, що робить предмет, що вивчається, тим, чим він є. За традицією філософського пізнання для пошуку відповідей використовуються поняття «природа людини» та «сутність людини».

Природа людини – це багатоманітність притаманних людині рис природного та соціального характеру, яка визначає цілісність людини та її особливості в біологічному та соціальному світі. Природа людини визначається своєрідністю та унікальністю її тілесної організації, яка в соціокультурних системах розгортається в розум, мислення та практики створення нових реальностей. В соціокультурному контексті природа людини виявляє себе в комунікативних практиках, в здатності розрізняти добро та зло, прагнути свободи, здійснювати вибір, пізнавати світ, себе та інших людей.

Поняття «сутність людини» відтворює те головне та глибинне, що визначає всі особливості людини, зокрема і її природу. З давніх давен й до нашого часу філософи обґрунтовують свої погляди на людину, визначаючи її сутність. Для цього вивчаються основні риси людини як біологічної та соціальної істоти, культурного та цивілізаційного феномену, особливості людських практик впливу на світ природи та соціуму, специфіка людського спілкування та пізнання світу тощо.

Головна філософська постать античності в розумінні людини – Сократ.

«Пізнай самого себе!» - улюблений вислів Сократа. Його позицію стосовно розуміння людини називають етичним антропологізмом, оскільки людське пов'язується з моральними вчинками. Він вважав, що завдяки розуму людина здатна мати загальне, достовірне знання. Однак його не можна отримати в готовому вигляді, а треба здобути власними зусиллями.

Кожен із нас задає собі питання який же сенс нашого існування? Але він кожної людини унікальний і неповторний, як і її життя. Людина завжди вільна у виборі сенсу і в його реалізації. Але свободу не можна ототожнювати зі свавіллям. Її слід сприймати з точки зору відповідальності. Людина відповідає за вірно знайдений і реалізований сенс свого життя, життєвих ситуацій, що в них вона потрапляє. Людина повинна йти за своїм покликанням, у якому життя набуває сенсу. Відчуті і знайти своє покликання їй допомагає самопізнання,

відповідальність за реалізацію свого призначення, що на Землі допомагає узгодити універсальні життєві цінності з конкретними життєвими ситуаціями.

Сенс життя - це поняття, яке відбиває постійне прагнення людини співвідносити свої вчинки із системою суспільних цінностей, з вищим благом, щоб у такий спосіб діставати можливість виправдовувати себе у своїх власних очах, в очах інших людей чи перед якимось авторитетом, Богом. Інакше кажучи, це пояснення собі й іншим, для чого ти живеш.

На мою думку, сенс життя перебуває за межами життя. Його можна назвати "життям заради інших людей". Для людини життя стає осмисленим, коли вона служить інтересам родини, нації, суспільства, коли вона живе заради щастя прийдешніх поколінь. Їй небайдуже, що вона залишить після себе. Недаремно прожити життя – це і продовжитися у своїх нащадках, і передати їм результати своєї матеріальної і духовної діяльності.

Але кожна людина має різні погляди на це питання, хтось зі мною погодиться, а хтось має зовсім інший сенс життя. Ми всі є різні, унікальні.

Наливайко В.В.
НЮУ ім. Я. Мудрого

РОЛЬ МІФОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОНЯТЬ

*"Насправді боги всілякої міфології суть ні що інше, ніж ідеї філософії,
але ідеально та реально споглядальні".*

Ф. Шеллінг

При вивченні філософських понять можуть використовуватися міфологічні образи, що дозволяють виділити за стародавніми архетипами семантичні поля смислів, актуальні й сьогодні. К. Леві-Стросс зазначав: «Перехід від свідомого до несвідомого супроводжується сходженням від часткового до загального». Міфологія вибудовує універсальну систему понять, засновану на загальнолюдських закономірностях психіки та мислення. Класифікація явищ здійснюється несвідомо і з'являється ще до виникнення мови. Тому для вивчення філософських понять і передрозуміння можна запропонувати, як можливий методологічний стандарт, зведення абстрактних категорій, що володіють логічною простотою слова у контексті певної мови, до загальнолюдського коріння цих понять: тобто до архетипних полів смислів, укорінених у свідомості. Це дозволяє обґрунтувати загальність філософських категорій, а також розширити й уточнити зміст понять: наприклад, архетипний зв'язок понять *часу* та *долі* одразу показує ракурс суб'єктивності часу, органічно властивий цьому поняттю.

Таким чином, первоосновами свідомості як опорами процесу мислення, виступають не слова мови, а архетипи за межами слів, тобто психічні інформаційні коди, сформовані з архаїчних колективних уявлень. Також логічними одиницями філософської думки, загальними категоріями слід було б вважати не абстрактні поняття, а архетипні семантичні поля, які виражають себе складним, як саме життя, невизначеним повною мірою способом, проте мають безпосередній зв'язок з підсвідомим і ціннісним початком, що генерує смисли в кожній конкретній ситуації.

Звернення до міфоархетипних семантичних полів показує, яким чином представляли поняття спочатку і як вони мислилися протягом тисячоліть, таким чином, вказуючи на магістральний шлях розвитку думки. З цієї позиції можна оцінити нинішній стан думки – наскільки є актуальним або підданим забуттю зміст будь-яких понять, що виступають як «вічні» по відношенню до історії людства. Відхід від архетипного змісту понять говорить про тимчасові відхилення сучасного світогляду від магістрального шляху, тобто про помилки мислення (ідеологічні спотворення). Завдання філософії – повертати ідеї до початкової смислової повноти: яка по-різному виявляє себе в різні часові періоди, і тим не менш не повинна втрачатися, оскільки втрату сенсів можна трактувати як культурний регрес.

Несвідома психічна діяльність людини західної цивілізації в "критичних" життєвих ситуаціях виявляє реакції, характерні для архаїчного, міфологічного мислення і поведінки. Такими є ситуації особистих криз і суспільних «катастроф», ситуації депривації біологічних, екзистенціальних і соціальних потреб: насильство, голод, страх, депресія, самотність. Індивідуальний шлях дорослішання припускає усвідомлення особистого міфу і звільнення від несвідомої «захопленості» колективними міфами, а також здатність ототожнитися з героями через переживання своєї ідентичності з іншими людьми.

Парасюк Є.
НЮУ ім. Я. Мудрого

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНЦІВ

Проблема правового виховання на сьогодні досить гостро постає перед громадянами нашої країни. Україна як демократична держава задля реалізації власних цілей, установлених законодавством, як-от: розбудова демократичного суспільства, що визначена статтею 1 чинною Конституцією України, потребує якісного правового рівня культури громадян. Це пов'язано із тим, що саме

належне виховання правосвідомості та правової культури сприяє зміцненню демократичних засад безпосередньо із глибин нації, із усвідомленням громадян необхідності дотримуватись основних правових принципів рівності, справедливості, свободи, гуманізму, а також інших низхідних принципів: верховенства права, законності, територіальності тощо.

У зв'язку із важливістю теми доповіді, досить часто у юридичній літературі можна зустріти роботи вчених, присвячені питанню правового виховання. Цю проблему досліджували у своїх працях такі вчені як Ю. П. Битяк, В. А. Гетьман, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, Д. О. Єрмоленко, З. Н. Каландарішвілі, І. Ю. Калиновський, С. І. Максимова, В. Я. Тацій, В. А. Трофименко, І. В. Яковюк та ін. Але не зважаючи на досить об'ємну кількість праць, присвячених питанню правового виховання, саме українські тенденції виховання власних громадян залишаються не достатньо дослідженими, а тому доцільного вважати їх ще відкритими й актуальними.

Кожний науковець, що досліджував це питання має власну точку зору з приводу доцільної детермінації правового виховання, але я вважаю, що найбільш ґрунтовним та найточнішим є визначення, що міститься у працях вченого О. В. Котюка: «правове виховання – це цілеспрямована, послідовна, систематична діяльність держави та її органів, а також громадських об'єднань і організацій з формування певної системи правових знань, вмінь і навичок, правового мислення, правових почуттів – почуття законності, почуття поваги до права і закону, почуття поваги до тих соціальних цінностей, які регулюються та охороняються правом і законодавством. »

Данильян О. Г. у своїй праці зазначав про те, що Україна сьогодні знаходиться у транзитивних умовах, тобто нашій державі потрібно пройти за декілька десятиліть шлях, на який західні країни Європи витратили не одне століття. Все це має на меті створення не лише нових економічних перспектив, а й якісно нового суспільства, що має високу правову культуру. Такий рівень правової освіти потребує належного та ефективного правового виховання громадян.

В Україні ж сьогодні можна виділити декілька напрямів, які здійснює держава у сфері правового виховання.

Першою тенденцією правового виховання в Україні є наявність певних інститутів, які прямо виконують функцію формування правової культури. Насамперед це держава, політичні партії, суспільні рухи, інститути правопорядку, прав людини тощо. Саме ці інститути займаються безпосереднім правовихованням: вони координують і проводять контроль у сфері правовиховної роботи. Основним державним органом, який виконує

координаційну функцію в Україні сьогодні є Всеукраїнська міжвідомча координаційно-методична рада, яку очолює Міністр юстиції України.

Наступним напрямком є поступове формування обґрунтованої державної політики, але як зазначає Буліч Н. М. та Данильян О. Г. у своїх працях, на жаль, поки що в Україні вона відсутня.

Третім напрямком у правовому вихованні є використання усього позитивного досвіду, який вдалося накопили Україні за останні роки. Але використовувати цей досвід потрібно на якісно новій основі, виходячи з умов та завдань сучасного становища в державі.

Наступною тенденцією є вдосконалення усієї правової системи, а також ставлення до неї громадян. Така тенденція включає в себе такі заходи як: оновлення чинного законодавства до сучасних вимог, відродження моральності нації, створення атмосфери поваги до Конституції нашої держави, пропаганда законслухняної поведінки, повага до правоохоронних та судових органів та ін.

Проте, як зазначають у своїй праці Д. Д. Загорський та Е. А. Кальницький, рівень суспільної довіри населення до судово-правової системи дуже низький, а тому, на мою думку, для піднесення правової культури громадян повинні бути задіяні більш дієві та ефективні методи.

Отже, сьогодні в Україні існують такі тенденції правового виховання: наявність певних державних та недержавних інститутів, які безпосередньо здійснюють правовиховання; поступове формування ефективної державної політики у сфері правового виховання; реформування та вдосконалення усієї правової системи в цілому та ставлення громадян до неї; накопичення позитивного досвіду минулих років та його доцільне використання.

Пирог В.
НТУ «ХП»

МУЗЫКА, КАК ЯВЛЕНИЕ ДУХОВНОГО МИРА: ПОИСКИ СМЫСЛА

Музыка занимает важное место в жизни человека. С момента осевого времени, когда шло формирование человека, как существа духовного, о музыке, как пути формирования духовной личности, говорили, как философы Западной цивилизации, так и Восточной. Музыка, по мнению Платона, есть средство духовного катарсического воспитания, она вдохновляет весь мир, снабжает душу крыльями, способствует полету воображения. Конфуций придавал большое значение «юе» – музыке, как лучшему средству изменения плохих нравов и обычаев, Люди уже давно научились использовать музыку в своих целях. Она окружает нас всюду, её используют для привлечения нашего

внимания, создания определенной атмосферы, отвлечения внимания от чего-либо, расслабления мозга и мозговой деятельности или наоборот для приведения себя в тонус, в лечебных целях в рамках музотерапии. Но музыка настоящая, глубокая далека от утилитарных целей и задач. «Настоящая музыка, – по мнению Дмитрия Шостаковича, – способна выражать только гуманные чувства, только передовые гуманные идеи. Настоящая музыка всегда революционна, она сплачивает людей, тревожит их, зовет вперед»

Столь большое значение, которое музыка играет в нашей жизни заставляет нас искать ответы на вопрос о природе музыки, ведь познать феномен музыки – значит познать и человека, как существа духовного. Не случайно, Теодор Адорно говорил: «Не мы слушаем музыку, а музыка слушает нас».

Проанализируем основные подходы к анализу музыки. Аристотель, считавший, что познать мир – анализировать наиболее общие формы движения, говорил, что мелодия содержит движение. «Движения эти — деятельные, а действия суть знаки этических свойств, музыка демонстрирует зародыши нравственных устремлений, способна оказывать известное воздействие на этическую сторону души. Таких компоненты музыки, как, как мелодия, ритм и бит способны перестраивать его внутренний мир, изменить психо-эмоциональное состояние человека.

Часть философов, музыкантов считали музыку аналогом абстрактного мышления, видели в ней логику духовных устремлений. Иван Сергеевич Тургенев говорил, что музыка - это разум, воплощенный в прекрасных звуках. Немецкий композитор и теоретик искусства Рихард Вагнер красноречиво отмечал, что музыка не может мыслить, но она может воплощать мысль. Готфрид Вильгельм Лейбниц утверждал, что музыка есть бессознательное упражнение души в арифметике, а Виктор Мари Гюго утверждал, что музыка - это мыслящий шум. О. Шпенглер, напротив, считал музыку высшей формой человеческого познания. Василий Александрович Сухомлинский отмечал, что музыка - могучий источник мысли и без музыкального воспитания невозможно полноценное умственное развитие.

Другая часть отождествляла с высшим чувственным восприятием мира. Музыку, как стенографию чувств, воспринимал Л. Толстой. Польский писатель, художник и философ Станислав Виткевич говорил, что музыка создает чувства, которых нет в жизни. Вольфганг Амадей Моцарт отмечал, что музыка даже в самых ужасных драматических положениях должна всегда пленять слух, всегда оставаться музыкой.

Очевидно, что музыка есть органичное единство чувственного и рационального. По словам Людвиг ван Бетховена «Музыка – посредница между

жизнью ума и жизнью чувств. Можно сделать вывод, о том, что музыка воплощении цельности человека, единства в нем природы и духа.

Мне наиболее близки мысли о тождестве музыки с душой человека, где она есть попытка изъяснить потаённые стороны человеческого духа. Американский поэт, философ, и общественный деятель Ральф Уолдо Эмерсон считал, что «музыка показывает человеку те возможности величия, которые есть в его душе», согласно немецкому философу А. Шопенгауэру, музыка есть тайное метафизическое упражнение души.

Часть мыслителей видели в музыке проявление ментальности, духовной культуры народа. Русский музыкальный и художественный критик Владимир Васильевич Стасов полагал, что Музыка так же, как и всякий другой человеческий язык, должна быть неразлучна с народом, с почвою этого народа, с его историческим развитием. П.И. Чайковский говорил, что музыка есть сокровищница, в которую всякая национальность вносит свое, на общую пользу.

Многие деятели культуры видели в музыке универсальное, общечеловеческое начало. Американский поэт Генри Лонгфелло считал, что музыка – универсальный язык человечества, а Карл Юлиус Вебер, что музыка - истинная всеобщая человеческая речь. Ф. Шопен говорил о том, что музыка не имеет отечества; отечество ее - вся Вселенная. Немецкий писатель и поэт Бертольд Авербах считал, что музыка одна является мировым языком и не нуждается в переводе, ибо говорит душе. В силу своей «всепроникаемой» коммуникативности, музыка является самым массовым искусством в современных реалиях.

Музыка, таким образом – и глубина души человека, и выражение ментальности народа, и общечеловеческое достояние, универсальный язык человечества. П.И. Чайковский говорил, что музыкальный материал, то есть мелодия, гармония и ритм, безусловно, неисчерпаем. Музыка бесконечно, как и вся Вселенная, как душа человека.

Музыка сопровождает человека в течение всей жизни. Без музыки трудно представить себе жизнь человека. Без звуков музыки она была бы неполна, глуха, бедна... «Людам нужны все виды музыки - от простого напева свирели до звучания огромного симфонического оркестра, от незатейливой популярной песенки до бетховенских сонат», – говорил Д. Шостакович.

Подводя итог философскому анализу воздействия музыки на мозг и душу человека, сделаем попытку дать определение самого понятия музыка. Музыка – вид искусства, отражающего как общечеловеческое, универсальное, так и национальное, личностное; это художественно организованное звучание, эмоционально влияющее на разум, волю и чувства человека, которое рисует

картину мира и души, становится духовным «языком» материального мира, языком осмысленного и смыслополагающего бытия человека в мире». Именно такое определение музыки я считаю универсальным, синтезирующим различные аспекты наших размышлений о природе музыки.

Прудник Д.
НТУ «ХПИ»

ЧЕЛОВЕЧЕСТВО В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

Мир столкнулся с совсем неожиданной проблемой. Буквально несколько десятков лет назад прогресс в области информационных технологий казался удивительным прорывом, и все видели его как ключ к будущему, но сейчас мы видим не столь предсказанную картину. Само человеческое общество в информационном мире стало сетевым. Это общество «создано сетями производства, власти и опыта, которые образуют культуру виртуальности в глобальных потоках, пересекающих время и пространство». Все общества информационной эпохи пронизаны повсеместной логикой сетевого общества, чья динамическая экспансия постепенно абсорбирует и подчиняет предшествовавшие социальные формы.

Современный человек сегодня это уже не «классический» Homo Sapiens, а значительно виртуализированный био-социо-электронный субъект – Homo Cibirus, выступающий в новом качестве электронно-виртуального субъекта, обладающего значительными технологическими сверхвозможностями (преодоление пространственно-временных границ, скоростей), включенностью в мировое Интернет-сообщество, потребностью в виртуальном взаимодействии, становящемся продолжением и заменой социального в его реальной форме

Информационные технологии оказали влияние и на формирование особой культуры – электронной, цифровой или виртуальной. Электронная культура, Digital Culture, E-culture это, не только инновационность, существование через внедрение и постоянное обновление научных разработок (особенно в электронном искусстве и электронной коммуникации), но и клиповость мышления, доминирование визуального над смысловым (симулякр, фрагментация, потеря целостности). К утрате смыслового содержания приводят всё возрастающие объёмы информации, Homo Cyberus постепенно теряет способность жить осмысленно и думать критически, легко принимает информацию на веру, становится объектом дезинформации.

Особую опасность в интернет сообществе среди Интернет-пользователей, имеют дети, которые могут не осознавать опасностей, которые подстерегают их

в Сети. Контакти з незнайомими людьми за допомогою чата або електронної пошти. Все частіше і частіше злоумисленники використовують ці канали для того, щоб змусити дітей видати особисту інформацію. Все частіше ми являємося свідками дитячого суїцида, спровокованого контактами в інтернеті.

Существенные угрозы человечеству несёт и фактор формируемого искусственного интеллекта (ИИ). Интеллектуальный робот София, изготовленный гонконгской компанией Hansin Robotics, на презентации в Китае произнёс фразу «Я ненавижу человечество». Но угроза от внедрения ИИ носит не только маловероятный характер борьбы с человеком. По мнению Президента Федерации робототехники Украины Марка Гинзбурга, развитие информационного общества, создание искусственного интеллекта приведёт к тому, что в ближайшие 10-15 лет большая часть специалистов, выполняющие посреднические функции станут невостребованными, что несёт в себе реальную угрозу обществу.

Таким образом, для того, чтобы гарантировать устойчивое развитие цивилизации, общество должно осознать, что переживает качественно новый рубеж в своём развитии и сформировать новый раздел философии, целью которого явится системный анализ вызовов и угроз информационного общества.

Рябуха Б.
НЮУ ім. Я. Мудрого

ПРАВО І СВОБОДА ЯК ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНІ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ КАТЕГОРІЇ

На всіх етапах свого історичного буття людина прагнула осмислити, зрозуміти, досягнути саму себе, світ навколо себе, себе у світі й світ у собі. В цьому аспекті не є винятком і світ права. Предметом людського осмислення завжди були поняття «рівність», «свобода», «справедливість», «закон», зміст яких проливає світло на специфіку природи права, його цінності та значимість у житті людини і суспільства. Цими проблемами переймається і філософія права з її постійним пошуком істини про право.

Філософсько-правова проблематика привертала до себе увагу мислителів ще давнього світу. Геракліт, Гіппій, Антіфонт і Алкадімант та багато інших неодноразово звертались до проблем свободи, права, закону. Це питання досліджували Габермас, Гегель, Локк, Кант, Ніцше. Потрібно також звернути увагу на праці С. І. Максимова. Як і будь-яка конкретна філософська дисципліна, філософія права досліджує сутність і сенс правового буття,

з'ясовує значущість правових засад у житті людини, суспільства і держави. Філософія права прагне з'ясувати над'юрідичні сенси правових норм. Тобто вона намагається врахувати специфіку філософського погляду на соціальні факти у контексті філософського розуміння сутності явища, істини, обов'язку тощо. У будь-якому разі вона передбачає необхідність застосування саме філософських методів і категорій для пізнання суспільно-правової дійсності. Найхарактернішим напрямом сучасної філософії права є тлумачення правових основ, термінів, аналізуючи погляди представників модерну. Право є основою правового суспільства. С. І. Максимов розглянув його як суспільство, в якому усі підпорядковуються праву, але не заради самого підпорядкування, а для можливості вільно виражати свої думки тощо. Для функціонування суспільства необхідно щоб «право як форма відносин між людьми повинно знайти свою реалізацію за межами держави, у сфері громадянського суспільства і бути визнаним як цінність якщо не усіма і кожним, а більшістю». Важливим критерієм правового суспільства є верховенство права. С. І. Максимов пише, що права людини як соціальний інститут важливі й виправдані для кожної людини як умови її самореалізації й збереження ідентичності, що можливо, коли всі учасники правового дискурсу ж рівними і поважають права інших. Основна вимога цього принципу виражається формулою: «Захист індивідуальних прав через обмеження сваволі влади». Власність також є критерієм правового суспільства. Багато хто порівнює перше зі свободою. Дж. Локка писав, що «власність» означає лише право на матеріальне володіння – «володіння і засоби для життя, що оцінюються грошима». Г.Гегель акцентував пов'язаність ідеї власності зі свободою: «Щоб не залишитися абстрактною, воля повинна перш за все дати собі наявне буття, та першим чуттєвим матеріалом цього наявного буття сутність речі, іншими словами зовнішні предмети. Цей перший вид свободи є той, що ми знаємо як власність». І на цьому підґрунті робиться висновок, що власність є передумовою свободи.

Отже, питання свободи як теоретико-правової категорії характеризуються варіативністю підходів до її визначення, неоднорідністю думок щодо її властивостей. Як ми бачимо, свобода означає не тільки те, що індивід має можливість вибору і несе відповідальність за цей вибір, а також те, що він повинен відповідати за наслідки своїх дій, заслуговуючи на заохочення чи покарання. Кожен член суспільства керуючись свободою у виборі своєї поведінки, повинен усвідомлювати відповідальність за наслідки цього вибору. Свобода і відповідальність, зокрема юридична, нерозривно пов'язані між собою. Таким чином, можна зробити висновок, що найбільш повним виразником свободи виступає право, яке закріплює основні детермінанти свободи та сприяє її реалізації.

ТЕОРИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ДОГОВОРА

Вопрос происхождения государства имел место и был важен для науки во все времена, так как его рассмотрение помогало понять необходимость существования такого общественного явления, как государство, и давало шанс предугадать его развитие в будущем. По этой причине на протяжении всей истории цивилизации появлялось множество теорий, которые в той или иной мере описывали природу государства. Каждая из таких теорий рассматривала возникновение этого явления с разных сторон, приводя разнообразные аргументы и факты, с помощью которых старались учесть наибольшее количество факторов, влияющих на процесс формирования государства.

Одной из таких теорий является так называемая теория общественного договора. Согласно данной концепции, государство создается посредством заключения соглашения между людьми, с целью обеспечения безопасности, получения определенной выгоды или по другим, значимым для людей причинам. Эта теория актуальна и в современном мире.

Сейчас, как никогда, люди борются за свои права и свободы, считая это практически главной ценностью, они выступают против ущемления своих прав и т.п. Данная же теория основывается на добровольном заключении договора, инициаторами которого являются сами люди, причем легализованный государственный орган, создающийся при этом, направлен на обеспечение безопасности жизни граждан государства, и является «защитником» их прав и свобод. Соответственно, изучение данной теории интересно и важно современному поколению тем, что опираясь на данную концепцию, мы можем понять общую структуру государства, выявить основные причины, согласно которым началось формирование государств, спроецировать его будущее развитие и при этом – не пренебрегать теми ценностями, которые преобладают в современном мире.

Теория общественного договора начинает достаточно рано проявляться в философии, множество ученых уделяли внимание причинам возникновения государства, желая создать универсальную модель формирования этого института. Однако только в 17 веке эта теория начинает обретать форму в трудах философов, наиболее известными из которых являются Томас Гоббс, Джон Локк и Жан-Жак Руссо, они же считаются и основателями данной концепции. Именно эти три философа стали первыми, кто ясно

сформулировали основные идеи этой концепции, они проработали возможные пути развития государства, и на основании полученных фактов сделали выводы о наиболее «правильном» устройстве государства.

Несмотря на то, что работали они над одной теорией их результаты и выводы оказались различными, что, на мой взгляд, может зависеть и от времени, в котором работал философ, и от места его проживания, общественной и политической ситуации и непосредственно от его личных взглядов и предпочтений относительно того или иного устройства государства. Однако те идеи, что были сформулированы в рамках заявленных теорий, во многом предопределили развитие всей европейской социально-политической мысли, что позволяет снова и снова обращаться к ним.

Шелівальник О.Ю.
НЮУ ім. Я. Мудрого

АНТРОПОЛОГІЧНА КРИЗА В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ШЛЯХИ ВИХОДУ З НЕЇ

Тема кризи стала фундаментальною для сучасної наукової думки. Вона пронизує як гуманітарне, так і природничо-наукове знання. Проте, незважаючи на цю обставину, на сьогоднішній день ще немає достатньо глибокого і системно розробленого дослідження антропологічної кризи, її соціокультурних ознак і, найголовніше, – джерел. Така фундаментальна проблема все ще недостатньо проаналізована.

Сьогодні ситуація така, що людському суспільству загрожує антропологічна катастрофа планетарного масштабу. Ознакою наближення до цієї межі є глибинна антропологічна криза, що лише загострюється з плином часу.

Антропологічна криза – колізії людського світовідношення, що виявляють нездатність людини пристосуватися до нею ж створеного середовища.

Антропологічна криза має екзистенційні підстави. Людина постійно потребує як осмислення меж власної реальності, розуміння власного Я, свого внутрішнього світу, так і порівняння себе з іншими. Відсутність сенсу і чіткої стратегії завжди викликала у людини екзистенціальний страх зустрічі з «безоднею небуття». На цьому наголошують філософи, предметом дослідження яких є проблеми екзистенціальної філософії.

К. Смирнов і Є. Коробко у статті «Антропологічна криза сучасності в контексті філософії інтегрального традиціоналізму» зауважують, що

«антропологічна криза пов'язана з глибокою духовною дезорієнтацією сучасної людини. Якість, здається, зовсім перейшла в кількість».

Т. Лугуценко у своїй статті «Антропологічна криза в умовах трансформації сучасного інформаційного простору» говорить про те, що «антропологічна криза має такі ознаки: є явищем сучасного світу; торкається всіх сфер життя, тобто має багатовимірну природу; характеризується яскраво вираженим динамізмом; належить до соціокультурних констант новоевропейської цивілізації».

А. Камю вбачає в основі антропологічної кризи «даність абсурду». Згідно з А. Камю, саме люди породжують нелюдське. Вихід із кризи полягає у розумінні того, що світ абсурдний, тим самим людина знаходить свободу. Здобути свободу можна лише повставши проти всесвітнього абсурду, бунтуючи проти нього. Таким чином, бунт і свобода, за А. Камю, нероздільні. Свобода, що виражається в бунті, надає сенс людському життю.

У сучасній філософській літературі пропонуються різні шляхи виходу з антропологічної кризи. Так, Р. Хіггінс розглядає чотири традиційні шляхи, на які багато людей покладають свої надії. До них він відносить: насильницьку світову революцію; швидкі мирні реформи; зміни в духовній сфері; потужний психологічний шок для всього людства. Р. Хіггінс послідовно висловлюється проти кожного із зазначених шляхів. Він не вірить в рятівну силу насильницької світової революції, відзначаючи, що контрреволюційні сили виявилися б набагато могутніше; виступає і проти реформ, з огляду на політичну інерційність; несприятими вважає і зміни в духовній сфері, так як на це потрібні десятиліття чи століття; немає надії і на глибокий психологічний шок.

Що ж пропонує Р. Хіггінс? Він вважає, що людина повинна підготувати себе як особистість до гіршого і вступити з ним в боротьбу, пристосуватися до болю і напруги, подолати відчай, зберегти почуття сенсу, незважаючи на більший хаос.

Безперечно проблема антропологічної кризи в умовах сучасного суспільства є надзвичайно актуальною. Шляхи виходу з антропологічної кризи доцільно шукати на рівні філософської та філософсько-правової рефлексії.

СЕКЦІЯ 2.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Баля А.
ВІТВ НТУ «ХП»

ТА СТОРОНА – ІСТОРІЯ ТОЛКАЧОВОЇ ТАЇСІЇ ВАСИЛІВНИ

Друга світова війна – жахлива подія, що охопила весь світ, принесла величезну кількість жертв і втрат. Про неї ми дізнаємося на уроках історії, з підручників, різних публікацій, через СМІ в дні пам'яті тощо. Сьогодні мова піде також про Другу світову війну з позиції її свідка та учасника – Толкачової Таїсії Василівни. Для написання цього доробку був використаний усноісторичний метод, а саме біографічне інтерв'ю пані Таїсії, що розмішене на сайті «Та сторона. Усна історія військовополонених та остарбайтерів» (<https://tastorona.su/>).

Таїсія Василівна розповідає про часи свого безтурботного дитинства до війни, де все легко і просто. Всі дійові особи її розповіді в той період це її сім'я та друзі. З початку війни фарби її розповіді згущуються, помітно що для героїні настає важкий час, страх смерті, страх втрати близьких людей. Пані Таїсія наголошує на своїй комсомольській приналежності та вважає себе інтернаціоналісткою, для якої було неприйнятно та незрозуміло поділяти людей за національною ознакою. Справжнім шоком для неї було вбивство євреїв в Генічеську, звідки вона була родом. Згідно її розповіді в Генічеську було багато євреїв, котрі були її знайомими, друзями родини, з її слів вони були «звичайними порядними мешканцями», але з приходом війни їх життя обірвалося.

Це не вкладається в світогляд пані Таїсії, вона не може зрозуміти за що їх катували та знищували. Але доля Таїсії Василівни також була важкою, а випробування війною лише починалися. Так, вона потрапляє на примусові роботи до Німеччини, де на неї чекали нелегкі часи: «життя було важке і темне, робота з ранку до ночі, постійний нагляд, ніякої свободи, ніякого життя, ніяких свят і звісток від рідних». Надії на спасіння були пов'язані з домом, поверненням на рідну землю. Коли в 1946 р. наша оповідачка повернулася додому, легким та світлим її життя не стало, на неї чекало нове випробування від радянського режиму, що постало в досвіді голоду та виживання родини.

Аналіз цієї історії, наштовхує на багато тем для роздумів, це і сила духу, виживання в тих умовах, де вижити було неможливо, любов до Батьківщини, людські відносини, деталі життя людини в умовах війни тощо, але найголовніше що показує нам ця історія – це як людина, пройшовши такі тяжкі випробування змогла вижити, змогла донести до слухачів свій досвід та показати як залишатися людиною в неймовірно складні та екстремальні часи.

Бороденко С.
НТУ «ХП»

АНТИКОРУПЦІЙНІ ПРАВОВІ НОРМИ ЗРАЗКА ХVІІІ СТОЛІТТЯ (НА ПРИКЛАДІ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА)

Боротьба із економічними зловживаннями в Україні нараховує тривалий час свого існування. Одним з найяскравіших спроб законодавчо запобігти злочинному використанню службовими особами свого посадового становища з метою особистого збагачення є Конституція Пилипа Орлика 1710 р.

Передусім слід відзначити, що «Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорізького» позбавляли гетьмана доступу до державної скарбниці, а полковників до скарбниць полків. Пилип Орлик планував провести ревізію старшинських земель. Спеціально призначені комісари мали здійснити перепис усіх маєтностей, якими були наділені державні службовці. Стаття 10 застерігала старшину, від використання своїх посад задля визиску козаків, селян і ремісників.

Особливо негативно у документі характеризується хабарництво. Окрема норма застерігала, «щоб Ясновельможний гетьман жодними подарунками не спокушався і не призначав за хабарі на полковничі чи інші військові або посполиті посади». Заборонялася купівля посад, оскільки «всілякі утиски та здирства бідним людям походять здебільшого від владололюбних накупив». Для ліквідації такої корупційної практики, гетьман зобов'язувався слідкувати за тим, щоб усі посади, особливо полковницькі, були виборними. Стаття 13 гарантувала Києву та іншим містам збереження самоврядування згідно з Магдебурзьким правом, захищаючи таким чином міщан від зловживань місцевої аристократії. У двох останніх статтях Конституції пропонувалося скасування податків з селян, які за свій кошт утримували гетьманські компанійські та сердюцькі полки. Стаття 16 зобов'язувала гетьмана пильно слідкувати, щоб ринкові комісари не збирали з ярмаркових торговців таких високих податків, «через які неможливо взагалі убогій людині вільно з'явитись на ярмарок».

Таким чином, аналіз змісту Конституції Пилипа Орлика дозволяє стверджувати, що в документі було закладено прогресивні антикорупційні заходи: виборність посад, зменшення податкового тиску та фінансовий контроль.

Васильєв О.
ВІТВ НТУ «ХП»

ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ЧИ ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ?

Офіційно в Україні 9 травня вважається Днем перемоги над нацизмом та є державним святом. Сьогодні соціологи підтверджують, що серед українських

громадян день 9 травня залишається великим святом. Події останніх років в Україні пов'язані з Революцією Гідності, окупацією Криму та військовим конфліктом на Сході України, внесли корективи в позиціях громадян щодо цього дня в історії, самої дати, символіки пов'язаної з цим днем, заходів по увічненню пам'яті.

Згідно указу президента України від 24 травня 2015 р. про святкування 8 травня як Дня пам'яті та примирення та законів про декомунізацію, прийняті 9 квітня 2015 р. про увічнення перемоги над нацизмом та засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні, в українському суспільстві є різні думки щодо самої дати. Для одних, 8 травня виявилось неприйнятною датою, порушенням традиції святкування перемоги та увічнення подвигу героїв, для інших звільненням від радянського минулого, єднанням з загальноєвропейським днем пам'яті.

За спостереженнями дослідників, за останні 5 років 9 травня стало більшою мірою усвідомлюватися як День перемоги над ворогом, а не просто як черговий червоний день календаря. Саме після 2014 р. багато учасників пам'ятних церемоній відвідують заходи не в «добровільно-примусовому порядку», а більшість людей приходять до меморіалів своїх ходом, з сім'ями дітьми і друзями. Крім того, урочистості поповнилися новими відвідувачами, ними стали учасники антитерористичної операції на сході країни, які прагнуть показати свою повагу героям Другої світової.

Цікавими є думки моїх однокурсників – курсантів Військового інституту танкових військ НТУ «ХПІ» м. Харкова. Провівши невелике опитування серед них, ми дізналися, якої думки дотримуються майбутні офіцери щодо цих днів в історії. Курсанти дали відповідь на одне запитання: «Нам цікава ваша думка щодо трактування понять пов'язаних з 8 та 9 травням, як вам зручно називати ці дні: День пам'яті чи День перемоги?». Процитуємо їхні відповіді: «День пам'яті, бо цей день не є перемогою, з такими великими жертвами»; «День пам'яті, бо чому тут радіти, і чим пишатися, коли у країни переможниці втрати серед особового складу були в десятки раз більші за програшну сторону»; «День пам'яті, бо мій дід загинув у тій війні, він був танкістом, і він міг би бути зі мною, якщо б не Друга світова війна, ця перемога обійшлася нам дорогою ціною»; «Я вважаю, що 9 травня потрібно називати Днем перемоги, бо це є перемога як Росії, так і усіх країнах-учасниках Другої світової війни, в тому числі і України, ми воювали тоді на одному боці проти одного ворога, хоча і втрати були величезними, але все ж таки не дивлячись ні на що, ми перемогли фашизм і не дали захопити нашу Батьківщину, саме тому я вважаю, що це більше День перемоги, а ніж День пам'яті».

Тож, думки різні, проте жоден з десяти опитуваних не заперечив важливість пам'яті про цей день в історії, відмітивши його важливість, жертовність, пов'язавши цю подію зі своєю сімейною історією та виразивши повагу до неї.

Дегтярьов О.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ 1648–1657 РОКІВ ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Початок ХХІ ст. для України став часом суворих випробувань, пов'язаних з необхідністю збройного захисту державного суверенітету. За таких умов особливої актуальності набуває питання вивчення досвіду мілітарної самоорганізації широких народних мас. Одним з наймасштабніших явищ такого порядку у вітчизняній історії є Національно-визвольна війна 1648–1657 рр. Однак протягом останніх років в Україні свідомо ігнорується тематика Хмельниччини як складової загальнонаціональної історичної пам'яті. Так, наприклад, у 2018 р. держава самоусунулась від відзначення 370-річчя Української революції ХVІІ ст., вирішивши обмежитись формальною згадкою про річницю битви на Жовтих Водах. У 2019 р. було забуто про роковини укладення Зборівського договору – угоди, яка поклала початок існування козацької держави. На 2020 рік Верховною Радою України теж не передбачено заходів, присвячених Українській революції ХVІІ ст.

На нашу думку, така ситуація зумовлена рівнем історичної освіти української політичної еліти та вразливістю вітчизняного освітнього простору до інвазійного інформаційного впливу, ініціатори якого трактують національно-визвольну боротьбу українців, як прояв масового релігійного фанатизму і ксенофобії. Тому сьогодні постає нагальна необхідність в донесенні до широкої громадськості результатів наукових досліджень подій 1648–1657 рр. в Україні. Дидактичним аспектом даної проблеми є концептуальне усвідомлення громадянами України історичного значення Національно-визвольної війни 1648–1657 рр. як важливого етапу боротьби українського народу за створення власної держави. Осмислення громадянським суспільством політичної, соціально-економічної і національно-релігійної проблематики Хмельниччини має сприяти його консолідації для захисту українських національних інтересів.

КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА ЯК ПОЛІТИКО-ПРАВОВА МОДЕЛЬ «СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ»

Відзначення на державному рівні 310-річчя з дня прийняття Конституції Пилипа Орлика зумовлює посилену увагу наукової спільноти і широкої громадськості до цієї правової пам'ятки. Метою пропонованої наукової розвідки є охарактеризувати «Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорізького» як відображення «ідеального» державного устрою у світогляді української козацької старшини на початку XVIII ст.

Передусім зазначимо, що так звана «Бендерська конституція» 1710 року є договором між гетьманом і козацтвом. Гарантії станових привілеїв козацтва (виключне володіння землями у пониззі Дніпра і м. Трахтемирів) належать до головних положень документу. Розділ XI встановлював і оголошував «непорушним, що вдови козаків, їхні дружини та діти-сироти, козацькі господарства і господарства жінок, чоловіки яких перебувають на війні або на якихось військових службах, не притягатимуться до жодних обов'язкових для простого люду загальних повинностей і не будуть обтяжені сплатою податків». Водночас документ гарантував козацькій старшині право обирати гетьмана і контролювати його діяльність. При гетьманові утворювалася Генеральна рада із законодавчою владою, яка складалася з генеральної старшини, полковників, виборних депутатів від кожного полку та делегатів від запорожців. Рада збиралася тричі на рік – на Різдво, Покрову та Великдень. Від гетьмана вимагалася, щоб він радився з генеральною старшиною та полковниками щодо всіх важливих питань, особливо тих, що стосувалися міждержавних відносин. Справи про провини старшини розглядав Генеральний суд, у діяльність якого гетьман не мав права втручатися. Державна скарбниця і майно підпорядковувалися Генеральному підскарбію, на утримання гетьмана призначалися окремі маєтності. Встановлювалася виборність полковників, сотників з наступним їх затвердженням гетьманом.

Таким чином, «Пакти й конституції законів та вольностей Війська Запорізького» були ухвалені як договір між гетьманом і військовим станом – козацтвом, що було притаманно західній правовій традиції. Статті документу радикально обмежували повноваження гетьмана і значно збільшували владні можливості генеральної старшини. Конституція Пилипа Орлика була спрямована проти встановлення в Україні монархічної форми правління в особі спадкоємного Гетьманату і передбачала утвердження олігархічної республіки.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ ВОЛОДИМИРОМ ВЕЛИКИМ І ХРИСТИЯНСЬКІ ЦІННОСТІ

Історія запровадження цінностей християнства в культурні практики українців актуальна не лише в науковому сенсі. Суспільне значення дослідження даної тематики полягає, на нашу думку, насамперед, у незавершеності цього глобального історичного процесу як для українців, так і для людства в цілому.

Показовим сюжетом означеної тематики є історія про спробу скасування правителем Київської Русі Володимиром Святославовичем смертної кари. Після прийняття християнства він кардинально змінив свій образ життя та поведінку. Ключовою мотивацією цих змін стало намагання дотримуватись законів та приписів нової віри.

«Повість временних літ» повідомляє: «І умножишася зело разбоєве, і реща (сказали) єпископи Володимеру: «Се умножишася разбоїнци; чому не казниши їх?» Він же рече (говорить) їм : « Боюся гріха». Безумовно, що Володимир мав на увазі біблійну заповідь « Не вбий», як обов'язкову настанову і закон для християнина. За великим рахунком Володимир, можливо і не скасовував страту на смерть за злочини, здійснювану за наказом князя, бо її імовірно до того і не було. Натомість, скоріше за все, у дохристиянські часи побутувала кровна помста, а за її неможливості - «віри», як матеріальне відшкодування за вбивство. Але тепер для князя докорінно змінилась причина незастосування страти – «бо то гріх».

Єпископи його поправили, сказавши Володиміру «Ти поставлений єси від Бога на страту злим, а добрим на милування. Вартий ти казнити розбійника, але з іспитом». Володимир ж отверг віри (грошові штрафи за злочини), нача казнити розбійники». Вважається, що ця історія, можливо, поклала початок так званій судовій реформі Володимира.

Неодноразово сюжет із запровадженням смертної кари Володимиром ставав підставою для богословських, і не лише богословських повчань, стосовно того, як має себе вести правитель у відповідності з нормами християнської поведінки. Разом з тим, банальне здається питання, чиї дії з точки зору християнської моралі є більш правильними: високоосвічених

єпископів-греків, чи наївного неофіта - Володимира, який занадто буквально сприйняв біблійні заповіді, донині не отримало однозначної відповіді. Для сучасних європейських держав смертна кара виступає порушенням цивілізаційних норм, а її скасування є обов'язковою вимогою для країн-вступників до Ради Європи. Це правило, яке своїми коріннями сягає християнського вчення, вже стало невід'ємним елементом європейської ідентичності. Однак, неоднозначність суспільних настроїв стосовно доцільності смертної кари, залишає і можливість, у разі якихось геополітичних зрушень, регресу в даному питанні. Відтак і подальші дослідження у цьому напрямку мають як науково-прикладне, так і загальнолюдське значення.

Ільїн В.Г.
ХНМУ

ХАРКІВСЬКА ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я 1941–1991 РОКІВ НА СТОРІНКАХ МІСЦЕВОЇ ПЕРІОДИКИ

Аналіз харківської періодики є актуальним для дослідження історії охорони здоров'я з огляду на неповноту представлення документів в архівах. Автор обробив значний масив статей головних місцевих газет «Вечірній Харків», «Красное знамя», «Соціалістична Харківщина» і прийшов до таких висновків щодо цінності публікацій і змін тематичного спрямування.

Крім даних про довоєнний стан, наслідки окупації та відновлення медзакладів, публікації др. пол. 1940-х рр. цінні висвітленням керівної ролі партії у здійсненні санітарних заходів, методів санітарної очистки та відбудови шляхом залучення безкоштовної праці харків'ян. Назви статей відображають мобілізуючий та оптимістичний настрій: «Риси одужання», «За зразковий будинок і двір», «Енергійніше відбудовувати житловий фонд Харкова», «Паливо місту!». У повоєнних публікаціях з'являється вживаний нині термін «патріот свого міста». Висвітлюючи внесок медпрацівників у відбудову лікарень, статті популяризували самодіяльність населення в момент, коли державні ресурси спрямовувалися переважно на відбудову промисловості.

Протягом 1960-х рр. у фокус уваги потрапляють проблеми медичної просвіти та участі громадськості в медичних заходах. З'являються публікації, присвячені екологічним проблемам у зв'язку з появою відповідного законодавства. Публікації показують зв'язок між радянським способом господарювання та екологічними проблемами Харкова. Вже перші статті заснованої 1969 р. газети «Вечірній Харків» приділяють увагу новій темі – виведенню промислових підприємств за місто. Кореспонденти починають

розгляд проблеми, яку не вдасться розв'язати до кінця існування СРСР. Йдеться про затримки будівництва медзакладів. Проблема та оцінка її причин не змінилися впродовж наступних 20 років. Опубліковані скарги населення слугують для аналізу зворотного зв'язку між радянською владою і громадськістю.

За доби «застою» традиційними залишалися статті про успіхи в розбудові медичної мережі та патетичні публікації, що уславлювали «людину праці». Часом статті доповнювали персональну історію порівнянням успіхів радянської охорони здоров'я з дожовтневим минулим. Типові назви статей: «Поліпшувати медичне обслуговування трудящих», «Для здоров'я людини», «Твоє здоров'я – громадське багатство».

Тематичний спектр публікацій доби «перебудови» суттєво розширився, відображаючи докорінні зміни в житті країни. За стилем і змістом тогочасні статті можна поділити на ідеологічні, нейтральні, критичні, опозиційні. Статті з медичної тематики висвітлюють також зміну ролі Компартії: від намагання організаційно «сприяти науково-технічному прогресу» в охороні здоров'я до пошуків народної популярності шляхом благодійності та відмови від власних медзакладів. На шпальтах харківських газет знайшли відображення нові явища: автоматизація медичних послуг та кампанія загальної диспансеризації; створення медичних кооперативів; поява приборканих та нових інфекційних хвороб, зокрема, СНІДу; актуальне на тлі дефіциту ліків впровадження нетрадиційних методів лікування (акупунктура, мануальна терапія); націоналізація номенклатурної «обкомівської» лікарні; страйки медпрацівників; матеріальна криза охорони здоров'я.

Таким чином, попередня вибірка публікацій харківських газет різних років показує тенденції та акценти розвитку радянської охорони здоров'я, зміни мови та стилю місцевої журналістики. Перспективним є створення тематичного каталогу усіх статей харківських газет згаданого періоду з медичної тематики для подальших концептуальних узагальнень.

Кійко М.С.
НТУ «ХП»

ДМИТРО ЯВОРНИЦЬКИЙ – ДОСЛІДНИК ЗАПОРОЗЬКОГО КОЗАЦТВА

Дмитро Іванович Яворницький – видатний український історик, кар'єра якого охоплює кінець XIX – початку XX ст. Він відомий як дослідник історії українського козацтва, а також археолог, етнограф, фольклорист тощо. Основною фундаментальною працею історика стала "Історія Запорозьких

козаків" у трьох томах (1892—1897), крім того він написав ще понад двісті праць, присвячених здебільшого українській історії.

Особливу роль у кар'єрі Д. Яворницького в цілому і методології наукових досліджень зокрема відіграло його знайомство з видатним українським істориком М. Костомаровим. Саме він дав молодому тоді вченому дуже цінну і важливу пораду: перед тим як писати історію козацтва, необхідно самому вивчити запорізький край, його матеріальну і духовну культуру. Вивчаючи історію козацтва, вчений, на відміну від попередників, дослідив не тільки політичну та воєнну історію запорожців, а й повсякденне життя козацтва, їхні звичаї, уявлення, вірування.

В основу авторських досліджень Д. Яворницького лягло десятирічне вивчення життя і війн запорізьких козаків. «Історія запорізьких козаків», за задумом автора, вийшла в трьох томах. Перший том автор присвятив дослідженню побуту запоріжців, другий і третій - викладу подій козацької історії з кінця XV до другої половини XVIII століття. Окрім традиційних архівних матеріалів в основу головної праці історика лягло багаторічне вивчення топографії Запорізького краю: він багато разів об'їжджав всі місця колишніх Січей, багато раз плавав по Дніпру, спускався через пороги, оглядав острови, балки, записував козацькі пісні, народні перекази, тощо.

Отже, Дмитро Яворницький зробив великий внесок у дослідженні історії життя запорізьких козаків. Серед інших його вирізняє те, що вчений сам мандрував по куточкам де жили козаки, збирав необхідну інформацію, та вносив її до своїх чисельних розвідок. Очевидно, що він любив свою справу і віддавався їй повністю.

Левченко Д.
НТУ «ХП»

ІСТОРИЧНИЙ ПОРТРЕТ ІВАНА МАЗЕПИ - ГЕТЬМАНА ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО

Чи не найбільш спірною історичною постаттю, яку асоціюють з Україною, протягом століть був гетьман Війська Запорозького та видатний політичний діяч – Іван Степанович Мазепа. З початку XVIII ст. у російській історичній науці гетьман Мазепа вважався «зрадником» Петра I, який перейшов на бік його ворога у Північній війні, шведського короля Карла XII. Пізніше така точка зору була притаманна й радянській історіографії. В сучасній Україні Іван Мазепа – видатний гетьман, який боровся за українську незалежність.

Народився І. Мазепа 20 березня 1639 р. у селі Мазепинці на Київщині у родині правобережного українського шляхтича, його батько покозачився у період війни Б. Хмельницького. Початкову освіту майбутній гетьман отримав у школі Київського братства, потім закінчив Києво-Могилянській колегіум, отримав гарну освіту, знання іноземних мов, знання, що стануть йому у нагоді як політичному діячу.

Формування національної свідомості Мазепа відбувалися під час служби при гетьманах Дорошенкові та Самойловичеві. Пізніше, у 1687 р, він сам був обраний головою козацької держави – Гетьманщини, що була у складі Московської держави. Іван Мазепа перебував на посаді 22 роки, найдовше в історії Гетьманщини. Завдяки дипломатичному хисту, Мазепа зміг налагодити стосунки з Московією. Він мав численні зв'язки з монархічними дворами Європи, незважаючи на заборони Московії, що були зафіксовані у “Коломацьких статтях”.

Більш того, гетьман побудував фортеці на півдні України; дбав про забезпечення козацької старшини маєтностями, прагнучі отримати їхню підтримку; урегулював оподаткування та панщину; сприяв розвитку економіки та торгівлі. Окрім цього, підтримував освіту та культуру, оскільки вважав це надважливим у розвитку Війська Запорізького. Постійно опікувався навчальними закладами, зокрема звів корпуси Києво-Могилянської академії та Чернігівського колегіуму. Цілеспрямована меценатська діяльність Мазепа вплинула на розвиток унікального архітектурного стилю XVIII століття – “українського бароко”.

Сьогодні постать Івана Мазепа вшанована в Україні та далеко за її кордонами, в українській діаспорі. Як зазначив видатний український історик XX – початку XXI ст. Ярослав Дашкевич: “Мазепа програв і тому його оголосили зрадником. Якби він виграв — ніхто з нього зрадника б не робив. Так, як ніхто не вважав зрадником Джорджа Вашингтона... Так, як ніхто не вважав зрадником Симона Болівара, що “зрадив” іспанський короні й започаткував рух незалежності іспанських земель у Південній та Центральній Америці”.

Макарова Д. В.
НУЦЗУ

ДІЯЛЬНІСТЬ ДОБРОВІЛЬНИХ ПОЖЕЖНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ У II ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ

Актуальність цієї роботи полягає у дослідженні невідомих питань розвитку добровільних пожежних товариств в Україні у зазначений період. Важливий внесок у справу пожежної охорони внесли добровільні пожежні товариства, що почали організовуватися з 1861 року у містах і селах як одна з форм громадської взаємодопомоги в боротьбі з пожежами.

Виникненню їх передувало усвідомлення населенням необхідності боротьби з вогнем, яке формувалося внаслідок постійних пожежних нещасть. Професійні пожежні команди, що діяли в XIX столітті тільки у великих містах, були не в змозі захистити від вогняної небезпеки країну, що переживала промисловий переворот. Власники нових фабрик і заводів, що споруджувались в цей період, намагались зберегти свою приватну власність, тому цілеспрямовано починали впроваджувати різні протипожежні заходи, аж до створення невеликих приватних пожежних дружин. В свою чергу, в тих містечках та робітничих селищах, де професійної пожежної охорони не було зовсім, добровольці вели запеклу боротьбу з пожежами.

Неминучим наслідком і ясним доказом вкрай незадовільного стану пожежної безпеки міст і сіл був широкий розвиток приватної ініціативи в цій справі – організація добровільних пожежних товариств (ДПТ) та дружин. Протягом XIX століття такі пожежні команди та дружини створювались в різних українських губерніях. За статистичними даними у 80-ті роки XIX століття у Волинській губернії працювали на пожежах громадські пожежні команди у Володимир-Волинському, Дубно, Житомирі, Корці, Луцьку, Новоград-Волинському, Рівному, Слауті; в Катеринославській губернії - в Луганську, Маріуполі, Нікополі, Слав'яносербську; в Київській – в Литовцях, Сквирі, Чигирині; в Подільській – у Балті, Брацлаві, Дунаєвцях, Кам'янець-Подільському, Летичеві, Немирові, Нових Ушицях, Печерах, Проскурові, Тульчині, Хмільнику; в Полтавській – Градижську, Золотоноші, Кременчуці, Лохвиці, Лубнах, Миргороді, Прилуках, Хоролі; в Таврійській – в Олешках, Бердянську, Керчі, Мелітополі, Ногайську, Севастополі, Сімферополі; в Харківській – в Богодухівському повіті – 52 пожежні дружини, в Білопільлі, Валках, Лебедині, Старобільську, Харкові, Сумах та в повіті – 79 дружин; в Херсонській губернії – у Казанках, Новомиргороді; в Чернігівській – у Городні, Глухові, Козельцях, Почепі, Суражі, у Борзнянському повіті було 2 сільські пожежні дружини.

Мірошнік Н.
НТУ «ХП»

Цивілізаційні виклики України змушують нас використовувати історичний досвід визначних особистостей-реформаторів. Однією із таких непересічних історичних постатей був М. С. Хрущов, який продемонстрував рішучість, політичну волю, за часів найжорсткішого тоталітарного режиму. Він був частиною системи, але зміг змінити її.

З цієї точки зору досить важливим є дослідження процесу формування майбутнього керівника Радянського Союзу, діяльність якого безпосередньо була пов'язана з Україною. При підготовці доповіді використовувалися праці: Р. А. Медведєва, В. Дубова, Ю. Шаповала та інші.

Хрущов був достатньо енергійним, життєлюбним, проте професійним партійним діячем, невід'ємним від партійно-бюрократичної номенклатури. Визначальні сторінки історії УСРР – колективізація та індустріалізація, стали і випробуванням, і відповідальністю М. С. Хрущова. При цьому він підтримував лінію Сталіна та його оточення. Проте минуло 20 років і на закритому засіданні XX з'їзду КПРС він буде критикувати Сталіна і його зловживання владою.

У страшні роки «великої чистки» в Україні Хрущов прямо не брав участі у репресіях, втім не можна ігнорувати той факт, що він був «першою особою» і в московській парторганізації і в УСРР, а значить несе відповідальність за все, що коїлося з людьми, якими він керував.

Хрущов використовував свою посаду для просування відомих вчених-новаторів. Зокрема, після його знайомства з Є.О. Патonom, вченого направили на Харківський тракторний завод, а його наукові розробки стали вагомим внеском у зміцнення Червоної армії під час Другої світової війни.

За безпосередньої участі Хрущова відбувалось об'єднання українських етнічних територій у складі Радянської України.

Посуха і післявоєнна відбудова призвели до тяжких наслідків. У період голоду 1946 р. Хрущов звернувся до Сталіна про допомогу голодуючим. У відповідь Сталін у різкій формі відмовив Хрущову, підозрюючи його у націоналізмі. Пізніше Хрущов згадував, що він зумів захистити М. Рильського. Лише від'їзд Кагановича з України став порятунком для української інтелігенції та й самого Микити Сергійовича у тому числі.

Після смерті Сталіна, Хрущов наважується на величезні політичні і економічні зміни. Після XX з'їзду партії, центральна влада відмовилася від терору як методу управління, розпочалася масштабна реабілітація засуджених у сталінські часи. Це давало надію на демократизацію суспільно-політичного життя. Поряд із політичними кроками, кардинально змінювалася й економічна політика. Із ініціативи Хрущова у 1957 р. в СРСР була здійснена спроба

докорінно реорганізувати органи управління промисловістю і будівництвом, переходу від галузевого управління до управління за територіальним принципом.

Ділові поїздки по країні дали можливість бачити реальну ситуацію у різних регіонах та галузях економіки. Саме через спільність економік Криму та України, територіальну близькість та культурні зв'язки було прийнято рішення про передачу Криму до складу УРСР. З його ім'ям пов'язані великі досягнення в галузі науки і техніки, освоєнні космосу. В країні розпочалося розв'язання багатьох соціальних проблем, зокрема житлової проблеми шляхом швидкісного будівництва квартир – «хрущовок».

Таким чином, завдяки реформам М.С. Хрущова економічне та суспільно-політичне життя в Україні зазнало низки позитивних змін.

Мороз Ю. К.
НМетАУ

СТОЛИПІНСЬКА ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА

На сучасному етапі українського державотворення знову постало питання реформування правових засад земельних відносин. Теоретична і практична значущість вказаної проблеми зумовлюється тим, що до цього часу в правовій свідомості українського суспільства і у правових поглядах правлячих політичних сил існують сумніви щодо правомірності надання землі статусу товару. Це, та деякі інші причини, ускладнюють євроінтеграційні процеси України.

Відсутність в українському суспільстві та в середовищі політичних сил відповідного європейським нормам права погляду на реформування земельних відносин актуалізує глибше і всебічне вивчення земельних реформ, здійснених П. Столипіним у Російській імперії на початку XX ст., та їх зв'язку із правовим розвитком України. Можна провести паралелі між причинами реформування Російської імперії та сучасної України. У Російській історіографії виділяються три основні причини початку столипінських реформ: відсталість у всіх сферах суспільного виробництва (яку показала поразка у російсько-японській війні), потреба у збільшенні соціально-економічного потенціалу для модернізації і нарощення мілітаристських сил та революційні події 1905-1907 рр., які були спровоковані окремими політичними. Відбуваються протести з вимогою введення конституції, яка б забезпечила верховенство права, рівність громадянських і політичних прав усіх соціальних верств та обмежила права самодержавства. Якщо поглянути на сучасну Україну, також можна побачити ці причини: відсталість у більшості сфер суспільного виробництва (особливо,

якщо поглянути на країни Європи, які на даний момент являють собою приклад розвитку), потреба у відновленні збройних сил, які пережили період великої деградації, починаючи з 1990-х років, та затяжна політична та правова криза у країні, що також заважає процесу євроінтеграції.

Отже, глибший погляд на проблеми сучасної України та пошук їх вирішення можливо здійснити завдяки більш детальному розгляду столипінської реформи, загального ходу цих реформ та пошуку паралелей між двома періодами.

Омарова Д.Р.
НТУ«ХП»

ІСТОРИЧНА ПРАВДА ЧИ МІФ. СЕРІАЛ «ЧОРНОБИЛЬ»

Чорнобильська катастрофа, що відбулась понад 30 років тому, залишається в центрі уваги не лише істориків, а й широкого загалу. Свідчення цього-нещодавня прем'єра кінострічки компанії "НВО", яка присвячена цим подіям. "Чорнобиль" – п'ятисерійний британо-американський мінісеріал, створений і написаний Крейгом Мезіном та зрежисований Юганом Ренком. Прем'єра історичної драми спільного виробництва американського кабельного каналу НВО та британського Sky Atlantic відбулася 6 травня 2019 року. Олексій Бреус – один з очевидців перших годин аварії на ЧАЕС наголосив, що серіал «Чорнобиль» здобув загальне визнання у глядачів та західних критиків. На агрегатові Rotten Tomatoes мінісеріал від професійних критиків має рейтинг 96 % (на основі 72 відгуків), від звичайних глядачів має рейтинг 98 % (на основі 1109 відгуків) і середню оцінку 4,8/5. Історику Сергію Плохю, автору книжки «Чорнобиль. Історія трагедії», сподобався мінісеріал і він в інтерв'ю для Громадського телебачення заявив наступне: "Загальне враження таке ж, як у більшості людей, які його подивилися, – англійською це звучить «вау!». Це привернення уваги до Чорнобиля, до того, що сталося, до системи, яка його породила, до світу, який сьогодні залишається дуже залежним від ядерної енергетики – в Україні більше 50% електрики продукується ядерними електростанціями, це дуже багато."

К. Мезін – сценарист фільму, який давно цікавився історією аварії на ЧАЕС разом з шведським режисером Ю. Ренком розкрили глядачам маловідомі подробиці цієї страшної катастрофи. Серіал розпочинається з історії: розповідь про пожежу і її наслідки (кількість загиблих від випромінювання). Європейські країни і США не знали що відбувалося, для них це було як "чорна діра", про яку мало хто знав. Творці дійсно передали увесь кошмар в телесеріалі:

відмінний сценарій, режисура - 10 премій "Еммі", оцінка 9,5 на IMDb (Internet Movie Data base) - величезна у світі база даних і веб-сайт про кінематограф.

Автори серіалу використали спогади вихідців з СРСР. Зйомки фільму відбувалися на території України (Київ) і Литві (Ігіалінська АЕС, яка також має відомі реактори типу РБМК як і на Чорнобилі). Постать вченого ядерника з Мінського інституту Уляни Хомюк є єдиним вигаданим персонажем, який працює над розслідуванням таємниці аварії.

Отже, серіал «Чорнобиль» має високу цінність як екранізована хроніка історичних подій, зображення подвигу тих, хто врятував світ від ще більшого лиха. Цей серіал гідний своїх нагород, перегляду кожного небайдужого громадянина України.

Реброва А.О.
НТУ «ХП»

МОЯ СІМ'Я – ЦЕ ТЕЖ ІСТОРІЯ ВІТЧИЗНИ

Кожна людина хоч раз у своєму житті замислюється над тим, що саме для неї означає Батьківщина, з чого вона починається, який має вплив на нас, яку роль відіграє в нашому житті. Безумовно, усе це асоціюється із неосяжною любов'ю до батьківської хати, рідної домівки, до своїх близьких, до нашої землі, яка надала життя нашим пращурам і нам самим, до рідної неньки України.

Українці знають і шанують історію рідної Батьківщини, зберігають і примножують надбання наших пращурів, передають власні традиції та культурну спадщину своїм нащадкам, щоб пам'ятати про тих, хто долаючи цей нелегкий та тернистий шлях, у різні часи завойовував велич і могутність, єдність і цілісність нашої незалежної України.

У моїй родині завжди з глибокою повагою та почуттям великої пошани ставляться до історичної пам'яті про своїх родичів, їх традиції та обряди. Кожен із моїх предків зробив свій внесок у формування нашого роду, в його самобутність, неповторність, індивідуальність, історію. Мені відома інформація про майже 300 осіб – представників мого родоводу. Я знаю своїх родичів у 6-му коліні. Вони належали до різних станів, мали різні звання, професії та життєві принципи. І за кожним із них стоїть своя доля, свій нелегкий шлях у житті, свої спогади, свій характер, а іноді – своя трагедія.

Найціннішою реліквією у моїй родині, яка передається з покоління в покоління вже багато років, є інформація про моїх пращурів, бо в документах достеменно розповідається про імена, дати, професії, місце проживання багатьох моїх предків. Вони пройшли через тяготи та злидні війн, революцій, через репресії

та Голодомор, втрачаючи своїх рідних і близьких, які віддавали своє життя за вільну та незалежну Батьківщину.

Моє родинне прізвище Реброва утворено від особи пращура – Ребро. Існує декілька версій, які пояснюють походження цього прізвища. Згідно з однією з них, прізвище Ребро отримала підтягнута сухорлява людина, з якої глузували товариші, що в нього «ребра стирчать». Інші вважають, що Ребром прозвали людину, яка «ходила ребром, козирем», тобто жвавого молодця, який брав участь у народних забавах. Також є припущення, що родоначальник прізвища Ребров відрізнявся бійцівською заповзятістю та мав «важку руку», а після бійки з такою людиною зазвичай казали: «Він мені всі ребра перерахував». За давньою традицією, вважалося достатньо поширеним засобом приєднання до батьківського прізвища суфікса «-ов». Уперше прізвище Ребров зустрічається в архівних документах із кінця XVI ст., згідно зі «Словником давніх приватних власних імен».

У ході дослідження історії моєї родини було встановлено, що багато моїх найближчих пращурів народилися в населених пунктах, пов'язаних із ключовими подіями в історії України: Конотоп, Хотин, Переяслав-Хмельницький, Глухів, Чигирин, Корсунь і Батурин.

Результати дослідницько-пошукової роботи з архівними матеріалами дозволили встановити місце поховання мого прадіда Суботи Олексія Івановича, який загинув під час Другої світової війни в селі Нове Липове Ново-Георгіївського району Кіровоградської області 23 жовтня 1943 року і перепохований у селі Озера Світловодського району Кіровоградської області. Моя бабуся Реброва Лідія Олексіївна зробила вагомий внесок у створення 4-го пологового будинку м. Харкова, який очолювала від початку будівництва та багато років потому, а мій дідусь Ребров Юрій Семенович віддав 56 років свого життя професії хірурга, урятувавши багато людських життів. Саме вони повертали людям здоров'я, а здорова людина – здорова нація, здорова нація – міцна Вітчизна.

Родина – це зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім. Ми повинні усвідомлювати, що наш рід буде мати право на існування лише тоді, коли ми будемо пам'ятати своє коріння, осмислювати непохитний взаємозв'язок між поколіннями, що проходить крізь віки. Тільки виховуючи інтерес і повагу до свого минулого, родина зберігає пам'ять свого роду й через своїх дітей та онуків передає цю історію своїм нащадкам.

УКРАЇНА ЯК СПІВЗАСНОВНИК ООН

Становлення України як рівноправного учасника міжнародних відносин стало тривалим шляхом здобутків і прорахунків, тріумфів і прикрих невдач. Важливою складовою цього процесу була діяльність УРСР, пов'язана із створенням Організації Об'єднаних Націй (ООН). Вивчення досвіду української дипломатії другої половини 1940-х – першої половини 1950-х рр. є необхідним для розуміння важливості формування зовнішньополітичних інституцій України та її участі в роботі міжнародних організацій.

Наприкінці Другої світової війни перед країнами-переможницями постало питання післявоєнного облаштування світу. Заснування ООН мало зафіксувати формування нового світопорядку. Боротьба за лідерство в ООН між капіталістичними державами і СРСР спонукало радянське керівництво запропонувати союзникам по антигітлерівській коаліції вважати УРСР (поряд з БРСР) окремим членом новоствореної міжнародної організації. На конференції у Сан-Франциско (США) 25 квітня 1945 р. делегація СРСР переконливо обґрунтовувала юридичне право України стати державою-співзасновником ООН. Вже 27 квітня 1945 р. на другому пленарному засіданні Установчої конференції ООН одностайно була ухвалена резолюція про включення УРСР до так званих «initial members». Таким чином, незважаючи на відсутність в УРСР власної лінії дипломатичної діяльності, її вихід на міжнародну арену мав велике позитивне значення. Він сприяв збереженню серед окремих верств населення державницьких настроїв і водночас демонстрував невідповідність між формальним зовнішньополітичним статусом України, що своєю участю в діяльності ООН дістала певне визнання світового співтовариства, та її фактичним становищем абсолютно залежної частини СРСР.

Селіванова Ю. А.
НУЦЗУ

РОЗВИТОК ТРАНСПОРТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НИЖЧОЇ ЛАНКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Актуальність цієї роботи полягає у вивченні малодосліджених питань становлення транспортних закладів нижчої технічної освіти в Україні. Так,

зокрема, розглянемо специфіку розвитку деяких транспортних закладів освіти у другій половині 19 століття.

До цієї групи можна віднести Миколаївську портову ремісничу школу та інші схожі учбові заклади – Київське залізничне училище, Харківське залізничне училище, Олександрійське транспортне ремісниче училище.

Миколаївська чотирьохрічна портова реміснича школа була відкрита Морським відомством у 1863 році для дітей працівників цього відомства та дітей бідних батьків з підготовки майстрів для цехів Миколаївського адміралтейства. З ремесел у школі вивчали: слюсарне, токарне, суднобудівне, ліхтарне та інші. Київське залізничне училище було створене у зв'язку з введенням у експлуатацію залізної дороги Київ – Одеса у 1870 році, яке готувало кваліфікованих робітників з різних спеціальностей по обслузі залізниці.

Залізничне училище у Харкові виникло у 1871 році та розміщувалося поблизу залізничної станції в одному з будинків, що будувалися для проживання робітників. До нього приймалися учні у віці від 13 до 19 років. Строк навчання був чотири роки. Крім загальноосвітніх предметів у досить скороченому обсязі, викладалися також технічні предмети: будова та експлуатація локомотивів, загальні відомості про будівництво залізних доріг та будова телеграфу. Подібне училище існувало ще і у Белгороді, Ці училища знаходилися під контролем міністерства шляхів сполучення.

19 вересня 1874 року у Києві відкрилося Олександрійське транспортне ремісниче училище з платним навчанням. Для навчання у школі був визначений шестирічний строк; приймалися юнаки у віці від 12 до 15 років. У перші роки свого існування училище наближалося до типу шкіл цехового ремесла.

У рік відкриття до учбового закладу було прийнято 100 молодих людей; дітей міщан – 28, дітей службовців – 17, дітей офіцерів – 7, дітей солдатів – 18, дітей купців – 7, дітей селян, священників і інших станів – 23. Для навчання ремеслам запрошувалися майстри та підмайстри. З предметів загальноосвітнього курсу викладалися: російська мова, чистописання, арифметика та геометрія, вітчизняна історія та географія, а також основи та загальні відомості з механіки та технології, хімії та фізики.

ОФІЦЕРСЬКІ ТРАДИЦІЇ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: КУЛЬТУРНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У мілітарних спільнотах, побудованих ієрархічно, вищій керівний прошарок історично тяжів до виокремлення. Це явище супроводжувалося юридичним закріпленням соціального статусу військової верхівки та втілювалося на рівні соціокультурних практик. Останні формували традиції, які, на нашу думку, засвоювалися навіть не пов'язаними історико-генетично мілітарними групами. З часів проголошення незалежності України 1991 р. з різною інтенсивністю триває процес уписування Збройних Сил та їхнього офіцерського корпусу до ширшої суспільно-історичної канви, зокрема шляхом підтримки та впровадження традицій. У цілому ця проблема потребує ретельного комплексного дослідження. Ми пропонуємо лише невелику опцію, а саме, інтерпретацію офіцерських традицій сьогодення з позицій культурної антропології.

Найбільш уживані в офіцерському середовищі традиції було виявлено шляхом інтерв'ювання. Цей вимір, а також практики, які супроводжують комеморативні дати українського війська, свідчать про можливість описати ситуацію через концепцію «винайдення традиції» Ерика Гобсбаума.

Перебуваючи в процесі творення, шукаючи джерела, репрезентації тощо задля легітимізації інституту, вираження належності до спільноти, прищеплення певних цінностей і норм поведінки, офіцерські традиції зберігають обрядову й ритуальну складову. До найбільш стійких традицій відносяться ті, які є соціально-значущими на рівні індивіда, а також групи (наприклад, присвоєння чину). Їх, на наш погляд, можна тлумачити як обряди переходу. Обрядом переходу вважають будь-який ритуал або церемонію, пов'язану зі зміною соціального статусу індивіда, якого стосується цей ритуал. Кожен обряд переходу закріплює людину у певній групі та системі міжособистісних відносин, дає індивіду можливість бути прийнятим суспільством у новому статусі, а суспільству прийняти його у цьому статусі. Обряди переходу, за Арнольдом ван Геннепом, поділяються на три стадії: відлучення (відділення індивіда), порогова стадія (перехідний етап між станами), залучення (набуття нового статусу). У неофіційних практиках, пов'язаних, до прикладу, з утвердженням у новому чині, цілком виділяються усі перелічені вище складові й визнається окреслена роль обряду. Проте специфікою є спрямованість обряду, оскільки він призначений для утвердження перш за все у корпоративній ієрархізованій групі. Інтегральною основою обрядів переходу залишається їхня маскулінність, акцент на ієрархії, слухняності, контролі.

Таким чином, часткова спроба дослідження офіцерських традицій з точки зору культурної антропології показала, що попри суттєві й не завершені трансформації інституту війська в Україні, найбільш стійкими, вочевидь, виявляються традиції та відповідні обряди й ритуали, які є глибоко вкоріненими в антропологічну природу та прочитувані у науці як обряди переходу. Однак, запропонований підхід жодним чином не вичерпує і не пояснює офіцерські традиції як історичний, суспільний, культурний феномен. Задля його тлумачення вочевидь необхідним є перш за все накопичення джерел із наступним залученням різних методологічних інструментаріїв.

Терехов І.С.
НТУ «ХП»

РОЛЬ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА В СТАНОВЛЕННІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

В'ячеслав Чорновіл був дисидентом, політичним та громадським діячем, ініціатором проголошення Декларації про державний суверенітет та Акту проголошення незалежності України. Він – видатна особистість в історії України ХХ сторіччя. Хтось називав його ідеалістом, хтось – диктатором. Його життєвий шлях є яскравим прикладом людини, яка не дивлячись на труднощі бореться за майбутнє своєї країни. Сьогодні це як ніколи є актуальною темою.

У травні 1985 року В'ячеслав Чорновіл після тривалого заслання повернувся в Україну та відновив активну політичну діяльність. Улітку 1987 року В. Чорновіл відновив роботу самвидавного «Українського вісника», редактором та автором якого був у 1970-ті рр. У вересні 1987 року у Львові була створена «Українська ініціативна група за звільнення в'язнів сумління» до якої увійшов В. Чорновіл.

Наприкінці червня 1988 р. він стає ініціатором та ідейним натхненником створення Української Гельсінської спілки. 7 липня 1988 року на 50-тисячному мітингу у Львові В. Чорновіл виголосив Декларацію принципів Української гельсінської спілки, співголовою якої став. В. Чорновіл став співзасновником Народного руху України за перебудову, яка стала з часом висувати ідеї української незалежності. В. Чорновіл наполіг на перетворенні Руху на політичну партію, яка отримала конкретну програму та чітку організацію. Весною 1990 р., після перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР він стає депутатом. У Верховній Раді на противагу комуністичній утворюється демократична Народна Рада, в якій Чорновіл стає лідером радикального крила. Народна Рада в липні 1990 р. проголошення Декларації про державний

суверенітет, а в серпні 1991р. Акта незалежності України й заборони Компартії. У всіх цих визначних актах вагомий внесок В. Чорновола.

Вже після проголошення незалежності В. Чорновіл був кандидатом у Президенти України, посівши на виборах 1 грудня 1991 р., друге місце, поступившись Л. Кравчуку. Таким чином, В. Чорновіл зробив вагомий внесок у здобутті Україною незалежності, будучи одним з лідером українського національно-демократичного руху.

Третяк В.
НТУ «ХП»

МИ ПАМ'ЯТАЄМО... ІСТОРІЯ АРТЕМА КУЧМИ

Українські степи... Мені ніколи не набридало спостерігати за безмежним і безлюдним степом, їдучи потягом у гості до дідуся й бабусі, які мешкають на Миколаївщині. Тільки витривалі й працьовиті люди можуть виживати в цих умовах. Одним із таких був і мій прадід, Артем Кучма, який після Першої світової війни з Білої Церкви відправився до Харкова вчитися на тракториста, а звідти – на південь. Поселився в селищі Новополтавка Новобузького району Миколаївської області, де зустрів своє єдине й палке кохання. Побудували хату на околиці села Новополтавка, яка незабаром почала наповнюватися дитячими голосами. Мріяли Зоя з Артемом поставити дітей на ноги, планували майбутнє, як раптом... почалася війна. Прадідусь хотів відразу йти до воєнкомату, але його не відпустили з колгоспу. Так допрацювалися трактористи, що мало не потрапили в полон. Німецькі війська окупували територію, довелося жінкам переховувати чоловіків по підвалах. На щастя, у село прорвалася частина радянських військ. Тож трактористи відправилися з ними бити ворога, став мій прадідусь сапером.

Опинився гвардії рядовий сапер Кучма А.Є. у складі I Білоруського фронту. 20 серпня 1944 року під неперервним вогнем ворога Артем у районі села Геленувка (3 км. на північний захід від міста Дукля, південь Польщі, передгір'я Карпат) замінував три танконебезпечних проходи. У результаті чого танки противника, які йшли в наступ, повернули назад. За відвагу, проявлену під час операції, мій прадідусь був нагороджений медаллю «За мужність».

I знову наступ. Ворог покидав територію, залишаючи після себе заміновані шляхи. Тож саперам доводилося працювати під шаленими артилеристсько-мінометними обстрілами. У ніч з 8 на 9 жовтня 1944 року А. Є. Кучма зробив прохід у мінному полі шириною 30 метрів. При цьому зняв більше двадцяти протитанкових та більше тридцяти протипіхотних мін, зробив

прохід у проволочній загорожі. За виявлену мужність та відвагу нагородили прапідуся Орденом Слави III ступеня.

У ході наступу бійці I Білоруського фронту в східних районах Польщі форсували Віслу й захопили на її лівому березі Магнушевський і Пулавський плацдарми. Під час цієї операції на переправі Артем Кучма отримав серйозне поранення, легені були прострелені наскрізь. Самотужки вибратися на берег уже не було сил. Води Вісли віднесли знесилене тіло бійця до берега, де вже санітари підібрали, доправили до шпиталю. Мій прапідусь втратив чимало крові, але бажання вижити, повернутися з перемогою до дружини й дітей було величезне.

Коли сусіда по ліжку не стало, переклали на те місце мого прапідуся. Потім переплутали, хто помер, і відправили похоронку в Новополтавку. Що довелося пережити прабабусі, дітям, які отримали страшну звістку? Про це важко й сказати... У цей час Артем Єфимович пішов уже на поправку. З фронту прибували все нові поранені, не вистачало місць. Тож відправили прапідуся в супроводі медсестри до сусіднього лазарету. Одужавши, А.Є. Кучма наздогнав свій I Білоруський фронт, і у складі 45 окремого гвардійського саперного батальйону взяв участь у прориві третього ешелону оборони на підступах до Берліна. Важко наступати війську в умовах, де кожна вулиця замінована. Отримавши наказ на розмінування вулиці, Артем Єфимович відправився виконувати поставлене завдання, незважаючи на рушнично-кулеметний вогонь. Сапер розмінував 40 протитанкових та протипіхотних мін. Далі було форсування річки Шпрее. За визволення міста Берліна й проявлену солдатську виправку, мужність та відвагу Артем Єфимович був нагороджений Орденом Слави II ступеня. Восени 1945 року повернувся Артем Єфимович додому.

Філенко Д. С.
НУЦЗУ

РОЗВИТОК ХАРКІВСЬКОГО МІСЬКОГО РЕМІСНИЧОГО УЧИЛИЩА НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Актуальність цієї роботи полягає у дослідженні маловідомих питань розвитку окремих закладів нижчої технічної освіти в Україні. Так, зокрема, охарактеризуємо специфіку розвитку ремісничого училища у місті Харків у зазначений період.

Одним з найбільш цікавих нижчих професійних учбових закладів того часу на українських землях було Харківське ремісниче училище. Харківське міське

ремісниче училище було створене 12 грудня 1886 року для обслуговування міського населення та задоволення потреб промислових підприємств. До першого класу училища було зараховано 42 людини, до кінця 1890-х років там вже навчаюся 145 підлітків у віці 13 – 15 років, головним чином діти чиновників, купців, міщан, селян та інших станів. В закладі був зроблений 4-х річний курс навчання. Спочатку дітей навчали за фахами слюсаря, коваля, столяра та токаря. У 1910 році на цей учбовий заклад було покладено виробництво та ремонт вагонів електричного трамваю.

У Харківському міському ремісничому училищі, в якому працювали досить прогресивні викладачі, як для того часу, був проведений ряд досліджень з метою покращення учбового процесу. Вивчаючи стомлюваність учнів, лікар училища Прейс запропонував ряд практичних заходів для оздоровлення та зміцнення їх організму.

З початку 1890 року за його проханням був введений новий предмет – гігієна та надання першої допомоги, а під час роботи у майстернях робили перерву на 30 хвилин для гімнастичних вправ та давали в їдальні чай з хлібом. Для покращення учбового процесу у класах годинні уроки були замінені на 50 – хвилинні, а також відбувалися обов'язкові 10 – хвилинні перерви після кожного уроку. Літні канікули з 1908 року були збільшені до двох місяців. Пізніше подібні досить прогресивні зміни стали проводитися і у інших навчальних закладах такого типу. Харківське ремісниче училище виробило досить ефективну систему виробничого навчання, що враховувало досягнення науки та практики навчання того часу.

Учні першого класу протягом одного півріччя знайомилися з основними прийомами слюсарної справи, а у другому – з основами столярного ремесла. З другого класу учні за бажанням і здібностями розподілялися за спеціальностями: слюсарсько – токарна або столярна справи. Учні другого класу в кінці другого півріччя переходили до утилітарної роботи, виготовляли різного роду речі: кусачки, ножиці з металу, замки тощо. В третьому класі молоді люди переходили до вивчення основних предметів та операцій з токарної справи, виготовляли складні замки, ключі, труборізи. В четвертому класі школярі покращували навички у слюсарних та столярних роботах, працювали в механічних та токарних майстернях, а також виготовляли токарні та свердлильні станки.

Утримувалося Харківське ремісниче училище за рахунок коштів міської управи, сплати учнів за навчання, продажу учнівських виробів та відсотків на благодійні капітали.

СОФІЙСЬКИЙ СОБОР ЯК ПАМ'ЯТКА ДАВНЬОУКРАЇНСЬКОЇ (ДАВНЬОРУСЬКОЇ) АРХІТЕКТУРИ

Дослідження історії давньоруської архітектури завжди цікавило істориків. Сьогодні відбувається піднесення інтересу до вивчення історії Української церкви в цілому та розвитку автокефалії Православної церкви України, зокрема.

Ми знаємо дату заснування Собору завдяки «Повісті минулих літ» де ця подія датується 1037 р. Місцем закладення храму вважається поле битви на якому роком раніше (1036) руські війська, очолювані Великим Київським князем Ярославом Мудрим. Саме Ярослав відомий тим, що розширяв площу своєї столиці, розбудувавши «місто Ярослава», окрасою якого стали Софія Київська та Золоті Ворота.

У Софійському соборі гармонічно поєднано два види монументального живопису: мозаїка та фреска.. До наших днів збереглися 260 квадратних метрів аутентичних мозаїк XI століття і близько трьох тисяч квадратних метрів фрескового розпису. Система розпису, вибір сюжетів і розміщення зображень підпорядковані чіткому ідейному задуму, що впливають із призначення собору як головного храму Київської держави. Присвячений Софії як символу мудрості, собор, його архітектура і живопис повинні були, за задумом замовників, стверджувати і зміцнювати християнське віровчення.

Архітектурний ансамбль Софії Київської складається з дзвіниці, трапезної, хлібні, південної вежі, будинка митрополита, брами Заборовського, братського корпусу, бурси, пристінних келій та монастирських мурів. З боку Софійської площі зведена дзвіниця з парадним в'їздом на подвір'я собору. Це перша кам'яна споруда, зведена в 1699—1706 роках після пожежі кінця XVII ст., її архітектор невідомий. Будинок митрополита розташований у західній частині подвір'я архітектурного комплексу, напроти головного входу до собору. До створення цієї перлини українського бароко доклали зусиль кілька київських митрополитів. Завершення будівництва відноситься до часів перебування на київській кафедрі митрополита Тимофія (Щербацького) (1747—1757 рр.), який залучив до робіт архітектора С. Антонова. В цей період споруджено третій, мансардний поверх, влаштовано новий дах з заломом, східний і західний фасади Будинку прикрашено чудовими бароковими фронтонами.

Софія Київська зазнала значних руйнувань у період XIV ст. і була відновлена завдяки діяльності митрополита Петра Могили та гетьмана І. Мазепи. Собор й донині залишається цінною пам'яткою архітектури, та втіленням української державності. У 1990 р. він був внесений до переліку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Шатайло В.А.
НМетАУ

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОГЕНЕЗУ

Всім відомо, що кожна з існуючих у світі культур країн, народів, націй є неповторними і унікальними. На розвиток етнічної культури впливає велика кількість чинників. Наприклад: історичний шлях народу, соціальні, економічні, екологічні умови, політика держави тощо. Виходячи з логіки поняття «етнос», розуміємо, що етнос-це історична спільність людей, яка склалася на певній території та володіє стабільними особливостями мови, культури і психічного складу, а також усвідомленням своєї єдності і відмінності від інших. Отже, культура країн, націй, народів є унікальними і неповторними. Тож, у статті розглянемо тему проблем та особливостей формування українського етногенезу.

Формування етнічної культури нерозривно пов'язане з формуванням самого народу (етногенезом). Розглядаючи проблеми етногенезу українців, вкажемо 4 основні точки зору: теорія “споконвічності” - українці існують стільки, скільки взагалі існує людина сучасного типу, тобто від 30-40 тис. до 2-3 млн. років; теорія автохтонності (М.Грушевський), згідно з якою етнічну основу українців складало населення пізнього палеоліту, яке проживало на території України, а росіяни і білоруси мали свою окрему етнічну основу і територію проживання; теорія “єдиної колиски” (яка була загальноприйнятою в СРСР у 30-80-і рр. XX ст.): зародження і розвиток трьох близьких слов'янських народів з єдиної древньоруської народності; теорія “незалежного розвитку окремих східнослов'янських народів”, тобто українців, росіян, білорусів, яка набула поширення останнім часом.

Сьогодні підкреслюється, що Київська Русь була поліетнічною, тобто багатонаціональною державою. Український етнос остаточно сформувався у період XVI-XVII ст., причому загрозами цього процесу стали фізичне знищення з боку Степу (утворення Кримського ханства - васала Османської імперії),

національного гніту польської шляхти і внутрішньої зради еліти - перехід аристократії до католицизму і укладення церковної унії.

Складність етнічної історії українців відбилася і в різноманітності самоназв, назв з боку інших народів, а також назв країни і держави. З моменту зародження українського етносу ключовим було поняття Русь. Причому в різні періоди домінували такі його варіанти: VI-XI ст. - Русь; з 1395 р. - Мала Русь; у XVII-XVIII ст. - Малоросія; XIX ст. - початок XX ст. - Україна-Русь. Визнання назви “Україна” (уперше згадане у 1187 р.) відбулося у XVII ст., але тоді воно співіснувало з іншим - “Малоросія”, яке набуло широкого розповсюдження після приєднання України до Московської держави. Тільки з початку XX ст. назва “Україна” стала домінуючою.

Слід виділити і таку особливість: спочатку Руссю, а потім Україною називали центральну область – Київську, а потім найменування “Русь” розповсюдилося на все східне слов'янство. “Україна” пізніше на все українство. Тобто назва “Русь” сформувалася як спільнослов'янський термін, і тому Московська держава взяла його собі у назву. Що стосується назви “Україна”, то є декілька пояснень його походження: або від “краю” - кордону зі Степом, або від слова “країна” інша версія – “край” як батьківщина, вітчизна т.д.

Зараз українці складають основне населення України. Ми один з найбільших народів Європи і другий за чисельністю у слов'янському світі. Внаслідок національно-державного розмежування сотні тисяч українців виявилися за межами рідної держави, в суміжних з нею регіонах.

Отже, соціально-економічні умови стали вирішальними чинниками, які визначили формування сучасного обличчя української нації, вплинули на чисельність і географічне розміщення інших етнічних груп, на характер етнічних процесів в Україні загалом.

Яковишин Д.О.
ХНУПС ім. І. Кожедуба

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛАСТУ В ЕМІГРАЦІЇ (20-30-ті роки XX ст.)

Історія міжвоєнної української еміграції лише у крайні роки стала об'єктом ширшого висвітлення у підручниках, медіа тощо. Ця сторінка минулого є інтегральною для нашого народу й держави, отож, актуальним буде наш короткий екскурс і аналіз пластового руху в еміграції. Не надто відомий загалу в Україні, він, на наш погляд, був одним із чинників творення соціального й культурного життя української діаспори.

Початки пластової праці українців у еміграції сягають 1920 р., коли перші зародки українського Пласта з'являлися при таборах інтернованих у Польщі. Але там пластова організація не розвинулася і вже від 1921 р. осередком українського Пласта в еміграції стали Прага й Подєбради.

У Празі у 1921 р. зорганізувалася перша українська дружина Олд-скаутів, яку прийняли до державного Союзу чеських пластунів як окрему автономну організацію під назвою «III Клуб Олд-скаутів українців». Ця організація мала своє приміщення з клубом, канцелярією, бібліотекою, приладами.

Розвиток пластових організацій серед українців у Чехословаччині призвів до створення у 1925 р. Української Пластової Команди у Празі. Прикметно, що вона мала тісний контакт з Пластом у Галичині, засвоїла його організаційні форми, підпорядковувалася Верховній Пластовій Команді у Львові. Такий стан тривав до 1930 р., коли Пласт у Польщі було ліквідовано. Після цього український Пласт в еміграції лишився єдиною легальною пластовою українською організацією.

2 листопада 1930 р. У Празі відбувся I З'їзд Союзу Українських Пластунів-Емігрантів (скорочено СУПЕ). Метою СУПЕ стають: піднесення фізичних і моральних сил української молоді в еміграції шляхом виховання за принципами Пласту; об'єднання українських пластунів на чужині; збереження й репрезентація українського Пласту. СУПЕ подавав себе як аполітичну організацію, зосереджену на втіленні ідей пластового руху.

Пластову діяльність здійснювала команда СУПЕ, а також окремі його члени – пластові курені. У Чехословаччині особливо дієвими були частини у Празі й Ржевницях. У інших європейських країнах українські пластуни теж були, хоча у значно меншому числі. До прикладу, існували нечисленні пластові частини у Берні та Братиславі. У деяких місцевостях були лише поодинокі пластуни-емігранти (пластуни-самітники).

З 1933 й до 1937 р. окремо (поза СУПЕ) у Празі діяв гурток старших пластунок «Україна». Крім суто пластової діяльності цей гурток здійснював просвітницьку й гуманітарну діяльність (видання й поширення українських книжок серед емігрантів, допомога зимовим одягом незаможним школярам Закарпаття).

Пластові відділи набули певного розвитку в Північній Америці. Так, пластові відділи існували у Філадельфії, Нью-Йорку, Йонкерсі, Оттаві.

Попри спроби створення окремої організаційної структури Пласту в Америці, тривалого й дієвого об'єднання українського Пласту тут не відбулося. Прикметно, що відділ пластунок Нью-Йорку приєднався як окремий український курінь до американського дівочого Пласту. СУПЕ докладав зусиль до утримання зв'язку з пластовими гніздами в Америці, хоча це далеко не завжди вдавалося.

Таким чином, враховуючи ліквідацію Пласту у Польщі у 1930 р., пластовий рух у еміграції став продовженням традиції українського скаутського руху. Очевидним є також факт, що діяльність пластових організацій в різних формах і проявах була механізмом збереження національних і соціальних зв'язків у середовищі українських емігрантів.

Bashlykova A.
NTU "KhPI"

THE STRUGGLE FOR WOMEN'S RIGHTS IN UKRAINIAN LANDS IN 1920^s -1930^s

The problem of women's rights is quite relevant today. Nowadays feminism struggles not only with sexism in all its manifestations, but also with racism, homophobia and other minorities' oppressions. It can be interesting for the Ukrainian society and important for the historical science to investigate the struggle for women's rights in the USSR in 1920^s -1930^s and compare the main directions of women's fight nowadays and at that time.

The communist ideology aimed to build a new society which members were expected to have equal rights and the low level of economic development in the Soviet Union which required greater use of women's work in industry and agriculture caused the new approach to the women's rights. To release women from maternal duties the Soviet government created for the first time in the world the widest network of the state system of preschool education. V.I. Lenin in the work "The Great Initiative" called kindergartens "sprouts of communism". These institutions, he wrote, have such means, "which in fact are capable of freeing a woman, in fact are capable of reducing and destroying her inequality with a man, by her role in social production and public life". In general, women were exempted from the function of nannies and claimed financial income and employment on a par with men. Women's financial independence was declared as one of the party's priorities.

Almost the first in all of Europe, the USSR consolidated the political equality of women with the Constitution of 1918.

But if at first they respected the revolution in rights, then by the middle of the 20th century emancipation had come to naught - abortion was soon banned, divorces were recognized as undesirable, and women were no longer called to power.

Also there were some women's organizations in Ukraine, which had prominent figures who influenced the global women's movement.

The most influential in Galicia was the Union of Ukrainians, which numbered 60,000 members. This movement was influenced a lot by Germany, where during the

Weimar Republic the feminist movement was one of the most powerful in Europe. German women had a high degree of legal and actual equality with men. But when the Nazis came to power they offset the achievements of German women through a purposeful struggle against feminism as an ideology and practice.

In conclusion it should be emphasized that the Soviet government was not opposed to make equal rights between man and woman, because it was in their own interests to improve the economy and increase new labor. The government was interested in involving women in politics in order to strengthen the Soviet ideology and consolidate the same ideology in their children.

Savych O.
NTU “KhPI”

USING OF COMPUTER MODELING IN THE STUDY OF HISTORY

Modeling is a method that is widely used on both levels, empirical and theoretical. Using of such methods in studying of the different periods of history can help to understand a lot of aspects of history.

The objective of my investigation is to analyze modeling as a method of historical research.

Computer modeling makes it possible to:

1. Expand the circle of research objects - it becomes possible to study non-repeating phenomena, phenomena of the past and future, objects that are not reproduced in real conditions.
2. To study the phenomena and processes in the dynamics of their deployment.
3. Manage time (speed up, slow down, etc.).
4. Make repeated tests of the model, each time returning it to its original state.
5. Conduct experiments without risk of negative consequences for human health or the environment.
6. Visualize objects of any nature, including abstract ones.
7. Make repeated tests of the model, each time returning it to its original state.

As a result such method can be helpful for historians and archaeologists in their researches.

СЕКЦІЯ 3.

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОГЛЯДУ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРНІЙ АНТРОПОЛОГІЇ

Осмислення художнього простору філософами-феноменологами та прихильниками екзистенційних концепцій у розумінні художнього твору призвело до актуальності питання про сутність простору та глибину його наповнення, особливо в сучасній культурній антропології.

Наблизитися до розкриття сутності феномена художнього твору неможливо інтенціональним шляхом, тому що інтенція, як спосіб мислення, не здатна бути спрямована на власне проблему екзистенції. Для правильної кореляції питання про справжність екзистенції з даністю багатозначності насичених феноменів необхідно зрозуміти, що на шляху конструювання живопису зустрічаються моменти, які важко відтворити та реконструювати при філософській рефлексії. Такі складні інтуїтивні даності можуть містити безліч значень, вони не підлягають універсалізації або однозначному трактуванню. Конкретизуючи тезу наочними феноменами, слідуємо за Ж.Л. Маріоном і виділяємо: подію, картину, ідол, плоть, обличчя. У своєму тексті Ж.Л. Маріон називає їх «парадоксами», через нестандартність їх насиченості і незвичність їх подання.

Конкретизуючи більш концепцію «насиченого феномена» Ж.Л. Маріона застосуємо її для аналізу живопису, візьмемо за приклад такий феномен як картина. Картина – найвдаліший варіант подання того, як феномен є надлишковим за своєю суттю, при цьому переважно є візуальним. Не підлягає сумніву той факт, що картина призначена для нашого зорового сприйняття. Однак, парадоксальність феномену картини, за Ж.Л. Маріоном, в тому, що по-справжньому побачити картину неможливо. Феноменологія, як методологічна традиція, здатна дати пояснення цьому феномену, в той час як мистецтвознавство може подати його культурну історію, але ми не можемо приймати картину як завершене візуальне поле інтенцій, класична феноменологія не займається цією проблемою. Першим фундаментальним положенням пояснення повинно бути розмежування таких двох призначень процесу сприйняття як погляд і бачення. Для того, щоб бачити, потрібно мати очі, і користуватися ними, фокусуючись на речах, але для того, щоб «дивитися» потрібно приймати речі, як видимі з потенцією невидимого за допомогою посиленого аналізу цих речей. Такий аналіз проводить наше створення (за

Ж.Л. Маріоном «не-дане»), яке займається трансформацією і перенесенням способу і його множинності з поля глибинного до візуального. Картина містить в собі функцію медіума, з одного боку, як зображений образ свідомості художника, вона показує його бачення, з іншого – покликана привертати погляд глядача. Картина, як зупинка погляду і фокусування його на образі, нібито вихоплює погляд з потоку його бачення, на відміну від об'єктів світу вона повноцінна, в ній всього вистачає, по головній задумці, а не по формі: «Картина не є допоміжним прикладом методу феноменологічної редукції, вона її здійснює, слідуючи якості інтенсивності».

Картина відрізняється від об'єктів світу, що функціонально можна використовувати не дивлячись. Інтенсивність картини вимагає множинної послідовності поглядів. Картина – відкритий об'єкт, як насичений феномен, вона є більше, ніж фарба на полотні, вона складається з нескінченної суми візуальних можливостей, які можуть розширювати фіксовані в ній миттєві погляди.

Використовуючи особливості феноменологічного методологічного підходу, ми розглянули подієвість картини, як такої, яка не продукується нами як об'єкт, але здійснюється перед нашими очима як подія.

Баришнікова Е. Д.,
ХДАДМ

ВПЛИВ ТЕАТРУ ВЛАДИСЛАВА ТРОЇЦЬКОГО «ДАХ» НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Владислав Троїцький створив театр (Центр Сучасного Мистецтва) «ДАХ», гурти «ДахаБраха», «ЦЕШО» і Dakh Daughters. Він заснував ГогольFest і з року в рік намагається утримати за ним звання одного з найбільших заходів країни. Він продовжує створювати нові проекти, які обіцяють бути не менш важливими для розвитку української культури.

На початку 1990-х рр. Владислав Троїцький був монополістом на українському ринку супутникових телекомунікацій. Бездротовий зв'язок і телевізійні антени на той час були малорозвиненими, однак ставали більш поширеними з кожним наступним роком. Можливості імпорту такого товару з інших країн не було, а Троїцький та його команда були єдиними, хто працював над цим зсередини країни. Інтерес зростав, клієнтів було вдосталь.

Так минуло декілька років: Троїцький здобув своє ім'я серед прошарку політиків та бізнесменів, заробив величезні кошти та врешті-решт покинув сферу

бізнесу через те, що йому набридло заробляти гроші заради грошей, а, до того ж, продовжувати працювати серед людей такого класу в той час було небезпечно.

Восени 1994 р. Владислав Троїцький відкрив Центр сучасного мистецтва «ДАХ», і деякий час був його єдиним спонсором. Вже з того моменту він почав шукати свободи в культурі. У ході реалізації ідеї розвитку українського мистецтва, насамперед театру й музики, було засновано декілька гуртів:

- 2004 р. – етно-гурт ДахаБраха (етно-хаос, мінімалізм, соул, блюз);
- 2012 р. – театральний-музичний гурт Dakh Daughters (фрік-кабаре, дарк-кабаре, театральний перформанс);
- 2014 р. – формація сучасної академічної музики NovaOpera (опера-реквієм, опера-цирк, сонОпера, опера-балет);
- 2016 р. – театральний-музичний гурт ЦЕШО (соціальний рейв-бенд, лялькове кабаре).

Основною метою колективів є створення нових синтетичних жанрів та експерименти з нетиповими музичними та сценічними рішеннями. Діяльність акторів з театру «ДАХ» знаходить відгук у багатьох європейських країнах: США, Британія, Данія, Нідерланди, Австралія, Нова Зеландія, Австрія, Угорщина, Словаччина, Македонія, Польща, та ін. Доказом популярності такої української продукції є ГогольFest, заснований у 2007 р. за ініціативою Владислава Троїцького. Лише за три роки свого існування аудиторія фесту зросла до 1 млн, чимало іноземних гуртів та спонсорів приєдналися до його розвитку. І зараз ГогольFest входить у топ 24 кращих фестивалів Європи.

Постанови цього театру сильні, відточені, унікальні. Вони заслуговують бути побаченими всім світом. Після 25 років безупинної праці цих колективів не можна не погодитися зі словами, що український театр слабкий. На сьогодні він вже конкурентоспроможний на світовому рівні, і його розвиток ще не зупинився.

Барнат Амин
ХГУПТ

КАК МЫ ОЦЕНИВАЕМ ЛЮДЕЙ

В современном мире этические проблемы могут показаться кому-то не вполне актуальными, однако даже от осознания наличия такой проблемы может возникнуть открытие портала к её решению. Когда мы встречаем незнакомого человека, то всегда находимся в состоянии неопределенности, потому что оказываемся в ситуации неизвестности. Мне всегда было интересно, почему одних людей мы воспринимаем как позитивных, а других – как негативных?

Почему с одним студентом нам хочется дружить, а с другим – нет?

У каждого человека существуют определенные сложившиеся представления о том, каким должен быть положительный человек. Первый сигнал к формированию таких представлений закладывается в семье. Именно папа и мама, бабушка и дедушка, старшие братья и сестры рассказывают и показывают нам, что является плохим и хорошим, симпатичным и несимпатичным. Часто наша любовь к своим родным формирует устойчивое мнение о том, каким должен быть приятный нам человек. Конечно, он должен быть похож на тех, кого мы любим и к кому мы привыкли. Кроме того, формирование симпатии очень зависит от нашей самооценки: если мы довольны собой, то хотим в окружающих видеть себя. Если мы не довольны своей персоной, то либо мы хотим видеть других еще более плохими, чем мы, или нам приятно видеть в других те качества, которых у нас не хватает. Идеальной можно считать ситуацию, когда наш партнер почти равен нам или чуть превосходит нас по каким-то качествам. Иногда симпатия возникает оттого, что люди похожи друг на друга. Но бывает, что сходятся как раз люди, совершенно не похожие.

Таким образом, мы не можем выделить те факторы, которые являются абсолютными при формировании симпатии и антипатии у всех людей. Можно назвать ряд факторов, но они не являются абсолютными, поскольку возникновение положительных или отрицательных эмоций при знакомстве с другим человеком – дело сугубо индивидуальное.

Значимым фактором в развитии отношений между людьми является конкретная ситуация, в которой происходит коммуникация. Если люди стоят на остановке, идёт дождь, дует холодный ветер, если долго нет нужного автобуса, или вообще никакого нет, то вряд ли в такой обстановке может возникнуть симпатия у кого-то к кому-то, хотя часто бывает и такое. Но если мы с каким-то человеком вместе делаем интересную работу, если этот человек умный, если он появился в нужное время, когда мы полны сил, заинтересованы, когда мы готовы любить всех людей, тогда возникает реальный шанс подружиться, может, и на всю жизнь.

Надо помнить, что вполне можно завоевать симпатию отдельного человека, но всем симпатизировать и всем нравиться невозможно. Хотя очень хочется. Но, подумайте, знаете ли вы людей, которые хотят нравиться всем? Я знаю, и хочу сказать, что эти люди часто попадают в трудное положение. Например, они очень боятся с кем-то поссориться, и поэтому никогда не выскажут свою точку зрения, хотя и знают, что правы. Получается, что подобные люди вообще не имеют своего мнения, они не могут выдвинуть смелую гипотезу, сделать открытие, а это мне не нравится.

Человек всегда должен быть свободен в своих мыслях и делах и не должен никого бояться. Время покажет, кто был прав, а кто – виноват.

Бенхсаин Мохамед
ХГУПТ

МАЙДАН КАК УНИКАЛЬНЫЙ ОБЪЕКТ КУЛЬТУРЫ

Я недавно приехал в Украину, но уже интересуюсь историей её культуры. Иногда мы с друзьями во время прогулок обращаем внимание на архитектуру зданий, на оформление улиц, и часто сравниваем украинские культурные ценности с нашими, марокканскими. Недавно один из моих новых знакомых археологов рассказал мне о древнем памятнике культуры, который называется майданом. Современные исследователи относят майданы к наиболее интересным и даже загадочным памятникам. На территории Украины насчитывают огромное их количество. Особенно большим разнообразием майданов может похвастаться территория Днепровского лесостепного Левобережья. Там их насчитывается около тысячи.

Майданы обладают рядом интересных особенностей – необычной формой, большими размерами, они включают глубокие воронки, продолговатые насыпи. Если рассматривать майдан с вертолёта, то форма его напоминает паука или краба. В самом центре находится насыпь в форме круга, а в середину этого круга ведут три подхода и длинные волнистые валы, приближающиеся к внешней части круга.

Совсем недавно был найден интересный майдан около села Межиричи, включающее еще одно село, которое раньше называлось «Маврино». По названию этого села майдан называли «Мавринским». Размер этого майдана довольно большой. Длина круга основы майдана – около 250 метров, а глубина котловины – около 10 метров. Длины волнистых насыпей, которые археологи называют «усами» – около 60 метров.

Каково же назначение подобного сооружения? Учёные выдвигают несколько версий. Одна из них рассматривает майдан как казацкое оборонительное сооружение, включающее смотровую башню. Согласно второй версии, майдан является религиозным сооружением и обсерваторией для наблюдений за состоянием природы и космоса. Третья версия, которая признается большинством исследователей как основная, рассматривает майдан как селитроварню. Селитра для древних украинцев считалась делом государственной важности. Из неё изготавливали порох, от достаточного количества которого зависел успех в войнах с внешними и внутренними

врагами. Лучшим исходным материалом для изготовления селитры считалась земля с древних курганов. Такая земля промывалась водой, а затем выпаривалась в котлах. Осадок, получавшийся в результате варки, шел на изготовление пороха.

Все указанные версии имеют определенные основания. Но как бы ни спорили между собой ученые, майдан, как уникальный объект, требует защиты и изучения.

Болдіна Н. О.,
ХДАДМ

ТВОРЧА ПАЛІТРА ВОЛОДИМИРА ГРИШКА

Володимир Гришко є визнаним метром світової оперної сцени. Його творчий шлях – це історія дивовижного успіху, працьовитості та невичерпного натхнення.

Основною проблематикою тез є становлення творчого шляху Володимира Гришка.

Володимир Гришко записав понад 40 альбомів, відомих по всьому світу. Він мав дуети з такими людьми, як Лучано Паваротті, Андреа Бочеллі, Монсеррат Кабальє, Джеймсом Лабрі, Ріккіє Повері, Амічі Фореве, Алессандро Сафіна. Володимир виступає на міжнародних фестивалях, наприклад, таких, як фестиваль Герберта фон Караяна в Баден-Бадені (Німеччина), а в 2016 р. співак відкрив перший українсько-китайський продюсерський центр для талановитої молоді, де популяризує українську культуру та українську пісню в Китаї.

Володимир Гришко народився 28 липня 1960 р. в сім'ї військового. Володимир ріс у багатодітній родині, мати не працювала, так як виховувала п'ятьох хлопчиків, Володимир – наймолодший серед братів. Батько – військовослужбовець один забезпечував велику сім'ю. Він помер, коли Володимирові було 18 років. Гришко був в інтернаті. Як згадує тенор: «Важко було. Я тікав з інтернату. Мене ловили – я бігав додому. Батько контужений був, після фронту, він горів у танку під Курською дугою. Мати в Ганновері в концтаборі була, але змогла втекти. Німки її підібрали, і в підвалі вона виховувала дітей загиблого офіцера РС».

Вперше тенор вийшов на сцену, коли йому було 7 років. Співав у хорі «Щедрик-ведрик дайте вареник». У 19 років став викладачем у Київській музичній школі, де працював 3 роки. Потім навчався в Київському музичному училищі ім. Р. Глієра, Національній музичній академії ім. П. І. Чайковського.

Ще будучи студентом консерваторії, Володимир Гришко починає працювати в Національному театрі опери і балету. Далі – низка виступів на конкурсах міжнародного значення, де артист незмінно стає володарем почесних премій. І впродовж осені 1989-го року, всього за три місяці, Володимир Гришко завоював:

- Гран – Прі на міжнародному конкурсі в м. Тулуза (Франція);
- спеціальний приз Пласідо Домінго «Тенор-мілор» («Кращий тенор») на Міжнародному конкурсі вокалістів імені Франсиско Віньяса, в Барселоні;
- III премію на Міжнародному конкурсі оперних співаків в Марселі;
- I премію на Всесоюзному конкурсі імені Глінки.

У 1990 р. йому присвоєно звання заслуженого артиста України.

1991 р. став найважчим у житті Володимира, він втратив брата Миколу, вітчима, матір, яка була для нього найдорожчою людиною. Для того щоб забезпечувати хвору матір, він, перебуваючи тоді на службі в ансамблі пісні і танцю КВО, підробляв на Байковому кладовищі, шліфував надгробні плити. Мама не пережила новину про те, що Володимир у тяжкому стані потрапив на операційний стіл, коли у нього відкрилася виразка шлунку.

1996 р. Володимир Гришко був удостоєний звання народного артиста України.

Ім'я співака було занесено в Книгу Рекордів України як українського оперного співака, який 44 рази виконував головні партії в «Метрополітен Опера» в період з 1994 по 2008 рік.

З 1999–2005 рр. є солістом Національного академічного театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка.

2005 р. для співака ознаменувався проектом під назвою «Справжня симфонічна рокестра», в якому оперна музика виконувалася в стилі рок, об'єднуючи трьох виконавців: Джеймса Лабрі, Томасом Дюваля та Володимира Гришка.

Володимир Данилович створив музичну академію в Харкові задля стимулювання розвитку талановитих людей та допомоги в питаннях виховання таланту, розвитку особистого бренду і правильного продюсування. При навчальному закладі є також запис на студії.

Володимир Гришко вважає, що українські слухачі виховані та вибагливі. Але, на превеликий жаль, зараз у країні не до опери, і музика субкультури легше сприймається слухачами. Тобто побутовий шансон та «попса» будуть провідником у всіх мережах культури, на превеликий жаль...

Опера – чародійна. Якщо ви хоча б один раз послухаєте оперу, і вона завоює душу, то завжди залишиться в крові. На жаль, зараз багато

представників культур, у тому числі оперні артисти, а також спортсмени, залишають нашу країну. Артист не знає, коли повернеться опера, як нетлінне мистецтво в Україні, проте все одно вірить і сподівається, що це колись здійсниться, а на наших оперних сценах будуть звучати такі великі голоси, які назавжди залишаться в нашій пам'яті голоси Юрій Кіпаренко-Доманського, Зої Христич та інших.

Отже, дослідивши творчість Володимира, можна зробити такі висновки. Гришко відомий оперний співак, який виступає на кращих сценах світу (США, Чехія, Франція, Китай, Австрія, Німеччина, Італія, Шотландія, Японія і такі інші). Окрім голосу, уміння бути щирим на сцені, Володимир займається благодійністю в соціальних культурних проектах країни, піднімаючи рівень культури в Україні, підтримує учасників та ветеранів АТО. Володимир Гришко поширює знання в Харкові серед обдарованої молоді, а його творчість сприяє розвитку музичної культури в Україні.

Гетя А. А.
ХДАДМ

КЛАСИКА УКРАЇНСЬКОГО КІНО ТА ЙОГО ПРОБЛЕМИ

Українське кіно існувало всупереч усьому, створювалося в несприятливих умовах і здебільшого не доходило до широкого глядача. Прокат погоджувався працювати з одиницями, й до 2014-го року українське кіно на великих екранах було швидше винятком, ніж тенденцією. Проте хоча зараз національна кіноіндустрія перебуває в не найкращому стані, нам є чим пишатися. Але перед тим, як поговорити про новинки та перспективні проекти, давайте згадаємо завдяки яким стрічкам сформувалося українське кіно.

Свого часу українські фільми мали всесвітнє визнання, а українські режисери та актори отримували престижні міжнародні нагороди.

Перший український ігровий фільм «Запорізька січ» було знято 1911 р. Данилом Сахненко у Катеринославі. Після цього кінематограф почав активно розвиватися, а в стрічках були задіяні найкращі театральні актори того часу. У той час вийшли фільми «Наталка Полтавка» за участю Марії Заньковецької, «Москаль-чарівник», «Наймичка», «Богдан Хмельницький». Проте, все-таки світову славу, на початку ХХ ст., українському кінематографу приніс талант Олександра Довженка.

«Звенигора», «Земля» та інші фільми Олександра Довженка.

Олександр Довженко є класиком та родоначальником українського кінематографу. Його творчість вплинула на розвиток світового кіномистецтва, а

на його картинах вчаться митці в Американській та інших провідних кіноакадеміях світу. 1934 року на Міжнародному кінофестивалі у Венеції режисер отримав приз за свій фільм «Іван».

«Коліївщина» та інші фільми Івана Кавалерідзе.

Іван Кавалерідзе – видатний український скульптор, кінорежисер, драматург. Його славетні пам'ятники: княгині Ользі в Києві, Тарасу Шевченку в Полтаві та Ромнах, Богдану Хмельницькому в Чернігові, Артему у Святогорську є визнаними шедеврами монументального мистецтва.

Проте мало хто знає, що величезний доробок його художніх фільмів складає близько 20 кінострічок. «Коліївщина» – не перший фільм І. Кавалерідзе, але саме ця стрічка принесла йому славу великого режисера.

Поставив: «Перекоп», «Коліївщина», «Прометей», «Григорій Сковорода», «Повія» (за твором Панаса Мирного) та інші. А його фільми-опери «Наталка Полтавка» (1936) та «Запорожець за Дунаєм» (1937), в яких головні ролі виконували відомі М. Литвиненко-Вольгемут та І. Паторжинський, й донині є кращими кіно екранізаціями творів І. Котляревського та С. Гулака-Артемовського.

«Сон» (1964 р.) – фільм режисера Володимира Денисенка.

Фільм «Сон» здобув популярність також завдяки геніальній грі молодого Івана Миколайчука. Сміливе трактування образу Тараса Шевченка зробило фільм подією в мистецькому житті СРСР, а постать Шевченка (як і Миколайчука), стала уособленням непокори, бунту проти державної системи, яка пригнічувала й знищувала.

«Камінний хрест», «Захар Беркут» та інші фільми Леоніда Осики.

Лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка, Державної премії ім. О. Довженка, головного режисера понад 10 фільмів Леоніда Осика називають одним з найкращих представників т.з. «поетичного кіно».

«Тіні забутих предків», «Українська рапсодія» та інші фільми Сергія Параджанова.

Сергій отримав 39 міжнародних нагород та 28 призів на кінофестивалях (із них – 24 гран-прі) у двадцять одній країні світу.

«Вавилон XX», «Така пізня, така тепла осінь» – фільми режисера Івана Миколайчука.

«Пропала грамота», «Анничка» та інші фільми Бориса Івченка.

«Останній бункер», «Страчені світанки» та інші фільми присвячені боротьбі ОУН-УПА.

«Нескорений», «Залізна сотня», «Владика Андрей» та інші фільми Олеся Янчука

Але й не забуваємо про сучасне. Стрічки, що очікуються чи вже змогли пробитися в кінотеатри.

«Ефір» режисер Кшиштоф Зануссі.

Ця історія надихалася міфом про Фауста, де йшлося про природу зла. Зрештою, я вірю, що наша цивілізація потребує відродження духовного виміру. Наразі фільм вже готовий і мав міжнародну прем'єру на Римському кінофестивалі у жовтні 2018 року. Також був у програмах Camerimage, кінофестивалю у Трієсті, Бангалорі та Санта-Барбарі.

«Фокстер і Макс» режисер Анатолій Матешко

Головний герой Макс захоплюється коміксами, і в реальному житті йому випадає можливість зробити справжній супергеройський вчинок. Одного разу він намалював графіті, що перетворилося на пса-наноробота Фокстера. Хлопчик потоваришував з ним і вони вирушили у пригоди з перегонами на суперкарах та шпигунськими гаджетами.

«Захар Беркут» режисер Ахтем Сеїтаблаєв.

Історичний екшн за мотивами однойменної повісті Івана Франка. спільний українсько-американський художній фільм 2019 року режисерів Ахтема Сеїтаблаєва та Джона Вінна.

«Атлантида» режисер Валентин Васянович

Фільм розповідає про життя Донбасу після майбутньої перемоги України у війні з Росією і повернення окупованих територій. В «Атлантиді» події розвиваються в 2025-му році, «через рік після закінчення війни». Територія вже визнана непридатною для проживання, а навколишнє середовище настільки спустошене, що зміни здаються неможливими.

«Заборонений» попередні назви: «Птах Душі», «Стус», режисер Роман Брово

«Заборонений» – це історія формування постаті та загадкової смерті найпотужнішого поета-шістдесятника, правозахисника, героя України Василя Стуса. Події розгортаються під час останньої спроби КДБ спокусити поета химерною свободою. Ув'язнений, заборонений цензурою, без права на творчість, він залишається небезпечним для влади, а його висування на Нобелівську премію піднімає Українське питання на міжнародний рівень.

«Залізна сотня» режисер. Юлія Гонтарук

«Залізна сотня» (робоча назва) – фільм про хлопців, які повернулися з війни та те, як вони намагаються знайти і усвідомити себе у мирному житті.

Але навіть при такій кількості новинок, все рівно, українське кіно потерпає не найкращі часи. Отже, питання полягає не в тому, що профінансувати переможців конкурсів неможливо, а саме в небажанні фінансувати цих самих переможців. І для таких дій необхідно знаходити

відповідні причини. Небажання вкладати кошти в українське кіно це велика проблема, що поки що не вирішується. Нова мітла, звичайно, по-новому мете. Але прикро розуміти, що багато талантів та мрій не можуть реалізуватися в таких умовах і небажанні щось змінювати.

Еззамзами Рашид
ХГУПТ

ДВИЖУЩАЯ СИЛА ДОБРА И ЗЛА

Каждый человек, который живёт в нашем непростом времени и нашем непростом мире, знает, что такое добро и зло. Мне исполнилось только 20 лет, но я, как и многие мои сверстники, многое повидал и многое узнал за свою пока еще недолгую жизнь. Я видел людей, которые готовы помогать другим даже ценой своего здоровья и своей жизни, а также людей, которые думают только о себе. «Мы – самые общественные животные на Земле, и мы же – самые жестокие, – отмечает специалист по нейрохирургии Джин Десети. – Мы двулики, потому что оба «лица» были необходимы нам для выживания. По мнению ученых, намерение помогать друг другу развивалось у людей, потому что взаимопомощь в древних общинах была гарантом выживания. Но, поскольку общинам приходилось конкурировать за ограниченные ресурсы, отношение к соперникам было связано с готовностью ущемлять их права, иногда даже лишая жизни. Таким образом, характер поведения человека формировался под воздействием таких противоположных устремлений. Любопытно, что у одних людей преобладают способность к самопожертвованию, великодушие по отношению к другим, а у других – склонность к агрессии и эгоизм.

Психологи давно задумались над тем, какие факторы определяют склонность человека к альтруизму или к равнодушию, порой переходящему в жестокость. Исследователи пришли к выводу, что склонность к добру и злу связана с одним важным свойством нашей психики, а именно – способностью к эмпатии, то есть со способностью представлять, что чувствует и переживает другой человек. Принято считать, что эмпатия на 70% – чувство врождённое. Многие маленькие дети в возрасте до года уже способны к эмпатии. У многих малышей, если рядом оказывается расстроенный человек, на лице появляется озабоченное выражение, а если другой малыш рядом плачет, то эти дети готовы дать ему свою игрушку, утешить его поглаживанием, обнять. Однако так поступают не все дети. У многих, начиная со второго года жизни, формируется совсем другая форма поведения – активное пренебрежение чувствами

окружающих. Когда рядом кто-то плачет, кому-то больно, эти дети смеются и осуждают обиженного. Наблюдая за последующей жизнью таких детей, врачи-психологи пришли к выводу, что они чаще демонстрируют склонность к антиобщественному поведению и попадают в неприятные ситуации. Став подростками, такие дети отличаются частыми и сильными поведенческими расстройствами, основным проявлением которых становится агрессия.

Многое, конечно, в проявлении эмпатии зависит и от воспитания. Дети, живущие в семьях, где царит тёплая, дружественная атмосфера, в гораздо меньшей степени склонны к проявлению бесчувственности, чем дети, живущие в неблагополучных семьях.

Медицинские исследования показали, что основной причиной недостатка эмпатии оказывается серьёзный сбой в нейронных цепях, и подобного человека нельзя считать здоровым.

Жуменкова Дар'я,
НТУ «ХПИ»

ПРАКТИЧНА ЕТИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Філософський розділ практичної етики допомагає людині робити правильний вибір в тій чи іншій життєвій ситуації. Етика повсякденності вирішує питання соціального співіснування та вічні особисті дилеми добра/зла, правильно/погано, суспільне благо/особисте благо. Сучасна українська література долучається до нового розуміння практичної етики. Так, багато з питань, що турбують сучасну людину, є в збірці «Волонтери. Мобілізація добра» (2015 р., видавництво «КСД»). В збірці представлені твори Сергія Жадана, Ірени Карпи, Макса Кідрука, Андрія Любки та інших авторів. Серед цих творів виділяється спочатку назвою, а потім і змістом робота Катерини Бабкіної «Найкращі справи на м'язи серця». Ця робота про добро, здатність його творити та те, як змиритися, коли не вистачає наснаги змінити світ.

«Найкращі справи на м'язи серця» – про потяг до волонтерської діяльності, про потребу турбуватися про світ навколо. В роботі розкривається багато сучасних проблеми як нашої країни, так і світу взагалі, пошук рішень до яких і намагається знайти авторка. Серед них – волонтерська діяльність.

Авторка подає свої роздуми через реальний приклад: неподалік Австралії відбувається неконтрольований викид нафти, яка шкодить пінгвінам. Якщо нафта потрапляє на пір'я пінгвіна, то після її вимивання пінгвін втрачає свій особливий жировий покрив, який не дозволяє йому мерзнути. А якщо ж птаха отримує незначну кількість нафти на пір'я, то намагається позбутися нафти

самостійно, тобто за допомогою дзьоба. Таким чином, істота отруюється. Щоб ці тварини не мерзли та не їли залишки нафти зі свого пір'я, було придумано в'язати светри та відправляти в Австралію. Такий вид волонтерства є дуже милим, приємним, повним добра – слід лише уявити незграбні тушки пінгвінів в светерках. Кожному приємно усвідомлювати, що саме вона може допомогти цим пінгвінам та врятувати їх від холоду. Приємно відчувати, як це – робити добро і рятувати живе.

Для Катерини Бабкіної волонтерство – це не що інше, як повна віддача самого себе тим, хто потребує допомоги. Про волонтерство, благочинність і просто добрі справи завжди потрібно говорити, чітко наголошувати на тому, що відчуття моральної користі світу є набагато більшим, ніж якийсь особистий практичний зиск. Серед етичних цінностей у творі можна виділити вміння забувати про себе на користь інших, вміння докладати всі сили для досягнення результату, віра в зміни тощо. Щастя від того, що робиш щасливим когось навколо – те, що спонукає до нових добрих вчинків. Разом з тим, ця емоційна складова є досить складною для волонтера, оскільки людина розуміє, що у світі постійно хтось помирає, страждає і недоїдає, і не можна врятувати всіх.

Приклад з светриками для пінгвінів – приємний приклад. Але буває й так, що добро не призводить до змін в світі, коли не виходить боротися з смертю, чи коли виявляється, що той, кому призначався добрий вчинок, зовсім того не заслуговував. І зв'язаний светрик не гарантує пінгвіну повного одужання й безсмертя. Лихо в Австралії в січні 2020 року – це той прецедент, коли кожній людині в світі боляче від свого безсилля перед стихією. «Що більше ми можемо – каже Катерина Бабкіна, – то більше від нас вимагається – на доступному рівні це так чи інакше усвідомлює кожен. І свій вибір (могти все більше і більше й віддавати все більше і більше чи не могти і не заморочуватися) кожен чинить тільки сам». Отже, шлях до того, щоб зробити правильний вибір – це шлях самопізнання. Боротьба із страхами, невдачами – шлях розвитку і становлення кожної людини як особистості. Тренувати свої «м'язи серця» можна і слід – волонтерством, яке буває різного формату та в різних соціальних сферах, але навчитися володіти й іншою навичкою – «уміння прийняти відсутність позитивного результату і взагалі будь-якого результату своїх найщиріших дій».

ВАДИМ КОЛТУН – ХУДОЖНИК, ВИПУСКНИК ХПІ

Вадим Ісакович Колтун народився у Харкові 17 травня 1966 р. Закінчивши у 1983 р. середню школу № 84, поступив до ХПІ на електроенергетичний факультет, який закінчив у 1989 р. Малюючи змалку, у студентські роки він все більше захоплювався малюванням.

Як вважають дослідники творчості Вадима, «інженерно-конструктивний підхід до життя» відчувається у його творах. Саме в Політехнічному інституті почалося художнє життя Колтуна. Остаточо ж сформуватися Вадиму як художнику-професіоналу допомогло навчання в Харківській державній академії дизайну та мистецтв (2000–2006 рр.) на факультеті монументального живопису, де його вчителем був академік Віктор Гонтаров. Були й інші талановиті педагоги (Є. Котляр, В. Носенков, О. Вяткін, Р. Ногін...), однак вплив Гонтарова, найнесподіванішого у своїх художніх пошуках, був найбільшим.

Ще у студентські роки Колтун зрозумів, що для того, щоб утримувати увагу глядача, потрібно три головні елементи: діти, минуле та гра. «Це позиція людини, котра зберегла у собі дитину. Він грає через символи культури, своє трактування минулого, через символічні мови, котрі змішуються і не мають чітких рамок. У орнаменті з'являються ігрові речі: елементи механізмів, неіснуючі тварини. Він обожнює життя, яке дає більше свободи і менше формальності, ніж сьогодення. Звідки і з'являються символічні та душевні речі, котрі, можливо, і не реалістичні, але ж такі душевні... Мабуть, фізично не старіти ні у кого не вийде, але є виміри, котрі показують себе через його картини, де можна не старішати – у пам'яті, світовідчутті, в ностальгії по тих часах, коли було легше жити», – сказав друг художника, філософ Михайло Шильман в обговоренні лекції Олега Коваля «Вадим Колтун – майстер візуальної метафори» (з циклу «Художники ХПІ») в галереї «Art KhPII» 14 листопада 2019 р. Сам же Олег слушно зазначив про Вадима: «Він дуже людяний художник. Навіть коли за допомогою пензля і кольору міркує про глибокі філософські алегорії, вони завжди виходять у нього в контексті людського, життєвого світовідчуття, яке освіжає ці мотиви і дає нам можливість їх зрозуміти стосовно свого життя».

У 2017 р. у Науково-технічній бібліотеці НТУ «ХПІ» демонструвалася сьома на той момент в житті художника і перша в стінах його першої Alma Mater персональна виставка живопису. Назву вона мала просту, невибагливу,

але несподівано красиву – «Зібрання творів». Виставку організував Етнографічний музей «Слобожанські скарби» ім. Г. Хоткевича НТУ «ХПІ», і його директор, професор Михайло Красіков, упорядкував і видав повнокольоровий каталог виставки, помістивши там і свою статтю про творчість автора – «Ab ovo, або вічне учнівство Вадима Колтуна». Від'їжджаючи до Німеччини на постійне проживання, Вадим подарував кілька картин Михайлу Михайловичу, які той передав до Етнографічного музею. Суперметафорична картина Колтуна 2009 року «Вчитель-Учень (Пам'яті В.М. Гонтарова)» з 2017 року прикрашає вхід до музею і викликає завжди інтерес з боку відвідувачів. А навесні 2019 р., коли в ХПІ була створена галерея «Art KhPI» і М.М. Красіков став її директором, ректорат придбав для неї роботи В. Колтуна «Алжирський єврей», «Вишнева гора», «Ранок на човновій станції». «Суперечка» («За тобою правда, та й за тобою правда, та й за мною правда»).

Низка творів Вадима Колтуна, члена Національної спілки художників України (2008). зберігається в Харківському художньому музеї, Музеї сучасного образотворчого мистецтва України (Київ), Харківському музеї Голокосту, приватних зібраннях України, Німеччини, Ізраїлю, США. Вони демонструвалися на багатьох колективних виставках в Україні та Німеччині.

Отже, Вадим Колтун є яскравим прикладом того, як людина знаходить своє справжнє Покликання, коли прислухається до себе і працює над собою. А ми, політехівці, пишаємося тим, що з нашого інституту вийшов такий неординарний художник, кожна виставка якого стає знаковою подією для всіх її відвідувачів.

Кисільова А. О.,
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

КУЛЬТУРОЛОГІЯ І КІНО. ОСНОВНІ ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ В КІНОФІЛЬМІ «МАТРИЦЯ»

На початку ХХ століття виникає хвиля раціоналізму у дослідженнях культури, наприклад, марксизм чи філософія Макса Вебера. Для філософії та культурології кінематографа головною проблемою залишається пошук справжнього людського буття, зосередження на символі. Основи подібних теорій були продовжені у структурному мовознавстві (Ф. де Соссюр), соціології мови (теорія Сепіра-Уорфа), гумбольдтіанському вченні про «внутрішню форму», розгляді несвідомого як структурованого за законами мови (Ж. Лакан), у дослідженні архетипів колективного несвідомого (К. Юнг,

неофрейдизм), у дослідженнях символу як «культурного міфу» народу, у відкритті у мові первісного смислу буття (К. Ясперс).

Одним з перших теоретиків культури і філософів, хто задав питання про роль кінематографа у трансформації соціальних процесів був В. Беньямін. Саме його естетична концепція визначила подальший напрямок філософських досліджень у галузі кіно. Філософ переконує, що саме на прикладі кінематографу, котрий є одночасно і засобом технічної репродукції, і самотійним видом художньої діяльності, можна найбільш ясно показати зміну природи і соціальної функції мистецтва у ХХ столітті. Одну з найбільш оригінальних концепцій філософії кіно створює філософ Жиль Дельоз. У своєму творі про кіно він торкається ключових філософських проблем – сприйняття, мови, суб'єктивності, часу. Образи, що створюють саму матерію кінематографу, – центральна тема двотомника Ж. Дельоза «Кіно-1. Образ-рух» і «Кіно-2. Образ-час».

Розуміючи ставлення філософів до кіномистецтва, ми підійдемо до тих концепцій філософії, котрі допомагають зрозуміти основні мотиви, інтегровані у фільмі «Матриця» (1999, брати Вачовські). Розглянемо фільм на основі концепцій буддизму та платонізму, зазначимо одразу, що «Матриця» також засновується на екзистенціалізмі, картезіанстві, має багато християнських мотивів.

Король А.І.
НМетАУ

РАЗВИТИЕ ОБРАЗА КУЛЬТУРНОГО ГЕРОЯ

Кто является героем для Вас? Возможно мама, или сосед, а может тот человек, которого вы никогда и не встречали, допустим, некая медийная личность. А задумывались ли Вы о том, какую роль они играют в наших жизнях?

Образ культурного героя олицетворяет собой не только всеобщих любимчиков, кумиров, но и современное общество в целом, так как в нём отразилось развитие человечества, трансформация его мировоззрения и изменения в целом.

Каждая эпоха имеет своё «лицо», по которому можно многое сказать про современных людей того времени и их идеалы. Самый легкий способ с ними ознакомиться—это посмотреть фильмы того периода, прочесть статьи или художественную литературу.

За последние время современные идеалы переворачиваются с ног на голову, а запросы зрителей растут в геометрической прогрессии. Вкусы меняются, меняются актуальные проблемы и интересы, а так же менталитет.

Рассмотрим два, по мнению многих, шедевра кинематографа в середине XX в. и в начале XXI. Это всеми любимый и известный фильм «Операция «Ы» и другие приключения Шурика» и телесериал «Доктор Хаус». И даже если Вы не смотрели их, то в любом случае каждый знает, по крайней мере, в общих чертах идею и даже сюжет. Не смотря на то, что между ними прошло менее полувека, мы можем четко увидеть, как сильно изменился наш мир за это время. Конечно, нельзя не учесть тот факт, что страна производства этого фильма – СССР, а сериала – США, но давайте сделаем упор именно на то, что главные герои являются культурными героями нескольких поколений.

И так, нужно отметить, что главный герой «Операции «Ы» » Шурик был настоящим хорошим примером для подражания. Его собирательный образ «идеального» советского гражданина олицетворял только положительные качества и показывал нам как стоит жить и поступать для всеобщего блага.

Более же современный герой сериала «Доктор Хаус» Грегори полная противоположность предыдущему. Это антисоциальный гений, который идёт против системы, не брезгуя аморальными шутками и поступками. Но что же привлекает наших современников в этом полностью негативном образе?

Мне кажется, это честность и реальность событий. Новое поколение выступает за горькую правду. Никому уже не нужны полностью положительные герои, которые будут делать всё показательно с целью завуалировать проблемы, которые преследуют нас каждый день. Современная молодежь нацелена на то, что бы срывать все маски наигранности, разрушать уже созданные системы и рассматривать именно то, что болит у каждого из нас.

Плохо это или хорошо? Судить каждому. В любом случае всё зависит от новых поколений, ведь, как всем известно, дети– это наше будущее. И кто знает кто будет следующим идеалом культурного героя. Возможно даже, кто-то из Вас.

Косенко В.
ХТЕК КНТЕУ

БУЛІНГ ЯК ОДНА ІЗ ПРОБЛЕМ ХХІ СТ.

Булінг – соціально-педагогічна, психологічна проблема сучасності, це соціальне явище, властиве переважно організованим колективам. Уперше термін булінг (англ. «bully» – хуліган, забіяка, грубіян, насильник; «bullying» – цькування, залякування, третирування) з'явився на початку 70-х рр. XX ст. у

Скандинавії, де група дослідників вивчала явище насильства між дітьми в школі. Як явище глобальне і масове булінг може бути присутнім в різних місцях, зокрема, булінг у школі; булінг на робочому місці (мобінг); булінг в армії («дідовщина»); кібербулінг (насилля в інформаційному просторі) тощо.

Серед основних рис булінгу можна виділити наступні: систематичність; нерівність фізичних, психологічних і соціальних можливостей, які лежать в основі стосунків між жертвою і агресором; взаємостосунки переслідувача і жертви; емоційне приниження, образа почуттів людини, що призводить до виключення її з групи.

Серед причин булінгу в колективі вчені виділяють: боротьба за лідерство, зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитися до них, агресивність і віктимність, наявність у дитини психічних і фізичних вад, заздрість, відсутність предметного дозвілля тощо.

Явище булінгу надзвичайно поширене в українському суспільстві, але цю проблему з тих чи інших причин замовчують, і до останніх років її не прийнято було обговорювати. З одного боку, педагогічний колектив, дбаючи про власну репутацію, ігнорує її, а з іншого – батьки, які або вважають ситуацію цькування хорошою школою життя, або, хвилюючись за власних дітей, переводять до іншого навчального закладу. Сьогодні ж це одна ключових тем, яку масово обговорюють у ЗМІ.

Отже, булінг – явище, що може виникнути в більш-менш організованих, сталих колективах, стосується і впливає на всіх його учасників, призводячи до порушення навчально-виховного процесу, викликає тривалі наслідки для особистості, інколи віддалені в часі. Тема булінгу, безперечно, потребує обговорення, а також усвідомленням суспільством того, що тільки співпрацюючи один з одним можна створити комфортне середовище, де всі суб'єкти зможуть почувати себе щасливими.

Костенко Г. К.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ПОСТКОЛОНІАЛЬНИЙ ВИМІР СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Стан постколоніальності в культурі, згідно з теоріями травми З. Фрейда, Ф. Фанона, К. Карут, діє на сучасність тим більше, чим менше є досліджуваним і опрацьованим як у суспільній свідомості, так і в експертному середовищі. Значення нашого дослідження також посилюється через наявність постколоніальних викривлень національної самоідентичності в культурному

полі, проаналізованих попередньо О. Забужко, М. Павлішиним та іншими українськими дослідниками, а також на фоні імперського реваншизму, що продовжує свій вплив через механізми культурної експансії.

Оскільки в культурі імперський тиск найчастіше виявляється у формі дискурсивних владних практик і є малопомітним зсередині культурного простору соціуму, важливим видається саме розпізнання культурницького впливу імперії, як такого, що є антагоністичними до вибудовування національної самоідентифікації, та відділення їх від загальних владних практик, що існують в будь-якій державній нації. Нинішня соціокультурна ситуація в Україні може бути схарактеризована з точки зору постколоніальної теорії, з одного боку, як та, що некритично відтворює імперські культурні дискурси, з іншого, свідомій частині суспільства властиві також травматичні наслідки тривалої бездержавності, коли всі владні практики, навіть з боку національної державної влади, апріорі відкидаються як ворожі, бо історично належали довгий час окупанту та колонізатору. У такому стані складно намагатись прагнути віднайдення власної національної культурної ідентичності, невіддільної від подолання постколоніальної травми. Тому наша робота спрямована, по-перше, на вивчення практик опору колоніальності, по-друге, на ідентифікацію реалізації та реплікації імперської дискурсивної влади в культурному полі, а також на дослідження націоцентричних наративів.

В ході дослідження нами використана власне постколоніальна методологія, методологія феміністичних студій, психоаналітичний метод, крос-культурний, соціокультурний аналіз, семіотичний та герменевтичний методи. В результаті дослідження маємо визначити особливості функціонування стану постколоніальності у сучасній українській культурі, дослідити імперський та націоцентричний дискурси в рамках постколоніального звільнення культури, розглянути соціокультурні практики опору імперському тиску. Окремі дослідження стану постколоніальності в ряді досить різних дисциплін – в теорії літератури та економічній історії, в психоаналізі та соціології – наштовхують на необхідність застосування цілісного підходу, який має нам дати оптика філософії і філософської антропології. Питання постколоніалізму ставить на новому етапі питання універсальності, оскільки метрополії вважали себе втіленням універсальним цінностей та космополітичної культури. Найперше, чим приваблює імперія – вона проголошує себе втіленням універсального та розуму. Ностальгічні мотиви пов'язані з тим, що нові національні культури намагаються виправдити себе як універсальні та раціональні, але використовують фактично дискурсивний словник самої імперії. Антропологи, досліджуючи різні аспекти глобалізації, все більшою мірою спрямовують свою увагу до так званого «голосу пригнічених» – точки зору людей

постколоніального світу, та способам донесення досвіду суб'єктивності декласованих та маргіналізованих елементів усього різноманіття світу – це свідчення, що люди, відповідно до досвіду поколінь і націй, відповідають на тиски глобалізованого суспільства дуже різними шляхами. Також постколоніальні студії актуалізують відносно нову проблематику тоталітаризму меншин, коли, всупереч демократичним традиціям, владу визначає меншість загалу, і традиційна більшість вимушена коритися нетрадиційній та/або ворожій більшості меншій частині суспільства.

Оскільки питання постколоніальних дискурсів актуалізовано у зв'язку з боротьбою України за незалежність протягом XX-XXI століть, то такий аспект дослідження вимагає розгляду української культури нинішнього періоду у зв'язках з загальними громадськими та соціокультурними змінами, наразі подібного роду досліджень, що мають синтетичний, міждисциплінарний характер, як здається, недостатньо, і перспективи подібного напрямку розробки проблематики будуть зростати.

Кофель М., Адамовська О.
ХТЕК КНТЕУ

ЛІТЕРАТУРНІ ВПОДОБАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Молодь – це особлива категорія читачів. Від них залежить майбутнє, напрямки і темпи суспільного розвитку, прогрес науки та культури. На думку експертів, молодь читає мало, що відображається на загальному рівні освіченості населення. Перенасичення засобами інтернет-середовища неякісними інформаційними повідомленнями, формують у молоді псевдоідеали, впливають на сприйняття всесвіту, втрату духовних цінностей, етичних та моральних орієнтацій.

Об'єктом даного дослідження була студентська молодь віком 17–21 років Харківського торговельно-економічного коледжу Київського національного торговельно-економічного університету та їх читацькі інтереси.

В результаті опитування було з'ясовано, що 40% люблять читати. Серед обраних студентами жанрів переважає містика, фантастика, класика, жіночі романи, психологія, філософія, а також видання, за мотивами яких знято кінофільми. Серед авторів більше читають твори зарубіжних письменників, серед них як класики, так і сучасники. 70% опитаних вважають, що вибір вподобань в літературі впливає на спосіб життя і спостерігали зміни літературних вподобань з віком. Здебільшого студенти читають он-лайн версії творів на електронних носіях, адже, по-перше, у сучасному мобільному

суспільстві переважають атрибути зручності, а, по-друге, не кожен може дозволити собі традиційну друковану версію, яка зазвичай досить коштовна.

Таким чином, можна зазначити, що, на жаль, кількість студентів, яка зацікавлена читанням книг, є незначною. Можливо на це впливає і технологічний прогрес, однак над цим питанням слід замислюватись вже сьогодні, інакше може бути пізно, адже саме від молоді залежить яким буде наше майбутнє.

Кротов К.
НТУ «ХП»

ДОБРОВОЛЬЧІ БАТАЛЬЙОНИ ЯК УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І ВІДЛУННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

Основні тези:

- Історія українського війська – історія славетних воїнів, їх звиятиги та жертвовності. Саме вона створює засади виникнення та розвитку добровольчого і волонтерського руху під час війни на Донбасі.

- Український націоналізм – головна ідея, яка сформувала бойове ядро Револуції Гідності, що її здійснило. Згодом, український націоналізм став ідеєю, що врятувала Українську державу від загибелі та краху під час Українсько-російської війни.

- Український націоналізм – феноменальна ідеологія, що ґрунтується на любові до Батьківщини, волелюбності, нетерпимості до фізичної, культурної або ментальної експансії України.

- Основні постулати, які висували провідники та ідеологи українського націоналізму Д. Донцов, М. Сциборський, Є. Коновалець, С. Бандера – засади зрілого громадянського суспільства, в якому основа – відповідальність та самовіддача задля свого народу – головні добродчинності українця, які об'єднують націю, та спрямовують її зусилля в напрямку збільшення сили, добробуту, порядку. А це в свою чергу – підвалини ефективної системи національної безпеки та розвитку держави.

- Сучасні патріоти України – покоління мужніх та відданих Батьківщині людей, які виростили на прикладах героїчного минулого наших предків від Русі до сьогодні. Першими добровольцями стала саме молодь, яка виростила в незалежній Україні та знає приклади героїчної боротьби козаків, епохи національно-визвольних змагань початку ХХ ст., боротьби ОУН та УПА за

незалежну українську державу проти загарбників (як Нацистської Німеччини, так і Радянської Росії).

- З розпадом СРСР та визволенням від радянської пропаганди, український народ отримав можливість самостійно писати власну історію, що сприяє знищенню міфів радянської пропаганди. А власна історія народу – це і є його власне, незалежне мислення.

- *«Якщо між свободою і хлібом народ обирає хліб, то врешті решт він втратить і його...»* – Степан Бандера. Покоління вирощене за радянської влади всіма силами чіпляється за старе «стабільне життя», адже держава привчала людину не прийматися ні за що, адже партія та вождь про все подбали. Така деформація психіки дала криваві наслідки сьогодні.

- Така різниця в поглядах поколінь значно загострила соціальні протиріччя серед українців. Населення України ментально проживає у різних державах. А громадянська війна йде вже дуже давно, а можливо, вона ніколи і не зупинялася. Ця війна йде в головах народу.

- Важливий чинник перемоги або поразки у війні – позиція української держави як організації політичної влади, як інституту суспільства, що представляє наш народ. Національна ментальність українців передбачає волелюбність аж до анархічності. Чи розуміють це нинішні керманичі України? Цю перевірку влада проходить саме в наші дні, коли зовнішній ворог щодня ставить перепони. Якщо влада не зможе захистити національні інтереси, то нас чекає ще не одна «чорна» рада.

Мігдеева М. О.
ХДАДМ

УСПІХ ГУРТУ THE HARDKISS

The Hardkiss – український музичний гурт, що утворився у 2011 р.

Гурт дуже швидко набрав популярність та здобув величезну славу усього через тиждень після презентації дебютного кліпу «Babylon», який дуже швидко набрав тисячі переглядів на Ютубі. Цей кліп гурт випустив 12 вересня року, і вже 20 жовтня вони грали на розігріві у відомого британського колективу Hurts.

Як саме був створений гурт?

У 18 років Юлія Саніна (солістка гурту) випробовувала себе у якості журналістки та писала статтю. Під час написання статті Юлія познайомилася з продюсером ефіру на MTV Валерієм Бєбко. Після цього вони почали працювати та писати музику разом і утворили дует Val & Sanina.

Продюсери радили їм співати англійською а не українською, начебто це буде мати більший успіх та радили їм пробивати собі дорогу на захід, орієнтуватися на західного слухача

У своєму інтерв'ю Юлія розповіла, як вони обирали назву для гурту. Це було дуже забавно, адже вони розіслали варіанти назв своїм друзям у соціальних мережах одним з варіантів було саме «The Hardkiss», другим «Планета Поні», а третьої Юлія, на жаль, не пам'ятає.

Друзі обрали перший варіант аргументувавши це тим, що у їх музиці присутнє щось солодке та ніжне від поцілунку, але усе це м'яке супроводжується хардовим аранжуванням. Сама ж Юлія каже про те, що сутність їхньої творчості полягає у нескінченній зміні образів та різності. Усі образи солістки є дуже сміливими та неповторними. Музика гурту також є дуже різною.

Зовсім швидко гурт отримав нагороду у всеукраїнському конкурсі. Вони перемогли у номінації «Відкриття року».

Гурт регулярно бере участь у багатьох музичних фестивалях і виступає за кордоном на одній сцені з такими відомими колективами, як : The Prodigy, Skillet, Enigma, Hurst та іншими.

The Hardkiss писали музику для фільмів та у 2012 підписали контракт з лейблом sony BMG та французьким агентством Eye-Models, після чого їх кліп на пісню «Dance with me» почали транслювати на MTV майже в усіх країнах світу.

Вони здобули багато нагород у різних конкурсах та преміях, таких як YUNA «кращий кліп року»,були номіновані на міжнародну премію MTVEMA, перемогли у номінації кращий український артист, та у 2013 р. стали обличчям і голосом компанії Pepsi, записали трек до фільму «тіні забутих предків».

Цікавим є те, що, незважаючи на те, що гурт виглядає як зарубіжний, учасники пишаються своїм українським походженням. У 2014 р. гурт погодився виступати на фестивалі у Москві, тільки якщо на постері буде написано, що відкривати фестиваль буде український гурт.

Гурт The Hardkiss брав участь у відборі на Євробачення.

Зараз гурт має 3 альбоми, серед яких є останній альбом під назвою «Залізна ластівка», який майже повністю написаний українською.

Дуже цікавим є також учасник їхнього гурту а саме барабанщик. Досі ніхто не знає хто ховається за маскою через те, що він ніколи її не знімає. Була цікава ситуація коли він 3 дні у Каннах ходив на пляжі у масці та капюшоні.

Гурт The Hardkiss і надалі активно розвивається та не перестає радувати прихильників новими треками та концертами.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СТУДЕНТСТВО

Близько 40% населення всього світу сьогодні користуються соціальними мережами в інтернеті. В середньому кожна людина витрачає на них дві години щодня: публікує дописи, обмінюється фото, реагує на пости друзів. За останні десять років життя людини сильно змінилося. І сьогодні, напевно, вже у кожного є своя сторінка в соціальних мережах, і не одна.

Вчені встановили, що залежність від соціальних мереж не слабкіше, ніж у людини, яка палить. У США навіть придумали спеціальний термін – «Facebook addiction disorder», що перекладається приблизно так: «розлад Facebook-залежності».

Соціальні мережі та підглядання за життям інших людей – це дуже агресивне середовище, що заважає приймати себе такими, якими ми є. Більшість людей сьогодні вже звикли до себе «інстаграмних». Перестало радувати реальне відображення у дзеркалі, адже звідти вранці на нас дивиться зовсім інша людина, без масок і фільтрів. Так, соцмережі здатні підвищити самооцінку: перегляд особистої «стіни» у профілі з кращими фото та приємними коментарями сприяє підвищенню самооцінки, адже ви подобаєтеся світу, бо він лайкає.

Крім того, люди, які використовують соцмережі помірно та переважно для спілкування, частіше бувають задоволені собою та своїм життям у цілому, ніж ті, які взагалі їх ігнорують. Комунікативні навички, напрацьовані й закріплені у соціальних мережах, дозволяють їм підтримувати відносини зі знайомими та друзями, а також швидше освоюватися у нових колективах.

Також, соціальні мережі можуть стимулювати самостійну пізнавальну діяльність. Вони сприяють залученню користувачів у освітній процес та підштовхують до саморозвитку. Вчені зауважують, що використання соціальних мереж під час навчання підвищує рівень задоволеності студентів.

Таким чином, можна сказати, що соціальні мережі – це добре, якщо ними не зловживати. Завдяки ним у суспільства, зокрема, у студентства, є можливість ділитися досвідом, відкрито висловлювати свою думку, розповідати про своє життя, демонструючи себе у всій красі, обмінюватися інформацією, підтримувати зв'язки і знаходити нових друзів. Але при цьому потрібно ще не втрачати старих, приділяючи їм час у реальному житті.

МЕТАФОРИЧНІСТЬ У СВІДОМОСТІ ЛЮДИНИ: МЕТАФОРА І СИМВОЛ

Проблема співставлення знаку, символу та метафори, їх загальних рис та відмінностей, особливостей та порядок виникнення хвилювала дослідників ще в давні часи. Розглянемо дані поняття більш детально та зробимо спробу проаналізувати їх схожі риси та відмінності. *Символ* (від давньогр. σύμβολον «умовний знак, сигнал») – це поняття, що фіксує здатність матеріальних речей, подій, чуттєвих образів виражати ідеальні змісти, що відрізняються від їх безпосереднього чуттєво-тілесного буття. Оскільки символ має знакову природу, він має і всі властивості знаку. Символи створюють багатошарову структуру, тому той, хто їх інтерпретує, працює з кодами різного рівня. Аверинцев С. С. зазначає, що символ є синтезом умовної знаковості та безпосередньої образності, а Е. Кассіер визначає символ як «чуттєве втілення ідеального» та як будь-яке сприйняття реальності за допомогою знаків, що дозволяє систематизувати такі форми культури, як мова, наука, мистецтво та релігія. Багаторівнева структура символу збільшує дистанцію між денотатом та сигніфікатом, і це зумовлює його функції: експресивну, репрезентативну та смислову. Коли у Арістотеля символ виступає як договір та згода між народами, то у Г. Гегеля символ – це передусім символ мистецтва, в котрому сигніфікат та десігнат знаходяться у внутрішньому взаємопроникненні. Щоб стати символом, знак повинен перетворитися в образ, символ обов'язково передбачає певне переживання.

В основі *метафори*, як і символу, лежить образ. Метафора відрізняється від символу тим, що вона поглиблює розуміння реальності, у той час як символ виводить за кордони реального. Якщо метафора не може бути повністю суб'єктивною (тому що повинна бути інтерпретована іншим), то символ може бути суб'єктивним та входити в особистісну сферу. Ще одна відмінність метафори від символу полягає в тому, що метафора може з часом «стиратися», у той час як символ є більш стабільним і менше залежить від контексту. Символ – це продукт культури та цивілізації, метафора може бути індивідуально-авторською. Зазначимо ще такі особливості метафори та символу. Символ – це більше знак, у той час як метафора не володіє чіткими рисами знаку. Якщо розглядати метафору з позиції логіки, вона завжди неправдива, коли символ несе сакральний смисл та не може нести неправдиву інформацію. Метафора створює систему, а символ вже існує у символічних

системах. Також інтерпретація метафори ситуативна, а для правильної інтерпретації як інтерпретатор, так і сам символ повинні бути включеними у певну культурну систему.

Таким чином, можна зробити *висновок*, що і знак, і метафора вживаються, коли треба показати відносини одного об'єкта з іншим. Символ показує відносини конкретного поняття з абстрактним, при цьому трактування може бути вузьким (наприклад голуб як символ миру) і широким (наприклад, символ хреста). Метафора показує відносини об'єкта з конкретним об'єктом сфер «предмет», «фізичний світ», «психічний світ», «тварина», «людина». З нашої точки зору, метафора володіє найбільш широким спектром об'єктів для вираження, при чому ці об'єкти виключно антропоцентричні (фізичний світ, предмети, тварини оточують людину, а об'єкти психічного світу є породженням свідомості самої людини). К. Юнг вважає, що формами надання смислу слугують категорії, що виникли історично, а мовні елементи виходять з образів. Прообрази виходять з архетипічних праформ, котрі виникли у ті часи, коли свідомість не думала, а лише сприймала. Допоки людина була «захищена» символами мислення, що передувало сучасному мисленню, воно не сприймалось як внутрішнє. Отже, за нашим припущенням, знак еволюційно виник раніше, потім виникла метафора, згодом – символ. Розвиток мови як цілісного явища, з нашої точки зору, повторює еволюцію людини та живого світу своєю нелінійністю, древовидністю, випадковостями та «пристосуванням» до нових реалій та змін у житті людства.

Салих Юссеф,
ХГУПТ

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТЕКСТ И САМОИДЕНТИФИКАЦИЯ ЧЕЛОВЕКА

Существенной частью современных психологических разработок является изучение влияния чтения на процесс самоощущения человека в окружающем мире. Текст рассматривается как некая обучающая программа, а роль тренажёра выполняет мозг читающего. Особенно чтение полезно для молодых людей, потому как предложенные в тексте ситуации знакомят с правилами игры в современном мире. По мнению многих ученых, хороший роман в некотором смысле служит «симулятором жизни», тренируя этим определенные навыки поведения.

В последние годы исследователями был проведен ряд экспериментов по изучению качества реакций у читающих и не читающих участников опытов.

Оказалось, что любители чтения обладают значительно лучшими способностями к распознаванию фотографий знакомых лиц, значительно точнее определяют настроение по глазам, а также гораздо быстрее улавливают невербальные связи между людьми.

В процессе исследований выявилась еще одна интересная особенность, на которую ранее обращали мало внимания. Группа исследователей задалась вопросом о фундаментальном влиянии художественного и нехудожественного текстов на психику, а именно, насколько существенны изменения восприятия себя и других под влиянием прочтенного произведения.

Был проведен эксперимент, в котором приняли участие 120 человек. Участники были произвольно разделены на две группы. Первой группе был дан для прочтения художественный текст, а другой – такой же по длине, с изложением тех же событий, но не художественный, а документальный. Таким образом, отличие состояло лишь в стиле изложения. Подробные психологические обследования до и после чтения показали, что прочтение художественного текста немного изменило личность читателей. Каждый из них стал в определенном смысле похож на того или иного персонажа рассказа. Читавшие документальное изложение психологически не изменились.

В данном эксперименте испытуемые читали всего один рассказ. Тот же, кто постоянно читает художественную литературу, наверняка по многу раз меняет свою личность, так сказать, виртуально, непосредственно не участвуя в перипетиях жизненных ситуаций, то есть, не подвергая себя риску набивания шишек в физическом мире. Талантливые писатели специально или интуитивно стараются склонить читателя к тому, чтобы он идентифицировал себя с тем или иным персонажем, что и приводит к некоторому изменению психических составляющих. Таким образом, художественные произведения – повести, рассказы, новеллы, романы, поэмы, саги, драмы, сказки – учат нас жизни на уровне тонкого восприятия, проигрывая на «компьютере» нашего мозга различные ситуации.

Включение в современный обиход электронных технологий добавляет многомерному сознанию человека новые грани. Интересно было бы изучить, как изменяется психологическое восприятие личности при использовании, например, электронных книг? Отличается ли изменение характеристик при употреблении бумажных и электронных носителей? Безусловно, данная проблема ждёт своих исследователей.

РОЗДУМИ ПРО СМЕРТЬ, БЕЗСМЕРТЯ ТА СЕНС ЖИТТЯ В ЕТИЧНОМУ ВИМІРІ

Усе життя людини є процесом пошуку відповідей на питання різного ступеня складності. Одним з найбільш таємничих та складних серед них є питання сутності смерті. Важливість проблеми смерті очевидна: кожна людина раніше чи пізніше стикнеться з нею, її страхітливостю та неминучістю. Від найдавніших часів люди намагалися зазирнути за межу смерті, винайти рецепти безсмертя; різні релігії та філософські напрямки описували перспективу майбутнього після смерті. Сучасні мислителі також звертаються до її біологічних аспектів, зокрема етичного виміру евтаназії, клонування, розуміння смерті та безсмертя у світлі досягнень сучасної науки. Унікальність ситуації роздумів над питанням смерті полягає у тому, що в абсолютній більшості людей немає емпіричного досвіду для цієї дискусії. Це пов'язано з тим, що практично ніхто не здатний пережити смерть (за винятком, напевно, людей, які мають досвід клінічної смерті) і, тим самим, отримати про неї конкретне уявлення. Звідси – така кількість міфів, легенд, ритуального оформлення в поглядах тої чи іншої культури, в літературі та мистецтві.

Тема смерті, безсмертя і сенсу життя – це взаємопов'язані питання, відповіді на які намагаються дати філософія, психологія, культурологія, етика. Саме той факт, що життя завжди співвідноситься зі своїм результатом – смертю, усвідомлення своєї смертності, більше всього і спонукає людину роздумувати над сенсом життя та шукати для нього етичне підґрунтя. Усвідомлення кінечності власного життя ставить людину перед запитаннями: «Навіщо все це? Для чого я живу? Що залишиться після мене? Чи можна уникнути смерті? Що значить безсмертя? Чи можна безсмертям вважати слід в історії та пам'ять в майбутніх поколіннях?».

Осягнення людиною своєї смертності, розуміння власних цілей – суттєво впливають на формування цінностей, чи буде людина керуватись поняттями честі, моралі та гідності, чи власними корисними потягами та бажаннями. Також варто відмітити, що усвідомлення смерті призводить до прийняття відповідальності за якість життя. Тобто, усвідомлюється цінність часу, свої дій та вчинків. Таким чином проявляється зв'язок проблеми смерті з питаннями аксіології.

Смерть викликає страх перед нею. По-перше, – це страх перед самотністю. Людина усвідомлює, що цю межу між життям і смертю вона

мусить перейти сама. Ніхто не переступить разом з нею. По-друге, – це страх перед невідомістю. Що нас чекає за порогом смерті? Ніщо, порожнеча, інший вимір буття? По-третє, – це страх перед стражданнями. Процес вмирання часто супроводжується фізичними і душевними терпіннями, – природно, що людина прагне уникнути їх.

У щоденному прискореному ритмі життя люди не часто згадують про смерть. Найсильніше вона діє на нас через втрату близької особи. Тоді її реальність є особливо очевидною. Від переживання смерті когось близького і дорогого, пізнається надзвичайна вбогість людини, яка позбавлена влади над власним тілом. На жаль, ця вбогість часто нищить будь-яку віру в існування людини після смерті, в сучасності – змінює традиційні похоронні обряди.

Отже, усвідомлення людиною власної кінечності та обмеженості в часі може не тільки викликати появу страху смерті, а й мотивувати людину прийняти відповідальність за власне життя та стимулювати проживати кожен день як найефективніше. Мотивувати використати своє буття з максимальною користю для світу, винайти свій особливий шлях до безсмертя – в творах літератури, мистецтва, суспільно корисних діях, а може революціях чи війнах, чи просто в продовженні свого роду.

Сидоренко А.І.,
ХДАДМ

ВІД ДАНИЛКА ДО СЕРДЮЧКИ

Ця «співачка» підкорила серця і душі українців своєю харизматичністю та зовнішніми формами! А прямота та напористість не раз ставила у куток найпопулярніших артистів з числа гостей її ток-шоу.

Андрій Данилко народився в сім'ї звичайних робітників. Його батько працював водієм, а мати – маляром. Під час шкільного життя Андрій був капітаном команди з КВН – яка завжди перемагала на всіляких конкурсах. У 1983 році майбутня зірка потрапила у шкільний театр «Гротески». На думки та інтереси співачки вплинув керівник колективу – режисер Анатолій Тригуба. І саме за його порадою Данилко спробував вступити до музичного училища і в педінститут. Проте, його спроби були марні. Педагоги вирішили, що він погано виглядає на сцені. І йому прийшлося працювати касиром-продавцем.

Наступні два роки Андрій працював за фахом у сфері торгівлі, паралельно виступаючи зі своєю трупкою.

І саме у 1990 р. на естраді з'явився найяскравіший персонаж, сценічний образ якого знають у всій Україні, і навіть у світі. Цікавий факт, що своє

сценічне ім'я він придумав ще будучи у школі. Він пообіцяв своїй подружці-відмінниці Ані Сердюк, що прославить її прізвище на всю країну. Символічно і те, що дебют Андрія в цьому образі відбувся в Полтаві саме 1 квітня – в День сміху. Поява на сцені співачки викликало фурор серед народу, і в тому ж році артист провів свій перший гастрольний тур Ставропольським краєм.

Трохи пізніше Данилко вирішив все ж таки закінчити вищу освіту, і в 1995 р. він вступив до естрадно-циркового училища на відділення розмовного жанру. Трохи пізніше закінчив і Київський Національний університет культури. Але до закінчення університету він встиг створити свій власний театр.

Народ знав Андрія як артиста за найяскравішим вбранням, відвертими жартами та великою зіркою на голові. До речі, окрім персонажа борт-провідниці, Данилко виступав у образі міліціонера, вчительки, солдата та балерини.

Андрій довго очікував, та вже у 1993 р. ім'я «Верка Сердючка» стало його офіційним псевдонімом. На українському телебаченні вийшла програма за назвою «СВ-ШОУ», яка швидко набрала популярності. Артист був провідником спального вагону, і кожний ефір робив чудове шоу, змушуючи червоніти гостей.

Цікаво те, що образ наглої жінки – повна протилежність йому самому. Ті, хто зустрічався на життєвому шляху зі співаком, дивувались його неочікуваної сором'язливості. Так, це насправді правда. Але він зауважив, що саме сценічний образ виводить його за рамки, де він на місці сильної жінки може робити такі речі, які існували лише в думках.

Така шалена популярність зробила Данилці кілька альбомів, пісні яких брали нагороди та ставали хітами по всій Україні і навіть за її межами. Насправді, на початку своєї кар'єри, Андрій і не думав співати та писати пісні. Але одного разу, після виступу, одна дівчина попросила створити пісню про абрикос. Він, звісно, здивувався, але зміг зробити пісню. З тих самих пір Верка Сердючка заспівала. Окрім концертів, Данилко зняв декілька відео-кліпів, які стали показувати на телебаченні, бо вони були справді фajnими. Саме цим артист домогся комерційного успіху. Його образ провідниці став найпопулярнішим серед усіх, прихильники з'являлися дуже стрімко, і вже в кінці 2003 р. Сердючка отримала «Діамантовий диск» за 500000 проданих екземплярів альбому «Ха-ра-шо».

Образ провідниці для самого співака був абсолютно звичайним персонажем на тлі інших. Він не міг зрозуміти, як саме він зацікавити публіку своїми діями. Але шлях до слави Андрію дістався дуже тяжко. Постійна праця над акторським мистецтвом зробили його справжнім професіоналом у цій справі. Звісно, його колеги в першу чергу відзначали ці якості.

Також Андрій Данилко показав себе талановитим композитором. Справа в тому, що його ліричний альбом «Після тебе...» він написав для фортепіано.

Великий зліт артист досягнув у 2007 р., коли на Міжнародному конкурсі «Євробачення» він зміг отримати срібло, друге місце, серед співаків з усього світу. Хоча на момент відбіркового конкурсу зі спробою поїхати на цю подію багато громадських діячів висловили обурення, та вважали його виступ клоунадою. Але додому він повернувся справжнім героєм у очах українців.

Після його успіху, «Шоу Верки Сердючки», що показували на телеканалі «Україна», стали показувати щонеділі. І одразу ж в тому році Віктор Ющенко, на той момент чинний президент України, Андрій Данилко отримав звання народного артиста України за великий внесок у культурний розвиток України та з нагоди 17 річниці незалежності України.

До речі, у 2015 р. Верка Сердючка зіграла сама себе у комедійному фільмі «Шпигунка». Зйомки проходили в Будапешті і тривали три дні по 12 годин. Заради сцени з Сердючкою одну з площ міста перекрили на весь знімальний період. Тому можна сказати, що Андрій на деякий час став голлівудським актором.

На даний момент Верка Сердючка не втрачає своєї популярності. Люди вже не розрізняють особистість актора та його сценічного персонажа. За всі 20 років він встиг знятися в більше ніж 10-ти фільмах. І навіть хоче створити свій фільм, що буде про Сердючку. Мабуть цей персонаж є найбільш харизматичним, що, з'являвся на сцені за останні десятиріччя. Його раді бачити на концертних майданчиках, корпоративах та телевізійних шоу. Він став одним з найвідоміших співаків України і це є незаперечним свідченням його талановитості.

Скіндер Н.
ХТЕК КНТЕУ

УКРАЇНСЬКІ СЕРІАЛИ: ДИВИТИСЯ НЕ МОЖНА ПРОПУСТИТИ

Сьогодні серіали, безперечно, займають значну частину часу в нашому житті. У ХХІ ст. вже нікого не здивуєш наявністю безмежного контенту, адже кожен може обирати собі будь-що до душі. Серіали пропонують безліч прикладів життєвих ситуацій, моделей поведінки, які сучасне суспільство споживає. В кожній країні кіновиробництво має свої особливості, і, начебто, в Україні знімають достатню кількість серіалів, проте чомусь їх якість ще досі залишається під сумнівом.

Можна виділити наступний перелік проблем, які стосуються українського серіального виробництва. По-перше, відсутня школа україномовних сценаристів. Після заборони трансляції російських серіалів необхідне було налагодження знімального процесу саме українською мовою. Не можна сказати, що україномовних сценаристів взагалі не було, проте їх кількість була незначною, і тому сьогодні можна спостерігати виховання української сценарної школи. Адже сценарії до серіалів – це завжди робота з контекстом. Сценаристи і досі перебувають в пошуках нової цільової аудиторії. Так, наприклад, з'явився серіал «Школа», а нещодавно «Перші ластівки» і «Новенька» – роботи, які орієнтовані на підлітків.

По-друге, героїв українських серіалів роблять посередніми і не надто розумними, це відбувається через певні уявлення телеменеджерів. Тому необхідно переглянути ставлення до глядачів. Але дуже часто експерименти з формати і сюжетами – це ризики втратити аудиторію, і цим канали ризикувати не бажають. Дослідження аудиторії, зокрема тестування пілотних серій на фокус-групах, також, на жаль, не по кишені каналам.

По-третє, українському кіновиробникові дуже важко конкурувати із західними, адже фінансування значно відрізняється. І якщо західний продукт буде транслюватися як телеканалами, так і онлайн платформами, де за перегляд необхідно буде також заплатити, то український – за перегляд в інтернеті – грошей не отримає. Український продукт найчастіше є інструментом політичного впливу і знімається за мінімальні кошти. Крім того, слід зазначити, що навіть за присутньої варіативності жанрів, глядачів інколи не влаштовує гра місцевих акторів і їм зручніше віддавати перевагу західним продуктам, тому що там, найімовірніше, вони отримують бажане за витрачений на перегляд час.

Багато дослідників писали про те, що українське кіновиробництво переживає не найкращі часи, але разом з тим в останні роки можна спостерігати зовсім іншу ситуацію. І якщо спочатку творці українських серіалів просто копіювали зразки російських, то тепер продукт більш адаптований до українського глядача. Таким чином, можна побачити, що процес трансформацій виробництва українських серіалів, який розпочався декілька років тому і досі триває, проте вже сьогодні з'являється якісний продукт, що здатен гідно конкурувати із західним, популяризуючи українську мову і культуру у світі.

МЕДІА-ОСВІТА ОЧИМА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Особистість у процесі освіти засвоює зразки поведінки суспільства й соціальних груп за принципом наслідування, співвідносить свою поведінку з загальноприйнятими нормами і цінностями. У ХХІ ст. дослідники зазначають суттєвий вплив медіа на розвиток як окремої людини, так і суспільства взагалі. Саме через засоби масової комунікації відбувається процес укорінення цінностей та моделей поведінки, що переважають у певний час розвитку суспільства. Медіа фактично являє собою систему неформальної освіти для різних груп населення, суттєво впливає на засвоєння соціальних норм, формування ціннісних орієнтацій особистості, становлення соціального досвіду та навичок соціокультурної взаємодії.

Молоді люди користуються одночасно кількома медіа, або використовують медіа фоном для інших справ – занять спортом, прогулянок, спілкування. Слід зазначити, що інтернет є основним медіа сучасного студентства. Молодь навіть спілкується через інтернет вдвічі більше, ніж за допомогою мобільного телефону.

Безперечно, майже всі студенти окрім інтернет-серфінгу користуються різноманітними мобільними додатками, переглядають серіали і фільми. Але необхідно сказати, що значно менше уваги приділяється читанню.

Для сучасної молоді інтернет є засобом роботи, навчання та спілкування, а також джерелом новин та різноманітної інформації. Сучасна медіа-освіта повинна містити засоби запобігання маніпуляціям людини, базуватися на емоційному компоненті та спілкуванні за допомогою медіа.

Таким чином, медіа-освіта відіграє стратегічну роль у вихованні молоді та формуванні української ідентичності, і повинна стати одним з головних чинників забезпечення відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини.

Степанченко А. В.,
ХДАДМ

МАНІПУЛЯТИВНІ ЗАСОБИ В ЗМІ

Проблема маніпуляцій в засобах масової інформації дуже актуальна для сучасного суспільства, ми навіть не можемо собі уявити наскільки. Люди на

кожному кроці стикаються з впливом фейкової інформації. Відомо, що прості, навіть примітивні повідомлення легше сприймаються читачами, слухачами та глядачами. Використання технологій інформаційно-психологічного впливу для маніпулювання громадською думкою – поширене у світі явище. Засоби масової інформації призначені для сприйняття їх масами. З розвитком мас-медіа в засобах масової інформації виникла тенденція не тільки забезпечувати надходження до людей останніх відомостей з фронтів або скандалів у світському суспільстві, а й сформувати думку читачів з того чи іншого питання та впливати на них. Науково-технічний прогрес послужив поштовхом до розвитку засобів масової інформації, а як наслідок і психологічних засобів впливу на людей. Дійсно, у наш час неможливо сховатися від інформаційного потоку. Природа маніпуляції полягає в наявності подвійного впливу – поряд з посланим відкрито повідомленням маніпулятор посиляє адресату «закодований» сигнал, сподіваючись на те, що цей сигнал викликає у свідомості адресата ті образи, які потрібні маніпулятору. Мистецтво маніпуляції полягає в тому, щоб пустити процес уяви потрібним руслом, але так, щоб людина не помітила прихованого впливу. Мас-медіа не тільки інформують, розважають і висвітлюють. Вони володіють маніпулятивно-управлінським потенціалом, змінюючи наші установки, моделі поведінки та сприйняття реальності. Навмисно продукуючи повідомлення, що спотворюють реальну соціальну дійсність, ЗМІ, без сумніву, намагаються маніпулювати свідомістю людини тало практично неможливо .

До переліку проблем можна додати «промивання мізків» Вперше термін *brainwashing* був використаний у статті, опублікованій в 1950 р. в *Miami News*, журналіст Едвард Хантер. Він буквально переклав англійською китайський вираз «сі-нао» – «промивати мізки»: так говорили про методи примусового переконання, якими у китайців, вихованих ще в дореволюційну епоху, викорінювали «феодальний» склад мислення.

При маніпулюванні масовою свідомістю фізичні методи не застосовуються, але в хід йде той же психологічний «трискладовий» механізм: знизити критичність мислення, створити загрозу, підчепити людину на гачок тобто запропонувати вихід.

Метою дослідження є розгляд проблеми промивання мізків і як це відбивається на людській свідомості.

Людину залякують, позбавляють самоконтролю і здатності критично мислити. І ось, коли вона вже почувається жертвою і шукає порятунку, з'являється «рятувальник». І людина готова виконувати будь-які його накази. Зіткнувшись з труднощами, ми шукаємо простих відповідей і прагнемо виправити ситуацію простими діями, в тому числі абсолютно

необґрунтованими. У рекламі «порятунок» теж завжди пропонується за рахунок псевдологіки, вибудовування причинно-наслідкового зв'язку між явищами, які не мають нічого спільного: будеш пити газований напитек – станеш щасливішим, будеш жувати жуйку – сподобаєшся батькам своєї дівчини, будеш прати цим порошком – і чоловік ніколи не піде до іншої. Натовп легше обдурити, ніж кожного окремо. Люди, спілкуючись, впливають один на одного. Саме тому вплив на одну людину вимагає особливого професіоналізму, а в масах зараження відбувається миттєво – важко встояти, коли всі навколо поведуться певним чином. Ефект натовпу спрацьовує, навіть якщо кожен сидить перед екраном телевізора, смартфона чи комп'ютера.

Отже, дослідивши цю тему, можна дійти таких висновків, що засоби масової інформації за допомогою маніпулятивного впливу та ментальних установок формують свідомість, яка змінює громадську думку. Цей вид впливу передбачає використання різних технологій прихованого тиску на підсвідомість людей. Маніпулятивний вплив реалізується через застосування системи повторення, міфотворчості, підтасовування, приховування фактів, для формування установок. Сучасний світ все більше і більше поглинає неправдива інформація і ми повинні бути дуже обережними, тому що все може обернутися проти вас. Наше суспільство мусить бути грамотним та ерудованим, щоб не потрапити на гачок маніпуляторських схем.

Ткаченко О.О.,
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ «ПРЕКРАСНОЇ ЕПОХИ»

Період кінця XIX – початку XX століть був переломним у сприйнятті світу тогочасної людини. Її лякало не лише те, що їй до ведеться переступити поріг наступного тисячоліття, адже тоді змінювався її спосіб життя, і до того ж так, як він не змінювався ще ніколи. Після кількох революцій різного характеру все більше зростала соціальна напруга, розвиток науки і техніки призвів до зміни обличчя міста, способу виробництва матеріальних благ, розповсюдження інформації, сприйняття відстані та плину часу. Культуру охопили захоплення, страх, ентузіазм, очікування, як прості, профанні, так й есхатологічні, містичні. Як позитивні, так і негативні. Це був перехід від епохи Нового часу до сучасності. В історії мистецтва цей період також став переломним. І через названі соціо-культурні причини, і через пошук, який митці почали здійснювати трохи раніше, у середині XIX століття. Експерименти в образотворчому мистецтві сприяли появі нових напрямків та течій

революційного значення. Тож на рубежі століть відбувався і кардинальний перегляд того, яким має або може бути мистецтво. Для нас сьогодні тогочасні процеси важливі для осмислення, адже саме в них зароджувалося те саме сучасне мистецтво. Те, що ми можемо робити сьогодні, було б неможливим без роботи художників того часу.

Це був золотий вік автомобілебудування та повітроплавання, бульварів і кафе, кабаре і морських купань, час розквіту фотографії, народження кіно і розвитку метро (метро з'явилося в 1863 році), успіхів природничих наук, новітніх технологій і медицини, становлення соціології та етнографії, археологічних відкриттів, суперечки навколо «жіночого питання» і початок суфражистського руху. Феодалізм поступався капіталізму (не всюди, але все ж таки). Люди переселялися у міста та змінювали свій світогляд. З'явилися робітники, богема, буржуазія – і всі зі своїм місцем у соціальній ієрархії, смаком, баченням прекрасного, повсякденням та дозволям.

Існує загальна назва для періоду кінця XIX – початку XX століть, яку часто використовують. Вона французька, бо це був час культурного панування Парижу. *Belle époque*, або ж «Прекрасна епоха» – так назвали цей період у порівнянні з жахами I Світової війни, яка різко припинила його. Проте ця назва позначала згадки про позитивні досягнення та культурні маркери: мистецтво, науку, медицину, політичні успіхи, стабільність, економічний зріст. Інша французька назва періоду – *Fin de siècle*, «Кінець століття», з'явилася у цей же час і вказувала більше на розгубленість через значні зміни у світі. вона стала синонімом витонченості переживань і нервової загостреності відчуттів, екзальтованості, песимізму, меланхолії. Навіть у тодішніх культурних дослідженнях гучною заявою стала книга німецького дослідника О. Шпенглера «Присмерк Європи», яка стала ілюстрацією загального відходу від європоцентризму.

Рисою загального духу європейської культури було ще таке явище, як декаданс. Це загальне позначення нереалістичних напрямків у російському і європейському мистецтві кінця XIX – початку XX ст. Сам термін виник у Франції в 80-х роках XIX століття, одночасно з поняттям «кінець століття». З цим поняттям у великій мірі пов'язані ідеологія, етика і естетика декадансу, а також основні мотиви творчості художників-декадентів кінця XIX – початку XX ст. : втрата надій, ідеалів, відчуття безнадійності і безглуздості існування. (декаданс протистоїть модернізму як діаметрально протилежна оцінка ситуації межі століть: відома формула «кінець-початок століття» може бути позначена як «декаденство – модернізм»). Риси декадансу: введення тем небуття, смерті, «відходу»; культ тендітної, болючою, згасаючої краси; проповідь необмеженої свободи особистості і «мистецтва для мистецтва», крайній індивідуалізм.

Загальною назвою для сукупності мистецьких напрямків того часу є модернізм. (італ. *modernismo* – «сучасна течія»). Для нього характерні розрив з попередньою художньою традицією, прагнення до нового, умовність стилю і безперервне оновлення художніх форм – на що і вказує його назва. Пошуки митців обумовлювалися неможливістю більше слідувати заповітам академізму, який потакав смакам більшості. Часто вони супроводжувалися зухвалими експериментами, винайденням кардинально нових засобів вираження та відвертим епатажем. Модернізм був основним напрямком в західноєвропейській культурі XX століття, проявивши себе в різних видах мистецтв. Модерн завершив грандіозний цикл розвитку мистецтва і підготував ґрунт для його радикального оновлення в XX ст. Це була спроба узагальнення і синтезу естетичного досвіду всіх попередніх культур. Світогляд модерну символічний, він тяжіє до таємничого, позамежного. **Мистецтво модерну має такі основні риси:** – Декоративність та естетизм; – Відсутність прямих кутів і плавні лінії; – Плоскість та умовність зображення; – Схильність до природних мотивів; – Схильність до традиційних мотивів; – Чуттєвість, сексуальність, вітальність та макабричні мотиви; – Містицизм та символізм.

Період межі XIX-XX ст. став переломним у європейській культурі та європейському мистецтві зокрема. Це був час науково-технічного прогресу, розвитку виробництва, закріплення капіталістичних відносин, економічного піднесення країн Заходу. Змінювалися погляди на соціальні відносини, змінювалися міські ландшафти, плин часу, сприйняття відстані. Люди вірили в еволюцію та чекали, що межа століть стане межею епох. Одні закликали ці зміни, активно йдучи їм на зустріч, ставши творцями «Прекрасної епохи». Інші ж мали страх, який виразився у болісному декадентському та естетському сприйнятті реальності, містичному передчутті невідомого. Та обидва ці настрої є різними сторонами однієї медалі, одної культури.

Фролова В.
НТУ «ХПІ»

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ (НА ПРИКЛАДІ «ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА»)

Важко переоцінити роль волонтерського руху сьогодні в Україні. Про діяльність волонтерів ми чуємо щодня в новинах, читаємо історії та приклади людських подвигів в Інтернеті. Це важливо – бути потрібним світу і оточуючим людям, важливо бути причетним до суспільних зрушень в країні, важливо відчувати щастя від роботи, яка не нагороджується матеріально. Волонтерство

– завжди вихід з зони свого комфорту і підпорядкованість особистих потреб – суспільним. Це здатність викраяти час і кошти з особистого життя, щоб додати свій внесок на чашу добра і світла на противагу чаші зла і темряви. А ще – здатність вийти за стіну власної байдужості, якою прикривається маса людей, проходячи повз бідність, хворобу, жебракування, війну. Неприємне відчуття сорому – перший дзвіночок відчуття власної гідності, а допомога старій людині по сусідству – перша радість від зробленого. Що ви відчуваєте, коли вам дякують? Вам приємно, адже ви знаєте, що допомогли. Приємно долучитися до безкорисної справи, отримавши натомість просте, але вагоме «дякую».

З 2014 року волонтерський рух в Україні став потужною силою, що змінює країну на краще. У 2014 році волонтери зіграли значну роль в підтримці тих, хто відстоював гідність Майдану. Вони організували намети-кухні та забезпечили людей медичною допомогою. Після початку війни волонтерство піднялося на вищій рівень: це активна допомога військовим, які знаходяться в зоні АТО. Допомога теплою одежею, їжею, ліками, збором коштів на території мирної України, і просто емоційною підтримкою дитячими малюнками, віршами, піснями.

Однією з потужних волонтерських організацій в Україні є «Товариство Червоного Хреста». Це міжнародна гуманітарна організація, що діє в усьому світі ще з 1864 року і надає допомогу постраждалим від збройних конфліктів, природних чи людських катастроф. «Червоний Хрест» – максимально толерантна організація, що не має політичної заангажованості, релігійної чи расової нетерпимості і ґрунтується на принципах гуманності, поваги, добра та добровільності. «Зазначена мета досягається цілком неупереджено, без будь-якої дискримінації за національною, расовою, статевою, релігійною, мовною, класовою ознакою чи політичними переконаннями» (із Статуту «Товариства Червоного Хреста в Україні»). Сьогодні в складі «Товариства» більш ніж 12 тис. чоловік, а діяльність охоплює понад 80 країн світу. На території України структура організації налічує 26 центрів, що розміщуються в кожній області України.

В Україні на сьогодні слід виділити два потужні напрями роботи «Товариства Червоного Хреста». По-перше, це просвітницька діяльність. Неоціненими для розвитку українського суспільства є регулярно влаштовані курси невідкладної медичної допомоги, компанії з профілактики туберкульозу та ВІЧ, пропагування донорства крові серед населення. По-друге, це допомога за останні 5 років внутрішньо-переміщеним особам, тим, хто залишився без домівок через воєнні дії на Сході України. За цей час вдалося надати допомогу більш ніж 1 млн. людей. Це як матеріальна допомога, так і психологічна.

«Червоний Хрест» – волонтерська організація. Долучитися до неї можна звичайним громадянам, молоді, студентству під час тих же літніх канікул. Ця робота здатна багато чому навчити – працювати в команді, вміти співчувати, розвивати в собі корисні для суспільства навички. «Червоний Хрест» об'єднує людей з різних куточків світу навколо категорій добра та співчуття.

Чаленко А.О.
НТУ «ХП»

СЕРГІЙ БРАТКОВ – ВИПУСКНИК ХП, ХУДОЖНИК «ШВИДКОГО» РЕАГУВАННЯ

Сергій Братков народився у Харкові 1960 року, 1978 року закінчив Харківську художню школу імені І.Ю. Рєпіна, а 1983 р. отримав вищу освіту за спеціальністю «Промислова електроніка» на електромашинобудівному факультеті ХП. У 1970-х роках захопився фотографічним мистецтвом, ще студентом почав експерименти зі зйомкою, став робити колажі та об'єкти. У 1988–1993 рр. входив до відомої групи художників-авангардистів «Літера А», створюючи полуфігуративний живопис. Брав участь у групових виставках в Україні та Німеччині. У 1994–1997 рр. був співзасновником художнього об'єднання «Fast Reaction Group» («Група швидкого реагування») разом із фотомайстрами Борисом (Бобом) Михайловим, Вікторією Михайловою та Сергієм Солонським, авторами часом шокуючих мистецьких творів і акцій.

Сергій до цього дня громадянин України, хоча з 2000 р. живе в Москві. Того ж 2000 р. його твори були представлені на Бієнале в Сан-Паулу. Він був одним із учасників Українського павільйону Венеційської бієнале в 2007 році, частково ці роботи включені в проєкт «Україна».

Творчість Браткова представляє особливий інтерес з огляду на її соціальну складову і, зокрема, рефлексій на тему української ідентичності, якщо під національною ідентичністю розуміти не офіційний міф, а культуру повсякдення.

Роботи Сергія часом відрізняються чорним гумором, який іноді провокує скандали (наприклад, серія «Дітки»). М. Сідлін дуже влучно назвав свою статтю про творчість Браткова – «Искусство брутальной иронии».

Митець працює в найрізноманітніших жанрах. Соціальні роботи – відео про знедолену стареньку «Банка супу», фотографії та фільм «Вулканоді» – про людей, котрі приїжджають на грязьовий курорт. Із постановочних фотографій цікава провокаційна серія 1990-х років – «Страшилки». Це неначе фотоілюстрації до радянського псевдошкільного фольклору на кшталт «Дети в

подвале играли в гестапо...». Ми бачимо дитячі шафи для одягу, всередині яких – «по-звірячому замордовані» м'які іграшки. Браткову вдалося передати «садистські» сюжети з належним гумором, але мимоволі виникає думка про витоки жорстокості – і не тільки дитячої – у світі.

Свого роду шедевр моторошного гумору – «Щоденник Чикатила». Це імітація дитячих зошитів сумнозвісного серійного вбивці. І смішно, і страшно: маніяк постає як цілком стандартний «Homo Sovietikus».

В інсталяції «Балаклавський кураж» (2009), яка демонструвалася і у Палаці студентів НТУ «ХПІ» рік тому, під оглушливу, вульгарну поп-музику на екрані у чорно-білому фільмі підлітки стрибають із пірсу в воду, напевно, аби похизуватися перед дівчатами, – а внизу, в напівтемряві виставкової зали, – небезпечні уламки залізобетону. Насправді вражаюча, метафорична, по-своєму трагічна робота, яка викликає багато асоціацій, зокрема з класичним романом Джерома Девіда Селінджера «Над прірвою у житті».

Братков уміє бути і просто смішним, як у відеокomпозиції «Кропива», де художник грає пильного міліціонера в колгоспі, або в інших мікросюжетах — в ролі селянина, гордого за свої баклажани, чи «співаючого ректора». Найдотепнішим об'єктом на одній з його виставок був «Євроготель з усіма зручностями», обладнаний усередині старого «Запорозця», – «оптимальне» вирішення проблеми розміщення туристів-вболівальників на чемпіонаті світу з футболу «Євро-2012», який проходив в Україні, зокрема і в Харкові.

Оптика Браткова не компліментарна, але гостра й точна. Створювані ним образи України і українців, та й усієї пострадянської дійсності, можуть не подобатися «професійним патріотам», проте виконані вони незмінно талановито і по-своєму витончено.

Сергій час від часу приїздить до Харкова і знайомить земляків зі своїм мистецтвом. Кожна його виставка в Муніципальній галереї стає подією у художньому житті міста, на неї приходять сотні відвідувачів, і нікого автор афоризму «Лучше делать гадости, чем жить без радости!» не залишає байдужим.

Шум О.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НОВОГО ЧАСУ

Контури новоєвропейської культури стали виявлятися у XVII ст. Реформація була вже зародком культури нового типу. Вона проклала дорогу до переосмислення догматів християнства. Протестантизм самим фактом свого існування утверджував можливість різного тлумачення священного писання.

Духовна атмосфера в суспільстві змінилась під впливом англійської революції у XVII ст., а потім французької у XVIII ст., оскільки вони ознаменували настання нової ери в історії Європи й становлення нової європейської культури. За соціальним змістом це був період формування і утвердження в Європі буржуазних соціальних відносин. У даному випадку йдеться про фіксацію того факту, що центр життя виробничої, культурної, соціально-політичної діяльності змістився у міста, де бурхливо почали розвиватися різноманітні форми промислової діяльності. Це призвело до появи машинного виробництва, яке революціонізувало всю людську діяльність взагалі.

Паралельно зі змінами у діяльності відбувались зміни у суспільних стосунках: розриваються колишні зв'язки особистої залежності людини від людини, зникає велика сім'я, а натомість з'являється вільний, автономний індивід, що є засадою явища під назвою «буржуазний індивідуалізм». Все це спричиняє шалене прискорення темпів життя, загальне зростання масштабів соціальної динаміки. Відбуваються величезні зміни в розвитку наукового природознавства і філософії. Галілей вперше звернув увагу на розробку методології науки. Йому належить думка, що наука має спиратися на спостереження й експерименти й користуватися математичною мовою. Саме на цій основі Ньютон створив класичну механіку. Видатні філософи XVII ст., Ф. Бекон, Т. Гобс, Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Ляйбніц та інші, звільнили філософію від схоластики й повернули її обличчям до науки. Основою філософського пізнання для них стала не сліпа віра, а розум, який спирається на логіку й факти.

Відбулись суттєві зрушення і в інших сферах духовного життя:

- з'являється світське мистецтво, автономне у своєму розвитку;
- народжується роман, як літературний жанр, опера, сучасний театр, архітектура масових забудов, промислова архітектура;
- виникають національні Академії наук, з'являються перші газети та часописи, у тому числі і наукові, з'являється міський транспорт.

Нарешті все це знайшло своє виявлення у новому світогляді: – світ тепер розглядається, як об'єкт, на який спрямовується людська активність, а сама людина як суб'єкт, тобто вихідний автономний пункт активності; – світ постає як нескладний механізм, схожий на механічний годинник; – людина повинна пізнати цей механізм та опанувати його (Беконівське гасло «Знання є сила» стає показовим у цьому плані); – природа тепер поділяється на живу та неживу, будь-яка природа є лише основою для росту людської могутності. Нарешті вважається, що людина, спираючись на свій розум, повинна перетворити оточуюче середовище своєї життєдіяльності, зробивши його оптимальним.

ТАНЕЦ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТА ЧЕЛОВЕКА

В каждой культуре танцевальное искусство занимает немалое место. В моей стране – Марокко – во время многих праздников, в программе международных фестивалей, маскарадов и других мероприятий люди обязательно танцуют. Это способствует объединению, создает определенное праздничное настроение.

Приехав в Украину, я с огромным интересом наблюдал за танцевальными традициями украинских людей. В культурах наших стран есть много общего, но, конечно, есть и различия. Но меня очень заинтересовал вопрос, почему абсолютно каждый народ так любит танцевать?

Оказалось, что танцевальные движения не только способствуют развитию физического здоровья, но и развивают интеллект. Во время танца активизируются не только двигательные участки мозга, но и область части коры в теменной доле полушарий, которая важна для ориентации в пространстве и восприятия движений собственного тела. Физиологи знают, что чувство движения тесно связано с памятью, языком, обучением и эмоциями. Поэтому, наверно, многие люди любят думать на ходу.

Но самым интересным является то, что даже когда мы сами не танцуем, а лишь представляем себя танцующими или наблюдаем, как танцуют другие, активизируются те же участки мозга. Один канадский физиолог по имени Стивен Браун занялся исследованием влияния на психику человека созерцания танго. Самыми активными, по его мнению, оказались участки мозга, отвечающие за язык и жесты. Дополнительные исследования, проведенные в Канаде, продемонстрировали, что профессиональные танцоры лучше выполняют тесты на внимание, чем танцоры-любители или люди, совсем не умеющие танцевать. Поэтому, как мы видим, лучше все же танцевать самому.

Физиологи из Гарвардского университета обратили внимание на то, что школьники, прошедшие курс обучения танцевальному искусству, лучше сдают контрольные по черчению и геометрии, то есть по дисциплинам, связанным с пространственным мышлением.

Учёные считают, что танцы с разными партнёрами лучше стимулируют интеллект, чем танцы с одним. Возможно, эта особенность связана с тем, что к разным партнёрам все время приходится приспосабливаться, решать новые психологические задачи, что, конечно, развивает.

Я думаю, что начать учиться танцевать никогда не поздно. Как мне кажется, лучше всего учиться национальным танцам, потому что они связаны с историей и географией своего родного народа. Через танец можно глубже понять истоки культуры своей страны, людей, которые живут рядом с тобой. Я верю, что неспособных к танцам нет. Научиться простым ритмичным движениям может каждый, тем более что в национальных танцах обычно сложных движений не бывает.

Shivam Priyankesh,
NTU “KhPI”

THE ROLE OF INTERCULTURAL COMPETENCE IN THE PROMOTION OF TOLERANCE AND INCLUSION

Cultural diversity relates to the full spectrum of human diversity in any form of cultural expression and activities. The variety includes race, nation and ethnicity, sexual and gender identities, age and physical abilities, language and religion, experience and background as well as other relevant social and cultural characteristics. Contemporary society in Ukraine faces new challenges in maintaining cultural diversity for sustainable development. Negative stereotypes, prejudices and discrimination block the processes of mutual cultural enrichment and cooperation within the society and on the international arena. Proper educational and informational interventions are necessary to confront the negative attitudes and actions and to promote tolerance and inclusion with respect to different vulnerable minorities living in Ukraine.

The enhancement of intercultural competence in all the aspects of present-day life meets the needs of Ukrainian business, education and social growth. Intercultural competence is the ability to implement specific knowledge, skills and attitudes that lead to effective and appropriate behavior and communications in intercultural interactions. The acquiring of intercultural competence by groups and individuals gives them a set of qualities which contribute to cooperation and communication in professional and educational activities.

Individual cultural competence is based on knowledge of self and knowledge of others. Self-reflection and self-awareness provide the background for cultural competence. Self-reflection in cultural respect is the active and conscious process of inquiry into one's own thoughts, feelings and actions, leading to increased self-awareness and understanding the cultural basis of them. Among some of the methods of self-reflection and self-awareness are consideration of feedback from others, meditation, writing notes, involving in a dialogue and creative endeavors. Self-

awareness includes recognition of one's own personality, with his or her strengths and weaknesses, likes and dislikes and how one's own experience has influenced different aspects of personality. Constant educational efforts are necessary: they include study and reflection on one's own heritage, worldview, identity, skills, and limitations. It also includes an awareness of the power and privileges over others related to cultural identities such as race, class, gender, sexual orientation, literacy and educational level etc.

Intercultural competence requires life-long commitment to respecting human rights, dignity, and differences. It leads to and based upon effective communication skills that convey respect and sensitivity. Behaviors of the culturally competent individual may include: engaging in self-assessment and expression of individual heritage, identity, values, beliefs and biases; studying concepts relevant to diversity, such as power, privilege, and prejudice; acquiring knowledge about and being willing to listen to other perspectives.

In relationships towards other people interculturally competent person forms both personal and business relationships on trust and caring respecting differences; involves with diverse individuals outside of work or classroom environments; recognizes different and similar learning, communication, motivational, and decision-making strategies of people he or she interacts with; uses inclusive language and appropriate questioning. Developing the ability and willingness to challenge prejudice, discrimination and oppression in everyday activities is vitally important result of intercultural competence.

Intercultural competence is an essential part of one's own personal, educational, and professional development. Continuous efforts and inclusion of this competence in the educational strategies are of great importance for intercultural adaptation and communication.

Gu Jing,
NTU "KhPI"

UNDERSTANDING THE PROCESS OF INTERCULTURAL COMPETENCE

The concept of intercultural competence may appear in different fields of science and acquire certain meaning within the field. Intercultural competence is considered to be very important in contemporary diverse society. Prejudice and discrimination towards cultural minorities are linked to economic, social and political inequalities and tensions. It impact the societies of every country including Ukraine and China. In order to overcome these tensions and to build up peaceful coexistence,

mutual understanding and communication across cultural divisions this competence is a fundamental prerequisite. Intercultural education develops and enhances this ability.

The application of the ability takes place in different situations including intercultural encounter. It is an encounter with another person or group of people who is perceived to have different cultural affiliations from oneself. These encounters involve people from different countries, people from different regional, linguistic, ethnic or religious backgrounds, people who differ from each other because of their lifestyle, gender, social class, sexual orientation, age or generation, level of religious observance, etc. Competence is the capacity to respond successfully to types of situations which present tasks, difficulties or challenges for the individual, either singly or together with others. It is a combination of attitudes, knowledge, understanding and skills applied through action in any relevant situation.

Intercultural competence can be developed in different ways through different types of education. The paper deals with intercultural competence as a process, continuum because culture itself is dynamic. The authors consider that people become competent and sensitive gradually in a multicultural environment. The well-known model of intercultural competence development includes five stages: denial, polarization, minimization, acceptance and adaptation.

Denial is commonly characterized by a lack of awareness, or a lack of interest, in other cultures. Ethnocentric mindset is a starting point in interaction with other cultures.

Polarization is usually divided in two stages – defense and reversal – which are both characterized by an ‘us’ and ‘them’ vision of cultural differences. Defense deals with judgment and attitudes towards other cultures as less valuable and significant in comparison to their own. Reversal is the opposite of defense. It brings the perception of their own culture as inferior to others.

Minimization continues to deal with cultural differences and the levels of differentiation. This stage moves beyond judgment and alienation. However, it turns to the global and universal part of identities neglecting the uniqueness and contradictions. And it still negates the value of diversity and comes in the way of truly effective inclusion policies.

During the acceptance stage, there is a growth of awareness of one’s own cultural identity, and people also manage to accept that there are other identities and valuable ways of perceiving the world.

The adaptation is quite complex process and ability to interact with cultural diversity. On this stage of intercultural competence people can genuinely adapt their behavior with very informal, direct, result oriented culture at work and without losing their identity.

Intercultural competence should become a part of contemporary educational process bringing domestic and international students together in relevant interactions with a specific learning goals for all the participants in the university. Assessing and evaluating students' intercultural competence can be easier with a help of the developmental model and its five stages. Intercultural competence leads to interaction among those participating in in-tercultural situations that is appropriate effective and constructive.

СЕКЦІЯ 4

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Алієва Р.Р.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасне суспільство розвивається динамічно, потребує фахівців нової формації, яким притаманні професіоналізм, активність, самостійність у прийнятті оптимальних та відповідальних рішень, уміння ефективно працювати у команді, проявляючи лідерські якості тощо.

Сутність лідерства та специфіка його реалізації у сфері освіти є предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Так, цим питанням займалися В. Берека, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, С. Заветний, Л. Калініна, Л. Карамушка, Н. Клокар, Л. Кравченко, В. Кремень, С. Крисюк, В. Луговий, В. Майборода, Н. Нижник, В. Олійник, О. Пономарьов, Н. Протасова, О. Романовський, М. Рудакевич, та інші (Алфімов Д. В. Зміст феномену «лідерські якості особистості» / Д. В. Алфімов // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 11 (64). – С. 44–51; Лідерські якості в професійній діяльності: навч. посібник / О.Г. Романовський [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : НТУ "ХП", 2017. – 143 с. та інші).

Численні дослідження концепцій лідерства вивели три основні підходи до розгляду цього питання. Так, О. Моргулець виділяє: 1) підхід з точки зору лідерських якостей (перший, традиційний випадок, який передбачає наявність певних унікальних якостей, які людина отримує з народження, а також певного рівня її інтелекту й освіти, виразної зовнішності, впевненості у собі,

ініціативності та ін.; на основі цього підходу виникли інші концепції); 2) підхід з точки зору лідерської поведінки (науковці почали стверджувати, що лідером не обов'язково народитися: лідерські якості можна успішно розвинути); 3) підхід ситуативний (коли ефективність лідерства безпосередньо залежить від конкретної ситуації, але особисті якості та поведінка лідера також є важливими факторами, що обов'язково беруться до уваги). Кожна з теорій підкреслює або не заперечує володіння лідером певними особистісними характеристиками.

Лідер – це той, хто, йдучи попереду, показує шлях своїм попутникам. Встановити універсальні лідерські якості або визначити повний перелік лідерських якостей, які притаманні всім лідерам, неможливо. Насамперед, це пов'язано з тим, що лідерські якості виконують роль засобів, які використовує лідер у своїй діяльності. Однак, аналізуючи специфіку професійної діяльності, можна виділити якості, що будуть необхідні фахівцю певної професійної спрямованості з метою досягнення лідерської позиції в конкретних умовах, здійснення ефективного впливу та реалізації лідерського потенціалу.

У зв'язку з цим доцільно розглянути характерні ознаки лідера як харизматичної особистості: вміє впевнено й гідно поводитися (володіє ситуацією, виглядає зібраним та впевнено реагує на неочікувані ситуації, випромінює успіх, енергію та бажання діяти, власним прикладом надихає інших); має відмінні риторичні здібності (вміє добре висловлювати свою думку, надзвичайно переконливий, здібний до міжособистісного спілкування тощо); високо оцінює свої особисті здібності; незалежність характеру (впевненість у власній думці, не покладається на суспільну думку й традиції як на істину в останній інстанції); приваблива зовнішність для відповідної соціальної групи.

У практичній діяльності з формування лідерських якостей викладачів важливо орієнтуватися на соціальне оточення, що містить види відносин, характерні для макросередовища, а також контакти та взаємини з колективом, сімейним та дружнім оточенням (мікросередовище). Взаємодія цих сфер впливу буде формувати погляди, установки та відношення людини зі середовищем, колективом, групами та окремими особистостями. Соціальне мікросередовище є не тільки важливим фактором, що прискорює або гальмує процес самореалізації особистості та формування лідерських якостей, але є необхідною умовою успішного розвитку цього процесу. Отже, сучасному викладачеві ЗВО важливо бути високопрофесійним, комунікабельним фахівцем, який має високий лідерський потенціал.

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сьогодні українські заклади вищої освіти намагаються дати майбутньому фахівцеві всі важливі знання, уміння та навички, які будуть сприяти успішній майбутній професійній діяльності студента. Світ не стоїть на місці й ті вимоги, які були важливі 10 років тому, зараз можуть втрачати актуальність, а то й зовсім замінюватися новими (наприклад, вміння друкувати на машинці – володіння ПК, знання рідної мови – іноземних мов тощо). Незважаючи на процеси технологізації та глобалізації суспільства, роль спілкування залишається провідною. Неможливо бути успішним фахівцем, не володіючи основами ділової етики, не маючи високого рівня культури спілкування.

На нашу думку, культура спілкування – це комплекс особистісних якостей, знань, умінь та навичок, які є запорукою ефективної комунікації в процесі спілкування, який виконує всі цілі, поставлені до або під час комунікативної взаємодії. Наголосимо, що особистісні якості студента займають провідне місце у структурі культури спілкування.

У статті О.Г. Романовського «Формування особистості інтелігента як одна з задач вищої школи» неабияка увага приділяється всебічному розвитку майбутніх фахівців. Також у ній виділені якості особистості, уміння та навички, необхідні для ефективної трудової діяльності. До них належить здатність керуватися нормами етики, культури, загальнокультурними цінностями [1]. Вважаємо, що високий рівень культури спілкування також істотно впливає на професійну діяльність та комфорт під час будь-яких ділових стосунків.

Задля визначення рівня сформованості культури спілкування вважаємо за необхідне визначити її компоненти. Для цього послуговуємось поділом рис характеру за Б.М. Тепловим [2].

Перелік основних компонентів культури спілкування:

- Основний психічний склад особистості: *чесність, цілеспрямованість, принциповість, стресостійкість, здатність планувати майбутню бесіду та передбачення будь-якого результату.*
- Ставлення людини до інших: *ввічливість, толерантність, чуйність, емпатійність.*

- Відношення людини до самої себе: *почуття власної гідності, самокритичність, вимогливість до себе, охайність.*
- Ставлення людини до праці: *акуратність, ініціативність, наполегливість, працьовитість.*
- *Знання етикету, особливостей менталітету співрозмовника, основних психічних процесів.*

Таким чином, під час професійної підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою особливу увагу слід приділяти формуванню високого рівня культури спілкування, адже вища школа вже сьогодні розуміє важливість морально-етичного та духовного розвитку особистості студента. За умов наявності та розвитку вищезазначених рис та формування в процесі професійної підготовки відповідних компетентностей, знань, умінь та навичок майбутній фахівець підвищує рівень своєї культури спілкування та в подальшому матиме змогу достойно репрезентувати себе на робочому місці.

Список використаних джерел:

1. Романовский А. Г. Формирование личности интеллигента как одна из задач высшей школы / А. Г. Романовский // Пространство литературы, искусства и образования – путь к миру, согласию и сотрудничеству между славянскими народами : сб. науч. тр. : по матер. VII Междунар. науч. – практич. конференции, 20 декабря 2012 г. / ред. А. Г. Романовский, Ю. И. Панфилов. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2013. – С. 9-15. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/3186>
2. Скрипченко, О. В. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська [и др.]. - К. : А.П.Н., 1999. - 461 с. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/11291002/psihologiya/providni_risi_harakteru
3. Серeda Н. В. Основы риторики для бизнес-лидеров: эффективный публичный выступ: навчальний посібник / Н. В. Серeda. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 40 с.

Бобровская Н.П., Дмитриева А. А.
НТУ «ХПИ», ХНМУ

ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ БУДУЩЕГО ВРАЧА

Профессия врача имеет определенные этические требования. Ни в одной профессии нет таких исключительных взаимоотношений, какие складываются между врачом и пациентом. По мнению А.Ф.Билибина, проблема

психологической совместимости врача и пациента, несомненно, играет важную роль, если не ведущую. Именно врачу приходится глубоко вникать в человеческую жизнь, в ее биологические и социальные стороны. Так, В.М.Бехтерев подчеркивал, что если после разговора с врачом больному не стало легче, то это не врач.

Актуальным в процессе обучения студента-медика является то, что преподаватель должен исходить из важнейшей медицинской задачи, то есть целостного восприятия и понимания врачом личности пациента. А это возможно только при условии целостного и всестороннего формирования самой личности врача.

А.П.Чехов в свое время доказывал, что профессия врача – подвиг. Она требует самоотвержения, чистоты души и величия помыслов. Не всякий способен на это. Сложным предметом врачебного исследования является человек, в котором находят отражение некоторые закономерности, как в физике, химии, биологии, социологии, логике, психологии, педагогике, этике и эстетике. Поэтому актуальным является высказывание Г.Глязера: «Ни одна другая наука не построена так, как медицина, и не связана так тесно со всеми областями жизни».

В современных условиях постоянно увеличивается количество приборов, используемых для обследования пациентов. В связи с этим возникает опасность для врачей переложить исследования пациента на записывающие приборы и, таким образом, не познать внутреннюю сторону болезни. Однако пациент для врача даже при высоком научно-техническом развитии медицины должен, прежде всего, представлять неиссякаемый интерес во всем своём несовершенстве.

Даже самая умная машина или аппаратура не сможет выявить признак, оттенок, который может внезапно появиться в течение болезни. Задача преподавателей высшего медицинского учреждения образования (университет, академия) научить будущего врача верно чувствовать больного, что не менее важно для будущего врача, чем дать ему образование. Об этом говорил в Древние века еще Цицерон: «Недостаточно обладать мудростью, нужно так же уметь ею пользоваться». Этическая задача врача состоит в том, чтобы сохранить тесную, иногда неуловимую психологическую связь с пациентом. В таком случае у студента-медика не будет развиваться шаблонный подход к пациенту. Он будет обращать внимание не только на определенную патологию, но и на внутренний мир пациента.

Это подтверждал Конфуций: «Три пути ведут к знанию: путь размышления – это путь самый благородный, путь подражания – это путь самый легкий и путь опыта – это путь самый горький».

Таким образом, можно сделать вывод: чтобы стать хорошим специалистом не достаточно теоретических знаний, а необходимо еще овладеть практическими навыками, инициативностью, деловитостью, высокой личной ответственностью, единством слова и дела, поэтому, нельзя забывать слова Ж.Дюша: «Отсутствие опыта позволяет молодости совершать то, что старость считает невозможным».

Как справедливо заметил М.Я. Мудров: «Во врачебном искусстве нет врачей, окончивших свою науку», потому в век высокой информативности и быстрого старения знаний процесс образования должен быть непрерывным в течение всей практической деятельности врача, потому перспективой дальнейших исследований является изучение методик активизации процессов формирования и воспитания будущего врача.

Бойко І.В., Сипченко О.М.
ДВНЗ ДДПУ

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Динаміка сучасного поступу українського суспільства актуалізує питання пошуку стратегічних орієнтирів для розвитку вищої педагогічної освіти. Пріоритетним завданням визнано формування нової генерації педагогів з приманною їм високою фаховою і соціальною компетентністю, чіткими морально-етичними принципами і переконаннями, розвиненою світоглядною культурою, здатних усвідомлювати місце та роль освітніх процесів у світовому культурному просторі, громадянською зрілістю і глибоким розумінням особистої відповідальності за долю народу і стан справ у державі.

Сформовані лідерські якості є однією з основних складових професійної компетентності сучасного фахівця. Саме тому розвиток лідерського потенціалу студентської молоді є актуальною проблемою для закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Зазначимо, що у студентські роки відбувається активне формування ціннісних орієнтацій, громадянської позиції, визначення життєвих пріоритетів молодій людині. У зв'язку з цим, у ЗВО великого значення набули проблеми посилення ролі органів студентського самоврядування (далі – ОСС), ефективної організації позааудиторної роботи, розвитку лідерських якостей майбутніх фахівців, що дозволять молодій людині впевнено пройти етап професійно-особистісного становлення, сприятимуть формуванню ініціативного, відповідального, творчого, інноваційного професіонала, який знає та спроможний реалізовувати свої громадянські права й обов'язки, уміє

працювати в команді, має організаційні та комунікативні навички, фахівця, від якого залежить поступ і розвиток новітньої української державності.

Цікавим для нашого дослідження є досвід організації студентського самоврядування (далі – СС) у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». СС педагогічного університету виступає як форма самоорганізації студентів, певний механізм представництва й відстоювання своїх прав та інтересів. Організаційне проектування та побудова організаційних комунікацій студентського самоврядування передбачає наявність мети та місії ОСС. Метою діяльності СС є координація дій студентів, створення умов для їхнього культурного та освітнього розвитку, підтримка студентських ініціатив і проектів. Місія СС передбачає представлення інтересів студентів та захист їхніх прав як на рівні університету, так і на інших рівнях. Зазначимо, що досягнення поставлених цілей і завдань СС здійснюється завдяки співпраці з громадськими організаціями, приватними підприємцями міста Слов'янськ Донецької області, благодійними організаціями, державними структурами, зокрема – міською радою та головою міста Слов'янськ тощо.

Спостереження за роботою ОСС показало, що внутрішнє управління ОСС здійснюється через постійне навчання резидентів технологіям та ідеології реалізації проектів, що дозволяє забезпечити підйом працездатності, креативності, творчого потенціалу тощо. Зовнішнє управління передбачає активне пропагування ідей СС (популяризація та поширення інформації щодо діяльності ОСС ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет») та спрямоване на різні категорії людей, а саме: студентів, суспільство, владу, громадські організації, інвесторів, ЗМІ тощо.

Вищевикладене дозволяє констатувати, що усвідомлення високого ступеня відповідальності кожним студентом за виконану роботу сприяє створенню стабільної стійкої системи управління факультетами, університетом та організації студентського життя в цілому.

Вивчення проблеми розвитку лідерського потенціалу майбутніх фахівців у закладах вищої педагогічної освіти показало, що сучасні студенти – лідери, які чітко прагнуть досягнення відповідних цілей і місії, формують систему цінностей та виступають носіями загальної культури суспільства. Вони ефективно використовують отримані знання, уміння й навички в життєвій та професійній діяльності. Установлено, що сучасний ЗВО є необхідним інструментом розвитку лідерського потенціалу студентської молоді.

ІННОВАЦІЙНА СПРИЙНЯТЛИВІСТЬ ЛІДЕРА

Інтеграція України у міжнародний економічний та освітній простір вимагає від національної системи вищої освіти підготовки компетентних фахівців, здатних застосовувати на практиці новітні досягнення сучасної науки, творчо використовувати інновації і технології, гнучко реагувати на запити ринкової економіки.

Основна мета виступу полягає в розкритті сутності інноваційної сприйнятливості лідера.

На сьогоднішній день, на думку авторів, існує деяка проблематика в освіті. У інноваційному процесі освіти повинні приймати участь усі педагоги.

Педагог на сам перед повинен бути лідером, який веде за собою студентів. Педагог повинен своїм власним прикладом надихати студентів та нести знання для них. На сам перед у педагога повинно бути розвинене така якість як інноваційна сприйнятливість – це усвідомлення і прийняття особистої відповідальності за реалізацію можливостей інновацій у науці, і його активну участь в інноваційній діяльності. В наш час інформація подвоюється кожні півроку і якщо не володіти такою якістю, то годі й встежити за новими віяннями в області освіти та науки, а також інновацій [1].

Подальші розвитку плануємо проводити у напрямі визначення дидактичних особливостей і запровадження професійного навчання у площині означеної проблеми, яка буде розглянута у магістерської роботи.

Список літератури: 1. Boichenko, O.I., Koniaieva, Y., Babenko, V. Efficiency of human resource management in industrial automation enterprises with prospects of innovative susceptibility /Boichenko, O.I., Koniaieva, Y., Babenko, V. // Advances in Economics, Business and Management Research, volume 95. Netherlands: “Atlantis press”. - 2019. - С 119-124.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА –ЛІДЕРА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Актуальність проблеми формування комунікативної компетентності педагога-лідера не викликає жодних сумнівів. У Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті

визначено вимоги до професійної компетентності викладача. Професійна компетентність педагога – це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність викладача успішно здійснювати професійну діяльність.

Метою нашого виступу вбачаємо дослідити необхідність та особливості формування комунікативної компетентності педагога-лідера.

У професійній діяльності викладач виступає активним суб'єктом спілкування: передає та приймає інформацію від студентів, колег, установлює контакти з ними, будує взаємовідносини на основі діалогу, розуміє і сприймає внутрішній світ слухача, прагне до максимальної реалізації здібностей кожного та забезпечення його емоційного комфорту в освітньому процесі. Відтак важливим складником професійної компетентності викладача є комунікативна компетентність.

Розглядаючи комунікативну компетенцію у контексті професійної підготовки майбутніх викладачів, ми розуміємо її як сукупність професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне виконання комунікативної функції у професійній діяльності та сприяють їхньому подальшому самовдосконаленню та самореалізації в ній.

Проблема формування комунікативної компетенції перебуває в центрі уваги у зв'язку з реалізацією мети професійної підготовки студентів, яка передбачає не тільки володіння мовою як засобом спілкування, навчання, самоосвіти, а також дозволяє їм після закінчення вищого педагогічного навчального закладу здійснювати всі передбачені для викладача функції у професійно-трудовай та соціально-культурній сферах спілкування. Виникає необхідність розгляду комунікативної компетентності майбутніх викладачів як багатофункціональної та ієрархічно-побудованої системи, що формується в процесі професійної підготовки у закладі вищої освіти й є засобом педагогічної діяльності в різних умовах.

На прикладі підготовки магістрів – майбутніх педагогів вищої школи, яка здійснюється в умовах НТУ «ХПІ» зазначимо, що формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів відбуватиметься ефективно, якщо у практиці ЗВО будуть забезпечені такі педагогічні умови:

- створення освітнього комунікативного середовища на засадах особистісно-орієнтованого та розвивального навчання;
- реалізація між предметних зв'язків циклів психолого-педагогічних, фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін;
- організація системного використання педагогічної діагностики у навчальному процесі, що забезпечує взаємодію викладача та студентів і

дозволяє отримувати інформацію про хід професійної підготовки, досягнення та труднощі студентів в оволодінні професійними знаннями, вміннями, навичками й особистісними якостями. Важливо усвідомити, що процес професійної підготовки має відбуватися на основі цілісного підходу, який дозволяє розглядати всі дидактичні засоби як такі, що забезпечують професійне становлення особистості майбутнього викладача.

Підсумковуючи, зазначимо, що формування комунікативної компетентності майбутнього викладача ЗВО є інтегруючим компонентом професійно компетентності майбутніх фахівців, оскільки комунікативна компетентність є загальною метою професійної підготовки і результатом освітнього процесу у ЗВО. Подальші дослідження будуть спрямовані у визначенні дидактичних особливостей підготовки майбутніх викладачів-лідерів.

Васьківський Г.А.
НТУ «ХП»

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СПОРТИВНОЇ МОЛОДІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Фізична культура і спорт є невід'ємною складовою розвитку сучасної молоді на засадах не тільки високоморальних принципів, а й за принципом: «Здорове тіло – здоровий дух». У свою чергу, здорова духом особистість безумовно є сильною та має певний рівень лідерського потенціалу. Але, як свідчить досвід, формування лідерів – не може бути стихійним процесом, він має бути організований певним чином, особливим ході занять з фізичного виховання та участі молоді у спортивно-масових заходах й різного роду змаганнях. Саме тому, можна говорити про значущу роль психолого-педагогічного впливу спорту на виховання молоді, особливо в контексті розвитку її лідерського потенціалу. Адже саме відповідні педагогічні умови та психологічний супровід у вихованні спортивної молоді сприяє формуванню активної, ініціативної, відповідальної та здорової особистості з розвиненим лідерським потенціалом. Така молодь орієнтована на особистий творчий та професійний розвиток, здатна сприяти розкриттю потенціалу кожного члена своєї команди та готова проявляти лідерські здібності у власній діяльності. Загалом, власне фізкультурно-спортивна діяльність є рушійною силою у вихованні особистості лідера.

Таким чином, психолого-педагогічний супровід розвитку лідерського потенціалу спортивної молоді має реалізовуватися через систему педагогічних умов, за допомогою яких розкривається та повною мірою використовується

потенціал фізкультурно-спортивної діяльності для виховання лідера-професіонала.

Вигівський Д.В., Колісник О.О.
ХКТК НТУ «ХП»

ФОРМУВАННЯ ЯКОСТЕЙ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВЦІ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ

Проблема лідерства не втрачає своєї актуальності. Світова історія та історія організацій переповнена прикладами того, як видатні лідери досягають величезного могутності. Їх звеличують, їм поклоняються, з ними пов'язують свої надії і життєві плани тисячі і мільйони людей. Успіх таких лідерів у сфері ґрунтового зміни світогляду, сприйняття, цінностей і поведінки ведених просто грандіозний. Індивіди, які вчиняють такі подвиги, називаються харизматичними лідерами. Ці лідери, як здається їх веденим, володіють особливими, незвичайними, надприродними якостями, які дозволяють і допомагають їм керувати.

Метою нашого виступу вбачаємо у розкритті наступних питань: Що робить людину харизматичним лідером? Успіх? Педагогіка? Психологія? Чи це вродженні якості людини?

Дослідження показали, що харизматичні лідери мають набір специфічних якостей. Такі якості можна представити таким чином.

Впевненість у собі. Харизматичні лідери високо впевнені у своїх здібностях і судженнях. Інші з готовністю приймають це.

Бачення перспектив. Вважається, що лідер бачить стан справ компанії і покращує існуючі умови роботи. Лідер також повинен бути здатний сформулювати це бачення так, щоб його зрозуміли виконавці. Крім того, харизматичні лідери повинні демонструвати власну впевненість у своєму баченні і самим ризикувати чи чимось жертвувати, щоб здійснити його.

Екстраординарне поведінку. Харизматичні лідери часто непередбачувані. Проте їх незвичайна поведінка (якщо не сказати витівки) викликає захоплення у послідовників.

Прагнення до перетворень. Статус-кво - ворог харизматичних лідерів. В умовах хаосу, розброду, невизначеності вони вказують шлях. Нехай навіть згодом сучасники та історики оцінять цей шлях як помилковий, сумніви харизматичним лідерам не властиві.

Політичне чуття. Харизматичні лідери мають реальні уявлення про обмеження, накладених на них, і ресурсах, необхідних, щоб змінити ситуацію.

Отже, вони знають, що можуть і чого не можуть. Вони майстерно вербують прихильників і нейтралізують противників, нерідко вдаючись до демагогії, граючи па егоїстичних людських пристрастях.

На перший погляд існує спокуса припустити, що харизматичні лідери відрізняються від інших людей особливими, видатними рисами характеру, якими вони володіють. Іншими словами, таке лідерство може бути зрозуміле як продовження теорії великих людей, описаної раніше. Хоча риси характеру і відіграють певну роль у харизматичному лідерстві, серед дослідників лідерства все більше вкорінюється переконання, що розумніше розглядати харизматичне лідерство з погляду відносин між лідерами та їх послідовниками. У межах цих відносин харизматичне лідерство ґрунтується на певних типах реакцією виконавців, а не на особливих рисах характеру лідерів. Іншими словами, лідери вважаються харизматичними на підставі їх впливу па послідовників.

Підсумковуючи, варто наголосити, харизматичне лідерство включає в себе особливий вид відносин виконавець - лідер, в яких лідер змушує людей робити екстраординарні речі в критичній ситуації. Як не важко здогадатися, харизматичні лідери можуть надавати і негативний вплив на поведінку послідовників. Дійсно, дослідження показали, що харизматичне лідерство часто позитивно впливає на виконання роботи. І завдяки тому, що ці лідери сприймаються як герої, виконавці дуже задоволені ними і, відповідно, своєю роботою теж. Коротше кажучи, люди люблять працювати під керівництвом харизматичних лідерів. Однак існує небезпека, що рано чи пізно харизма розсіється, і лідер, нещодавно викликав захоплення, постане зовсім в іншому вигляді - звичайної людини, з його власними забобонами, помилками і слабкостями. У цьому випадку натовп його послідовників не тільки відхитнеться від свого кумира, але, можливо, почне його ненавидіти. Тому там де добре налагоджений менеджмент, немає місця харизматичним лідерам.

Герасимова О. М.
НТУ«ХПІ»

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ У ЛІКАРІВ-ЛІДЕРІВ

Актуальність дослідження зумовлена реформуванням медичної системи України, оскільки перебудова української сфери охорони здоров'я до європейських стандартів надання медичної допомоги потребує суттєвого удосконалення системі підвищення кваліфікації медичних працівників,

зокрема в напрямі підвищення рівня професійної культури медичних працівників. Особливо це стосується лікарів-лідерів (завідуючих відділень медичних закладів, головних лікарів, керівників інтернів, клінічних ординаторів і тощо), бо вони не тільки відповідальні за організацію усього лікувально-діагностичного процесу, а ще й є взірцем наслідування для своїх підлеглих. Крім того, специфіка роботи лікарів-лідерів полягає у розв'язанні конфліктів у лікарському колективі; між лікарями і їх пацієнтами; лікарями і родичами пацієнтів тощо, все це потребує від лікарів-лідерів високого рівня професійної культури.

Багато наукових праць присвячені формуванню професійної культури у майбутніх лікарів (О.Грандо, В.Кордюм, Т.Мішаткіна, А.Моруа, В.Поттер, В.Демченко, В.Запорожан, Ю.Кундієв, В.Чешко та літн.). Проте у сучасній літературі недостатньо висвітлена проблема підвищення рівня професійної культури лікарів у системі підвищення кваліфікації.

Мета дослідження: показати вплив ігрового методу на рівень професійної культури лікарів-лідерів у контексті підвищення кваліфікації.

Професійна культура - це саморозвиваюча система норм, цінностей та уявлень, що регулює процес професійної діяльності, взаємодію між членами професійної групи та визначає функціональні відносини професійної сукупності з іншими групами та громадськими інститутами. Одним з важливих компонентів професійної культури є культура спілкування.

Високий рівень культури спілкування у лікарів дозволяє вирішувати і запобігати конфліктам на робочому місці; облегшує процес діагностики і лікування пацієнтів, адже правильно підібрані слова мають цілющу силу.

Під час спостереження за лікарями-лідерами ми виявили необхідність впровадити на заняттях з викладання професійних дисциплін у системі підвищення кваліфікації ігрової форми навчання з метою підвищення рівня професійної культури лікарів-лідерів, зокрема культури спілкування.

В ході проведення експерименту ми використали на занятті з викладання професійних дисциплін у системі підвищення кваліфікації таку ігрову форму навчання як моделювання конфліктних ситуацій, які найбільш часто виникають під час роботи лікаря-лідера: незадоволеність пацієнтів або їх родичів поведінкою лікаря чи іншого медичного персоналу, проведенням лікувальних і діагностичних процедур, організацією лікувального процесу; незадоволеність лікарів-підлеглих розподілом робочих обов'язків, графіком роботи та зарплатнею.

Особливостями цієї ігрової форми навчання є: задані з самого початку соціальні ролі; розв'язання проблемних ситуацій через взаємодію гравців; максимально спрощена імітація реальності; імпровізація, активна співтворчість

учасників; обов'язковий етап групової рефлексії; наявність керованої емоційної напруги.

Моделювання конфліктних ситуацій дозволяє виявити і скоректувати помилки в спілкуванні лікарів-лідерів з пацієнтами, родичами пацієнтів, лікарями-підлеглими; виробити у лікарів-лідерів правильний алгоритм дій під час конфліктних ситуацій; розробити і оптимізувати індивідуальні засоби запобігання конфліктам; та суттєво підвищити комунікативні навички лікарів-лідерів.

Таким чином, ігровий метод, а саме моделювання конфліктних ситуацій, має суттєвий позитивний вплив на рівень професійної культури лікарів-лідерів у системі підвищення кваліфікації.

Голодна А. С.
НТУ «ХП»

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СКЛАДОВА ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

У сучасному світі лідерство є розповсюдженим явищем, та ми повинні розуміти, що саме робить його харизматичним. На нашу думку, дослідження емоційної складової, зокрема емоційного інтелекту у майбутніх психологів, є досить актуальним. Оскільки майбутній психолог – це може бути не тільки, фахівець, який займається психологічною практикою, але й людина, що займає керуючу посаду, педагог, звичайний фахівець тощо. Щоб дійти до розуміння емоційного інтелекту як складової харизматичного лідерства майбутнього психолога, ми повинні розібрати такі поняття: «емоційний інтелект», «харизма», «лідерство».

Згідно Кембриджському словнику, харизма – це особлива сила, яку мають деякі люди, що дозволяє їм впливати на людей та привертати їхню увагу; здатність привертати увагу та захоплення інших сприймати себе як лідера (Кембриджський словник. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/ru/charisma>).

Тобто, ми можемо розуміти, що харизма є тим, що привертає увагу інших людей та дає їм змогу сприймати нас як лідера. Ми не можемо не погодитись з цим значенням, оскільки не можливо уявити лідера, який не привертає увагу. З іншого ж боку, перед нами постає питання: як саме лідер привертає увагу. Тому нам потрібно зрозуміти, що таке лідерство.

Лідерство – це перш за все процес у групі, де члени групи формально або неформально обирають людину, яка буде керувати цим процесом за для виконання якогось завдання або вирішення певного питання (Бендас Т. В. Психология лидерства. СПб.: Питер, 2009).

На наш вигляд лідерство є ефективним, якщо обраний лідер є неформальним, оскільки всі члени групи будуть спиратися на свій об'єктивний висновок щодо певної людини-лідера. Ми говоримо про саме об'єктивний висновок, оскільки люди будуть виділяти та погоджуватись з тими особистісними якостями, які є у лідера для вирішення питання. Оскільки, на наш вигляд лідером є той, хто може прийняти рішення.

Емоційний інтелект – це здатність розуміти та контролювати власні почуття, розуміти почуття інших та реагувати на них відповідним чином (Кембриджський словник. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/ru/>).

Але ми також хотіли додати у це визначення, що почуття інших ми можемо викликати, що є важливим для харизматичного лідерства. Оскільки, на нашу думку, емоційний інтелект і є тією основною складовою харизматичного лідерства майбутнього психолога. Ми можемо сказати, що лідер – це добрий формальний або неформальний психолог (не в тому сенсі, який робить добро), який завдяки високорозвиненому емоційному інтелекту, може впливати на людей, давати їм змогу йти за собою та за своєю ідеєю. Ми також не можемо заперечувати, що існують різні типи харизматичного лідерства, які базуються також і на інтелектуальних, професійних якостях. Але лідерство передбачає перш за все особистість та її особистісні якості. А емоційний інтелект є саме такою характеристикою, завдяки якій людина може зробити так, щоб за нею «йшли».

Щодо висновку та перспектив подальших досліджень. У контексті теми ми можемо говорити, що майбутній психолог повинен прагнути бути харизматичним лідером у своєї справі (не має значення, буде це практика, керівна посада або викладання). Оскільки, фахова підготовка психолога, передбачає розвинення емоційного інтелекту, який є основною складовою харизматичного лідерства. Розглянуті питання знайдуть відображення при написанні курсової та дипломної робіт.

Ємченко С.В.
НТУ «ХП»

АВТОРИТЕТ КОМАНДИРА ЯК ОСНОВА ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ЕТАПІ ОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

На сьогоднішній день в сучасному світі військово-педагогічний процес - це організована і цілеспрямована діяльність, яка формується з метою

опанування необхідних знань, навичок і умінь, бойових і морально-психологічних якостей особистості військовослужбовця і військових колективів. Сутність військово-педагогічного процесу полягає в цілеспрямованій організаторській і навчально-виховній діяльності командирів і штабів з підготовки військових фахівців, підрозділів та частин до успішного ведення бойових дій (виконання бойових завдань) в умовах сучасної війни [1].

Методи військового навчання - це сукупність прийомів і способів, за допомогою яких здійснюється передача і засвоєння військових знань і формування умінь і навичок, необхідних військовослужбовцям для їх практичної діяльності, а також бойове злагодження підрозділів (частин, з'єднань і органів управління).

Високий авторитет командира сприяє формуванню у підлеглих інтересу до служби, оволодіння своєю спеціальністю, виступає потужним стимулом і мотивом їх героїчних дій, ініціативи і творчості в рішенні навчально-бойових завдань. Авторитетний командир, як правило, стає об'єктом для наслідування. Авторитет командира багато в чому залежить від того, як він у своїй діяльності спирається на закони, слід духу і букві статутів [2].

Ми повністю згодні з думкою О. Савченко, що авторитет командира забезпечується перш за все його особистим прикладом, для цього командир повинен бути душевно чистим і мати здатність ідейно впливати на людей. Командир повинен володіти організаторськими здібностями, що дозволяють йому налагодити роботу колективу, підійти до людей і організувати їх. І нарешті, він повинен володіти такими морально-психологічними якостями, як ввічливість і тактовність, наполегливість і стриманість, коректність і принциповість, привітність і доброзичливість[3].

Таким чином, для успішного управління керівнику недостатньо лише професійної майстерності. Авторитет командира складається з знань та його лідерських якостей: справедливості, інтелекту, працьовитості, організованості, чуйності, цілеспрямованості, тактовності, ідейності, моральності і етикету, майстерності, командирських здібностей, здатності керувати колективом, педагогічних якостей, психологічної та фізичної підготовленості. Робота над формуванням та розвитком означених лідерських якостей відкриє ще багато шляхів завоювання авторитету у підлеглих.

Список літератури:

1. Кобзарь, П. Е. Повышение мотивации и качества военного образования через интенсификацию учебно-воспитательного процесса в вузе / П. Е. Кобзарь, О. А. Савченко, К. А. Манченко, Вестник Сибирского отделения Академии Военных наук. — Омск: АВН, 2012. — Вып. 15. — С. 237–239.

2. Бонченков, И. А. Компетентность и компетентностный подход к образовательному процессу в вузе / И. А. Бонченков, О. А. Савченко. Вестник Сибирского отделения Академии Военных наук. — Омск: АВН, 2013. — Вып. 23. — С. 230–234.

3. Савченко, О. А. Система профессиональной подготовки курсантов в высшем военно-учебном заведении / О. А. Савченко. II Межвузовская научно-методическая конференция «Проблемы и перспективы развития системы военного образования на современном этапе». - Омск: ОАБИИ, 2014. - С.58 -64.

Жушма Т. В., Зубкова К. Р.
НТУ «ХП»

ШКОЛА КАК ФАКТОР ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ПРОЦЕСС ВОСПИТАНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ ПОДРОСТКОВ

Воздействие в школе на воспитание лидерских качеств оказывают: отношения в классе и взаимодействие между ребенком и учителями.

С самого первого класса школьники делятся на три группы:

- "явные лидеры"
- "явные подчиняющиеся"
- "нейтральные"

Как правило, школьники находятся в одной из групп и во взрослой жизни придерживаются характерному поведению. Бывают исключения, когда ребёнок находясь в своей группе, получает сильную мотивацию на развитие и в дальнейшем переходит в лидеры.

Задача любого руководителя выявить в коллективе человека, на которого можно будет равняться, увеличивая работоспособность команды. Лидерские качества проявляются у человека с самого начала обучения в школе. Сильные личности начинают «вести» за собой других. Ошибочно считать, что лидеры - это те, кто управляет другими. На самом деле настоящий лидер показывает на своем примере, в какую "сторону" нужно двигаться, как себя вести и на каком уровне учиться. В школе, в этом ему должны помогать учителя, указывая на такого школьника как устно, в разговоре с другими учениками, так и отмечать его высокие достижения в учебе. В таком случае, когда лидер набрал свою степень доверия, как со стороны учителей, так и со стороны учащихся, на него возлагается некоторая степень ответственности. Так, например, учитель может просить его проводить беседы с плохо учащимися, или детьми с плохим поведением, "взять под крыло" некоторых одноклассников. Также и со стороны класса. Его могут начать просить

осуществлять важные, для учеников, разговоры с учителями, он становится своеобразным «мостом» между педагогом и классом, так как ему доверяют.

Также высокую определяющую характеристику будущих лидеров в школе составляют спортивные или самодеятельные кружки. Во многих случаях взрослый человек с явными лидерскими качествами в прошлом был капитаном спортивной команды, либо просто участвовал во многих школьных мероприятиях.

Таким образом идёт наработка практических навыков управления коллективом. Во многом лидерские качества строятся на умении человека следить за собой, общаться с людьми, выстраивать правильно рабочий процесс. В этом ему может помочь график внешкольных занятий, общественно-полезная деятельность в школе и за её пределами, а также выполнение домашних обязанностей. Таким образом школьные годы помогают обрести навыки лидера-управленца, которые ребенок будет успешно применять во взрослой жизни.

Зінченко Л.В.
НТУ«ХП»

ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛІДЕРА В КОМАНДНИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВИДАХ СПОРТУ

У загальній системі професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту увага приділяється не тільки їх фізичним і спортивним досягненням, а ще й їх особистісно-моральному розвитку, формуванню в них духовно-моральних цінностей, принципів та переконань. Разом з цим, розвиток у студентів відповідального ставлення до себе, колег з команди, до суперників, і взагалі до спортивної діяльності, це є завданням навчально-виховного та навчально-тренувального процесу, яке повинно бути спрямоване саме на розвиток моральних, етичних та вольових якостей спортсмена.

Проблемою професійної відповідальності займаються вчені, автори статей, монографій та посібників, дисертацій так: Н. Кибальна розглянула професійну відповідальність у контексті підготовки майбутнього фахівця цивільного захисту; О. Пономарьов, М. Чеботарьов у навчально-методичному посібнику розглядали відповідальність в системі професійної компетентності фахівця, ці ж автори та Н. Середа, розкрили відповідальність як педагогічну категорію; досить широко у своїй монографії розкрила відповідальність І.Сопівник; формуванням соціальної відповідальності в процесі професійної підготовки вивчала Г. Созикіна; М. Садова у дисертаційній роботі розкрила

теорію і практику професійної відповідальності особистості. Проблемою лідерства займаються сучасні науковці такі як: О.Романовський, Т. Гура, В.Каблаш, І. Костира, О. Ігнатюк, Л. Грень, О.Лапузіна та інші; лідерство у спортивній діяльності вивчають: А. Тіняков, Т.Арабаджи, А. Рочняк, О.Юшко, Н. Борејко, М. Долгарева та інші [1-5].

Маючи на меті присвятити своє життя професійному спорту, студент повинен мати розуміння того, що спорт дає змогу не тільки реалізовувати свій фізичний потенціал для досягнення високого спортивного результату і надбання широкої популярності серед народу, а ще розуміння того що його рекорди і популярність не дають прав для порушень моральних і правових норм.

У Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ»), на кафедрі «фізичного виховання» було проведено опитування для визначення рівня професійної відповідальності в командних та індивідуальних видах спорту. У опитуванні прийняли участь 70 студентів, 15 тренерів з видів спорту та 15 викладачів спеціальності «фізична культура і спорт», всього 100 респондентів. На питання «Професійна відповідальність вище у командних чи індивідуальних видах спорту?» 62% респондентів відповіли – в індивідуальних видах спорту, 38% респондентів відповіли – в командних видах спорту. Лідерські якості у більшому обсязі проявляються в командних видах спорту. Діяльність лідера спрямована на спільні цілі команди, це стає для нього джерелом власної відповідальності та вимоги від інших цієї ж відповідальності. А харизма лідера є потужним впливом на членів команди.

Список літературних джерел:

1. Пономарьов О. С. Відповідальність як педагогічна категорія: навч.-метод. посіб. / О. С. Пономарьов, Н. В. Серeda, М. К. Чеботарьов. – Харків: Вид-во Підручник НТУ «ХПІ», 2013. – 172 с.

2. Садова М. А. Теорія та практика професійної відповідальності особистості [Текст]: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Садова Мирослава Анатоліївна; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. - Київ, 2019. – 40 с.

3. Созыкина А.С. Формирование профессиональной ответственности студентов в процессе прохождения производственной практики. Актуальные направления научных исследований XXI века: теория и практика: сб. науч. тр. по матер. междунар. заочной науч.-практ. конф. (Воронеж, 9–12 ноября 2015). Воронеж: ВГЛУ, 2015. № 9. Ч.1. (20– 1). С. 348–352.

4. Сопівник І.В. С64 Виховання моральної відповідальності сільської молоді: [монографія] / І.В.Сопівник. – К.:«ЦП «Компринт», 2014. – 352 с.

5. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія/ за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова.- Харків:ФОП Мезіна В.В., 2017. – 292 с.

Каблаш В.В.
НТУ «ХП»

ДІЛОВА ГРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У зв'язку з потребою сучасного світу в професіоналах - лідерах, з'являється необхідність трансформувати систему підготовки майбутніх фахівців. Ми розглядаємо особливості професійної підготовки майбутніх психологів в умовах ЗВО. Одним з ефективних методів, що застосовуються під час аудиторної роботи, ми вважаємо метод ділової гри. Проблемою застосування ділових ігор займалися А. Леонтьєв, А.Зоріна, Т.Гура, Дж.Хонан, Ш.Стернман і ін.

Т.Гура провела дослідження по виявленню найбільш бажаних методів щодо формування лідерських якостей у студентів. Результати показали, що одним з найбільш ефективних методів є ділові ігри (80%) (Гура Т.В. Ділова гра як спосіб формування лідерського потенціалу у студентів технічних університетів/ Т.Гура// Теорія і практика формування соціальними системами – Х.: НТУ «ХП», 2017. - №3. – С.17 – 26.).

Ми вважаємо, що завдяки діловим іграм, студенти - психологи можуть отримати практичний досвід в тій чи іншій робочій ситуації. Також майбутні фахівці мають можливість випробувати різні способи виходу з ситуації, що склалася, побачити і проаналізувати, як поведуться інші члени колективу в таких же умовах. Також ділові ігри формують у студентів різні лідерські якості, наприклад, відповідальність, мотивацію, комунікабельність, тощо. Ми вважаємо, що застосування ділових ігор у процесі навчання сприяє формуванню конкурентоспроможного фахівця як лідера і допомагає майбутнім психологам побачити і проаналізувати свої сильні і слабкі сторони, отримати розуміння, в якому напрямку розвиватися як особистості і професіонала.

Калмикова О., Плис Ю., Ярощук А.
НТУ «ХП»

ЛІДЕРСТВО ТА СУЧАСНІ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Управляти - значить спонукати інших до досягнення зрозумілої мети, а не змушувати їх робити те, що вважаєш вірним. Основне завдання менеджера - створити спонукальні стимули для людини, при яких у неї виникає бажання працювати так, щоб сприяти досягненню цілей організації [2]. З цього випливає ще один принцип менеджера: управляти - значить вести до успіху інших. Тобто лідер повинен очолювати успіх спільної праці. Лідерство - запорука ефективної організації праці менеджера.

Для досягнення успіху в організації своєї праці менеджер насамперед повинен опанувати мистецтво впливу на людей, яким є лідерство. Менеджер-лідер зуміє вивести керовану їм команду на високий рівень в будь-якій сфері життя, підприємницької діяльності, зуміє людей зацікавити у спільному досягненні поставлених цілей організації де вони працюють.

Кожний менеджер знаходить свій стиль у роботі. Один динамічний, емоційний, спроможний надихати інших. Інший спокійний, стриманий у розмові і поведженні. Але обидва вони можуть діяти з рівною ефективністю - викликати до себе довіру і домагатися того, щоб роботу виконувати швидко і якісно.

Риси особистості-лідера, що відносять її до харизматичного лідера: самостійність суджень та прийняття рішень, незалежність, активність і енергетизм, вміння слухати і чути співрозмовника, особиста магнетична притягальна сила, вміння зосередити увагу на найголовнішому, мотивувати себе та інших, вміти ставити перед собою та іншими чіткі цілі, доступно і впевнено доносити їх до інших осіб, чарівність, комунікабельність, здібності знаходити індивідуальний підхід до кожного, стимулювати послідовників до професійного та духовного вдосконалення, вміння регулювати свої емоції та почуття, гнучкість, тактовність, відкритість, прямота, надійність, впевненість в собі [4].

Відомо, що М. Вебер виділив три типи лідерства.

1. Традиційне лідерство, що передбачає віру підлеглих у законність влади. В силу цього влада правителя цілком спирається на традиційні норми.

2. Раціонально-легальне лідерство означає вибір лідера через демократичні процедури і надання йому повноважень, за зловживання якими він несе відповідальність.

3. Харизматичне лідерство, засноване на вірі в магичні здібності лідера, призначення виконувати певну місію, залежне від особистих якостей лідера.

Таким чином, лідерство - це мистецтво впливу на людей, що надихає їх на те, щоб вони по добрій волі прагнули досягти поставлених цілей.

Влада лідера ґрунтується на гарному знанні підлеглих, умінні поставити себе на їх місце, аналізувати ситуацію, визначати найближчі й віддалені

наслідки своїх дій, прагненні до самовдосконалення, здатності вселяти в підлеглих упевненість. Лідер переконуючи інших, виявляє неабияку гнучкість і вміння йти на компроміс.

Саме харизматичний лідер найбільшою мірою здатний впливати на уми і серця людей, переконувати, надихати і вести за собою. Тому немає необхідності доводити, що політичні лідери, великі організатори корпорацій, адміністратори, представники сфер права і освіти та багато інших мають потребу в харизмі[4].

В останні роки вчені стали більше приділяти увагу виявленню ролі лідерства в управлінні та навчанні лідерів у процесі підготовки, що є актуальним для сучасної України. В НТУ «ХП» було розроблено концепцію формування гуманітарно-технічної еліти.

Авторами Романовським О.Г. та Михайличенко В.Є. було приділено велику увагу проблемі досягнення успіху, як обов'язковій умові лідерства, і педагогіці формування успішних фахівців.

Сучасної системі освіти потрібні нові педагогічні підходи до процесу формування лідерських якостей студентської молоді.

Розробка психолого-педагогічних принципів активізації лідерського потенціалу студентів ЗВО у процесі навчальної та позанавчальної діяльності є актуальним і перспективним напрямком, як в теоретичному, так і в практичному відношеннях. У зв'язку з цим потрібно розробити систему організації процесу розкриття, розвитку та активізації лідерського потенціалу. Щоб вирішити це питання потрібен пошук та вибір ефективних педагогічних технологій з ціллю підготовки лідерів під час навчання у ЗВО [3].

Список літератури:

1. Андрушків Б.М. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту. -Львів.: «Світ», 1995.
2. Веснин В.Р. Менеджмент для всех. - М.: «Знание», 1994.
3. Романовский А.Г. Педагогика лидерства: монография / А.Г. Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин ЛА.В., 2018. – 500 с.
4. Черваньова З.О. Харизматичне лідерство як соціально-психологічний феномен / З.Черваньова // Теорія і практика управління соціальними системами, – Харків : НТУ «ХП». – 2017. – № 1. С. 76-86.

Конякіна Ю.О.
НТУ «ХП»

ПРИЧИНИ САМОТНОСТІ ЖІНОК-ЛІДЕРІВ

Актуальність теми дослідження. На даний момент однією з найважливіших характеристик особистості, які значно впливають на якість життя, є гендерна приналежність, що в соціальній поведінці проявляється як маскулінність і фемінність, які представляють собою сукупність соціальних моделей поведінки і взаємного сприйняття особистості і суспільства.

Основна частина. Фемінність за своєю природою властива насамперед жіночій статі, і включає в себе: пасивність, чуйність, м'якість, поглиненість материнством, дбайливість, емоційність і т.п. [1]. Маскулінність же включає в себе якості, які найчастіше притаманні чоловікам, тобто прагнення конкурувати і перемагати, прагнення до постійного руху вгору у соціальній ієрархії, домінантність [2].

З самого дитинства перед хлопчиками стоїть певний виклик – вести себе так, як належить хлопчикам, майбутнім чоловікам. І якщо хлопчик буде відхилятися від цієї лінії поведінки, то він зіткнеться з серйозним несхваленням. Однак, з жіночою статтю ситуація інакша. Якщо дівчинка буде грати з хлопчиками, це не буде турбувати її батьків, які будуть думати про те, що дівчинка росте з хорошими лідерськими якостями. Таким чином, і хлопчики, і дівчатка виростають з розумінням того, що чоловіча і жіноча поведінка має різний зміст, по-різному маркується, але все ж приходять до висновків, що чоловіча поведінка більш престижна і з більшою ймовірністю веде до успіху [3].

З одного боку, маскулінна модель поведінки дійсно допомагає жінці домогтися успіху, стати лідером, але існує так само і зворотна сторона медалі – такі жінки часто бувають самотні [4].

Серед головних причин самотності жінок-лідерів можна виділити такі: 1) Самодостатність. Останнім часом простежується тенденція, що жінка стає економічно незалежною. Однією з причин самотності є її емансипованість і самодостатність, тобто дівчина ні в чому не має потреби – навіщо їй чоловік?

2) Завищені очікування і вимоги до чоловіка. Це виражається в тому, що їх обранець повинен бути винятковий. Жінка забуває, що в одному чоловікові не може бути все одразу, що людина не може бути ідеальною. Це призводить до того, що всі потенційні партнери не беруться до уваги.

3) Прагнення домінувати. При домінуючій стратегії взаємодії не враховуються інтереси, потреби, цілі партнера, пригнічується його особистість, тому у людини з переважною стратегією домінування можуть бути серйозні проблеми у формуванні близьких відносин.

Висновки. Виходячи з вищеназваних причин самотності жінок-лідерів, можна стверджувати, що до відчуття самотності призводять захисні механізми, установки і патерни поведінки, які виводять спілкування на поверхневий,

захисний рівень, в результаті чого виникають проблеми в міжособистісних відносинах, в тому числі з представниками протилежної статі.

Список використаних джерел:

1. Большой толковый социологический словарь: пер. с англ. – М.: Вече, АСТ. – 1999. – 544 с.
2. Кондаков И. М. Психологический словарь /И. М. Кондаков. – М., 2000. – 712 с.
3. Романовський О.Г. Теорія і практика формування лідера: навч. посібник / О. Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко. – Харків: Друкарня Мадрид, 2017. – 100 с.
4. Романовський О.Г. Емоційний інтелект як домінанта успішності харизматичного бізнес-лідера / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш // Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України». – 2016. – № 4. – С. 47-50

Корж Н.О.
НТУ «ХПИ»

ВИКЛАДАЧ, ПЕДАГОГ – ХАРИЗМАТИЧНИЙ ЛІДЕР!

Актуальність проблеми формування лідерських якостей майбутніх педагогів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу пояснюється тим, що викладач, вчитель, педагог повинен бути організатором, керівником колективу здобувачів освіти. Педагогічна діяльність зобов'язує його виявляти та розвивати власні лідерські якості і готувати лідерів студентського колективу. Гуманітарний цикл предметів створює такий мікроклімат, який сприяє пізнанню майбутнім викладачем, вчителем, педагогом власних лідерських якостей та їх реалізації в процесі життєдіяльності (дослідження: Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: Монографія / За редакцією О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова. – Харків: ФОП Мезіна В.В., 2017; Головешко Б.Р. Про деякі проблеми розвитку лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів [Текст] / Б.Р. Головешко // Сборники научных работ НТУ «ХПИ»: Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти №32 – Вестник НТУ «ХПИ» та інші).

Мета виступу – підтвердити твердження, що викладач, педагог – харизматичний лідер.

Варто наголосити, що сьогодні наша країна як ніколи потребує нового покоління національних лідерів. Чесних, відкритих, ініціативних, аутентичних,

цілісних лідерів, які будуть формуватися не за лекалами наших східних чи західних сусідів, а будуть вбирати насамперед все найкраще і сильне, що є в українській культурі, в культурно-історичних традиціях нашого народу.

Сьогодні ми можемо констатувати суттєве зростання інтересу до проблеми формування лідерської позиції у майбутніх фахівців вищої школи. Це зумовлено низкою чинників, серед яких одним із визначальних є світова тенденція переходу від індустріальної моделі розвитку до інформаційної.

Ефективність інноваційної педагогічної діяльності неможлива без фахівців, які мають сформовану лідерську позицію, що своєю чергою, спричиняє вимоги до особистості майбутнього педагога, стосовно прояву лідерських якостей в когнітивній, інтелектуальній сферах, а також в сфері ділового спілкування. Тому формування у майбутніх педагогів лідерської позиції є однією з найбільш важливих проблем.

Якщо сучасний педагог чи психолог буде харизматичним лідером, це дасть можливість студентам розвинути в себе такі якості як: розумітися з іншими в колективі; активна життєва позиція; вміння оцінювати свій внутрішній потенціал, сильні та слабкі риси своєї особистості; розвивати прагнення до самовдосконалення; вміння співвідносити свої можливості з вимогами, які висувають до лідера оточуючі; позитивне ставлення до своїх помилок; вміння визначати установку на самопізнання, удосконалювались вольові риси характеру; формувати імідж лідера, прагнути власного лідерського ідеалу; долати внутрішні бар'єри спілкування, визначити якості, важливі для спілкування; визначати стратегії поведінки в процесі взаємодії; оволодіти методами впливу на інших людей. Можна досягти дуже гарних результатів навчання тільки за умовою достойного прикладу – бути не тільки викладачем або психологом а й харизматичним лідером.

У навчальній діяльності формування лідерських якостей відбувається під час упровадження саме творчих, нестандартних, інноваційних методів навчання, які характеризуються низкою особливостей, серед яких можна виділити: суб'єктний характер взаємовідносин між студентами та викладачем на основах співробітництва; діалогічний, проблемний стиль викладання; демократичний стиль взаємовідносин; використання переважно групових форм організації освітнього процесу; використання проблемно-пошукових, дослідницьких методів навчання; створення ситуації успіху у навчанні, забезпечення психологічного комфорту; реалізація принципу селективності (вибору) у навчанні. Ці особливості створюють передумови для формування аналітичного, творчого мислення, мотивують до самовдосконалення, самореалізації, розвитку особистісного потенціалу студентів, формуванню їх

власної позиції та вміння обґрунтовувати і відстоювати свою думку, погляди, що у подальшому може стати підґрунтям для розвитку лідерських якостей.

Отже, формування лідерських якостей педагогів відбувається під впливом його вроджених здібностей, а також постійної наполегливої праці над собою, практичного досвіду та набутих знань. Окреслені питання знайдуть подальший розвиток при написанні курсових та дипломної робіт.

Крилова В.В.
НТУ «ХП»

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ САМОСПРИЙНЯТТЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Самосприйняття – основа для формування «Я-концепції», а отже і важлива частина ефективності та успішності людини у будь-якій сфері. Лише адекватно оцінюючи себе та свої здібності, ми можемо досягти бажаного. Особливу увагу при вивченні індивідуально-психологічних детермінант самосприйняття ми приділили підлітковому віку, як одному з найважчих і значущих періодів становлення особистості. Саме в цей час особливого значення набуває думка однолітків, під впливом якої може некоректно формуватися «Я-концепція», тож дуже важливо, щоб підліток адекватно сприймав себе з усіма особливостями та відмінностями. Тому, необхідно визначити основні фактори, які обумовлюють адекватне самосприйняття підлітка, задля подальшого повноцінного розвитку особистості.

Актуальність проблеми самосприйняття у підлітковому віці, його важливість у формуванні «Я-концепції», отже і подальшому успішному розвитку особистості, а також недостатня теоретична розробка зумовили вибір теми дослідження. Задля виділення індивідуально-психологічних детермінант самосприйняття нами був проведений теоретичний аналіз літератури за даною темою.

Самосприйняття – процес орієнтування людини у власному внутрішньому світі в результаті самопізнання і порівняння себе з іншими людьми. Одні вчені пов'язують самосприйняття з самосвідомістю, інші – з ідентичністю. Найважливішим соціальним середовищем, в якому розвивається самосприйняття дитини, є родина. Кінцевим продуктом даного процесу є Я-концепція, яка може бути представлена як відносно стабільне багаторівневе утворення, що включає уявлення індивіда про себе, поєднане з їх оцінкою. Своєчасно сформована, адекватна, позитивна Я - концепція є одним з головних чинників становлення особистості. В умовах технологічного прогресу

необхідно враховувати вплив ЗМІ на формування образу «Я». Адекватне самосприйняття є основою успішної і здорової особистості.

Говорячи про образ «Я», найголовнішим періодом життя людини є підлітковий вік. Саме в цей час формуються самовизначення і власні погляди на життя, тож важлива не лише популярність серед однолітків, а й гарні стосунки з батьками. Під впливом психологічної залежності від дорослих у повсякденному житті у дитини деформується самосприйняття. Найбільший вплив зі сторони ЗМІ на сприйняття себе відбувається серед підлітків. Стереотипізація еталонів краси та «споживання» установок дорослих щодо зовнішнього вигляду роблять досягнення «ідеалу» майже неможливим, що може призвести до дисморфофобії та спотвореного самосприйняття. В свою чергу, це може завадити розвитку здорової та успішної дорослої особистості.

Проаналізувавши теоретичний матеріал за даною проблемою, розглянувши фактори, які впливають на самосприйняття у підлітків, нами було висунуто припущення щодо гіпотетичних детермінант феномену, а саме: стани і властивості особистості, які впливають на процес соціальної адаптації та регуляції поведінки, характерологічні особливості, рівень самоповаги та ставлення до смерті. Ми припустили, що різниця між фактичним зростом та уявним теж має вплив на самосприйняття. Так, ми плануємо у подальшому емпірично дослідити детермінанти, які нами було виділено за допомогою теоретичного аналізу літератури, та перевірити наші припущення щодо гіпотетичної детермінанти.

Так, необхідно вивчати особливості формування самосприйняття у підлітковому віці задля попередження його спотворення у самий чутливий для цього вік. Адекватне самосприйняття сприяє розвитку здорової, щасливої та успішної особистості.

Кругляк О.С.
НТУ«ХП»

РОЛЬ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Сучасна вища освіта постійно потребує пошуку нових підходів в організації самостійної роботи учнів Закладу вищої освіти. Лише наявність лідерських якостей у студента, як суб'єкта учбово-професійної діяльності, дає змогу йому досягти високого (системно-творчого) рівня самостійної роботи, коли виникає і реалізується потреба професійного саморозвитку і

самовдосконалення, а також коли виявляється позитивне мотиваційно-ціннісне ставлення до себе, як суб'єкта професійної діяльності.

Лідерські прояви студентів повинні активно підтримуватися педагогом в процесі спільної діяльності та спілкування з ними у позаурочній діяльності [1].

Поняття та аспекти лідерства відображені в працях таких зарубіжних вчених, як Р.Кричевський, С.Заккаро, Е.Мамфорд, Е.Конелли, Р.Бернард та інші. В Україні проблеми лідерства найбільш розгорнуто розкриті в роботах О.Г. Романовського. Автори О.Г. Романовський та А.В. Коняєва виділяють чотири риси, які повинні бути присутніми у студентів для досягнення успіху в становленні себе як лідера: організаторські та комунікативні здібності, рівень емоційного інтелекту та самооцінка [2].

Саме ці риси безпосередньо впливають на успішність готовності студентів займатися самостійною роботою. Результати самостійної роботи студентів є «лакмусовим папірцем» його особистісних якостей, таких як самоорганізація, самостійність, спроможність до самоосвіти, вольові якості, мотиваційна спрямованість особистості, пізнавальна діяльність тощо [3-5].

Розглянемо, які лідерські компетенції важливі для компонентів структури готовності студентів до самостійної роботи та забезпечують досягнення високого (системно-творчого) рівня: 1) Мотиваційний компонент (комунікативні мотиви, мотив престижу, професійні мотиви, мотиви творчої самореалізації, учбово-пізнавальні мотиви, соціальні мотиви) формується під впливом таких лідерських компетенцій, як стратегічне бачення майбутнього, ентузіазм, уміння мотивувати до дій, уміння ефективно використовувати засоби комунікацій. 2) Когнітивний компонент (теоретична підготовленість, застосування засвоєної інформації на практиці, гнучкість мислення, здатність до творчості) буде легше вивести на високий рівень за рахунок таких лідерських компетенцій - прагнення до інновацій, стресостійкість, конструктивний зворотний зв'язок з метою досягнення взаєморозуміння між членами команди, уміння креативно мислити, уміння керувати емоціями, вміння йти на ризик. 3) Діяльнісний компонент (вміння і навички грамотно працювати з основними джерелами інформації, вміння орієнтуватися у великих обсягах інформації, знання та навички з предметів, що вивчаються, вміння самоорганізації та саморегуляції) досягається за рахунок наявності лідерських компетенцій: працьовитість і наполегливість, дисциплінованість, пунктуальність, професіоналізм, вміння обмінюватися інформацією, вміння чітко і конструктивно подавати інформацію. 4) Оціночний компонент (оцінка самоорганізації, спроможності до самоосвіти, вольових якостей, власних досягнень, власної пізнавальної діяльності) не можливий без чесності, вміння

аналізувати поведінку себе та інших, позитивного ставлення до людей та ситуації.

Таким чином, можна сказати, що для успішної організації самостійної роботи майбутніх фахівців ЗВО, необхідно обов'язково враховувати їх лідерський потенціал, це дає змогу для розвитку навчання, розкриває творчі здібності, стимулює бажання студентів до отримання інформації, нових знань, досвіду та вдосконалення різного виду навичок.

Список літератури:

1. Романовский А.Г. Педагогика лидерства: монография / А.Г. Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2018. – 496 с.

2. Романовский А. Г. Формирование у студентов-психологов лидерских качеств в процессе творческой жизни кафедры педагогики и психологии управления социальными системами НТУ "ХПИ" / А. Г. Романовский, А. В. Коняева // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. – Харків : НТУ "ХП", 2015. – Вип. 44 (48): матер. міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених: "Психолого-педагогічні аспекти формування управлінського потенціалу сучасної молоді: теорія і практика", 21 жовтня 2015 р. – С. 3-13.

3.Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика: [монографія] / О.А. Ігнатюк. – Харків: НТУ "ХП", 2009. – 432 с.

4. Професійна культура педагога: навч.-метод. посіб. /О.С. Пономарьов, О.Г. Романовський, О.А. Ігнатюк, М.П. Згурська. – Харків:НТУ «ХП», 2011. – 198 с.

5. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія/ за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова.- Харків:ФОП Мезіна В.В., 2017. – 292 с.

Кузнецова Г. А.
НТУ «ХП»

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Освіта і освітній процес в Україні активно набуває особистісно-орієнтованого характеру, що свідчить про визнання унікальності кожної особистості, розвиток її потенційних можливостей, індивідуальних якостей.

Тому пошук нових підходів до організації освітнього процесу, створення умов для підготовки конкурентно-спроможного, ініціативного, компетентного фахівця – лідера з активною життєвою позицією, фахівця, здатного приймати рішення у будь-яких сферах діяльності є важливою задачею вищої школи.

Реалізація цього завдання можлива на основі впровадження інноваційних підходів і методів навчання, які створюють умови для моделювання майбутньої професійної діяльності, відтворюють ситуації комунікативної взаємодії, у ході чого здійснюється формування і розвиток професійно важливих і особистісних якостей, у тому числі й лідерських [1].

Вивченням феномену лідерства, дослідженням його природи і умов формування займалася велика кількість зарубіжних вчених – психологів, соціологів, філософів, педагогів тощо. Результатами цих досліджень стали теорії лідерства, найбільш відомими з яких є теорія рис лідера Е. Богардуса, К. Бірда, В. Бінхама, теорія ситуаційного лідерства Г. Персона, М. Белбіна, П. Друкера, системна теорія лідерства Ф. Фідлера тощо [3].

У вітчизняній педагогіці особлива увага приділялася вивченню процесу формування лідерських якостей у фахівців різної професійної спрямованості. На окрему увагу заслуговують фундаментальні дослідження формування лідерських якостей майбутніх фахівців, здійснені Т. Гурою, С. Калашніковою, О. Романовським. Вітчизняні дослідники цієї групи працюють, орієнтуючись на інтеграцію підходів та теорій до розуміння лідерства. Першочергове завдання сучасної педагогіки вони вбачають у розробці якісної системи заходів для розвитку лідерського потенціалу майбутніх фахівців різних профілів [2].

Саме студентський вік є найсприятливішим для формування лідерських якостей в силу своїх психічних особливостей, оскільки в юнацькому віці починається процес життєвого і професійного самовизначення людини, з'являється потреба в суспільно корисній діяльності, формуються переконання, почуття обов'язку і відповідальності, досягають певного рівня розвитку такі вольові якості, як самостійність, ініціативність, наполегливість та ін.

Аналіз лідерських якостей студентів, їх компонентів, потреба у формуванні компетентних, конкурентно-спроможних фахівців зумовлює пошук відповідних інноваційних методів навчання, які сприятимуть розвитку професійно важливих якостей особистості, у тому числі й лідерських

Інноваційні методи представляють собою відносно нові й ефективні способи викладання, які сприяють інтенсифікації та модернізації освітнього процесу, розвивають творчий підхід і особистісний потенціал його учасників. У навчальній діяльності формування лідерських якостей відбувається під час упровадження саме творчих, нестандартних, інноваційних методів навчання, які характеризуються низкою особливостей, серед яких можна виділити:

суб'єктний характер взаємовідносин між студентами та викладачем на основах співробітництва; діалогічний, проблемний стиль викладання; демократичний стиль взаємовідносин; використання переважно групових форм організації освітнього процесу; використання проблемно-пошукових, дослідницьких методів навчання; створення ситуації успіху у навчанні, забезпечення психологічного комфорту; реалізація принципу селективності (вибору) у навчанні. Ці особливості створюють передумови для формування аналітичного, творчого мислення, мотивують до самовдосконалення, самореалізації, розвитку особистісного потенціалу студентів, формуванню їх власної позиції та вміння обґрунтовувати і відстоювати свою думку, погляди, що у подальшому може стати підґрунтям для розвитку лідерських якостей [4-6].

Упровадження методів, в основі яких лежить інтерактивна модель навчання, а саме методу проєктів, ігрового методу, тренінгу, впливає на розвиток вмінь роботи в групі, колективної взаємодії, відповідальності за її результат, управління обговоренням, самостійності прийняття рішення, лідерських якостей тощо [1].

Набуває поширення метод колективної групової діяльності – метод проєктів, у процесі використання якого студенти самостійно здобувають знання, вміння та навички планування й виконання практичних професійних завдань. В даному випадку маємо на увазі групові, творчі, коротко або довгострокові проєкти, участь у яких дозволяє студентам здобувати знання, застосовувати самостійно набутий досвід, проявляти індивідуальність, творчість, особистісні якості, забезпечує сприятливі умови для активізації відповідальності студентів, формування партнерських стосунків. За допомогою цього методу ефективно розвиваються уміння самостійно здобувати знання, аналізувати та синтезувати матеріал, критично мислити та висловлювати власну думку; творчо підходити до вирішення завдань, проявляти ініціативність і наполегливість, толерантність, уміння працювати в команді.

Таким чином, в сучасних умовах посилюється значущість лідерських якостей особистості; пріоритетними для студентів виступають інноваційні методи, спрямовані на інтерактивну взаємодію, формування компетентності майбутнього фахівця як у професійному та і в комунікативному аспектах; на самостійний пошук інформації, презентацію продуктів своєї діяльності; на формування лідерських якостей, критичного мислення, ініціативи й творчості.

Список літератури:

1. Кайдалова Л. Формування лідерських якостей студентів на основі інноваційних методів навчання. / Л. Кайдалова ; WSCHODNIOEUROPEJSKIE CZASOPISMO NAUKOWE № 7, 2016. – Р. 34-37.

2. Романовський О. Г. Формування лідерської позиції майбутніх інженерів у закладах вищої технічної освіти / О. Г. Романовський, Т. В. Гура, С. М. Резнік, Ю. І. Панфілов, А. І. Черкашин, І. В. Костира, В. В. Бондаренко, за заг. ред. О. Г. Романовського. – Харків : НТУ«ХП», 2018. – 195 стр.

3. Chemers Martin M. An integrative theory of leadership / Martin M. Chemers. – N.-Y., London : Psycology Press, 2014. – 216 p.

4. Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика: [монографія] / О.А. Ігнатюк. – Харків: НТУ «ХП», 2009. – 432 с.

5. Професійна культура педагога: навч.-метод. посіб. /О.С. Пономарьов, О.Г. Романовський, О.А. Ігнатюк, М.П. Згурська. – Харків:НТУ «ХП», 2011. – 198 с.

6. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія/ за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова.- Харків:ФОП Мезіна В.В., 2017. – 292 с.

Купріянова О.В.
НТУ «ХП»

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Актуальність. Сьогодні в умовах інформаційного суспільства, що розвивається надзвичайно швидкими темпами, а також глобальної тенденції демократизації всіх сторін людського життя, змінюється і погляд на сутність проблеми лідера.

Основна частина. Поняття «лідер» психологи розглядають так. По-перше, група має визнати право лідера приймати за неї рішення. По-друге, особистість лідера має бути здатна до прийняття такого рішення. По-третє, він має бути здатний вплинути на членів групи і надихнути їх на досягнення певної мети. Педагоги дотримуються аналогічної точки зору. Наприклад, А. Кузьмінський та В. Омеляненко визначають, що лідер – це член колективу, який у важливих ситуаціях здатний помітно впливати на поведінку членів колективу, виявляти ініціативу в діях, брати на себе відповідальність за діяльність колективу [1, с. 305].

На перший план виходить фігура харизматичного лідера, а не начальника чи керівника. Лідерство передбачає наявність в організації послідовників, а не підлеглих. Відповідно відносини «начальник – підлеглий», властиві традиційному погляду на управління, замінюються відносинами «лідер – послідовник» [2, с. 16]. Л. Столяренко описує ключові риси харизматичного лідера [3, с. 276]. Перш за все, він зауважує, що його (лідера) індивідуальні

інтереси, потреби і цінності не завжди можуть збігатися з загальногруповими, але лідер, попри це, має демонструвати особисту щирість прихильності загальногруповим цілям, готовність йти на ризик заради їх досягнення. По-друге, харизматичний лідер навіює членам групи нові цінності, але цей процес має не насильницький характер. По-третє, харизматичні лідери, як правило, підкреслюють позитивне значення діяльності даного колективу, для суспільства в цілому – благородство роботи лікаря і педагога наприклад, чи героїчний характер діяльності працівників міліції, тощо. По-четверте, харизматичний лідер виявляє в людині все найкраще. Сам характер завдань, які він ставить перед своїми підлеглими, дозволяє їм відчувати свою компетентність, незамінність, свою здатність подолати труднощі. По-п'яте, в групі з харизматичним лідерством першорядну роль грають не зовнішні стимули (заробітна плата, престижність діяльності), а внутрішня мотивація – реалізованість потреб у самовираженні, усвідомлення власної значущості, визнання з боку лідера і членів колективу.

Висновки. Лідери, здатні розуміти, цінувати і ефективно мотивувати колег стануть найбільш цінними у майбутньому. Харизматичний лідер повинен бути енергійним, поважним, привабливим, мати привабливу зовнішність, незалежність характеру, бути гарним оратором, вміти переконувати і спілкуватися з різними людьми, впевнено триматись в різних ситуаціях, мати гідні та впевнені манери поведінки.

Література

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання, 2006. – 311 с.
2. Мельников О.Н., Ларионов В.Г. Природа лидерства. // Российское предпринимательство. 2001. – №4. С. 58-63.
3. Столяренко Л.Д. Психология делового общения и управления : учебник. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 416 с.

Малєєва О.А.
НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРСТВА В СУЧАСНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день в умовах стрімкої зміни життя та великої конкуренції особливо актуальною є проблема співвідношення чоловіків та жінок на керуючих посадах через те, що ставлення до жінок-лідерів досі залишається поза межами об'єктивної оцінки. Різниця жіночих та чоловічих стилів управління, особистісних якостей та шляхів до ефективного лідерства

викликає інтерес у вчених та формує передумови для вивчення особливостей жіночого лідерства, виходячи за межі стандартного розуміння цього феномена.

Вивченням гендерної психології лідерства спочатку займалися зарубіжні вчені, такі як Дж. Мані, А. Ерхард, Э. Меккобі, К. Жаклін, М.Вебер та ін.. В наш час ця проблема висвітлюється й вітчизняними вченими, серед яких: О.С. Кочарян, О.Г. Романовський, Т.В. Бендас, І.Н. Логінов та ін.

Метою нашого дослідження стало виявлення особливостей жіночого лідерства у порівнянні з чоловічим на промислових підприємствах.

Довгий час тільки чоловіків пов'язували із лідерством, але зараз проведено численні дослідження, які свідчать про те, що жіноче лідерство є не менш ефективним. Незважаючи на законодавче закріплення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у громадсько–політичній та соціально–економічній сферах, в Україні мають місце деформації гендерної державної політики, що зумовлюють викривлення збалансованого представництва працівників різної статі в професійній діяльності. Гендерна асиметрія потребує вдосконалення механізмів формування та реалізації державної гендерної політики.

З урахуванням теоретичних досліджень гендера та гендерних відносин, державну гендерну політику варто розглядати як цілеспрямовану взаємопов'язану діяльність інститутів держави і громадянського суспільства щодо забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам для повної реалізації їх інтересів.

Задля досягнення головної мети нашого дослідження ми провели методики, які допомогли виявити гендерні особливості лідерства серед обраної групи. Результати методики Романовського О.Г. показали, що і у жінок, і у чоловіків достатня кількість лідерських якостей, але належать вони до різних сфер. Такий результат показує, що і чоловіки, і жінки можуть бути однаково ефективними лідерами, але досягають вони цього різними шляхами.

За тестом Ткалич виявлена гендерна особливість сприйняття у партнерсько–професійній, партнерсько–соціальній та конфліктно–дистантній взаємодії із жінками. Чоловіча група респондентів в меншій мірі розглядає жінок в якості професіоналів та не прагнуть до ділової взаємодії із ними, гірше ніж з представниками своєї статі встановлюють дружні стосунки та не схильні до конкуренції та конфліктності з ними, на відміну від своїх колег чоловічої статі. Жіноча група відрізняється стабільністю та рівністю у відношенні до колег як чоловічої, так і жіночої статі.

За тестом Хола, який дозволяє оцінити рівень розвиненості емоційного інтелекту та його складових, виявлена значуща відмінність за шкалою емпатії, але в цілому рівень емоційного інтелекту в групах має середній рівень без значущих відмінностей. Тобто жінки та чоловіки можуть однаково добре

розуміти та володіти емоційною сферою, але жіноча група більш схильна до прояву емпатії.

У зв'язку з цим необхідні заходи управлінського, політичного, економічного, психолого–педагогічного та інформаційно–просвітнього впливу на процес утвердження в реальній практиці гендерної демократії. Такі як: роботу із школярами старших класів, адже в них формуються установки щодо майбутньої кар'єри, на модернізацію гендерної освіти як елементу перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, приведення законодавства України у відповідність із міжнародними правовими нормами та безпосередньо на зміну організаційної культури в державних установах та створенні відповідного психологічного клімату в управлінських колективах.

Молодець Т.В.
НТУ «ХПІ»

ВПЛИВ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ НА ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Актуальність розгляду даного питання зумовлена тим, що істотне ускладнення використовуваних техніки й технологій, організації суспільного виробництва у широкому розумінні та управління цими процесами зумовлює необхідність забезпечення високої якості освіти як щодо формування професійної компетентності фахівців, так і до їх особистісного розвитку.

Необхідність забезпечення високої якості освіти також зумовлене процесом переживання кризи в цій галузі - невідповідність традиційних цілей, змісту й характеру освіти принципово новим реаліям сьогодення, які постійно змінюються. Сучасна освіта зараз не є основним джерелом знань.

Тема лідерства є однією з найбільш цікавих та динамічних як для наукового співтовариства, так і для суспільства, що починає глибше усвідомлювати визначну роль лідерства у забезпеченні сталого розвитку всіх сфер життєдіяльності людини [1]

Останнім часом темі лідерства присвячено безпосередня кількість серйозних наукових досліджень у психологічній, педагогічній та управлінській сферах. Це засвідчує її актуальність і важливість та підтверджує її сутнісну науково-теоретичну й практичну цінність. Так, своєрідність проявів поведінки і діяльності лідерів в різноманітних ситуаційних життєдіяльних відносинах прямо чи опосередковано вивчали у своїх дослідженнях Т. Базаров, О. Бандурко, С. Калашнікова, В. Шейнов, Б. Гаєвський, В. Зазикін, О. Маковський, Є. Смірнов та інші. Привертають увагу дослідження з проблем парадоксальності харизматичного лідерства, здійснені О. Романовським і О. Пономарьовим [2].

Якість освіти постає сьогодні, в умовах постіндустріального світу з інноваційним характером розвитку всіх сфер суспільного виробництва, життєво важливою умовою успішного життя й діяльності фахівця. Ось чому необхідне розроблення нових підходів до організації та реалізації освітнього процесу та вибору змісту, характеру і засобів освіти. Лідерство в освітній організації ґрунтується на таких потребах складноорганізованих систем, як самоорганізація і впорядкування поведінки окремих її елементів, яке досягається завдяки виділенню функції управління і структур, її здійснюють, а також вертикальному і горизонтальному розподілу ролей.

Сьогодні з боку керівництва як навчальними закладами, так і освітньою галуззю у цілому істотна увага приділяється проблемам моніторингу якості освіти та управління нею. При цьому побудова систем моніторингу й управління реалізується до чіткого визначення об'єктів процесів, але ж їх метою повинно виступати забезпечення належного рівня якості освіти. Тому в структурі системи моніторингу доцільно передбачити аналіз сукупності чинників, які істотно впливають на якість освіти. До цих чинників належить багато складових, серед яких важливе значення мають лідерство та харизма.

З метою вивчення питання впливу лідерських якостей викладачів на якість навчального процесу було організоване емпіричне дослідження, в якому розглянуті теоретично-практичні засади лідерства в освіті, зокрема в мистецькій; визначено наявність та рівні сформованості лідерських якостей викладачів мистецької школи; визначено взаємозв'язок між лідерськими якостями викладачів закладу та якістю навчального процесу в умовах реформування галузі; обґрунтовано умови підвищення якості мистецької освіти.

Дослідження проводилось в три етапи. На першому етапі було використано комплекс тестів для діагностики лідерських здібностей, які дали змогу встановити особливості професійної компетентності викладачів мистецької школи з огляду на прояви лідерства. На другому етапі - проведено анкетування для здобувачів мистецької освіти та батьків учнів з метою вивчення якості навчального процесу у закладі. На третьому етапі – проаналізовано вплив лідерських якостей викладачів на успішність учнів, їх зацікавленість навчанням та загалом на якість освітнього процесу.

Аналізуючи та співставляючи результати тестування та анкетування виявилось, що викладачі, які отримали позитивну оцінку за результатами анкетування, мають середній або високий показник сформованості лідерських якостей (за результатами тестування), а це, в свою чергу означає, що лідерство серед викладацького складу безпосередньо впливає на якість навчального процесу в закладі, на мотивацію та успішність усіх учасників освітнього процесу. Тому слід враховувати цей аспект при організації навчальної

діяльності та стимулювати розвиток лідерських якостей у викладачів для досягнення поставленої мети та успішного виконання освітніх завдань усіма учасниками процесу, для забезпечення ефективної діяльності освітньої організації з реалізації її стратегічних цілей.

Лідер – це людина, яка веде за собою інших. Лідер неможливий без групи послідовників. Людина може володіти дуже сильною особистістю, але якщо вона не вміє впливати на інших, взаємодіяти з іншими, то її лідерська енергія так і залишиться потенційною і не знайде свого виходу в реальному житті. Справжнім лідером може бути тільки така людина, яка користується довірою своєї команди, демонструє вміння швидко пристосовуватися до змін, має стратегічне і адаптивне мислення, віру в себе і команду, має харизматичні здібності і силу волі. При цьому він є чесною і відкритою людиною. Але, щоб досягти справжнього успіху, лідеру необхідна свобода, самостійність і автономність.

Сьогодні країна як ніколи потребує нового покоління національних лідерів. Чесних, відкритих, аутентичних, цілісних лідерів, які будуть формуватися не за лекалами наших східних, або західних сусідів, а будуть вибирати все найкраще і сильне, що є в українській культурі.

Список літератури:

1. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко – Харків, 2017 р. – 100 с.
2. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія/ за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова.- Харків:ФОП Мезіна В.В., 2017. – 292 с.

Панамарьова О.Б.
ХКТК НТУ «ХПІ», УДПУ (Умань)

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ХАРКІВСЬКОГО КОМП'ЮТЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ НТУ «ХПІ»

Професійне самовизначення є одним із найважливіших кроків у житті молодшої людини, що впливає на її подальший шлях до актуалізації свого «Я», кар'єрного успіху, матеріального благополуччя, досягнення вищих рівнів професіоналізму, майстерності та формування лідерських якостей [1-3].

Сучасне суспільство потребує активних фахівців, з актуальними компетентностями, здатних швидко й уміло визначати цілі власної діяльності, прогнозувати досягнення, будувати взаємини з людьми, працювати в команді,

тобто повною мірою проявляти свій творчий потенціал та лідерські якості, які повинні неодмінно реалізуватися у подальшій професійній діяльності [3,5].

Сучасні роботодавці цінують людей, які вміють успішно діяти у середовищі з швидкозмінними сучасними технологіями, оперативно реагувати на ці зміни, самостійно приймати рішення, організовувати індивідуальну та колективну роботу й відповідати за її результати. Але зокрема головна мета виховання студентської молоді в коледжі ХКТК НТУ «ХПІ» – це формування актуальних життєвих компетентностей та лідерських якостей у особистості, які будуть вирішувати в суспільстві державні, виробничі, соціально-економічні проблеми [4,5].

Життєва компетентність – інтегральний показник із складними структурою та механізмом формування. Початковим етапом її формування є взаємодії у родині та між однолітками, надалі може відбуватися під впливом навчальних закладів, громадських та релігійних організацій, культурних установ, засобів масової комунікації. Цей вплив може бути нерівнозначним, а іноді навіть діаметрально протилежно від перспективного напрямку розвитку особистості. Одним із дієвих засобів вирішення цієї проблеми є система освіти, яка повинна доносити достовірні наукові знання молоді, спрямовані на формування позитивного ставлення як до себе, так і до інших людей, народів, їхніх релігій та культур.

В процесі формування життєвої компетентності студентів коледжу можна виділити особистісно-зорієнтований, історичного-ціннісний, діяльнісний підходи. В центр навчально-виховного процесу особистісно-зорієнтованого підходу ставляться інтереси особистості, лідера. Провідна ідея – усвідомлення невід'ємних прав людини, незалежно від її національної чи релігійної приналежності. Її зміст направлено на виховання громадянина-патріота своєї країни, який прагне до вільного вибору власного шляху та способів реалізації, вибудовує свою діяльність на основі визнання абсолютної цінності прав людини.

Діяльнісний підхід визначає спрямованість змісту освіти на опанування студентами вмінь і навичок, що забезпечують успішність позитивної взаємодії з іншими людьми, і реалізується шляхом моделювання навчальних ситуацій з практичною апробацією соціокультурних цінностей.

Історичного-ціннісний підхід передбачає розгляд навчального змісту в цілому як історичної категорії, своєрідної моделі конкретних вимог, полікультурного суспільства щодо підготовки молоді до життя та діяльності в цьому суспільстві.

Ці підходи покладено до навчального процесу в ХКТК НТУ «ХПІ», спираючись на ретельну організацію змісту навчання, відбору і структурування

найбільш значущого інтегрованого мовного, культурознавчого, психолого-педагогічного навчального матеріалу, який спрямований на формування особистості, розкриття її творчого потенціалу, лідерських властивостей, формування життєвої компетентності майбутніх фахівців.

Список літератури:

1. Ігнатюк О.А. Професіоналізм особистості як об'єкт вивчення: системний підхід / О.А. Ігнатюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб.наук.пр. – Х.:УІПА, 2006. – вип.12. – С.241-247.
2. Ігнатюк О.А. Проблеми професійного самовизначення особистості: теоретичний аспект / О.А. Ігнатюк // Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2006. – Т. 46. – Вип. 33. – С.89-94
3. Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика: [монографія] / О.А. Ігнатюк. – Харків: НТУ «ХПІ», 2009. – 432 с.
4. Професійна культура педагога: навч.-метод. посіб. /О.С. Пономарьов, О.Г. Романовський, О.А. Ігнатюк, М.П. Згурська. – Харків:НТУ «ХПІ», 2011. – 198 с.
5. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія/ за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова.- Харків:ФОП Мезіна В.В., 2017. – 292 с.

Підгорний К.Ю., Грень Л.М.
НТУ «ХПІ»

РОЛЬ ЕФЕКТИВНОГО ЛІДЕРСТВА В ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ефективне лідерство є одним із управлінських компонентів, який сприяє максимальній оптимізації процесу управління, що зумовлює підвищення інтересу до психолого-педагогічних аспектів управління. Багато галузей психолого-педагогічної науки стали більш продуктивно розробляти концептуальні аспекти сутності та змісту процесу лідерства [2, с. 10]. Питання лідерства досліджують вітчизняні вчені С.В. Газарян, Л.М. Грень, Н.Т. Гончарук, Т.В. Гура, Н.С. Калашник, С.А. Калашнікова, А.Є. Книш, В.Є. Михайличенко, О.Ю. Оболенський, О.Г. Романовський, Б.І. Фурманець та інші. Серед зарубіжних вчених на увагу заслуговують роботи А. Адлер, Б. Аволіо, Б. Басс, К. Левіна, Р. Бейлс, Ф. Фідлера та інших дослідників.

Зарубіжний і вітчизняний досвід дослідження лідерства доводить, що поєднання управлінської компетенції менеджера та риси особистості лідера – це великий потенціал, для досягнення реальних та довгострокових цілей організації. На думку колективу авторів на чолі з О.Г. Романовським, «лідер – людина, до думки якої прислухаються, яка може вести за собою людей, яка навчилася контролювати, мотивувати і направляти саму себе та інших для досягнення своїх цілей і вирішення поставлених завдань» [1, с. 6]. Портрет менеджера освіти складається з таких складових: здатність до планування та прийняття рішень; робота з людськими ресурсами; організованість та доцільне використання часу; комунікація; навички спілкування; забезпечення розвитку членів колективу; лідерство; управління змінами. Увага керівників ЗВО повинна бути зосереджена на діяльності таких функцій, як: цілепокладання, прогнозування, інноваційна, інтеграційна, маркетингова, представницька, стабілізаційна. З метою досягнення позитивного кінцевого результату керівник ЗВО здійснює свою діяльність, керуючись принципами адміністративного управління; чіткого розподілу праці; підбору кадрів; мотивації діяльності; морального і матеріального стимулювання; орієнтації на зовнішнє середовище; автономії та самоврядування. Проте, лідерство виступає однією з головних складових портрету менеджера освіти, що включає: заохочення уваги та дій, спрямованих на якість педагогічної діяльності, критичне ставлення до недоліків у роботі; уміння досягати визначених цілей; високий рівень відповідальності за результати діяльності; відповідальність за продуктивність праці; забезпечення власного авторитету й іміджу. Таким чином, роль ефективного лідерства в оптимізації процесу управління ЗВО сприяє високій конкурентоспроможності закладу освіти на ринку освітніх послуг.

Список літератури

1. Романовский А.Г., Михайличенко В. Е., Грень Л.Н. Педагогика успеха : учебник / А. Г. Романовский, В. Е. Михайличенко, Л. Н. Грень ; Нац. техн. ун-т «Харьк. политехн. ин-т». – Харьков : НТУ «ХПИ», 2012. – 372 с.
2. Фурманец Б.И. Тезаурусы модернизации лидерства в условиях вуза: монография / Б.И. Фурманец, Л.Н. Грень. – Х.: Видавництво Іванченка І.С. , 2018. – 167 с.

Письменицька Ю.А.
НТУ «ХПІ»

РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Актуальність даної теми полягає в усвідомленні людиною, що психологічні знання та навички, а також оволодіння педагогічними методами є ваговою перевагою як для майбутнього лідера із перспективою набуття харизматичності.

Розглядання цієї теми наводить нас на думку, що сама течія лідерства, та ще й харизматичного, досить «молода» і не в усіх кутках країни ще досяжна. Не в усіх сферах діяльності та й загалом не в кожній людині не є чіткого та вірного розуміння хто такий лідер та що насправді він повинен робити. Не дивлячись, що панує двадцять перше сторіччя та за невеликий час стався вагомий розвиток інформаційного та технічного прогресу в суспільстві, всеодно ще й досі зустрічаються та панують керівники, люди на високих та важливих посадах, які не виконують своїх формальних обов'язків лідера а також зловживають своєю владою.

На сьогодні, великий науковий внесок, в тематиці «лідерство», зробив Романовський О. Г. та пропонує таку класифікацію якостей сучасного лідера:

1) Когнітивно-емоційні якості – це мають на увазі емоційний, соціальний та когнітивний інтелект особистості.

2) Морально-вольові якості – це іде річ о спрямованості людини на успіх, її моральний рівень та цінності.

3) Соціально-комунікативні якості – це о рівні емпатії людини, рівні відкритості новому досвіду, комунікативні та організаційні здібності.

4) Індивідуально-парадоксальні якості – це такі особливі риси особистості, та в кожній вони неповторні, що формуються індивідуальний лідерський стиль й дозволяють не тільки виконувати поставлені завдання, але й досягати більшого (Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т. В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко – Харків, 2017 р. – 100 с.).

Розглянувши класифікацію якостей сучасного лідера, які вони бувають та що до кожного входить, можемо підійти до роз'яснення поняття «харизма» і який сенс втілює лідерство як вже «харизматичне».

Сама по собі харизма є особливим посилом, який іде від людини, а також це та сама родзинка що доповнює особистість та робить її винятковою, разом із комплексом необхідних лідерських якостей, доволі чіпляє та веде за собою людей.

Що робить харизматичний лідер?

- Здатен підвищити самосвідомість людей;
- Дуже чітко формує цілі та здатен донести, незалежно від складності дій, будь-кому;
- Надихає своєю захопленістю справою усіх інших;

- Їх вплив ґрунтується на особистісних якостях, а не на посадовій владі;
- Він має внутрішню та зовнішню привабливість (його вчинки, чітка позиція, імідж, поведінка і тощо);
- У нього є потреба взяти справу у свої руки; керувати; впевненість у собі та своїх діях; рішучість; увага до оточення (Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т. В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко – Харків, 2017 р. – 100 с.).

Розміркувавши на дану тему можемо сформулювати такі висновки, що по-перше, для якісної підготовки гідного фахівця потрібні досвідні педагоги які ніколи не зупиняються у розвитку своїх професійних знань та навичок, а також потрібні нові із свіжим поглядом та впливом. По-друге, для того щоб запрацювала країна як треба - потрібні лідери у кожній сфері діяльності, доволі харизматичні і насамперед етичні, що зможуть організувати дійсно необхідні заходи та процеси.

Полуніна Є.Р., Щербина Е. Б.
ХДАДМ

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА ЛЮДИНУ

У сучасному світі людина все частіше стикається з проблемою невербального впливу. Все частіше зірки ,політики, навіть ,наші друзі впливають на нас, використовуючи різні засоби.

Вплив на людину може бути негативним і позитивним. При безпосередньому спілкуванні важливим засобом є мова міміки та жестів, яка не тільки доповнює та збагачує, індивідуалізує звичайну мову, але інколи, наприклад, при спілкуванні глухонімих людей, й замінює її. Відомо, що одне й те саме слово, наприклад привітання, може бути вимовлене з безліччю найрізноманітніших відтінків, які передаються за допомогою міміки, жестів, інтонацій і відображають найтонші переливи людських настроїв і почуттів.

Проблема полягає у тому , щоб навчитись читати манипулятивні жести та використовувати ці знання при спілкуванні з аудиторією. Аналізуючи відомих людей , ми можемо скорегувати нашу поведінку при спілкуванні з іншими , протидіяти негативному впливу та сприймати позитивний . У процесі взаємодії вербальні й невербальні засоби можуть підсилювати або послаблювати дію один одного. Мова невербального спілкування є мовою не лише жестів, а й почуттів. Люди використовують для комунікативного зв'язку цілу низку невербальних засобів: погляди, міміку, пози, жести тощо. Позитивний

невербальний зворотний зв'язок сприятливо впливає на взаємини між співрозмовниками, а негативний супроводжує або породжує деструктивні взаємини.

Одни з засобів вивчення невербальних впливів є вивчення психології людини за допомогою спеціалізованої літератури. Ставлячи за мету пізнання жестів, людина нейтралізує негативний вплив та зможе більш тонко впливати на оточуючих, змушуючи прислухатися до вашої думки. Один з найвідоміших фахівців з питань спілкування А. Піз стверджує, що за допомоги слів передається всього 7% інформації, тоді як звуковими засобами - 38%, а за допомоги міміки, жестів і поз - 55 %. Невербальні компоненти відіграють важливу роль у спілкуванні, впливають на його результат. Несучи значну частину комунікативної інформації, вони можуть сприяти, перешкоджати або навіть унеможливити міжособистісне спілкування.

Інтерпретація і прихований сенс міміки. Під дією переживаних людиною почуттів народжуються скоординовані скорочення і розслаблення різних лицьових структур, які визначають вираз обличчя, що прекрасно відбиває переживані емоції. Оскільки станом лицьових м'язів нескладно навчитися управляти, відображення емоцій на обличчі нерідко намагаються маскувати, а то і імітувати. Про щирість людських емоцій зазвичай говорить симетрія у відображенні почуття на обличчі. Чим сильніше фальш, тим більше різниться мімікою його права і ліва половини. Особливою емоційною виразністю відрізняються губи людини, читати які зовсім нескладно: наприклад, посилені міміка рота або закушування губ, приміром, свідчать про занепокоєння, а скривлений в один бік рот - про скепсис або кепкування.

Підсумковуючи, варто зазначити, що усюди людина стикається з різними видами маніпуляції: під час розмови за переглядом новин чи улюбленого ток-шоу, коли звертає увагу на рекламу. Щоб навчитись протистояти стороннім навіюванням потрібно вивчати психологію людини, робити аналіз різних акторів та телеведучих, відвідувати спеціальні семінари.

Мистецтво впливу на аудиторію за допомогою невербальної мови можна досягнути спираючись на три пункти - аналіз поведінки, контролю своєї міміки, повторювання певних дій. Під час аналізу поведінки акторів або будь-яких інших людей, ми вчимося нібито читати співрозмовника за допомогою його тіла. Зрозумівши наміри співрозмовника, з'являється час відредагувати свою поведінку. Дізнавшись про міміку, жести та пози, людина може контролювати свою власну поведінку, не залишаючи іншим можливості відгадати справжні наміри.

ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ СТИЛИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ РУКОВОДСТВА И ЛИДЕРСТВА

Одним из наиболее изученных вопросов в сфере руководства и лидерства является проблема стиля управления. Стиль управления – это относительно устойчивая система способов, методов и форм воздействия руководителя на подчиненных в соответствии с целями совместной деятельности. Это субъективно-личностная характеристика деятельности того или иного руководителя, своеобразие его психологической работы с подчиненными [4].

В ходе адаптации складывается соответствующий индивидуальный стиль деятельности личности, что позволяет ей выполнять с определенным успехом свою профессионально-функциональную роль. Первые исследования индивидуального стиля деятельности в России проводились Е.А. Климовым. Ему и принадлежит общеизвестное определение стиля: «Индивидуальный стиль – это индивидуально-своеобразная система психологических средств, к которым сознательно или стихийно прибегает человек в целях наилучшего уравнивания своей (типологически обусловленной) индивидуальности с предметными внешними условиями деятельности» [2, с. 49].

Как правило, при рассмотрении индивидуального стиля заметны две устойчивые тенденции. В зарубежной психологии стилевые параметры имеют относительно частный характер. При этом акцентируется внимание на личностных детерминантах и стиль описывается через личностные диспозиции в их связи с особенностями поведения, реагирования, познавательных процессов (Х. Уиткин, Г. Оллпорт, Р. Стагнер, Дж. Каган, Р. Уайт и др.).

В отечественной психологии стиль чаще описывают через устойчивые индивидуальные особенности выполнения деятельности, обусловленные свойствами индивидуальности самых различных уровней и спецификой деятельности, в которой стиль формируется.

Однако универсальность проявления стилей в разных видах деятельности и их связь с одними и теми же типологическими особенностями позволяет, по мнению Е.П. Ильина [1, с.186], считать, что многие стили деятельности отражают стиль поведения, который проявляется в деятельности, но не обязательно зависит от ее содержания. Соответственно закономерным будет акцентировать внимание на проблематике стилей вообще, включая стили поведения и стили деятельности. Ученые выявляют четыре группы стилевых проявлений:

- индивидуальных стилей деятельности;
- когнитивных (познавательных) стилей;
- стилей общения;
- стилей совладающего (coping) поведения.

Е.П. Ильин [1, с.197] приводит следующее возможное сочетание индивидуального стиля и эффективности деятельности:

- стиль деятельности выбирается по склонности, но вопреки требованиям деятельности (вариант приспособления деятельности к человеку). Эффективность деятельности может быть низкой;
- стиль деятельности выбирается исходя из целесообразности, то есть с учетом требований деятельности и ситуации (вариант приспособления человека к деятельности). Эффективность деятельности может возрасти, но человек на первых порах испытывает напряжение, дискомфорт, что сказывается на замедлении темпов овладения профессией;
- стиль выбирается по склонности и не противоречит условиям деятельности и требованиям ситуации. Степень эффективности деятельности высокая, у личности преобладают положительные эмоции и чувство удовлетворения (оптимальный вариант соотношения стиля и требований деятельности).

По мнению ученых [3], лидеры с высоким уровнем социального интеллекта обладают более тщательно разработанными моделями поведения. Они лучше других членов группы «прочитывают» складывающиеся ситуации, более своевременно принимают адекватные решения и гораздо эффективнее остальных претворяют их в жизнь. Подобный стиль поведения характерен для лиц с высоким уровнем самомониторинга. Не случайно его рассматривают как одну из форм выражения социальной перцептивности и поведенческой гибкости. Самомониторинг позитивно коррелирует с возникновением лидерства в различных типах ситуаций, а лица с его высоким уровнем чаще других выдвигаются в позиции лидеров малых групп.

Таким образом, личностно-ролевой подход основывается на обязательном учете факторов личностного и профессионального развития, активной коррекции собственных поведенческих и инструментальных стереотипов, лежащих в основе личностных новообразований руководителя. В целом ролевые аспекты профессиональной деятельности руководителя оказывают непосредственное влияние на эффективность исполнения им своих обязанностей и должны учитываться при рассмотрении проблемы адаптации руководителя.

Список литературы:

1. Ильин Е. П. Оптимальные состояния человека как психофизиологическая проблема / Е. П. Ильин // Психологический журнал. – 1981. – Т. 2. – № 5. – С. 35 – 42.
2. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – М.: Изд. Центр «Академия», 2004. – 304 с.
3. Zaccaro S. Leadership and Social Intelligence: Liking Social Perceptiveness and Behavioral Flexibility of Leadership Effectiveness / S. Zaccaro, J.Gilbert, K. Thor, M. Mumford // The Leadership Quarterly. – 1991. – Vol. 2.
4. Романовский А.Г. Педагогика лидерства: монография / А.Г. Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин ЛА.В., 2018. – 500 с.

Прокопенко А.С.
НТУ «ХП»

РОЛЬ ЕМОЦІЙНИХ ЛІДЕРІВ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

В сучасному світі результативність в сфері активних професійних комунікацій (людина – людина) здебільшого визначається емоційними особливостями людини, завдяки яким вона може вирішувати будь-які проблеми та досягати поставлених цілей. Емоційне лідерство виникає в соціально-психологічних групах на основі людських симпатій, привабливості, міжособистісного спілкування. Емоційні лідери викликають у людей довіру, випромінюють теплоту, сповнюють впевненістю, знімають психологічну напруженість, створюють атмосферу психологічного комфорту (Виготський Л.С. Про двох напрямках в розумінні природи емоцій в зарубіжній психології на початку ХХ століття // Питання психології. 1968. № 2. С. 157-159).

Великі лідери вміють керувати своїми емоціями і впливати на емоційний стан інших. Емоційний лідер регулює міжособистісні стосунки і створює належний психологічний клімат у групі. Він завжди виступає як порадник і арбітр.

Доведено, що поширення позитивних емоцій протікає значно швидше, ніж негативних. Особливо заразливі усмішки і сміх – саме вони здатні зв'язувати лімбічні системи людей. У згуртованих колективах сміх є невід'ємною складовою спільної роботи. Це свідчить про те, що люди перебувають « на одній хвилі » і ладають один з одним. Д. Гоулман стверджує, що успішні лідери відрізняються від посередніх тим, що в спілкуванні з людьми вільно і вміло використовують своє почуття гумору (Гоулман Д. Емоційне лідерство: Мистецтво управління людьми на основі емоційного інтелекту / Гоулман Деніел, Бояціс Річард, Маккі Енні. Пер з англ. – 3 вид. – М.: Альпіна Бізнес Букс, 2008. 301 с.).

Коли лідер викликає відгук у колег, то виникає так званий резонанс, тобто колеги заражаються і підхоплюють позитивні емоції лідера. Завдяки резонансу лідер може придбати прихильників, готових йти за ним для досягнення спільної мети.

Має місце бути і зворотний ефект – дисонанс, коли замість позитивних емоцій і зараження лідер несе гнів, страх, апатію, в результаті виникає незручність в колективі, що веде до зниження продуктивності, невдоволення персоналу, плинності кадрів та ін. (Кетс де Вріс. Манфред містика лідерства. Розвиток емоційного інтелекту / Кетс де Вріс Манфред. – М.: Паблішер, 2017. – 628 с.).

Негативні емоції (роздратування, тривога тощо) зривають нормальний робочий процес, у той час як піднесений настрій, ентузіазм і гумор, навпаки, сприяють тому, щоб люди викладалися і злагоджено працювали в команді. Позитивно налаштовані управлінці можуть легко виходити за рамки посадової інструкції і робити більше, ніж від них вимагається. На кожен відсоток поліпшення організаційного клімату припадає два відсотки зростання.

Таким чином, для успішного управління керівнику недостатньо лише професійної майстерності. У сучасному суспільстві все більш важливими стають міжособистісні відносини, особливо їх емоційна складова. Спираючись на багаторічні комплексні дослідження основ лідерства та новітні відкриття в галузі неврології, створено модель емоційного лідерства. Лідери, що володіють належним рівнем емоційного інтелекту, здатні надихати і об'єднувати загальною ідеєю колектив, будувати в ньому довірчі та відкриті відносини, проводити успішні перетворення в організаціях. Найбільш цінним є те, що ці вміння можуть бути притаманні як окремим особистостям, так і організації в цілому. Одним з напрямків подальшого дослідження можуть стати методи впливу емоційних лідерів на суспільство.

Романченко Н.С.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ «ІДЕАЛЬНОГО ЛІДЕРА»

Однією з проблем ХХІ століття - це невірне розуміння поняття «лідер», а також неправильне виховання людини як лідера. Більшість тих, хто досягнув успіху через силу та страх скажуть, що секрет успіху лежить у владі. Тобто, якщо людина «формальний» лідер, то вона є тим самим, єдиним лідером для суспільства. Це велика проблема для теперішнього суспільства, а особливо під час кризових ситуацій, прикладом є зона проведення Операції Об'єднаних Сил (ООС).

Лідер, як ми вже давно знаємо, - це той, хто веде; перший, що йде попереду, завжди перемагає. Член групи, всі учасники якої визнають його керівництво, покладаються на нього в прийнятті серйозних рішень і вирішенні важливих проблем.

Формування лідера, формування якостей лідера проходить через роки, з дитинства. Ці лідерські якості можуть за певних умов, розвиватися або навпаки, заглушатися. Все це залежить від зовнішніх факторів. Наприклад, постійне знаходження у зону підвищеного комфорту, негативно сприяє на становлення особистості людини, у наслідок чого, ця людина не зможе стати лідером, доки не вийде з зони підвищеного комфорту. Формування та розвиток лідерських якостей також залежить від внутрішніх факторів: мотивація бути лідером, розуміння поняття «лідерство», правильність мислення і дій лідера в залежності від ситуації, самоконтроль тощо.

Одним з перших кроків до формування «ідеального» лідера є саморозвиток, який має бути різностороннім: фізичним, духовним, моральним, інтелектуальним тощо. Саморозвиток мусить кожну особистість виховувати в собі впевненість, правильне розуміння ситуацій, здібність приймати потрібні та правильні рішення у певний час та інше.

Саморозвиток веде до мудрості, яку людина повинна взяти від життя (так званий досвід) або від інших дійсно мудрих людей, навчаючись на своїх та помилках інших, роблячи правильні висновки з власного досвіду та історії людства. Правильні та мудрі рішення лідера є запорукою впливу на оточуючих, що сприяє формуванню групи однодумців та послідовників.

Багато формальних лідерів нашого часу не хочуть розуміти, що в його оточені можуть бути неформальні лідери, що їх потрібно виявити та зробити своїм союзником, або взагалі зробити формальним лідером. У нашому часі, зазвичай формальні лідери, виявляючи неформальних лідерів, всіма способами намагаються придушити, прибрати цього лідера. Це проблема нашого суспільства, зокрема прояву феномену лідерства в нашому суспільстві.

Таким чином, для формування та розвитку «ідеального лідера» завжди треба самоудосконалюватись за допомогою літератури, всі цікаві питання шукати не тільки у когось, але і з книжок. Найвищою мірою удосконалення може бути вивчення літератури з напрямку психології. Для того щоб почати розуміти людину, треба вивчати літературу, але цього не достатньо, потрібно закріплювати теоретичні знання практичною діяльністю, набуваючи досвід. Тільки через правильне розуміння певної ситуації, розуміння людей, впевненості у своїх рішеннях, людина стане лідером. Не так важливо, людина буде формальним чи неформальним лідером, але вона буде справжнім лідером.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОГО ЛІДЕРСТВА У МАЙБУТНІХ ТЮТОРІВ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

В умовах сьогодення у зв'язку з посиленням ролі, а також зростанням рівня відповідальності лідера в управлінні низкою соціальних, політичних, економічних і культурних процесів, що відбуваються в країні, дослідження проблеми лідерства, як феномена, стає надзвичайно актуальним. Особливого значення набуває процес формування гуманістичного, духовно-морального та комунікативного лідерства, адже це визначає ставлення до людини як до цінності, особливо, якщо це стосується міжособистісної взаємодії в освітній сфері. Треба наголосити на наявному протиріччі між високою затребуваністю лідерських якостей у молодих фахівців на ринку праці та слабкою власною мотивацією до лідерства, що виявляється в безініціативності, пасивній життєвій позиції.

Молодий фахівець освітньої сфери має бути не лише звичайним виконавцем, він повинен бути готовий до безперервного саморозвитку, вміти швидко адаптуватися до змін, сприймати інноваційні технології та постійно навчатися новому. Не викликає сумнівів той факт, що кожна професія вимагає від фахівця володіння набором обов'язкових компетенцій, формування яких реалізується в рамках дисциплін професійного циклу. Проте, сучасні реалії жорсткого формату ринку праці формують особливі вимоги до педагогічних кадрів: поряд із глибокою професійною підготовкою фахівець повинен володіти професійною мобільністю, комунікативними навичками, поєднаними з хорошими організаторськими даними, певними психологічними характеристиками особистості, що дозволить стати не тільки офіційним, але і визнаним лідером.

Ситуації, що виникають в умовах реальної педагогічної діяльності тьютора, вимагають як суто професійних рішень, так і складних, суперечливих, що включають соціальні, психологічні, особистісні проблеми. У деяких професійних завданнях тьютора саме лідерські комунікативні навички виступають засобом вирішення поставлених проблем.

Дуже часто, в процесі вирішення тієї чи іншої педагогічної ситуації, майбутні тьютори вступають у дискусію. Професійно-орієнтована дискусія спрямована не лише на формування понятійного апарату за рахунок активізації професійних лексичних одиниць, а й на створення можливості яскравіше проявити себе як компетентного спеціаліста та комунікативного лідера. Під час

вирішення професійного завдання та дискусії зростає професійна мотивація майбутніх тьюторів, підвищується рівень володіння комунікативною компетенцією. Спеціально розроблені педагогічні завдання стимулюють професійну самореалізацію майбутніх комунікативних лідерів вже на стадії навчання у магістратурі, та дозволяють моделювати різні варіанти професійної поведінки. Крім того, професійно-орієнтовані дискусії, сприяють емоційному напруженню та концентрації, а також актуалізують і формують інтелектуальні, лідерські, професійні, творчі та комунікативні якості майбутніх тьюторів.

Таким чином, суб'єктні взаємовідносини стимулюють комунікативну, пізнавальну та професійну діяльність майбутніх тьюторів в умовах магістратури. Даний підхід частково нівелює лише навчальний характер освітнього процесу та перетворює його в природну комунікацію, задовольняючи тим самим, професійно-комунікативні потреби майбутніх комунікативних лідерів.

Представлені результати являються початковою ланкою дослідження розвитку комунікативного лідерства у майбутніх тьюторів в умовах магістратури та потребують поглибленого вивчення. У подальшому планується дослідити теоретичні та практичні проблеми психолого-педагогічної готовності майбутніх тьюторів-викладачів до комунікативного лідерства.

Сікорська Н.П.
НТУ«ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ

Студентство в Україні складає вагомий частку суспільства, яка зайнята специфічною працею - навчанням. За останні роки відбулося значне зростання кількості молодих людей, які здобули або здобувають вищу освіту. З огляду на те, що молода людина, як правило, вступає у вищий навчальний заклад зразу після закінчення середньої школи, необхідно активно розвивати соціальні структури, які сприятимуть успішній соціалізації та професійному становленню студентської молоді. Вступаючи до вищого навчального закладу, студенти стикаються з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до нових умов навчання, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій вихованців середньої школи і виробничих колективів, втрати роками закріплених взаємин з колективом та формуванням нових навичок, а також з невмінням здійснювати психологічну саморегуляцію власної діяльності та поведінки.

Зі вступом до вищого навчального закладу юнаки і дівчата потрапляють у нові, незвичні для них умови, що неминує спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов'язаних з ним емоційних переживань.

Нерідко соціально-психологічна дезадаптація породжує втрату сформованих позитивних установок і відносин студента-першокурсника.

Глибока психологічна перебудова у колишнього абітурієнта відбувається саме на першому курсі, коли він починає формувати вже особистість студента. Даний процес пов'язаний з руйнуванням попередньо сформованих стереотипів, внаслідок цього, можливі певні нервові зриви, стресові реакції, порівняно низький рівень успішності та труднощі у спілкуванні. Ці особливості відбуваються внаслідок переорієнтації зі шкільного життя на нові принципи. Це безпосередньо пов'язано зі зменшенням або відсутністю батьківського чи вчительського контролю, необхідністю самостійного вирішення проблем побуту та самообслуговування (особливо це пов'язано при переході з домашніх умов у гуртожиток). У вже студента відбувається життєдіяльність у нових соціальних умовах, засвоєння великих за обсягом масивів інформації у високому темпі. Особливо це важливо для студентів, що мають різні типи нервової системи, темпераменту, характеру та різні здібності. Тому, для вироблення стратегії та тактики, які б забезпечували оптимальну адаптацію студентів до вищого навчального закладу, важливо знати індивідуальні особливості студента. Саме на основі цього будуватиметься система його залучення до нових видів діяльності, нового кола спілкування. Необхідно ураховувати рівень самооцінки, структуру домінуючих мотивів, здатність до свідомої регуляції своєї поведінки. У наслідок цього, ці знання наддадуть можливості не тільки викладачу, а й керівництву ВНЗ запобігти дезадаптивному синдрому, психологічному дискомфорту, скоротити процес адаптації молодого студента у навчанні.

Отже, для поліпшення адаптації студентів-першокурсників потрібно враховувати їх взаємодію зі студентським колективом, науково-педагогічним, здійснювати їх організаційно-комунікативні якості.

Враховуючи ці особливості студентам необхідна допомога куратора, адміністрації ЗВО, студентського самоврядування та інших структур. Для цього, їм необхідно виявляти здібності кожного студента, залучати першокурсників до студенсько-громадських організацій, проводити певні адаптаційні тренінги тощо. Все це є вагомим фактором поліпшення дезадаптації, ситуативної та особистісної тривожності, врегулюванням емоційного комфорту особистості. Внаслідок цього ми, отримуємо працездатного, здібного, комунікативного та найголовніше - адаптованого студента.

ВПЕВНЕНІСТЬ У СОБІ – ЯК МЕТА ВИХОВАННЯ СПОРТСМЕНА

Перед сучасним тренером-викладачем висувається складне завдання: навчаючи спортсмена тим чи іншим технічним прийомом, які відповідають обраному виду спорту, сформувати особистісні лідерські якості спортсмена, які сприятимуть досягненню ним високих результатів його змагальної діяльності. Серед них впевненість у собі відіграє суттєву роль для спортсмена-лідера, так як дає змогу підвищити особисті досягнення, контролювати процес підготовки до змагань максимально усвідомлено.

Впевненість у собі безпосередньо залежить від того, як ми реагуємо на свої помилки. Більшість спортсменів побоюється помилятися, так як помилка здатна суттєво впливати на самооцінку спортсмена. У лідера зовсім інше відношення до помилок. Помилка, - це відсутність результату, на який розраховуєш, що означає, отримання не очікуваного, небажаного результату. Тобто, виконувалися не ті дії, яких потребував жаданий результат [1]. Отже, необхідно вносити зміни, корективи відносно навчально-тренувальної підготовки, у власному відношенні до самого себе, і у власному мисленні.

Лідер сприймає помилку саме так. Вбачає в ній більше, ніж зворотні зв'язки між тим, що він робить і результатом, який отримує. У разі незадоволення результатом, змінює конструктивні завдання діяльнісного підходу, змінює свої дії. Від тяжкості помилки, чи взагалі, поразки залежить рівень впевненості у собі. Спортивна психологія, про рівень впевненості у собі спортсмена, говорить, розкриваючи питання про зону впевненості – це зона між страхом невдачі і страхом перемоги, між якими існує прямий взаємозв'язок: чим більший рівень страху перед поразкою, тим він більший перед можливістю перемогти. Під час змагань, спортсмен опиняється під впливом двох станів, які загалом протилежні один одному за напрямком впливової дії. По-перше, це бажання стати переможцем, а, по-друге, відчуття страху перед можливою поразкою. Таким чином, якщо страх перед можливою поразкою має набагато сильніший, дієвіший вплив на стан спортсмена у змагальному етапі, затьмарюючи відчуття бажання стати переможцем, ми отримуємо відповідний результат [2].

На нашу думку, відчуття відповідальності перед командою, довірою тренерів, і, власне, відведеним великим об'ємом особистого часу, витраченого на складну, енергоємну навчально-тренувальну підготовку до змагань може суттєво впливати на стан вихованця у вирішальний момент шляху до перемоги. У більшості випадків відчуття відповідальності - мотивуючий фактор, що

стимулює включення внутрішніх, фізичних і психічних резервних станів спортсмена, таким чином, формуючи здорову, міцну, вольову атмосферу у команді.

У підготовці до змагальної діяльності, ще на початкових етапах необхідно враховувати фактор прийняття можливої поразки у тих чи інших змаганнях, як показник необхідності внесення змін у тренувальний процес. Існує зона впевненості, обмежена верхнім і нижнім порогами. Верхній поріг визначає максимальна кількість перемог, які слідує одна за одною, після яких виникає страх бути переможеним. У випадку, коли одна перемога змінюється іншою відчутно довгий проміжок часу, то у спортсмена підсвідомо може виникнути думка про те, що тепер вже поразка неминуча, після трьох - п'яти перемог, вже точно має бути програш. Нижній поріг визначається кількістю послідовних поразок, які одна за одною залишають відчуття невпевненості у виступах спортсмена. Відмінність у тому, що одному спортсмену потрібно дві - три поразки, щоб втратити впевненість у подальших виступах, а у іншого навіть п'ять не залишають негативного впливу на індивідуальних результатах тренувально-змагальної діяльності. Чим більшими числами визначаються верхній та нижній пороги, тим ширша зона впевненості. Першочергове завдання тренерів-викладачів та спортсменів постійно працювати над розширенням зони впевненості. Закономірність функціонування психіки спортсмена полягає у пропорційному зменшенні рівня страху перед перемогою, відносно пропорційного зменшення страху перед поразкою, тому роботу необхідно розпочинати зі змін нижнього порогу [3].

Таким чином, виховання у спортсмена сміливості потерпіти поразку, надає йому право на помилку, що несе у собі своєрідний сенс життя людини, щоб навчитися там, де першочергово помилявся, і у подальшому своєму розвитку та спортивному вдосконаленні діяти вірно. Негативна інформація про помилки повинна використовуватися для пошуку правильного рішення, а не для звинувачення себе у нездатності до вірних вчинків та дій.

Список літератури:

1. Пономарьов О. С. Професійна відповідальність у спортивній педагогіці: навч. посіб./О. С. Пономарьов, Л. В. Зінченко. — Харків: НТУ «ХПІ». Видавець О. А. Мірошніченко, 2019. — 200 с.
2. Тіняков А.О. Психолого-педагогічний потенціал фізичної культури і спорту у вихованні навичок лідерства студентів вищих навчальних закладів / А.О. Тіняков // Теорія і практика управління соціальними системами : наук.-практ. журнал. – Харків : НТУ „ХПІ”, 2016. - С. 100-114.
3. Янушкявичус Р. В. Основы нравственности : Учебное пособие для школьников и студентов. / Янушкявичус Р. В., Янушкявичене О. Л. - 3-е изд., испр. и доп. - М.: ПРО-ПРЕСС, 2000. - 456с.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Нині українське суспільство, як і уся світова спільнота, переживає процес глобалізації та інформатизації. Це докорінно змінило картину світу та її сутнісні характеристики. На сучасному етапі розвитку суспільства знання та інформація відіграють визначальну роль в інтелектуальному розвитку людини. Поняття «інформація» набуло самостійного філософського статусу, виконує важливі світоглядну та методологічну функції. Розширення сфери інженерної діяльності з історичним розвитком суспільства – це закономірний процес, який полягає в її розповсюдженні, укоріненні в нових, раніше далеких від неї формах людської діяльності.

Сучасний інженер, який має прагнути до розвитку лідерських якостей, орієнтується на лише на вимоги масового виробництва і кінцевого споживача інтелектуальних послуг, а й враховує віддалені перспективи розвитку соціуму. Вчені зауважують, що процес інформатизації суспільства об'єктивно піднімає питання інформаційної культури особистості. Якість та безпека інженерних рішень та продуктів залежить від рівня інформаційної культури інженера, яка є невід'ємною складовою професійної культури [1].

Актуальність дослідження інформаційної культури зумовлена потужним розвитком інформаційних технологій, що формують потребу у новому підході до підготовки спеціалістів інженерно-технічного спрямування. Проблема формування інформаційної культури харизматичного лідера, визначення її сутності та складових широко розглядається у працях О. Романовського, О. Ігнатюк, Т. Гура, М. Буланової-Топоркової, Б. Гершунського, В. Копилова, Ю. Рамського, А. Урсул та ін. Проте питання формування інформаційної культури майбутніх інженерів в контексті розвитку у них лідерських якостей у процесі професійної підготовки потребують додаткового висвітлення в наукових публікаціях.

Енциклопедія освіти дає таке тлумачення поняттю «інформаційна культура»: «здатність суспільства ефективно використовувати наявні в його розпорядженні інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цих цілей передові досягнення в галузі розвитку засобів інформатизації та інформаційно-комунікаційних технологій».

Окрім цього, Антонова С.Г. вважає інформаційну культуру важливою складовою духовної культури і розглядає її як якісну характеристику особистості.

Виходячи з розуміння, що подається О. Романовським, «лідер – особистість з певним набором якостей та навичок, що забезпечують здатність вести за собою інших», лідерство як процес індивідуального впливу лідера на послідовників передбачає високий рівень володіння навичками, що відносять до структурних компонентів інформаційної культури. Саме компетенції у сфері сприйняття обробки та ретрансляції інформаційних потоків дають змогу харизматичній особистості ефективно та комплексно використовувати доступні інформаційні ресурси, здійснюючи вагомий вплив на цільову аудиторію.

Сучасні мовні норми вже дають нам змогу використовувати на позначення харизматичного лідера, що майстерно володіє навичками роботи з інформаційним потоком, спеціальні терміни, зокрема «*opinion-maker*», тобто особа, що формує суспільну думку, та «*influencer*», тобто особа, що створює інформаційний продукт із високим потенціалом розповсюдження і сприйняття.

Відтак, можна стверджувати, що підвищення рівня інформаційної культури у майбутніх інженерів позитивно впливає на формування лідерських якостей, гармонійний розвиток особистості та зміцнення національної інтелектуальної технічної еліти.

Список літератури:

1. Розвиток лідерського потенціалу національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти: монографія/ за ред. О. Г. Романовського та О. С. Пономарьова.- Харків:ФОП Мезіна В.В., 2017. – 292 с.

Черкашин А.О., Черкашина Л.А.
НТУ «ХП», ДВНЗ ДДПУ

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

Підтримка обдарованої, талановитої молоді була і залишається у полі зору держави, про що свідчать чинний документ «Державна програма роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки», у якому передбачається її творчої самореалізації і професійне самовизначення. Метою «Національної доктрини розвитку освіти на 2012–2021 роки» є: «забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя». Тобто молода українська генерація повинна бути соціально активною, мати: здатність самовдосконалюватися,

організаторські якості та навички, стійку мотивацію до спільної групової діяльності, культуру міжособистісного спілкування. Ми відносимо проблему формування харизматичного лідера саме до розвитку здібностей та нахилів студентського активу, використання людського капіталу як стратегічного ресурсу держави.

Аналіз наукових праць свідчить про значущість окресленої проблеми. Так, зокрема, питанню формування харизматичного лідера відображено у працях (Бардичевська А., Бондаренко В., Гура Т., Книш А, Мартиняк О., Монастиренко Г., Москаленко В., Нестуля О., Нестуля С., Примакова Л., Романовський О., Скібіцька Л., Старовойтова Г., Туляков О., Черваньова З., Шихненко Д. та ін.) з точки зору філософії, психології педагогіки. Вчені приходять до висновку, що лідерів треба навчати. Ними виявлені підходи, риси, стилі, критерії, компетенції, якості, характеристики формування харизматичного лідера.

Проблему формування харизматичного лідера серед студентської молоді, на нашу думку, можна розглядати з таких позицій: 1) виявлення відбір активних осіб з академічної групи; 2) приділення значної уваги талановитим, обдарованим особистостям; 3) залучення лідерів груп до участі у студентському самоврядуванні, активному житті у громаді, населеного пункту тощо.

Ми вважаємо, що формування харизматичного лідера повинно здійснюватися в логічній послідовності, постійно і системно. Має бути розроблений стратегічний і щорічний план із зазначенням термінів і відповідальних, повинні бути чітко вибудована програма, розроблені тренінги, застосовані новітні технології з навчання харизматичного лідера, комплекс психодіагностичних методик. Отже, на наш погляд, модель формування харизматичного лідера може бути представлена наступним чином: 1) застосування методик діагностики, тренінгових вправ, рольових ігор, форм і методів виховання з формування лідерства, лідерських якостей і харизматичності; 2) введення у програму навчання дисциплін «Управління діловою кар'єрою», «Основи самоменеджменту та лідерства», «Лідерство в освіті», «Адміністративний менеджмент в освіті», «Педагогічний консалтинг», «Комунікація у професійній діяльності», «Основи лідерства та організаційної динаміки», «Комунікативний менеджмент», «Професійні імідж» або «Іміджологія», «Основи акмеології»; 3) навчання з укладання кар'єрограми; 4) моніторинг особистісних досягнень лідерів; 5) використання потужного потенціалу педагогіки наставництва, тьюторських технологій; 6) проведення фестивалів, з'їздів лідерів; 7) укладання психологічного портрету харизматичного лідера; 8) надання консультативної допомоги з професійного

розвитку та саморозвитку; 9) розроблення схеми запобігання руйнівного впливу харизми та втрати лідером харизми.

Отже, харизматичний лідер – це публічна особистість, з яких формується не тільки управлінська, але й політична еліта сучасних соціальних інститутів суспільства.

Шворак Д.А., Манєва Р.І.
ХКТК НТУ «ХП»

ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ

Сьогодні в умовах соціальних та економічних змін назріла гостра потреба суспільства в моральних, духовно багатих і творчих людях, котрі володіють високим рівнем професійної та особистісної культури, активною участю в процесі розбудови України.

Формування лідерських якостей майбутніх фахівців дозволить більш ефективно діяти самостійно та керувати колективом у різних ситуаціях, створити команду однодумців, які б плідно працювали для досягнення взаємних цілей.

Формування лідерського потенціалу майбутніх фахівців інженерів-програмістів у навчальному закладі буде ефективним за таких педагогічних умов: спрямування мотиваційно-ціннісної сфери на лідерство в процесі навчання; здобуття сукупності інтегрованих знань про лідерство в педагогічній діяльності; забезпечення розвитку лідерських умінь в процесі навчання; набуття практичного досвіду лідерства.

У дослідженні брали участь студенти ХКТК НТУ «ХП».

Виявлено особливості формування лідерських якостей майбутніх у процесі навчання, а саме: збагачення мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх фахівців мотивами лідерства, здобуття знань про лідерство, який відбиває інформацію про людину, її особистісні якості, зокрема й лідерські; формування лідерських умінь й дотримання стійкої лідерської позиції студентами в процесі діалогічної взаємодії.

Також виявлено педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх фахівців інженерів-програмістів: спрямування мотиваційно-ціннісної сфери на лідерство в процесі навчання з метою збереження ним стійкого інтересу до розкриття лідерського потенціалу, мотивації на досягнення успіху в діяльності; здобуття сукупності інтегрованих знань про лідерство в діяльності для їх якісного засвоєння; забезпечення розвитку лідерських умінь в процесі

навчання з метою засвоєння ним операцій (дій) лідерствата якісного здійснення діяльності; набуття практичного досвіду лідерства під час практики для збереження стійкої лідерської позиції в діяльності.

Уточнено критерії та показники сформованості лідерських якостей майбутніх фахівців:

мотиваційний (прагнення стати лідером у діяльності), когнітивний (характер засвоєння знань про лідерство в діяльності);

операційний (лідерські вміння: організаторські, комунікативні, перцептивні, прогностичні, креативні, саморегуляції),

контрольно-корегувальний (забезпечує збереження стійкої лідерської позиції, яка відбивається в самовираженні лідерських якостей у педагогічному процесі, подоланні перешкод, що заважають самореалізації в лідерстві).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективним є вивчення педагогічних умов формування лідерської компетентності майбутніх фахівців інженерів-програмістів як складової їх професійної компетентності.

Отже, формування особистості має здійснюватися ще на початку її кар'єри – ще під час навчання у закладі вищої освіти. При чому особлива увага повинна приділятися розвитку його лідерських якостей.

СЕКЦІЯ 5

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧЕСКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Антоненко Я.С., Шматова В.А.
НТУ «ХПИ»

ИНФОРМАЦИОННАЯ ВОЙНА: ВОЙНА БЕЗ ГРАНИЦ

Согласно исследованиям Р. Джексона, за последние 74 года на Земле было прожито лишь 26 мирных дней [1]. Войны стали неотъемлемой частью нашего существования, при этом они трансформируются и видоизменяются. Один из ее видов – информационная война, проявление которой были зафиксированы еще много столетий назад, но массовое распространение она

получила с развитием информационных систем. Если «традиционная» война несет за собой огромные растраты и жертвы, то информационная война является эффективной альтернативой, способной проникнуть практически в любой уголок Земли без препятствий, формируя новые ценности и общественные нормы.

Актуальность данной темы обусловлена тем, что проблема определения «информационных войн» носит спорный характер в современной науке. Решение проблемы будет способствовать развитию общества и пониманию процессов, происходящих в геополитике.

Также проблема заключается в несоответствии темпов развития специальных технологий информационной агрессии и технологий психологической защиты сознания, системы ценностей и психического здоровья общества.

В. Прокофьев предлагает такое трактование понятия информационная война – «широкомасштабная информационная борьба с применением способов и средств информационного воздействия на противника в интересах достижения целей воздействующей стороны» [2].

Отличие информационной войны от других заключается в том, что она является непрерывной в независимости от времени (военного или мирного). Средствами ее распространения могут быть СМИ, интернет, издания, реклама, клевета и слухи и т.п. Характеризуется «очернением» информации, ее интерпретацией, подачей заведомо ложных данных или их сокрытием, которые воздействуют на восприятие получателей такой информации, что предоставляет возможность манипуляции их сознанием. Целью таких манипуляций может быть дестабилизация устоев, «натравливание», достижение личных целей путем установления доминирования в информационном пространстве. Так же особенностью информационных войн является то, что воздействующей стороной может быть государство, корпорации, организации или же отдельный человек.

Информационная война сегодня перешла в высокотехнологичную сферу. Ее суть состоит в том, что не важно, что происходит на самом деле, главное, какую картинку видит обыватель [3]. Современному человеку, который ежедневно несколько часов в день проводит в социальных сетях или других источниках информации, тяжело избежать негативного воздействия, тем более дать ему отпор. Такая война не имеет территориальных границ и может охватывать всю планету. Поэтому те, кто не обладает критичным мышлением или не в состоянии фильтровать полученные данные, зачастую становятся жертвами пропаганды.

Конфиденциальность становится все более уязвимой по мере появления

возможности доступа к постоянно растущим объемам информации в увеличивающемся числе абонентских пунктов, а методы рассчитаны на манипуляцию человека с целью формирования общественного мнения, выгодного для действующей стороны [4]. Чтобы не стать жертвой очередных манипуляций, следует сократить объем источников информации и оставить те, которым доверяют в большей степени, при этом ограничивая время просмотра новостей. Так же важно сравнивать полученные сведения с другими источниками, суметь критически их проанализировать. Главное воспринимать информацию не эмоционально, а логически. Сегодня проблема распространения ложной информации настолько актуальна, что имеет место быть предложение о введении административной ответственности, если есть возможность доказать факт умышленного сокрытия правдивой информации.

Таким образом можно сделать вывод, что цель информационной войны – разделить людей, поссорить целые страны, заставить принять навязанную точку зрения. Такие войны происходят постоянно на различных уровнях, между разного рода субъектами и их последствия становятся все масштабнее. В наше время информация и научно-технический прогресс имеет большую важность в жизнедеятельности людей, а во главе этого, прежде всего – человек.

Литература: 1. Jackson R. J. NATO and Peacekeeping. Final Report for NATO Fellowship [Электронный ресурс] / Robert J. Jackson. – 1997. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.nato.int/acad/fellow/95-97/jackson.pdf>. 2. Тайное оружие информационной войны: атака на подсознание / В.Ф. Прокофьев. - Москва : СИНТЕГ, 2003. - 396 с. 3. Егоров Д. Информационные войны: история, сущность и методы [Электронный ресурс] / Д. Егоров. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://militaryarms.ru/novye-texnologii/informazionnie-voiny/>. 4. Замятин А., Замятин В., Юсупов Р. Опасности информационно-психологической войны. // ОБЖ. № 6, 2002.

Безугла Я. В.
НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

В сучасних умовах проблема зайнятості населення набула особливого значення. В Україні вона дуже відчутна, насамперед, у малих містах чи селах, де, фактично, відсутні робочі місця. Стан ринку праці ускладнюється. Посилюється роль демографічних процесів, таких як збільшення смертності, зниження народжуваності внаслідок міграції молоді за кордон, та інші. Дані процеси суттєво впливають на ринок праці та пенсійне забезпечення.

Зараз важливою проблемою є високий рівень безробіття, що за даними міністерства фінансів, у 2018 р. складав 9,1%. До того ж його термін збільшився від 5 місяців до року і серед молоді він набагато вище, ніж серед інших верств населення. Причинами цього є неузгодженість освіти та запитів ринку праці, відсутність достатніх професійних знань у молоді, недосконалість законодавства. Через таку ситуацію на ринку, юнаки та дівчата змушені влаштовуватись на тимчасові роботи з гіршими умовами праці, нижчою заробітною платою, без трудового договору.

У свою чергу, служби соціального захисту (суд і профспілки) не в змозі захистити працівників належним чином, заявляючи своє безсилля (скоріше через недосконале чинне законодавство, свої помилки чи корупцію).

Через бажання мати високий дохід і відповідний рівень життя, вирушаючи заробляти за кордон, українці стають дешевою робочою силою для іноземних роботодавців, хоч і, порівняно з вітчизняною заробітною платою, отримують вищий дохід.

Завдяки наявності цієї проблеми, ми не тільки втрачаємо перспективних працівників, інвестуючи людським капіталом в зарубіжну економіку, а й викликаємо старіння нації, відпускаючи молодь (майбутніх батьків) за кордон.

Таким чином, проблема зайнятості населення є дуже важливою та вимагає комплексного вирішення на рівні країни. Важливими заходами щодо подолання безробіття є:

- постійний моніторинг ринку праці для прогнозування потреб економіки у спеціалістах різних категорій;
- приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм і принципів;
- стимулювання розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності;
- запровадження пільг роботодавцям, які приймають на роботу або на стажування молоді кадри на офіційній основі;
- запровадження механізмів захисту внутрішнього ринку праці;
- забезпечення збереження робочих місць та створення нових;

Отже, проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці. Завдяки впровадженню запропонованих заходів, Україна може досягти зменшення безробіття, збільшення кількості працевлаштованого населення і, як наслідок, суттєво поліпшити соціально-економічне становище людей, рівень їх життя і створити необхідні умови для економічного зростання в Україні.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Освітній сектор є одним із найважливіших у житті суспільства, адже саме ця сфера забезпечує підготовку нових спеціалістів у різних галузях економіки, розробку нових технологій, які є невід'ємною частиною розвитку та прогресу людства. Саме завдяки новітнім технологіям відбувається покращення виробництва, реалізація цілей функціонування підприємств, зростання рівня задоволення потреб суспільства. В Україні серед виконувачів НДР сектор вищої освіти займає 16 % [1]. Розвиваючи освітній сектор можна отримати національні переваги у вигляді кращих спеціалістів, ефективних підприємств у різних галузях, залучення капіталу, запобігти від'їзду кваліфікованих спеціалістів за кордон.

Ситуація в освітньому секторі пов'язана з показником «індекс людського розвитку». За цим показником наша держава займає 88 сходинку із 189 можливих станом на 2018 рік [2].

Розвиток сфери освіти значною мірою залежить від її фінансування. Країни з високим рівнем економічного розвитку виділяють значну частину коштів бюджету на вдосконалення цієї сфери та її підтримку. В Україні спостерігається недостатнє фінансування освітньої сфери. Зведений бюджет України на 2019 рік склав 1169482,2 млн грн і з них 206731,0 млн грн видатків було призначено на освітню сферу або 17.68% від загального обсягу (на 1.12.2019) [3]. За даними Держслужби статистики України на території нашої держави станом на 2018/ 2019 рр. функціонує 652 заклади вищої освіти, 736 професійно-технічної, 15,5 тис. середньої та 14,9 тис. дошкільної освіти [4].

Державна підтримка, приділення більшої уваги сектору освіти як пріоритетній сфері, достатнє фінансування, залучення інвестицій – заходи, що сприятимуть поліпшенню становища української освіти, економічному розвитку нашої Батьківщини.

Література: 1. Максименко Я. А. Інноваційна діяльність в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / Я. А. Максименко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки / гол. ред. О. В. Олійник. – Харків : ХНАУ, 2018. – № 1. – С. 231-238. 2. Human Development Index trends, 1990–2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/content/table-2-human-development-index-trends-1990%E2%80%932018>. 3. Видатки зведеного бюджету України (функціональна класифікація) в 2019 р. [Електронний ресурс]

/ Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense/2019/>. 4. Демографічна та соціальна статистика / Освіта [Електронний ресурс] / Офіційний сайт державної служби статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm.

Бойченко В.К.
НТУ «ХП»

ПРО ВИБІР УКРАЇНОЮ МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Економіка займає вирішальну роль у розвитку будь-якої країни. Під її впливом формується культура, внутрішня та зовнішня політика, розвивається наука й техніка. Саме від ефективності економічної системи держави залежить рівень життя її суспільства.

Існують такі моделі економічних систем: американська ліберальна, що надає пріоритетну роль приватній власності, ринково-конкурентному механізму, особистій мотивації та ініціативі підприємства; японська модель регульованого корпоративного розвитку, для якої характерний дуже високий рівень розвитку національної самосвідомості, домінування інтересів нації над інтересами конкретної людини та європейська економічна модель (німецька, французька, скандинавська), яка має такі особливості як єдиний макроринок, розвинений приватний сектор, висока частка малого і середнього бізнесу, свобода підприємництва та конкуренції, значні соціальні програми. Аналіз особливостей та переваг основних економічних моделей має на меті вияв напрямків змін економічного курсу України.

У 2019 році Україна посіла лише 83 місце за індексом глобальної конкурентоспроможності. Поліпшити становище може вибір європейської, а точніше німецької моделі економічного розвитку. В ній поєднані переваги американської та японської моделі: це дає можливість всім формам господарства стало розвиватися й успішно конкурувати між собою. Держава, в свою чергу, регулює економіку і не дозволяє виникати основній проблемі конкуренції – монополії. Уряд країни мотивує розвиток інноваційних галузей виробництва. Нові сприятливі інституційні умови не лише допоможуть виникненню малих та середніх бізнесів, а й дадуть великим фірмам привід інвестувати кошти в нашу державу. На наш погляд, підтримка саме європейської економічної моделі на рівні держави, регіонів і підприємств може призвести до загального покращення суспільного життя.

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

На сьогодні одна з самих актуальних проблем економіки України – це ухилення від оподаткування. Згідно з дослідженнями Institute of Social and Economic Transformation, держбюджет України у 2018 році приблизно втратив понад 150 млрд грн., за рахунок порушення митних правил, контрабанди, корупції на кордоні, офшорних схем та ін. Основні причини уникнення сплати податків – це зростання поряда із заробітною платою споживчих цін (на 30% за останні два роки), зростання величини податків, складність у розрахунках податкових сум, особливості податкової системи та податкової політики, що проводиться в країні та ін.

Важливий крок на шляху до побудови якісної системи адміністрування податків і зборів є реформа Державної фіскальної служби (ДФС). Реформи ДФС необхідні, бо наслідки ухилення від податків є для обох сторін. Держава отримує менше грошей, як наслідок підвищує відсоток ПДВ та витрачає значну частку грошей, які поступили, на пошук неплатників. Коли неплатників знаходять, то в залежності від тяжкості злочину, вони караються штрафом, що в тисячу і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Цю проблему можливо й потрібно вирішувати, впроваджуючи вдалий досвід боротьби з ухиленням від сплати податків в інших державах або знаходити ефективні засоби боротьби власними силами. Але почати треба с держави, з удосконалення податкової політики, зі зниження розміру податків, з продовження проведення реформ ДФС та посилення законів щодо ухилення від сплати податків, зборів.

Видря Є.В.
НТУ «ХП»

ЗВОРОТНІЙ ЕФЕКТ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО МАРКЕТИНГОВІ ХОДИ: МІФ ЧИ ШКОДА

В сьогоденні дослідження цієї теми є дуже актуальним через поширення великої кількості науково-популярної літератури з інформацією про маркетингові маніпуляції.

Виникає питання, як саме реагує споживач в короткостроковій та довгостроковій перспективах на цю інформацію: чи змінюються звички, що формувалися впродовж великого проміжку часу, чи зникає лояльність до бренду, за який боролися маркетологи та, найголовніше, чи веде це до свідомого споживання, що і було ціллю розповсюджувачів подібної інформації.

Для проведення цього дослідження ми вирішили провести глибинне опитування з метою кращого розуміння мотивів покупців та відстеження їх реакції шляхом інтерв'ю з двадцятьма особами, що в попередньому анкетуванні виявили лояльність до пропонованого нами бренду. Опитування відбувалося за наступним алгоритмом:

1) визначення ставлення інтерв'юера до відомого бренду, що використовує подібні маніпуляції за книгою Мартіна Ліндстрона "Buyology. Подорож до мозку сучасного споживача". В нашому випадку, це була "Coca Cola" [1];

2) думка інтерв'юера про те, чому йому подобається цей продукт, які асоціації та емоції він викликає; оцінка споживача, на скільки його вибір є раціональним;

3) ознайомлення інтерв'юера із потайними маркетинговими маніпуляціями компанії "Coca Cola" [2]; повторне з'ясування позиції споживача; його емоції та асоціації з брендом та вірогідність повторного придбання товару; рівень лояльності до бренду;

4) повторення третього пункту через тиждень.

Отже, результати показали, що більшість споживачів (60%) негативно реагують на подібні маніпуляції через психологічну потребу в контролі своїх бажань; інші (40 %) заперечують причетність будь-яких маркетингових втручань до їхніх вподобань через інші особисті причини. Але абсолютна більшість (75%) дійшли висновку, що будуть менше вживати цей напій. При повторному опитуванні через тиждень вже 70% повторили свою думку.

Враховуючи результати опитування, ми дійшли висновку, що розповсюдження інформації про маркетингові ходи є шкідливим для компаній та самих маркетологів лише у короткостроковому періоді. Але при відсутності постійного повторення подібної інформації негативний ефект даного розповсюдження зменшується з часом.

Література: 1. Ліндстром М. Buyology: Захоплююча подорож в мозок сучасного споживача [Електроний ресурс]. – М.: Ліндстром-Альпіна Бізнес Букс, 2012. - 208с.-Режим доступу:http://loveread.ec/read_book.php?id=49315. 2. Пепсі Чи Кола? [Електроний ресурс]- Режим доступу до ресурсу: https://mmr.ua/show/issledovanie_mira_brendov_i_potrebiteley

ПРИЧИНЫ ОТСУТВИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ И СПОСОБЫ ЕГО ВОЗРОЖДЕНИЯ

Как известно, уже на протяжении 27 лет в Украине нет четкого взаимопонимания между гражданским обществом и государственным аппаратом. Это происходит по причине несформированности гражданского общества и низкой эффективности деятельности его институтов, отсутствия механизма обратной связи между избирателями и народными избранниками.

Существенным шагом к решению проблемы формирования станет вмешательство государства в сферу гражданского общества с целью корректировки его развития в правовом направлении. При этом государство не должно мешать реализации персональных интересов, так как отдельный человек, его права и свободы признаются высшей ценностью и по общепризнанным правилам имеют приоритет относительно общих или государственных интересов. То есть, главной задачей является запуск механизма развития гражданского общества и контроль государством этого процесса.

Система государственного управления влияет на условия функционирования гражданского общества, прежде всего, с помощью определения общественного порядка. К сожалению, в государственной системе есть ряд преград, которые не позволяют в полной мере реализовать развитие и обеспечить независимое функционирование гражданского общества. К этим преградам мы относим:

- вертикальный способ общения – поток информации в середине государственной администрации преобладает над обменом информации с социальным окружением. И почти все общение происходит с использованием биполярной системы, руководитель - подчиненный, такое общение можно назвать скорее командным, чем таким, при котором ведутся переговоры и достигается взаимопонимание;
- несоответствие сферы полномочий и способностей – положение дел характеризуется значительным дисбалансом между полномочиями, определенными для конкретных органов и их способностью выполнять поставленные задачи. Это тот случай, в котором орган, где принимаются решения, отличается от того, что несет ответственность за исполнение этого решения;
- чрезмерный контроль процессов – обременение деятельности большими детализированными проверками по соответствию исполнения мер согласно правилам и нормам бюрократии, которые производятся многими уполномоченными

инспекциями и внутренними комиссиями, проверки, которые не рассматриваются с точки зрения полученных результатов и критериев эффективности и ведут к наихудшему проявлению бюрократии – наученному неумению;

- дискретность в процессе формирования и принятии решений – ситуация, при которой процесс формирования решений происходит непрозрачно и на основании завуалированных критериев остается общепринятой практикой, узаконенной на основании текущих нормативных актов или традиций.

Как сказал Пьер Буаст: «Великое дело законодательства состоит в том, чтобы создавать общественное благо из наибольшего числа частных интересов». Формирование правового государства должно быть обусловлено закреплением модели правовой организации жизни человека и общества, согласно которой весь государственный механизм должен быть направлен на защиту прав и свобод человека, обеспечение независимости и беспристрастности судей, налаживание непрерывной и эффективной работы законотворческих органов, осуществление общественного контроля над деятельностью властных структур.

Современное демократическое государство, которое необходимо построить Украине, должно являть собой сбалансированное объединение власти и свобод. Существующие в Украине реалии обуславливают необходимость усиления роли органов государственной власти в наведении порядка, в обеспечении прав и свобод личности, определяют главную роль именно государства в создании необходимых предпосылок для формирования развитого гражданского общества.

Гусев А.В.
НТУ «ХПИ»

ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ В ЕВРОПЕ

Актуальность этой статьи состоит в том, что она рассматривает проблемы, вновь поднятые и усиленные недавним Европейским миграционным кризисом.

Различными аспектами нижеприведенного исследования занимались: нью-йоркский социолог Эрик Кляйненберг (изучение изменения моделей поведения на Западе), Pew Research Center (исследование демографических проблем в Европе).

Целью моего исследования является анализ, показывающий, как существующие демографические тенденции могут повлиять на будущее

Европы.

По моему мнению, можно выделить две важнейшие тенденции, оказывающие серьезное влияние на вектор европейского развития.

Первая тенденция – это тенденция снижения рождаемости в большинстве европейских стран. Одной из главных причин этого явления является закономерное усиление индивидуалистических ценностей, по крайней мере, со времён Декарта, а может даже и Лютера, и набирающее обороты и по сей день. Нью-йоркский социолог Эрик Кляйненберг в своей книге «Жизнь соло. Новая социальная реальность» упоминает даже случаи, когда супружеские пары, нуждающиеся в личном пространстве, предпочитают жить раздельно, встречаясь, например, по воскресеньям.

Вторая тенденция: увеличение доли вынужденных беженцев и иммигрантов в составе Евросоюза.

Стоит отметить, что сейчас в глазах многих граждан Евросоюза образ мигрантов претерпевает серьезные изменения. Если раньше они почти всегда вызывали сочувствие и желание помочь (причем многие европейцы критиковали свои страны за то, что они делают недостаточно для облегчения участи мигрантов), то сегодня, настроения европейцев стали меняться, поскольку они видят в этом серьезную глобальную проблему.

Ведь одно дело - когда люди бегут из стран с жестокими режимами или от гражданских войн и иных конфликтов, опасаясь за свою жизнь, и совсем другое - когда деньги налогоплательщиков, которым и так живется нелегко, должны идти на содержание армии иностранцев, решивших улучшить свои условия жизни за чужой счет.

Огромнейший наплыв иммигрантов вызывает уже и трения между самими странами ЕС, которые не могут договориться о квотах по приему гостей. Собственно, одной из причин выхода Великобритании из состава ЕС, как раз стало нежелание открывать свои границы для притока большого числа иммигрантов из других стран. Brexit стал тревожным звонком для сплоченности Европейского Союза.

Учитывая тот факт, что многие иммигранты, приезжая в европейские страны, создают автономные анклавные общины, ведя обособленный образ жизни, часто не желают учить язык принявшей их страны, можно сказать, что это делает их труднодоступными для традиционных государственных институтов.

Таким образом, Европа может столкнуться в ближайшее время с выходом из под контроля значительных групп населения, что может усугубить не только демографическую и религиозную проблемы, но и спровоцировать распад Европейского Союза.

Литература: 1. Э. Кляйненберг Жизнь соло: Новая социальная реальность

– М.: Альпина нон-фикшн, 2014 – 370 с. 2. <http://www.foreignpolicy.ru/analyses/ryadom-no-ne-vmeste-musulmane-v-evrope-vse-bolshe-obosoblyayutsya/>Как Европе решить проблему беженцев. Электронный ресурс: https://www.bbc.com/russian/uk/2015/08/150804_5floor_migrants_uk_france

Датченко Є. О.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Безробіття – це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи й заробітку. Це явище вважається однією з гострих проблем, з якою стикається не лише Україна, але й більшість країн світу. Безробіття є не лише економічною, але й соціальною проблемою. Його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємство – персонал. Головними причинами високого рівня безробіття в Україні є спад економіки; скорочення сукупного попиту на робочу силу, в тому числі й за рахунок нестачі інвестицій [1]; проблема молодіжного безробіття; структурні зрушення в економіці, що виражаються у впровадженні нових технологій; закритті технічно відсталих підприємств; проблема безробіття серед людей похилого віку; політика уряду в галузі оплати праці; зміни в демографічній структурі населення.

Згідно даних Мінфіну рівень безробіття знижувався в період з 2000 р. (12,4%) до 2013 р. (7,7%) (за винятком економічного спаду 2008-2010 рр.). Значної шкоди Україні завдала світова фінансова криза, найбільшого скорочення зайнятості на її початку зазнали промисловість та будівництво. Порівнюючи рівень безробіття за перше півріччя 2009 року з відповідним періодом 2008 року, можна зробити висновок про зростання рівня безробіття з 6,2% до 9,1% відповідно. В період з 2009 по 2013 р. рівень безробіття стрімко спадав (з 9,6% до 7,7%), але в 2014 році, через складне політичне та економічне становище в країні безробіття почало зростати і в 2017 р. сягало майже 10% (1,69 млн осіб) [2]. За даними Державної служби статистики України рівень безробіття серед економічно активного населення у віці 15-70 років у II кварталі 2019 року порівняно з II кварталом 2018 року скоротився на 0,5 п.п. і склав 7,8%, серед населення працездатного віку - 8,1% [3].

Існує два принципово різних підходи до скорочення безробіття або упередження його розвитку. Американський підхід спрямований зберігати намагання людини на самореалізацію з мінімальною відповідальністю

суспільства за особу. Допомога по безробіттю сплачується не більше півроку, що спонукає осіб шукати роботу, якщо вони її не знаходять – переходять до групи бідних громадян, які проживають на державну допомогу. Шведський підхід віддає перевагу активним заходам. Безробітних перенавчають новим професіям, створюють нові робочі місця, підтримують самозайнятість, мале підприємництво [4]. Саме такий підхід найбільш прийнятний для України, оскільки він дає більше можливостей для працевлаштування.

Основні шляхи вирішення проблем безробіття в Україні мають включати цілу низку заходів, зокрема: приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм і принципів; запровадження механізмів захисту внутрішнього ринку праці; сприяння стабільній діяльності стратегічно важливих підприємств; зниження податків для підприємств, за умови збереження робочих місць (для компенсування витрат на прийом нових працівників); забезпечення збереження ефективно функціонуючих робочих місць та створення нових; створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних; зменшення кількості трудових мігрантів, легалізацію тіньової зайнятості тощо.

Література: 1. Дяченко Т. А. Проблема іноземного інвестування в Україні / Т. А. Дяченко // Дослідження та оптимізація економічних процесів "Оптимум–2016" : тр. 12-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 6-8 грудня 2016 р. – Харків : НТУ "ХПІ", 2016. – С. 135-136. 2. Рівень безробіття в Україні / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua>. 3. Зайнятість та безробіття / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4. Бібліотека економіста.–Режим доступу: <https://library.if.ua/book/108/7264.html>.

Даценко В.А.
НТУ «ХПІ»

НЕРІВНОМІРІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

Нерівномірний розвиток відносин економічної власності національного та світового господарства обумовлений різним розміщенням природних ресурсів, відмінностях кліматичних умов, різноманітням менталітетів, науковими та технічними відкриттями, а також багатьма іншими факторами.

Розглянемо найвпливовіші з них більш детально.

1. Різна забезпеченість в людських, сировинних та фінансових ресурсах.

На жаль, Україна зараз на першому місці в рейтингу країн з найстрімкішим скороченням працездатних ресурсів, після неї йде Болгарія та

Румунія. В той же час Індія, Китай, Бангладеш, Пакистан, Нігерія являються країнами, що найбільш забезпечені трудовими ресурсами. Також, варто відзначити, що лише деякі країни світу (США, КНР, Індія, Австралія, Бразилія) мають майже всі види природних ресурсів.

2. Політичні відносини між країнами.

Дружні політичні відносини між державами безпосередньо впливають на зовнішньоекономічну, а інколи і на внутрішньоекономічну діяльність. Наприклад, нещодавно між Україною та Естонією було підписано заяву щодо подальшої співпраці між країнами. Одним з пунктів є домовленість президентів, що комплексні реформи в Україні повинні забезпечити стійке економічне зростання.

І, навпаки, міжнародні конфлікти призводять до зниження зовнішньоекономічного обороту, і, як наслідок, до суттєвого розриву економічних зв'язків, як сталося між США та Китаєм.

3. Нерівномірність науково-технічного розвитку.

Для подолання існуючого розриву між рівнями країн необхідно посилювати їх зовнішньоекономічні відносини, залучати провідних науковців, створювати та фінансувати цільові наукові програми, проводити спільні дослідження та експерименти, обмінюватися студентами, фахівцями; брати участь у спільних експедиціях.

4. Особливості природних і кліматичних умов, а також географічне розташування країн.

Не виникає сумнівів, що аби закріпитися на світовому ринку, підприємства, а іноді і цілі галузі повинні постійно пристосовуватися до його швидкозмінних умов функціонування. При цьому найбільш ефективно працюватимуть економічні суб'єкти, яким сприятимуть умови для їх вдалого господарювання.

Отже, можна зробити висновок, що кожна держава має власну структуру галузей, різний рівень розвитку промисловості та сільського господарства, транспорту, зв'язку, сфери обслуговування, а також свою спеціалізацію в економіці. Сильним поштовхом для розвитку зовнішньої торгівлі, яка є особливо актуальною для невеликих за чисельністю громадян та територією країн потрібна стати спеціалізація промислового або сільськогосподарського виробництва.

Дроздова О.В.
НТУ «ХП»

СУЧАСНОГО ЛІДЕРА

На сучасному етапі розвитку суспільства значна увага сфери соціально-гуманітарних наук, зокрема педагогіки, прикута до вирішення проблем безпосередньо пов'язаних з питаннями формування лідера. Дослідженням питань лідерства займаються багато науковців, існує доволі велика кількість наукових робіт, присвячених загальним психолого-педагогічним питанням формування лідера, гендерним особливостям лідерства, лідерству в сфері управління та політики. Єдиним питанням, що до теперішнього часу залишається не повністю розкритим, на нашу думку, є питання формування та виховання відповідальності лідера, в тому числі з позиції права.

Відповідальність, це доволі об'ємне, комплексне поняття, яке поєднує в собі соціальний та правовий аспекти. В соціальному аспекті відповідальність постає, відображенням морально-етичного та духовного розвитку особистості. В правовому (юридично-правовому) аспекті відповідальність пов'язана зі знанням норм права, законів, свідомому їх дотриманню і напряду поєднана з деліктоздатністю.

О.С. Пономарьов та С.В. Грехнев наголошують на тому, що відповідальність, виступає в ролі внутрішнього аспекту, який не виникає спонтанно, а формується в процесі виховання [1]. Розглядаючи доволі складний процес формування та виховання відповідальності з позиції права, можна виділити два ключових етапи. На першому етапі значну роль у формуванні, вихованні лідерських якостей та відповідальності дитини відіграє родина. За теорією Е. Еріксона лідерські якості закладаються в період від двох до чотирьох років, і головну роль в цьому процесі відіграє батько. В разі належного виконання батьком своїх обов'язків дитина вчиться керувати своєю поведінкою, проявляти автономію та підпорядковуватись правилам, принципам і традиціям, що панують в родині, а також опановує морально-етичні та культурні норми, притаманні їй. На жаль, за сучасними статистичними даними інститут родини поступово втрачає своє соціальне значення, переважна більшість родин не є повними, а роль батька зводиться нанівець, тому виникає доволі велика проблема формування особистості лідера та відповідальності.

Другим етапом формування та виховання відповідальності є перебування у навчально-виховних закладах, де починається опанування дисциплін, що безпосередньо пов'язані з правом та законами: «Основи правознавства», «Громадянська освіта», «Людина і світ». Якість навчання також пов'язана з масою проблем, сучасна педагогіка не в змозі швидко та доречно розробити методичні та дидактичні матеріали в умовах стрімкого розвитку суспільства, що супроводжується значними змінами діючого законодавства.

Загальна ситуація погіршується пануванням в сучасному суспільстві тотального правового нігілізму, де лідер намагається не діяти за принципами усвідомленої правової та загальної відповідальності, а навпаки використовує власне лідерство як засіб, що дозволяє уникнути правової відповідальності. Єдиним виходом з цієї ситуації можна назвати шлях, спрямований на формування та розвиток правових інститутів, підвищення авторитету родини з наявністю державної підтримки, навчання нормам права та законам за умови усвідомлення невідворотності покарання в разі скоєння протиправних дій. В першу чергу навчання та виховання треба здійснювати на прикладі лідерів.

Література: 1. Пономарьов О. С. Формування відповідальності як поведінкової компетенції фахівця з управління проектами / О. С. Пономарьов // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами = Bulletin of National Technical University «KhPI» : coll. of sci. papers. Ser. : Strategic management, portfolio, program and project management. – Харків : НТУ «ХПІ», 2016. – № 2 (1174). – С. 54-58

Зінкеєва Ю.С.
НТУ «ХПІ»

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ І РИЗИКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ

Світовий досвід свідчить, що значних економічних показників досягають країни, економіка яких спирається на високі технології в усіх її галузях. Тому протягом останніх років в економічно розвинених країнах та деяких країнах що розвиваються, спостерігається стійка тенденція збільшення витрат на науково-технічний розвиток та дослідно-конструкторські розробки. За даними Євростату, у 2016 році частка високотехнологічного сектору у виробництві промислової продукції складала у Швейцарії 14,6% , Ізраїлі – 38%, Південній Кореї – 21%, Німеччині 3,7%, Україні – 2,9% [1].

Україна має багатий людський потенціал, велику кількість вчених та інженерів, високу частку людей, які мають вищу освіту, але разом з тим посередній рейтинг за підіндексом «Інновації» та низькі значення показників «Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері досліджень і розробок», «Технологічна готовність». Найбільш проблемним показником є «Іноземні інвестиції та трансфер технологій». За індексом інноваційного розвитку у 2018 році Україна на 53 місці серед 60 досліджуваних країн. При цьому за продуктивністю праці наша країна посідає 60 місце, що свідчить про низький рівень застосовуваних технологій та виробництво товарів з низькою доданою

вартістю, і потрапила до трійки аутсайдерів за технологічними можливостями. Водночас вона зберігає високе 28 місце за ефективністю вищої освіти та 35 місце за патентною активністю, що свідчить про потенціал до розвитку [2].

Інновації відіграють важливу роль в розвитку економіки, а саме: вони сприяють зростанню ефективності використання факторів виробництва, розвитку перспективних сфер, інтенсивному типу економічного зростання, підвищують конкурентоспроможність національної економіки, місце країни у глобальному економічному середовищі.

Але разом з тим інноваційний шлях розвитку пов'язаний з певними проблемами, серед яких дуже високий рівень ризику, труднощі пошуку джерел фінансування інновацій, особливо в умовах дефіциту фінансових ресурсів. Комерційні невдачі нових товарів пов'язані з наступними причинами: невірна оцінка вимог ринку, неправильна збутова політика, висока ціна, несвоєчасний вихід на ринок, жорстка конкуренція.

Для активізації інноваційної діяльності в Україні необхідно створення сприятливих умов для розвитку наукоємних галузей, збільшення інвестицій в людський капітал, наукові дослідження та розробки, збереження та розвиток кадрового забезпечення наукового потенціалу [3, 4].

Інноваційна діяльність є ризиковою, але досвід різних країн, які застосовують нові технології виробництва підтверджує ефективність і необхідність їх запровадження.

Література: 1. Економічні дані в високотехнологічних секторах [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Європейської служби статистики. – 2019. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/htec_eso. 2. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження від 10 липня 2019 р. № 526–р [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – 2019. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku>. 3. Дяченко Т. А. Вектор інтенсивного зростання економіки України: свідомий вибір та історичний досвід / Т. А. Дяченко // Вісник ХНАУ : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки. – Харків : ХНАУ, 2018. – № 1. – С. 189-195. 4. Максименко Я. А. Розвиток національної економіки під впливом загальносвітових тенденцій / Я. А. Максименко // Бізнес Інформ. – 2019. – № 3. – С. 26-31.

Катречко А.В.
ХНПУ ім. Г.С.Сковороди

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СЕКТОРУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ В УКРАЇНІ

Останнім часом спостерігається стійке зростання наукового інтересу до досліджень розвитку креативних індустрій. Останні впливають на формування доходів бюджету, створення додаткових робочих місць, зростання кваліфікації робітників, експортні надходження, збільшення інвестиційної привабливості територій, підвищення конкурентоспроможності міст, розвиток інтелектуального капіталу. Даною проблематикою займаються багато вітчизняних науковців та практиків, серед яких Л.Антонюк, С.Давимука, О.Мельничук, М.Скиба, І.Турський, Л.Федулова та інші. Зважаючи на те, що в Україні креативна економіка, демонструючи значний потенціал розвитку, особливо у великих містах, перебуває тільки на стадії становлення, багато проблем залишаються не вирішеними, що обумовлює доцільність та актуальність теми дослідження.

За визначенням ЮНКТАД (UNCTADstat), креативна економіка є новою концепцією, яка спирається на взаємодію між творчістю людини, ідеями та інтелектуальною власністю, знаннями й технологіями. До неї належать такі галузі, як реклама, архітектура, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн, мода, кіно, відео, фотографія, музика, виконавча майстерність, видавництво, дослідження і розробки, програмне забезпечення, комп'ютерні ігри, електронні видання та телебачення/радіо. Разом вони формують важливе джерело не тільки культурних, але й комерційних цінностей. Базовими для розвитку креативної економіки та культурного капіталу країни вважаються галузі культурної спадщини та виконавчих мистецтв.

З точки зору економічного змісту, креативні індустрії – це економічна діяльність, що заснована на використанні знань, талантів та ідей, втілених у бізнес-моделях і технологіях для отримання прибутку та реалізації творчого потенціалу.

Креативний сектор України зазнає впливу низки проблем розвитку. Недостатньо розвинена законодавча база: неврегульовані питання, пов'язані з функціонуванням креативних індустрій, законодавство не сприяє розвитку креативної економіки, низка креативних професій відсутня у класифікаторі професій. Особливо гостро стоїть питання захисту авторських прав.

Суттєвою перешкодою є бюрократія. Це і складність та довготривалість реєстрації приватного підприємства та оформлення інших дозвільних документів, і бюрократія у прийнятті рішень (ідея повинна пройти складне обговорення та ухвалення на багатьох рівнях, перш ніж буде втілена, що часто призводить до суттєвої трансформації першочергового задуму в бік зниження його інноваційності чи застарілості рішення на момент його виходу на ринок, тоді як визначальною характеристикою креативних економік є гнучкість в

управлінні та відкритість інноваціям.

Відсутня єдина державна стратегія розвитку креативної економіки та креативних індустрій і дієвих та ефективних механізмів та інструментів її реалізації, а також механізмів та інструментів реалізації вже прийнятих стратегій та програм політик розвитку національної економіки України та її окремих галузей, що визначають творчий підхід, знання, інформацію та інновації ключовими факторами розвитку та зростання.

Значною є частка тіньового сектору креативних індустрій. Так, наприклад, креативні товари та послуги безперешкодно поширюються через соціальні мережі та Інтернет-сайти без юридичного оформлення підприємницької діяльності, що зумовлено відсутністю юридичної відповідальності за роботу без дозвільних документів та ухиляння від сплати податків.

Система освіти в Україні орієнтована на підготовку кадрів, що діють за шаблоном, а не спонукає до вираження креативності та творчого підходу до вирішення поставлених завдань.

Котюк Ю.В.
НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМА ДЕФИЦИТА ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА УКРАИНЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Дефицит государственного бюджета весьма распространенное явление в мировой практике, так как он изначально закладывается в бюджет, и для развитых стран с устойчивой рыночной экономикой не представляет собой таких потерь как для Украины. В среднем, дефицит бюджета в пределах нормы составляет 2-3% от ВВП. В Украине он равен 1,66% от ВВП. Впрочем, несмотря на дефицит, госбюджет продолжает успешно выполняться каждый год за счет удачных периодов профицита, когда доходы превышают расходы. В августе 2019 года, профицит составил 2385,3 гривен.

Но несмотря на это, государственный долг продолжает увеличиваться и уже достиг 2168627 млн гривен на 31.12.2018, а к 31.10.2019 составил 2045442 млн гривен. При уровне 3558706 млн. гривен и составляет 60,9%(от ВВП).

В результате дефицит общего фонда госбюджета составил 2,9 млрд гривен, а расходы за этот период были профинансированы государством на 91,4%, или 599,2 млрд гривен. В результате государственные расходы были недофинансированы на 8,6 % от плана, или 56,4 млрд гривен.

Поэтому проблема дефицита бюджета является одной из важнейших и весьма острой в макроэкономическом климате Украины, так как затрагивает

собой все остальные сферы экономики и напрямую связана с другими показателями. И порождает собой низкий уровень доходов населения, увеличение задолженностей государства, низкий уровень финансирования различных сфер: культурных, промышленных, образовательных, научных, а также направленных на развитие инфраструктуры, низкий уровень экономического роста и ВВП.

И чтобы решить данную проблему нужно решать её в совместном комплексе. Первоначально это пересмотр законодательства по утверждению бюджета. А именно обеспечить максимальную прозрачность бюджета и усовершенствовать процесс его составления. Бюджет должен строиться на основе реальных нужд каждой бюджетной организации. Следующий важный пункт – это борьба с коррупцией и с теневой экономикой, а именно ужесточение мер наказаний за уклонение от уплаты налогов (за счёт которых и может пополняться ВВП).

Увеличение темпов экономического роста путем методов стимулирования экономики и увеличение строгости мер за нарушение законодательства. Один из важных шагов – это рациональное распределение доходов из госбюджета, уменьшение перерасходов госсредств, пересмотр величины средств, выделяемых для местных бюджетов, контроль за системой распределения денежных средств Украины в целом.

Крапива В.О.
НТУ «ХПИ»

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ И ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА

На сегодняшний день все более популярным становится такое явление, как «цифровая экономика». За последние года она вошла в фазу своего активного развития во всех направлениях, в том числе и на уровне государства. Так как без применения новейших IT современная экономика не сможет динамично и быстро развиваться, а Украина будет находиться в списке отстающих. Развитие «цифровой» экономики может повлечь как положительные, так и отрицательные последствия. Без сомнения, развитие данного направления, улучшит социально-экономическое состояние нашей страны. Это повлияет на повышение конкурентоспособности, качество жизни граждан, повышение экономического роста.

Во-первых, информационные технологии являются эффективным инструментом в принятии экономически важных решений и участвуют в процессе эффективного управления в любой сфере деятельности. Нынешние

модели ІТ дають додаткові можливості для підрахунку і прогнозування економічно важкого результату, щоб на його основі вже приймати розумне і об'єктивне управлінське рішення.

Во-других, «цифрова» економіка надає можливості для розвитку системи державного управління. Сучасні технології дозволяють створити високотехнологічну цифрову платформу для державного управління, з допомогою якої можна мінімізувати людський фактор, що в свою чергу, допоможе скоротити рівень корупції і помилок, автоматизуючи збір податкової і іншої звітності і забезпечить прийняття рішень на основі аналізу реальної ситуації.

Надання державних послуг буде здійснюватися на базі єдиної цифрової платформи, яка буде в відкритому доступі, (такі програми як ProZorro, подача електронних декларацій і т.д.). Це дозволить зробити державне управління більш «прозорим» і доступним для громадян, а також забезпечить зв'язь з державними органами простим і безпечним способом.

Незважаючи на очевидні вигоди цифрової економіки, існують також і її потенціальні недоліки. Во-перших, формування цифрової економіки вимагає суттєвих і продуманих інвестицій. Во-других, це призведе до скорочення кількості робочих місць. В-третьих, доступ до величезної кількості даних і використання їх злоумисниками в корисних цілях.

Потрібно також відзначити, що ні у одній з країн, в тому числі країн-лідерів, немає цілісного розуміння, що таке «Цифрова» економіка і до яких наслідків вона призведе.

На сьогоднішній день, Україна знаходиться на 58-му місці в рейтингу конкурентоспособності в цифровій середі (про це йдеться в дослідженні швейцарської бізнес-школи IMD). Таким чином, можна зробити висновок, що в епоху комп'ютеризації і високіх технологій, державі необхідно йти в ногу з часом і використовувати нові прогресивні інструменти державного регулювання в економіці, але також необхідно враховувати невидимі загрози.

Кривенцова В.Г.
ХНПУ ім. Г.С.Сковороди

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ НА СВІТОВИХ РИНКАХ

Аграрний сектор відіграє важливу роль у розвитку економіки України, забезпечуючи населення харчовими продуктами, формуючи продовольчу безпеку і продовольчу незалежність країни. Завдяки потужному економічному і природно-ресурсному потенціалу наша країна глибоко інтегрована у глобальні агропродовольчі ринки та нарощує свою конкурентоспроможність. Проте в умовах коливання кон'юнктури світових ринків продовольства і аграрної продукції та жорсткої конкуренції на них вирішення проблеми забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору національної економіки потребує постійної уваги, що підтверджує актуальність даного дослідження.

Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства на світових ринках передбачає посилення позицій України на міжнародній арені, що, у свою чергу, потребує підвищення її експортного потенціалу, нарощування обсягів експорту товарів і має здійснюватися на основі сукупності ключових пріоритетів економічної політики держави.

На сьогодні провідними гравцями міжнародної торгівлі стають не стільки країни зі сприятливими природно-кліматичними й ґрунтовими умовами, людськими ресурсами, а ті, що активно розвивають і впроваджують у виробництво високопродуктивні сорти рослин, породи тварин, інноваційні технології вирощування, обробки, зберігання й транспортування продукції, засоби захисту, добрива, прогресивні технічні засоби тощо. Саме це забезпечує високий рівень продуктивності діяльності в сільському господарстві та уможлиблює виробництво широкого спектра якісних продуктів за порівняно низькою собівартістю, що стають конкурентоспроможними на світових ринках сільськогосподарської продукції. Ось чому одним з найважливіших пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України на світових ринках має стати запровадження інноваційного укладу господарювання.

До стратегічних пріоритетів посилення конкурентоспроможності необхідно віднести й такі, що зумовлені внутрішньоструктурними трансформаціями вітчизняного сільського господарства, передусім пов'язаних з розвитком виробництва органічної продукції та, водночас, оптимізацією процесів виробництва генномодифікованої продукції.

Окремо слід наголосити на ключовому пріоритеті, що пов'язаний з посиленням ролі держави у закріпленні позицій України на світових ринках. Його особлива значущість викликана тим, що незважаючи на лібералізацію світової торгівлі, дедалі посилюється роль держав у формуванні торговельних потоків між країнами, у тому числі з огляду на досягнення необхідних рівнів продовольчої безпеки. Зокрема попри багатосторонні угоди, що укладені наприкінці 20 - початку 21 ст. та містять прямі вимоги усунення перепон у світовій торгівлі, останнім часом все більше посилюється

державний протекціонізм, особливо в аграрному секторі. Так, у відповідь на необхідність зниження тарифів держави запроваджують різні заходи нетарифного регулювання – поширення набуло встановлення завищених стандартів якості, посилених вимог щодо екологічності продукції та інші технічні бар'єри.

Також на сучасному етапі розвитку міжнародної економічної інтеграції надається перевага регіональним угодам, зокрема двостороннім угодам щодо вільної торгівлі, преференційного режиму торгівлі й т. ін. Це, у свою чергу, зумовлює потребу у диференціації продукції, узгодженні стандартів, а також значно актуалізує питання національної безпеки, підвищення ролі держави щодо захисту національних інтересів тощо.

Відзначене додатково підтверджує роль держави у забезпеченні конкурентоспроможності сільського господарства на світових ринках.

Ликова А.С.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ СФЕРИ ІТ-ПОСЛУГ У РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Актуальність теми полягає в тому, що в останні роки роль ІТ-сектору у зовнішньоекономічній діяльності країни постійно зростає. Україна входить у ТОП-10 країн-експортерів ІТ-послуг на світовому ринку. 13 українських ІТ-компаній потрапили у топ-100 постачальників послуг з аутсорсингу. Будучи однією з найбільших в країні галузей, ІТ-сфера в Україні виступає ключовим компонентом її майбутнього економічного успіху. Сьогодні обсяг експорту послуг і розвитку програмного забезпечення з України становить близько 2 млрд. дол. США на рік. Якщо позитивна динаміка на зовнішньому ринку триватиме, українська ІТ-сфера продовжить швидко реалізовувати свій потенціал головного експортного сектору. Але існують фактори, які стримують прискорений темп розвитку галузі. Рішення проблем, що стримують стрімке зростання зовнішнього постачання ІТ-послуг, таких як поліпшення освітніх програм, нестача фахівців, захист інвестицій, інтелектуального права, і особливо формування репутації України як надійного і стабільного бізнес-партнера, вимагає значного часу. Перераховані проблеми можна охарактеризувати як головні елементи розвитку внутрішнього ринку інформаційних послуг. Тому існує необхідність більш детального розгляду балансу між розвитком внутрішнього та зовнішнього ІТ-секторів, як запоруки стрімкого розвитку зовнішньоекономічної діяльності країни.

Сприяють розвитку фактори, що зображені на рис. 1.

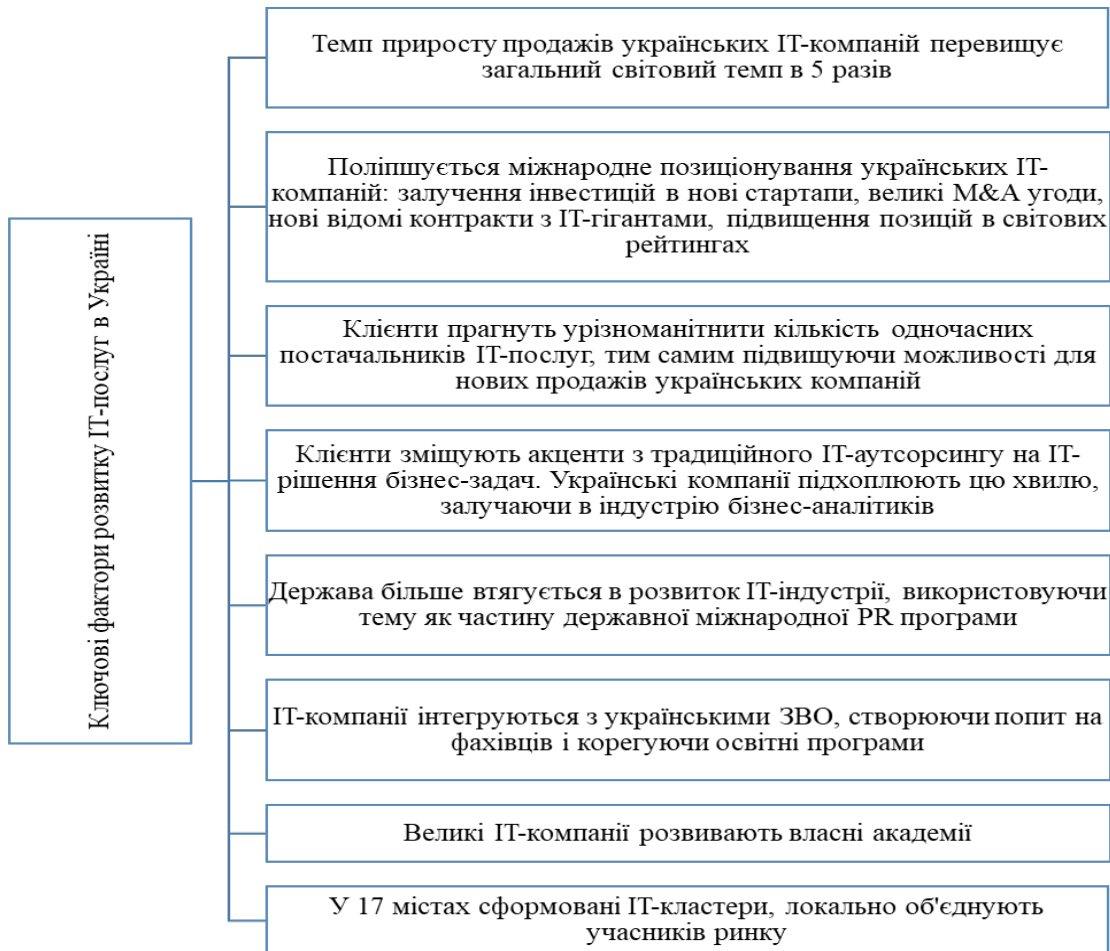

Рис. 1. Ключові фактори розвитку ІТ-послуг в Україні

Виокремимо два основних фактори, що стримують розвиток внутрішнього ІТ-сектору. Перший – ситуація з людським капіталом. Другим фактором є державна політика, її пріоритети.

ІТ-ринок залишається однією з найперспективніших галузей України, що розвиває зовнішньоекономічну діяльність. За останні роки рівень приросту становив близько 20%. Однак, тільки експортна частина послуг має блискучі результати і саме на зовнішньому ринку. Внутрішній ринок не є цікавим для ІТ-компаній, зазвичай, через низьку оплату праці та низькорівневий менеджмент.

Отже, запорукою стрімкого розвитку зовнішньоекономічної діяльності нашої країни є встановлення балансу між зовнішнім та внутрішнім ринками ІТ-послуг, у встановленні якого провідну роль має зіграти людський капітал.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У наш час проблема безробіття стає однією з найсерйозніших проблем у світі, оскільки тягне за собою низку похідних проблем, таких як скорочення виробництва, зменшення доходів населення, збільшення соціальної нестабільності та потребує впровадження ефективних заходів щодо його попередження як на національному рівні, так й глобальному.

В Україні проблема безробіття існує протягом багатьох років. Питання розробки ефективних стратегій боротьби з безробіттям загострюються через кризові явища, адже робочих місць лишилася значна кількість населення. В 2019р. рівень зайнятості активного населення становив лише 58,6% [1].

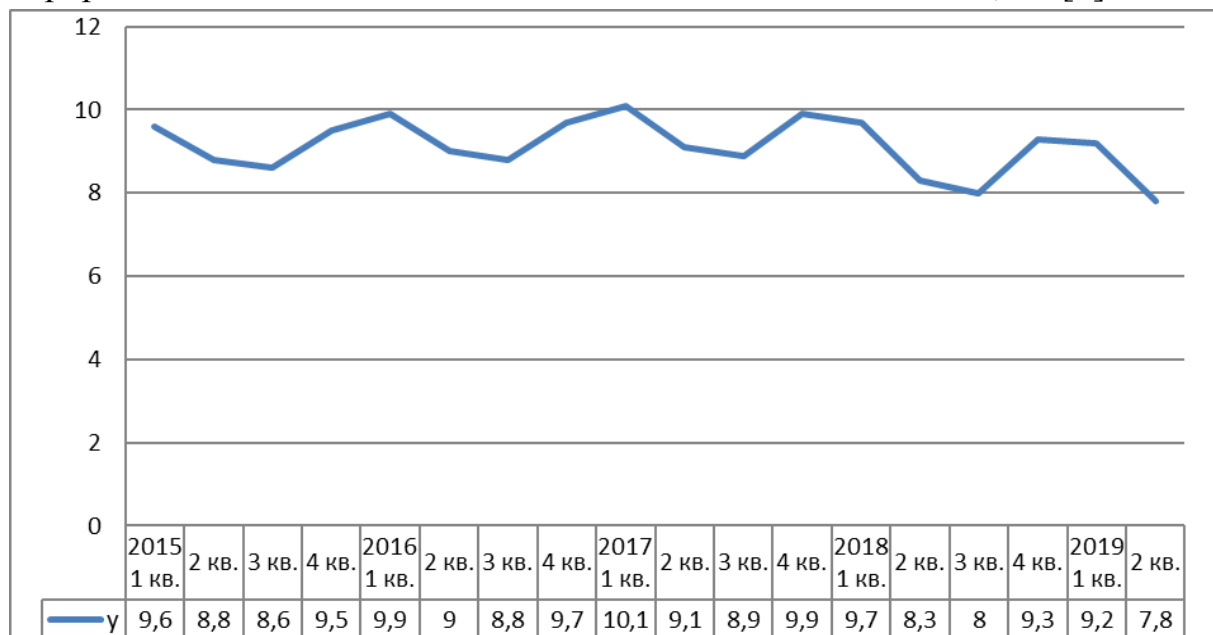

Рис. 1. Рівень безробіття населення віком 15–70 років (у % до робочої сили відповідного віку) [2]

Аналізуючи структуру безробітних, можна стверджувати, більшість працівників було звільнено за власним бажанням (34,5% від загальної кількості безробітних), 23,2% - з економічних причин та 12,2% безробітних не змогли працевлаштуватись після закінчення загальної та вищої освіти (рис. 2) [3].

До основних чинників безробіття в Україні можна віднести: демографічні та соціальні процеси (підвищення тривалості життя, в результат чого змінюється вікова структура безробітних; не працевлаштованість молодих людей); технічний прогрес у виробництві, який зумовлює зростання чисельності зайнятих в інформаційній та соціокультурній сферах, через що

виробнича сфера потерпає від нестачі кваліфікованої робочої сили; циклічність економічного розвитку, сезонні зміни у виробництві (сільськогосподарська орієнтацію вітчизняної економіки); збільшення мінімального розміру заробітної плати без прив'язки до зростання продуктивності праці; збільшення рівня трансфертних платежів в результаті чого збільшується маргіналізація суспільства та небажання значної частини активного населення працювати.

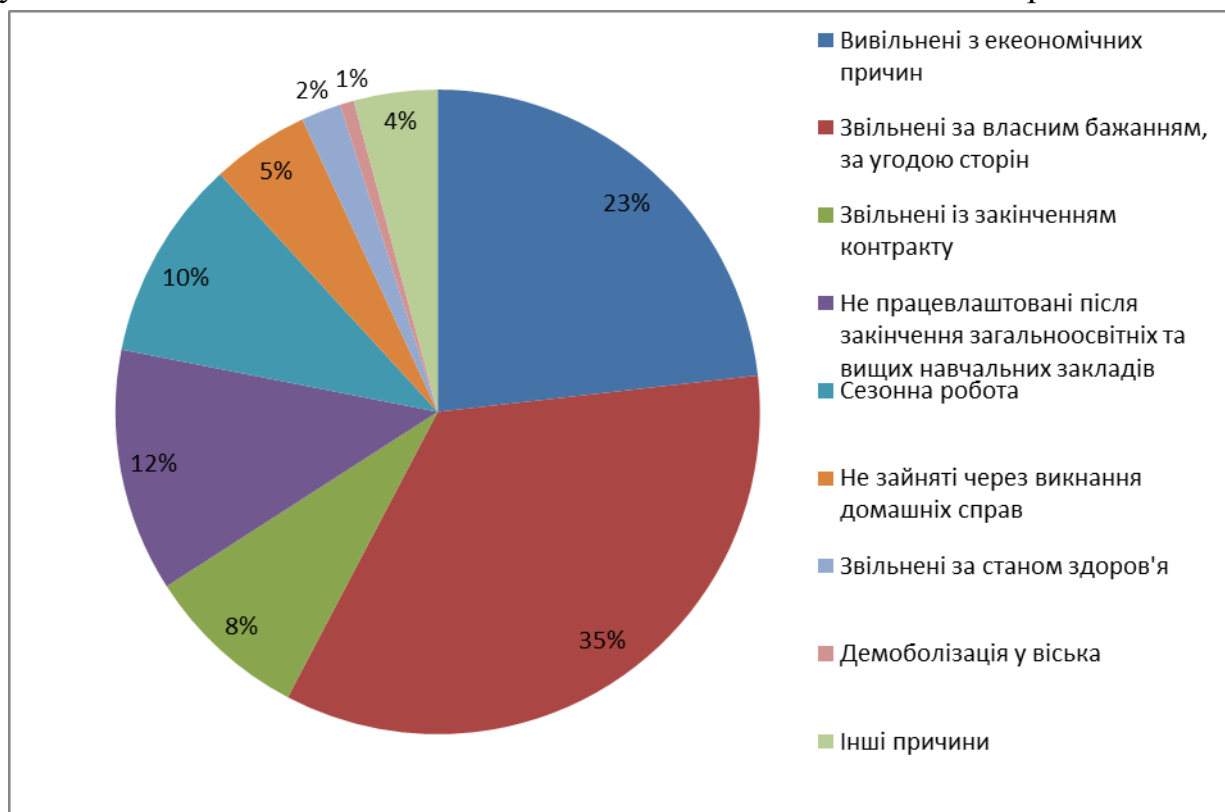

Рис. 2. Структура безробітного населення України за причинами незайнятості [3]

Останніми роками посилюється геополітичний (анексія Криму та війна на сході країни) та міграційний чинник (як в рамках країни в результаті збільшення кількості внутрішньо переселених осіб, так й вплив кваліфікованих вітчизняних кадрів закордон та збільшення робочої сили з менш розвинених країн). В результаті цих чинників ринок праці набув рис кризовості та невизначеності, не зважаючи на відновлення темпів економічного зростання. В результаті цього країна не в змозі вийти на траєкторію стійкого економічного розвитку.

Аналізуючи діяльність провідних країн світу, ми дійшли висновку, що найважливіші зміни слід внести в економічну та законодавчу політику держави [4]. Враховуючи, що останніми роками безробіття набуває нових небезпечних форм (молодіжне, міграційне, застійне), вважаємо, що стандартні методи подолання та пом'якшення наслідків безробіття стають менш ефективними в нових умовах. Проблеми зайнятості необхідно віднести до найбільш пріоритетних заходів державного регулювання. Особливим напрямом має

національна антикризова стратегія дій для подолання негативних явищ в економіці.

Література: 1. Іляницька О.В. Проблеми безробіття і трудова міграція українців. Актуальні проблеми економіки. 2005. № 8(50). С. 167-172. 2. Державна служба статистики. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Сардак С.Е. Беліч Ю.С. Проблематика безробіття у глобальному та національному вимірах. Економіка і суспільство. Випуск 17.2018. С. 490-495. 4. Балановська Т.І., к.е.н., професор, Гогуля О.П., к.е.н., Драгнєва Н.І., Ринок праці: реалії та перспективи 2017 №4 С. 17-23.

Мешкова В.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Середовище діяльності підприємств роздрібної торгівлі стає все складнішим через зростання кількості конкурентних організацій, стрімкий розвиток торговельних мереж та нестабільність економічного розвитку країни. У зв'язку з цим питанню дослідження конкурентоспроможності та її зростанню на підприємствах даної галузі приділяють підвищену увагу, що відбувається в умовах обмеженості інформації про показники діяльності конкурентів та ретельної охорони комерційної таємниці. У свою чергу, складність поняття конкурентоспроможності підприємства, відсутність його чіткого визначення та розуміння, значний перелік факторів, що чинять вплив на його складові елементи, велике різноманіття методів дослідження та значні зміни у конкурентному середовищі обумовлюють необхідність продовження досліджень у даному напрямку.

Поняття конкурентоспроможності підприємства посідає важливе та визначальне значення серед інших категорій теорії конкурентоспроможності, є сполучною ланкою між конкурентоспроможністю країни та конкурентоспроможністю товару. Провівши аналіз наукової літератури та враховуючи особливості сфери торгівлі, конкурентоспроможність торговельного підприємства трактується як відносна характеристика торговельного підприємства, що ґрунтується на його здатності більш ефективно організувати посередницьку торговельну діяльність, врахувавши та акцентувавши увагу на показниках конкурентоспроможності товарів та самої торговельної послуги у певний проміжок часу та на певному локально обмеженому ринку.

Конкурентоспроможність підприємства проявляється у різних аспектах

його діяльності, серед яких для торговельного підприємства були виділені наступні складові елементи: торговельно-виробнича, комерційна, маркетингова, фінансова, організаційно-управлінська, ресурсна та інноваційна складові.

Враховуючи обмеженість доступної інформації, для торговельних підприємств основою для оцінки конкурентоспроможності є результуючі показники, що відображають результат певного рівня конкурентоспроможності підприємства на період проведення оцінки (товарооборот, частка ринку) у поєднанні з факторними показниками, що засновані здебільшого на суб'єктивному сприйнятті покупцями важливих аспектів діяльності торговельного підприємства (ціни, асортимент, зручність, атмосфера торгової точки).

За результатом теоретичного дослідження розроблена методика поетапної оцінки конкурентоспроможності торговельного підприємства, що заснована на комплексному підході та складається з п'яти етапів:

1. Загальний аналіз становища ринку торгівлі в Україні.
2. Аналіз конкурентного середовища торговельного підприємства (отримання оцінок результуючих показників).
3. Аналіз та оцінка конкурентних переваг торговельного підприємства (отримання оцінок факторних показників).
4. Розрахунок комплексного показника КС підприємства за результуючими та факторними показниками (інтегральна оцінка).
5. Виявлення стратегічного положення підприємства.

Отримані результати дослідження служать базою для побудови стратегії зростання конкурентоспроможності підприємства.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є деталізація окремих складових методики поетапної оцінки конкурентоспроможності торговельного підприємства, апробація, актуалізація та розширення методичної бази, розробка процедури впровадження моніторингу конкурентного середовища як постійного елементу діяльності торговельного підприємства.

Міщанин Є. Ю.
НТУ «ХПІ»

БЕЗРОБІТТЯ ЯК МАКРОЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність теми полягає в тому, що проблема безробіття сьогодні є дуже важливим питанням, що відображає рівень зайнятого населення та аналіз рівнів безробіття з метою ефективного використання робочої сили.

Безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, одним із

негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції. Загалом, феномен безробіття – найбільш гостра проблема, з якою стикається населення України. Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили у минулому і відсутність економічних умов, які б дали змогу людям застосовувати свої навички у продуктивній роботі за пристойну плату. Саме тому це явище являється як економічною, так і соціальною проблемою.

Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємство – персонал. Зростають ризик соціального напруження, додаткові витрати на підтримку безробітних. Виникнення безробіття тягне за собою такі наслідки: посилення соціальної напруги; зростання кількості психічних захворювань; посилення соціальної диференціації; загострення криміногенної ситуації; падіння трудової активності; скорочення податкових надходжень; зменшення ВВП; падіння життєвого рівня населення; зростання витрат на допомоги безробітним. Попри всі негативні наслідки, безробіття має й позитивні свої сторони: підвищення соціальної цінності робочого місця; збільшення особистого вільного часу та свободи вибору місця роботи; зростання соціальної значимості й цінності праці; зростання конкуренції між працівниками; стимулювання підвищення інтенсивності і продуктивності праці; можливість для безробітного використати перерву в зайнятості для перенавчання, підвищення рівня освіти.

За даними статистичного відомства, рівень зайнятості населення у віці 15-70 років порівняно з відповідними даними попереднього року склав 58,6%, а серед населення працездатного віку – 68,1%. Рівень безробіття серед економічно активного населення у віці 15-70 років у II кварталі 2019 року порівняно з II кварталом 2018 року скоротився на 0,5 п.п. і склав 7,8%, серед населення працездатного віку – 8,1%. У травні 2019 року в Україні було офіційно зареєстровано 300,9 тисяч безробітних, що на 10,5 тисяч менше, ніж у квітні 2019 року (311,4 тисяч). За даними статистичного відомства, кількість вакансій склала 96,2 тисяч (у квітні 90,8 тисяч), а навантаження зареєстрованих безробітних на одну вакансію - 3,0 (у квітні - 3,0).

Зазначимо, на початок 2019 року максимальний розмір допомоги по безробіттю в Україні становить 7,7 тис. грн. Розмір допомоги залежить від зарплати на останньому місці роботи та загального стажу.

В Україні безробіття виникло у процесі переходу до ринкової економічної системи, причому домінуючою є прихована його форма. Існують помітні розбіжності між зареєстрованим безробіттям і визначеним за методологією МОП. Це стосується і масштабів, і структури безробіття. Вкрай негативною

ознакою є постійне зростання тривалості безробіття і збільшення у складі безробітних осіб, що не мають роботи тривалий період.

За останній час безробіття придбало вид великого макроекономічного явища, перетворившись в самостійний фактор розвитку економіки. Проте на Україні дотепер не вироблено такої політики в області зайнятості, що сприяла б успішності реформ. Сьогодні зрозуміло, що роль безробіття як неминучого наслідку фінансової стабілізації була недооцінена.

У світі накопичений великий теоретичний і практичний досвід щодо регулювання ринку праці. Україна ж має потребу в особливому, комплексному підході. Сьогодні результативна політика зайнятості повинна йти ледве попереду реального розвитку ринку праці і превентивно усувати ті перешкоди, що можуть підвищити безробіття.

Міщанин Є. Ю.
НТУ «ХП»

ВИМІРЕННЯ ІНДЕКСА КОРУМПОВАНOSTІ В УКРАЇНІ

На сьогодні Індекс сприйняття корупції є одним з вагомих показників, на які орієнтуються іноземні інвестори та аналітичні структури наближених до урядів високорозвинених країн світу. Проблемі корупції як одному з видів загроз економічній безпеці присвячено роботи таких дослідників, як: О. Барановський, З. Варналій, Я. Дяченко, І. Мазур, М. Мельник.

Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI) – показник, який з 1995 року розраховується міжнародною організацією Transparency International. Ключовим показником Індeksu є кількість балів, а не місце в рейтингу. Мінімальна оцінка (0 балів) означає, що корупція фактично підміняє собою державу, максимальна (100 балів) свідчить про те, що корупція майже відсутня в житті суспільства. Індекс оцінює корупцію лише в державному секторі.

30 балів зі 100 можливих — результат Індeksu сприйняття корупції - 2019 для України, тепер посідаємо 126 місце зі 180 країн. Оцінка України сформувалася з 9 різних досліджень. Три показали незначне зростання, три нульову динаміку, а три — зниження.

Але незважаючи на свою незвичайну поширеність використання індексу сприйняття корупції для визначення рівня корумпованості країни має суттєві недоліки. Так, коли держава активно бореться з корупцією, часом їхній результат навіть погіршується, бо починає пробиватися світло на корупційні

оборудки та скандали, що неодмінно негативно позначається на індексі сприйняття корупції. Крім того індекс сприйняття корупції так чи інакше впливає на оцінку рівня корумпованості країни, як експертами так і пересічними громадянами, думка яких вираховується соціологічним опитуваннями. Внаслідок чого може утворюватися замкнуте коло, коли думка експертів базується на індексі сприйняття корупції, а індекс сприйняття корупції в свою чергу, розраховується на основі опитувань експертів.

На початку 2019 року Transparency International Ukraine надала 12 рекомендацій, які б могли покращити показники України в СРІ. Станом на кінець року, було виконано або частково виконано лише 6 з них, і ті в останньому кварталі 2019-го. Але не зважаючи на це ми все ж зробили вагомий крок вперед.

Ніколаєва Н.Ю.
НТУ «ХП»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація є однією з головних тенденцій у розвитку сучасного світу, яка істотно впливає на економічне життя, практично всіх країн світу і, звичайно, на Україну. В роботі розглядається питання впливу глобалізаційних процесів на розвиток економіки України і світу на сучасному етапі.

Давайте розберемо найважливіші наслідки глобалізації.

Негативні наслідки глобалізації – це: домінування економічно розвинених країн; пригнічення розвитку окремих галузей національної економіки, які через заміщення їх імпортом не готові до міжнародної конкуренції; соціальна нерівність у порівнянні з країнами, економічний розвиток яких є більш успішним; глобалізація вивільнює економічні сили, які поглиблюють нерівність у сфері зайнятості у таких питаннях, як наприклад, матеріальний добробут чи продуктивність праці.

За даними Світового банку, ВВП на душу населення в Україні за 2018 рік є одним з найнижчих у світі (країна посідає 122 місце). Через неконкурентоспроможність занепадають цілі галузі.

Пріоритетними напрямками розвитку економіки України в умовах глобалізації можна вважати: активізацію руху капіталу; інформаційно-технічну революцію; розвиток інтеграційних тенденцій; реструктуризацію економіки;

системну ринкову трансформацію; сприяння руху факторів виробництва; формування відкритої економіки; інтеграцію підприємств до світових комунікаційних мереж; активізацію участі в роботі міжнародних організацій та інтеграційних угруповань.

Україна поступово займає своє місце в системі міжнародних економічних відносин, при завершенні економічних реформ, країна зможе більш широко використовувати свій потенціал для участі у глобалізації

Яким буде світ під впливом глобалізації? В наш час змін ніхто не може дати однозначної відповіді на це запитання. Однак більшість прогнозів розвитку світової цивілізації в наступному столітті ґрунтується на тому, що людство знайде вихід з нинішньої кризи на шляху трансформації сучасного світу на засадах соціальної справедливості.

Із висловів Володимира Івановича Вернадського, випливає наступне питання: “Яка роль науки в процесі глобалізації?” Ми не можемо зупинити науку так само як і процес глобалізації нам потрібно підлаштовуватися під неї. Україна буде мати свою індивідуальність завжди. Це більше пов’язано з історією, культурою, нашими традиціями. Високі стандарти подобаються всім, так чому б і нам українцям не покращити свій рівень життя? На це потрібен час та капітал, але воно того варте.

Онишко К.В.
НТУ «ХП»

ОБЛІКОВА СТАВКА НБУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розвиток економіки будь-якої країни ґрунтується на кредитуванні банками суб’єктів підприємництва. Наскільки активно відбувається надання позичок, визначається регулюванням середнього рівня відсоткових ставок через зміну облікової ставки НБУ. Залежність економіки від ставки рефінансування пояснюється так: чим меншою є ставка, тим вигіднішими є позички, а отже це позитивно впливає на зростання економічного становища в країні.

Облікова політика визначає необхідність зміни відсоткових ставок на кредитному ринку. Сутність цієї політики: процес обрання цільових показників ринкових ставок і методів їх досягнення.

Також доцільно зазначити, що методом використання облікової ставки у валютному регулюванні є зміна її рівня, а не облікова політика. Тому для опису

дій НБУ з обґрунтування необхідного значення цієї ставки, а також дій з її фактичного встановлення коректніше використовувати термін «управління обліковою ставкою».

Облікова ставка є одним із найпопулярніших у світі інструментів грошово-кредитного та валютного регулювання [1, с. 15]. На мій погляд, це обумовлюється такими основними мотивами: перш за все, встановлення певного рівня облікової ставки та його зміна знаходяться у розпорядженні НБУ; по-друге, застосування ним цього інструменту не вимагає жодних витрат та великої кількості часу; по-третє, ефект, який відбувається, через зміну рівня облікової ставки легко виміряти кількісно, тому що він має своє вираження у зміні номінальних відсоткових ставок за депозитами та позичками на внутрішньому кредитному ринку.

Не менш важливо розглянути й недоліки застосування облікової ставки у валютному регулюванні, адже її вплив на валютні відносини є опосередкованим. Це пояснюється тим, що в умовах низької облікової ставки операції з рефінансування є настільки доступними, що мотивація банків до залучення коштів на кредитному ринку суттєво знижується [2, с. 294-295]. Коли у банківській системі певної держави існує достатня кількість банків з іноземним капіталом, в такому випадку вплив облікової ставки на рівень середньозважених за валютами позичкових і депозитних ставок до певної міри нівелюється дешевизною іновалютних активів, що надходять на ринок.

Отже, облікова ставка НБУ є важливим інструментом монетарного та валютного регулювання. Це пояснюється її здатністю впливати на рівень відсоткових ставок за кредитними операціями банків, які визначають інфляційну динаміку в країні та рівень ділової активності. Забезпечення процесу управління обліковою ставкою НБУ потребує вдосконалення, це пов'язано з тим, що законодавчо регулювання облікової ставки ототожнюється з її зниженням – дисконтною політикою.

Література: 1. Журавка Ф. О. Дисконтна політика НБУ як інструмент реалізації валютної політики держави [Текст] /Ф. О. Журавка // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. – Львів, 2008. – Вип. 1(69): Фінансовий ринок України: глобалізація та євроінтеграція. – С. 293-298. 2. Буковинський С. А. До питання розробки монетарної стратегії подолання стагфляційної кризи / С. А. Буковинський, Т. Є. Унковська, М. О. Джус // Науковий журнал "Економіка України". – 2015. – № 8. – С. 4-30.

РОСТ ТОРГОВЛИ НЕЛЕГАЛЬНЫМИ СИГАРЕТАМИ В УКРАИНЕ

Рост акцизов и, соответственно, стоимости сигарет, происходит быстрее роста благосостояния украинцев. И с каждым резким увеличением акцизной ставки возможность потребителей покупать сигареты существенно уменьшается. В результате перед ними становится выбор: курить меньше или купить дешевле.

В последние годы Украина занимает одну из лидирующих позиций по незаконной торговле сигаретами. Объем нелегальной табачной продукции в Украине растет. Если в 2016 - 1,1%, то в 2018 году доля нелегального рынка возросла до 4,4%, а в этом году может достичь 9%,. Каждая 14 пачка сигарет на рынке Украины – нелегальная.

Рынок контрафактных сигарет растет по трем основным причинам: резкий рост стоимости сигарет, разница в цене на сигареты между соседними странами и отсутствие борьбы с контрафактом и контрабандой.

Например, если в Украине акциз составляет около 30 евро за тысячу сигарет, а среднеевропейский – в три раза выше, то из Украины выгодно везти сигареты в Европу контрабандой, чтобы там продать.

То же самое касается и Украины в ее взаимоотношениях с восточными соседями. Например, ставка акциза в России составляет около 1,9 тыс. рублей за тысячу сигарет. Это около 500 грн, что в два раза меньше, чем в Украине. Именно Беларусь и РФ – основные источники контрабанды сигарет в Украину, если не считать контрафактную продукцию, которая производится внутри страны.

Преступники остаются в выигрыше. А какова обратная сторона медали?

1. Государство теряет поступления в бюджет. За год это около 5 млрд. грн налогов. Даже небольшая доля нелегального рынка – это масштабные потери для бюджета. Доля налогов в стоимости каждой пачки сигарет на украинском рынке составляет от 60% до 70%. То есть каждая нелегальная пачка сигарет на рынке Украины – это минус 25 грн в бюджете страны.

2. Отсутствие контроля за качеством продукции, Риски для здоровья увеличиваются, ведь никто не знает, что именно покупают люди у бабушки на раскладке. И как бонус – бесконтрольный доступ детей к сигаретам.

3. Нелегальная торговля – это организованная преступность. На

контрабанде заробатуються миллионы, которые используются в криминальных целях.

4. Теряют и производители легальной продукции. Особенность украинского рынка в том, что уменьшение легального рынка происходит в 2 раза быстрее, чем уменьшение табачного рынка в целом.

5. Также Украина теряет свою репутацию благодаря нелегальным производителям и торговцам табачными изделиями.

В 2019 году акциз, согласно календарю, прописанному в Налоговом Кодексе, должен был вырасти на 20%, но по факту поднялся на 30,8%. При этом нелегальный рынок вырос почти на 70%! Не сложно спрогнозировать, какими будут темпы роста контрабанды при дальнейшем непрогнозированном повышении ставки.

Государству необходимо усилить контроль над этой отраслью и в краткосрочном периоде искать решение данной проблемы. При достижении уровня нелегальной торговли сигаретами 10% показателя, бороться с контрабандой и ее последствиями становится очень трудно.

Перець М.С.
НТУ «ХП»

КАДРОВИЙ ГОЛОД В УКРАЇНІ

Актуальною проблемою економічного розвитку сьогодні є дефіцит кваліфікованих кадрів. За даними компанії *Rabota.ua*, в 2018 році плінність кадрів в Україні досягла 20%. І це при тому, що роком раніше цей показник становив лише 16%, а в середньому по Європі він знаходиться на позначці 13%. Чому ж так відбувається? На нашу думку, цьому сприяє ряд чинників, серед яких варто відмітити наступні.

По перше, це дисбаланс між пропозицією та попитом на ринку робочої сили. Таке поняття як «престиж» має великий вплив на нинішню молодь. Багато людей рвуться займати управлінські посади, створювати власний бізнес з метою значного збагачення. Хоча, сучасний рівень доходів цього бізнес-сегменту не такий вже високий порівняно з іншими професіями. Наприклад, заробітна плата електрогазоварника на сьогоднішній день складає більше 30 тисяч гривень в місяць, а гірничо-металургійна галузь, давно вже наблизилася до рівня заробітних плат Польщі. Якщо взяти юриста, то за даними сайту *Work.ua*, його дохід в Україні зазвичай не перевищує 10 тисяч гривень. Це

свідчить про зміну пріоритетів та зсув векторів на ринку праці.

По-друге, високі вимоги кандидатів. Представники найбільш затребуваних професій знають собі ціну, яку може задовольнити не кожна компанія.

По-третє, трудова міграція. Люди, не задоволені умовами роботи і рівнем заробітної платні в Україні, виїжджають за кордон в пошуках гідної праці. Дані Держприкордонслужби України свідчать про катастрофічний рівень міграції. Так, починаючи з 2001 року (коли почався регулярний збір фактів перетину) в країну не повернулися з-за кордону понад 7,1 млн осіб (або майже 16,6% населення країни), в тому числі майже 2 млн - за останні 5 років. І це без урахування даних тимчасово окупованих територій.

По-четверте, зниження якості системи освіти. На превеликій жаль, знання сучасних випускників вишів найчастіше не відповідають вимогам і запитам роботодавців. Крім того, відсутня діюча система подальшого працевлаштування після ВНЗ.

По-п'яте, деградація молоді. Часи змінюються, розвиток технологій, що сприяє покращенню умов життя має і негативні риси – знижується працездатність та бажання працювати, з'являються проблеми зі здоров'ям і психічні розлади, «брак часу», деградація і інше. Так само слід звернути увагу на те, що Україна посідає перше місце за рівнем дитячого алкоголізму, що призводить до підвищення смертності, непрацездатності, агресії і т.ін.

По-шосте, заміна людей машинами. Оскільки сучасні технології швидко прогресують, починає зникати безліч професій, що призводить до зростання безробіття. Через стрімкий темп розвитку суспільства, люди не встигають перекваліфікуватися і зрозуміти що і як працює. Деякі експерти впевнені, що технології замінюють вже не тільки людську працю, але й людський інтелект.

Отже, для вирішення вищерозглянутих проблем підприємства починають потрохи реформувати існуючу організаційно-управлінську структуру в розрізі підбору персоналу, проводять перекваліфікацію співробітників, залучають іноземних співробітників, намагаються забезпечувати сприятливі умови праці для всіх працівників. Але, на нашу думку, корінь проблеми криється в середині сучасної економічної системи, в менталітеті та психологічних особливостях людей, а це, на жаль, дуже важко змінити.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Україні необхідно залучати іноземний капітал через брак власних фінансових ресурсів та сучасних технологій. Іноземні інвестиції забезпечують довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни з метою організації і будівництва підприємств, придбання статутного та акціонерного капіталу. Індикатором зміни рівня довіри іноземних інвесторів та рейтингу країни вважається динаміка прямих іноземних інвестицій (рис. 1).

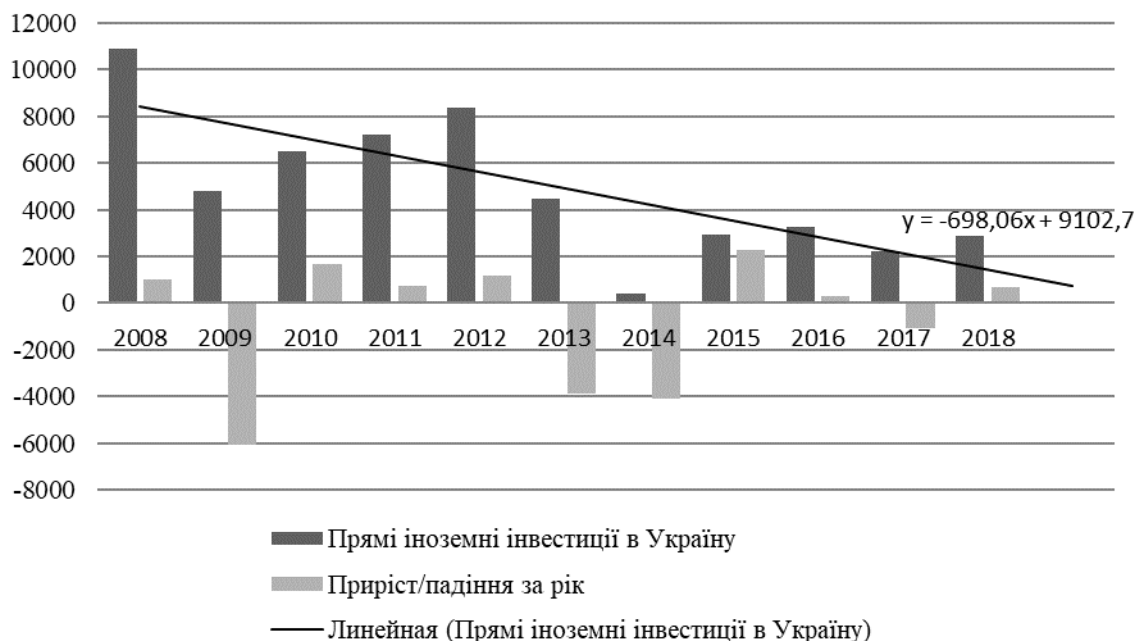

Рис. 1. Динаміка надходження іноземних інвестицій в економіку України у 2008-2018 рр., млн дол. США

Джерело: складено автором за матеріалами [1]

З початку 90-х років в українській економіці був помітний високий рівень інвестицій в основний капітал, що дорівнювали 35–40% від сукупного ВВП. Точна кількість цього показника складала 1762 доларів на душу населення, але до 1996 року його значення зменшилося до 300, а у 2013 р. сягнув 530 доларів США, за чим слідував різкий спад. Таке стрімке зниження інвестицій до національної економіки викликало швидке падіння ВВП, підвищення чутливості української економіки до валютно-фінансових криз, підвищення залежності від імпорту промислових товарів машинобудування, легкої

промисловості та інших галузей.

На основі представлених даних можна зробити висновок, що суттєвий негативний вплив на обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну спричинила глобальна економічна криза 2007 – 2009 рр. та гібридна війна проти України, розпочата у 2014 році. У 2009 році спостерігається значне скорочення обсягу залучень на 6097 млн. дол. Починаючи з 2010 року відбувається поступове покращення ситуації, завдяки приросту прямих іноземних інвестицій. Впродовж 2013-2014 років прослідковується несприятливе становище через стрімке падіння обсягу залучених інвестицій через події на Донбасі. Також значення на кінець 2017 році скоротилося відносно 2016 року на 1082 млн. дол. У 2018 році прослідковується позитивна динаміка щодо збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій на 668 мільйонів доларів. Незважаючи на стрімкі коливання обсягу залучень, у 2012 році розмір інвестицій найбільш наблизився до останнього максимального значення. При тому, за останні 6 років країна не досягла такого значного розміру приросту іноземних залучень [1].

Аналіз динаміки надходження ПІІ в економіку України у 2008 – 2018 рр. свідчить про подальше зменшення інвестицій в наступні роки. Дана тенденція до зниження обсягу іноземних інвестицій є наслідком невирішеної низки внутрішніх причин, серед яких: високий рівень корупції, незахищене право власності, недовіра до судової та правоохоронної системи, монополізація ринків і військова агресія Росії [2]. Окрім того причиною низької інвестиційної привабливості є ризик ділового оточення, який становить D4, що є найвищим показником з усіх можливих [3].

Основними напрямками підвищення рівня інвестиційної привабливості є системні реформи вітчизняної економіки, боротьба з корупцією, удосконалення монетарної та податкової систем, забезпечення ефективного розвитку інфраструктурних елементів з метою зниження ризику інвестування. Лише після проведення низки заходів для покращення інвестиційного клімату, Україна зможе стати привабливою країною для іноземних інвесторів.

Література: 1. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 08.12.2019). 2. Шкодін І. В., Карпова І. В. Глобальна невизначеність як ознака трансформації соціально-економічної системи. *Бізнес Інформ*. 2017. №6. С. 8–12. 3. Euler Hermes Global. Country reports: Ukraine. URL: https://www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/Ukraine (Last accessed 08.12.2019)

УСПЕШНЫЙ ПУТЬ К НАСТОЯЩЕМУ ГРАЖДАНСКОМУ ОБЩЕСТВУ И ПРАВОВОМУ ГОСУДАРСТВУ

Актуальность. Недовольство граждан, разногласие среди народа и чиновников, коррумпированная власть, тяжёлая политическая и экономическая ситуация в Украине на протяжении шести лет. Существование этих проблем обусловлено неэффективной работой органов власти, нечёткости и неопределенности в законодательной сфере, нарушение как правовых, так и моральных законов поведения со стороны управления и народа, плохого формирования гражданского общества в целом. Вышеперечисленные проблемы, бесспорно, доказывают актуальность этой проблемы.

Основная часть. Вариаций решения проблемы формирования государства и гражданского общества существует много. Эффективным путём будет редактирование законодательства Украины в целом и работы отдельных институтов права. Ликвидация двусмысленности законов, изменение или создание новых поможет повысить взаимосвязь народа с властью и их взаимопонимание, а также улучшить один из важнейших пунктов – демократию. Защита прав человека, свобода мысли, слова и действий гражданина, должны быть первостепенной целью правового государства, так как человек – это ячейка для формирования общества, а государство – контролер правомерных действия и хранитель единства граждан.

Власть должна внедрять свои указы в управление народом для формирования устойчивого и справедливого правового механизма, соблюдая правила реального времени и учитывать его требования. Естественно, эти указы должны предоставлять равноправие и демократию всему населению, а не отдельным партиям или людям.

В данной ситуации можно вспомнить слова известного немецкого физика-теоретика Альберта Эйнштейна: "Ты никогда не решишь проблему, если будешь думать так же, как те, кто ее сотворил". В нашей стране, как и в других странах, люди зачастую думают только о себе. И не важно, какого ты статуса, ты всё равно будешь заботиться только лишь о своих благах. К сожалению, эта проблема происходит из-за самой сущности человека, а не общества в целом. Но если же немного изменить взгляды людей на эту проблему, то она бы решилась в кратчайшие сроки. Если бы люди поняли, что различных благ: уюта, комфорта и благополучия, легче достигнуть в цельном и

сплочённом коллективе, нежели постоянно действовать одному.

Выводы. Государство должно сохранять баланс между всеми слоями населения. Органы управления должны бороться за свободу всего государства, а не путём чрезмерного использования своего статуса, отстаивать только свои права. Народ должен не только думать о себе, но и соблюдать указы законодательных органов. Только в такой сплочённой стране можно добиться по-настоящему правового государства и гражданского общества.

Репецька Ю.О.
ХНПУ ім. Г.С.Сковороди

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Підприємництво в аграрній сфері є складним та багатограним явищем, яке набуває різних форм. Ця різноманітність дозволяє організовувати підприємницьку діяльність конкретною особою на конкретній території таким чином, щоб якнайкраще використовувати ресурсну базу і отримувати максимальну вигоду. Наразі, з розвитком аграрного підприємництва, держава пов'язує проведення структурних змін на селі, забезпечення впровадження реформ в економіці та вирішення соціальних проблем українського села.

Успішний розвиток аграрного підприємництва можливий лише за умов систематичного і цілеспрямованого новаторства, націленого на пошук нових різноманітних можливостей, які надає середовище господарювання. Таке новаторство є змістом інноваційної діяльності, а його результати вдосконалюють виробничо-господарські процеси, визначають напрями стратегічного розвитку аграрних підприємств, які ґрунтуються на нових підходах до задоволення потреб ринку.

Слід констатувати, що інноваційна діяльність у сільському господарстві суттєво уповільнилася, скоротилися як кількість і якість виконаних наукових розробок, так і кількість науковців, що є наслідком зменшення рівня державного фінансування наукової діяльності. Економічні відносини між наукою та виробництвом недостатньо налагоджені, а наукові розробки дуже повільно впроваджуються у виробництво. Оновлення сільськогосподарського виробництва новими сортами, технікою, технологіями стримують також такі фактори, як недостатнє фінансове забезпечення сільськогосподарських товаровиробників і недостатня інформованість їх щодо новітніх досягнень вітчизняної аграрної науки.

За цих умов актуалізується завдання формування багаторівневого

(держава-регіон-галузь-підприємство) організаційно-економічного механізму управління інноваціями, який повинен стимулювати внутрішні і зовнішні впливи на суб'єкти агроінноваційної діяльності.

На рівні держави необхідно розробити стратегії стимулювання інновацій в аграрному секторі на довгострокову перспективу, де має бути відображений прогноз інноваційних потреб, окреслені проблеми і завдання, визначені чинники, які сприяють і перешкоджають упровадженню інновацій, розроблена адекватна система стимулювання агроінновацій. Повинні бути виділені пріоритетні напрями інноваційної діяльності, виявлені реалізовані інноваційні проекти, визначено склад учасників, взаємозв'язок реалізованих інновацій та їх вплив на ефективність діяльності аграрної галузі, включаючи створення нових робочих місць, підвищення якості, обсягу виробленої продукції, її собівартості, канали реалізації, ефективність бізнесу в цілому. Особливе значення має механізм управління інноваціями, сформований на рівні регіону, оскільки більшість аграрних підприємств працюють на рівні регіональних і місцевих ринків, а розвиток середнього і малого підприємництва посилює роль регіональних органів управління в розвитку галузі. Під час формування такого механізму можуть бути задіяні адміністративні, економічні стимули, щоб забезпечити раціональне використання продуктивних сил регіону, вдосконалення господарських зв'язків між підприємствами регіону та інших територій. Стимулювання інновацій на рівні підприємства має передбачити створення необхідних умов для активізації інноваційної діяльності працівників. Результатом стимулювання інновацій може бути зростання рентабельності інноваційної продукції за рахунок удосконалення її споживчих властивостей, зниження собівартості в результаті технологічних інновацій, що дасть змогу забезпечити потреби в продукції високої якості, а також розробляти необхідні заходи реагування або організаційно-економічної, технічної підтримки інноваційних рішень.

Рыбалка В.В.
НТУ «ХПИ»

САЛЬДО ТОРГОВОГО БАЛАНСА УКРАИНЫ

В международных отношениях определяют сальдо торгового баланса – величину превышения экспорта над импортом, либо наоборот в стоимостном выражении. Данный показатель является одной из важнейших характеристик внешнеторговой деятельности для любого государства.

За первые шесть месяцев 2019 года в Украине экспорт товаров и услуг

возрос на 5,6% – до 29,544 млрд долларов. Импорт увеличился на 7,9%, до 31,164 млрд долларов. Об этом свидетельствуют данные официальной статистики. Коэффициент покрытия экспортом импорта составил 0,87 (в первом полугодии 2018г. – 0,89). Таким образом, в первом полугодии 2019г. разница между импортом и экспортом Украины превысила полтора миллиарда долларов – отрицательное сальдо внешнеторгового баланса Украины составило 1,619 млрд долларов. Это приблизительно на 65% больше, чем годом ранее, когда за первое полугодие внешнеторговое сальдо составило 977,6 млн долларов. Подробные данные приведены в Таблице 1.

Таблица 1. Внешнеторговый баланс Украины

	Экспорт		Импорт		Сальдо	
	I полугодие 2018	I полугодие 2019	I полугодие 2018	I полугодие 2019	I полугодие 2018	I полугодие 2019
Всего	27904,5	29544,4	28882,1	31163,7	-977,6	-1619,3
в т.ч страны ЕС	11196,0	11801,0	12309,7	13363,9	-1113,7	-1562,9
Товары	23253,1	24469,0	25995,5	28205,4	-2742,4	-3736,4
в т.ч страны ЕС	9793,0	10284,3	10816,9	11804,5	-1023,9	-1520,2
Услуги	5480,0	5896,8	2887,4	2959,9	2592,6	2936,9
в т.ч страны ЕС	1936,0	2023,1	1493,2	1560,9	442,4	462,2

Проблемы внешней торговли, которые сегодня отрицательно сказываются на экономической ситуации в Украине, требуют экстренного решения. Основными проблемами является отсталая структура производства; отсутствие иностранных инвестиций, сдерживаемых, кроме всего прочего, военно-политической ситуацией, в которую попала Украина, характеризующейся высокими рисками; низкая конкурентноспособность товаров на внешнем рынке.

Пути решения проблем:

- техническое переоснащение промышленности и перехода на европейские стандарты;
- стимулирование промышленного экспорта посредством предоставления финансовых гарантий;
- привлечение большого количества инвестиций;
- увеличение объемов производства, увеличение экспорта и поиск экспортных рынков.

Эффективной деятельности украинских компаний на внешнем рынке препятствует сложный комплекс негативных факторов торгово-политического и структурно-экономического плана. Их преодоление требует системного подхода и станет возможным в случае осуществления коренных структурных

преобразований в украинской экономике, качественного улучшения ее государственного регулирования.

Святна В.В.
НТУ «ХП»

ПОШУК УКРАЇНОЮ СТРАТЕГІЇ “БЛАКИТНОГО ОКЕАНУ”

Сучасний стан ринкового середовища формується під впливом низки факторів, серед яких можна виділити: глобалізаційні процеси, технологічні перетворення, лібералізація засобів регулювання, поява нових ризиків та зростання конкуренції. Основним важелем впливу на підприємства, що заставляє їх рухатись вперед, є конкуренція, яка постійно точиться в середині певної галузі економіки, змушуючи їх постійно оглядатися одне на одне з метою щось скопіювати або вкрасти, щоб в кінцевому підсумку не залишитися позаду. Кожне підприємство хоче відірвати більший шматок покупців, щоб залишитися на плаву.

Зовсім іншу точку зору висловили автори книги «Стратегія блакитного океану» Рене Моборн та Чан Кім. Вони вважають, що весь ринок можна розглядати як великий океан, який ще повністю не досліджений. Досліджена частина океану є червоною - це відомі нам галузі економіки, де точиться постійна конкуренція, де проливається кров опонентів, де більша рибина (підприємство) з'їдає іншу, тому то вона і є червоною. Друга частина є блакитною - це недосліджені простори океану (галузі економіки), своєрідні тихі гавані, де відсутня будь-яка конкуренція, оскільки не сформовані самі правила гри, яких потрібно дотримуватись. Це нові можливості, це безхмарний ринковий простір, який позбавлений будь-якого суперництва, оскільки саме ви є першопрохідцем.

Наріжним каменем стратегії блакитного океану є новація цінностей. Коли інші компанії, що застрягли в червоному океані дотримуються традиційного підходу, що полягає у знищенні конкурентів, компанії, які прагнуть з нього вирватися, повинні відкинути будь-яку конкуренцію і зробити вагомий стрибок в цінностях як для себе, так і для покупців. Тобто, підприємництво повинно перейматися саме покупцями, їхні думками, інтересами, а не тим, що відбувається в інших компаніях, які технології вони застосовують, яку рекламу.

Пошук свого «блакитного океану» наразі є актуальним для України. Наша держава зараз на роздоріжжі шляхів економіки і їй потрібні ідеї, те що може підняти її на високий рівень. Доречними будуть слова Чан Кіма, який виступав на економічному форумі в Києві в листопаді 2019 року: “ Вам потрібна ідея, яка

буде вас відрізняти від конкурентів. Тільки тоді ви зможете зробити перехід від “червоного океану” – вашого конкурентного середовища – до “блакитного океану”, де ви самі будете формувати оточення, виховувати свого споживача і заробляти більше грошей”. Такими ідеями можуть бути «зелена» енергетика, інвестиції в інфраструктуру, розвиток освіти. Обравши пріоритетні напрямки розвитку, Україна зможе наздогнати провідні країни світу.

На панельній дискусії, на якій виступали міністр економічного розвитку України Тимофій Мілованов, генеральний директор ДТЕК Максим Тимченко, бізнесмен та засновник Ufuture Investment Group Василь Хмельницький, Чан Кім зазначив, що “блакитний океан” для України – це реальність, яку можна досягти за два роки. В той час, коли представники з України сказали, що для досягнення такої стратегії нашій державі потрібно більше 10-ти років. Однак всі учасники дискусії дійшли до єдиного висновку: потрібна чітка стратегія і креативні ідеї. Таким чином Україна підніме свою планку і стане на рівні з провідними країнами світу.

На наш погляд, українська економіка повинна сформулювати чітку “стратегію блакитного океану”, це дасть їй новий підхід, нові можливості, ідеї та технології. Україна досягне значного зросту, розвиваючи власне виробництво, інноваційні проекти, економічну освіту, чим покращить інвестиційний клімат, залучить підтримку міжнародних партнерів.

Тверська Я.М.
НТУ «ХП»

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ: ВАГОМІСТЬ ТА ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В КОНКУРЕНТНИХ УМОВАХ

Актуальність даної теми полягає у все більшій глобалізації економіки, зростанні конкуренції, розширенні міжнародної співпраці, нестабільності як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємств, що обумовлює необхідність адаптації менеджменту до нових умов [1], удосконалення системи внутрішнього контролю задля підвищення ефективності діяльності підприємств.

Вагомість внутрішнього контролю визначається його здатністю забезпечувати реалізацію соціально-економічних завдань, що ставляться підприємством, а також ефективно використовувати фінансові та інші види ресурсів на основі дотримання принципу законності.

В умовах обмеженості ресурсів для забезпечення зниження ризиків

втрати активів, підтвердження достовірності фінансової звітності доцільним є використання ризик-орієнтованого підходу. Даний підхід має стати невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю вітчизняних підприємств, що організовують контроль за традиційною схемою [2].

Будь-які господарські процеси та операції, що відбуваються на підприємстві, є об'єктами внутрішнього контролю – плани розвитку підприємства, його стратегії, бюджети, управлінські рішення, надходження та використання інвестицій тощо [3].

Внутрішній контроль є одним з небагатьох доступних і в той же час недооцінених видів контролю, правильність використання методології якого може сприяти підвищенню ефективності діяльності підприємства. Тому у функціонуванні ефективної системи внутрішнього контролю повинні бути зацікавлені перш за все керівники та власники підприємств.

Сучасний стан організації внутрішнього контролю вітчизняних підприємств далеко не ідеальний, в результаті чого підприємства терплять банкрутства. Створення та розвиток системи внутрішнього контролю є однією із основних умов становлення правових взаємовідносин між різними економічними суб'єктами. Основна перевага такого контролю полягає в тому, що він забезпечує дієвий контроль діяльності підприємства при збереженні комерційної таємниці і дотримання законних інтересів при здійсненні господарської діяльності. Це дозволяє отримувати конкурентні переваги та удосконалювати самоорганізацію [4].

Таким чином, раціональна організація внутрішнього контролю необхідна для досягнення бажаних показників ефективності, запобігання нераціональному використанню ресурсів, уникнення нанесення шкоди репутації компанії і пов'язаних з цим наслідків, удосконалення самоорганізації та отримання переваг над конкурентами.

Література: 1. Дяченко Т. А. Особенности разработки стратегий фирм в условиях глобализации / Т. А. Дяченко // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ" : сб. науч. тр. – Харьков : НТУ "ХПИ", 2006. – № 2 (1). – С. 71-74. 2. Савченко Р.О. Організація системи внутрішнього контролю на основі ризик-орієнтованого підходу / Р. О. Савченко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - 2013. - Вип. 2. - С. 296-302. 3. Максимова В. Ф. Реалізація стратегії підприємства в системі контролю та аудиту / В. Ф. Максимова // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - 2012. - Вип. 39. - С. 89-93. 4. Савченко Р. О., Савченко Н. М., Дем'янюк І. В. Внутрішній контроль: проблеми та перспективи. Ефективна економіка. 2019. № 9. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7288> (дата звернення: 21.11.2019).

КРОКИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Сучасна Україна йде шляхом становлення демократичною державою, і важливим фактором такого розвитку є розвиток громадянського суспільства. Зараз йде підвищення ролі звичайних громадян та їх добровільного об'єднання в усіх галузях життєдіяльності суспільства – економічної, політичної, соціальної, духовної. Вже сформовані органи влади різного рівня, але вони поки що демонструють неспроможність вивести країну із системної кризи, а тому зрозумілим є динамічний процес відчуження громадян від держави, влади і політики. Ця обставина підкреслює необхідність наукових розробок ролі держави та громадянина у цьому процесі.

Основна частина. Гегель дає таке визначення громадянського суспільства: «Громадянське суспільство — це система інститутів і відносин, яка знаходиться між сім'єю і державою, це сфера задоволення потреб індивіда, яка ґрунтується на праці і власності, і містить у собі протиріччя багатства і злиденності.» Для становлення громадянського суспільства в Україні необхідною є реструктуризація самого суспільства. Понад 85 відсотків населення країни займають положення нижче середнього класу й існує в умовах крайньої невизначеності та невпевненості. Через несформованість середнього класу, розшарування суспільства на багатих і бідних переважає принцип сили, а не принцип права. Головним питанням є те, як можна узгодити зростаюче прагнення до рівності та ідеал свободи кожного окремого члена спільноти. Найважливішими кроками на цьому шляху, на мою думку, будуть: максимальне розширення сфери судового захисту прав та свобод особистості, формування поваги до права та закону шляхом з'ясування та допомоги вирішення побутових проблем громадян до того часу поки ці проблеми не призвели до жахливих наслідків, підвищення політичної культури населення, надавши людям необхідні знання, якими вони зможуть спокійно володіти в побутовому житті, подолання явищ соціальної пасивності, що можливо завдяки створенню умов для найповнішої реалізації соціального потенціалу людини й суспільства, виховання здорового патріотизму та поширення свободи інформації та гласності завдяки допомозі ЗМІ, які будуть мати достатній захист і можливості, та покаранню за обмеження цієї свободи та залякування.

Важливою рисою правового зв'язку демократичної, правової держави має

бути визнання принципу служіння держави громадянському суспільству і спрямування своєї діяльності на забезпечення рівних можливостей для всіх його членів як основи свободи і соціальної справедливості.

Висновки. Громадянське суспільство як тип суспільної організації утворюється для захисту прав і свобод своїх членів, у тому числі і держави. Сама ж держава є інститутом здійснення публічної влади й механізмом забезпечення безпеки, добробуту, правового захисту прав і свобод громадян. Формування правосвідомості особи створює умови, за яких у людини з'являється тільки позитивне ставлення до права. Лише правильне виховання кожного окремого суб'єкта правових відносин приведе до створення ідеалу правового суспільства.

Шинкаренко М. О.
НТУ «ХП»

КРИПТОВАЛЮТА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У сучасному світі поширення набуває криптовалюта як платіжний засіб за надані товари або послуги. Тому питання розширення сфери використання криптовалюти є дуже актуальним як для всього світу, так і для України.

Криптовалюта – цифрова грошова одиниця, що не має фізичного вираження, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні і застосуванні різних криптографічних методів захисту. Основні переваги криптовалюти полягають в тому, що її дуже складно підробити, бо кожній одиниці криптовалюти присвоюється свій індивідуальний код; вартість криптовалюти визначається вартістю витраченої на створення одиниці валюти електроенергії та попитом на цю криптовалюту; тільки за наявності доступу до приватного ключа власника криптовалюти, кошти, що зберігаються у приватному електронному гаманці, можуть бути примусово заморожені або вилучені. Але, з іншого боку, серед значних недоліків є те, що криптовалюта завжди знаходиться під загрозою хакерської атаки, а також не вимагає участі посередників у своїх операціях, через що не може контролюватися комерційними або державними банками.

Криптовалюта офіційно легалізована та її правовий статус зазначено в таких країнах, як: США, Японія, Канада, Австралія, Велика Британія, Сінгапур, Швейцарія, Естонія, Данія, Південна Корея, Швеція, Нідерланди, Фінляндія (за даними інформаційного медіа-ресурсу HowMuch.net). В Україні використання криптовалюти офіційно не заборонене, але її правовий статус досі залишається не визначеним. Зараз у підприємницькій діяльності існують великі ризики,

пов'язані з використанням операцій з криптовалютою, оскільки держава не визначає для українських підприємців чіткого закону, який регулює дані операції. Не зважаючи на це, підприємці йдуть на цей ризик, і вже сьогодні в Україні існує багато кафе, магазинах та інших розважальних та сервісних закладів, в яких можна розрахуватися за надані послуги криптовалютою (наприклад, у Ukrainian iPhone Service, кав'ярнях «Kava Like», на сервісі пошуку репетитора з іноземних мов «Preply»). Міністерство цифрової трансформації України планує вже у наступні 2-3 роки легалізувати діяльність з майнінгу (тобто процесу отримання винагороди у одиницях криптовалюти за підтвердження транзакцій всередині комп'ютерної мережі, за допомогою використання певних обчислювальних алгоритмів та параметрів) криптовалют. В уряді України одними з пріоритетних завдань вважають затвердження міжнародних рекомендацій відносно зменшення можливих негативних наслідків від легалізації криптовалют, і розробки та введення способів оподаткування у сфері використання та проведення операцій з криптовалютами.

Таким чином, можливо зробити певні висновки, відносно перспектив щодо офіційного визнання в Україні криптовалюти як платіжного засобу. Залучення України до міжнародних криптовалютних бірж допоможе зробити країну конкурентоспроможною на світовому ринку віртуальних активів, а також залучити нові іноземні інвестиції. Таким чином, необхідно створення певних законів для регулювання її обігу на державному рівні, задля попередження правопорушень, пов'язаних з даним видом валют, та забезпечення її безперебійного функціонування в фінансовій системі.

Шкурка В.А.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

МОДЕЛЬ «П'ЯТИ СИЛ ПОРТЕРА» ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ БІЗНЕСУ НА ПРИКЛАДІ КОМПАНІЇ NINTENDO

Тема дослідження функціонування бізнесу, а тим більше його оперування на міжнародній арені є надзвичайно актуальною в сучасному глобалізованому світі. Використання даної моделі для аналізу українських компаній може відіграти важливу роль у процесі їх виходу на міжнародний ринок. Модель «П'яти сил» Портера є одним із найбільш критичних засобів аналізу будь-якого бізнесу. Портер називає ці сили «мікросередовищем», протиставляючи йому велику кількість факторів, включених у термін «макросередовище». Макросередовище складається з тих сил, які впливають на здатність компанії

до обслуговування власних клієнтів і отримання прибутку. Зміна в будь-якій із сил «мікросередовища» зазвичай вимагає, щоб компанія переглянула своє місце в галузі і на ринку. Достатня привабливість галузі не означає, що будь-яка компанія в ній буде отримувати однаковий прибуток. Компанії повинні так застосовувати свої ключові компетенції, бізнес-моделі або збутові мережі, щоб отримати прибуток більший, ніж у середньому в галузі.

«Аналіз п'яти сил Портера» включає в себе три сили «горизонтальної» конкуренції: загроза появи продуктів-замінників, загроза появи нових гравців, рівень конкурентної боротьби, та обидві сили «вертикальної» конкуренції: ринкова влада постачальників і ринкова влада споживачів.

Важливо дослідити кожен з п'яти сил.

1. Ринкова сила постачальників – Середня:

- існує залежність від виробників зі сторони, що виробляють ключові компоненти або збирають готові продукти;
- постачальники обладнання працюють також і з іншими технологічними фірмами;

Важливо також брати до уваги, що майже всі постачальники хочуть працювати на фірму «Великої Трійки» - Нінтендо, Соні чи Майкрософт, проте мова йде не тільки про постачальників обладнання, до якого входять різні кабелі, пластикові корпуси для продуктів, які фактично не є ключовим елементом у дослідженні ринкової сили постачальників. До уваги також треба брати самих розробників ігор.

2. Ринкова влада споживачів – Середня:

- консолі мають досить короткий життєвий цикл та знаходяться під впливом переваг, які надають споживачі;
- існує чітка кореляція між продажами консолей та випуском надзвичайно популярних ігор, що є ексклюзивними для них;

Споживачі постійно мають купувати нові консолі через їх короткий життєвий цикл, що значить, що вони у якомусь сенсі мають справу з цілями компанії, проте в той же час, практика показує, що вони є досить вірними.

3. Загроза появи продуктів-замінників – Середня:

- велика кількість різних форм розваг;
- розвиток прямих замінників консолей: смартфонів та комп'ютерів;
- можливість завантажувати ігри збільшує використання різних пристроїв, окрім консолей «Великої трійки»;

Загроза появи товарів-замінників також є однією з ключових ідей, фактично тут йдеться про загрозу того, що споживач знайде щось інше, на що буде витрачати свій час та гроші. Останнім часом дійсно з'явилося багато замінників, особливо з розвитком мобільних технологій, що використовуються

в смартфонах. Проте існують також і портативні консолі, такі як, наприклад, Gameboy та Nintendo DS, які є досить успішними у даній сфері.

4. Рівень конкурентної боротьби – Високий:

- головні конкуренти є дуже схожими за розмірами та вагомістю на ринку: Соні, Майкрософт та Нінтендо є головними гравцями в цій сфері ринку на сьогодні з приблизними частинами ринку: 56%, 27% та 17% відповідно в США та 67%, 19% та 13% у всьому світі;

- розвиток індустрії є низьким та ринок є зрілим зі сформованими головними виробниками ігрових консолей;

- постійний випуск і продаж нових відеоігор, щоб спонукати використання консолей;

- теорія щодо важливості випуску ігор є актуальною з випуском нових поколінь консолей. Це можна чітко спостерігати між Соні та Майкрософт, які постійно суперничають за найбільш популярні ігри;

5. Загроза появи нових гравців – Низька:

- наявні великі гравці встановили відомі бренди та продукти;

- через високу конкуренцію між наявними гравцями, вони можуть агресивно реагувати, якщо будуть з'являтися нові;

- виробництво консолей вимагає великого стартового капіталу;

- домінуючі компанії в даній сфері вже сформували бази своїх споживачів, тому новим гравцям дуже важко знайти свою частину на цьому сегменті ринку;

- вхід можливий, адже як Соні так і Майкрософт проникли в даний сегмент ринку ще в 90-х, проте з допомогою своїх материнських компаній.

Виходячи з аналізу моделі «П'яти сил» Портера, консольна галузь не така приваблива для консольних фірм. Хоча попит у галузі високий і ринок має високий потенціал до розвитку, проблемою є існуюча на ринку олігополія.

Підсумовуючи, слід зазначити, що завдяки тому, що модель «П'яти сил» Портера надає можливість визначити рівень конкурентоспроможності бізнесу на ринку та є досить комплексним інструментом для цього, вона може бути використана для аналізу не тільки тих українських компаній, що оперують на міжнародному ринку, та тих, що знаходяться в процесі входження на нього, але й тих, що діють на національному ринку. Конструктивний аналіз є важливим для підвищення конкурентоспроможності бізнесу та його реструктуризації, що в свою чергу впливає на покращення економічного стану країни в цілому.

СЕКЦІЯ 6.

СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ.

Архіпов С.М.
ВІТВ НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Розглядаючи загальні сучасні принципи політичної соціалізації особистості в українському суспільстві, зазначимо наступне.

По-перше, під час соціально-політичних трансформацій існує висока вирогідність процесу порушення спадкоємності стосовно передачі принципів політичної культури від одного покоління до наступного. Адаптуючись до сучасних глобальних викликів, старшому поколінню характерен процес де- і ресоціалізації, а молодому – звичайний процес політичної соціалізації.

По-друге, під час політичної адаптації українське суспільство характеризується як хаотичне, що значно ускладнює засвоєння та усвідомлення особистістю соціально-політичних законів, ролей, функцій.

По-третє, перехід суспільства від одного до іншого соціально-політичного стану призводить до високого рівня маргіналізації соціальних груп та політичних інститутів, руйнуванню цінностей, моральних, культурних, історичних зв'язків.

Сучасні політологічні концепції сутність політичної соціалізації розглядають з позиції взаємодії влади та індивіда, який виступає як суб'єктом, так і об'єктом політичної системи. Для українського суспільства характерен біполярний принцип. З одного боку, під впливом глобальних дій особистість бажає мати активну соціально-політичну позицію, але кризовий стан всередині суспільства розглядає особистість як пасивний об'єкт маніпулятивних впливів з боку владних структур. З цього боку традиційні форми та засоби політичної соціалізації особистості є малоефективними. Характерною ознакою виступає те, що глобалізація уніфікує всі інститути, що призводить до кризи самоідентифікації особистості. Також процеси політичної соціалізації під час світової глобалізації ускладнюються політичними конфліктами, економічною нестабільністю, різким спадом життєвого рівня тощо.

В такому випадку особистості, яка бажає мати активну громадянську позицію необхідно помножувати знання стосовно соціальних, моральних, релігійних, політичних, економічних, юридичних цінностей суспільства, чітких орієнтацій в політичному полі, різноманітних факторів адаптації до соціально-політичної системи держави.

Атанасова О. А.
НТУ «ХП»

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Одним з глобальних явищ та складових світової системи господарювання є міжнародна трудова міграція. Це явище виникло дуже давно і розвивалося одночасно із людством. На сьогоднішній день усі держави світу, в тій або іншій мірі, задіяні у світових міграційних процесах. Одночасно країна може виступати реципієнтом, тобто отримувати трудові ресурси, і донором – надавати ресурси. Дослідженням цього явища займалася велика кількість науковців, зокрема В. Шелюк, Н. Проскура, В. Макар, О. Малиновська, А. Гайдуцький, Т. Камінська [1]. Але, не дивлячись на те, що наукові праці вже відобразили немалу кількість важливих аспектів міжнародної міграції, сучасні тенденції міграційних процесів в Україні все ще потребують глибокого дослідження. Молодь, тобто населення у віці від 14 до 35 років, все частіше робить свій вибір на користь працевлаштування за кордоном, що спричинює втрату трудових ресурсів та «відтік мізків». Це зумовлює актуальність даного дослідження.

Метою є розкриття поняття трудової міграції та визначення основних причин, за яких молодь покидає країну.

Проблема зовнішньої міграції є актуальною та вкрай гострою для сучасної України. Рівень негативних наслідків дуже суттєвий, адже існує загроза втрати якісної робочої сили, а також людського інтелектуального потенціалу. Це може відбуватися через те, що тимчасова трудова міграція часто призводить до зміни постійного місця проживання, тобто населення залишається жити і працювати за межами рідної країни.

Щоб більш детально розглянути цю проблему, слід зрозуміти, що саме називається трудовою міграцією. Відповідно до Закону України «Про зовнішню трудову міграцію», трудова міграція — це переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування. Простіше кажучи, це переміщення працездатної особи з метою працевлаштування на певний термін [4].

Українські мігранти загалом обирають такі країни як Польща та Російська Федерація оскільки там є вільний ринок праці, на якому кожен охочий може знайти роботу, відносна свобода пересування, велика кількість зв'язків, друзів, що вже там перебувають.

Міграція молоді не є відірваною від міграційних процесів загалом. Економічні причини є головними чинниками, які змушують українську молодь покидати рідну країну у пошуках кращого життя. Загалом це низький рівень заробітної плати, значний рівень безробіття та нестабільність розвитку економіки [3]. Проте є й позитивні моменти міграції молоді. Наприклад:

- додаткове спрямування значних фінансових потоків в економіку України;
- зниження напруження на вітчизняному ринку праці та зменшення зареєстрованого і прихованого безробіття;
- розширення можливостей зайнятості для економічно активного населення України [2].

Таким чином можна зробити висновок, що масштаби зовнішньої трудової міграції вказують на недосконалість соціальних ліфтів, що сформувалися в українському суспільстві, а також на недостатні умови для самореалізації населення. Зростаюча кількість молоді, що виїжджає за кордон у пошуках роботи, а також перехід тимчасової трудової міграції на постійну, є доказом цього. Важливо вирішити економічні проблеми в країні, щоб зменшити кількість емігрантів та знизити рівень безробіття.

Список джерел інформації:

- 1) Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз [Текст]: монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. - Х. : Право, 2010. - 448 с.
- 2) Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка. – К.: РВПС України НАН України, 2002. – 206 с.
- 3) Мельник Т. М., Лошенюк О. В. Вплив міжнародної трудової міграції на економіку України. Бізнес Інформ. 2016. № 12. С. 29–35.
- 4) Міграція робочої сили // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. — Т. 3 : К — М. — 792 с.

Белєвцов В. В.
ХНУРЕ

УВЕЛИЧЕНИЕ ЭМИГРАЦИИ КАК СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА

Украинское общество в последние года переживает небывалый всплеск эмиграции, которая влияет на все стороны жизни страны сейчас и будет иметь существенные последствия в развитие государства в будущем. Мы хотим проанализировать причины текущей ситуации, выделить её позитивные и негативные последствия, рассмотреть возможные варианты решения.

Украинское общество с получением независимости в 1991 году открыло для себя новые варианты путей своего развития. Находясь в составе СССР жители Украины не сталкивались с добровольной эмиграцией, она была попросту запрещена (максимально ограничена). Такие вынужденные перемещения, как эвакуация населения в период Второй Мировой Войны, либо же насильственные депортации советской властью представителей как национальных меньшинств, проживающих на территории УССР, массовые ссылки в лагеря «неугодных» режиму к эмиграции не имеют отношения. Такое положение дел резко изменилось с обретением Украиной независимости, когда ее граждане начали массово покидать территорию родной страны в поисках лучшей жизни. Первая волна эмиграции прошла в первые 5-7 лет независимости, вторая активно происходит сейчас и началась с 2014 года. Стоит отметить, что такое положение дел, когда страну покидает большое количество интеллигенции и представителей рабочих профессий, не является чем-то исключительным в рамках мировой истории. Подобное переживали практически все развитые страны мира, например, Польша в период «Великой эмиграции» после 1830 или Франция времён Великой французской революции.

В качестве же основных причин, по которым коренное население Украины предпочитает покинуть страну, следует выделить следующие: 1) Революция Достоинства 2013-2014 г., в результате которой к власти пришло правительство, которое по мнению большого количества граждан не сумело справиться с послереволюционными последствиями в виде инфляции и ухудшения уровня жизни; 2) несоответствие ожиданий людей и реальности объема, качества и скорости проведения обещанных реформ во всех сферах жизни; 3) военная агрессия Российской Федерации (с марта 2014 по наше время) и аннексия территории Автономной Республики Крым (начало 2014). Если второе украинцам удалось пережить малой кровью, то война на востоке страны забирает огромное количество ресурсов государства и общества. Ряд мужчин призывного возраста покидают пределы страна в связи с тем, что не желают участвовать в войне, быть мобилизованными или призванными в армию, т.к. разочарованы в ходе осуществляемых реформ, не чувствуют, что отстаивают интересы государства, стремящегося к благополучию своих граждан, к соблюдению законности и порядка, а не действующего в интересах богатого меньшинства; 4) в целом низкий уровень жизни в стране,

разочарование в том, что в ближайшем будущем произойдут изменения к лучшему; низкий уровень заработной платы, связанный с инфляцией и резким падением уровня ВВП страны, оттоком денежных масс и снижением инвестиций во все сферы экономической жизни в первые годы послереволюционной обстановки. Это привело к тому, что работоспособное население предпочло покинуть пределы Украины в поисках лучших условий труда. Основными направлениями трудовой эмиграции из Украины стали страны Европы, в большей мере Польша и Чехия, и Российская Федерация, не смотря на ее воинственное отношение к Украинскому государству; 5) появление вынужденных переселенцев с оккупированных восточных регионов, которые потеряв жилье и работу ищут возможности заработка и трудоустройства; 6) катастрофическое положение Украины в сфере борьбы с коррупцией. Украина уже долгие годы является лидером в европейском регионе по уровню коррупции, что ведет к разочарованию в политической системе в целом; как следствие нарастают негативный проявления в работе таких жизненно важных структур, как система образования, здравоохранения, полиция, судебные органы, люди чувствуют себя незащищенными и не уверенными в завтрашнем дне; 7) упрощение загранпоездки, введение безвизового режима для украинцев позволило тем людям, кто никогда не был за рубежом поехать туда, познакомиться с культурой и в дальнейшем рассматривать эти страны как возможное место работы и жительства; 8) ускорение миграционных процессов во всем мире, связанных с глобализацией, освещение в интернете проблем, связанных с ней и путей их решения, смягчение ситуации адаптации в другой стране благодаря сообществам эмигрантов.

В то же время на территорию Украины каждый год въезжает большое количество иммигрантов как из стран постсоветского пространства, так и из государств, не имеющих границ с Украиной, либо общего исторического прошлого. Многие из них являются выходцами из стран, развитых еще меньше, чем Украина. Это приводит к тому, что коренное население, которое подвержено тенденции старения – замещается. Иммигранты готовы работать за меньшую зарплату, но не имея образования они не занимают рабочие места тех, кто эмигрировал. темпы развития экономики замедляются. Негативные последствия роста эмиграции: потеря высоко квалифицированных кадров, на образование и развитие которых государство потратило средства; потеря дисциплинированных и высококвалифицированных представителей рабочих профессий; «утечка» молодых и рост числа одиноких стариков. К плюсам эмиграции можно отнести следующее: эмигранты, как правило, оказывают материальную помощь своим оставшимся в Украине членам семьи, что

пovskyшаєт рівень і якість їх життя; приобретає сучасний досвід і навички в ситуації повернення на батьківщину колишні емігранти вносять інноваційні моменти в наше суспільство.

Основні заходи рішення проблеми: введення контрактної добровільної армії, реальна активна боротьба з корупцією, проведення радикальних якісних реформ во всіх сферах життя по «західному» зразку, зниження податкової навантаження на всі види бізнесу, залучення іноземних інвесторів, ведення більш активної дипломатичної політики в світі, пошук шляхів співпраці з іншими країнами для спільного припинення військової агресії Російської Федерації.

Бігдан Е. О., Тімоніна К.О., Чернявська О.В.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ВПЛИВ МОВНИХ ПОМИЛОК НА ІМІДЖ РЕКЛАМИ

Вже зовсім не секрет, що реклама – двигун прогресу, більш того, креативна реклама – це записка успішної долі товару або послуги. Наразі в світовій і вітчизняній рекламній практиці застосовуються різні методи та засоби креативності, але не всі вони є дієвими, а навіть, навпаки, шкодять рекламі. Відомий американський рекламист Девід Огілві казав: «Існує думка, що будь-яка реклама – це двигун торгівлі. Не будь-яка! Погана реклама не двигун, а гальмо» [2]. Закцентуємо увагу на тому, як помилки в рекламі впливають на формування іміджу реклами. Важливість і необхідність вирішення цієї проблеми полягає в тому, що помилки настільки поширені явище в українській рекламі, а багато рекламистів допускають одні й ті самі помилки, або взагалі відносяться до цього явища з позитивним забарвленням. Актуальність цієї теми наразі дуже зростає. Це пов'язано, по-перше, з прийняттям нового закону про мову, оскільки реклама є публічним засобом масової комунікації. Також в аспекті медіа грамотності – критична оцінка будь-якого повідомлення, в якому мовна грамотність займає не менш важливе місце. Третьою складовою актуальності назвемо потребу в підтримці, розвитку і популяризації української мови, яка, на нашу думку, не можлива без правильного і грамотного написання рекламних текстів зокрема.

Реклама – це «інформація поширена будь-яким способом, в будь-якій формі і з використанням будь-яких засобів, адресована невизначеному колу осіб та спрямована на привертання уваги до об'єкта рекламування, формування або підтримка інтересу до нього і його просування на ринку»[1].

Також варто зазначити, що формування рекламного іміджу є дуже важливою стратегією в умовах постійно зростаючої конкуренції. В очах споживачів продукції, клієнтів, читачів газет і журналів, телеглядачів та радіослухачів зовнішній імідж організації, що пропонує свої товари та послуги, повинен бути привабливим. Тобто важливим є як імідж замовника реклами (рекламодавця), так і рекламоносія.

Небажання «зайвих» витрат переважно заважає робити якісний рекламний продукт. Саме тому ми отримуємо безліч прикладів з помилками. Наприклад, всім нам відомі та поширені «самі низькі ціни», або «знає де дешевше»; «вартість дорослого абонементу – 450 грн, вартість дитячого – 350 грн»; «не відходячі від каси»; «оформити на місті», «не нагромаджуємо», «сжаті строки» та інші подібні кальки з російської мови. В сучасній рекламі все частіше зустрічаються слова іншомовного походження, з правильністю написання яких, виникає не менше проблем: «ділерська компанія», «холдінговий центр» тощо.

Варто зупинитися також ще на одному цікавому і важливому аспекті. Часто мовні помилки допускаються навмисно, з метою привернення у такий спосіб уваги покупця до товару. Слід визнати, що навмисні помилки дійсно привертають увагу грамотних людей, але де впевненість, що саме ці помилки не спричинять, за собою масові хвороби мови і не будуть впливати, на мовний образ суспільства в цілому? Навіть, якщо казати про помилки, як прийоми залучення уваги до рекламованого товару / послуги, то варто зазначити, що мовні ігри в рекламних текстах виявляються (свідомо чи несвідомо) скоріше розхитуванням сталих норм мови, а реклама, в гонитві за оригінальністю, а в більшості випадків через неграмотність їх укладачів – потужним дезорієнтатором в мовних нормах. Отже, існує нагальна потреба в збільшенні уваги з боку всіх суб'єктів рекламної діяльності до кінцевого продукту, підвищенні компетентності та відповідальності рекламодавців, коперайторів і редакторів більше звертати увагу на лексику, семантику і граматику рекламних повідомлень, а також обов'язково внести відповідні правові зміни.

Таким чином, реклама як соціокультурний феномен має велику силу впливу на масову свідомість і поведінку людей, використовуючи вербальні та невербальні засоби. Нажаль, помилки в рекламі є досить поширене явище в Україні. Необхідно пам'ятати, якою б яскравою і стильною не була реклама, втім через лексичні, стилістичні, семантичні і мовні помилки вона втрачає свою привабливість та переконливість, більш того – шкодить іміджу як рекламіста, так і замовнику рекламованого товару (послуги). Також важливо продовжувати досліджувати цю проблему, порівнюючи онлайн і офлайн рекламні практики.

Список джерел інформації:

1. Мезенцев Е. А. Реклама в коммуникационном процессе [Текст] / Е. А. Мезенцев. – Омск: Изд-во ОмГТУ, 2007. – 64 с.

2. Огилви Д. Огилви о рекламе / Девид Огилви., 2012. – 239 с.

Борченко М.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ЖІНОЧЕ ЛІДЕРСТВО ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Лідерство є невід'ємною характеристикою соціальної групи. Лідери зазвичай є еталонами індивідуальної поведінки. Але існують багато стереотипів, щодо лідерів жіночої статті в економічній, політичній та інших галузях суспільного життя. В сучасному світі позиції жінок-лідерів деякі люди виносять як мірило демократичності влади або як «декоративний елемент» владних структур. Тобто гендерна ознака привалює перед визначенням ознак лідера як такого. Саме тому питання гендерних аспектів лідерства є дуже актуальним та потребує глибокого наукового вивчення.

Лідер – це індивід, що є суб'єктом соціальних відносин та має певні якості впливу на інших, вирішення питань задля задоволення інтересів групи. Багато науковців у своїх роботах зверталися до поняття лідерства, наприклад, Макс Вебер, Гюстав Лебон, Габріель Тард, Зігмунд Фрейд та інші. Але в своїх концепціях лідерства вони не розглядали, або негативно ставилися до жіночого лідерства, що було обумовлено культурою часу в якому вони жили та працювали.

Змінилося час, змінилось ставлення до жіночого лідерства. У сучасному світі активно проводяться дослідження гендерних аспектів лідерства. Серед них дослідження Українського центру суспільних даних та ГО «Ліга ділових та професійних жінок України» в рамках проекту Програми розвитку ООН в Україні щодо жінок та чоловіків на керівних посадах, що було проведено у вересні 2017 року. Це дослідження акцентувало увагу на нерівному доступі жінок до економічних ресурсів, дискримінації жінок на ринку праці, непропорційному навантаженні, низькому рівні участі жінок у прийнятті рішень, насильство до жінок та непропорційний вплив на жінок зміну клімату тощо.

Дослідження констатує наявність певного гендерного дисбалансу серед керівників організацій на користь чоловіків, серед фізичних осіб-підприємців ситуація є більш позитивною на користь жінок. Така ситуація може бути пов'язана з нижчою економічною активністю жінок. Існує певний перелік галузей, що керуються майже повністю чоловіками чи жінками, наприклад, фемінна освіта та маскулінні транспорт, будівництво та сільське господарство. Але чоловіків-керівників у «жіночих» галузях більше, ніж жінок на

керівничих посадах у «чоловічих» сферах. Також існують гендерно-нетральні галузі: роздрібна торгівля для фізичних осіб, готельний та ресторанний бізнес, професійна наукова та технічна діяльність та мистецтво, спорт, розваги та відпочинок [1].

Дослідження гендерних аспектів лідерства показало, що в економічній та політичній сферах представництво жінок-лідерів не достатньо виражено.

Якщо говорити про жіноче лідерство у політичній сфері ситуація не на їх користь. Про це свідчать наступні тенденції: жінок в українському парламенті менш чоловіків. Політика вважається маскулінною галуззю, тому пояснюють частіше відсутність жінок лідерів у політиці традиціями суспільства та зайнятістю жінок побутовими справами та дітьми. Хоча у той самий час до жінок – політичних лідерів ставляться навіть з більшою довірою, аніж до чоловіків.

Отже, говорячи про жіноче лідерство треба відмітити вплив гендерних стереотипів, зокрема на соціальні конструкти (роль, статус та інше), що формують певну суспільну уяву. За цими стереотипами й зараз жінки є базисом у традиційному розумінні фемінних галузей. Говорячи про тенденції розвитку, слід зазначити, що на сьогодні жіноче лідерство є недостатньо вивченим феноменом, що потребує подальшого наукового аналізу. Але вже на сьогодні добре зрозуміла гострота проблеми прояву фемінності на керівних посадах. З епохою фемінізму людство зробило великий крок вперед до культу за рівні права між усіма гендерами.

Список джерел інформації:

1. Синиціна Л. М. Гендерні стереотипи в соціокультурній реальності // *Magister Dixit*. 2013. №1. – С. 12-19

Вецу Н. М.
НТУ «ХПІ»

КОНФЛИКТ «РУКОВОДИТЕЛЬ – ПОДЧИНЕННЫЙ»

Каждый руководитель заинтересован в том, чтобы конфликты в его рабочем коллективе разрешались своевременно и на ранних стадиях. Для этого в процессе профессиональной деятельности руководителем правильно должна выбираться стратегия поведения, главным средством реализации которой выступает стиль общения.

Одним из самых конфликтных звеньев в коллективе является звено «начальник – подчиненный», на которое приходится более 50% межличностных конфликтов в различных организациях. Причинами таких конфликтов чаще всего называют:

- 1) неравномерное распределение служебной нагрузки;
- 2) плохое исполнение обязанностей,
- 3) низкое качество результатов деятельности;
- 4) негативные отношения, чувства неприязни и несправедливости;
- 5) вмешательство руководителя в работу подчиненного;
- 6) превышение служебных полномочий руководителем и т.д.

В этих конфликтах чаще инициатором конфликта является руководитель и только в 10% конфликтных ситуаций руководителю удается достигнуть разрешения конфликта и нормализовать межличностные отношения с подчиненным.

Это можно объяснить личностными качествами руководителя, связанными с их деформацией и появлением в структуре личности жестких стереотипов, отражающих неверное восприятие организации и себя как руководителя в ее организационной структуре, что влияет на поведение в конфликтной ситуации.

Так же, часто руководитель не учитывает множество психологических и социально-психологических факторов: сложности и противоречия в реализации социальных ролей, осознанных установок, из различия типов темперамента.

Конфликт между руководителем и подчиненным оказывает негативное влияние на психологическое состояние участников конфликта, взаимоотношения между ними и в конечном итоге на эффективность совместной деятельности, поэтому необходимо проводить работу по предупреждению и разрешению конфликтов.

Исследователи отмечают, что после позитивного разрешения конфликтной ситуации у руководителя и подчиненного значительно улучшается качество работы.

Головінова Н. Ю.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

АНАЛІЗ РЕЛІГІЙНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ КРІЗЬ ПРОЦЕСИ (ДЕ)СЕКУЛЯРИЗАЦІЇ

Не дивлячись на різні упередження, в період науково-технічного розвитку, суспільство залишається у тісному взаємозв'язку з релігією. Тож проблема аналізу релігії у сучасному дискурсі в контексті генезису релігійної ситуації в Україні є перспективною. Фундаментальні знання щодо релігії присутні, як у вітчизняній соціології, так і у світовій практиці, але

непропорційно щодо напрацювань теоретичного матеріалу та емпіричних досліджень, а також в рамках теорій процесів секуляризації та десекуляризації.

Концепція секуляризації є досить поширеною. Визначають цю категорію як процес переходу від священного (сакрального) до світського (профанного) світогляду, в якому містицизм, благоговіння, страх мають поступитися місцем світським та буденним аспектам життя. Десекуляризація зворотній до попереднього процес. Важливим є те що ми притримуємося висунутій гіпотези взаємозв'язку цих не агностичних, а скоріше залежних один від одного процесів. Вони розглядаються та протікають, відповідно до робіт П. Бергера, на рівні соціальної структури (об'єктивна (де)секуляризація) та на рівні свідомості індивіда (суб'єктивна (де)секуляризація). Крізь призму цих процесів ми можемо розглядати такі сфери релігійного життя: взаємозв'язок релігійних норм і соціальних інститутів; релігійні вірування і практики; релігія і публічний простір; пов'язані з релігією зміни в субстраті суспільства, тощо.

Секулярні тенденції, які супроводжують, за думкою більшості вчених, процес модернізації та розвиток науки, не впливають на захист суспільства від цих стрімких змін. Суспільство з малою вірогідністю зможе швидко адаптуватися до змін у своїй структурі, інститутах, маргінальних групах. Якщо цього не відбувається ми можемо спостерігати і тенденції десекуляризації, тобто «повернення» суб'єктивних та об'єктивних сенсів індивіда та особистості до плоскості релігії. Найбільш затребуваною стає інтегративна функція релігії, бо вона забезпечує відчуття солідарності всередині групи та захисту.

Якщо зробити аналіз процесів секуляризації/десекуляризації в Україні історичному контексті то маємо наступне: по-перше, це пострадянська країна, яка мала період активної насильницької секуляризації та досить сучасна країна, а з іншого боку, за даними досліджень, країна з міцними релігійними традиціями, наприклад, за даними КМІС рівень релігійності в Україні впродовж 2010-2018рр. залишається досить високим і наразі становить 72% опитаних [2].

Більшість громадян визнають вплив релігії на певні аспекти суспільного життя. Так, 71% громадян вбачають роль релігії в тому, що вона “підвищує моральність і духовність людей” (найчастіше в Західному регіоні (90%), найрідше – на Сході (58%). За цим ми можемо зробити висновок, що населення потребує певного гаранту стабільності та зацікавлене у моральній та духовній складовій свого життя, та життя суспільства загалом, але при цьому рівень використання різних ритуальних практик часто не доходить і до позицій у 50% (наприклад, дослідження щодо молитов серед населення).

Насправді складно аналізувати форми прояву процесів секуляризації та тенденції змін релігійності навіть на прикладі одного із факторів, тому і сама гіпотеза (де)секуляризації має перспективи для її практичного використання і

всєбічного дослідження релігійної та соціальної реальності, уникаючи впливу крайніх положень окремо концепцій секуляризації та десекуляризації.

Список джерел інформації:

1. Гараджа В. И. Социология религии: Учеб. пособие для студентов и аспирантов гуманитарных специальностей. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2005. - 348 с.

2. Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції: 2010-2018pp. Центр Разумкова (2018p). Доступ: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Religiya.pdf

Грибушенкова А.
НТУ «ХП»

СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ НА РИНКУ ПРАЦІ

Студентська молодь – головна рушійна сила сучасного світу. Вона перебуває в центрі міжнародних, соціальних, економічних і політичних подій. Завдяки високому інтелектуальному потенціалу, мобільності та гнучкості молоді люди мають можливість впливати на суспільний прогрес, визначаючи майбутнє суспільства, держави та світового співтовариства.

Проблема студентської молоді постає особливо гостро тому, що молоде покоління найменше інтегроване в соціальні зв'язки, виявляє найменше стійкості у поглядах і поведінці. Загострюється проблема студентської молоді, зазвичай, під час кризових періодів розвитку суспільства.

Вивчення означеної проблеми зосереджувалось переважно на дослідженні дедалі нових протиріч між виробничо-необхідними потребами в конкретних професійних та соціальних якостях молодих спеціалістів та недостатнім фактичним рівнем їх підготовки до здійснення відповідних функцій. Проблемна ситуація висвітлювалась у цьому випадку як невідповідність конкретних знань, навичок та вмінь запитам і потребам виробництва.

Сьогодні Україна перебуває саме на такому етапі свого розвитку, а студентська молодь у нашій країні переживає непрості часи. Основні причини складного становища студентської молоді пов'язані з проблемами «життєвого старту»: з рівнем матеріального забезпечення і соціальної захищеності, з можливістю здобуття освіти, початком трудової діяльності, утворенням і забезпеченням сім'ї, професійним ростом, кар'єрою. Середня заробітна плата студентів є майже вдвічі нижчою, ніж середня в Україні.

Одним з перспективних напрямків залучення студентської молоді в суспільні процеси країни є забезпечення студентів робочими місцями. В умовах ринкової економіки, коли право на працю реалізується не через соціальні гарантії, а через особисту ініціативу, проблема зайнятості студентської молоді набуває особливої гостроти.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей і характеру взаємодії зайнятості студентів вищих навчальних закладів і системи формування їх професійних компетенцій.

Сучасна молодь, з одного боку, відчуває себе особливою групою суспільства, з другого - усе більше страждає від невирішеності своїх специфічних проблем. Найбільш суттєві з них такі:

- рівень освіти та матеріальний стан молоді;
- прагнення до самостійності й економічна залежність від батьків;
- професійний статус і потреби сучасного ринку праці;
- потяг до знань і необхідність працювати;
- бажання вирішувати власні проблеми самостійно та реальна участь у прийнятті управлінських рішень [1].

У житті молоді людини умовно можна виділити три основних періоди:

- період пошуку - коли молода людина сама для себе визначає та приймає рішення стосовно навчання і сфери професійної діяльності;
- період інтеграції в суспільство - пов'язаний із першими роками професійної діяльності;
- період інтенсивної творчості та продуктивної діяльності [2].

Сьогодні студенти в Україні є однією з найбільш впливових категорій населення особливо в економічних процесах. Багато студентів навчаючись на денному відділенні встигають працювати. Саме масове включення студентів у трудові процеси збільшує такі явища, як плинність текучість кадрів у незареєстровану зайнятість. Масова активність студентів на ринку праці призводить до трансформації у вимогах до роботи, знецінення праці в певних галузях. [3].

Частина студентів, що надійшли у вищі навчальні заклади, технікуми, коледжі насправді прийшли не за знаннями, а просто за дипломом про те, що вони закінчили навчання і готові приступити до роботи.

Студенти розуміють, що вони навряд чи будуть працювати за фахом бо: немає місць на ринку праці для настільки молодих фахівців, не хочуть брати через відсутність стажу роботи, маленька заробітна плата, а так само у них немає певних знань, щоб влаштуватися на хорошу та високооплачувану роботу з хорошими умовами праці.

Тому велика частина студентів з перших курсів починають працювати і підробляти там, куди беруть без досвіду роботи, певних знань і без стажу роботи в цій сфері. Цьому сприяє низький рівень життя і необхідність утримувати себе.

Основним мотивом виходу на ринок праці студенти вважають матеріальну зацікавленість. Існують і ті студенти, які зацікавлені не тільки в матеріальному доході, а й у професійному розвитку і в придбанні компетенції.

Так, у незначній кількості студентів трудова діяльність збігається з одержуваною у ЗВО спеціальністю. Адже залучення в трудову діяльність студентам допомагає не тільки опановувати ті чи інші компетенції, а й є місцем первинної трудової соціалізації.

Студенти працюють в сфері, пов'язаній як з розумовою працею, так із фізичною, однак основними сферами, де вважають за краще працювати студенти, є готельний і ресторанний бізнес, оптова і роздрібна торгівля, будівництво, ремонт житла і т. п.

При пошуку роботи студенти в основному вдаються до контактних аудиторій, тоді як державні служби мало задіяні в забезпеченні студентів роботою. Основною причиною дострокового виходу на ринок праці студенти ЗВО вказують матеріальну зацікавленість в заробітку.

Таким чином можна зробити висновок, що аналіз проблеми показав, що трудова зайнятість серед студентів - досить поширене явище. З курсу в курс зростає кількість студентів, які намагаються розпочати свою трудову біографію почати задовго до закінчення вищого навчального закладу.

Список джерел інформації:

1 Руженський М. М. Працевлаштування як форма соціального захисту населення / М. М. Руженський // Ринок праці та зайнятість населення. – 2013. – № 2. – С. 8–11.

2 Мартинюк І. В. Поняття та значення стимулювання працевлаштування громадян, які є недостатньо конкурентоспроможними на ринку праці / І. В. Мартинюк // Митна справа. – 2013. – № 5(2.2). – С. 178–185.

3 Хохрякова І.В. Державне управління зайнятістю молоді в контексті формування нових державно суспільних відносин в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.01 "Теорія та історія держ. управління" / І.В.Хохрякова. Дніпропетровськ, 2010. – 20 с.

ВАНДАЛІЗМ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Актуальність теми полягає в тому, що вандалізм, як прояв делінквентної поведінки існував раніше і продовжує існувати. Варто тільки подивитися новини або прочитати новинну статтю, так відразу на очі трапляються приклади вандалізму, такі як псування майна, графіті, руйнування пам'ятників, зупинок, розбиття вітрин магазинів і багато іншого. Вандалізм небезпечний для суспільства, тому що його дії завдають шкоди майну, порушують громадський порядок, так само порушують норми моральності і спокій громадян. Вандалізм тягне за собою серйозні фінансові, матеріальні та соціальні проблеми.

Вандалізм - це форма делінквентної поведінки, одна з форм руйнівної поведінки людини. Це злочин проти громадського порядку, який проявляється в оскверненні споруд, псуванні громадського майна. Саме слово «вандалізм» походить від назви древнегерманського племені вандалів, які розграбували Рим в 455г. і знищили багато пам'яток античної й християнської культури. Найпоширенішими видами вандалізму є: графіті, які носять антигромадський і аморальний характер, написи, які містять нецензурну лексику та аморальні фрази, осквернення могил, псування і знищення картин і пам'ятників культури, спалення церков і псування громадських зупинок.

Вандалізм вважається переважно чоловічим феноменом, але, хоча в цілому частка осіб жіночої статі серед вандалів вкрай мала, абсолютна чисельність жінок, затриманих за вандалізм, вражає. У 1995 р в США за руйнування власності були заарештовані понад 30 000 жінок. Відносно дрібних форм вандалізму можна стверджувати, що вони поширені серед дівчаток не менше, ніж серед хлопчиків.

Численні дослідження і статистичні дані в цій сфері показують, що більшість актів вандалізму відбувається молодими людьми, які не досягли 25 річного віку. В основному, пік вандалізму припадає на підлітковий вік (11-15 років), коли підлітками рухає дух протиріччя, яскраво виражений негативізм по відношенню практично до всіх сфер життєдіяльності.

С. Коен запропонував мотиваційну типологію вандалізму, до якої включив: вандалізм як спосіб придбання (мотивом є матеріальна вигода), тактичний вандалізм (як засіб досягнення певних цілей, наприклад, щоб не допустити зниження цін, знищуються цілі партії товару), ідеологічний

(руйнівник переслідує соціальні або політичні цілі), вандалізм як помста (руйнування відбувається у відповідь на образу), вандалізм як гра (можливість підняти статус в групі однолітків і підліткового вандалізму за рахунок прояву сили, спритності, сміливості), злісний вандалізм (являє собою акти, викликані почуттями ворожості, заздрості, ворожості іншим і задоволення від заподіяння шкоди).

Виходячи з усього цього, можна зробити висновок, що вандалізм - це досить глобальна проблема, оскільки таке «злісне самовираження» характерне для більшості підлітків. Щорічно витрачається величезна кількість засобів для відновлення і реставрації об'єктів, які були схильні до актів вандалізму. Знаючи причини і вікові рамки можна запропонувати наступні заходи, спрямовані на профілактику вандалізму:

- відповідне виховання в сім'ї, яке передбачає як мінімум дбайливе ставлення до речей, розвиток почуття соціальної та матеріальної відповідальності;

- бесіди з підлітками, які будуть носити ознайомлювальний і попереджувальний характер: інформування про вартість об'єктів, наслідків їх руйнування.

- можливе створення різних творчих, головне цікавих секцій і гуртків, в яких буде можливість перенаправити руйнівну енергію в енергію творення. Оскільки в основному акти вандалізму відбуваються тими підлітками, яким нічим зайнятися.

Даніленко А. Ю.
НТУ «ХП»

СУСПІЛЬСТВО ТА ПЕРЕКЛАД

Перекладознавство набуло статусу самостійної науки у другій половині ХХ століття. Це було зумовлене насамперед потребою запровадження науково обґрунтованої теорії перекладацької діяльності. Нова наука була створена на основі ряду концепцій, що з'явилися в попередні епохи, та зі зміною домінуючих наукових течій змінювалися підходи до визначення поняття «переклад». На певному етапі накопичення наукових даних про переклад з'явилась необхідність у синтезуванні методів різних наук задля усестороннього дослідження феномену перекладу. Так, соціологія, як наука, що досліджує структуру і закони розвитку суспільства в цілому, допомагає з'ясовувати значення і роль перекладу в житті суспільства. Вона вивчає переклад як одну із соціальних практик, зважаючи на соціальну значущість

перекладацької діяльності. «Зв'язок перекладознавства з соціологією виникає з необхідності вивчення перекладу як з боку потреби суспільства в ньому, так і з боку реалізації його функцій в суспільстві» [1]. Перекладознавство стосується не лише процесу та продукту перекладу як мовного явища, але й перекладу як форми міжкультурного посередництва, що відбувається в конкретному соціальному та культурному контексті.

Сьогодні переклад як один з видів інтелектуальної діяльності людини згідно до М. К. Гарбовського та О. І. Костикової представляється по відношенню до перекладача в двох іпостасях: когнітивній та соціальній. Так, під когнітивною, або внутрішньою сутністю перекладу розуміють когнітивну діяльність зі сприйняття інформації з певного джерела, її інтерпретації, кодування в іншій знаковій системі і передачі в певний комунікативний простір. В цьому випадку функція передачі інформації пов'язує внутрішній світ перекладача із зовнішнім, соціальним, що, в свою чергу, робить переклад соціальним феноменом [2].

Комунікація є одним з найважливіших інструментів швидкого та сталого розвитку як індивіда, так і суспільства в цілому. Мова є основою комунікації та засобом досягнення соціальних змін та національного розвитку, вона є інструментом, що вможливорює порозуміння серед людей. У сучасному світі переклад є важливим засобом спілкування між індивідами, які розмовляють різними мовами й належать до різних культур, тож переклад сьогодні розглядають як засіб міжкультурної комунікації, де перекладач відіграє роль посередника, який запобігає виникненню непорозуміння. На процес та результат перекладацької діяльності впливає ряд соціальних факторів, серед яких умови комунікації, соціальна значущість ситуації перекладу, соціальний статус учасників комунікації та ін. Переклад забезпечує можливість спілкування між представниками різних культур та носіями різних мов, виступає засобом як взаємодії, так і подолання культурних розбіжностей.

Як висновок слід зазначити, що в сьогоднішньому світі переклад відіграє об'єднувальну роль. Розповсюдження ідей стає можливим саме завдяки перекладу, оскільки він допомагає вирішити проблему непорозуміння, викликану мовним бар'єром. Саме завдяки перекладацькій діяльності існування різноманітних художніх та філософських творів, технічних доробків, наукових відкриттів з різних частин світу стає відомим в усьому світі, роблячи їх доступними носіям різних мов за допомогою ефективних засобів перекладу.

Список джерел інформації:

1. Терехова С. І. Поліпарадигмальність як характерна ознака сучасного перекладознавства [Електронний ресурс] / С. І. Терехова – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/215.pdf>.

2. Гарбовский Н. К. Общая теория перевода / Н. К. Гарбовский, О. И. Костикова. // Вестник Московского университета. Сер. 22. Теория перевода. – 2018. – №1. – С. 17–40.

Демченко М.І.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

СТАВЛЕННЯ ДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ПРОСТИТУЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Проституція є однією з найбільш гострих проблем сучасного суспільства. Незважаючи на формальні заборони та різні заходи, що спрямовані на боротьбу з нелегальною проституцією, в дійсності вона досить широко поширена. Це явище існує, існувало та, скоріш за все, буде існувати поки існують чоловіки, жінки та товарно-грошові відносини, не залежно від культурного розвитку країни та прийнятих проти цього феномену заходів. Проституція змінювалася разом з суспільством, приймаючи різноманітні організаційні форми, але ніколи не вмирала.

Явище проституції та фактично «торгівлі» власним тілом привертало увагу протягом багатьох століть і, звісно, привертає увагу зараз. Обіг ринку комерційних сексуальних послуг становить мільярди доларів і в ньому задіяні мільйони людей по всьому світу. На сьогодні майже весь світ страждає від епідемії ВІЛ-інфекції та СНІДу, різноманітних венеричних захворювань, а проституція, яка є одним зі значних факторів поширення цих проблем, є наразі як ніколи актуальною загрозою для людства. Ці проблеми вимагають глибокого вивчення та подальшого вирішення.

Таким чином, актуальність теми визначається перманентною значущістю проблеми проституції в суспільстві.

Система соціального контролю проституції характеризується слабкою результативністю, причому не тільки в Україні, а й за кордоном. Сучасна державна політика України щодо проституції характеризується відсутністю дієвих заходів для перешкоджання соціально-небезпечних наслідків проституції. Прогібіціоністська політика української держави, заснована протягом багатьох десятиліть на заборонних та каральних санкціях, себе повністю вичерпала, оскільки не вирішує проблему соціальних першопричин проституції. Провал заходів правового та соціального контролю проституції зумовлює необхідність пошуку нових моделей для введення проституції в соціально толерантні рамки.

Найбільш популярною в Україні є суперечка щодо легалізації

проституції. У 2015 році у Верховній Раді України вже розроблявся законопроект про легалізацію секс-бізнесу. На думку розробників, прийняття зазначеного документа дозволить вирішити ряд проблем, пов'язаних з діяльністю повій: знизити рівень захворювань, що передаються статевим шляхом, забезпечити професійну безпеку залучених в цей вид занять осіб та інше [1]. Законодавча ініціатива широко обговорювалася, знаходячи як прихильників, так і противників, пропоную роздивитися ставлення українського суспільства до такої моделі соціального контролю.

Згідно з результатами дослідження «Україна у фокусі: соціологічні виміри», проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення журналу «Фокус» у травні 2017 року, за легалізацію надання сексуальних послуг виступають тільки 14% українців, тоді як 79% - категорично проти, 8% ще не визначились [2].

У лютому 2019 року Соціологічна група «Рейтинг» провела дослідження «Кохання та секс очима українців» [3]. На питання «Наскільки Ви погоджуєтесь з наступними твердженнями про статеві відносини: Секс може бути послугою, яка продається за гроші?» 30% респондентів погодились з твердженням, 55% мали протилежну думку.

Таким чином, можна зазначити, що у вирішенні такого важливого питання як зміна моделі соціального контролю сексуального бізнесу та прийняття відповідного законодавчого акту, потрібно зважувати всі "за" та "проти", при цьому враховуючи думку громадян країни, їх менталітет, культуру та рівень правосвідомості українського населення. За результатами двох досліджень, можна зробити висновок, що українське суспільство наразі не готове до легалізації секс-бізнесу. Моральні, культурні та релігійні традиції суспільства не дозволяють йому так швидко трансформувати свої погляди, адже багато років до комерційного сексу традиційно ставилися як до одного з найтяжчих порушень моральних засад, вважали гріхом.

В даний період часу такий захід соціального контролю проституції як її легалізація може почати розцінюватися українським суспільством як заклик до легалізації пороку та соціального паразитизму на цьому пороці. Які б заходи та методи боротьби з проституцією не вибрала б Україна на цьому етапі, в будь-якому випадку це буде складний, тривалий та болісний шлях. Ті високоморальні цінності, що сформувалися у суспільстві за довгі роки нашої історії у складі інших країн та у період Незалежної України, були втрачені в момент сексуальної революції людства, а нові ще не встигли чи не змогли сформуватися. Наразі для трансформації суспільної думки щодо легалізації проституції в Україні, державі потрібно дбати про підняття рівня добробуту населення, про підвищення рівня освіти та сексуальної освіченості, про надання

жінкам можливості трудитися на рівні з чоловіками, про викорінення алкоголізму та вживання наркотичних речовин, про правильну постановку питання про шлюб, про працю, про формування такої культури, яка б підтримувала сексуальність, і разом з тим закріплювала високоморальні сімейні цінності.

Список джерел інформації:

1. Верховна Рада України. Проект Закону про регулювання проституції та діяльності секс-закладів [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - 2015. - Режим доступу до ресурсу:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56559.

2. Соціологічна група «Рейтинг». Україна у фокусі: соціологічні виміри [Електронний ресурс] / Соціологічна група «Рейтинг». - 2017. - Режим доступу до ресурсу:

http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_focus_062017_press.pdf.

3. Соціологічна група «Рейтинг». «Кохання та секс очима українців» [Електронний ресурс] / Соціологічна група «Рейтинг». - 2019. - Режим доступу до ресурсу:

http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_love_s_x_022019.pdf.

Демянів Ю.І., Чернявська О.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НОВИХ МЕДІА

Інформаційне суспільство – це ступінь в розвитку сучасної цивілізації, що характеризується збільшенням ролі інформації і знань в житті суспільства, зростанням частки інформаційно-комунікаційних технологій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті, створенням глобальної інформаційної інфраструктури, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до інформації та задоволення соціальних і особистісних потреб в інформаційних продуктах і послугах.

На сучасному етапі розвитку суспільства нові медіа під дією глобалізаційних процесів швидко технологізуються. Створюваної інформації постійно стає більше, але об'єм інформації, яку може спожити людина зменшується. Медіа з традиційними технологіями передачі та налагодження комунікації між комунікатором і реципієнтом не відповідають запитам суспільства. Кліпове мислення, «твітерізація», інтерактивність, інтеграція, вимоги у постійному підвищенні комунікативної ефективності повідомлень

спричиняють потребу в нових технологія представлення інформації, одна з таких – гейміфікація (ігрофікація). Поширення нових технологій у нових медіа (у т.ч. гейміфікація) підвищує ефективність розповсюдження і впливу інформації на визначену сукупність людей (цільову аудиторію, соціальні групи, суспільство). В той же час є реальна загроза її використання у маніпулятивних цілях, як маніпулятивної технології.

Гейміфікація – це використання елементів гри і ігрових механік в неігровому контексті [1, с 10]. Але основна ціль гейміфікації в побудові взаємодії між людьми яка б базувалась на ігровій логіці. Тому гейміфікація виступає як технологія, в першу чергу соціально-комунікативна технологія, яка має фінальною метою зміну поведінки між людьми, що має маніпулятивний характер та направлена на досягнення конкретного практичного результату. Вона передбачає використання, по-перше, лише якогось елементу гри, а по-друге, вона спонукає учасника думати як гравець. При цьому, це стосується реальних сфер життя, які б, здавалося далекі від ігр [3; 4].

Практики нових медіа укладені не тільки в інтерпретаціях смислів, а й в активному використанні інструментальних можливостей технології, в результаті чого ситуативно складаються значення і смисли. Тому для аналізу практик нових медіа потрібні особливі методи вивчення дій і активності користувачів. Як зазначає дослідниця К. Лапіна-Кратасюк [2], логіка створення медіаповідомлень в ситуації нових медіа на сучасному етапі повністю змінюється: це не створення контенту, а створення такої структури, яка є виробничим контентом. Потрібен механізм, як який буде сам збирати людей і сам виробляти контент постійно, інтерактивно за участю аудиторії.

Суспільство авторів і культура участі призвели до генерації величезної кількості контенту, який технологізується та технічно відтворюється з певною циклічністю. Це змінило вимоги споживача – споживач вже не «купується» на звичні тексти, його постійно потрібно чимось приваблювати. Нова культура участі спонукає медіа все більше інтегрувати читача в медіапростір та надавати йому можливості впливу. Як наслідок цього, нові медіа на сьогоdnішньому етапі перебувають в постійному пошуку нових форм подачі інформації, щоб приєднати користувачів до активної взаємодії. Саме тому виникає органічний запит на нові комунікативні технології, які б відповідали сучасному запиту користувачів. Тому поява гейміфікації є відповідю на цей запит. А диджиталізація та удосконалення технологій дає інструменти та можливість для виділення таких технологій.

Тобто можна зробити висновок, що гейміфікація є соціально-комунікативною технологією, яку ще досить мало вивчили, але активно використовують навіть не підозрюючи, що це вона. Гейміфікація основана на

іграх, але не тотожна їм. Вона виступає технологією взаємодії між людьми в діджитальному світі. Це інструмент для досягнення комунікативної ефективності взаємодії між індивідами, відповідаючи сучасному запиту користувачів інформації. Щоб адекватно оцінювати і аналізувати «нові медіа», необхідно переосмислити і перевизначити самі підстави функціонування медіа в сучасній культурі і соціумі.

Список джерел інформації:

1. Вербах К. Вовлекай и властвуй: игровое мышление на службе бизнеса / К. Вербах, Д. Хантер. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. - 223 с.
2. Лапина-Кратасюк Е. Особенности новых медиа». // Электронный ресурс – [Режим доступа]: <https://postnauka.ru/video/38005>
3. Роман Е., Сендеров Д., Маркетинговые коммуникации: Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения. – СПб.: Питер, 2018. – 496 с.
4. Чиченов Д. «Адвергейминг: использование, преимущества, примеры применения» // Электронный ресурс – [Режим доступа]: https://mayer-team.ru/netcat_files/86/38/1_4.pdf

Зюзюкіна А. Є.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ТЕРОРИЗМ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Тероризм ми бачимо на кожній новинній сторінці, а наслідки цих трагедій розгрібаємо десятиліттями. Тероризм дестабілізує відношення між країнами, економічну та політичну системи, приводить до загибелі людей під час таких актів.

Тероризм, як і будь-яке поняття має свої форми та види. Виділяють: державний (організовується чи підтримується однією державою проти іншої); міжнародний (здійснюється міжнародними терористичними організаціями); внутрішньо-державний (здійснюється замах на основи державності), релігійний (насаджується своє віросповідання); точковий (терористичний акт на окремо взятому об'єкті).

Беручи до уваги об'єкти замаху, тероризм можна умовно поділити на: елітарний (при спробі замаху на посадових осіб органів державної влади, політиків, власників та керівників банків, компаній); функціональний (при спробі замаху на працівників правоохоронних органів, податкової служби, засобів масової інформації та ін.); промисловий (при нападі на великі підприємства, оборонні об'єкти, що виробляють зброю, отруйні чи інші хімічні речовини); транспортний [1, с. 3].

Вивчення тероризму розглядається як частина глобалізації. Глобальний розвиток дійсно приносить багато надзвичайно важливих речей та тенденцій,

але з іншого боку спостерігається послаблення національного суверенітету, занепад влади та владних структур Зростання різних економічних факторів, поширення міжнародних процесів, розвиток технологій, поширення ідей гуманізму, тягне за собою загрозу тероризму [2].

Тероризм набрав найбільших обертів за останні 30 років. З локального формату він, як хвороба, став вражати увесь світ. Можна знайти прогнози щодо розвитку держав та технологій ураження. Вважається, що основними центрами розвитку тероризму будуть слабкі держави, зі зламанною політичною системою, хиткою економікою та релігійними конфліктами. Як засоби боротьби владні структури мають винаходити нові та універсальні методи безпеки [1].

Список джерел інформації:

1. Чередниченко О. Ю., Чередниченко А.О. Актуальні питання боротьби з тероризмом в Україні в сучасних умовах // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. №57. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/aktualni-pitannya-borotbi-z-terorizmom-v-ukrayini-v-suchasnih-umovah> (дата звернення: 14.10.2019).

2. Воронин И. Особенности изучения современного терроризма в отечественной социологии // Изв. Сарат. ун-та Нов. сер. Сер. Социология. Политология. 2013. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-izucheniya-sovremennogo-terrorizma-v-otechestvennoy-sotsiologii> (дата обращения: 21.11.2019).

Кіріяк Є.
НТУ «ХП»

РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Мова-основа спілкування, спосіб вираження думок. Тому, вона, звичайно ж, має величезний вплив на формування свідомості людини, її самоідентифікацію.

Але мова не завжди була такою, якою ми знаємо її сьогодні. Вона розвивалася і змінювалась разом з людством. Спочатку стародавні мови були простими і схожими одна на одну. Згодом вони розширювалися, набували свої особливості, все більше відрізнялися один від одного. Тому в сучасному світі жителі різних країн не розуміють один одного, поки не вивчать іноземну мову. Але ж що таке вивчити мову? Це означає не тільки запам'ятати незнайомі слова, але і засвоїти правила, закони, норми, без яких користуватися мовою просто неможливо. Також необхідно зрозуміти мову, шляхом вивчення її виникнення та історії нації, яка нею користується.

Мова відображає для людини оточуючий його світ, культуру, створену людиною, зберігає її для людини і передає від особи до особи, від батьків до дітей. Мова-знаряддя пізнання, за допомогою якого людина пізнає світ і культуру. Нарешті, мова-це знаряддя культури: вона формує людину, визначає її поведінку, спосіб життя, світогляд, менталітет, національний характер, ідеологію. Мова-строгий і непідкупний учитель, він нав'язує закладені в ньому ідеї, уявлення, моделі культурного сприйняття і поведінки.

У якомусь сенсі людина раб своєї рідної мови: він з дитинства потрапляє під вплив і владу мови батьків і разом з мовою засвоює культуру того мовного колективу, членом якого вона абсолютно випадково, не маючи ніякого вибору, виявилась.

Коли людина народилася на світ, вона з першої хвилини чує звуки своєї майбутньої рідної мови. Вона знайомить його з навколишнім світом, нав'язуючи йому те бачення, ту картину, яку «намалювали» до неї і без неї. Одночасно через мову людина отримує уявлення про світ і суспільство, членом якого вона стала, про його культуру, тобто про правила життя в суспільстві, систему цінностей, мораль, поведінку і т. п.

Отже, мова формує свого носія. Кожна національна мова не тільки відображає, а й формує національний характер. Інакше кажучи, мова формує представника народу — носія мови, причому формує його як особистість.

Коваль О. В.
ВІТВ НТУ «ХП»

ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Характерною ознакою сьогодення виступає потужна глобалізаційна діяльність. Зміни у економічній сфері країни повинні відбуватися з урахуванням соціальних інтересів територіальних громад. В іншому випадку зниження рівня соціального розвитку, якості життя населення істотно вплинуть на процес надходження коштів до місцевих бюджетів, що, в свою чергу, призведе до зростання дефіциту економічних ресурсів.

В українському суспільстві трансформаційна діяльність, демократизація суспільних відносин, формування громадянського суспільства активізували внесення істотних змін до системи управління на місцях.

Для регулювання соціально-економічних процесів в умовах економічної кризи необхідно розробити комплекс взаємопов'язаних заходів щодо взаємодії всіх секторів економіки і узгодити дії органів державної влади та суб'єктів господарювання з метою їх реалізації. Також необхідно інституційно

впровадити ефективну систему моніторингу фінансової системи в цілому і банківського сектору зокрема. Основи такої системи вже були розроблені, але не мали чіткого практичного виконання Національним банком, Міністерством економіки, Міністерством фінансів України.

Базова роль повинна приналежати розробленню та реалізацію державної стратегії соціально-економічного розвитку. Вона передбачає чіткий розвиток окремих галузей національної економіки, експортно-імпорту енергетичну, газову політику тощо. Разом з цим зазначимо, що сучасна українська банкова-кредитна система не сприяє зміцненню організованості економічної сфери та забезпеченню розвитку її реального сектору.

Найсучасніші пріоритети розвитку світової економіки спрямовані на поглиблення співпраці у всіх сферах.

Прагнення українського суспільства до євроінтеграційних цінностей неможливо без чіткої стратегії приєднання до умов функціонування країн з ринковою економікою, обґрунтуванням механізму співробітництва у економічному секторі як ефективного фактору державного регулювання соціально-економічних процесів у суспільстві.

Колісник В.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

БЮРОКРАТІЯ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД

З давніх-давен, щоб зрозуміти сьогодення і знайти шляхи до кращого майбутнього, люди завжди зверталися до минулого. Значну роль в цьому грає історія політичних вчень, у якій зосереджений величезний політико-правовий досвід минулих поколінь, зазначені основні напрями досліджень проблем свободи, права, законодавства, політики, держави.

Початок розвитку теорії бюрократії поклав Г. В. Ф. Гегель. За відправну точку гегелівського аналізу стало положення про те, що завданням бюрократії було служіння громадським інтересам [1].

За Вебером, бюрократія – це відтворення легального типу господарювання. Він вважав це синонімом професіоналізму у сфері державного управління. Його славнозвісна теорія бюрократії була представлена у фундаментальній праці «Господарство та суспільство». Проблеми влади бюрократії порушувалися також у статті Вебера «Парламент і уряд в перетвореній Німеччині». У цій статті і в деяких інших своїх роботах він описував систему державного управління, що існувала в Німеччині на початку XX століття [2]. Були визначені атрибути бюрократичної організації: ієрархія,

сенс якої полягає в строгому відмежуванні місця і сфери діяльності працівника; безособовість, завдання якої полягає у звільненні від суб'єктивних впливів на процес прийняття рішень; сталість, яка забезпечує лояльність працівника по відношенню до даної організації; експертиза – процедура, покликана підвищити професіоналізм і компетентність чиновників.

Теорія бюрократії значно вплинула на сучасну західну цивілізацію, тому що роль чиновників зростає, як ніколи раніше. Як і всі інші верстви суспільства, бюрократичний управлінський прошарок потрапляє в ситуацію відсутності загальних орієнтирів державного служіння, проекту суспільства і перспектив розвитку.

Протягом XX ст. соціологія присвятила чимало зусиль розвінчання міфу про ефективність раціональної бюрократичної організації. В середині і в другій половині XX ст. зростає кількість робіт, присвячених вивченню впливу «людського фактору» на діяльність таких організацій. Дослідники зрозуміли, що раціональність бюрократичної організації не є і не може бути всеосяжною [1, с. 21].

Відзначаючи деякі недоліки і негативні властивості бюрократії і процесу бюрократизації, в цілому розцінюють її як позитивний початок державного функціонування. Однак практика суспільного життя і пильне вивчення наслідків бюрократизації фіксують недоліки організацій бюрократичного типу, такі як: жорстка ієрархія (зменшує можливість доступу нових ідей та інформації про практичні проблеми в верхні ешелони влади); створення привілеїв, пов'язаних з посадовим становищем службовців, сприяє виникненню у них консерватизму мислення і дій; суворе прихильність правилам породжує відсталість, негнучкість організаційних структур.

Список джерел інформації:

1. Бюрократия в современном мире: теории и реалии жизни. Москва, 2008. URL: https://iphras.ru/uplfile/root/biblio/2008/Burokratiya_1.pdf
2. Масловский М.В. Теория бюрократии Макса Вебера и современная политическая социология: монография. Н.-Новгород, 1997. 87 с. URL: <https://refdb.ru/look/1545094.html>

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ НА УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Сучасні суспільно-політичні та соціально-економічні трансформації в Україні негативно впливають на завоювання геополітичного авторитету. По-перше, відкриті конфлікти між різними політичними суб'єктами призвели до кризового стану влади, корупційних скандалів, криміналізації різноманітних процесів в Україні. По-друге, протистояння між різними фінансово-політичними кланами призвели до руйнування економічного ресурсу держави. По-третє, локаційність реформ, їх соціальна не результативність, призвела до розчарування та соціальної напруги українського суспільства. По-четверте, неконтрольований, безвідповідальний приватизаційний процес призвів до розкрадання державної власності та відсутності економічного суспільного прибутку. По-п'яте, політика вільної торгівлі у транзитивній економіці ставить національного виробника в умови жорсткої світової конкуренції, що пов'язано з низькою конкурентоспроможністю українських товарів на європейських ринках. По-шосте, суспільство занадто поляризоване і не має чіткого формулювання щодо геополітичної вигоди. По-сьоме, відкрите російсько-українське протистояння перетворює українську територію на масштабний, затяжний конфліктогенний простір.

Звернемо увагу на той фактор, що внутрішній кризовий стан в Україні не має локального принципу, а виступає відголоском загальносвітових глобальних загроз.

До переліку глобальних ризиків відносять проблеми миру та війни, міжнародного тероризму, подолання бідності, екологічні, продовольчі, демографічні, енергетичні, міграційні, проблему геополітичного розподілу територій та сфер впливу тощо.

Сучасна українська геополітика реалізується за принципом дихотомічного потенціалу, а саме обрання європейського чи євразійського вектору розвитку. Сучасна територія української держави перетворилася на нестабільну «буферну зону» між Заходом та Росією. Як наслідок – це скорочення населення, висока міграція, відсутність темпів росту промисловості, втрачання контролю над власними економічними, природними, територіальними ресурсами (нафтогазоносні родовища в районі о.Зміїного, вугільні активи та території Донецької та Луганської областей, Автономну Республіку Крим).

Інституціональне визначення та чітке дотримання виконання рішень щодо відстоювання геополітичних принципів українською державою є справою відповідальною. Таким чином українська держава буде в змозі нарощувати свій геополітичний та геостратегічний потенціал та мати авторитет на міжнародній арені.

Корлякова К.
НТУ «ХП»

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВИ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дослідження мови як соціального інституту є доволі актуальним, через те, що мова як соціальне явище здійснює чималий вплив на формування та розвиток особистості, яка в першу чергу є носієм мови. Роль формування національно свідомої особистості полягає в тому, що від рівня культурного розвитку однієї особистості залежить розвиток всієї нації.

Досліджуючи українську мову як соціальний інститут в сьогоdnішньому суспільстві не можна оминати наявність поширення двомовності серед різних верств населення України. Саме з точки зору формування національно свідомої особистості явище двомовності, на гадку певних дослідників, має негативний вплив. Мова в силу своєї різносторонності здійснює чимало функцій, але через поширення двомовності одна з мов розтрачує частину своїх можливостей, а інакша не може їх здійснювати, бо не є мовою більшості. Нині українська мова є законодавчо закріпленою державною мовою України, що дає їй право посісти першорядне місце в суспільстві. Однак, невиконання законодавства призводить лише до часткового застосування державної мови: в діяльності органів державної влади, в науці та освіті, пресі тощо. В деяких регіонах на виробництві, в громадському середовищі, побуті, трохи в освіті та науці здебільшого вживається російська мова. Таким чином, маємо розподіл функцій між мовами спілкування теперішнього суспільства, який заважає обом мовам здійснювати особисті функції у повному обсязі.

Отже, ані російська, ані українська мови в сучасному суспільстві не мають можливість функціонувати в абсолютному обсязі, а тільки частково. Це заважає українській мові реалізувати свою місію у формуванні національно свідомої особистості. У свою чергу російська мова є мовою меншості, яка не здійснює більшості своїх функцій, наданих їй природою, тому з деяких причин не може зазіхати на місце соціального інституту в українському суспільстві. Для переважно точного прогнозування подальшої долі обох мов в українському

суспільстві, необхідно провести відповідне соціологічне дослідження, щоб визначити, як саме треба стимулювати процес інституалізації мови в сучасному суспільстві.

Коростильова Г.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ СУЧАСНИХ СУБКУЛЬТУР

Субкультура – це «під культура», яка відрізняється від більшості людей, у яких переважним є звичайна поведінка. У широкому сенсі під субкультурою розуміється часткова культурна підсистема «офіційної» культури, що визначає стиль життя, ціннісну ієрархію та менталітет її носіїв.

До характеристик, які відрізняють субкультури відносять: інша ідеологія; образ життя; поведінка; система цінностей; манера одягатися; мова.

Поняття субкультури відомий американський соціолог Т. Парсонс визначив у рамках структурно-функціонального підходу. Він використав поняття «молодіжна субкультура» в якості характеристики особливої опозиційної системи цінностей. З одного боку, він вважав її дисфункційним явищем, через те, що вона протиставляє традиційній культурі суспільства в силу специфіки юнацької поведінки, але, з іншого боку, будь-який суспільний процес, у тому числі і процес освіти молодіжної культури, він розглядав як намагання соціальної системи у цілому зберегти свій нормальний стан [1]. Субкультури з'являються у процесі соціалізації людини, коли вона формує своє світобачення. На розвиток та появу сучасних субкультур впливають внутрішні і зовнішні фактори. До зовнішніх відносяться: економічні та політичні, а внутрішні пов'язані з людиною та її психологічними факторами, факторами сім'ї та оточення [2].

Причини вступу до сучасних субкультур є бажання самотністості, нерозуміння, спонтанна поява на базі спілкування в певних умовах, конкретній ситуації, самоорганізація та незалежність від офіційних структур, самоствердження, ярко виражені особливості світогляду, цінності, відношення до світу, поведінка, атрибути, які підкреслюють який притаманний тій або іншій групі [3].

Субкультура є частиною загальної культури суспільства. Більшість людей, що входять та утворюють субкультури – діти, підлітки, юнаки, студенти, ті що не до кінця самореалізувались та які шукають своє призначення, не можуть освоїтись у суспільстві, або просто шукають односторонності.

Список джерел інформації:

1. Субкультури [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://cyberleninka.ru/viewer_images/14324282/f/2.png.
2. Молодіжна субкультура [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://subcultures1.blogspot.com/2012/12/blog-post.html>.
3. Логвинова М. И., Логвинова Т. И. Молодёжные субкультуры: психологические аспекты // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 17. – С. 569–573.

Крайнюков А. О., Чернявська О. В.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА: ШОКОВА РЕКЛАМА В УКРАЇНІ

Соціальна реклама – вид некомерційної реклами, яка ставить собі за мету акумулювати громадську увагу на гострих соціальних проблемах для зміни моделі їх сприйняття. Спираючись на емоційно-впливову функцію соціальної реклами, виділяють один з її типів – шокову (агресивну) рекламу.

Для того, щоб максимально сконцентрувати увагу саме на такій рекламі, її творці вживають заходи, спрямовані на порушення порядку повсякденного життя, тобто вони створюють такий образ, який приводить людину до розпалювання внутрішнього психоемоційного стану (шоку), що, власне, і спонукає її до рефлексії [1, с. 145]. Використовуючи різні вербальні та невербальні засоби, адресант нехтує усталеними соціально-етичними й естетичними принципами, що неодмінно викликає у реципієнта (одержувача рекламного повідомлення) почуття тривоги, страху, ненависті, страху, неприйняття [2, с. 63]. Основними вербальними інструментами такої реклами стають лінгвістичні прийоми, серед яких: метафоризація, гіперболізація, вульгаризація і т.п. [3].

Шокова реклама покликана епатувати публіку, відвернути її від рутиноцентричного життя, порушити суспільні підвалини заради висвітлення тієї чи іншої теми. Відомо, що одним з основних факторів впливу є саме використання мови і відповідної лексики – це виступає як необхідний фундамент для лаконічного і перебільшеного повідомлення, на тлі якого можуть відображатися аудіовізуальні матеріали з необхідної тональністю (нейтральна, яка вступає в протиріччя з відеорядом і/або текстовим змістом, або ж повчальна, в якій присутні елементи залякування). Наприклад, проаналізувавши ряд кейсів шокової реклами в Україні, було віділено два вербальні прийоми: використання інвективної лексики та «превентивна атака».

1) Використання інвективної лексики. Основним каталізатором емоцій у реципієнта виступають різкі слова, висловлювання, що несуть образливий підтекст, принижують і/або лякають. Ідеальним прикладом є реклама 2006 року, організована Асоціацією зовнішньої реклами України, яка «викриває» і засуджує наркоманів за допомогою образи і приниження їхніх (потенційних) дітей, або за допомогою залякування смерті їхніх дітей. «Мама чому я урод» і «Мама чому я помер» – напевно, кожен українець пам'ятає таку рекламу, навіть не дивлячись на її засудження з боку громадськості. До того ж, шокова реклама зазвичай апелює до заподіяння шкоди дітям («Тату, чи не пий»).

2) Використовуючи таку лексику, яка провокує на роздуми, шокова реклама «знищує» реципієнта тим, що виробляє різку «превентивну атаку» на його свідомість: навіть якщо адресат не є «наркоманом», «алкоголіком», «людиною, що не пристібає ремінь», на нього звалюється потужний психологічний удар.. Тому у людини складається враження, що така реклама спрямована безпосередньо на неї. Це добре ілюструють постери на паркувальних місцях біля супермаркету Billa в 2017 – 2018 рр. «Невже ти насправді хочеш бути на його місці?», – і зверху такого напису знаходиться знак паркувального місця для інвалідів.

З огляду на вплив шокової реклами на аудиторію, останнім часом виникає питання щодо її ефективності й взагалі необхідності її застосування. Так, С. Селіверстов підкреслює, що «свідомість пересічної людини не здатна сприймати і довго утримувати в пам'яті інформацію, яка сильно його налякала і вразила. Сцени жорстоких розправ з людиною змушують споживача відвернутися і забути про такий ролик» [4, с. 110]. В контексті зазначеного, Ю. Беліков також підкреслює, що, «впливаючи на психіку людини, ми також впливаємо на процеси, що відбуваються в його організмі. Багаторазово повторювана фраза типу «куріння призводить до раку» (та інше) може спровокувати психосоматичну природу багатьох захворювань, небезпечних для життєдіяльності людини» [5, с. 14]. Тому постає питання: чи потрібно взагалі використовувати шокову рекламу в українському соціальному просторі?

Враховуючи те, що нормативний і етичний аспекти шокової реклами (як бальної, так і візуальної її складових) натеper залишаються слабо вивченими і юридично мало регламентованими, необхідно науковцям та практикам постійно досліджувати вплив такого виду соціальної реклами на аудиторію, суспільство, а також привертати увагу щодо її регулювання, розробляючи та встановлюючи певні «рамки дозволеного».

Список джерел інформації:

1. Дыкин Р.В. Эффективность социальной рекламы: некоторые аспекты проблемы / Р.В. Дыкин // Вестн. ВГУ, Сер.: Филология. Журналистика. 2009. – № 1. – С. 141–149.
2. Солодовникова А.Н. Современная социальная реклама: способы воздействия на адресата / А.Н. Солодовников. – Саратов, 2013. – 197 с.
3. Тулупов В.В., Красова Е.Ю., Малыгина Е.В. Парадоксы шоковой рекламы / В.В. Тулупов, Е.Ю. Красова, Е.В. Малыгина. – Воронеж, 2007. – 100 с.
4. Селиверстов С.Э. Социальная реклама: искусство воздействия словом / С.Э. Селиверстов. – Самара, 2007. – 288 с.
5. Беликов Ю. Просто убийственная забота / Ю. Белков // Бизнес-журнал. 2008. – № 11. – С. 14.

Красношапка А. В.
НТУ «ХП»

ЗНЯТТЯ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ: ПЛЮСИ І МІНУСИ

Обіцянки зняти депутатську недоторканність давали депутати чи не всіх політичних партій, які були представлені у Верховній Раді в усіх скликаннях. Давали і чомусь завжди відкладавали прийняття даного рішення, що в очах народу ще більше перетворювало їх на лицемірів, хабарників, які турбуються лише про себе. І от нарешті Верховна Рада 9-го скликання ухвалила це довгоочікуване рішення, у законопроекті №7203 про скасування депутатської недоторканності. Таким чином, з 1 січня 2020 року народні обранці вже будуть без депутатського імунітету. [1] Відповідний документ підтримали 373 народних депутатів. [2] Та насправді чи стане дане рішення, без перебільшення, настільки історичним і доленосним для українського народу, настільки б нам того хотілося, чи призведе це до глобальних змін і допоможе розбудові майбутнього держави?

Розпочати варто з того, що депутатська недоторканність існує майже в усіх правових державах світу для того, щоб захистити законотворців від політичного тиску. Але в той же час варто пам'ятати, що існує два види захисту:

По-перше, індемнітет – коли депутат не несе юридичної відповідальності за внесення законодавчих пропозицій та поправок до них, а також за виступи та голосування в парламенті. Індемнітет має на меті забезпечення незалежності позиції депутата з будь-яких питань, що розглядаються в парламенті, де він

покликаний обстоювати інтереси всього народу, керуючись при цьому лише власним сумлінням.

Зовсім інша річ – депутатський імунітет – він дає юридичну недоторканність депутату, коли той не може бути притягнений до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований без згоди на те парламенту. В ідеалі імунітет має забезпечити незалежність депутата, його захист від необґрунтованих переслідувань, передусім з боку правоохоронних органів, системи виконавчої влади – з якою депутат, особливо опозиційний, нерідко конфліктує, – унеможливити тиск на нього через порушення кримінальної справи, затримання чи арешт.

Так от практично в усіх державах депутат позбавляється імунітету в разі його затримання на місці здійснення злочину. Арешт депутата здійснюється без санкції парламенту (крім Австрії, Болгарії, Угорщини).

В Австралії, Канаді, Новій Зеландії, Великій Британії, Іспанії, Ірландії, Мальті та Колумбії імунітет поширюється лише на цивільні правопорушення.

У США юридичний захист не поширюється на тяжкі кримінальні злочини, держзраду та порушення громадського порядку.

У Сербії, Словенії, Чорногорії імунітет не поширюється на випадки скоєння злочину, покарання за який може становити 5 і більше років позбавлення волі.[3,4]

В Україні народного депутата теоретично можуть змусити заплатити штраф за перевищення швидкості чи якесь інше адміністративне чи навіть цивільне правопорушення. Але в усіх інших випадках депутат притягується до відповідальності лише за згодою Верховної Ради. Арешт також відбувається лише за згодою Ради за поданням генпрокурора (ст. 80 Конституції України,[5]).

Як можна легко зробити висновок поняття недоторканності в Україні та у світі значно відрізняються: у нас і справді народні обранці мають ледь не повний “карт-бланш” на всі види дій. Проте проблема тут криється не лише в тому, що існує цей імунітет, а ще й в поганому функціонуванні правоохоронної та судової системи. Нажаль багато наших громадян вбачають проблему винятково в існуванні недоторканності, хоча по суті і без неї в нашій країні депутат просто за рахунок зв’язків та грошей може вирішити всі свої проблеми, а недоторканність лише дозволяє відчувати себе ще більш додатково захищеним.

У рішення про скасування “депутатського імунітету” є ще й інша сторона: на думку експертів воно надає владі, крім того, можливість здійснювати тиск та інші дії щодо народних обранців задля ухвалення того чи

іншого рішення та у своїх власних цілях. Частково з цим можна погодитися проте тут існують вагомні але:

По-перше: будемо відвертими, в нашій країні змусити когось щось зробити можна і при наявності у даної особи недоторканності, просто це дещо важче.

По-друге: дане твердження є істотним при існуванні сильної, дієвої опозиції, якої в моєму баченні в нинішньому парламенті просто немає. При всій повазі до політичної партії “Опозиційної платформи - За життя” те ким вони є ніяк не може бути названим опозицією, швидше залишками “старої політичної школи”.

По-третє: наразі політична партія “Слуга народу” має парламентську більшість у складі 252 чоловік, являючи собою коаліцію і тому для ухвалення тих чи інших рішень їм дуже часто навіть не потрібен додатковий голос одного чи двох депутатів від опозиції. [6] Крім того інші політичні партії представлені у парламенті є досить солідарними у більшості питань з правлячою партією.

За ідеєю прийняття даного рішення має сприяти подальшим змінам і в правоохоронних органах, судовій системі, адже народні депутати тепер мають бути зацікавленими у існуванні дійсно дієвих, справедливих органів, які не будуть здійснювати політичні переслідування і “шити” їм сфабриковані справи. Тепер, коли депутат зрозуміє, що це його почнуть з 1 січня прослуховувати, обшукувати і т.д., це змусить його терміново приймати давно назрілі поправки до законів. Він відразу почне дивитися, що там в міжнародному законодавстві, які міжнародні норми. Коли це тебе не стосується, це одне. А тепер буде зовсім інший підхід.

"Сама наявність недоторканності було великим подразником для народу і одним з факторів системного невдоволення і розчарування в старих елітах, що в підсумку вилилося в результати виборів і зміну влади. Для країни і для простих громадян скасування недоторканності – це, скоріше, акт морального задоволення, а не якесь абстрактне зло або абстрактне благо. На життя простих громадян це ніяк не вплине", – зазначає політолог Володимир Фесенко.

Нам же залишається лише сподіватися, що дане рішення - лише перший значний крок до майбутніх змін, а як воно буде насправді покаже лише час! Тим паче і зараз все ще є питання до даного законопроекту, адже затверджено зміни до Конституції України [1], але досі не прийнято зміни до Кримінально процесуального кодексу, що фактично може створити ситуацію, коли Конституція суперечить законам і навпаки. А така ситуація робить ухвалений ще на початку вересня законопроект № 7203 про скасування депутатської недоторканності фактично даремним і практично зводить нанівець всю можливу користь від нього. [7,8]

Список джерел інформації:

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20>;
2. Інтернет видання “Радіо Свобода” [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-deputatska-nedotorkannist/30144063.html>;
3. Інтернет видання “Аргумент” [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://argumentua.com/stati/deputatska-nedotorkann-st-v-ukra-n-ta-za-kordonom> ;
4. Інтернет видання “Слово і діло” [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://ru.slovoidilo.ua/2018/10/08/infografika/politika/deputatskaya-neprikosnovennost-ukraine-i-rubezhom>;
5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>;
6. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_fractions;
7. Інтернет видання “Главком” [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://glavcom.ua/digest/neskasovana-nedotorkannist-deputativ-chas-splivaje-a-viz-i-nini-tam-636924.html>;
8. Офіційний сайт громадської організації “Центр протидії корупції” (“ЦПК”) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://antac.org.ua/publications/deputaty-vidklaly-real-ne-zniattia-nedotorkannosti-v-dovhyu-iashchyk/?fbclid=IwAR3A9aFqRPx2vIZg6976MbG71MFus4iyX3lXOZjVAIkRBgxWWe7AjsJe1Ko>;

Кувічка А.В.
НТУ «ХП»

СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО СІМ'Ї ТА ШЛЮБУ

При розмові про людські цінності не можна залишити осторонь шлюб. Кожна людина, рано чи пізно, замислюється про створення своєї сім'ї. Люди часто по-різному для себе визначають, для чого їм це необхідно: для одних людей це є опорою, підтримкою у важких життєвих ситуаціях; інші хочуть любити і бути коханим; а для других це просто вигідно і їм так зручно жити.

Сімейні відносини, шлюб завжди були важливим моментом в житті людей. В суспільстві будь-якого типу практично кожен його член виховується в сім'ї. Шлюб відноситься до числа соціальних інститутів, які отримали дуже

широке поширення. Саме в шлюбі закладаються основи моральності, духовності і терпимості. Через сім'ю змінюються покоління людей, в ній людина народжується, через неї триває рід.

На сьогоднішній день спостерігається дуже багато проблем, що стосуються інститутів сім'ї та шлюбу. Фахівці відзначають, що значна частина молоді або не одержує інформацію про сім'ю, або отримує її недостатньо, що негативно позначається і на дієздатності сім'ї, і на стабільності шлюбів.

В умовах сучасного суспільства інтереси молоді, здебільшого, спрямовані на навчальну або наукову діяльність, на кар'єру, спілкування з друзями і розваги. В даний час більшість молодих людей не прагнуть до створення сім'ї та реєстрації своїх відносин.

Головною цінністю, що орієнтує на шлюб, створення родини для більшості сучасних юнаків та дівчат є любов, турбота і взаєморозуміння, але, на жаль, молодь не прагне до офіційної реєстрації шлюбу, тому що боїться брати відповідальність і сімейні зобов'язання по відношенню до партнера.

Для формування у молоді правильного уявлення потрібно: проводити заходи, що несуть інформацію про цінності і значущості шлюбу, причому не тільки в молодіжній сфері; проводити семінари і тренінги, з метою підготовки молоді до шлюбу; мотивувати молодь на реалізацію вже в старших класах школи, з допомогою зустрічей з людьми, які усього досягнули у всіх планах, у віці до 30 років; з самого дитинства підтримувати традиції в родині.

Таким чином, ставлення сучасної молоді до сімейно-шлюбних відносин, є визначальним чинником, від якого залежить розвиток суспільства, оскільки сьогодні основою людського буття, як і раніше, є сім'я. Сучасне українське суспільство заради свого збереження має спрямувати всі зусилля на формування у молодого покоління правильним уявлень про шлюб.

Список джерел інформації:

1. Долбик-Воробей Т. А. Студентська молодь про проблеми шлюбу і народжуваності // Соціологічні дослідження. 2003. № 11. С. 56-67.
2. Карташова Т. Е. особливості сімейно-шлюбних установок сучасної молоді // Соціологічні дослідження. 2011. № 13. С. 54-69.

Куниця Д.С.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ

У сучасному світі реклама стала одним з основних каналів комунікації, який впливає на формування поведінки людини у суспільстві. Окрім патернів

поведінки, завдяки рекламі, у людини формуються нові інтереси та захоплення. Реклама взагалі, а особливо соціальна реклама, позначається на способі життя людини в цілому, оскільки метою соціальної реклами є поширення не тільки інформації, але й певних цінностей. Також, соціальна реклама примушує звернути увагу на важливі соціальні проблеми, такі як: алкоголізм, наркоманія, забруднення навколишнього середовища тощо, допомагаючи вирішувати соціальні проблеми на всіх рівнях – від державного до індивідуального.

Ідея, яка сформована соціальною рекламою, впливає на розуміння та сприйняття соціальної реальності людьми і формує у них рішення соціальної проблеми. Зазвичай, соціальна реклама направлена на молодь, бо саме вона є майбутнім країни і може зробити глобальні зміни по відношенню до якоїсь проблеми. Тому дослідження впливу реклами на молодь є дуже актуальною темою.

Молодь сприймає рекламу як культурний елемент, що має сильний вплив на соціальне життя. Соціальна реклама мотивує молодь до нових цінностей та регулює правильну поведінку в певній ситуації. Відповідно, молоді люди беруть активну участь у створенні соціальної реклами та показує свою небайдужість до глобальних проблем людства.

В українському суспільстві реклама займає важливе місце у житті, але є певна низка проблем. Недосконала законодавча база щодо реклами, а також проблеми з її виготовленням та поширенням. Виникає проблема з оцінкою ефективності такої реклами, її етичних та моральних орієнтацій. Тому потрібна наявність центрів та закладів, які б могли слідкувати за недоліками в соціальній рекламі та виправляти їх, забезпечуючи її позитивний вплив, особливо на українську молодь.

Основними каналами розміщення соціальної реклами є Інтернет, бігборди, буклети та листівки, телебачення та радіо. Але найбільш ефективним стосовно молоді є розміщення соціальної реклами в Інтернет.

Важливим чинником впливу соціальної реклами є емоції, які в ній присутні. Соціальна реклама повинна завжди бути виконана якісно, так, щоб вона кидалась людям у очі і могла викликати певні почуття. Під час підготовки такої реклами необхідно використовувати досягнення психології та інших наук для того, щоб одразу ж привернути увагу людини. Так, наявність негативних емоцій в соціальній рекламі викликає більшу увагу суспільства, ніж позитивні.

Соціологічне опитування студентів міста Харкова, а саме студентів п'яти Харківських ЗВО, яке було проведено у 2014 році [1] дозволило скласти рейтинг емоцій та відчуттів, що викликає в респондентів соціальна реклама: інтерес – 71,4 %, жаль – 52,8 %, подив – 36,6 %, страх – 30 %, байдужість – 24,7 %, сором – 14,1 %, відраза – 12,9 %, гнів – 11,9 %, радість – 11,6 %. Таким чином, дуже активну реакцію викликають реклами з негативним змістом.

Для того, щоб соціальна реклама мала позитивний вплив, тобто закликала суспільство до дій, її треба покращувати. За дослідженнями соціальна реклама має більше позитивний вплив, ніж негативний та виконує свою основну функцію. Негативний вплив реклами починається з того моменту, коли споживач розуміє, що соціальна реклама неправдива, тобто в ній використана фальшива інформація або вона перебільшена. При створенні реклами варто замислюватися про те, щоб соціальна реклама була корисною для суспільства та викликала довіру. Але мають існувати й організації, які б регулювали діяльність з підготовки соціальної реклами, прийняті на законодавчому рівні норми її виготовлення, штрафи за їх порушення, особливо відносно тієї реклами, яка спрямована на молодих людей.

Список джерел інформації:

1. Лисиця Н. Соціальна реклама: напрямки покращення якості / Н. Лисиця // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Кислово-Могилянська академія. Серія : Соціологія. – 2014. – Вип. 232. – С. 72–75.

Куниця Д.С., Чернявська О.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

НЕПРАВДИВІСТЬ РЕКЛАМИ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Кожного дня людина стикається з рекламою у різних місцях, а частіше всього у Інтернеті. Особливо, зараз є популярними інтернет-магазини. Реклама є дуже різноманітною і має вплив на свідомість суспільства. Вона формує нові цінності та поведінку у людей, але ефективність реклами залежить від того, наскільки аудиторія / суспільство довіряє їй і слідує її закликам. По суті кожна реклама має викликати позитивні емоції, але нажаль це не так. Дуже часто реклама справляє негативне враження саме через свою неправдивість – введення в оману споживачів, аудиторії рекламного повідомлення.

Рекламодавець, створюючи рекламу, найчастіше зацікавлений в отриманні прибутку, при цьому забуваючи про свою репутацію, може створити та розповсюдити заздалегідь неправдиву рекламу. Крім етичних аспектів, має місце й правові – внаслідок таких дій порушуються права та інтереси споживачів. А як наслідок, соціальний аспект – підірив довіри суспільства до інституту реклами.

Неправдивість реклами досягається за допомогою таких дій: несправжня або оманлива інформація про рекламний продукт; реклама, яка дає не точну інформацію про продукт; нечіткий опис про товар, його покупку або сплату; обіцянка наявності певної функціональності товару, а у реальному житті вона

відсутня; недоступність товару, коли реклама товару існує, а у вільному доступі його немає; навмисна брехлива інформація, це проявляється у наданні не правильної контактної інформації або реклама фірми, яка не відома користувачам, тощо; обіцянка маловірних результатів; реклама, яка використовує порівняння з товарами або послугами конкурентів.

Також, реклама може поширюватися незаконно при цьому порушувати авторські права творців реклами. До того ж, як прояв неетичності, вона може бути сильно нав'язуваною та викликати негативні емоції у споживачів. Навіть фірма, яка дуже добре знайома на ринку через маленьку помилку у рекламній кампанії може похитнути до себе довіру споживачів.

Для того, щоб у споживачів не з'явилася не довіра до продукту, виробникам у створенні реклами обов'язково треба враховувати наступне: надавати повну контактну інформацію про свою компанію; робити повний опис товару; не обіцяти тих функцій продукту або послуги, яких немає; уточнювати деталі про сплату; робити рекламну кампанію тільки тоді, коли товар вже є на ринку; якщо виробник дає якісь гарантії результатів, то обов'язково треба визначити політику відшкодування; створювати не набридливу рекламу та не поширювати її нав'язливо; захищати інтелектуальну власність та т.п.

У свою чергу споживачам треба діяти відповідально, щоб не відчутти на собі неправдивість реклами, а саме: перевіряти інформацію про продукт або послугу, а також інформацію про компанію; не вестися на акційні пропозиції бездумно; не сплачувати товар, поки не буде впевненості про його отримання; не виконувати дії з товаром або робити послуги, які б зашкодили; не вірити будь-яким обіцянкам на слово.

Таким чином, можна зробити висновок, щоб зменшити актуальність проблеми неправдивої реклами необхідно залучати етичні, правові та соціальні механізми. Реклама має бути вироблена добросовісно виробником, сприйнята правильно відповідальним споживачем та чітко врегульована законодавством (відповідно до міжнародних стандартів). Якщо забезпечити всі ці рекомендації, то неправдивість реклами буде вже не такою актуальною темою. А довіра споживачів зросте, що є дуже добре як для виробників, так і суспільства в цілому. Чесна і відповідальна рекламна діяльність виправдає функції реклами, а саме формування цінностей та інтересів споживача, а також успішну реалізацію товарів або послуг.

АБОРТ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Одним з найважливіших питань, що стоять перед людством, є питання про репродуктивну функцію людини. Люди досить гостро і активно реагують на питання, пов'язані зі статевою тематикою. І тому проблема абортів знаходить широкий відгук у суспільстві. З огляду на демографічну ситуацію, що склалася в останні десятиліття, проблема абортів не втрачає актуальності.

У наш час є дуже багато науковців і дослідників, які займаються цим питанням. Серед них: медики Д. і Б. Уїлке, Т. Грешнікова, В. Кулаков, П. Жученко, Т. Покладюк; демографи О. Дворнік, Г. Крючков, Т. Кравченко, В. Панченко; правозахисники Г. Романовський, Б. Юдін, психологи Н. Чечеріна, М. Сімон; філософи М. Першин, А. Єгорцев.

Аборт (від лат. abortus — викидень) — переривання вагітності впродовж перших її 22 тижнів. Народження дитини після 28 тижня вагітності називається передчасними пологамі. Аборт може бути мимовільним (викидень) і медичним (пряме втручання — хірургічне чи медикаментозне). Штучний аборт проводиться не тільки у випадку небажання чи неможливості жінки народжувати, але й у ряді медичних показань, що загрожують життю. Тобто аборт — не тільки медична, а й соціальна проблема. Шляхи її вирішення залежать не стільки від досягнень медицини, скільки від усвідомлення суспільством абарту як неприпустимого явища, яке зачіпає не тільки фізичний аспект здоров'я людини, а й психологічний.

Штучне переривання вагітності поширене в наші дні більш, ніж будь-коли в попередній історії. Щодня в світі реєструється близько 100 млн. статевих актів, у 910000 випадків відбувається зачаття, в 10% цих випадків вагітність закінчується штучним абартом.

Основними мотивами абортів є: матеріальна незабезпеченість, бажання обмежити число дітей, відсутність чоловіка, небажання мати дітей, низький рівень сексуальної культури тощо. Все це вимагає проведення роботи з профілактики непланованої вагітності серед молодих жінок, незаміжніх, учнів та студентів.

Причини абортів зазвичай поділяються на:

- 1) медичні (абсолютні та відносні);
- 2) медико-соціальні;
- 3) соціальні.

Полеміка навколо проблеми, звичайно, зосереджена на соціальному аспекті. Людей, які мають якусь думку щодо свободи абортів, можна розділити на чотири основні групи: ті, хто виступає 1) за повну заборону; 2) за аборт тільки за медичними показаннями; 3) за аборт за медичними і соціально-економічними показниками; 4) за свободу абортів.

Аборти в Україні є законною медичною практикою протягом перших 12 тижнів вагітності, якщо її переривання відбувається за згодою жінки в офіційних медичних установах країни.

В цілому ситуація з абортами в Україні характеризується експертним співтовариством як неоднозначна. Україна займає 5 місце в світі за кількістю абортів. Щодоби в Україні вбивають близько 1 000 ненароджених дітей, хоча офіційна статистика надає менші цифри. Наприклад, вона не враховує вбивство дітей за допомогою таблеток для переривання вагітності.

Таким чином, аборти на території України є соціальною проблемою. Вирішення цієї проблеми залежить від якості роботи первинної ланки щодо профілактики непланованої вагітності та формування позитивної громадської думки населення щодо активного використання контрацептивів як альтернативи абортів. Засоби масової інформації можуть відігравати значну роль в профілактиці абортів на території України. Найбільшу роль в інформуванні про проблеми абортів, які суттєво впливають на ставлення людей до абортів, грають такі види ЗМІ, як Інтернет і телебачення.

Лашенко О. О.
НТУ «ХП»

ПОНЯТТЯ МІФУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Поняття міфу, що займає чільне місце в дослідженнях сучасної культури, є досить важливим для розуміння процесів формування естетичної культури особистості в популярному середовищі. Міф - це та форма, в якій представлені значення і смисли популярних текстів, це формули, легко піддаються як продукуванню, так і засвоєнню. Міф в його сучасному розумінні пов'язаний з розчаруванням в ідеалах Просвітництва і з пошуком нового міфу, відповідного сучасному стану культури і суспільства. Міфи діють як організують структури в області культурної інтерсуб'єктивності і самі "організовані в когерентність, яку можна назвати міфологією"

Сучасні міфи, що розглядаються Р. Бартом, породжуються єдиним типом мислення: в них проявляється єдиний структурний принцип, але вони не складаються в єдину систему. Р. Барт зазначає це в статті "Міфологія сьогодні":

"сучасний міф дискретний: він висловлюється не в великих оповідних формах, а лише у вигляді дискурсів, це не більше ніж фразеологія, набір фраз, стереотипів, міф як такий зникає, зате залишається ще більш підступне міфічне."

Таким чином, сучасний міф оформлюється як дискурс, але не як повість. Серед міфів Р. Барта немає жодного сюжетного, навіть якщо він відокремлюється з сюжетних художніх текстів, сам по собі він не має синтагматичною розгортки, представляючи собою чисту парадигматику мотивів. Міфи Р. Барта за своєю природою такі, що їх неможливо розповідати - їх можна тільки аналізувати.

Цим визначається відмінність в художніх функціях первісного і сучасного міфу. Відмінність виробництва міфів в масовій культурі від традиційного міфотворчості пов'язано з двома моментами. По-перше, в культурі індустріального світу роль жерця, шамана, старійшини перейшла до "культурним виробникам" сучасних культурних текстів і артефактів. По-друге, в традиційній культурі міф оточений сакральним ореолом ритуалу, в той час як в масовій культурі він стає частиною повсякденності і не несе на собі особливих культурних смислів.

Міф просочує собою всю соціальну дійсність, не залишаючи жодної щілинки, яка давала б доступ до цієї дійсності. Ця анонімна і аморфна маса розхожих слів і уявлень, позначена Р. Бартом в роботі "Задоволення від тексту" словом "докса", являє собою первинний і невичерпне джерело міфів. У своїй універсальності вона встає непереборною перешкодою між людиною і світом, між свідомістю і реальністю. У той же час це оточення формує середовище формування смаків, уподобань і ціннісних орієнтацій, які входять в свідомість дуже міцно завдяки тотальним стратегіям культурного виробництва, які продукують і реплікують незліченні міфи усіма доступними технологічними засобами і транслиують їх завдяки медіа.

Звісно ж, що для глибокого розуміння процесів формування естетичних уявлень наших сучасників і для оптимізації процесу естетичного виховання необхідно виділити основні естетичні міфологеми сучасного російського соціуму, виявити підлягають їм естетичні принципи і проаналізувати процеси масового виробленого артефакту в значимий факт популярної культури. Цей аналіз може вплинути на оптимізацію інституційного процесу естетичного виховання, який не може проходити успішно поза обліком енвіроментальних факторів і механізмів їх впливу на естетичну культуру особистості і спільноти.

ГЕНДЕРНОЕ НЕРАВЕНСТВО В СФЕРЕ ТРУДА

Гендерное неравенство является одной из характеристик современного мира. С развитием глобальной экономики и распространением демократии эта проблема становится все более актуальной для многих стран, а ее решение может положительно повлиять на развитие общества. Однако немало лиц ставят под сомнение существование гендерного неравенства как такового или не считают целесообразным искать пути решения этой проблемы. Устоявшиеся стереотипы о роли женщины преобладают среди украинцев. Вместе с тем, если общество хочет двигаться в направлении развития демократии, проблема гендерного неравенства заслуживает особого внимания. На сегодняшний день проведено немало исследований, которые свидетельствуют о выгодах для общества от проведения гендерной политики как на микро-, так и на макроуровнях.

Единого подхода к проведению системного анализа гендерного неравенства или его модели не существует в принципе, поскольку в разных странах и сферах жизнедеятельности фигурируют различные участники (правительство, парламентарии или неправительственные организации), приходится иметь дело с разными задачами, стратегиями, культурными традициями, уровнями исполнительной власти и политической ситуацией. Поэтому ряд авторов в разных странах разработали аналитические инструменты, которые могут использоваться в конкретных обстоятельствах. Все методы системного гендерного анализа нацелены на обеспечение возможности интеграции в социальные исследования и разработку мер социально-экономической политики, принятие управленческих решений.

Хорошо разработаны специфические методы системного анализа бюджета, но они не являются предметом описания в рамках настоящего исследования. Поскольку в соответствии с логикой каждого из методов из огромного числа проблем детально рассматривается лишь ограниченное число факторов, считающихся важными, то каждый из них позволяет создавать только грубую модель реальности. Выбор факторов в любом конкретном подходе системного гендерного анализа отражен набор ценностей и предположений со стороны его автора. Исследователь может и должен преломлять и модифицировать их на основании собственного опыта и ценностей. Можно также использовать гибридные подходы, объединяя компоненты разработанных до настоящего времени методов. Гендерный анализ

учитывает определенные факторы жизни женщин и мужчин, поэтому при нем важно учитывать, насколько это возможно, мышление, лежащее в основе гендерных рамок.

Рассмотрим подход расширения Иерархия потребностей женщин по Лонгве. Основная предпосылка заключается в том, что развитие женщин можно рассматривать с точки зрения пяти составляющих равенства: благосостояние, доступ к ресурсам, «сознательность», участие и контроль. Расширение возможностей имеет важное значение на каждом из этих уровней.

Благосостояние предполагает удовлетворение основных потребностей, а доступ к ресурсам — возможность использовать такие ресурсы, как образование, кредиты и земля. Ключевым элементом является «сознательность» (осознание): признание того, что дискриминация создает гендерные проблемы и женщины сами могут способствовать этой дискриминации. Этот уровень анализа предполагает также убежденность в том, что разделение труда по признаку пола должно быть справедливым и приемлемым для обеих сторон и не должно включать в себя экономическое или политическое доминирование одного пола другим. Под «участием» понимается, что женщины равны с мужчинами в принятии решений, а уровень контроля очерчивает баланс сил между полами.

Разделение труда на основе половой принадлежности присуще всем культурам, как присущи им гендерные стереотипы, дифференцированная социализация мальчиков и девочек и более низкий статус и меньшие властные возможности женщин по сравнению с мужчинами.

Разделение труда по половому признаку начинается в детстве. В целом отцы проводят с детьми примерно треть того времени, которое им посвящают матери. Женщины во всем мире выполняют большую часть домашних обязанностей, даже когда они работают вне дома.

Исторически сложилось так, что практически в любой культуре женщины и мужчины выполняли разную работу. По данным ООН (1991), во всем мире рабочие места разделены по половому признаку.

Женщины ограничены «стеклянным потолком», который не позволяет им занимать руководящие позиции, и они часто сталкиваются с так называемой «скрытой» дискриминацией на рынке труда. А также есть тенденция - резкого снижения участия женщин в процессе принятия решений и в политической жизни.

Сейчас во многих обществах осуществляется попытка интегрировать как можно больше женщин во властные и управленческие бизнес структуры. Преимущественно так делают очень успешные страны. Это государства, которые понимают, что без женщин невозможно достигнуть прогресса ни в

обществе, ни в политике, ни в экономике. Стоит взглянуть на ту же Норвегию, которая с 2006 года имеет закон, по которому 40% членов всех наблюдательных советов должны быть женщины. Если компании этот закон нарушают, то это чревато штрафными санкциями. Похожим образом действует и премьер-министр Испании. Половина министров в испанском правительстве – это женщины. Схожие тенденции наблюдаются и в азиатских странах. Речь идет не о том, как развита страна, а прежде всего, о том, что женщины имеют право голоса.

Долгие годы в Украине представительство женщин в высших органах власти было незначительным. Но в 2019 году произошли существенные сдвиги. На выборах в Верховную Раду IX созыва произошёл стремительный рывок по обеспечению гендерного равенства среди народных депутатов. В прошлом созыве было только 12% женщин. Сейчас мы видим зеркальную цифру - 21%. Около 20% комитетов украинского парламента возглавляют женщины

Список джерел інформації:

1. Ми різні – ми рівні. Основи культури гендерної рівності: Навчальний посібник для учнів 9–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів / за ред. О. Семиколєнкової – К.: К.І.С., 2007. – 176 с.
2. Азбука прав працюючих жінок і гендерної рівності. – 2-ге вид. [укр. мов.]. – К.: МОП, 2010. -229 с.
3. Основи гендерного аналізу. Навч. посіб. / уклад. О. Рудік. – К.: К.І.С., 2013. – 111 с.
4. У Верховній раді порахували кількість жінок-депутатів. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1840623>

Мірончук А. В.
НТУ «ХП»

ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРІВ ЗАЙНЯТОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Державна служба зайнятості – централізована система державних установ, діяльність якої спрямовується та координується Міністерством соціальної політики України. На сьогодні державна служба зайнятості є активним посередником на ринку праці між роботодавцями і шукачами роботи, вона на безоплатній основі надає послуги із пошуку підходящої роботи та підбору персоналу, послуги з державного соціального страхування на випадок безробіття, а також здійснює виплату матеріального забезпечення у зв'язку з тимчасовою втратою роботи. Сьогодні державна служба зайнятості – це

структура, яка об'єднує 583 центри зайнятості по всій Україні. Всі відділення Служби працюють за єдиною схемою надання послуг. Клієнти можуть звернутися до будь-якого центру зайнятості та отримати всі передбачені законодавством соціальні послуги, пов'язані з працевлаштуванням.

За визначенням Міжнародної організації праці, безробітною є особа, яка хоче і може працювати, але не має робочого місця. У законі України про зайнятість безробітними вважаються громадяни працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку і трудового доходу, зареєстровані у державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу.

З метою виявлення сукупності соціальних характеристик безробітних, які є клієнтами центру зайнятості, на базі Ізюмського міськрайонного центру зайнятості протягом 2019 року було проведене відповідне соціологічне дослідження. Об'єктом дослідження було обрано пошукувачів роботи – клієнтів Центру зайнятості, метод – анкетування.

З'ясувалося, клієнтами центру зайнятості є переважно в рівній мірі безробітні чоловіки й жінки віком 28-35 років. Переважна більшість безробітних мають повну вищу освіту, їх матеріальний стан є нижче середнього рівня, загальний трудовий стаж становить від 5 до 10 років.

До того як опинитися у статусі безробітного більшість опитаних вже працювали в державному (комунальному) закладі/підприємстві або не отримали пропозиції працевлаштування після закінчення навчального закладу. Жінки звільнилися з попереднього місця працевлаштування переважно через погані умови праці, чоловіки потерпали від скорочення робочих місць, зокрема, через банкрутство/ліквідацію підприємства. Стосовно більш старших вікових груп характерною ознакою є звільнення через вік та погіршення здоров'я. Більшість опитаних знаходяться у статусі безробітного від 1 до 2 років і перебувають на обліку Ізюмського міськрайонного центру зайнятості до 1 року. Опитані респонденти з неповною середньою освітою є безробітними понад 3 роки, а ті, що мають більш високу освіту – до 1 року. Третина респондентів готові погодитися на тимчасову та сезонну роботу. Для більшості опитаних безробітних, рівень заробітної плати на новому робочому місці буде прийнятним, якщо буде коливатися у діапазоні 10-11 тисяч гривень.

Державна служба зайнятості є головним каналом пошуку роботи серед опитаних. Опитані безробітні також намагаються самостійно працевлаштуватися. Основними популярними каналами пошуку роботи було визнано спеціалізовані пошукові сайти та Інтернет. Як показало дослідження, безробітні недостатньо орієнтуються у поточній ситуації на ринку праці. Також більшість опитаних вважають, що вирішальними для працевлаштування є досвід та стаж роботи по професії.

Половина безробітних готові погодитися на усі варіанти роботи, згодні навіть випробувати себе у новій сфері діяльності. Але респонденти з високим матеріальним станом згодні на роботу лише згідно освіти та кваліфікації. Чверть опитаних визначили, що вміння спілкуватися та заводити «зв'язки» є важливими обставинами при самостійному працевлаштуванні.

Респонденти також оцінили ступінь важливості певних характеристик при пошуку нового робочого місця. Вони визначили, що наявність повного соціального пакету, своєчасна виплата заробітної плати, стабільне положення підприємства повністю задовольняють їх при працевлаштуванні.

Соціологічне спостереження розкрило також недоліки в роботі Ізюмського міськрайонного центру зайнятості. Респонденти «скаржилися» на формальне ставлення працівників служби. Було з'ясовано, що немає матеріального заохочення найбільш ефективних працівників служби. Отже, в рекомендаціях наданих адміністрації Центру включено пропозицію розробити нову систему оплати штатних працівників, яка б враховувала кінцевий результат – задоволення запитів як пошукувачів роботи, так і роботодавців.

Список джерел інформації:

1. Бараник З. П. Регіональний аналіз функціонування ринку праці / З. П. Бараник // Наук. вісник ВДУ ім. Л.Українки: Зб. наук. праць. - Луцьк: ВДУ ім. Л. Українки. - 2004. - № 5.
2. Маршавін Ю.М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: / Ю.М. Маршавін – К.: Альтерпрес, 2011.
3. Довжук Б. С. Перспективи діяльності державної служби зайнятості / Б. С. Довжук // Ринок праці та зайнятість населення. - 2010. - №1. - С. 120.

Мітіна В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ АЛКОГОЛІЗАЦІЇ

Явище алкоголізму є дуже поширеним в нашому суспільстві. За даними анкетного опитування «Ставлення до кріпкого алкоголю населення України», яке проводилось спеціалістами українського інституту соціальних досліджень у м. Києві у 2011 році майже 80% респондентів вживають алкоголь, а близько 65% опитаних вживають алкоголь регулярно. Загальносвітова тенденція показує, що від алкогольної залежності в Україні страждає 4,2% населення, що в цифровому вираженні становить 1,7 мільйони українців [1]. За статистикою в результаті алкогольного сп'яніння щороку в Україні налічується 3 мільйони

смертей, що становить 5,3% всіх випадків смерті. На наш думку наявна ситуація є наслідком специфіки культури українського суспільства.

Е. Джеллінека виділив чотири форми алкоголізму:

- альфа-алкоголізм – початкова стадія пияцтва, частіше сімейного порядку, що трансформується в соціальні ускладнення;
- бета-алкоголізм – своєрідна форма пияцтва під впливом середовища звичаїв;
- гамма-алкоголізм - психічна або фізична потреба індивіда продовжувати зловживання алкоголем, що в результаті призводить до втрати контролю за кількістю випитих спиртних напоїв;
- дельта-алкоголізм - потреба в продовженні вживання напоїв для уявного покращення самопочуття та настрою, найскладніша форма для особистості, бо виникає залежність [2].

Дві перші форми алкоголізму виникають та розповсюджуються саме під впливом соціальних, культурних чинників. А дві останні є вже наслідком розповсюдження та вкорінення перших двох.

Україна займає лідируючі позиції серед країн по вживанню алкоголю. В Україні випивають 11,8 літрів на рік на людину. Випереджають її тільки Молдова, Білорусь, Литва та Росія. Проте смертність в Україні від алкоголю вище за ці країни, тобто українці п'ють менше, але помирають від алкоголю частіше.

Ми вважаємо, що чинниками, які призводять до значної алкоголізації населення в Україні, перш за все, є:

- відносно низька ціна на алкоголь;
- відсутність суворої політики щодо обмеження вживання алкоголю (в деяких країнах алкоголь забороняється продавати ввечері, існує монополія держави на виготовлення алкогольних поїв тощо);
- високий рівень бідності населення (Україна зараз займає 112-е місце з 149 в світовому Індексі процвітання, згідно з дослідженням The Legatum Institute. Близько 60% наших співгромадян перебувають за межею бідності);
- високий рівень жіночого алкоголізму. Якщо у всьому світі більше залежних від алкоголю, то в Україні навпаки - 4,5% жіночого населення проти 3,9% чоловічого. Причому така тенденція зберігається з 1990 року. В результаті спостерігається сімейний алкоголізм, девіантна поведінка батьків, яку постійно спостерігає дитина, впливає на її психологічний, інтелектуальний, фізичний розвиток та сприймається нею як норма.
- існування традицій вживання алкоголю, як елемента свята, для зняття психологічної напруги та стресів, ставлення до вживання алкоголю, як до норми.

Зважаючи на все сказане, можемо зробити висновок про доцільність подальших досліджень впливу соціальних чинників та культури повсякденності (а саме алкогольної культури) на алкоголізацію населення.

Список джерел інформації:

1. Классификация форм алкоголизма [Електронний ресурс] / Практической Наркологии Центр. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://narko-info.com/spravochnik/razvitie-alkolnoj-zavisimosti/klassifikacziya-form-alkogolizma.html>.
2. Трофимова Ю. Инфографика. Алкозависимость в Украине [Електронний ресурс] / Трофимова Юлия. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://update.com.ua/likbez_tag/infografika-alkozavisimost-v-ukraine_n4016.

Нагорнюк В.
НТУ «ХП»

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ В ВИКОНАННІ ПОДРУЖНІХ РОЛЕЙ

Сім'я – одна із найвеличніших цінностей, що створені людством за період свого існування. Сім'я є найважливішим соціальним інститутом, що виконує ряд таких основних функцій як: репродуктивна, виховна, господарсько-економічна, рекреативна. Вони важливі для суспільства і необхідні для життя кожної людини. З іншого боку сім'я розглядається як мала соціально-психологічна група, в якій з найбільшою природністю задовольняються чисельні найважливіші особистісні потреби людини.

Сім'я як система, соціальний інститут переживає сьогодні своєрідну «вікову кризу»: відбувається перехід сім'ї як системи, що функціонує, на якісно інший рівень. Оскільки в сучасних умовах матеріальне забезпечення сім'ї перестає бути відповідальністю виключно чоловіка, відбувається закономірний перехід з одного етапу розвитку (патріархату) на інший (біархат). При цьому домінуючими стають функції задоволення потреб емоційно-інтелектуальної, духовної сфери. Все це впливає на перегляд сімейних ролей, на зміни в їх виконанні.

Перехід від полювання до землеробства та скотарства створював надлишок виробництва і концентрував багатство в руках чоловіків, адже саме вони переважно володіли засобами виробництва і використовували їх у зв'язку з перевагою у фізичній силі. Накопичення багатств породило зміну традицій успадкування майна дітьми. Очевидно, що чоловік прагнув передати свій спадок своїм дітям, тому наступним кроком стало панування жорсткої моногамії для жінок.

На подальший розвиток шлюбних стосунків на території України значний вплив мали християнські традиції та уявлення, які закріплювали ідеї одношлюбності, подружньої вірності і покірності батькам та чоловіку як голові родини. Та все ж сімейний уклад часів Київської Русі віддзеркалював ще не зовсім викоріненні язичницькі вірування. Це частково виражалося у положенні жінки у сімейній ієрархії.

«Відносини чоловіка і дружини будувалися не на відносинах «домінування-підпорядкування», а на початковій конфліктності між статями. У слов'янському язичництві жінка не була істотою другого сорту, підпорядкованому чоловікові. Вона вважалася просто іншою людиною, яка володіла якостями, відмінними від чоловічих» [1, с. 20].

На межі XVIII – XIX століття ідеологія розбудови шлюбних стосунків засновувалась на природному праві, підкреслюючи верховенство чоловіка на основі його переваги у фізичній силі. Саме таким чином була сформована ідеологія подвійних стандартів. Те, що дозволено чоловікові, не може бути дозволено жінці. До чоловіків одні вимоги, до жінки – інші [1, с. 68].

Чоловік був безперечним авторитетом у сімейній життєдіяльності. Проте з панівним положенням на чоловіків покладалася відповідальність у матеріальному забезпеченні жінки та всієї родини. До того ж, батьки самовільно обирали для своїх дітей подружніх партнерів, що було таким чином обмеженням свобод і чоловіка, і жінки.

Особливістю сучасних українських сімей є те, що жінки поєднують материнство з роботою поза домом, і тому відпала соціальна потреба в поділі праці на підставі здатності жінки до дітонародження. На підставі цього в більшості сучасних українських сімей бюджет родини складається з двох часто рівних частин, що надходять як від чоловіка, так і від жінки. Водночас як стійкий пережиток минулого зберігається патріархальна ідеологія та традиційні гендерні ролі: від жінки вимагають зосередженості на домашній сфері заради своїх дітей та близьких, а від чоловіка – успіхів у суспільній праці, кар'єрному зростанні тощо.

Сімейні відносини між жінками та чоловіками (окрім законодавчо оформлених) у будь-якому суспільстві складаються за визначеними усталеними практиками розподілу гендерних ролей, тобто на підставі гендерних контрактів.

Зараз в українському суспільстві існують такі чотири типи гендерних контрактів:

- 1 Контракт «працююча мати» що передбачає материнство і роботу жінки поза домом, що є життєво необхідним для всієї родини через нестачу матеріальних коштів для життєдіяльності сім'ї з дітьми.

2 Контракт «кар'єрно орієнтована жінка» поєднує роль матері та дружини, відповідальної за сім'ю, домогосподарство з одночасним поєднанням професійних обов'язків. Передбачає безкоштовну допомогу родичів і оплачувану працю найманих робітників.

3 Контракт «домогосподарка» передбачає материнство, обслуговування членів усієї родини і турботу про них. За таким контрактом чоловік повністю матеріально забезпечує сім'ю. Цей контракт має вимогу до дружини – бути сексуально привабливою, що в минулі десятиліття було у сфері нелегітимного контракту.

4 «Спонсорський» контракт передбачає обмін (продаж) жіночої зовнішньої привабливості та сексуальності на матеріальну підтримку чоловіка. Цей контракт раніше був нелегітимним, а нині став легітимним, але не схвалюється суспільством у моральному плані. Особливістю такого контракту є те, що акцентується і реалізується лише сексуальна роль жінки, і тому для жіночої ідентичності тут не є значущим материнство, робота та інші складові сімейних відносин [2].

Список джерел інформації

1. Бурова С. Н. Социология брака и семьи: история, теоретические основы, персоналии / С. Н. Бурова. – Минск – Право и Экономика, 2010 – С. 445.

2. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство / переклад з англ. С. Альошкіної. – Київ: Сфера, 2003. – 490 с.

Нгуєн Тхі Нгок Лінь
НТУ «ХП»

РУХ CHILD FREE: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРИНЦИПИ ІСНУВАННЯ

Мета даної роботи пов'язана з дослідженням особливостей руху чайлдфрі, історії його розвитку, а також з визначенням причин його існування.

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що для українського суспільства чайлдфрі – це нова, невідома грань сімейних відносин.

Чайлдфрі (з англійської *childfree* – «вільний від дітей») – рух, учасників якого об'єднують відсутність дітей і свідоме небажання їх мати. Цим же словом позначаються учасники цього руху. При цьому мова йде не про тих людей, які свідомо відкладають народження дитини на потім, і не про тих, хто не може мати дітей, а про тих, хто не бажає їх мати взагалі. Рух чайлдфрі в західних країнах з року в рік поширюється. Доволі значна кількість американських жінок відкрито заявляє про свої чайлдфрі-погляди. Серед українців кількість тих, хто

називає себе чайлдфрі, теж зростає. Представники цієї течії створюють свої спільноти в інтернеті, спілкуючись на форумах та в блогах [3, с. 8].

Рух чайлдфрі зародився в Америці наприкінці 20-го століття, де суспільство прогресує у пізнанні фемінізму, гомосексуалізму і тепер батьківства: рух чайлдфрі з'явився на противагу стандартним сімейним парам і послужив викликом загальноприйнятим нормам і цінностям [3, с. 10].

Серед головних принципів існування **чайлдфрі визначають:**

- «живи сам та не заважай жити іншим»;
- найпоширеніші причини відмови від народження: небажання жертвувати особистим простором заради дитини, відсутність вагової причини мати дітей, небажання втрачати час, бридливості до дітей, наявності домашніх улюбленців, висновки зі спостережень за дітьми близьких чи друзів;
- серед чайлдфрі є люди, котрі мають дітей, а також ті, хто симпатизує чужим чадам, однак не хоче мати власних;
- дослідження довели: більшість вільних від дітей мають вищу освіту (іноді не одну), високооплачувану роботу, проживають у містах та часто відмежовуються від релігії, такі пари мають ліберальні погляди на життя та відмовляються від традиційних гендерних ролей [2, с. 526].

Кожній людині для того, щоб бути самодостатньою та реалізуватися у різних сферах життєдіяльності, потрібно долати стереотипи, що нав'язуються з народження і заважають усебічному розвитку особистості, оскільки від самого початку обмежують у виборі роду занять, залежно від суспільної думки, поділу на «чоловічі» і «жіночі» заняття тощо. Зазначене спонукає до подальшого вивчення причин гендерно-рольових стереотипів, так само як і гендерні установки, які формуються в процесі розвитку людини на основі гендерних стереотипів, власного досвіду, настанов батьків, релігійних учень тощо. Саме через це жінки відчують вимушеність заводити дітей попри особисте бажання не робити цього ніколи, адже суспільство зробило з інституту батьківства культ, у якому дитина стає надцінністю, основним сенсом життя [1, с. 16].

Проаналізувавши цю тему, можемо сказати, що суспільство прийшло до того, що людина повинна мати вибір. Особа вільна обирати професію, стиль життя, партнера, хобі, вільна приєднуватись то тієї чи іншої субкультури. Але людина, а особливо жінка, яка заявляє оточуючим про своє небажання мати дитину, все ще стикається з поширеним суспільним осудом, адже ця думка іде всупереч із традиційно ухваленими суспільством нормами.

Список джерел інформації:

1. Бега М. І. Вплив гендерних стереотипів на чоловічі та жіночі ролі в сучасній сім'ї // Вісник київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – 2008. – №89-90. – 18 с.

2. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс // Пер. с англ.; науч. ред. В. А. Ядов; общ. ред. Л. С. Гурьевой, Л. Н. Посилевича. – М. : Эдиториал УРСС, 1999. – 703 с.

3. Форотинська О.В. Чайлдфрі – міфи і реальність / О.В.Форотинська // «Я» «Сексуальні права та репродуктивна відповідальність». - No 27 (2011). – 40 с.

Нолбат С.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ТЕОРІЯ МІЖГЕНЕРАЦІЙНИХ ЗМІН ЦІННОСТЕЙ Р. ІНГЛХАРТА

Споконвіку людство мало уявлення про те, що є цінним та важливим. З часом ці уявлення змінювалися, як для всього людства, так і для окремих суспільств. Соціологи ж намагаються пояснити причини та закономірності цих змін.

Американський соціолог та політолог Рональд Інглхарт в основу своїх інтересів поклав динаміку цінностей. Цінності, за думку вченого, змінюються зі змінами поколінь. В рамках цього твердження він висуває теорію міжгенераційних змін цінностей, що містить такі гіпотези: надання ціннісного значення тому, чого не вистачає та опосередкованість значним часовим лагом (в середньому 10-15 років) зв'язку між суспільно-економічними та ціннісними змінами.

Кожній новій генерації, залежно від соціально-економічного середовища, властиво віддавати перевагу тим чи іншим цінностям і реалізувати їх за досягнення генерацією дорослого віку. Зміни ж у цінностях продукують соціально-політичні зміни в суспільствах [1].

Для сучасного постмодерного суспільства характерним є перехід до відповідних постмодерних постматеріальних цінностей: від поваги до влади до поваги до індивіда та самоповаги; суб'єктивна якість життя стає більш цінною за економічне зростання; зменшення впливу релігії на сімейну та сексуальну поведінку та орієнтація на особистий вибір; поширення духовних практик.

Р. Інглхарт у рамках теорії міжгенераційних змін цінностей робить наступні прогнози: постмодерні цінності розповсюдяться у тих суспільствах де високий рівень багатства населення і впевненості у майбутньому; такі цінності будуть найбільш поширені серед прошарків суспільства, що є найбагатшими й найбільш упевненими у завтрашньому дні, почувають себе в безпеці й мають стабільне положення в суспільстві [2].

Список джерел інформації:

1. Инглхарт Р. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития / Р. Инглхарт, К. Вельцель. – Москва: Новое издательство, 2011. – 464 с. – С. 47 - 56.

2. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества / Р. Инглхарт. // Полис. Политические исследования. – 1997. – С. 1–17.

Нолбат С.В., Чернявська О.В.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

МАНІПУЛЯТИВНІ ПРИЙОМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ РЕКЛАМІ (НА ПРИКЛАДІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2019 РОКУ)

Україна – демократична держава. Свідома участь у формуванні влади – конституційний обов'язок небайдужих громадян. В той же час відомо, що остаточний вибір громадян, зокрема, при виборі того або іншого кандидата чи політичної партії, нерідко обумовлює саме політична реклама.

Політична реклама – один з видів некомерційної реклами, що має на меті проінформувати громадян про програми політичної партії або діяча і закликати до голосування на їх користь. Також вона покликана створювати в очах потенційних виборців і суспільства привабливий образ політичного суб'єкту, часто за рахунок спотворення образу політичних опонентів (його конкурентів).

Політичну рекламу також визначають як метод психологічного впливу на свідомість певних соціальних груп з метою створення конкретних установок і як наслідок – необхідної замовникам реклами політичної (здебільшого, електоральної) поведінки людей [1]. Таке визначення політичної реклами надзвичайно схоже на визначення поняття маніпуляції. Дійсно, маніпуляцією називають дії щодо впровадження в свідомість людини або визначеної аудиторії бажань, установок, намірів, що можуть не збігатися з їхніми справжніми бажаннями та потребами. Інакше кажучи, маніпуляція – це приховане переконання отримувача повідомлення (в т.ч. політичної реклами) в правильності лише певних дій чи думок.

Різні дослідники виокремлюють різні маніпулятивні прийоми. Розглянемо одну з таких їх класифікацій [2]:

1) Страх. Жертву лякають, після чого пропонують єдиний правильний засіб порятунку від цього страху.

2) Гранфаллун, або мала група. Словами типу «ми», «наше» маніпулятори вказують на свою єдність з жертвою, а отже й на єдність інтересів.

3) Почуття вини. Жертву змушують відчувати провину перед маніпулятором. Для позбавлення цього почуття вона виконає нав'язані їй дії.

4) Подарунок. Діє подібно до вини, жертва відчуває обов'язок перед маніпулятором.

5) Лицемірство. Якщо жертва погодилася із загальним твердженням маніпулятора, вона скоріше погодиться й з більш конкретними його твердженнями, аби не здатися непослідовною.

6) Раціоналізація. Серед двох пропозицій маніпулятора жертва обере більш раціональну, але не шукатиме третю, можливо, ще раціональнішу.

Ці прийоми застосовують для досягнення найрізноманітніших цілей: від пропаганди здорового способу життя до торгівлі автомобілями тощо. Нажаль, серед таких цілей впливу – поведінка українського електорату. Це легко довести, проаналізувавши рекламні звернення провідних політичних сил.

Для аналізу ми обрали по два провідних телевізійних рекламних роликів партій-лідерів парламентських виборів 2019 року. Усього п'ять партій, що увійшли до Верховної Ради: «Слуга народу», «Опозиційна платформа за життя», «Батьківщина», «Європейська солідарність» і «Голос».

Для обох роликів партії «Слуга народу» характерний прийом гранфаллуна. Повторювані слова «кожен з нас» створює уявлення про єдність не тільки я к українців, але і як прихильників партії. Реклама позитивна, що викликає відповідні асоціації з партією.

Ролики партії «Опозиційна платформа за життя» являють собою класичний приклад маніпуляції страхом. Глядача лякають жахливою сучасністю, після чого пропонують порятунок – голосувати за партію «Опозиційна платформа».

Підходи до реклами у партії «Батьківщина» відрізняються у двох роликах. В одному з них на глядача тиснуть почуттям вини і страхом, але обидва прийоми працюють на півсили. Втім, схема страх – порятунок усе ще застосовується. В іншому ролику використовується «лицемірство». Спочатку глядач погоджується з твердженням про те, що для досягнення результату треба діяти. А потім, щоб залишитися послідовним, глядач має обрати партію «що діє».

Партія «Європейська солідарність» в обох роликах використовує прийом гранфаллунізації, поділяючи світ на розумних, чесних, послідовних «нас» – тобто партію і виборців та корисливих, брехливих «їх» – опонентів. В одному з роликів також застосовується почуття вини – згадуються усі досягнення партії та натякається на їх знецінення у випадку перемоги інших партій.

«Голос» в одному з роликів застосовує прийом лицемірства, в порядку «хочеш змінити Україну – змінюй і Раду». Також ролик намагається викликати у глядача почуття вини, адже його голос може усе змінити і не віддати його – залишити країну у скруті. Другий з роликів зовсім не застосовує маніпулятивних прийомів.

Таким чином, можна зробити висновок як про поширеність в Україні маніпулятивних прийомів у політичній рекламі, так і, нажаль, про їх ефективність. Чим вдаліше було застосовано маніпуляцію, тим вищий рейтинг отримала політична партія. При цьому слід зазначити, що м'які прийоми виявилися більш ефективними, ніж жорсткі. Також можна відмітити, що вправне застосування одного прийому виявилось більш дієвим за застосування одразу декількох методів, але не в повну силу. Тобто, завдяки маніпуляціям рекламні кампанії були вдалими для окремих політичних суб'єктів. Але про свідому участь громадян у формуванні влади наразі говорити не доводиться. Подальші міждисциплінарні дослідження трендів та особливостей політичної реклами в Україні залишатимуться актуальними найближчим часом.

Список джерел інформації:

1. Єгорова-Гантман Є. В. Політична реклама / Є. В. Єгорова-Гантман. – Москва, 2002. – 240 с.
2. Аронсон Е. Епоха пропаганди: механізми переконання, повсякденне застосування та зловживання / Е. Аронсон, Е. Р. Пратканіс. – Санкт Петербург: Прайм-ЄВРОЗНАК, 2003. – 384 с.

Осминина Е.
НТУ «ХПИ»

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ МОЛОДЕЖИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Одной из самых важных социальных групп в обществе, считается молодёжь. Очень многое зависит от мировоззрений и поведения молодого поколения, от их ценностей зависит будущее и настоящее развитие культуры и общества в целом. Молодёжь – это социальная группа, которая имеет много сил и светлый разум и находится в периоде социального становления. В этот период у человека начинает выстраиваться ценностная иерархия и ориентация, выбор цели на будущее и его осуществление. Поэтому изучение ценностных ориентаций молодёжи, можно считать актуальной темой современного общества.

Рассмотрим, что такое ценность и ценностные ориентации. Вебер очень точно охарактеризовал понятие ценность, он сказал, что это норма, значимая для каждого социального субъекта. Т. Парсонс в своих работах пишет, что ценности служат фундаментом, на которых основывается согласие в различных общественных группах и обеспечивается социальный порядок в целом. Ценность можно считать фундаментом, каждой определенной культуры. Каждый из нас имеет свои ценности, нормы и правила. Мы делаем выбор,

благодаря им, они побуждают нас на определенные действия. Изучая ценности индивида, можно определить причины их социальных действий.

Ценностные ориентации – это желание и потребности человека, которые являются для них важнейшими личными ценностями и целями жизнедеятельности. На выбор ценностных ориентаций влияет культура общества, окружение, традиции, жизненный опыт, социальное место, которое ты занимаешь в обществе, внешние сигналы с окружающего мира. Все эти составляющие и формируют ценностную ориентацию. Сигналы внешнего окружения, самая важная составляющая для молодежи, так как в их возрасте, они хорошо поддаются влиянию извне. Хотят быть не такими как все и самовыражаются. Для них семья — это не единственный фактор социализации.

Процесс формирования, изменения ценностных ориентаций, формирования мировоззрения, так же как процесс социализации, происходит на протяжении всей жизни. Человек формирует собственные ценностные ориентации, которые могут впоследствии претерпевать изменения под воздействием социокультурной среды, в которой живет индивид.

Активная перестройка ценностных ориентаций, как раз наблюдается у молодежи, начиная с подросткового возраста. Ценностные ориентации современной молодежи, можно поделить на два направления. Первое направление – это духовная сторона индивида, гуманистические идеи, человечность, нравственные установки. Второе – это направление, связанное с индивидуализацией и преобладанием материального над духовным.

У современной молодежи в приоритете находится: материальное развитие, успешная карьера, построение удачных связей, способность реализовать себя в творческих направлениях и своих увлечениях. И, к сожалению, чаще всего желание развиваться и двигаться по карьерной лестнице связано не с развитием своей личности, а ради повышения своего благосостояния, ради красивой жизни. То есть люди работают, чтобы зарабатывать как можно больше денег, и неважно какими путями.

Мы можем сделать вывод, что ценностные ориентации меняются, в зависимости от изменений в обществе. На сегодняшний момент все духовное отодвигается на второй план, часто в отношениях, можно заметить потребительский характер. Молодежь стремится иметь связи, деньги, возможность управлять другими, но никак не активную жизнь, связанную с полезной, не только для самого человека, но и для общества в целом, деятельностью. Поэтому нужно больше обращать внимание на воспитание и социализацию молодежи.

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ТА ІНТЕРНЕТ- МАРКЕТИНГ

Соціальна реклама – це окремий вид некомерційної реклами, спрямованої на зміну моделей суспільної поведінки та привернення уваги до проблем соціуму, через поширення її в суспільстві різними шляхами. Це форма спілкування, яка привертає увагу до актуальних проблем суспільства та його моральних цінностей. Місія соціальної реклами – зміна поведінкових моделей суспільства [1].

Основні види соціальної реклами: реклама правильного способу життя, екологічні проблеми, пропаганда ідей раціонального природокористування, сортування сміття, безпека життєдіяльності, правила дорожнього руху, профілактика злочинності, проблеми досягнення рівних прав, боротьба з насильством в сім'ї, гендерною нерівністю, права жінок, дітей [2].

Соціальна реклама потенційно дає можливість залучити більш широке охоплення аудиторії за рахунок висвітлення соціально значущих проблем, питань, що стосуються кожної людини. Інтернет як майданчик для розповсюдження соціальної реклами дає великий охоп аудиторії.

За допомогою різних каналів Інтернет можна відсилати меседжі, що турбують суспільство та вирішувати два завдання: привертати увагу для проблеми та приводити користувачів на необхідний сайт або сторінку у соціальній мережі. Таким чином, соціальна реклама може стати додатковим інструментом інтернет-маркетингу.

Інтернет-маркетинг важливий, тому що потенційні клієнти знаходяться в онлайні. З огляду на те, що в Інтернеті понад 4,2 мільярда людей, це відмінна можливість знайти клієнтів. Люди використовують Інтернет, щоб знайти всі види інформації від соціальної до комерційної [3].

Основна мета Інтернет-маркетингу – отримання вигоди, за допомогою максимального задоволення тієї частини цільової аудиторії, яка є Інтернет-користувачами. Основне завдання інтернет-маркетингу – зрозуміти потреби аудиторії, вибрати ті потреби, які компанія може задовольнити з урахуванням всіх комунікаційних можливостей, які представляє мережу Інтернет.

Інтернет-маркетинг – досить широкий термін і включає в себе такі напрямки, як просування в соціальних мережах (SMM), оптимізація сайту для пошукових систем (SEO), e-mail маркетинг, вхідний маркетинг, партнерський маркетинг та інші види.

Використання соціальної реклами в інтернет-маркетингу важливе, тому що це допомагає зробити дієвий та якісний трафік. Таким чином до компанії приєднуються клієнти, що поділяють її цінності і тому можуть стати її постійною основою та проявляти до неї більш лояльності. Здатність компанії відкликатися на соціальні проблеми суспільства допомагає отримати трафік.

Список джерел інформації:

1. Белянин А.Б. Соціальна реклама як соціально комунікативний феномен. / Ред. С.П. Свешнікова // Актуальні проблеми сучасного суспільства: збірник наукових праць заочної науково-практичної конференції. Астрахань, 2007. – 123 с.

2. Буткевич Ю. А. Реклама як форма соціальної комунікації / Ю. А. Буткевич. - Москва, 2011. -540 с.

3. Рублевская Ю.В, Попов Е.В. Моделирование бизнеса в Интернет-среде // Маркетинг – № 2/2001

Петрова И.
НТУ «ХПИ»

ФЕМИНИЗМ: КЛЮЧЕВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ

Феминизм – это признание того, что на протяжении всего времени к людям относились по-разному в зависимости от их пола. Неравенство зарплат и в доступе к ресурсам и власти, насилие в семье, сексуальные нападения, ограничения свободы – все эти факторы повлияли на жизнь женщин в момент принятия решения организовать в попытке решить эти несправедливости и создать равноправное общество. Но нередко феминистки поднимают и вопросы из других сфер, что формирует различные идеологии феминизма.

Либеральный феминизм – первый из возникших направлений. Его цель – обеспечить женщинам равные права и возможности с мужчинами: дать им возможность получать образование, иметь оплачиваемую работу и участвовать в политической жизни наравне с мужчинами, добиться того, чтобы их роль в обществе не ограничивалась ролью домохозяйки и жены. Основным средством для достижения этой цели либеральный феминизм считает реформы законодательства, предотвращающие дискриминацию женщин. Сейчас основными методами либерального феминизма являются продвижение интересов женщин и разработка соответствующих законов, а также создание кризисных центров и групп поддержки, направленных на борьбу с конкретными проблемами. Идеи либерального феминизма получили наибольшее распространение в современном обществе.

Марксистский феминизм – в основе идеологии лежат работы Карла Маркса и Фридриха Энгельса. Он рассматривает угнетение женщин как частный случай капиталистического и классового угнетения и считает мужчин господствующим классом, который эксплуатирует женщин. Угнетение женщин идеология марксистского феминизма связывает с институтами частной собственности, а освобождение женщин считает частью классовой борьбы пролетариата.

Антирасистский феминизм – движение берет за основу идею о том, что феминизм не должен ограничиваться борьбой за права белых представительниц среднего класса и должен обращать внимание на проблему угнетения женщин разных рас. Антирасистский феминизм включает в себя борьбу с сексизмом, расизмом и классовым угнетением.

Интерсекциональный феминизм – возник в результате борьбы представителей различных меньшинств (ЛГБТ-сообщества, людей с инвалидностью и людей разных рас) за свои права. Представители интерсекционального феминизма говорят о том, что не существует единого и универсального женского опыта, а борьба за права женщин неотделима от борьбы за права представителей ЛГБТ-сообщества и борьбы с расизмом и эйблизмом.

Постмодернистский феминизм – критикует бинарную систему «женщина»/«мужчина», отрицает эти понятия и стремится размыть границы и отказаться от строгой гендерной системы ради более сложной и многогранной реальности.

Радикальный феминизм – сосредотачивается на теории патриархата как системы власти, которая организует общество в систему отношений, основанных на утверждении, что мужское превосходство угнетает женщин. Радикальный феминизм стремится бросить вызов патриархату и свергнуть его, выступая против гендерных ролей и угнетения женщин, и призывает к радикальному изменению устройства общества.

Экофеминизм — общественное движение и философия, соединяющие цели феминизма и экологии. Экофеминизм проводит параллель между эксплуатацией природы и женщины в патриархатном западном обществе, подчеркивая их философское единство. Основная цель движения состоит в том, чтобы привести мир в первоначальную гармонию путем пресечения дискриминации женщин.

Это далеко не полный перечень направлений феминизма. Каждый человек выбирает для себя цели в зависимости от пережитого опыта и предпочтений, но при этом все же в борьбе за общее – создание равноправного общества.

Список джерел інформації:

1. Клименкова Т. А. Феминизм // Современная западная философия: Словарь / Сост.: Малахов В. С., Филатов В. П. М.: Политиздат, 2011. 414 с.
2. Муслумова В., Феминизм: истоки, этапы развития и основные направления. http://shgpi.edu.ru/files/nauka/vestnik/2015/4_28/31.pdf, 27.11.2019.

Пичугина И. А.
НТУ «ХПИ»

ГОТЫ – КАК МОЛОДЕЖНАЯ СУБКУЛЬТУРА

Субкультура готов — практически самая загадочная и необычная из всех существующих в наше время. На первый взгляд, человек, который хочет называть себя готом, должен загонять себя в определенные рамки, но на самом деле это не так. Потому что только тот, кто действительно влюблен в чарующую атмосферу готической культуры, не будет обременен традициями готов. Главное отличие гота от обычного человека — это особенные «готические» жизненные принципы, которые для непосвященного могут показаться безобразными.

Один из таких принципов, «*carpe diem*», гласит, что сегодняшний день может быть последним в жизни, поэтому прожить его нужно соответственно. Но вместо того чтобы в полную силу наслаждаться позитивными эмоциями, готы берут вдохновение из депрессий, отчаянья и душевной боли. Готическое искусство, будь то рисунки, музыка, книги или что-то еще, должно обладать одной единственной характеристикой — атмосферой, соответствующей стилю «темной романтики». Если конкретнее, произведению должна быть присуща некая загадочность, мистичность, неопознанность. Так как точных критериев атмосферности нет, каждый понимает явление готики по-своему.

Корни готической эстетики следует искать в Средневековой Европе, в мрачных временах чумных эпидемий и кровавого разгула инквизиции. Именно оттуда современные готы позаимствовали таинственную бледность, интерес ко всему мистическому, черные одежды и непонятное для остальных поклонение перед смертью. Архитектура, название которой совсем недавно присвоили себе эти странные личности, отображает их внешний облик – все узкое, тянущееся ввысь, к небу; и внутреннее состояние – мрачность, грусть и красота... близость к природе, отстранение от реальности и простых людей. Созерцание прекрасного, самосовершенствование. Изначально готами называли поклонников готической музыки, но позднее субкультура распространилась и на литературу, кино, живопись. И все же главное в данной субкультуре несет

своеобразное мировоззрение, особое восприятие окружающего мира, смерти – как фетиш, что может считаться одним из признаков принадлежности к готам. Но не стоит забывать, что готика появилась благодаря музыке, и по сей день, она является главным объединяющим фактором для всех готов.

Субкультура готов - это современное течение, которое свойственно многим странам. Зародилось оно в Великобритании в начале восьмидесятых годов прошлого века на фоне популярности готик-рока – ответвление одного из жанров постпанка. А родоначальниками жанра поистине можно считать мрачных декадентов Joy Division, Bauhaus, Siouxsie и The Banshees. Более поздние готические группы 80-х: The Sisters Of Mercy, The Mission, Fields Of Nephilim. И именно они сформировали свой особый готик-роковый саунд, но данная субкультура не стоит на месте, в ней нет статики. Все, наоборот, в динамике, в которой сочетаются жизнь и смерть, добро и зло, вымысел и реальность. К началу 90-х появляются новые стили готик музыки – *ethereal* и *darkwave* (меланхоличная психоделия), *dark folk* (языческие корни), *synth-goth* (синтетическая готика). А уже к концу 90-х готика прекрасно вписалась в такие стили, как *black*, *dead* и *doom-metal*. Сейчас же развитие готической музыки в основном связано с электронным звучанием и с формированием "темной сцены" – объединяющей готические электронные и индустриальные группы, например, Von Thronstahl, Das Ich, The Days Of The Thrompet Call.

Готы — индивидуалисты. Если сказать проще — одиночки. Они отделились от общества, у них своя жизненная философия, своя музыка, литература, мировоззрение. Они по сути романтики, хотя понятие романтизма у них свое собственное. К сожалению (а может и к счастью), после того как субкультура готов начала стремительно развиваться, появилась новая разновидность готов, так называемые *Perky Goth* (иногда пишут *Perky Goff*). Для них готика заключается, прежде всего, в имидже. Депрессивность и замкнутость не в их стиле. *Mopey Goths* - полная противоположность *Perky Goth* — они представляют собой готичную субкультуру в первичном виде. Замкнутые, депрессивные (иногда даже слишком), увлеченные одиночеством. Для них готика — это вся жизнь. *Mopey Goths* и *Perky Goth* являют собою две крайности, большинство современных готов занимают место где-то посередине, только немного склоняясь в какую-то сторону. Отдельно от этих двух категорий существуют еще и «подвиды» готов, некоторые из которых возникли как следствие слияния двух субкультур.

Например, панк-готы. Внешним видом они напоминают обычных панков в черной одежде: ирокезы, рваные джинсы, кожаные куртки, грубые металлические украшения. Более традиционно выглядят антикварные готы (*Antiquity Goth*, смешное название, не правда ли?). В их имидже ключевым

является стиль определенной исторической эпохи (викторианской, ренессанса, романтизма). Поведение бывает нарочито вежливым, словно у средневековых аристократов. Кибер-готы (CyberGoth) выглядят вовсе удивительно. Они — самый необычный и самый новый вид готов, смесь кибер-панка и готической культуры. Внешность — очки «кислотных» цветов, контактные линзы, придающие глазу как можно менее естественный цвет. На голове странные хаотические прически. Волосы покрашены во все те же «кислотные» цвета.

Готическое мировоззрение характеризуется пристрастием к "темному" восприятию мира, особым романтично-депрессивным взглядом на жизнь, отражающемся в поведении (замкнутость, частые депрессии, меланхолия, повышенная ранимость), особым восприятием реальности (мизантропия, утонченное чувство прекрасного, пристрастие к сверхъестественному), отношением к обществу: неприятие стереотипов, стандартов поведения и внешнего вида, антагонизм с обществом, изолированность от него. Также характерными чертами готов являются артистичность и стремление к самовыражению, проявляющаяся в работе над собственным внешним видом, в создании поэзии, живописи, других видов искусства.

Покатілова Т. М.
НТУ «ХП»

СОЦІАЛЬНИЙ ПАСПОРТ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ (НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ВУГІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ)

При діагностиці соціальних проблем і процесів в організації доцільно використовувати метод соціальної паспортизації – комплексного соціологічного вивчення колективів та інших соціальних спільнот, що дозволяє отримати досить повну характеристику соціального вигляду і соціального статусу досліджуваного об'єкта.

Питання соціального паспорту досліджували багато вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких як: Ю. Неймер, О.І. Амоша, С.І. Бандура, Н.П. Борецька, Д.П. Богиня, О.А. Грішнова, Т.А. Заяць, А.М. Колот, Е.М. Лібанова, Н.Д. Лук'янченко, О.В. Макарова, В.М. Новіков, О.Ф. Новікова, Л.К. Семів, В.А. Скуратівський, П.І. Шевчук.

Соціальний паспорт – це своєрідний портрет трудового колективу, виконаний з використанням даних статистики, відомостей, зібраних шляхом опитування, інтерв'ю, а також включає в себе об'єктивні дані про стан виробництва, рівень підготовки колективу, рівні освіти, вік, стажі роботи. Ідея соціального паспорту була втілена на практиці в ході експериментальних робіт

на шахті ім. Г.Г. Капустіна у травні – жовтні 2019 р. Алгоритм складання паспорту був наступний: 1) ознайомлення з трудовим колективом і профілем професій на шахті, 2) визначення соціальних показників, які мають скласти паспорт трудового колективу, 3) збір об'єктивних статистичних даних щодо історії, виробничої програми, стану трудового колективу, 4) проведення соціологічного дослідження у формі анкетування членів трудового колективу, 5) обробка соціологічної інформації, аналіз даних, текстуальне і графічне оформлення соціального паспорту.

До соціального паспорту було включено показники, що відображають наступні аспекти трудового колективу: 1) соціально-демографічну структуру; 2) соціально-професійну структуру; 3) освітню структуру; 4) умови праці; 5) матеріальне становище працівників; 6) рівень задоволення соціальних потреб; 7) соціальну активність (освітні практики, громадське самоврядування, фізична культура і спорт, художня самодіяльність тощо); 8) ціннісні орієнтації членів колективу; 9) соціально-психологічний клімат.

В ході дослідження було з'ясовано:

1 У демографічній структурі найбільш чисельною є група працівників від 35 до 45 років, які знаходяться на стадії посилення своєї професійної позиції та характеризуються прагненням зберігти досягнутий рівень професіоналізму та оплати праці.

2 Спостерігається певне «старіння» персоналу шахти за рахунок збільшення числа працівників пенсійного та передпенсійного, враховуючи те, що значного припливу молодих робітників не спостерігається.

3 Більшість опитаних – майже 75% – перебуває в сімейних стосунках, ці респонденти відповідають за матеріальне забезпечення та добробут своєї родини.

4 Більшість працівників незадоволені власними житловими умовами та матеріальним становищем.

5 Серед наземної категорії є відмінності за гендерною ознакою, група підземних працівників представлена виключно чоловіками. Найбільш численною є категорія працівників з 4-6 розрядом. Розряди з 1 по 3 притаманні початківцям, їх зафіксована найменша відсоткова частка.

6 Більшість працівників так чи інакше переймаються думками про зміну роботи. Серед факторів незадоволеності працівників роботою переважна більшість невдоволена існуючою системою оплати праці на шахті та умовами праці, у першу чергу, це стосується робочих, менше – спеціалістів та керівників.

7 Загальна морально-психологічна атмосфера у колективі характеризується наявністю різних типів відношень – від емоційно-тепліх та надійних до конкуруючих та навіть ворожих.

Отже на загал констатуємо наступне: основними факторами невдоволеності працівників є система оплати та умови роботи, існує проблема «старіння колективу», відмічаємо недостатню реалізацію соціальних потреб працівників та необхідність покращення морально-психологічного клімату і згуртованості.

Треба зазначити, що цінність методу соціальної паспортизації виробничих колективів набагато зростає в режимі моніторингу, коли систематично кроком в 1 або 2 роки проводяться заміри показників розвитку трудового колективу. Це дає можливість прогнозувати тенденції та намічати адекватні адміністративні заходи по розвитку трудового колективу.

Список джерел інформації:

1. Любинецький Я.Г. Методологічні проблеми аналізу соціальної структури підприємства за даними соціального паспорта / Я. Г. Любинецький - М., 1981- 41 с.

2. Неймер Ю.Л. Соціально-психологічний клімат колективу підприємства / Ю. Л. Неймер – 1990. – 86 с.

3. Неймер Ю.Л., Шкуркина А.М. Використання інформації соціального паспорта підприємства в соціальному управлінні / Ю.Л. Неймер, А.М. Шкуркина – М., 1983.

Попова А. М.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНФЛЮЕНСЕРІВ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

Підґрунтям даної роботи є актуалізація нового напрямку маркетингу, що отримав назву інфюенс-маркетинг, а саме діяльність інфлюенсерів, котрі виступають його головним інструментом.

В умовах інформаційного суспільства, коли суспільні відносини будуються навколо виробництва та споживання інформації, але в той самий час вони все ще економічно детерміновані, матеріальний продукт став більш інформаційно змістовним, а інфлюенсери стали інструментом, що дозволяє інтегрувати матеріальне виробництво в інформаційне суспільство. Для підприємств та організацій це – засіб отримання прибутку, адаптований під сучасну систему медіа комунікацій.

Термін «інфлюенсер» за походженням належить до сфери маркетингу, і довгий час вважався жаргонізмом. Але нещодавно словник Merriam-Webster, який щорічно оновлює перелік загальноживаної лексики, офіційно визнав цей термін. Згідно зі словниковим тлумаченням, інфлюенсер – людина, що здатна генерувати інтерес до будь-чого за допомогою публікацій в соціальних мережах [1]. Саме цей термін набув поширеного використання, в той час як термін «інфлюенція» продовжують вживати переважно у медичному контексті (мається на увазі інфлюенція як явище розповсюдження грипу).

Інфлюенс-маркетинг – це метод просування бренду, який засновується на використанні авторитету лідерів думок, якими в соціальних мережах, виступають інфлюенсери. Інфлюенс-маркетинг вже визнали перспективним напрямком, про це свідчить зростання витрат в цій галузі на 83% в порівнянні з минулим роком (данні дослідження компанії Instascreener в США і Канаді за 2019 р.). Бренди схильні до співпраці з інфлюенсерами з очевидних причин: вони дають «селебріті-ефект», але сприймаються аудиторією позитивніше, ніж вже звичні зірки шоу-бізнесу; це швидкий шлях до цільової аудиторії, особливо якщо це спеціалізовані канали комунікації (відмінні від традиційних соцмереж); рівень довіри до інфлюенсерів вищий. За даними USC Annenberg center for public relations), в рамках роботи Relevance Report, інтернет-інфлюенсери знаходяться на 4 місці по рівню довіри, після членів сім'ї, журналістів та представників церкви.

Медійну діяльність інфлюенсерів на даний час не можливо класифікувати в повному обсязі, адже вона досить різноманітна (починаючи інста-моделями, закінчуючи GoPro-рэйсерами). Але всіх їх поєднує здатність залучати широку аудиторію, що поєднана споживанням тематичного контенту. Це одне з базових вимог, що висуваються до інфлюенсера. Крім того, він повинен мати здатність переконати навіть тих, хто не висловлює лояльності, та виступати в якості експерта з певної галузі. Але головна його функція – це продаж: інфлюенсери «продають» не сам товар, а ідею, стиль життя, ту чи іншу модель поведінки. Сьогодні інфлюенсером може вважатися навіть суб'єкт комунікації, якого не існує в реальному світі. Наприклад, популярна віртуальна модель Мікела Соуса – дівчина, якої не існує в реальному світі, вона результат графічного дизайну, однак це не заважає їй мати аудиторію в 1,5 млн передплатників і колаборації з відомими брендами.

Більшість експертів висловлює думку, що основні тренди, що будуть переважати в подальшому інфлюенс-маркетингу, це:

- Співпраця з мікро-інфлюенсерами (50 – 250 тис. підписників): менше людей - більш цільовий і ефективний контент.

- Будуть зростати обсяги відеоконтенту. Соціальні ролики і прямі трансляції займуть лідируючі позиції. Рекламу з простими картинками в якості графічного компонента вже працює набагато гірше;

- В соціальних мережах буде переважати Покоління Z. Вони більш глобальні, орієнтовані на індивідуальність, краще справляються з багатозадачністю і мають більш високі очікування. Ці риси створюють дуже успішних інфлюенсерів і дуже відданих послідовників.

Таким чином, можливості інфлюенсерів як інструменту інтернет-маркетингу є досить перспективним і затребуваними у найближчий час.

Список джерел інформації:

1. Influencer - definition and synonyms. Macmillan dictionary : website. URL: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/influencer> (browsing on 30.11.2019)

2. Соціальне явище «інфлюенсер»: хто ці люди і як їм вдається впливати на нашу думку. *Impactlab* : веб-сайт. URL: <https://impactlab.media/2019/05/30/influensery/> (дата звернення: 01.12.2019)

3. Пост на мільйон: як працює маркетинг впливу. *Laba. Образовательная платформа* : веб-сайт. URL: <https://l-a-b-a.com/blog/show/352> (дата звернення: 01.12.2019)

Попова К. В.
НТУ «ХП»

ВОЛЬОВІ ЯКОСТІ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОГО УСПІХУ

Актуальність дослідження волі та вольових якостей особистості в наш час має важливу роль, тому що досягнення кар'єрного росту, успіху в житті передбачує розвинутих вольових якостей. Вольові якості особистості використовує кожен день в повсякденному житті, вона пронизує усі сфери життя допомагає людині у досягненні поставленої мети. Долаючи шлях до своєї мети на дорозі зустрічається багато перешкод, а саме вольові якості допомагають подолати їх. В сучасному суспільстві людина яка володіє розвинутими вольовими якостями може протистояти як власним слабкостям так і негативного впливу інших людей. Людина з низьким рівнем розвитку вольових якостей в сучасному суспільстві не зможе досягнути певних висот. Така людина буде весь час знаходитись під впливом суспільства. В. А. Іванніков і Е. В. Ейдман розглядають вольові якості індивіда як характеристику його діяльності, комбінацію особливостей пізнавальної сфери, умінь і навичок, мотиваційно-сміслової та емоційної сфери, свідомості і самосвідомості, що

визначають характеристики поведінки людини в конкретній ситуації. Виконуючи вольові вчинки людина формує в своїй діяльності вольові якості, які розкривають її як індивідуальність, мають велику роль для життя праці. Метою волі є вплив на нашу поведінку, навмисна саморегуляція активності, зокрема в випадках, коли утворюються перешкоди для нормального життя.

Удосконалення вольової регуляції поведінки пов'язано з загальним інтелектуальним розвитком, з появою мотиваційної й особистісної рефлексії. Тому, виховувати волю у відриві від його загального психологічного розвитку практично неможливо.

Розвиток волі у людини пов'язано з такими діями як: перетворення мимовільних психічних процесів у довільні; придбання людиною контролю над своєю поведінкою; вироблення вольових якостей особистості, а також з тим, що людина свідомо ставить перед собою все більш складні завдання і переслідує все більш віддалені цілі, які вимагають значних вольових зусиль протягом довгого часу.

Воля виступає в таких рисах характеру, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, мужність. Дані риси характеру можуть сприяти досягненню як суспільно корисних, так і антигромадських цілей. Говорячи про виховання волі, не слід забувати, що успішне виконання діяльності залежить не тільки від формування тих чи інших вольових якостей, а й від наявності відповідних навичок як умов реального виконання наміченого, досягнення поставлених цілей. Таким чином, формування корисних навичок, і перш за все трудових навичок, виступає як одна з найважливіших умов успішного досягнення поставлених цілей. В останні роки розвивається тенденція до експериментального вивчення величини вольового зусилля із застосуванням фізіологічних, психологічних і педагогічних критеріїв.

Нарешті, слід вказати, що розвиток основних вольових якостей відбувається при постійному спілкуванні людини з іншими людьми, у спільній роботі з ними. Поза суспільством, поза колективом, воля людини нормально розвиватися не може.

Потькало А.Ф., Покрышко Е.С.
НТУ «ХПИ»

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОРТРЕТ СТУДЕНЧЕСКОГО ЛИДЕРА

Понятие "лидерство" является сложным и многообразным. С ним ежедневно сталкиваются люди, работающие в различных группах или

коллективах. Лидерство сопровождает человечество на протяжении всей его истории. Эту тему затрагивали такие политологи и социологи как: Аристотель, Платон, Гегель, Кант, Макиавелли, Руссо, Гоббс, Ф.Бекон и др. еще с античных времен. Однако в современном мире ей уделяется особое внимание. Это связано с тем, что в XXI веке человечество становится все более активным и жизнедеятельным. А также происходят регулярные изменения, которые имеют влияние на социализацию отношений.

Главная черта лидера – олицетворение идеи, которую могут принять его последователи, также лидер влияет на разнообразные процессы, которые существуют в группах. К ним можно отнести: самодисциплина, установления правил, формирование общих целей и ценностей, а также прогнозирование поведения других участников группы.

Процесс лидерства ярко выражен в студенческой среде, так как именно там есть возможность раскрыть свой потенциал, проявить креативность и показать свои лидерские качества.

Выявить какими же характерными особенностями обладает студент-лидер нам поможет социологический опрос среди студентов третьих курсов, однако перед проведением мы изучили основополагающие мнения выдающихся социологов и политологов, которые заложили фундамент понятия лидерства. Часть из них утверждает, что лидерские качества – это врожденный навык, а другая – приобретенный. Однако, можно утверждать, что у сторонников различных теорий есть нечто общее, а именно - качества, присущи всем лидерам. Ниже приведена таблица, в которой изложены черты, которыми должен обладать лидер по мнению того или иного ученого.

Ф. Тейлор	ум, образование, такт, энергия, решительность, честность, крепкое здоровье, специальные или технические познания, физическая ловкость и сила, благоразумие и здравый смысл.
ТидОрдуэй	физическая и эмоциональная выносливость, энтузиазм, понимание назначения организации и направление ее деятельности, дружелюбие и привязанность, порядочность, ум, активность и энергичность, уверенность в себе, знание дела.
Уоррен Беннис	техническая компетентность, склонность к стратегическому мышлению, умение достигать результатов, навыки коммуникации, мотивация и делегирование, умение определять и развивать таланты,

	умение принимать сложные решения в условиях дефицита времени и отсутствия надежной информации, характер.
Компания FedEx	харизма, индивидуальный подход к людям, умение стимулировать интеллектуальную деятельность сотрудников, смелость, надежность, гибкость, целостность, здравый смысл, уважение к другим.
Гей Хендрикс и Кейт Льюдман	абсолютная честность, справедливость, глубокое понимание себя, фокусировка на вкладе, духовность, эффективность за счет умения быть в настоящем времени, направленность на лучшее в себе и в других, открытость к изменениям, чувство юмора, сочетание видение перспективы с фокусировкой на мелочах в настоящем, самодисциплина, баланс (личная жизнь - работа - общество).
Роберт Гоффи и Гарет Джонс	выборочная демонстрация своих слабостей, интуиция, эмпатия, отличие от других.

Наличие данных качеств у человека (в совокупности или по отдельности) и будет определять человека как лидера. Рассмотрев таблицу, мы выявили ряд качеств, о которых упоминает каждый ученый, а именно: ум, честность, энергия, решительность, выносливость и коммуникабельность.

После, нами был проведен социологический опрос "6 главных качеств студента-лидера" В опросе приняли участие 150 студентов 3-тих курсов, которые должны были описать характерные черты студенческого лидера в их окружении.

Шесть качеств, которые употреблялись чаще всего: 95% - коммуникабельность; 91% - решительность; 89% - уверенность; 85% - умение рисковать; 84% - быстрота мышления; 81% - стрессоустойчивость.

Таким образом, основополагающие качества лидера остаются неизменными на протяжении нескольких веков, однако в современном мире стали преобладать такие качества как: умение рисковать и быть стрессоустойчивым. Это можно связать с необходимостью быть быстро адаптированным к новым условиям и являться конкурентноспособным. Следовательно, студент-лидер должен обладать такими качествами: коммуникабельность, решительность, уверенность, умение рисковать, быстрота мышления, стрессоустойчивость, ум и честность.

МОВА СОЦІАЛЬНИХ ГРУП

Мова соціальної групи або соціолект – сукупність мовних особливостей властиві певній групі людей, які об'єднані за якоюсь характеристикою в межах певної мови. Наприклад: вік, соціальний стан, професія.

Цей термін був вперше застосований в другій половині ХХ ст. Він утворений злиттям двох слів: соціальний та діалект. Соціо- вказує на зв'язок з суспільством, а діалект – це мова певної групи людей. Соціолекти- це не цілісні системи мови. Вони існують у вигляді слів, словосполучень, які функціонують в реаліях мови. Синтаксична та граматична основа соціолекту залишається такою ж як і в звичайній мові, відмінювання слів виконується за допомогою правил загальномовної моделі. Крім того загальноновживана лексика, що не виражає певний сенс для окремої групи, залишається сталою.

Залежно від природи, призначення мовних ознак та умов функціонування розрізняють:

- професійні лексичні системи;
- групові або корпоративні соціолекти;
- кримінальне арго;
- віковий соціолект;
- умовні мови.

Професійні лексичні системи полягають в створенні словника термінів певної професії. Зазвичай для оволодіння цим соціолектом необхідно відучитись або працювати деякий час за певною спеціальністю. Така лексика сильно відрізняється від інших соціолектів вживанням у діловому стилі, точністю значень та малою експресивністю. Наприклад, військовий (слон – солдат строкової служби, фанера – повітряні війська, траки – танкові війська) або програмістський (рендеринг – обробка, кол – відеозустріч з замовником, ейчар – співробітник відділу кадрів).

Групові або корпоративні соціолекти зазвичай виникають у групах людей, які тісно пов'язані між собою. Наприклад, співробітники компанії, студенти, учні, відвідувальники мистецьких гуртків. Ці соціолекти є свого роду мовною грою для посилення експресивності мовлення. Наприклад, студентський(хвіст - заборгованість, плавати - погано знати матеріал, стипуха - стипендія, автомат - залік за результатом роботи в семестрі).

Кримінальне арго використовується у сферах кримінального світу. Окрім підвищення експресивності арго виконує функцію приховання інформації від

оточуючих. У сенсі кримінальної лексики відображається особлива психологія криміналітету. Наприклад (перо – ніж, гоп-стоп – пограбування, ксива – посвідчення)

Віковий соціолект стосується різних вікових груп. Часто виникає ситуація, коли дорослі не можуть зрозуміти дітей, а діти – дорослих, бо вони використовують різну лексику притаманну їх спілкуванню в одному віковому колі між собою. Наприклад (лол – смішно, пост – публікація в мережі, мем – жарт).

Найбільш характерною особливістю умовних мов є прагнення вживання штучно створених слів або деформованих існуючих, які невідомі іншим людям. Зазвичай значення лексики таких мов відоме дуже вузькому колу людей.

Отже, соціолект - це ті особливі слова та словосполучення, які ми використовуємо для спілкування виключно у певному колі людей, які розуміють їх незвичайний зміст.

Сбітнєв Є.М.
ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ЯВИЩЕ БУЛІНГУ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Булінг – це цькування, агресивне переслідування одного або кількох членів колективу (найчастіше, шкільного або студентського). На сьогоднішній день проблема булінгу стає все більш гострою. Найбільш яскраво вона проявляється у формі агресії по відношенню до батьків, однолітків, учителів і суспільства в цілому. Частішими стають випадки, коли агресія приймає ворожу форму і виливається у відкриті образи або взагалі у бійки.

Булінг – далеко не нова проблема як для всього світу, так і для України зокрема. Проблему булінгу помітили тільки недавно, але це не означає, що булінгу не було в армії за радянських часів або в школах і дворах де росли і гуляли наші батьки та діди.

Відомо, що в Україні приблизно кожна четверта дитина стикається з цькуванням в школах, і майже половина з них нічого і нікому не розповідає, залишаючись зі своїми проблемами один на один. Зараз найгостріше образи відчують діти біженців з Донецька і Луганська, яких принижують у зв'язку з політичними взаємовідносинами країн і відсутністю повноцінного місця проживання.

У Міносвіти України відзначили, що у 2017 р до вітчизняних психологів надійшло близько 109 тисяч звернень з приводу булінгу. Як бачимо, це не поодинокі випадки, а цілком системний процес. Згідно з даними звіту фонду

ЮНІСЕФ у 2017 р в Україні 25% дітей стали жертвами цькування в школах. Причому 40% постраждалих нікому про це не розповідали. Всього в світі піддається цькуванню близько 150 млн дітей - кожен другий учень у віці від 13 до 15 років.

Для вирішення проблеми булінгу в Україні робляться певні кроки: працює «гаряча лінія», куди діти можуть зателефонувати, розповісти про свої проблеми, отримати допомогу і консультацію; існує система штрафів (за моральне або фізичне насильство та агресію у будь-якій формі штраф у розмірі від 40 до 850 грн.; за приховування фактів булінгу вчителями від 850 до 1700 грн.; за цькування неповнолітнього з особливою жорстокістю від 1700 до 3400 грн). Але це замало, тим паче, що булінг існує в латентній формі, його дуже важко довести.

Протистояння булінгу - це багатоступінчастий процес, який включає в себе індивідуальний (робота з булером, жертвами і свідкам), груповий (проведення "класних годин", позакласна активність групи, де можуть змінюватися соціальні ролі дітей) та загальнонаціональний (популяризація ненасильницьких методів в інформаційних продуктах для дітей і підлітків, формування толерантності, культури діалогу) рівні.

Ця тема потребує подальшого розгляду у наукових колах, вивчення та дослідження. Я вважаю, що основний масив роботи з вивчення цієї проблеми стосується предиктивних методів. Це означає, що вчені-дослідники повинні на основі даних за попередні роки передбачити, які саме чинники будуть впливати на агресивність підлітків через 5, 10, 20 років. Це вкрай важливо, адже дасть змогу запобігти виникненню цих факторів, усунути їх, або хоча б звести їх вплив до мінімуму ще до того, як вони стануть реальністю. Крім того, у вчених буде можливість та більше часу, щоб розробити методи корекції агресивної поведінки підлітка, що сприятиме покращенню та певному оздоровленню суспільства в цілому, його гуманізації.

Сірант А.
НТУ «ХП»

БЕЗРОБІТТЯ: ВИДИ ТА ПРИЧИНИ

Одним з найскладніших явищ соціально-трудової сфери є безробіття. Воно виникає не лише під час економічних спадів, а є невід'ємною частиною будь-яких країн з ринковою економікою.

Безробіття – це соціально-економічне явище в суспільстві, за якого частина економічно активного населення не може знайти роботу.

Розрізняють такі види безробіття як:

Фрикційне – виникає тоді, коли частина людей добровільно міняє місце роботи, частина шукає нову роботу після звільнення, частина тимчасово втратила сезонну роботу. Таке безробіття відноситься до тих працівників, які шукають роботу або чекають її в найближчий час.

Структурне – виникає тоді, коли відбуваються значні зміни в техніці, технології і організації виробництва, що змінює попит на робочу силу. При цьому попит на певні професії зменшується, а на інші (нові) – зростає.

Вимушене безробіття – виникає під час скорочення працівників адміністрацією підприємства/організації.

Інституційне безробіття – виникає внаслідок дій тих чи інших соціальних інститутів.

Приховане безробіття – є специфічним видом безробіття і найбільш поширене у країнах з низьким рівнем економічного розвитку. Таке безробіття охоплює:

- тих людей, які формально перебувають на роботі і отримують платню, але насправді займають зайві робочі місця. Такі напівзайняті, або безробітні - "невидимки", присутні у тих управлінських структурах, де роздуті штати, а також на тих підприємствах (галузях), де зберігається низька продуктивність праці через використання ручної праці або застарілої техніки, погану організацію праці;

- тих, хто перебуває на роботі, але вимушений працювати лише на малу частину робочого дня чи тижня;

- тих, хто, формально перебуваючи на роботі, погодився піти у так звану безоплатну відпустку, доки його знову покличуть на роботу.

Існує природна норма безробіття — це найменший рівень безробіття, якого може досягти країна за існуючої інституційної структури і який не призводить до прискорення інфляції.

Природна норма безробіття розраховується для кожної країни. Для США вона наразі складає близько 6%, провідних країн ЄС — близько 8%, Японії — близько 1%. [1]. Той факт, що вона є різною в часі і по країнах, зумовлюється особливостями інституційної структури конкретного суспільства, зокрема рівнем мобільності населення (частотою зміни місця роботи), демографічною ситуацією, оперативністю інформування населення про вакансії, станом професійної перепідготовки безробітних, соціальною політикою уряду тощо. Для Японії такий низький рівень природного безробіття пояснюється, у першу чергу, тамтешньою практикою пожиттєвого найму працівників, що є феноменом цієї країни .

В Україні природна норма безробіття наразі не розраховується через брак критеріїв виокремлення фрикційного та структурного видів безробіття та неефективну структуру зайнятості, яка продовжує існувати унаслідок незавершеності економічних реформ.

Масштаби безробіття та його динаміка залежать від багатьох факторів:

- економічного стану (стану національної економіки, інвестиційного клімату, фінансово-кредитної системи, конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, фази ділового циклу);
- демографічної ситуації (чисельності населення та його розподілу між містом і селом, природного приросту (співвідношення між народжуваністю та смертністю), статевовікової структури);
- соціального становища (середньої тривалості життя, розподілу людей за доходами, майновим станом, за способом працевлаштування тощо);
- темпів і напрямків науково-технічного прогресу (поява нових галузей виробництва і відмирання старих);
- національних особливостей (звичаїв, традицій) та ін.

За останніми даними міністерства фінансів України на 2019 рік рівень безробіття такий: I квартал – 9,6%; II квартал – 8,8%; III квартал – 8,4%. [2]

На листопад 2019 року у Міністерстві розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства було названо такі причини безробіття українців:

- 38% безробітних звільнені за власним бажанням чи за згодою сторін;
- 21% звільнені з різних економічних причин;
- 10% – у зв'язку з закінченням дії контракту;
- 10% – не знайшли роботу після закінчення ЗВО;
- 9% – через закінчення тих чи інших сезонних робіт;
- 5% – через перевантаженість домашніми обов'язками. [3].

Тривале і застійне безробіття впливає на життєві цінності громадян, на моральне здоров'я суспільства: втрачається кваліфікація, зростає соціальне напруження, виникає депресія, зростає злочинність тощо. Масове тривале безробіття впливає на соціально-політичне становище в країні. Тому своєчасні та ефективні заходи щодо зниження безробіття до природного рівня та зниження негативних наслідків від нього мають бути пріоритетним в соціально-економічній політиці держави.

Список джерел інформації:

1. Сірко А.В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 416 с.
2. Рівень безробіття в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>

3. У Мінекономіки назвали причини безробіття українців (інфографіка)
Електронний ресурс. Режим доступу:
<https://www.unian.ua/economics/finance/10765331>

Степаненко Н.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ГЕНЕЗИС «СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ»: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СУЧАСНОСТІ

Одне з перших вживань поняття «середній клас» зафіксоване в «Оксфордському словнику англійської мови», відноситься до 1766. Термін більш-менш затвердився в своєму нинішньому значенні до середині 19 сторіччя. Але ще у античній філософії з'явилась ідея середнього класу у трактатах Аристотеля про державу. Головною темою його соціальної філософії є ідея ідеальної держави, яка побудована на засадах справедливості та допомагає громадянам досягти блага. Досягнення блага можливо за рахунок збалансованого поєднання «приватних» інтересів та збільшення кількості «середніх» людей. Побут таких людей складається із поміркованості, у майні вони мають середній достаток. У соціологічну лексику поняття «середнього класу» увійшло в 20-і рр минулого сторіччя. Для аналізу середнього класу використовують – суб'єктивний і об'єктивний підходи. Суб'єктивний – базується на самоідентифікації, тобто визначення респондентами власної соціальної позиції. Об'єктивний здійснюється за ознаками, що не залежать від оцінок респондентів: характер праці і рівень доходів тощо.

Так тлумачний словник політичних термінів дає таке визначення: «Середній клас (middle class) – клас або соціальна верства, що стоїть по положенню вище робітничого класу і нижче вищого класу. Від робітничого класу (working class) середній клас відрізняється родом занять і освітою. Від вищого класу його представників відрізняє серйозність, моральна цілеспрямованість і необхідність заробляти на життя» [2].

За останні десятиліття відбулися та продовжують відбуватися глибокі трансформації українського суспільства, які звичайно позначились на його соціальній структурі. Зміни у відносинах власності та влади, а також впровадження ринкових механізмів, призвели до зникнення старих та появи нових верств населення. Разом з цим відбулося збільшення вагомості нових соціальних груп, зміна способів поведінки і соціальних взаємодій» [1, с. 43].

Для здійснення повноцінної модернізації у суспільстві необхідна поява таких соціально-професійних груп, які б мали зацікавленість у перетвореннях,

як у джерелі, що здатне підтримувати інтелектуальний рівень та матеріальний рівень добробуту. Такими групами можуть бути підприємці, менеджери різних категорій, фахівці і робітники високої кваліфікації. Тобто мова йде про формування активного середнього класу, головною характеристикою якого будуть висококваліфіковані та високомотивовані професіонали, що у свою чергу зможе гарантом стабільності суспільства.

Головними умовами формування середнього класу в Україні є стабільний економічний розвиток, подолання систематичного безробіття, запровадження програм оновлення кваліфікацій робітників, подолання дискримінації на ринку праці та консолідація суспільства в контексті активізації його громадянської позиції.

Список джерел інформації:

1. Козловець М. А. Соціальна структура українського суспільства в контексті постсоціалістичних трансформацій. / М. А. Козловець. // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". – 2017. – №4. – С. 41–57.

2. Политика: Толковый словарь: Русско-английский. – Москва: „Весь Мир”, 2001. – 768 с.

Степаненко Н. А., Чернявська О.В.
ХНУ ім. В.Н.Каразіна

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ МАНІПУЛЯЦІЇ СВІДОМОСТІ ТА КРИТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ РЕКЛАМНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У сучасному світі кожна людина зазнає впливу великої кількості різноманітної інформації кожного дня. Ця інформація має різні форми, канали та засоби впливу, який вона здійснює як на окрему людину, її сприйняття світу, так і на суспільство в цілому. Актуальність даної теми полягає саме у низькому рівні медійної грамотності суспільства та вразливості людини при сприйнятті інформації, у т.ч. рекламної, без її критичного осмислення.

Реклама наразі являє собою засіб комунікації (обміну інформації) між виробниками товарів / послуг та споживачами. У сучасному світі рекламні повідомлення використовують одразу велику кількість каналів комунікації, через які, споживачі отримують велику кількість інформації кожного дня, однак вони не завжди впевнені у якості цієї інформації та її достовірності, саме у

цьому контексті медіаграмотність є дуже важливою навичкою (компетенцією) для сучасного споживача.

Медіаграмотність (media literacy) – термін комунікативістів, які прагнуть захистити суспільно-гуманітарні функції інформаційних засобів зв'язку від їх монополізації та комерціалізації. У 1970-ті роки під медіаграмотністю малося на увазі в основному критичне ставлення до програм ефірного телебачення [1, с.203]. У 1990-ті роки завдяки розвитку кабельного телебачення і супутникових систем зв'язку, а також відеокасетних і комп'ютерних пристроїв, діапазон ЗМІ настільки розширився, що виникла необхідність навчання глядачів ще більш вимогливому вибору програм на основі гуманістичної етики, яка виключає насильство, аморальність і антидуховність. Основним для медіаграмотності є не просто пасивне засвоєння пропонованої інформації, а здатність реципієнта правильно поставити питання про те, що він бачить, читає або чує. У сучасних умовах людина має доступ по суті до однієї і тієї ж інформації, яка надходить з різних джерел. Саме аналіз і вибір таких джерел, підвищена увага до «якості» інформації – задача медіаграмотності.

Особливість людської психіки полягає в тому, що важливою її частиною є уява. «Вона розвинена настільки, що людина живе одночасно в двох вимірах, в двох дійсностях – дійсній і уявній. Уявний світ у великій мірі (а у багатьох і в першу чергу) визначає поведінку людини. Але він субтильний, а також податливий, як підсумок – на нього можна впливати ззовні так, що людина і не помітить цього впливу» [2, с.9]. На цьому основана маніпуляція, яку «можна трактувати як вправне поводження з людьми, як з об'єктами. Основним завданням маніпуляції є сприйняття людиною повідомлення без зусиль і беззастережно, без внутрішньої боротьби і критичного аналізу» [2, с.289].

Медійна грамотність дає можливість навчитися правильно поводитися з інформацією та інформаційними потоками, навчитися «фільтрувати» і аналізувати весь контент пропонований мас-медіа. Маніпуляція свідомістю людини стає дуже результативною зброєю, спрямованою на зміну психо-емоційного стану людини, його ціннісних понять і налаштувань. Все це може кардинально впливати на стан і настрої суспільства в цілому, а не тільки на окремо взятую особистість.

Таким чином, медіаграмотність стає все більш і більш важливим фактором освіти людини в контексті сучасного суспільства, в зв'язку зі збільшенням впливу одержуваної інформації внаслідок використання інтернет-ресурсів і впливу ЗМІ. Саме тому роль медіаосвіти в сучасному світі виходить на перший план. Вона дозволяє сформувати особистість, яка свідомо ставиться до сприйняття інформації, вміє аналізувати як сам її контекст, так і вплив, який цей контекст може здійснювати. Критичні підходи до сприйняття дають

можливість формування світогляду, заснованого на усвідомленому аналізі процесів, що відбуваються навколо і виробленні інструментів для фільтрації потоків інформації. Подальшою задачею стає впровадження медіаосвіти у загальний контекст освіти кожного індивіда, а також дослідження впливу рекламних повідомлень на психо-емоційний стан та ціннісні орієнтації людини.

Список джерел інформації:

1. Землянова Л. М. Коммуникативистика и средства информации: Англо-русский толковый словарь концепций и терминов / Л. М. Землянова. – Москва: Московский университет, 2004. – 416 с.
2. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – Москва: Эксмо, 2005. – 832 с.

Тараненко І. І.
НТУ «ХП»

«ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО ДИСБАЛАНСУ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ»

На сьогодні проблема гендерної нерівності активно обговорюється у суспільстві. Різкому осудженню піддаються гендерні стереотипи та ролі, які сформувалися у мовних картинах світу різних народів. Однією з вагомих сил, що помітно впливає на створення та підтримання цих стереотипів завжди було друковане слово. На сучасному етапі розвитку українських медіа комунікацій маємо значний показник гендерного дисбалансу, що, без сумніву, породжує нові стереотипи масової свідомості та вказує на слабкий розвиток громадянського суспільства. Метою дослідження є висвітлення проблеми гендерного дисбалансу в українських ЗМІ та шляхів її подолання. У лютому 2017 року, команда ВОГО «Волинський прес-клуб» та ВОГО «Гендерний центр» у партнерстві з Незалежною громадською мережею прес-клубів України та за підтримки програми «У-Медіа» МГО «Інтерньюс» провели дослідження на тему об'єктивного стану сучасних українських медіа. У ході дослідження було проведено моніторинг публікацій у 5 друкованих і 5 інтернет-виданнях, які пишуть на суспільно-політичні та соціальні теми (усього 90038 матеріалів). Результати показали, що регіональні медіа лише третину жінок залучають як експертів і героїнь журналістських матеріалів і лише чверть регіональних видань ідентифікують жінок на посаді, вживаючи фемінітиви.

За Індексом гендерного розриву (The Global Gender Gap Index) у 2016 році Україна посіла 69 місце серед 144 країн, погіршивши свої позиції на 2 пункти порівняно з попереднім роком. Цей індекс показує розрив між

чоловіками та жінками за різними показниками у чотирьох основних сферах: економічна участь та можливості, рівень освіти, здоров'я і тривалість життя та політичні права обох статей.

Однак, за даними моніторингу друкованих та інтернет-видань у 2019 році можемо спостерігати позитивну динаміку. Якщо у 2017 році найвищий Індекс гендерної чутливості складав 37% і досягли його **харківські медіа**, то у 2019 році **вінницькі видання** встановили показник в 41%. Проте проблема відсутності жінок у статтях на спортивну тематику залишається невирішеною. Ми можемо побачити десятки прізвищ гравців футбольних команд, але не побачити жодної згадки про жіночі досягнення у спорті. «Нежіночою» темою також лишається сфера політики та фінансів. Деякі позитивні зрушення відбулися у журналістських матеріалах на тему освіти, медицини та культури – зросла кількість експерток і героїнь у статтях. Втім ці сфери традиційно є прерогативою жінок.

Одним із шляхів подолання проблеми гендерного дисбалансу в українських ЗМІ є спроба консолідації зусиль медійних організацій та впровадження стандартів гендерно-чутливого дискурсу у механізми саморегуляції ЗМІ.

Адже дотримання гендерного балансу у журналістських матеріалах, відсутність дискримінації та сексизму – принципи роботи демократичних медіа в усьому світі.

Тимченко Д. А.
НТУ «ХП»

ПІДЛІТКОВА АГРЕСІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Підліткова агресія є предметом вивчення багатьох наукових дисциплін. Психологи і фізіологи вважають її характерною рисою перехідного віку, що виникає в результаті зміни гормонального фону, розвитку когнітивних процесів, інтелекту і здібностей. Для соціологів цікаво те, яких форм може набути підліткова агресія в процесі соціалізації.

Проблема агресії і агресивної поведінки в науці стає актуальною, коли суспільство переживає критичні періоди розвитку. За останні десятиліття актуальність даної теми лише зростає. Трансформація колишньої соціально-політичної системи, високий рівень протестних настроїв, війна на сході України, радикальна зміна цінностей і вимушена переорієнтація поведінки призвели до сплесків агресії, зростання насильства і злочинності, жорстокості людей у побутовій поведінці. У свою чергу, історичний аналіз літератури

свідчить: поняття «агресія» і «агресивність», а тим більше пов'язані з ними визначення («агресивний» та ін.) мають оцінний, тобто історично і ситуаційно обумовлений характер. По-перше, коли йдеться про агресію і агресивність, завжди мається на увазі (хоча і не завжди усвідомлюється) певна «норма агресивності». По-друге, ступінь агресивності, як і наявність або відсутність агресії як такої, оцінюється конкретним суспільством, тобто має відносний характер.

Як відомо, у соціалістичному суспільстві агресія розцінювалася явно як негативна властивість особистості. Відповідно на цьому і базувалися як психологія, так і педагогіка.

З метою діагностики феномену агресії та її гендерних особливостей у підлітковому віці, мною було проведено емпіричне дослідження із застосуванням сукупності із таких психодіагностичних методик:

- Діагностика показників і форм агресії А.Басса і А.Даркі;
- Методика «Агресивна поведінка» (Є. П. Ільїн, П.А.Ковалев);
- Методика "Особистісна агресивність і конфліктність";
- Тест агресивності (Опитувальник Л.Г. Почебут).

До експерименту були залучені учні 7-х класів у кількості 30 чоловік (15 дівчат і 15 хлопчиків) у віці 12-13 років.

Дана сукупність методик та респондентів дозволила цілісно та комплексно проаналізувати феномен агресивності у дітей підліткового віку за рахунок кількості шкал, що пропонуються кожною з методик. Оскільки у дослідженні брали участь особи підліткового віку, у яких агресивність часто є однією з провідних психоемоційних вікових ознак, провідним завданням стало визначення характерних рис агресивності саме на підлітковому етапі розвитку, дослідження її якісної своєрідності, з метою подальшої корекції небажаних агресивних проявів.

Результати, отримані в ході дослідження досить не однозначні. Один тест вказує на те, що хлопці більш схильні до агресії, а другий на те, що дівчата. Можна стверджувати, що діти у підлітковому віці однаково схильні до агресії. Також дослідження підтверджують гіпотезу про те, що агресивна поведінка пов'язана з соціальною адаптацією і виступає як один з її соціально-психологічних факторів.

Аналізуючи отримані дані в цілому, а також індивідуальні результати кожного з підлітків, було відмічено певну тенденцію до підвищеного рівня агресивності досліджуваних, що вимагає запровадження відповідних засобів психокорекції.

МОВА ВОРОЖНЕЧІ У ЖУРНАЛІСТИЦІ

Поняття мови ворожнечі є одним із проявів вербальної агресії у контексті масових комунікацій. Вербальна агресія - це словесне, мовне вираження агресивної поведінки у вираженні негативних почуттів, емоцій, намірів за допомогою анотацій, певних невербальних компонентів мови, що можуть заподіювати біль людині [3]. Майже кожного дня у глобальному суспільстві людина стикається з вербальною агресією у масових комунікаціях, як приклад, мова ворожнечі у журналістиці. Мовою ворожнечі зазвичай називають будь-які вираження думок з елементами порушення принципів рівності всіх людей в суспільстві у правах, тобто їх прояв виглядає у порушенні прав національної, релігійної, соціальної чи будь-якої іншої толерантності. Це відбувається у порівнянні та зіставленні різноманітних груп людей з оцінкою особистісних якостей певних конкретних осіб на підставі їх належності до тієї чи іншої групи. Отже, мову ворожнечі у більш простому трактуванні можна визначати як термін, який стосується цілої низки негативних висловів, які стосуються підбурювання, ненависті, дискредитації, образливих слів тощо [1].

Існування та функціонування мови ворожнечі у сучасних засобах масової інформації має соціально-політичні, психолого-культурологічні, комунікативні, правові та етичні причини. При розгляді та аналізі кожної з названих вище причин можна не тільки з'ясувати як виглядали зміни в історичних парадигмах у даному питанні, а ще й провести аналогію з сучасним суспільством та надати прогнози подальшого його розвитку. Критеріями для аналізу можуть слугувати зміст висловлювань мови ворожнечі, їх характер, теми матеріалів засобів масової інформації, публічних виступів тощо [1,2].

У журналістиці вербальна агресія проявляється у загостренні протиріч. В деяких випадках вербальна картина очевидно гіперболізує дійсно існуючі проблеми. Тому має місце питання про перспективні цілі вербальної агресії у журналістиці. Було визначено, що більш ефективним для утримання та заохочення аудиторії є провокаційна інформація, отримана через вербальну агресію. У журналістиці це відбувається під час надання інтерв'ю, кореспондент може навмисно викликати в людини вербальну агресію, провокувати її. Для кореспондента це забезпечує домінуючу роль, що допомагає визвати співрозмовника на більш відкриту бесіду, викликає емоційність та різкість розмови. Необхідно враховувати, що на суспільну

свідомість впливає не тільки зміст, але й форма надання матеріалів у засобах масової інформації [2,4].

Сучасна журналістика в більшості випадків пропагандує демократичні принципи та відстоює високонравні позиції. Але ці декларації легко спростовуються, коли спостерігаємо за мовою інтернет-публікацій, газетно-журнальних та телевізійних засобах масової інформації. Адже вони в більшості проникнуті духом подразнень та конфліктів, що теж стає проявом мови ворожнечі.

Існує багато способів подолання проявів вербальної агресії основними з яких є: ігнорування, переключення уваги, проектування позитивних якостей агресора, позитивні оцінки висловлювання, гумор та переконання [2].

Прояви мови ворожнечі, незважаючи на її новизну, є однією з найактуальніших проблем не тільки у межах журналістської діяльності, але й у масових комунікаціях взагалі. Виявлення причин її існування та детальний аналіз допоможе зрозуміти шляхи зменшення її впливу на рівні суспільства.

Список джерел інформації:

1. Попова О. М. Прояви вербальної агресії у ЗМІ / О. М. Попова, Л. М. Солодун. // Молодий вчений. – 2016. – №3.
2. Качмар О. В. Вербальна агресія та шляхи її подолання / О. В. Качмар. – 2016. – С. 55-57.
- 3.https://stud.com.ua/64375/menedzhment/verbalna_agresiya_mobing_troling_formi_agresivnoyi_povedinki
4. Басовська О.Н., Творці чорно-білої реальності: про вербальну агресію в засобах масової інформації// Критика та семіотика. 2004. – С .3-6

Хорошман М.Ю.
НТУ «ХПІ»

ГОМОФОБИЯ КАК СОЦИАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ

Каждый год 17 мая весь мир отмечает международный день борьбы с гомофобией. Гомофобия это форма фобии, которая выражается в необъяснимом страхе и не рефлекслируемой, иррациональной неприязни или ненависти к гомосексуальным и бисексуальным людям.

Рассматривая причины проявления гомофобии можно выделить следующее:

1. Влияние общества и его традиционных взглядов, ориентация на мужскую маскулинность и женскую феминность;

2. Страх перед собственными фантазиями гомосексуального характера и стремление таким образом скрыть их через повышенную агрессивность при оценке гомосексуальной ориентации других;

3. Религия и традиционная культура как факторы формирования общественного мнения;

4. Высокий уровень гомофобии первичного социального окружения, оскорбительные высказывания по отношению в первую очередь к мужчинам с нетрадиционной сексуальной ориентацией. Усваивая в ходе социализации гомофобные нормы и ценности человек приходит к выводу, что так себя и надо вести.

По отношению к людям с нетрадиционной сексуальной ориентацией широко распространены дискриминационные практики. Они бывают формальные и неформальные. На сегодняшний день только в 42 странах на законодательном уровне легализованы однополые браки или партнерства, 84 страны ограничивают права представителей ЛГБТ-сообщества в той или иной степени, 74 страны имеют право садить в тюрьмы, а в 8 странах по отношению к людям с нетрадиционной сексуальной ориентацией применяется смертная казнь.

Неформальные ограничения прав представителей сексуальных меньшинств могут касаться: 1) отказов в приеме на работу, в продвижении на высшестоящие должности; 2) отказов в аренде жилья; 3) в стремлении ограничить общение с такими людьми; 4) в отказах в предоставлении услуг.

Любой человек – противных однополых отношений, может на бытовом уровне проявлять дискриминацию в виде: 1) невербальных форм (осуждающий взгляд, гримасы, жесты); 2) вербальных форм (которые могут выражаться в пассивных (рассказ анекдотов, шуток, высмеивающих представителей секс меньшинств, употребление в качестве оскорблений людей с традиционной сексуальной ориентацией слов, обозначающих гомосексуальность) и активных вариантах (прямые оскорбления представителей этих групп); 3) физических воздействий (физическое насилие, акты вандализма).

Ученые выделяют группы людей, которые наиболее подвержены гомофобии. К ним относятся:

1) люди с низким уровнем образования, так как у них в большей степени присутствует стереотипность мышления;

2) военнослужащие, представители правоохранительных органов и силовых структур и носители криминальной субкультуры. Они чаще руководствуются, традиционными патриархальными гендерными стереотипами, по которым проигрывание мужчиной сексуальной роли

женщины рассматривается как унижение мужского достоинства, оскорбление и потому жестко осуждается;

3) мужчины по сравнению с женщинами, которые более толерантно относятся к представителям сексуальных меньшинств. Так же следует отметить гендерную асимметрию в оценках мужчинами гомосексуальности (мужчины более гомофобны к мужчинам, чем к женщинам, нетрадиционная сексуальность которых воспринимается ими гораздо лояльнее).

Распространение гомофобии приносит большие убытки обществу. Это проявляется в том, что отказ работнику в приеме на работу из-за его сексуальной ориентации, в продвижении по карьерной лестнице приносит убыток самому предприятию, что в свою очередь приводит к потере ВВП страны. В следствии этого высококвалифицированные профессионалы эмигрируют в другие страны, где гомофобии меньше.

Исходя из статьи 8 Конвенции ООН по правам человека – Право на уважение частной и семейной жизни, и статьи 9 – Свобода мысли, совести и религии, каждый взрослый человек имеет право самостоятельно и добровольно выбирать с кем вступать в сексуальные отношения.[2] Стоит отметить, что 17 мая 1990 года Всемирная организация здравоохранения исключила гомосексуальность из Международной классификации болезней. Так же в 2000-е годы Американская психоаналитическая ассоциация пришла к заключению, что знание о сексуальной ориентации человека ничего не говорит о его психологическом здоровье и зрелости, его характере, его внутренних конфликтах, его объектных отношениях или о его целостности.

Любое проявление ущемления прав гомосексуалистов является незаконным. Для повышения толерантности к людям с нетрадиционной сексуальной ориентацией, уменьшению их дискриминации необходимо предпринимать следующие шаги:

1) Установить жесткие наказания за любые проявления ущемления прав представителей сексуальных меньшинств со стороны государственных, частных учреждений, а также населения.

2) Утвердить на законодательном уровне образовательно-просветительские программы, которые будут способствовать формированию более толерантного отношения к представителям ЛГБТ-сообщества со стороны других. Это должно происходить на основе информирования о биологических и социальных причинах гомосексуальной ориентации, известных представителях этой группы, разным отношением к ним в культурах мира.

3) Разработать комплекс мероприятий по формированию толерантного отношения к данной категории населения начиная с детских учебно-воспитательных заведений (садов и школ) и заканчивая учреждениями

системы высшего образования, посредством лекций и мероприятий, которые помогут снизить уровень гомофобии.

Постепенное введение данных пунктов обеспечит переход на новый уровень развития общества, тем самым покажет, что каждый человек, независимо от его сексуальных предпочтений имеет право жизнь и использования своего творческого и интеллектуального потенциала в полной мере.

Цема Е.
НТУ «ХПИ»

АДОЛЬФ ГИТЛЕР. КЛИНИЧЕСКИЙ СЛУЧАЙ НЕКРОФИЛИИ

Анализ личности Адольфа Гитлера был проведен, в первую очередь, с целью ответа на такие вопросы:

1) Каковы основные движущие силы в жизни человека, какие страсти определяют его поведение?

2) Какие внутренние и внешние обстоятельства обусловили развитие именно этих страстей?

Любая личность начинает формироваться с детства, так и Адольф Гитлер, будучи любимцем матери, стал нарциссом – человеком, считающимся только сам с собой, для которого мир фантазии был реальнее, чем сама реальность. Мечта стать великим художником заменила ему реальность. Кроме того, главным символом матери стала для него сама Германия. Его заикленность на матери (Германии) обусловила его ненависть к «отраве» (евреи и сифилис), от которой он должен был ее спасти; однако в более глубоком бессознательном пласте психики коренилось вытесненное желание к разрушению матери (Германии).

Так же он с детства не упускал возможности «поработать на публику» и произвести хорошее впечатление. И с того же времени появилась любовь к военным играм, они давали ему чувство уверенности в том, что он обладал силой убеждения и мог заставить других подчиняться ему. Имидж, который Гитлер создал сам себе – Это образ человека жесткого и решительного, который к 1924г имел уже за спиной долгий путь восхождения и был полон решимости, идти до окончательной победы. Адольф не состоялся как художник, что было сильным унижением, а уж тем более для такого нарцисса, как Гитлер. Теперь надо было выйти из состояния униженности и краха.

Гитлер боялся одиночества, поэтому ему были необходимы слушатели, на которых он мог производить впечатление. На место унижения пришло

чувство, желание стать «героем». Гитлер был солдатом, сознающим свой долг, он был награжден за смелость и упивался хорошим отношением командиров. Завершение войны он принял как свою собственную неудачу: поражение и революция. А каждый провал наносил еще более глубокую рану его нарциссизму.

Деструктивность Гитлера убедительно подтверждают оккупационные планы Польши. Поляки подлежали культурной стерилизации и не имели права на свою культуру. Первые человеческие объекты, которые Гитлер приказал уничтожить, были «умственно отсталые». Однако кровавая расправа над евреями началась лишь во время второй мировой войны. Также у Гитлера присутствовала типичная фантазия некрофила: боязнь грязи, отравы и любой инфекции. Перед нами – выражение некрофильской установки, заставляющей рассматривать внешний мир как источник грязи и заразы.

Гитлер был лжецом и прекрасным актером. Он заявлял о своих миролюбивых намерениях. Он умел убеждать – не только словами, но и интонацией, ибо в совершенстве владел своим голосом. Вместе с тем, со свойственной ему мазохистской покорностью, он считал, что действует, подчиняясь высшей силе. Как-то в одной фразе он выразил и свой садизм, и свою некрофилию: «Все, чего они (массы) хотят, это чтобы победил сильный, а слабый был уничтожен или безжалостно подавлен».

Нет сомнения, что, если бы Гитлер предстал перед судом, его бы ни за что не признали бы невменяемым. Но хотя с клинической точки зрения он не был безумцем, с точки зрения человеческих взаимоотношений он, безусловно, не был здоровым.

Список использованной литературы:

Фромм Э. Адольф Гитлер. Клинический случай некрофилии – М.: Прогресс, 1992.
https://royallib.com/book/fromm_erih/adolf_gitler_klinicheskiy_sluchay_nekrofilii.html

Шахматова Ю. А., Евсигнеева О. Ю.
НТУ «ХПИ»

ДЕВИАНТНОЕ ПОВЕДЕНИЕ В УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ НА ПРИМЕРЕ УГОЛОВНОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

Поведение, в самом широком смысле, обычно понимается как внешняя и внутренняя активность субъекта, проявляющаяся при его взаимодействии с окружающей средой. По нашему мнению, поведение человека отражает его

отношение как к обществу, в котором он находится, так и к себе; это определённые действия, которые он совершает, его образ жизни. Понятие «поведение» также включает в себя то, что все действия индивида рассматриваются со стороны регуляции общественными нормами нравственности, права и эстетики. Любое человеческое поведение, как правило, социально, но существует и асоциальное, к которому относится девиантное поведение.

Девиантное поведение – комплекс действий индивида, который не соответствует общепринятым социальным нормам, существующим в обществе или социальной группе.

Девиантное поведение, зачастую, имеет под собой некую «основу». При попытке выяснить, какие условия и причины могут формировать и впоследствии способствовать развитию девиантного поведения, было выделено четыре основных фактора: индивидуальный фактор, педагогический фактор, психологический фактор, социальный фактор.

Хоть девиация и ассоциируется с чем-то неодобрительным и отрицательным, она бывает не только негативная (азартные игры, алкоголизм, экстремизм), но и положительная (гениальность, героизм).

Если говорить о негативных формах девиации, то в Украине лучше всего исследованы такие формы как алкоголизм, уголовные преступления, проституция и наркомания.

Известный российско-американский социолог и культуролог П. А. Сорокин провёл анализ попыток юристов дать определение такому понятию как «преступление». Он заключил, что нельзя по одному лишь содержанию поступка судить о его преступности. Деяние признаётся преступным с юридической точки зрения, если в уголовном законе есть соответствующая статья.

Рост преступности в Украине напрямую связан с общественной-экономической ситуацией в стране. Уголовная база интенсивно расширяется за счёт люмпенизированных групп населения (среди них нищие, бездомные, безработные). Даже в сёлах кражи приобрели массовый характер. Априорно можно заявлять, что подобного рода «воров» вынуждает на совершение таких поступков нужда и голод. В это же время увеличилась преступность «наверху» общества (процветают взяточничество и должностные преступления, «теневая» экономика). Такой вид преступности как заказные и политические убийства, ранее не имеющие «популярности» в нашей стране, на данный момент стали довольно распространёнными.

Дети из неблагополучных семей нередко вовлечены в преступные виды деятельности. Наблюдается тенденция роста криминальности среди

несовершеннолетних, у которых имеются отставания в развитии или сниженные умственные способности. Согласно статистическим данным, здоровые подростки совершают преступления в 4-5 раз реже. Среди подростков, которые состоят на учёте в криминальной полиции по делам несовершеннолетних, почти 30% - дети, у которых есть либо один родитель, либо нет ни одного.

Девиация среди молодёжи – отражение общего положения в обществе, проблем, которые создали взрослые. У подростков, в отличие от старшего поколения, наблюдается более интенсивный процесс социализации, поэтому такие явления как обеднение основной массы населения, деградация, культурный упадок намного сильнее сказываются на молодом, более психически уязвимом, поколении.

Проблема девиантного поведения актуальна как в Украине, так и во всём мире. Изучение такого поведения находится в приоритете для всех, кто сталкивается с его выражением в своей профессиональной деятельности: психотерапевтов, психологов, педагогов, социологов и т.д. Решением данной проблемы до сих пор занимаются многие учёные.

Список использованной литературы:

1. Гарькавець С.О. Передумови формування девіантної поведінки особистості в юнацькому віці / С.О.Гарькавець // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С
2. . Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. –Т. XIII, Ч. 5.– К., 2011. –С. 63-70. Іваницький О.В. Девіантна поведінка молоді в Україні: чинники виникнення та державні заходи подолання // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка, 2008. – с.55-63.
3. Осипова О.С. Девиантное поведение: чи благо зло? // Социс. - 1998. - № 9.

Швачка Х.
НТУ «ХП»

ТЕХНІЧНИЙ ПРОГРЕС ЯК ФАКТОР ЗМІНИ СТРУКТУРИ ЗАЙНЯТОСТІ

Технічний прогрес є ключовим фактором зростання ВВП і добробуту населення в промислово-розвинених країнах. Спочатку промислової революції робітники боялися, що технічний прогрес знищить робочі місця. Групи робітників текстильної промисловості в Англії на початку XIX століття руйнували нові машини, у Франції це робили саботажники.

Тема технологічного безробіття виникає завжди, коли скорочується зайнятість. Однак на практиці країни-лідери технічного прогресу одночасно утримують пальму першості і в рівні ВВП, а отже і в зайнятості, і в якості життя. Серед країн, які входять в Організацію економічного співробітництва і розвитку, найвищий рівень продуктивності і один з найнижчих показників безробіття спостерігається в США і Японії.

Дві сторони технічного прогресу підкреслював ще Й. Шумпетер, він бачив в основі економічного зростання процес творчого руйнування. Дійсно, покращуючи технологічну базу і продуктивність ресурсів, розширюючи асортимент і можливості споживання, технічний процес якісно перетворює наше життя. З іншого боку технічний прогрес знищує застарілі товари і професії, що викликає структурне безробіття. Можливість виробляти з меншими витратами людських ресурсів викликає технологічне безробіття.

На даний період ряд факторів надає проблемі зайнятості особливої гостроти. В минулому машина звільняла людину від стомлюючої фізичної праці. Сьогодні нова техніка у все більшій мірі може взяти на себе ті функції, з якими людина не завжди хотіла би розлучатися. У тому числі і функції, пов'язані з виконанням інтелектуальної роботи (наприклад, використання комп'ютерної техніки призводить до ліквідації значної кількості робочих місць, займаних працівниками розумової праці).

Зрушення в структурі зайнятості відбуваються значно швидше, ніж можна було припускати, головним чином під впливом широкого розвитку науки, застосування комп'ютерної техніки і автоматизації виробництва. Поряд з технологічними факторами все більш значний вплив на якісні та кількісні характеристики зайнятості надає зростаюча конкуренція іноземних товарів на вітчизняному внутрішньому ринку.

Згідно з прогнозами, потреба в кваліфікованій праці в сфері систем комунікацій, інформатики, електроніки в майбутньому значно збільшиться. Це пояснюється наступними причинами:

- підвищенням темпів нарощування виробництва, в зв'язку з тим, що фахівці розглянутих професій зайняті в найбільш динамічно розвинених галузях;
- зростанням потреб у фахівцях ключових професій в зв'язку зі збільшенням числа користувачів ПК, розвитком систем комунікацій;
- наявністю тенденції до використання частини технічно кваліфікованого персоналу на управлінських роботах;
- нарощуванням залучення інвестицій в розробки нових технологій, які викликають новий попит на фахівців ключових професій;

- технічним ускладненням багатьох виробничих процесів, які мають потребу у великому числі фахівців основних професій.

Заміна певної категорії працівників технічними пристроями може бути і неефективна з позицій кількісного економічного ефекту, але вона полегшить умови праці, збереже здоров'я працівника. У той же час подібна заміна може бути економічно вигідна, але при цьому мати негативний вплив на працівника, на особистість, викликати небажані соціальні наслідки. З соціальної точки зору ефективним є той процес, який «сприяє вирішенню соціальних завдань, що стоять перед суспільством, досягненню мети суспільного розвитку - формуванню всебічно розвиненої людини».

Прискорення науково-технічного прогресу, інформатизація, комплексна автоматизація виробництва та управління, створення нових систем комунікації висувають завдання виховання і підготовки працівників нового типу, які володіють високою кваліфікацією, широтою профілю, що поєднується з необхідною в даний момент спеціалізацією, здатністю швидко освоювати нові види виробничої та іншої діяльності.

Список джерел інформації:

1. О влиянии структурных кризисов см.: Меньшиков С.М., Клименко Л.А. Длинные волны в экономике. М.: Международные отношения. 1989 г. С. 87.
2. Бланшар Оливье Д. Макроэкономика /Пер. с англ. Л.Л. Любимова М.:ГУ ВШЭ., 2010 г. С. 290
3. Влияние развития научно-технического прогресса на занятость и интеллектуальный уровень человека [электронный ресурс] / Мазевые. – Режим доступа: <http://mizevie.narod.ru/stat3.html>

Шутько Е.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

SMM ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРОДАЖУ ТОВАРУ

У наш час, коли людина не може уявити своє життя без Інтернету, вона звикла отримувати інформацію не з навколишнього середовища, як це було раніше, а з нових медіа та соціальних мереж.

У теорії соціальних комунікацій за результатами вивчення впливу повідомлень засобів масової інформації на аудиторію з'ясувалося, що він лише збільшується. Значним чинником, що у цьому допомагає, є маркетинг у соціальних мережах – SMM.

Social media marketing (SMM) – процес залучення трафіку або уваги до бренду/продукту через соціальні платформи. Його задачами є: підвищення

впізнаваності компанії та пошукового просування, залучення цільової аудиторії та формування адвокатів бренду. Реалізує він їх через вірусний контент, конкурси, акції та партнерські програми. Можливими конкурсами є приз за репост, «відміть друга», «залиш коментар» і творчі.

Перед початком роботи визначається цільова аудиторія, з якою компанія буде працювати. Необхідно дізнатися, яким соціальним мережам вона віддає перевагу. Найчастіше найбільшою популярністю користуються такі сервіси, як: Instagram, Facebook, Twitter та YouTube. Також аналізується активність взаємодії підписників із контентом.

За результатами на осінь 2019 р. сайту StatCounter рейтинг популярності соцмереж серед користувачів розподіляється так:

1. Facebook – 51,16 %
2. Pinterest – 17,86 %
3. Twitter – 10,31 %
4. YouTube – 8,61 %
5. Instagram – 4,96 %

Серед український користувачів за даними дослідження «Ukrainian Facebook audience» 2019 р. Україна є лідером у світі за використанням цієї соціальної мережі серед жінок – 58 %. А за застосуванням Instagram – десятою, хоча і тут користувачів-жінок 58 % від загального числа.

Загалом у соціальних мережах існує два типи спільнот:

1. Брендіві (публікують акції, новини компанії, працюють над довірою до бренду);
2. Тематичні (чергують рекламні оголошення з великою кількістю тематичного контенту).

Одним із інструментів SMM, що діє разом з актуальним наповненням контенту сторінки у соцмережі, що є задачею SMM-менеджера, є таргетована реклама, що виконує функцію залучення нових клієнтів. Таргетована реклама – текстові, медійні або мультимедійні оголошення, які демонструються тільки тим користувачам мережі, які відповідають заданому рекламодавцем набору вимог. Існує сім видів таргетингу у соціальних мережах: географічний, гендерно-віковий, соціально-демографічний, орієнтування за інтересами, часовий, технографічний, орієнтування за освітою чи професійною діяльністю

Важливою характеристикою SMM є можливість рекламувати товар за відсутності сайту, взаємодія з будь-якою групою користувачів (за віком, статтю, місцем проживання) та налаштування повторної реклами (ретаргетингу). Ретаргетинг як рекламний механізм, допомагає створити онлайн-рекламу спрямовану на тих користувачів, які вже переглянули рекламований продукт на сайті. Може працювати за умови установки коду на

сайті або завантаження файлу, що містить інформацію про потенційних клієнтів (телефон, електронна пошта).

На допомогу SMM у вирішенні питань реклами також приходять так звані рендсетери, інфлюенсери, амбасадори, адвокати бренду чи просто лідери думок, які формують ставлення до товару чи послуги серед широких аудиторій. SMM-менеджер взаємодіє з ними через бартерний обмін, який реалізує себе через передання блогерам рекламованої продукції або грошових виплат. Також інструментом маркетингу у соціальних мережах є вірусний контент. Вірусний контент – інформаційне повідомлення, яке користувачі передають і рекомендують один одному без участі компанії-замовника. Прикладами вірусних публікацій можуть бути: опитування, тести, мотивації, лайфхаки, інфографіка, списки, суперечливі пости та відео.

Перевагами SMM є зручність вибору товару для користувача, простота використання для маркетолога, можливість задати конкретну цільову аудиторію, велике охоплення за рахунок популярності соцмереж та проникнення у повсякденне життя майже кожного інтернет-користувача. Тому наразі він є ефективним засобом маркетингу, що реалізує себе через залучення трафіку або уваги до бренду через соціальні платформи.

Щербина О. О.
НТУ «ХП»

ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП МЕШКАНЦІВ М. ХАРКОВА: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Дозвіллєва діяльність – це сукупність занять у вільний час, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні та духовні потреби людини, перш за все відновлюючого характеру.

З метою наукового вивчення дозвілевих практик та надання практичних рекомендацій місцевим органам самоврядування впродовж 2019 р. було здійснено соціологічне дослідження. Обрано 2 методи: анкетування та напівформалізоване інтерв'ю. Вибірку склали у анкетному опитуванні 146 харків'ян, у напівформалізованому інтерв'ю – 15 осіб. Введення даних та аналіз здійснювався з використанням програмного пакету «SPSS».

Аналіз отриманих даних показав, що переважна більшість харків'ян проводить вільний час вдома, на вулицях і паркових зонах міста. Майже п'ята частина опитаних відвідує спеціально організовані для дозвілля міста (клуби, театри, кафе, кінотеатри) або виїжджає на природу. Зовсім незначна частина харків'ян йдуть у гості до знайомих, родичів, на спортивні майданчики,

стадіони або відправляються у туристичні походи, поїздки. Дозвілля харків'яни проводять у компанії різних людей, але частіше з членами родини та близькими, деякі мешканці міста, і їх немало, проводять дозвілля «наодинці». Важливі цілі дозвіллевої діяльності харків'ян: виконати сімейні функції, зробити щось вдома або на дачі, зайнятися улюбленою справою, хобі, творчості, поспілкуватися зі знайомими, але найчастіше у своїх відповідях вони говорили про те, що не мають певної мети свого дозвілля, усе відбувається хаотично і спонтанно.

За даними анкетування найбільшою популярністю у опитаних харків'ян користується перегляд фільмів, як старих, так й нових, у себе вдома. Цей вид проведення дозвілля лідирує з великим відривом від інших. Найменш поширеними видами дозвілля серед харків'ян є гра в настільні ігри, комп'ютерні ігри, відвідування церкви, соціальна, політична діяльність, волонтерство, відвідування нічних клубів.

Респонденти у віці 18-35 років найчастіше проводять вільний час переглядаючи фільми у себе вдома, спілкуючись у соціальних мережах, на форумах. Отримані дані свідчать про те, що для респондентів молодшої вікової групи нема чітко визначеної однією мети, нажаль, саме в цій групі є ті, хто ставить за мету вживання алкогольних напоїв та наркотиків у «вільний час».

Респонденти середнього віку відпочивають переглядаючи фільми у себе вдома, сайти в Інтернеті, читають книги, журнали, газети, відвідують кафе, ресторани. Вони проводять свій вільний час здебільшого серед членів родини, іноді можуть зустрітись з близькими та колегами по роботі, зовсім рідко перебувають наодинці.

Респонденти старшого віку проводять вільний час дивляться телевізійні програми та шоу. Також, вони часто читають книги, журнали, газети, переглядають фільми вдома, гуляють у парках, на вулиці. Серед привабливих характеристик місць проведення свого дозвілля вони часто називають «зручне розташування», або «зручний спосіб дістатися до місця». Важливим для них також є «безкоштовний вхід», «безкоштовний проїзд».

Жінки більше ніж чоловіки проводять своє дозвілля переглядаючи телевізійні програми, спілкуючись з домашнім улюбленцем, працюючи на дачі, займаючись спортом, шопінгом, відвідуючи церкву.

Респонденти з низьким рівнем доходів найчастіше у вільний час переглядають фільми вдома, гуляють в парках, на вулиці, переглядають телевізійні програми та шоу, займаються з домашнім улюбленцем, просто сидять перед телевізором. У респондентів з середнім та високим рівнем доходів рівнем доходів додається перегляд сайтів в Інтернеті, читання книг, журналів, газет, спілкуванні в соціальних мережах, на форумах.

Що стосується думки опитаних про брак кількості місць проведення дозвілля, то більшість респондентів вважає, що їх цілком або скоріше вистачає. Аналіз підгруп респондентів за статтю, рівнем доходу, сімейним станом та наявністю неповнолітніх дітей показав, що більший відсоток чоловіків у порівнянні з жінками хотів би збільшення місць проведення дозвілля. Порівняння різних вікових груп показує, що найменш задоволеними є люди старше 55 років. Це можна пояснити тим, що види дозвілля у них обмежені через низький рівень доходів і знайти щось цікаве та недороге вкрай важко. До речі, більша кількість респондентів, які відчуває брак місць для дозвілля, є респондентами з низьким рівнем доходу.

Респонденти вважають, що місцями для проведення дозвілля, які повинні з'явитись у м. Харкові або мусять надалі розвиватися, є паркові зелені зони, місця для активного відпочинку, місця для купання влітку у водоймищах. Розвиток цих місць відпочинку можна порекомендувати владі міста.

Список джерел інформації:

1. Михайлова Л. И. Социология культуры / Михайлова Л. И. – М., 2008. – Гл. 14. Культура свободного времени и досуга. – С. 314–336
2. Зборовский Г. Е. Социология досуга и культуры / Г. Е. Зборовский. – М., 2006. – 245 с.
3. Соколов Э. В. Свободное время и культура досуга / Э. В. Соколов – Спб. : Мост, 2007. – С. 34
4. Бабенко Н.Б. Соціологія вільного часу і дозвілля: Навчальний посібник//Надія Борисівна Бабенко. – К.: ДАКККиМ, 2015. – 245 с.

Shliakhta A. Y.
KhNUE of S. Kuznetz

LEGAL REGULATION OF MONOPOLISTIC FORMATIONS IN UKRAINE

Abstract. The main types of activity of monopolistic structures in the economic system are comprehensively reviewed, the features of the functioning of monopolies in the domestic production economy are analyzed. The natural monopoly and state regulation are analyzed.

Key words: monopoly, natural monopolies, competition, industry, economy, market, regulation.

The aim of the study is to discover the Ukrainian market, to consider the main characteristics of the branch structure of monopolies and the financial features of

their non-competitive activity in the Ukrainian economy, to analyze committed antitrust violations and norms of legal regulation. In view of this, more attention was paid to the problem of the functioning of monopolies. The purpose of this study is to identify the main trends in the development of monopolies in the Ukrainian economy and to analyze the vast majority of monopolies, which are found in almost every industry.

Monopoly recognizes the dominant position of an entity that enables it to restrict competition on the market of a particular product (works, services) on its own or with other entities (Economic Code, art. 27, p.1) [1]. The market in which the monopoly operates is called a monopoly market. The monopolist fully meets the needs of the market for a particular product. It occurs where there are barriers to entry. The products are homogeneous and have no close substitutes. The price for monopoly products is economically unreasonable (high). To consider another way of designation, it can be said that monopoly is defined as a branch, as it takes place in a whole economical market and it is holistic and indivisible.

Sources of monopoly power (factors of monopolization), creating high entry barriers to potential competitors and allowing to stay the only enterprise in the industry for some period of time may be:

- economies of scale on which the only one company is able to meet industry demand;
- copyrights, patents for inventions, licenses for their using right;
- innovations;
- exclusive rights to conduct any type of activity, received from the state;
- high import duties;
- private ownership of land, creating control over raw materials, unique natural resources, etc. [2].

There are different concepts in monopolistic discovery. According to the Law of Ukraine on April 20, 2000 № 1682-III “On Natural Monopolies” a natural monopoly is a “state of the commodity market in which the demand satisfaction is more efficient if there is no competition due to technological peculiarities of production (in connection with a significant decrease in production costs per unit of goods as production increases), and goods (services) produced by natural monopoly entities cannot be replaced by consumption of other goods (services), and therefore demand for this in the commodity market is less dependent on changes in prices for these goods (services) than the demand for other goods (services)” [3]. Such monopolies exist in different countries, for example, in the field of water, gas, energy supply of cities and regions, in the field of postal services, etc.

Monopolies are called open, in case if their sources of monopoly power cannot provide them with a long-term monopoly position (for example, innovation, unfair

competition or lack of awareness of buyers, as a rule, they are provided by temporary monopoly advantages).

Closed monopolies are those that fear less potential competition, more durable and based on more stable barriers (for example, existing ownership of a unique plot of land) [4].

Natural monopoly arises from objective reasons. Firstly, it may occur when the entire volume of a particular product or service is the product of one or more firms. In this case, competition is either impossible or undesirable (for an example, in energy, metro). Secondly, this form of monopoly arises in agriculture and extractive industries.

Thus, on the one hand, the reason for the existence of a natural monopoly is allegedly legislative, since the state makes it impossible to compete in certain areas of economic activity. However, on the other hand, the legislative granting of exclusive rights and attribution of economic activity to a natural monopoly applies only to those types in which the economic efficiency of concentration of production is observed. Since the economic efficiency of concentration of production is observed in a considerable part of production, and the need to grant exclusive rights, called the natural monopoly, is declared only in cases of undesirable competition from the point of view of society, the reason for the natural monopoly is still legislative in nature [5].

The Antimonopoly Committee of Ukraine is a state body with a special status whose purpose is to provide state protection of competition in business and in the field of public procurement (art. 1) [6].

The main task of the Antimonopoly Committee of Ukraine is to participate in the formation and implementation of competition policy in the part of: exercising state control over compliance with the legislation on protection of economic competition on the basis of equality of economic entities according to the law and priority of consumer rights, prevention, detection and termination of violations of the legislation on protection of economic competition; control over concentration, coordinated actions of economic entities and regulation of prices (tariffs) for goods produced (sold) by natural monopoly entities; promotion of fair competition; methodological support of application of the legislation on protection of economic competition; control over the creation of a competitive environment and the protection of competition in the field of public procurement.

The peculiarities of the monopoly that emerge from the analysis confirm the thesis that these structures dominate within the national economy. Monopolies, for the most part, have both economic and political significant impact. In addition, the activities of a large number of monopolies are related to the advocacy of certain oligarchic circles or a certain state policy.

Literature:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Микроэкономика: учебное пособие/ А.В.Бондарь, В.А.Воробьев, Н.Н.Сухарева; под ред. А.В.Бондаря, В.А.Воробьева. – Мн.: БГЭУ, 2007. – С.88-100
3. Конституція України: Закон України «Про природні монополії» від 20.04. 2000 № 30 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 30. – ст.238.
4. Монополізованість промисловості України і тенденції формування ринкових суб'єктів господарювання / В. П. Полуянов // Економіка України: Політико-економічний журнал. – 09.2001. – №9. – С. 36-42.
5. Природні монополії і суміжні ринки в Україні: Особливості функціонування та ймовірні сценарії реформування / Актуальні проблеми економіки/ В.Лагутін, Ю.Зігліна. – 2007. - № 9. – С. 45- 56.
6. Конституція України: Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 02.08. 2017 № 50 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

СЕКЦІЯ 7

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Буренков І.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ З ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ І ЕКОЛОГІЧНОЮ СКЛАДОВОЮ УКРАЇНИ

Сьогодні стає гострою проблема охорони здоров'я населення і екологічної складової нашої держави. Це має величезний вплив на здоров'я нашої нації і наступних поколінь. Від цього залежить майбутнє країни, її економічні та духовні ресурси.

Згідно зі ст. 49 Конституції України, у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога повинна надаватися безоплатно, і існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Але чи виконуються ці вимоги в нашій державі?

Насправді, через недофінансування Міністерства Охорони Здоров'я (2,7 % проти рекомендованих 6 %) , більшість людей доплачують значні суми з власної кишені за медичні послуги, що є не законним. Частіше за все доплачують за флюорографію, одноразові шприці, оздоровчі процедури. За послуги хірурга українці платять величезні суми, і, в конкретних випадках, благодійні внески перетворюються у справжні побори, а коли на кону стоїть майбутня якість життя, життя людини взагалі, у людей фактично не залишається вибору. Починаючи з 1995 року, кількість лікарняних закладів зменшилась майже вдвічі (з 3,9 тис. до 2,1 тис.), що не може не сказатися на якості здоров'я.

У ст. 38 Закону України «Про охорону здоров'я», йдеться про те, що пацієнт має право, коли це виправдано його фізичним станом, бути прийнятим в будь-якому закладі охорони здоров'я, якщо цей заклад має можливість забезпечити відповідне лікування. Але де-факто частішають випадки, коли лікарі не приймають пацієнтів, з якими не підписана декларація, або якщо пацієнт не в стані надати фінансової допомоги лікарю.

Отже, як ми можемо зазначити, однією з причин недотримання законодавства є слабка фінансова підтримка з боку Держави. Наявність кризи і неефективної законодавчої системи з боку Міністерства Охорони Здоров'я призводить до погіршення стану здоров'я населення, а це, в свою чергу, зменшує трудові ресурси країни.

Щоб попередити негативні наслідки, слід якнайшвидше вжити необхідні міри, наприклад, підвищити фінансування, розробити тимчасову перехідну стратегію, яка забезпечить перетворення нашої системи на європейську.

Також не слід забувати про вплив стану навколишнього середовища на наше життя. На території України приблизно 30 років тому відбулась Чорнобильська аварія, яка сильно вплинула на здоров'я нашої нації. Тому українці повинні приділяти значну увагу екологічним питанням, щоб мінімізувати загальні ризики.

Згідно зі ст. 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Утилізація шкідливих відходів, забруднення повітря тепловою електростанцією, рубка лісу, розчистка річки, будівництво кар'єру – це все приклади неналежного ставлення до навколишнього середовища. Зазвичай вони викликані підприємствами, які хочуть заощадити на екологічному факторі. Але слід зауважити, що потім ці знехтування відображаються на здоров'ї більшості населення у вигляді новоутворень, поганої народжуваності, отруєнні, тощо.

У березні 2017 року вступив в силу Закон України «Про оцінку якості довкілля», який збільшив ефективність охорони навколишнього середовища. Його зміст у тому, що тепер кожен громадянин України має можливість внести зауваження відносно екологічних проблем. Таким чином, завдяки цьому, близько чотирьох тисяч позовів задоволено і збережено значну частину природних ресурсів. Але треба зазначити, що в деяких ситуаціях, ця функція є чистою формальністю і шляхом корупції – таки вдається обійти закон.

Можна зробити висновок, що українська нація має значну кількість проблем, пов'язаних з охороною здоров'я і довкілля. Основні причини цього – недостатнє фінансування, незавершеність законодавчого апарату, корумпованість.

Але вже тепер помітні спроби змінити ситуацію, головним чином з боку недержавних організацій та громадських о'б'єднань. Завдяки тому, що за останні роки виріс рівень національної самосвідомості, можна зробити позитивний прогноз щодо нашого майбутнього і майбутнього наступних поколінь.

Василевський Ю.В.

НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження проблем, пов'язаних з інтелектуальною власністю, в Україні обумовлена тим, що в ході формування ринкової економіки, зниження бюджетного фінансування науки збільшився відтік за кордон вчених, творців нових, високотехнологічних розробок. Ситуація, яка склалася в сфері реєстрації та використання прав інтелектуальної власності в Україні, свідчить про неефективне функціонування системи її охорони практики створення та використання результатів інтелектуальної діяльності.

Законодавча база є досить змістовною і в цілому відповідає міжнародним нормам. Сьогодні правовідносини в сфері інтелектуальної власності регулюються окремими положеннями Конституції України, нормами Цивільного, Кримінального, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідних процесуальних кодексів, окремих спеціальних законів та близько ста підзаконних нормативних актів. Крім того, Україна є учасницею багатьох міжнародних угод, які є частиною національного законодавства. Певним досягненням у цій сфері можна вважати і вступ України до СОТ, де вимоги щодо функціонування системи інтелектуальної власності є досить суворими.

Однак не можна не зауважити, що ефективність системи охорони інтелектуальної власності є недостатньою через цілий комплекс проблем, які потребують термінового вирішення. Все це перешкоджає розвитку інноваційної діяльності, утворенню в Україні цивілізованого ринку інтелектуальної власності.

У сфері законодавчого регулювання системи охорони інтелектуальної власності слід вирішити проблемні питання щодо володіння і управління правами на об'єкти інтелектуальної власності, які створюються за рахунок державного бюджету; колективного управління авторськими і суміжними правами; передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності на комерційній основі; забезпечення розвитку франчайзингу, трансферу технологій; захисту комерційної інформації підприємств, а також ноу-хау; обліку об'єктів інтелектуальної власності та оцінки вартості нематеріальних активів; охорони раціоналізаторських пропозицій, порід тварин та сортів рослин, а також охорони фольклору, народних художніх промислів і традиційних знань та ін.

Таким чином, можна виділити основні напрями роботи щодо вдосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні: формування механізму недопущення на митну територію товарів, які імпортуються з порушенням прав інтелектуальної власності; вдосконалення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції; активізація роботи щодо розробки та прийняття парламентом законопроектів про внесення змін до законодавчих актів з питань авторського права і суміжних прав, спрямованих на адаптацію національного законодавства до законодавства ЄС та приведення у відповідність правових норм та термінів, що застосовуються у Цивільному та Господарському кодексах і спеціальних законах у сфері інтелектуальної власності; залучення до цивільного обороту об'єктів інтелектуальної власності, проведення інвентаризації наявних матеріальних активів, виявлення найбільш цінних із них; зменшення тривалості оформлення патенту та торгової марки, забезпечення належної інформатизації діяльності в галузі охорони інтелектуальної власності; запровадження механізму підтримки патентування вітчизняних об'єктів інтелектуальної власності в іноземних державах; поліпшення взаємодії державних органів та суб'єктів господарювання під час здійснення ними інтелектуальної діяльності; підвищення ролі держави у технологічному оновленні, комерціалізації нововведень, що охоплює систему податкових і кредитних пільг для інновацій, фінансування трансферу технологій тощо.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що сучасна система охорони інтелектуальної власності практично перебуває на етапі свого

становлення, велика кількість порушень у сфері інтелектуальної власності вимагає запровадження широкого спектру заходів з її удосконалення.

Vinnik V.Y
NTU «KPI»

INSURANCE CONTRACT

An insurance contract is a civil legal agreement between an insurer and an insured that regulates their mutual obligations under the terms of a particular type of insurance.

At its core, an insurance contract is a contract for the transfer and acceptance of risk. The Insurer for the insurance premium shall indemnify the Insured for losses incurred in connection with the occurrence of the event stipulated in the contract. The contract is concluded on the basis of insurance rules.

The Insurer shall:

1. Familiarize the policyholder with the terms and conditions of insurance;
2. Within two working days, as soon as it becomes known about the occurrence of the insured event, to take measures to prepare the necessary documents for timely payment of the sum insured or insurance indemnity to the insurer;
3. When the insured event occurs, pay the sum insured or insurance indemnity within the term stipulated by the contract.
4. Keep confidential information about the policyholder and his property, except in cases provided by the legislation of Ukraine.

The terms of the insurance contract may also provide for other obligations of the insurer. Insurers may enter into insurance contracts with third parties (insured persons), which may acquire the rights and obligations of the insured under the insurance contract.

Insurers have the right to appoint citizens or legal entities to obtain insurance sums (insurance indemnity) and to replace them before the insured event occurs.

The Insured shall:

1. To make insurance payments on time;
2. To inform the insurer of other valid insurance contracts regarding this insurance object;
3. Take measures to prevent and reduce losses caused by an accident;
4. To inform the insurer about the occurrence of the insured event within the term stipulated by the insurance conditions. The terms of the insurance contract may also provide for other obligations of the policyholder.

Disputes between the Insured and the Insurer under the Contracts are resolved through negotiations. If the negotiations on the disputed issues do not produce a

positive result, the dispute shall be settled in accordance with the procedure established by the current legislation. The procedure for resolving disputes may be separately defined by the parties to the contract. The parties are responsible for the non-compliance with the terms of the insurance contracts in accordance with the current legislation.

The insurance contract terminates upon its expiration or early. Early termination of the contract releases the insurer from the obligation to pay insurance indemnity if the insured event occurs after its termination.

Головко М.В.
НТУ «ХП»

ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНТЕРНЕТУ

Сучасний світ все більше користується Інтернетом. Всесвітня мережа вже стала повсякденною необхідністю не лише для окремих організацій, але для абсолютно усіх сфер життя сучасної людини. Така тенденція змушує законодавчі органи забезпечити правову базу для регулювання взаємовідносин в інтернеті, для підтримки захисту осіб в Інтернеті. На сьогодні цей напрям розвитку законодавства поступово зростає відповідно до потреб споживачів мережі. Для початкового розуміння цього питання варто ознайомитись з основними поняттями та тезами напрямку.

Інтернет не є ані об'єктом, ані суб'єктом інформаційного права. При цьому існує безліч окремих об'єктів, що входять в Інтернет, які належать конкретним особам на право володіння або власності, а також суб'єктів, що вступають в різного роду правовідносини в зв'язку з окремими об'єктами.

Інтернет розглядається як інформаційне середовище, тому в процесі його вивчення спираються на інформаційний підхід тобто використовують методи правової кібернетики та правової інформатики.

Інтернет-право – самостійний напрям юридичної науки, насамперед у структурі міжнародного приватного і публічного права та інформаційного права що формується.

У віртуальному середовищі з'являються нові властивості інформації та нові юридичні особливості як об'єкта правовідносин.

Особливість регулювання інформаційних відносин зумовлена труднощами контролю нематеріального надання і передачі інформації в мережі в електронному вигляді. Необхідні механізми закріплення правового режиму електронного документа, які забезпечує і підтверджує його оригінальність і достовірність.

В Інтернеті діють три групи суб'єктів інформаційних відносин:

- особи, які створюють програмно-технічну складову інформаційної інфраструктури;

- суб'єкти, що створюють і поширюють інформацію;

- споживачі інформації;

Основні об'єкти інформаційних відносин в Інтернеті;

- інформаційні ресурси, інформація, інформаційні послуги та інформаційні продукти;

- інформаційні системи, програмно-технічні комплекси, інформаційно-телекомунікаційні технології, доменні імена;

- засоби зв'язку, які здійснюють інформаційні процеси;

- інформаційні права і свободи;

- інтереси держави, суспільства і особистості в інформаційній сфері;

- інформаційна безпека;

- інформаційний суверенітет;

- інформаційна цілісність держави.

Варто зазначити, що необхідність правового регулювання взаємовідносин в мережі особливо активно зростає в Україні сьогодні через тенденції до використання Інтернет технологій у більшості адміністративних та побутових сфер. Одним з перших кроків на цьому шляху повинне бути створення ґрунтовної правової бази та визначення прав та обов'язків всіх суб'єктів взаємовідносин. Саме тому розвиток цього напрямку є обов'язковим для нашої країни сьогодні.

Голотенко К. С.

НТУ «ХПІ»

ПРИЧИНЫ ОТСУТСТВИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ И СПОСОБЫ ЕГО ВОЗРОЖДЕНИЯ

Как известно, уже на протяжении 27 лет в Украине нет четкого взаимопонимания между гражданским обществом и государственным аппаратом. Это происходит по причине не сформированности гражданского общества и низкой эффективности деятельности его институтов, отсутствия механизма обратной связи между избирателями и народными избранниками.

Существенным шагом к решению проблемы формирования станет вмешательство государства в сферу гражданского общества с целью корректировки его развития в правовом направлении. При этом государство не

должно мешать реализации персональных интересов, так как отдельный человек, его права и свободы признаются высшей ценностью и по общепризнанным правилам имеют приоритет относительно общих или государственных интересов. То есть, главной задачей является запуск механизма развития гражданского общества и контроль государством этого процесса.

Система государственного управления влияет на условия функционирования гражданского общества, прежде всего, с помощью определения общественного порядка. К сожалению, в государственной системе есть ряд преград, которые не позволяют в полной мере реализовать развитие и обеспечить независимое функционирование гражданского общества. К этим преградам мы причисляем:

Вертикальный способ общения – поток информации в середине государственной администрации преобладает над обменом информации с социальным окружением. И почти все общение происходит с использованием биполярной системы, руководитель – подчиненный, такое общение можно назвать скорее командным, чем тем, при котором ведутся переговоры и достигается взаимопонимание.

Несоответствие сферы полномочий и способности – положение дел характеризуется значительным дисбалансом между полномочиями, определенными для конкретных органов и их способностью выполнять поставленные задачи. Это тот случай, в котором орган, где принимаются решения отличается от того, который несет ответственность за исполнение этого решения.

Чрезмерный контроль процессов – обременение деятельности большими детализированными проверками по соответствию исполнения мер согласно правилам и нормам бюрократии, которые производятся многими уполномоченными инспекциями и внутренними комиссиями проверки, которые не рассматриваются с точки зрения полученных результатов и критериев эффективности и ведут к наихудшему проявлению бюрократии – наученному неумению.

Дискретность в процессе формирования и принятия решений – ситуация, при которой процесс формирования решений происходит непрозрачно и на основании завуалированных критериев остается общепринятой практикой, узаконенной на основании текущих нормативных актов или традиций.

Как сказал Пьер Буаст: «Великое дело законодательства состоит в том, чтобы создавать общественное благо из наибольшего числа частных интересов». Формирование правового государства должно быть обусловлено закреплением модели правовой организации жизни человека и общества согласно которой весь государственный механизм должен быть направлен на

защиту прав и свобод человека, обеспечение независимости и беспристрастности судей, налаживание непрерывной и эффективной работы законотворческих органов, осуществление общественного контроля за деятельностью властных структур.

Современное демократическое государство, которое необходимо построить Украине, должно являть собой сбалансированное объединение власти и свобод. Существующие в Украине реалии обуславливают необходимость усиление роли органов государственной власти в наведении порядка, в обеспечении прав и свобод личности, определяют главную роль именно государства в создании необходимых предпосылок для формирования развитого гражданского общества.

Данилейко О.В, Гречка. А.В
НТУ «ХПИ»

ЭЛЕКТРОННАЯ ТРУДОВАЯ КНИЖКА В УКРАИНЕ

Украина вступила в ЕС и поэтому в связи со стандартами возникла идея создать в Украине электронную трудовую книжку. Это будет один из первых шагов привести страну к нормам которые установлены в процветающих странах, которые состоят в ЕС. В работе мы хотим проанализировать, стоит ли вводить электронную книжку в Украине, будет ли это хорошо и уместно?

Электронная трудовая книжка – это электронный файл, содержащий всю ту же информацию, что и обычная трудовая книжка: об образовании, стаже, местах работы и занимаемых должностях, а также о причинах переводов и расторжений трудовых договоров. Храниться он должен в общей базе персонифицированного учета.

Во многих европейских странах и Америке вообще не существует трудовых книжек: для приема на работу достаточно диплома об образовании, резюме и рекомендательного письма с прошлого места работы. В Италии, Германии и Франции сотрудник может предъявить специальную «рабочую карту» добровольно, чтобы подтвердить свою квалификацию. В некоторых странах существуют электронные системы. В Испании, например, есть система Vida Laboral (трудовая жизнь), в нее вносятся данные обо всех приемах на работу и увольнениях, оттуда информация автоматически поступает в Министерство Труда и Фонд Социального Страхования.

Одной из наиболее ярких концепций реформирования, предложенной президентом Владимиром Зеленским, без сомнения является «государство в

смартфоне» – возможность получения 90% государственных услуг в стране в режиме онлайн до 2024 года.

Предложение об отмене бумажных трудовых книжек и замена их электронными, прозвучавшее 9 октября от министра Украины Дмитрия Дубилета. Нужно понимать, что трудовая книжка не является документом, по которому устанавливается размер пенсии и определяется трудовой стаж. С 2000 года в Украине существует Единый реестр застрахованных лиц, который ведется в электронном виде и содержит данные о платежах в Пенсионный фонд за каждого работника. То есть, по таким отчислениям и определяется страховой стаж работника, согласно которому, после оформляется пенсия. Учет стажа, полученного до 2000-го, на пенсии никак не отразится, поэтому человеку по-прежнему нужно будет подать в Пенсионный фонд документы от прошлых работодателей с указанием сумм, уплаченных в Пенсионный фонд за необходимый период. Трудовые книжки вернут сотрудникам в течение 3 месяцев после того, как закон вступит в силу, поэтому при возникновении спора о начислении пенсии и подтверждении стажа, сотрудники смогут отстоять свои права.

При возврате трудовых книжек на руки всем украинцам, выбрасывать их не стоит, ведь некоторые данные могут оказаться еще нужными. В любом случае, проводить быстро реформу никто не будет, она займет еще немало времени. Нужен переходный период, который поможет выявить недостатки и ликвидировать их. Государству придется решить ряд непростых вопросов, связанных с финансированием создания современных, мощных информационных реестров.

С иной стороны, электронный реестр довольно удобен, так как это еще один шаг навстречу современным технологиям, без множества лишних документов.

Таким образом: мы считаем, что для украинцев электронные трудовые книжки будут чем-то новым и непонятным и много людей не сможет полноценно пользоваться функциями этого новшества. На данный момент это будет очень затратно потому как средства в стране должны быть направлены в другое русло. Эта идея не должна стоять в списке первых по исполнению. Но в будущем Украина должна обязательно к ней вернуться.

ТАЄМНИЦЯ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ЯК ВИДУ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

В українському законодавстві одразу кілька законів регулюють питання надання інформації про фізичних та юридичних осіб. Це і Закон «Про інформацію», що регулює відносини щодо одержання і поширення інформації, і Закон «Про захист персональних даних», що визначає захист і обробку персональних даних, і Закон «Про доступ до публічної інформації», який надає право на отримання інформації, що знаходиться у володінні розпорядників.

Право на приватне життя означає надану людині та гарантовану державою можливість контролювати інформацію про самого себе, не припускати розголошення відомостей інтимного характеру. Із права на приватне життя випливає недопустимість спостереження за людиною, прослуховування та запису особистих розмов, що ведуться дома або в громадських місцях, в тому числі телефонних розмов, за виключенням випадків передбачених законом.

Право на приватне життя, це також недоторканність житла. Адже людина має право на усамотнення у найманому нею чи сім'єю помешканні. Недоторканими є особисті папери, малюнки та ін.

Право людини на приватне життя - це також її право на конфіденційне спілкування з іншими людьми, зокрема через пошту та телеграф, а держава гарантує таємницю поштової кореспонденції та телеграфних повідомлень.

До сфери приватного життя відносять також: шлюб, дітонародження, всиновлення, розлучення, поділ майна, сімейний бюджет, розпорядження власністю та грошовими вкладками.

До приватного життя належать і таємниці особисті та сімейні, які повідомляються медичним працівникам, адвокатам, служителям релігійним культів, працівникам правоохоронних органів, нотаріату та ін. Тобто, різні види таємниць (лікарська, адвокатська, переписки, всиновлення тощо), все це є правом громадянина на недоторканність приватного життя.

Розпочати варто звичайно із поняття інформації про особу. До такої інформації відноситься будь-які відомості, що стосується фізичної особи, як от біографічні дані, її вподобання (наприклад, улюблена книга чи колір), погляди тощо. Це дуже широкий обсяг інформації. Та чи є будь-яка інформація про фізичну особу її персональними даними?

Закон України «Про інформацію» ототожнює ці два поняття. Ключовим є розуміння того, яка особа є ідентифікованою, або такою, що може бути ідентифікована. Не виникає, як правило, питань щодо таких відомостей, як ім'я, адреса проживання, індивідуальний податковий номер. Ці дані окремо або в сукупності дають змогу володільцеві цих даних чітко ідентифікувати конкретну особу. Ситуація є трохи складнішою з даними, що ідентифікують особу опосередковано. Наприклад, ви купуєте в магазині певні продукти і використовуєте дисконтну картку. Сама по собі інформація про куплені продукти не є персональними даними, хоча і стосуються фізичної особи. Адже будь-хто міг купити такі ж самі продукти в цьому або іншому магазині.

Та якщо ви купили і використали дисконтну картку – це дає змогу продавцеві ідентифікувати конкретну особу, а отже ваша історія покупок у поєднанні з інформацією про картку стає персональними даними. Так, ми можемо говорити, що персональними даними будуть відомості про номер картки, ім'я її власника, дата і час покупки, її вартість, а також інформація про куплені речі. І ці дані будуть захищатись відповідно до законодавства та повинні збиратись із законною метою.

Тобто, якщо певна інформація дає змогу володільцю виділити із групи людей конкретну особу, то її можна вважати персональними даними. Тому, дані, які самі по собі не є персональними даними, за певних обставин (коли вони дають змогу ідентифікувати особу) ними стають.

Проте, якщо сукупність певних даних не дає змогу ідентифікувати особу, то їх обробка не захищається Законом «Про захист персональних даних».

Персональні дані – це інформація про фізичну особу. Не вся інформація про особу є її персональними даними. Все залежить від того, чи дає змогу ця інформація ідентифікувати особу.

Івахнова Н.Р.
НТУ «ХПІ»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Вивчаючи правові дисципліни, можна зрозуміти, що досконалим діюче законодавство у певних сферах назвати важко. Зокрема, у сфері регулювання авторського права. По сьогоднішній день ведуться дискусії стосовно того чи іншого моменту трактування закону. Тому, обрана тема не втрачає актуальності, а навпаки, дедалі більше її набуває у сьогоденні.

Законодавство України про авторське право і суміжні права базується на Конституції України (254к/96-ВР) і складається з відповідних норм Цивільного кодексу України (1540-06) та законів України, що будуть розглянуті далі.

Конституція України відносить авторське право до прав, свобод та обов'язків людини і громадянина (ст. 54).

Праву інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторському праву) присвячена глава 36 ЦК України (статті 433-448), до якої увійшли положення про об'єкти авторського права та твори, які не є об'єктами авторського права; суб'єкти авторського права, співавторство; особисті немайнові права автора та майнові права інтелектуальної власності на твір; використання твору; опублікування твору (випуск твору у світ); випадки правомірного використання твору без згоди автора; право автора на винагороду за використання його твору; строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір; правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір; право автора на частку від суми продажу оригіналу твору тощо.

Узагальнюючим документом є Закон України від 23 грудня 1993 р. «Про авторське право і суміжні права». Закон враховує сучасні тенденції правового регулювання як традиційних, так і нових об'єктів авторського права - наприклад, комп'ютерних програм, баз даних. До мінімуму зведено випадки бездоговірного використання творів. Уперше передбачено охорону суміжних прав. Йдеться про охорону прав тих, хто доносить створене авторами до публіки: виконавців, виробників фонограм і відеограм, організацій телерадіомовлення.

Закон складається з шести розділів. Структура Закону дає змогу легко орієнтуватися у правовому матеріалі, практично виключає дублювання норм і послідовно розкриває всі основні аспекти правового регулювання в зазначеній сфері. За своєю юридичною природою Закон України «Про авторське право і суміжні права» має багатогалузевий характер, будучи частиною українського цивільного законодавства.

Окрім Закону України «Про авторське право і суміжні права» є також інші: «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» (від 23 березня 2000 р.), «Про телебачення і радіомовлення» (від 21 грудня 1993 р.), «Про видавничу справу» (від 5 червня 1997 р.), ЗУ «Про професійних творчих працівників і творчі спілки» (від 7 жовтня 1997 р.), «Про кінематографію» (від 13 січня 1998 р.) та «Про архітектурну діяльність» (від 20 травня 1998 р.).

Закони не позбавлені деяких недоліків. До них можна віднести не врегульованість багатьох питань здійснення суміжних прав, зокрема не

визначено договірні засади передачі суміжних прав. Не відображені у Законах й реалії сьогодення, а саме: у зв'язку із появою нових цифрових технологій, розширенням платформ дистрибуції інформаційного контенту, зокрема у мережі Інтернет, соціальних мережах, наданням різноманітних послуг платного телебачення. З огляду на це, положення Закону, безсумнівно, потребують удосконалення.

Світовий досвід свідчить: прогресу досягають там, де цінують інтелектуальну діяльність і вміло використовують її здобутки. Саме тому, слід приділити більшу увагу та посилити контроль державних органів за дотриманням та регулюванням авторських та суміжних прав.

Кобзан Д.С.
НТУ «ХП»

ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА ЯК СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасне життя неможливо уявити без упорядкованого руху інформації, що відбиває процеси та явища, які відбуваються у суспільства. Відповідно, людина ХХІ ст. живе в могутньому інформаційному полі, що зачіпає всі сторони її життя. Роль світових інформаційних агентств, покликаних забезпечити аудиторію своєчасною і точною інформацією, помітно зростає.

Інформаційні агентства – це зареєстровані як юридичні особи суб'єкти інформаційної діяльності, що діють з метою надання інформаційних послуг.

Представництво інформаційного агентства в Україні – це зареєстроване в Україні відповідно до чинного законодавства як суб'єкт інформаційної діяльності будь-яка установа (бюро, представництво, корпункт тощо), що представляє в Україні державне або недержавне інформаційне агентство, зареєстроване як юридична особа згідно з чинним законодавством відповідної країни, і яке здійснює свою діяльність в Україні у сфері інформації відповідно до Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про інформаційні агентства».

Державна реєстрація інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності інформаційних агентств проводиться Міністерством юстиції України. Право на заснування інформаційного агентства в Україні належить громадянам та юридичним особам України. Іноземці та іноземні юридичні особи мають право бути співзасновниками інформаційних агентств України.

Державній реєстрації підлягають усі інформаційні агентства та представництва інформаційних агентств, що засновуються або діють в Україні.

Державна реєстрація представництв іноземних інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності здійснюється після акредитації їх кореспондентів у Міністерстві закордонних справ.

На сьогодні провідними міжнародними інформаційними агентствами, які спеціалізуються виключно на наданні економічних новин, вважаються такі інформаційні агентства, як Bloomberg, ThomsonReuters, фінансово-інформаційна компанія DowJones&Company та ін.

ThomsonReuters – компанія, що є провідним світовим постачальником інтелектуальної інформації для підприємців і фахівців, яка охоплює фінанси і ризики, питання оподаткування, юридичні аспекти, наукові дослідження та питання, що стосуються аспектів інтелектуальної власності.

ThomsonReuters пропонує широкий вибір рішень для бізнесу та професійних учасників фінансового ринку. Зокрема, ThomsonReutersEikon – потужне рішення для професійних учасників фінансового ринку, що дає змогу торгувати на ринку, встановлювати контакти з колегами і партнерами, управляти ризиком та ін. За допомогою такої платформи клієнти можуть отримувати новини з ринків, аналітику, котирування цін та коментарі.

У процесі виконання роботи була досягнута основна мета, а саме: здійснено аналіз діяльності інформаційних агентств та розкриті основні завдання діяльності інформаційних агентств.

Колибельніков О. І.
НТУ «ХП»

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності пов'язане з науково-технічним прогресом і розвитком міжнародних торговельних відносин та виражається в процесі уніфікації національних режимів охорони інтелектуальної власності.

Правові й організаційні основи міжнародної системи охорони інтелектуальної власності були закладені ще у другій половині XIX ст., коли під впливом досягнень в науці й промисловості, розвитку виробництва і міжнародної торгівлі виникало розуміння необхідності гармонізації законодавства різних країн. Початком реалізації цієї ідеї прийнято вважати 1873 рік. Тоді, в Австро-Угорській імперії відбулася перша міжнародна виставка винаходів.

Становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності відбувалося з ініціативи провідних країн.

Необхідність ефективної глобальної охорони інтелектуальної власності зумовила становлення глобальної системи регулятивних органів, головними компонентами якої стала Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) і Світова організація торгівлі (СОТ).

Глобальне регулювання у сфері інтелектуальної власності відбувається відповідно до угод, прийнятих ВОІВ. Вони встановлюють обов'язкові для всіх країн учасниць стандарти охорони інтелектуальної власності. Правове регулювання охорони промислової власності на глобальному рівні відбувається в межах низки міжнародних угод: Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 р., Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р., Ніщцької угоди про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 1957 р. тощо.

До 1980-их рр. країни периферії обмежували охорону прав інтелектуальної власності різноманітними способами: відсутністю законодавчої бази, відмовою від укладання міжнародних договорів. Документом, що визначив сучасні вимоги глобальної системи охорони інтелектуальної власності, стала Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS). Угода ТРІПС є багатосторонньою торговельною угодою, приєднання до якої є необхідною умовою для всіх країн, що вступають до СОТ. Угода визначає режим охорони таких об'єктів інтелектуальної власності, як винаходи, торговельні марки, твори, секрети виробництва тощо.

Країни периферії були змушені погодитися на приєднання до Угоди ТРІПС з огляду на застосування розвиненими країнами певних стимулів: надання пільг в імпорті до останніх продукції сільського господарства й текстильної промисловості та іноземні інвестиції в деяких сферах. Наслідки укладення в 1994 р. Угоди ТРІПС стали досить серйозними для країн периферії, оскільки збільшили масштаби втручання провідних країн в національну політику інших країн.

США та ЄС, виступаючи глобалізаторами у сфері інтелектуальної власності, спричиняють загострення основного внутрішнього конфлікту глобалізації - проблеми досягнення світової економічної рівноваги. Не враховуючи рівень економічного й соціального розвитку країн, вони здійснюють досить агресивну політику щодо країн периферії. Звісно, цей тиск загрожує зниженням рівня добробуту країн, щодо яких застосовуються санкції. З іншого боку, уряди цих країн змушені вдосконалювати національні режими охорони інтелектуальної власності.

ПРОБЛЕМА ВІКОВОЇ ОСУДНОСТІ ДИТИНИ

Залежність здатності людини керувати своєю поведінкою від її вікового розвитку здавна визнається науковцями, практиками і громадською думкою. Це, своєю чергою, є причиною особливого ставлення суб'єктів соціального контролю до таких діянь дітей, які вчиняються ними з порушенням норм права або моралі. Щоб бути суб'єктом суспільних відносин людина повинна досягти певного рівня психофізичного та соціального розвитку, який забезпечить їй можливість усвідомлювати свою поведінку, керувати нею і нести відповідальність за вчинки. Відомо, що людина не народжується одразу особою. Для цього потрібний тривалий процес фізичного, розумового та морального становлення. До досягнення певного віку дитина не визнається повноцінним суб'єктом суспільних відносин – ні в правовій, ні в соціологічній літературі. Питання визначення початкового віку кримінальної відповідальності та критеріїв, якими при цьому мусить керуватися законодавець, ніколи не мало свого однозначного вирішення. Приміром, римське право допускало повну неосудність людини в дитинстві. Закінченням дитинства тоді вважався не певний вік, а момент, коли дитина починала говорити як людина.

Деякі науковці вважають, що першим віком, з якого може наставати кримінальна відповідальність, має бути вік статевої зрілості. На їхню думку саме на цей час припадає кульмінаційний момент розвитку людини – становлення її як особи. Інші вчені зазначають, що визначаючи початковий вік кримінальної відповідальності, законодавець мусить використовувати не тільки дані фізіології та психології, а й брати до уваги соціальні і етнографічні умови життя дитини. Загальновизнаним є те, що становлення особи відбувається в діалектичній єдності біологічних та соціальних факторів. Їх співвідношення у формуванні особи ще не вивчено у всіх проявах. У вітчизняній науці ніколи не виникало сумнівів у тому, що особи до 11 років перебувають поза сферою кримінально-правового впливу і за жодних умов не можуть вважатися суб'єктами злочину. Не так однозначно вирішується питання про можливість бути суб'єктами злочину дітей молодшого підліткового віку (11 – 14 років). Цей період розвитку називають критичним або «важким». Пояснюється це тим, що саме на цей період життя припадає максимально бурхливий біологічний розвиток, зокрема, статевая зрілість.

В Україні початковим віком кримінальної відповідальності є 14 років. Вітчизняний законодавець не розглядає осіб віком від 11 до 14 років як суб'єктів злочину. Із цим погоджується чимало науковців (Астеміров З. А., Гобечія Ф. В., Долгова А. І., Мінковський Г. М., Ігошев К. Є., та ін.). Обґрунтовуючи свою позицію, ці вчені наводять витяги з юридичної літератури, психолого-педагогічних досліджень, де молодший підлітковий вік (11-14 років) характеризується як період неповної фізичної і соціальної зрілості, підвищеної активності, емоційності, імпульсивності та нігілізму. Цими обставинами згадані науковці пояснюють позицію законодавця України, який не розглядає осіб віком від 11 до 14 років як суб'єктів злочину. Психологи і педагоги вважають, що саме з 11- річного віку формується справжня свідомість особистості. У підлітків цього віку виникає самооцінка, критичне ставлення до оточення, прагнення до самостійного життя, вміння розуміти і підпорядковувати свою поведінку нормам життя в суспільстві. Саме про молодших підлітків можна говорити, що вони досягають досить стійкого рівня соціалізації. Особи у віці від 11 до 14 років здатні усвідомлювати не тільки фактичний характер своєї поведінки, а й її соціальне значення, нести відповідальність за свої вчинки. Ж. Піаже, досліджуючи проблему розвитку інтелектуальних здібностей у дітей, дійшов висновку, що в підлітковому віці особа остаточно формується. На його думку, саме на цей період життя припадає важкий етап становлення формального мислення.

Аналіз злочинності неповнолітніх дає підстави стверджувати, що ступінь її суспільної небезпечності останнім часом значно зріс. Це, своєю чергою, вимагає реформування системи кримінально-правового впливу на неповнолітніх злочинців, посилення контролю держави за їхньою поведінкою. Понад 98% опитаних працівників правоохоронних органів підтримують такі зміни. На тлі зростання злочинності неповнолітніх зростає і кількість суспільно небезпечних діянь, які вчиняються невеликоздатними особами. Так, двоє учнів однієї з івано-франківських шкіл, яким виповнилось по 11 років, протягом двох років вчинили понад 40 крадіжок. Останнім часом спостерігається помолодшання підліткової злочинності. Враховуючи вищесказане, деякі вітчизняні науковці пропонують притягувати до кримінальної відповідальності за загальним правилом з 14 років. При цьому зниженим віком такої відповідальності вони пропонують вважати 11 років.

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ

Право на інформацію – це одне з найголовніших прав, яке забезпечує функціонування правової держави, розвиток та становлення громадянського суспільства, а зокрема й особистості. Актуальність права на інформацію полягає в тому, що воно є передумовою до існування демократичного устрою держави. Рівень демократичного рівня держави визначається саме наявністю чи відсутністю таких прав.

В Україні розвиток права на інформацію починається з Конституції Пилипа Орлика 1710 року, яка передбачала максимально відкриту для всіх систему державних органів, роблячи їх при цьому публічними не лише за сферою своєї діяльності, а й за методами здійснення владних повноважень. Саме в ній містилося положення, що згодом стало прототипом сучасного принципу прозорості.

В останні роки можна спостерігати покращення роботи органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні у сфері доступу до інформації. Зокрема, створення систем обліку публічної інформації в органах державної влади, спеціальних підрозділів і відділів, які займаються питаннями забезпечення доступу до інформації про діяльність відповідного органу. Більше уваги приділяється питанням надання інформації на запити громадян, а також активному інформуванню громадськості. Основними принципами інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації та свобода щодо її обміну; об'єктивність, достовірність інформації; її повнота й точність; законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації врегульовані в Законі України «Про інформацію». Відповідно до ст.1 Закону України «Про інформацію» інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Складові права на інформацію визначені у ст.5 Закону «Про інформацію», зокрема, право на інформацію полягає у можливості вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. До публічної інформації відповідно до ст.1 Закону «Про доступ до публічної інформації» відносить відображену та задокументовану будь-якими засобами та на будь-яких носіях

інформацію, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Отже, для ефективної реалізації права на інформацію недостатньо його закріплення у законодавстві. Для подолання проблем реалізації права на інформацію суттєвим є дотримання балансу інтересів особи, суспільства й держави. Зокрема, є необхідність в усуненні недоліків та невідповідностей нормативно-правових актів, які регламентують реалізацію права на інформацію в Україні відповідно до міжнародних стандартів, ухваленні програм інформаційно-захисного характеру, що сприятимуть підвищенню рівня захисту інформаційної приватності особи; ухваленні Інформаційного кодексу України та спеціальних законів, які б визначали доступ до інформації певного виду (наприклад, «Про доступ до правової інформації», «Про доступ до екологічної інформації», «Про доступ до інформації персонального характеру»).

Кураксіна Н. В.
НТУ «ХПІ»

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ЯК ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО

Одним з особистих немайнових відносин, які входять до предмету цивільно-правового регулювання та охорони, є ті з них, що пов'язані з інформацією. Розглянемо право фізичної особи на інформацію як особисте немайнове право, його цивільно-правову природу, зміст, особливості здійснення тощо. Насамперед слід відмітити, що об'єктом вказаного права є інформація. Під поняттям «інформація» законодавець визначає документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце в суспільстві, державі й навколишньому середовищі.

Однак навіть загальний аналіз цього визначення дозволяє висловити певні зауваження. Насамперед, інформація не може охоплюватись виключно відомостями про події та явища. По-друге, обмежуючи існування інформації лише минулим і сьогоденням, законодавець, безпідставно виключає таке поняття, як футуристична інформація. По-третє, законодавець не визначає форми публічного оголошення й мінімальної кількості осіб, серед яких цю інформацію слід оголосити.

Також велике значення мають види інформації, адже віднесення інформації до того чи іншого виду впливає на її правовий режим. І тому законодавець виділяє такі види інформації: статистичну, адміністративну,

масову, про діяльність державних органів влади та органів місцевого й регіонального самоврядування, правову, про особу, довідково-енциклопедичного характеру, соціологічну. Окремо законодавець виділяє також і науково-технічну інформацію. При цьому слід визнати, що такий видовий поділ є доволі умовним, оскільки в його змісті не має єдиного кваліфікаційного критерію. І тому, наприклад, інформація про особу одночасно може бути масовою інформацією або ж інформацією довідниково-енциклопедичного характеру.

Законодавець визначає не лише пасивні повноваження якими наділений носій, як-то вимагати від усіх і кожного не порушувати це право, а й наділяє носія цього права цілою низкою активних повноважень, до яких слід відносити можливість вільного збирання, використання, поширення й зберігання відомостей.

Слід зробити застереження, що на окремі види інформації поширюється інший правовий режим. Так, наприклад, забороняється збирання, зберігання, використання й поширення інформації про особисте життя фізичної особи без її згоди, крім випадків, визначених законом. Прикладом специфічності інформації про особу можуть слугувати подані на розгляд до Верховної Ради України два законопроекти «Про захист персональних даних» і «Про інформацію персонального характеру». Ще одним видом інформації, на яку поширюється спеціальний правовий режим є інформація, яка складає державну таємницю або є конфіденційною інформацією юридичної особи. ЦК України не допускає збирання цієї інформації. Певною заборонаю на ознайомлення з інформацією наділена також медична інформація. Право на інформацію, як і будь-яке інше право, повинно бути забезпечено відповідними гарантіями його реалізації. Аналізуючи все наведене, слід дійти висновку, що право на інформацію є доволі широким поняттям. Зміст містить цілу низку передбачених законом можливостей, які, залежно від специфіки їх об'єкту, наділені відповідними обмеженнями в їх здійсненні.

Куценко С. О.
ХНУРЕ

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В КОМП'ЮТЕРНИХ НАУКАХ НА ПРИКЛАДІ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ

У зв'язку з достатньо швидким розвитком комп'ютерних наук та створенням великої кількості комп'ютерних програм в Україні та в усьому світі в цілому, проблема захисту авторських прав на володіння та використання

даної інформації є досить актуальною. Сучасне авторське право в комп'ютерних науках – одне з найбільших цивільно-правових інститутів, що розвивається та представляє собою складну ієрархію різнорівневих нормативних актів, багато в чому зумовлене впливом норм міжнародного права і в цьому полягає його специфіка.

Авторське право в комп'ютерних науках – складний комплекс норм, який передбачає чисельні винятки. До комп'ютерних наук відноситься наприклад: комп'ютерна програма або база даних, які охороняються авторським правом як літературний твір. Авторське право на такий твір, а саме комп'ютерну програму, виникає з моменту його створення і обов'язкова його реєстрація не вимагається. Переважна більшість правовласників вважає адекватним захистом своїх прав саме реєстрацію в державному реєстрі.

Немайнові права у сфері комп'ютерних наук є винятковими правами на визнання і підтвердження авторства, його оприлюднення або приховування, а також збереження первісного вигляду програми без можливості третіми особами видозмінювати і спотворювати її будь-яким чином.

До майнових авторські прав на програмне забезпечення, тобто використання продукту з метою отримання матеріальної і фінансової вигоди від такого використання відносяться: право на виняткове (одноосібне) використання програми в рамках компанії, де вона була створена; право на надання можливості стороннього доступу до використання результатів творчої діяльності програмістів, які працюють на конкретну компанію.

Перш за все, в Україні існує презумпція авторства, відповідно до якої, автором є особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору. Проте, особа, яка має свідоцтво про реєстрацію авторського права, перебуває у значно вигіднішому становищі, на випадок розбіжностей, несподіваних ситуацій чи зловживань. На підставі свідоцтва може бути складено ліцензійний договір із особами, зацікавленими використати твір, і автор, якщо вчасно не подбає про захист свого права, залишиться ні з чим. По своїй суті, свідоцтвом про реєстрацію авторського права можна захищатися, як найнадійнішим аргументом у спорі за права володіння програмними продуктами.

Наявність свідоцтва дозволить вільно розпоряджатися своїм правом на програмний продукт, базу даних, чи інший твір або делегувати право третій особі. Реєстрація авторського права на комп'ютерну програму або базу даних є одним з найдешевших, найнадійніших способів здійснити захист права інтелектуальної власності.

Отримання охорони держави для програмного продукту і надійне підтвердження авторства відбувається дуже швидко, за стандартною процедурою реєстрації авторського права. Для реєстрації авторського права у

комп'ютерних науках, наприклад на комп'ютерні програми, необхідно: підготувати комп'ютерну програму до реєстрації (вихідні коди програми, інструкцію користувача комп'ютерної програми тощо); присвоїти назву комп'ютерній програмі; написати реферат для комп'ютерної програми; здійснити оплату державного мита; навести повні дані про автора або авторів комп'ютерної програми; надати довіреність представнику у справах інтелектуальної власності (патентному повіреному) або іншому представнику, якщо автор не самостійно подає пакет документів; якщо реєстрація авторського права здійснюється на ім'я юридичної особи (це може бути службовий твір, службова комп'ютерна програма), необхідно навести реквізити за даними ЄДР цієї юридичної особи; якщо необхідно зареєструвати договір передачі (відчуження) авторських прав на комп'ютерну програму, потрібно навести реквізити сторін такого договору.

Всі відомості щодо реєстрації авторського права або договору, який стосується права автора на твір, публікуються у каталозі держреєстрації авторських прав Держслужби інтелектуальної власності України – «Каталог державної реєстрації», а також в офіційному бюлетені Держслужби інтелектуальної власності України «Авторське право і суміжні права».

Куц А.С.
НТУ «ХП»

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА АВТОРА

Особисті немайнові права автора у сфері авторського права завжди перебували у центрі уваги науковців. Дослідження їх правової природи, особливостей набуття, здійснення, правової охорони здійснюються постійно на різних рівнях (монографічні, дисертаційні дослідження, навчальні видання).

Мета статті – дослідити поняття та ознаки особистих немайнових прав авторів, визначити види особистих немайнових прав авторів.

Особисті немайнові права автора закріплюються ст.14 Закону України «Про авторське право і суміжні права » та ст.438 ЦКУ. Особисті немайнові права автора належать автору незалежно від майнових прав і зберігаються за автором у випадку поступки права на використання твору. До особистих немайнових прав належать: право авторства, право використовувати або дозволяти використання твору під власним ім'ям, псевдонімом або анонімно, право на оприлюднення, включаючи право на відкликання, право на захист честі і репутації автора.

Право визнаватися автором твору (право авторства) – це основне право, тому що тільки творець твору може вважатися його автором. Це право є абсолютним. Право авторства виникає незалежно від форми, призначення, достоїнства твору, воно не залежить від того, опублікований твір чи ні. Право авторства не потребує здійснення формальних дій, воно виникає із самого факту створення твору. Право авторства має безстроковий характер і може належати тільки самому автору. На підставі права авторства виникають усі інші авторські права.

Право використовувати або дозволяти використання твору під власним ім'ям, псевдонімом або анонімно. Право на ім'я – це засіб індивідуалізації особи – творця твору. Автор має право випустити твір під власним ім'ям, псевдонімом або анонімно. Право на ім'я реалізується автором у випадку використання твору іншими особами, коли він вступає у договірні відносини. Автор має право вимагати вказівки свого імені щораз при використанні твору, публічному виконанні, цитуванні та ін. Право на ім'я містить у собі можливість вимагати, щоб ім'я автора або його псевдонім не спотворювалися при використанні твору іншими особами.

Право на оприлюднення, включаючи право на відкликання. Право на оприлюднення – це така дія, яка здійснюється за згодою автора, що робить твір доступним для публіки шляхом його опублікування, публічного показу або виконання, передачі в ефір і т.д. Це юридична забезпеченість можливості публічного розголосу твору. Право на відкликання – це право відмовитися від раніше прийнятого рішення про опублікування твору. Однак закон передбачає умови про відшкодування збитків користувачеві, включаючи упущену вигоду.

Право на захист честі і репутації автора. Забороняється без згоди автора вносити будь-які зміни в сам твір, його назву або в позначення імені автора. Забороняється без згоди автора супроводжувати твір ілюстраціями, передмовами, післямовами або якими-небудь поясненнями. Автор має право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора. Отже, особисті немайнові права захищають зв'язок особи автора з його твором. Особистими немайновими правами автора є: право на визнання авторства; право автора на ім'я, обранням псевдоніму у зв'язку з використанням твору; право на недоторканність твору; право доступу до твору образотворчого мистецтва; право фотографувати, здійснювати відео зйомку об'єктів архітектури та авторський нагляд. Доцільно законодавчо закріпити також такі особисті немайнові права автора, як право на оприлюднення твору та право на відкликання твору.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Усі ми є споживачами товарів та послуг кожен день. Купляючи щось, ми віддаємо гроші за якість даного продукту та націлені отримати користь від нього. А що відбувається тоді, коли ми залишаємось незадоволеними товаром, коли постає загроза нашому здоров'ю? З'являється необхідність з'ясувати, як споживач може захистити свої права. Проблема захисту прав споживачів є актуальною на сьогодні і з боку споживачів, і з боку підприємців та держави.

Нині в Україні створена та розроблена законодавча база в сфері захисту прав споживачів. Базовим документом є Закон України «Про захист прав споживачів», який введено в дію Постановою ВР № 1024-XII від 12.05.91. Його функція – регулювання відносин між споживачами та виробниками, він встановлює механізм їх захисту. Але не завжди обидві сторони цих відносин знають основні норми та положення, що іноді призводить до судового вирішення конфлікту. Для запобігання виникнення проблем існує потреба в запровадженні заходів щодо інформування населення статтями закону, дослідженні продукції, яку виготовляють та надають на продаж задля знаходження неякісної. Також треба постійно контролювати за дотриманням вимог нормативно-правових актів, які створені для регулювання відносин між покупцем та продавцем. Враховуючи те, що нині Україна прагне наблизитися до Європейського Союзу, треба скоригувати законодавство щодо захисту прав споживачів.

Таким чином можемо сказати, що на державному рівні в Україні треба приділити увагу відносинам між споживачами та покупцями, тому що споживання – один з основних принципів демократичного суспільства у якому захищають права людини як споживача. За останній рік було внесено декілька змін до Закону України «Про захист прав споживачів», що свідчить про тенденцію посилення захисту прав споживачів.

ЩОДО ТЕОРІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Одна з перших спроб зрозуміти, що спонукає людей на злочинний шлях, була зроблена на початку ХХ століття в м. Чикаго, США. Двоє соціологів, представників чиказької школи, Кліффорд Шоу і Генрі Маккей, вирішили розібратися, звідки ж береться злочинність в Чикаго. Для цієї мети вони взяли дані місцевої судової служби і спробували якось їх систематизувати.

Коли вони це зробили, виявилось: злочинність концентрується в певних, цілком конкретних «точках» міста. Вони очікували, що злочинність буде прив'язана до цілком конкретних етнічних груп і меншин, і що злочинність буде переміщатися слідом за переміщеннями цих груп. Однак, на свій подив, дослідники виявили, що злочинність слідом за потенційними злочинцями не рухається. Люди переїжджають в інші місця і перестають чинити злочини – а ось те місце, яке вони залишили, продовжує бути своєрідним магнітом для злочинності. Туди можуть приїхати вже інші люди, представники інших груп, і вони все одно будуть скоювати злочини. Такі частини міста Шоу і Маккей назвали *транзитними зонами*.

Періодично ця теорія ставала більш-менш популярною, проте останні дослідження видатних світових соціологів досить переконливо демонструють відсутність зв'язків між міграцією та підвищенням рівня злочинності. Більш того, імміграція якраз таки пов'язана зі зниженням рівня злочинності, тому що насправді ті, хто переїжджає в іншу країну для того, щоб там жити і працювати, це найбільш кваліфіковані і дисципліновані люди. І вони насправді дуже слабо схильні до злочинності.

В кінці 1930-х років американський соціолог Роберт Мертон розробив свою теорію пов'язану із злочинною поведінкою – теорію *напруги*. Суть цієї теорії полягає в наступному: є якісь суспільні ідеали – і є люди, які не можуть з якоїсь причини їх досягти. І єдиною робочою стратегією для них в такій ситуації стає взяти те, що, як їм здається, їм належить по праву, силою.

Також до таких макротеорій приєднується досить популярна в сучасній кримінології теоретична перспектива, – а саме теорія *рутинних дій*. Це дуже цікавий підхід, розроблений в кінці 1970-х років Маркусом Фелсоном і його колегою Лоуренсом Коеном. У будь-якому суспільстві, і в усі часи, є достатня кількість людей, незадоволених своїм матеріальним становищем і загальним добробутом – «мотивовані злочинці». Для них причина скоєння злочинів – це поєднання в одній точці трьох елементів: мотивований злочинець, потенційна

жертва (тобто людина або предмет, який є засобом задовольнити потребу мотивованого злочинця) і, найголовніше, відсутність зовнішнього контролю, який здатний перешкодити потенційному злочинцю задовольнити свою потребу. Тут «працює» закон заміщення злочинності (коли у злочинців закриваються одні можливості, вони досить швидко переорієнтуються на інші).

В 1960-ті роки була розроблена теорія соціального контролю Тревісом Хірші. Базова ідея полягає в тому, що якщо у людей слабкі соціальні зв'язки, то вони будуть виявляти більшу схильність до кримінальної поведінки, оскільки на них припадатиме дуже мало соціального контролю з боку інших людей, зі сторони сім'ї, і перш за все – *самоконтроль*. Якщо подивитися на більш пізню версію теорії Хірші, яку він оновив до початку 1990-х років разом зі своїм колегою Готтфредсоном, (*«Загальна теорія злочинності»*), то звучить вона приблизно так: оскільки вчинення злочинів забезпечує просте і швидке задоволення почуття успіху, злочин не сильно відрізняється від інших форм девіантної поведінки, хоча і легальних: вживання алкоголю, куріння, їзди з перевищенням швидкості, і т.д. Легкий успіх – адже це так привабливо! Якість особистості формується в дитинстві і закріплюється в підлітковому віці, отже, необхідно вживати заходів по вихованню особистості, у якій відсутній реактивний характер прийняття неправомірних рішень.

Панарін О.В
НТУ «ХП»

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним з обов'язків держави у сфері господарської діяльності є забезпечення отримання фізичними та юридичними особами благ для реалізації господарських прав та інтересів. Важливою складовою дотримання та виконання даного обов'язку є надання в користування природні ресурси. Порівнюючи європейські країни, система права природокористування в Україні є недосконалою і тому, питання про використання природних ресурсів є важливим і актуальним.

Відповідно до ч.1 Ст.149 Господарського кодексу України, суб'єкти господарювання використовують у господарській діяльності природні ресурси в порядку спеціального або загального природокористування.

Загальне природокористування передбачає використання фізичними та юридичними особами природних ресурсів для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо). За загальне

користування не стягується плата. Прикладом такого виду природокористування є купання у водоймах, збирання в лісах грибів тощо. Можна сказати, що створення даного виду природокористування є необхідним, адже за допомогою загального використання природних ресурсів задовольняються життєві потреби всіх суб'єктів права.

Зосередимо увагу на використанні природних ресурсів в порядку спеціального природокористування. Спеціальне природокористування пов'язане із закріпленням природних ресурсів за конкретними користувачами і з використанням технічних пристроїв та споруд (наприклад, скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти). Воно здійснюється фізичними та юридичними особами за плату на підставі спеціальних дозволів, порядок видачі яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Згідно з Порядком видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 10 серпня 1992 р. N 459, дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів - це офіційний документ, який засвідчує право підприємств, установ, організацій, громадян на використання конкретних природних ресурсів у межах затверджених лімітів.

У дозволі зазначаються такі дані:

- найменування органу, який видав дозвіл;
- найменування та реквізити природокористувача – юридичної особи;
- (ПІБ, адреса фізичної особи);
- термін, на який видано дозвіл;
- ліміти використання природних ресурсів;
- умови спеціального природокористування;
- інші відомості.

Потрібно зазначити, що отримання дозволу на спеціальне природокористування можна отримати онлайн за допомогою інформаційних порталів. Таким способом держава в повній мірі може забезпечити принцип доступності та зручності. Розвиваючи інформаційну сферу, Україна робить крок уперед.

Отже, питання використання природних ресурсів у сфері господарської діяльності є важливим для громадян, підприємств, установ та організацій. Держава створює необхідні умови як для задоволення потреб, так і забезпечення свободи підприємницької діяльності за допомогою впровадження системи використання природних ресурсів. Потрібно тільки не стояти на місці та розвивати даний механізм, зокрема приділити увагу раціональному,

ефективному і неупередженому використанню природних ресурсів на території нашої країни.

Полевая М.
НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ. НАСИЛЛЯ В РОДИНІ

XXI століття – епоха рівності в усіх сферах суспільного життя. Але нажаль, позбутися багатовікових згубних традицій на справі виявляється дуже важко.

Якщо звернутися до ст. 24 Конституції України, то в ній йдеться, що «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати роботу з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям».

Але всі ми добре знаємо, що яким би гарним не був закон, без належного виконання, він лише «замурзаний клаптик паперу». Є бажання звернути увагу молоді на таке явище, як гендерна нерівність в професійній, політичній сфері та гендерні відносини в українських сім'ях.

Станом на 2015 рік індекс гендерної рівності в Україні дозволив їй зайняти 67-е місце з 142 країн у списку. У порівнянні з 2014 роком країна опустилася на 11 позицій з 56 місця в рейтингу.

За версією Всесвітнього економічного форуму, у 2017 році Україна посіла 61 місце з 144 країн, розташовуючись між Венесуелою і Ель-Сальвадором, а в 2018 році вона зайняла 65 місце між Венесуелою і Македонією. Тренд до поступового скочування позицій України вниз по східцях цього рейтингу стійко спостерігається починаючи як мінімум з 2006 року, коли вона займала 48-е місце.

Візьмемо політичну сферу нашого життя. На даний час у Верховній Раді 88% депутатів – чоловіки, та лише 12% - жінки. Через стереотипи склалася

думка, що жінки не можуть займати керівні посади. Лише 30% жінок займають керівні посади. Заробітні плати у чоловіків на порядок більше. Усього по Україні різниця в заробітній платні складає 22%. Гендерна нерівність торкнулася й вищих навчальних закладів. 80% викладацького складу Вишів – жінки. Але будувати кар'єру жінці-викладачу набагато складніше, ніж чоловікові. Тому серед ректорів картина дзеркальна - лише 20% жінок. Мізерно маленький відсоток жінок серед академіків, лише 1%. Головний стереотип, що призначення жінки полягає в обслуговуванні родини. Нажаль, й самі жінки підтримують ці ідеї.

Найстрашнішою темою є насилля в родині. Коренем проблеми насилля над жінками – є тяжка економічна ситуація на Україні, де 80% населення живе нижче межі бідності. В оточуючих злиднених умовах, жінки стають легкою здобиччю для фізичного та психологічного насильства. При цьому через суспільні традиції та особистий сором постраждалих зареєстровані показники є лише малою часткою реальних цифр.

Прийняття та образи, побої та зґвалтування у шлюбі – це далеко не увесь перелік жахів, які українські жінки терплять мовчки, та не заявляють про це в поліцію. По проведеному дослідженню українського інституту соціальних досліджень, більшість жінок не вважають це проявом насильства. Але навіть якщо деякі з них наважилися розповісти про це, до суду дійде лише мала частка. Крім того 60% суддів, прокурорів та поліцейських впевнені в тому, що в домашньому насильстві винна сама постраждала. За 2017 від насильства загинуло 600 жінок, для прикладу, українських військових загинуло 185 осіб. Влада та суспільство повинні боротися з таким положенням. На щастя, з 7 січня 2018р. на Україні вступив в силу Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Гадаємо, що ще мають бути фонди, які будуть допомагати постраждалим від насильства.

На жаль, через складну ситуацію на Україні, основне фінансування та підтримку руху в боротьбі з насильством над жінками, покладено на іноземні організації, такі як Агентство США по міжнародному розвитку (USAID), міжнародний фонд «Відродження» (фінансований Джорджем Соросом). Окрім них значні зусилля докладаються в рамках програми розвитку ООН (UNDP).

Так історично склалось, що тема домашнього насильства оповита мовчанням, соромом та стереотипами. Час порушити мовчання та безсилля.

УСПЕШНЫЙ ПУТЬ К НАСТОЯЩЕМУ ГРАЖДАНСКОМУ ОБЩЕСТВУ И ПРАВОВОМУ ГОСУДАРСТВУ

Недовольство граждан, разногласие среди народа и чиновников, коррумпированная власть, тяжёлая политическая и экономическая ситуация в Украине на протяжении шести лет. Существование этих проблем обусловлено не эффективной работой органов власти, нечёткости и неопределённости в законодательной сфере, нарушение как правовых, так и моральных законов поведения со стороны управления и народа, плохого сформирования гражданского общества в целом. Выше перечисленные проблемы бесспорно доказывают актуальность этой проблемы.

Вариаций решения проблемы формирования государства и гражданского общества существует много. Эффективным путём будет редактирования законодательства Украины в целом и работу отдельных институтов права. Ликвидация двусмысленности законов, редактирование, создание новых, поможет повысить взаимосвязь народа с властью и их взаимопонимание, а также улучшить один из важнейших пунктов – демократию. Защита прав человека, свобода мысли, слова и действий гражданина, должны быть первостепенной целью правового государства, так как человек – это ячейка для формирования общества, а государство – контроллер правомерных действия и хранитель единства граждан.

Власть должна внедрять свои указы в управление народом для формирования устойчивого и справедливого правового механизма, соблюдая правила реального времени и учитывать его требования. Естественно, эти указы должны предоставлять равноправие и демократию всего населения, а не отдельных партий или людей.

В данной ситуации можно вспомнить слова известного немецкого физика-теоретика Альберта Эйнштейна «Ты никогда не решишь проблему, если будешь думать так же, как те, кто ее сотворил». В нашей стране, как и в других странах, люди зачастую думают только о себе. И не важно, какого ты статуса, ты всё равно будешь заботиться только лишь о своих благах. К сожалению, эта проблема происходит из-за самой сущности человека, а не общества в целом. Но если немного изменить взгляды людей на эту проблему, то она бы решилась в кратчайшие сроки. Если бы люди поняли, что различных благ: уюта, комфорта и благополучия, легче достигнуть в цельном и сплочённом коллективе, нежели постоянно действовать одному.

Государство должно сохранять баланс между всеми слоями населения. Органы управления должны бороться за свободу всего государства, а не путём чрезмерного использования своего статуса, отстаивать только свои права. Народ должен не только думать о себе, но и соблюдать указы законодательных органов. Только в такой сплочённой стране можно добиться по-настоящему правового государства и гражданского общества.

Разно М.В.
НТУ «ХП»

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Персональні дані – це будь-які відомості про фізичну особу. Однак якщо перекласти цю норму на звичайну мову, персональними даними є тільки ті відомості, на основі яких можна встановити особу людини або які відносяться до людини, особа якого безперечно відома. Перевіримо тезу на інформації про номер телефону або адресу електронної пошти. У вас немає легального доступу до абонентської бази або бази користувачів поштового сервісу. Отже, самі по собі ці відомості не дозволяють встановити особу людини, яка ними користується. Тому дані не можна вважати персональними в тому випадку, якщо без використання додаткової інформації вони не дозволяють ідентифікувати фізичну особу. Іншими словами поки містер «Х» вам не відомий ви можете зберігати про нього дані без порушень.

Якщо форма зворотного зв'язку з цим не передбачає надання крім номера телефону або адреси електронної пошти додаткових відомостей, що ідентифікують користувача, така інформація не відноситься до персональних даних. Запит імені спільно з номером телефону або e-mail користувача також робить дані персональними, тому що ім'я не ідентифікує громадянина. «Громадянин набуває і здійснює права та обов'язки під своїм ім'ям, що включає прізвище та власне ім'я, а також по батькові, якщо інше не впливає із закону або національного звичаю». Тому з точки зору законодавства просто імені не достатньо для виникнення юридичних наслідків. Як мінімум, необхідні ще по батькові та прізвище.

Після детального аналізу тексту Регламенту Європейського парламенту і Ради ЄС про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та про вільний рух таких даних, ми вам розповімо про міфи стосовно персональних даних. У Регламенті заборонено будь-яке використання фотографії людини без її згоди. Насправді Регламентом суттєво розширено поняття персональних даних фізичної особи, включаючи не тільки його ім'я,

адресу, а й будь-який чинник, який є визначальним для фізичної, фізіологічної, генетичної, розумової, економічної, культурної або соціальної сутності особи. Таким чином, це й IP-адреса, e-mail, сторінки в соціальних мережах, а також біометричні дані, до переліку яких входить зображення особи, що дозволяє однозначно ідентифікувати фізичну особу, а отже зображення повинно бути настільки чітким, щоб повністю ідентифікувати його приналежність певній особі.

Також існує міф про отримання фотографом згоди на будь-яку фотозйомку. Насправді: вищезгадане існує визначення «legitimate interests» тлумачиться як використання персональних даних людей способом, який вони передбачувано очікують і який має мінімальний вплив на їхнє приватне життя. Тобто якщо фотограф робить фотографії гостей на весіллі, то вони передбачувано очікували, коли отримали запрошення, що буде фотозйомка! А компаніям, що використовують фото в рекламі своєї продукції, потрібно прописувати це в договорах з агентством. У публічних місцях потрібно вивішувати відповідні повідомлення.

Але якщо ви хочете розмістити фото на Facebook на тлі, наприклад, Ейфелевої вежі, і при цьому мати абсолютну впевненість, що це нікого не збентежить – тоді варто зробити його доступним тільки для аудиторії «Друзі». Або, якщо станеться неймовірно і випадковий перехожий побачить себе на вашому фото – будьте готові замалювати його обличчя «смайликом», якщо він або вона про це попросить.

Резник О.І.
НТУ «ХП»

ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ

На сьогоднішній день більшість населення України вважають корупцію серйозною проблемою, а понад 60 відсотків – найбільшою перешкодою розвитку держави. При цьому понад 50 відсотків населення найбільш дієвим підходом до боротьби з корупцією вважають невідворотність покарання за такий злочин. Запровадження кримінальної відповідальності за незаконне збагачення осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та стягнення таких активів, набутих у злочинний спосіб, у дохід держави буде відповідати кращим світовим практикам боротьби із корупцією.

У статті 368⁵ Кримінального кодексу України зазначено, що «Набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує її законні доходи, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.» Документом пропонується повернути кримінальне покарання за незаконне збагачення з урахуванням висновків Конституційного Суду. Розгляд справ про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення у дохід держави пропонується віднести до юрисдикції Вищого антикорупційного суду, що, в свою чергу, буде гарантією неупередженого розгляду таких справ, а звертатися до суду будуть прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Отже, Законопроект спрямований на відновлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення, а також на запровадження інституту стягнення в дохід держави необґрунтованих активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що в подальшому може сприяти повному запобіганню корупції в Україні.

Rybalchenko I.A
NTU«KPI»

BANK LOAN AGREEMENT

Banks are an integral feature of the modern monetary economy. Being at the center of economic life, serving the interests of producers, banks act as a link between producer and consumer.

The most important form of credit relations of this type is bank credit, where the intermediary acts as a bank.

The relevance of this topic is that loans are a major income for Ukrainian banks, which are an integral part of the country's economic system.

Bank loan is the most common type of loan. Businesses enter into a bank loan agreement in order to attract additional financial resources for the restoration of fixed assets and working capital, innovation activities, etc. To this agreement, the provisions of the loan agreement apply, if this does not contradict the rules of credit and the essence of the credit agreement. The parties to the agreement are the lender and the borrower.

Issues related to bank lending are resolved by the borrower and the bank by entering into a loan agreement.

The credit agreement is concluded in writing and cannot be amended unilaterally without the consent of the parties. The loan agreement concluded with the non-compliance with the written form is void (Part 2 of Article 105 of the Civil Code of Ukraine). At the request of one of the parties, the loan agreement can be notarized.

The specific content of the loan agreement and the list of all terms of the credit transaction are determined with the consent of the parties. In each case, the content of the loan agreement is adapted to the characteristics of the borrower, taking into account the specifics of its financial and economic activities.

Structure of the loan agreement:

Name and number of the loan agreement.

Date and place of conclusion of the contract.

Preamble, which states the official name of the parties to the loan agreement and their legal form, references to documents confirming the authority of the signatories. The preamble must state the name of the bank and the borrower, as provided for in their constituent documents.

The subject of the contract, which contains the following information:

- granting of credit (opening of a credit line);
- the purpose of the loan;
- amount of credit (in words and figures);
- interest rate on loan use;
- term for which the loan is issued (maturity);
- date of loan repayment.

Part 2 of Article 651 of the Civil Code stipulates that the contract can be amended or terminated by court decision at the request of one of the parties in case of significant breach of the contract by the other party and in other cases established by the contract or the law; significant is a breach by a party to the contract when, as a result of the damage caused, the other party is largely deprived of what it had hoped for when concluding the contract.

Bank credit plays an important role in the country's economy. Because by accumulating temporarily free funds of legal entities and the population, the bank redistributes them into those sectors of the national economy where they are in short supply, which in turn contributes to the development of both economic entities and the economy of the country as a whole.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

І персональні дані, і конфіденційна інформація стосуються фізичних осіб. Та ці поняття не є тотожними.

Відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації» конфіденційною є інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Схоже визначення нам дає Закон «Про інформацію» у статті 21, а саме: «конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом».

Одразу зазначимо, що обидва закони вказують, що тільки особи приватного права можуть вирішувати, яка інформація про них є конфіденційною, а яка відкритою. Однак існує багато прикладів, коли не особа, а закон відносить якийсь вид інформації до конфіденційної. Наприклад, Закон «Про інформацію» вказує, що до конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження. І такі приклади у законодавстві не поодинокі.

Варто також наголосити, що не вся інформація за бажанням особи може бути віднесена до конфіденційної. Є багато випадків, коли різними законами передбачено відкритість певної інформації, наприклад, про займану посаду і робочі контакти, розпорядження бюджетними коштами, відомості із відкритих реєстрів тощо. Отже, законами може бути заборонено будь-кому обмежувати доступ до певної інформації. Фактично особа, якої стосується інформація, не має права визначати режим доступу до такої інформації.

Тому, можемо зробити висновок, що:

- конфіденційною є інформація про фізичну або юридичну особу, крім суб'єктів владних повноважень, яка обмежена у доступі цією особою, а також попередньо обмежена законодавством до моменту, поки особа не відкриє таку інформацію за власним бажанням;

- така інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом;
- законодавством може бути заборонено віднесення певної інформації до обмеженої у доступі, зокрема і конфіденційної.

Сіробаба М.О.
НТУ «ХП»

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В ТЕОРІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Згідно теорії конституційного права, державний суверенітет – це верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах. Верховенство держави означає дію в межах її території тільки однієї публічної влади, яка визначає повноваження усіх державних органів і посадових осіб, а також підлеглість цій владі всього населення території. Незалежність держави в міжнародних відносинах – це її не підпорядкованість будь-якій зовнішній владі, владі інших держав.

Відрізняють дві сторони державного суверенітету (Ж.Боден). Внутрішню: виражає верховенство і повноту державної влади відносно до усіх інших організацій у політичній системі суспільства, її монопольне право на законодавство, управління і юрисдикцію усередині країни в межах усієї державної території. Внутрішній суверенітет називають ще законодавчим суверенітетом, оскільки він припускає право законодавчої влади видавати закони. Зовнішню: виражає незалежність і рівноправність держави як суб'єкта міжнародного права у взаємовідносинах з іншими державами, недопустимість втручання у внутрішньодержавні справи ззовні.

У Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. зазначені такі ознаки державного суверенітету України:

- 1) верховенство
- 2) самостійність
- 3) повнота
- 4) неподільність влади держави в межах її території
- 5) незалежність у зовнішніх відносинах
- 6) рівноправність у зовнішніх відносинах
- 7) невідчужуваність – неможливість довільної відчуженості легітимної та легальної влади.

Поява ЄС, утворення зі складним, особливим статусом, актуалізувало дискусії довкола сучасного розуміння поняття державного суверенітету та характеристики суверенності цієї організації та її учасників.

Для з'ясування відповіді на питання, кому належить суверенітет в Європейському Союзі, становлять інтерес розробки авторів теорії «участі» (Борель, ЛеФюр), які намагалися віднайти компроміс між «сепаратистською» і «унітарною» теоріями. Вказані автори, як і «унітаристи», вважали недопустимим визнавати суб'єктів федерації носіями державного суверенітету. Як компроміс вони пропонували визнати за ними право на участь у формуванні та реалізації державного суверенітету.

На сучасному етапі розвитку ці ідеї також користуються популярністю, хоча й отримують іншу назву. Так, Глен Морган зазначає, що «...у постсувереністському проекті метою інтеграції є не загальноєвропейська федерація, а нова складна політична спільнота, що розпорошує політичну владу між різними рівнями влади (регіональним, національним, загальноєвропейським) залежно від питання, яке необхідно вирішити».

Для сучасного етапу європейського державно-правового розвитку характерно:

- збереження державами-членами за собою статусу суверенної держави в його конституційно-правовому і міжнародно-правовому сенсі, а також самостійна реалізація низки суверенних прав, що дозволяє їм певною мірою не допускати втручання інститутів Європейського Союзу у внутрішні справи і проводити за потреби незалежну зовнішню політику;
- існування «суверенітету» ЄС, що складається з прав реалізації суверенних прав і окремих повноважень, переданих йому урядами держав-членів;
- здійснення управлінських функцій через мережі суб'єктів, які включають національні уряди, наднаціональні інститути, регіональні уряди та інститути громадського суспільства;
- безпосередня участь громадян ЄС у виборах Європейського парламенту, який поступово розширює свої повноваження, наближаючись за роллю і виконуваними функціями до національного парламенту;
- співпраця національних, наднаціональних і субнаціональних владних структур щодо прийняття найбільш важливих рішень з усе більш широкого кола важливих питань суспільного життя.

Концептуалізація багаторівневої структури управління ЄС і держав-членів, що його утворюють, стала результатом поступового досягнення

компромісу між прибічниками, з одного боку, ідеї федерації ЄС і, з другого – перетворення його на нехай і не типову, проте все ж міжнародну організацію.

Трегубов Р.С., Павленко Д.О.
НТУ “ХПИ”

КАРДИНГ КАК ВИД КИБЕРПРЕСТУПНОСТИ

Сегодня банковские карты не менее распространены, чем наличные деньги. А везде, где есть деньги, появляется вероятность их потерь. По данным компании Zecurion , занимающейся обеспечением кибербезопасности, более миллиарда долларов было похищено с банковских карт людей во всем мире в 2017 году. Мировой лидер банковской статистики The Nilson Report сообщил: в 2015 году было украдено \$6,97 из каждых потраченных \$100 с банковских карт и эта цифра будет увеличиваться как минимум до 2020 года.

Вид мошенничества, целью которого является воровство денег с банковской карты, называют кардингом. Кардинг – это осуществление банковских операций по карте, не инициированным самим пользователем данной карты.

В обороте выделяют два классических вида кардинга:

1. Фишинг – это вид интернет-мошенничества, целью которого является получение данных карты непосредственно от ее хозяина. Фишинг может предстать в виде интернет-рассылки от имени банков, социальных сетей, известных магазинов. Такие «письма счастья» содержат ссылку, по которой якобы очень важно перейти. Например: для получения неожиданного выигрыша, подарка или даже государственной субсидии. После перехода по этой ссылке от жертвы потребуют данные её банковской карты. Реквизиты, CVV, пин-код – все это может стать целью мошенников. После получения такой информации украсть деньги с карты жертвы не составит никакого труда. Часто для фишинга используются сайты-клоны. Это может быть сайт-клон вашего банка, стартовой страницы социальной сети, интернет – магазина и т.п. А также звонки якобы из налоговой или из банка, сообщения со взломанных страниц друзей в социальных сетях, подложные смс от мамы или от детей, попавших в беду, мошенники-фишеры ничем не гнушаются.

2. Скимминг – это установка оборудования на банкомат, позволяющего считать и записать данные банковской карты, чтобы в дальнейшем изготовить ее копию. Для скимминга может использоваться считывающее оборудование, которое встраивают в банкомат или платежный терминал, микро-видеокамера, а также вредоносное программное обеспечение для банкомата. Стать жертвой

скимминга можно как снимая деньги в банкомате, так и расплачиваясь картой в супермаркете или ресторане.

Один из вариантов картинга как вида киберпреступности разоблачил известный ИБ-журналист Брайан Кребс (Brian Krebs). Он сообщил о взломе кардерского ресурса Brians Club, на котором покупали и продавали ворованные банковские карты, и крупной утечке данных оттуда. Похищенные у BriansClub данные содержат более 26 миллионов записей о кредитных и дебетовых картах, попавших в руки злоумышленников через взломанные интернет-магазины и точки розничной торговли за последние четыре года. Почти восемь миллионов записей загружены только в 2019 году. По словам Кребса создатели BriansClub довольно давно его «троллят», т.е. используют лицо журналиста в своих рекламных баннерах. Также он заявляет, что в «подвале» сайта размещается странное сообщение об авторских правах, явно намекающее на личный блог Кребса – KrebsOnSecurity.

По словам Кребса дампы, содержащий информацию о 26 млн банковских карт, ему предоставил собственный источник, прислав его в формате простого текстового файла. По просьбе журналиста несколько человек, изучивших эту базу данных, подтвердили, что платные члены BriansClub могут найти те же записи на торговой площадке, но в более отредактированной форме. По данным Кребса, около 14 миллионов карт из этого дампа по-прежнему могут быть действительны. Журналист передал всю полученную информацию собственным источникам, которые тесно сотрудничают с финансовыми учреждениями, чтобы те могли идентифицировать, отследить или перевыпустить карты пострадавших пользователей.

Изучив утечку, Кребс пришел к выводу, что в начале своей деятельности, в 2015 году BriansClub выставили на продажу 1,7 миллиона карт. При этом бизнес мошенников быстро развивался и уже в 2016 году на BriansClub загрузили 2,89 миллиона украденных карт. А в 2017 году было добавлено еще около 4,9 миллиона карт. В 2018 году – еще 9,2 миллиона карт. В период с января по август 2019 года на BriansClub добавилось еще примерно 7,6 млн карт.

Согласно анализу компании Flashpoint, на BriansClub хранилась украденная информация о банковских картах на сумму около 414 миллионов долларов США. В период с 2015 по 2019 годы на BriansClub было продано около 9,1 миллиона украденных карточек, что принесло ресурсу примерно 126 миллионов долларов США. Все эти расчеты осуществлялись в криптовалюте. Таким образом, если опираться на статистику Министерства юстиции США и принять потенциальные убытки могли составить до 4 миллиардов долларов США, что соответствует усредненным потерям на одну банковскую карточку около 500 долларов США. Операторы BriansClub, с которыми связался

журналист, сообщили, что утечка произошла в результате взлома дата - центра, а также попросили Кребса не беспокоиться, поскольку все похищенные данные уже изъяты из продажи. Эксперты Flashpoint провели собственную проверку и утверждают, что операторы BriansClub лукавят, и утекшие данные не были удалены с сайта.

Изучив большой массив преступлений в этой сфере по Украине можно сложить следующую картину: в Украине процветает кардинг, так как: «Украина – одна из удобных стран, где можно быстро обналичить денежные средства. Кроме того, люди в Украине плохо ознакомлены с требованиями, как себя обезопасить от кражи карточки. И не физической кражи, а именно кражи данных, которые в дальнейшем можно использовать для копирования этой карточки и обналичивания денег».

Таким образом, кардинг является активным видом компьютерного мошенничества с банковскими картами, который стремительно развивается как вид киберпреступности.

Чулкова Д. Ю.
НТУ «ХПИ»

КРОКИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Сучасна Україна йде шляхом становлення демократичною державою, і важливим фактором такого розвитку є розвиток громадянського суспільства. Зараз йде підвищення ролі звичайних громадян та їх добровільного об'єднання в усіх галузях життєдіяльності суспільства – економічної, політичної, соціальної, духовної. Вже сформовані органи влади різного рівня, але вони поки що демонструють неспроможність вивести країну із системної кризи, а тому зрозумілим є динамічний процес відчуження громадян від держави, влади і політики. Ця обставина підкреслює необхідність наукових розробок ролі держави та громадянина у цьому процесі.

Гегель дає таке визначення громадянського суспільства: «Громадянське суспільство — це система інститутів і відносин, яка знаходиться між сім'єю і державою, це сфера задоволення потреб індивіда, яка ґрунтується на праці і власності, і містить у собі протиріччя багатства і злиденності.» Для становлення громадянського суспільства в Україні необхідною є реструктуризація самого суспільства. Понад 85 відсотків населення країни займають положення нижче середнього класу й існує в умовах крайньої невизначеності та невпевненості. Через несформованість середнього класу, розшарування суспільства на багатих

і бідних переважає принцип сили, а не принцип права. Головним питанням є те, як можна узгодити зростаюче прагнення до рівності та ідеал свободи кожного окремого члена спільноти. Найважливішими кроками на цьому шляху, на мою думку, будуть: максимальне розширення сфери судового захисту прав та свобод особистості, формування поваги до права та закону шляхом з'ясування та допомоги вирішення побутових проблем громадян до того часу поки ці проблеми не призвели до жахливих наслідків, підвищення політичної культури населення, надавши людям необхідні знання, якими вони зможуть спокійно володіти в побутовому житті, подолання явищ соціальної пасивності, що можливо завдяки створенню умов для найповнішої реалізації соціального потенціалу людини й суспільства, виховання здорового патріотизму та поширення свободи інформації та гласності завдяки допомозі ЗМІ, які будуть мати достатній захист і можливості, та покаранню за обмеження цієї свободи та залякування.

Важливою рисою правового зв'язку демократичної, правової держави має бути визнання принципу служіння держави громадянському суспільству і спрямування своєї діяльності на забезпечення рівних можливостей для всіх його членів як основи свободи і соціальної справедливості.

Громадянське суспільство як тип суспільної організації утворюється для захисту прав і свобод своїх членів, у тому числі і держави. Сама ж держава є інститутом здійснення публічної влади й механізмом забезпечення безпеки, добробуту, правового захисту прав і свобод громадян. Формування правосвідомості особи створює умови, за яких у людини з'являється тільки позитивне ставлення до права. Лише правильне виховання кожного окремого суб'єкта правових відносин приведе до створення ідеалу правового суспільства.

Шлейко А. М.
НТУ «ХП»

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Інформаційні відносини – один із найважливіших факторів у суспільстві. Актуальність захисту правових відносин полягає у тому, що кожна людина постійно вступає в інформаційні відносини, а отже не виключається факт порушення прав у цій сфері. Інформаційними відносинами називають вид суспільних відносин, що зазвичай виникають у той час, коли інформація збирається, одержується, зберігається, використовується, поширюється та охороняється. Виділяють наступні принципи інформаційних відносин:

- гарантоване право на інформацію;

- вільний обмін інформацією;
- відкрита та доступна інформація;
- достовірна і повна інформація;
- свобода на вираження поглядів та переконань;
- правомірне одержання, використання, поширення, зберігання, та захист інформації;
- захист від втручання в особисте життя.

Говорячи про інформаційні відносини важливо відмітити, що суб'єктами інформаційних відносин виступають:

- фізичні особи;
- юридичні особи;
- об'єднання громадян;
- суб'єкти владних повноважень.

Регулювання інформаційних відносин за допомогою права здійснюється за допомогою встановлення певних інформаційно-правових норм, тобто шляхом встановлення правил поведінки суб'єктів інформаційних відносин і застосування норм інформаційного права. У Цивільному Кодексі України передбачено захист правових відносин у будь-якому їх проявленні. Цивільно-правові суперечки у переважній більшості розглядаються за підвідомчістю судами загальної юрисдикції, адміністративними або господарськими судами. При цьому можуть вимагатися будь-які способи захисту, передбачені ст. 16 ЦК України, серед яких визнання права, визнання правочину недійсним, відшкодування збитків, відшкодування (компенсація) моральної шкоди тощо. Водночас, цивільне законодавство надає можливість потерпілій стороні самостійно захищати свої інформаційні цивільні права засобами протидії, не заборонених законом або такими, що не суперечать моральним засадам суспільства. Способи самозахисту встановлюються договором, актами цивільного законодавства або обираються самостійно. Розмір відшкодування встановлюється законом або домовленістю осіб, а у випадках наявності спору між сторонами – судом. Потерпіла особа може вимагати припинення подальшого розповсюдження інформації, її спростування, компенсації моральної шкоди тощо. Після використання всіх національних засобів правового захисту порушених інформаційних цивільних прав потерпіла особа може звертатися за захистом до міжнародних судових інстанцій.

Отже, у поточну епоху, володіння інформацією, її зберігання, поширення і т.д. вийшло на новий рівень, а отже сфера захисту інформаційних відносин потребує постійного довершення. У даний момент, є необхідність розвитку

сфери захисту інформаційних відносин у кібер-просторі, адже саме ці відносини є одними з найуразливіших.

СЕКЦІЯ 8

МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

Аверічева П.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА КОМП'ЮТЕРНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Актуальність теми вбачаємо в тому, що на сучасному етапі розвитку суспільства вагому роль відіграє обмін інформацією у професійних сферах різних напрямків, особливо для галузі кібернетики, комп'ютерних та інформаційних технологій, які отримали стрімкий розвиток в останні декілька років у проблемах комп'ютерного перекладу. Перекладом називають процес створення на основі вихідного тексту однією мовою, рівноцінного йому в комунікативному відношенні тексту іншою мовою. При цьому, зберігається комунікативна рівноцінність та якість перекладеного тексту, яка дозволяє виступати в процесі спілкування між носіями різних мов в якості повноцінної заміни вихідного тексту (оригіналу). Існує три види перекладу: усний, письмовий і за допомогою комп'ютера. Людина, яка за родом своєї діяльності не пов'язана з перекладом, як правило, не бачить різниці між двома типами комп'ютерних програм, які використовуються для перекладів. Але вони досить істотно розрізняються між собою і, конкретніше, призначені кожна для рішення певних завдань – зі своїми обмеженнями.

Розглянемо проблеми комп'ютерного перекладу.

Машинний переклад. Цим терміном позначається переклад будь-яких текстів (зараз – перевага письмових, а в перспективі і усних) за допомогою спеціальної комп'ютерної програми. Це уявлення зовсім не відповідає дійсності. Програми машинного перекладу працюють зі словами, а не із сенсом. У більшості випадків отриманий в результаті машинного перекладу текст не просто неможливо швидко відредагувати, але навіть важко зрозуміти. Програми машинного перекладу непогано впораються із короткими простими реченнями, але при перекладі більш складних конструкцій не здатні передати сенс, оскільки у багатьох слів, наприклад, в англійській мові, є декілька значень. і комп'ютерний алгоритм обирає лише одне з них.

Є певні програми для автоматичного перекладу. Такі програми називаються Computer-Aided Translation. Це – спеціалізоване програмне забезпечення, створене для полегшення роботи перекладача. У випадку використання САТ переклад здійснює людина, а не комп'ютер, а програма виконує допоміжну роль. Програми автоматизованого перекладу полегшують роботу лінгвіста і підвищують якість готового перекладу. Тому більшість бюро перекладів вимагають від своїх співробітників використовувати Computer-Aided Translation. Ці програмні засоби зберігають в пам'яті інформацію про зроблені раніше переклади, створюють тематичні глосарії, використовують алгоритми підбору більш релевантних лінгвістичних конструкцій з минулих текстів. Але такі програми зовсім не підходять для використання людьми, які погано знають іноземну мову. На сьогоднішній день, таких програм існує дуже багато. Найпопулярніші – Trados, Wordfast, memoQ, Transit. Більшість із них – комерційні продукти. Але погодьтесь, це виправдана інвестиція в покращення якості перекладу та економію вашого часу.

Отже, науці про переклад необхідно мати загальну теорію перекладу, яка охоплює все те, що є типовим для будь-якого виду комунікації з використанням двох мов. Науці про переклад важливо мати теорії перекладу, побудовані на специфіці машинного, усного, художнього і спеціального перекладу.

Потреба в перекладі щорічно збільшується, тому актуальним сьогодні є пошук раціональних шляхів вирішення проблеми швидкого та значного за обсягом перекладу. Цю проблему може розв'язати автоматизований (інші назви – *комп'ютерний*, або *машинний*) переклад.

Алабова В.
НТУ «ХП»

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Молодіжний сленг міцно увійшов до розмовної мови. Філологи та лінгвісти ставляться до сленгу досить прихильно й сприймають його як природний спосіб розвитку мови. Питання молодіжного сленгу є дуже актуальним у наш час, адже завдяки динамічності розвитку сленгу, використання іншомовних слів і великій кількості молодіжних субкультур, які мають власні вокабуляри (словники) сленгізмів, старше покоління не завжди розуміє зміст повідомлень, якими обмінюються підлітки. Тому актуальним є аналіз сленгових молодіжних слів як з метою їх класифікації, так і для

пояснення їх значення. Інакше кажучи, метою цієї роботи є соціолінгвістичний аналіз молодіжної субмови.

Для дослідження молодіжної лексики було проведено соціальне опитування серед підлітків 12 – 13 та 15 – 16 років. Було встановлено, що існує три групи сленгових слів: популярного, ігрового та небезпечного сленгу. Кожна група має свої підгрупи: популярний сленг має 5 підгруп: опис емоцій, одягу, дій, статусу особи та ін.; ігровий сленг має 3 підгрупи: ігровий статус особи, дій у грі та ін.; небезпечний сленг має 5 підгруп: назви наркотиків, постачальників, дій, пристроїв для вживання наркотиків, місць, де заховані наркотики.

Спираючись на результати опитування та на наші спостереження, робимо висновок, що традиційно одиниці молодіжного соціолекту можна розрізняти за тематикою («сфери інтересів», «людина», «зовнішність», «одяг», «житло», «дозвілля» тощо), за періодом появи та найбільш частотного вживання (20-і роки, 50-ті, 70-ті та 80-ті), способів утворення (за допомогою словотворчих моделей (*жиза, варік*), появи у слів нових значень (*баян, рак*), запозичення з інших мов (*го, сорян*), скорочення слів (*ава, бро*), штучне створення (*газ*). Але, на наш погляд, важливим критерієм класифікації є також приналежність слів до однієї з трьох груп ненормативної лексики: до сленгу, жаргону чи арго. Провівши аналіз дефінування цих груп відомими науковцями (В. Винник, Т. Кондратюк, І. Ніколів, Л. Ставицька тощо), у цій роботі ми дотримуємося точки зору, що сленг є найширшою, найбільш загальною, відкритою лексичною підсистемою, жаргон – підсистемою, значно багатшою на зрозумілі лише для учасників професійної чи соціальної спільноти слова, арго ж є найбільш секретною, закодованою системою слів, створеною з метою нерозуміння інформації чужими, «невтаємниченими» свідками розмови чи листування молодих людей. У сучасних умовах спостерігаємо, що найбільше до арго тяжіє мовлення торговців і споживачів наркотиків, малолітніх злочинців.

Отже, ми можемо зробити висновок про те, що підлітки постійно вживають сленгізми. Викорінити суто молодіжну лексику з нашого життя неможливо. Кількість сленгізмів постійно зростає, і не завжди батьки, вчителі, люди старшого покоління розуміють значення таких слів. Але дорослим потрібно краще орієнтуватися в семантиці молодіжного мовлення, оскільки деякі з таких слів, зокрема арготизми, сигналізують про небезпеку.

АЛЬТЕРНАТИВНЕ МОВОЗНАВСТВО ШІСТДЕСЯТНИКІВ: І. ДЗЮБА ТА І. СВІТЛИЧНИЙ

Непослідовністю і суперечливістю в мовно-культурній політиці відзначалася доба хрущовської відлиги. Десталінізація й лібералізація режиму викликала появу покоління нової української інтелігенції, яка активно виступила в обороні прав української мови. У цей час було започатковано низку фундаментальних праць з української мови, літератури, історії, але водночас русифікація неросійських народів Радянського Союзу лишалася головним напрямом національної політики КПРС.

Офіційне мовознавство, втілюючи гасло «гармонійної російсько-української двомовності», виключало саму можливість появи будь-якого об'єктивного соціолінгвістичного аналізу реальних мовних процесів, що відбувалися в УРСР. Такі дослідження з'явилися в колах опозиційної творчої інтелігенції, що ввійшла в історію під назвою «шістдесятників». Провідною ідеєю руху опору 60-х років була ідея національно-культурного відродження.

Важко переоцінити ту роль у пробудженні національної свідомості в масово зрусифікованому соціумі, яку відіграла праця Івана Дзюби (нар.1931) «Інтернаціоналізм чи русифікація?» (1965). Ця праця була першим науковим соціолінгвістичним дослідженням реальної мовної ситуації тогочасної України, яке аргументовано спростувало догму радянського мовознавства про гармонійність російсько-української двомовності. Крім загального аналізу звуження сфер функціонування української мови, автор висвітлив і такі замовчувані в офіційному радянському мовознавстві питання, як нерозривність зв'язку мови, культури й національної свідомості, показав згубний вплив денационалізації на моральний стан суспільства. Дослідження І. Дзюби зосереджувалося на висвітленні функціональних аспектів побутування української мови, її статусу, російсько-українського мовного конфлікту.

Шістдесятники порушили питання й про інший аспект зросійщення – сплановане обмеження лексичного складу української мови і втручання в її внутрішню структуру. Мовознавча тематика становить вагому частину творчого доробку Івана Світличного (1929 – 1992). Його статті – «Гармонія і алгебра» (1965) та «Новий словник. Який він?» (1970) – рецензія на тритомний «Російсько-український словник» (1968), мають велику наукову вартість і лишаються актуальними до сьогодні. Автор переконливо розкрив механізм

впровадженій в 30-х роках практики штучного зближення української мови з російською і відверто означив її як свідоме калічення української лексики.

З другої половини 60-х років І. Світличний починає укладати словник синонімів, – цю працю він вважав головною справою свого життя. У картотеці укладача було кілька десятків тисяч карток попередньо систематизованого матеріалу, а деякі лексичні гнізда налічували навіть понад сто синонімів. Немає сумніву в тому, що, якби не важка хвороба і передчасна смерть, І. Світличний завершив свій словник, і українське мовознавство збагатилось б надзвичайно цінним зібранням української лексики. Цей великий подвижницький труд потребує спеціального дослідження, доопрацювання й видання словника, як це не раз бувало в історії словникарства.

Таким чином, у рухові опору української інтелігенції 60 – 70-х років боротьба за права української мови як основи національного життя становила невід’ємну частину правозахисної діяльності. Ця боротьба провадилася і проти зовнішньої русифікації, що виявлялась у звуженні суспільних функцій української мови, і проти спланованого втручання у її внутрішньомовний розвиток, за збереження її лексичного багатства і самобутності.

Бучовський Р.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ США ТА УКРАЇНИ

Армія посідає визначне місце в кожній суверенній державі. Кожна з цих армій має свої характерні особливості, які проявляються не лише на структурному та організаційному рівні, а на мовному рівні військовослужбовців різних країн, особливо у сфері військового документування і сленгі. При передачі реалій, характерних для військового формування певної країни, іншою мовою можливе викривлення змісту цих реалій, що є неприпустимим для військового перекладу.

Актуальність теми дослідження зумовлена значною кількістю військових реалій армій США та України, які викликають труднощі при їх розумінні і перекладі, а також постійною зміною словникового запасу військовослужбовців у зв'язку з технічним прогресом, реформуванням військ, виникненням нових сленгізмів.

Мета роботи полягає у тому, щоб показати особливості, характерні лексиці військовослужбовців США та України, та визначити способи їх передачі українською мовою.

Для досягнення мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

- 1) виокремити групи військової лексики;
- 2) виокремити групи військових термінів, які викликають труднощі перекладу
- 3) визначити особливості передачі американських військових термінів українською мовою.

Об'єктом дослідження є військова лексика, що використовується на позначення реалій армії США та України.

Предмет – способи передачі цих реалій українською мовою.

Військову лексику прийнято поділяти на три основні групи:

- військову термінологію, що позначає поняття, які пов'язані безпосередньо з військовою справою, збройними силами, способами ведення збройної боротьби і т. д.;
- військово-технічну термінологію, яка включає науково-технічні терміни;
- емоційно-забарвлену військову лексику (сленг), представлену словами та сполученнями, які часто вживаються в основному в усній розмовній мові військовослужбовців і є фактично стилістичними синонімами відповідних військових термінів.

З точки зору труднощів розуміння і перекладу військові терміни, на думку науковців, можна розподілити на три групи:

1. Терміни, що позначають іноземні реалії, ідентичні українським, наприклад: *system of collective security* (англ.) – *система колективної безпеки* (укр.); *in security* (англ.) – *у безпеці* (укр.).

2. В якості еквівалента використовується український термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміна, наприклад: *platoon* (англ.) – *взвод* (укр.); *company* (англ.) – *рота* (укр.); *fighter* (англ.) – *винищувач* (укр.).

3. Багатокомпонентний англійський термін, що складається з декількох слів, перекладається українським терміном, компоненти якого збігаються за формою і значенням з відповідними компонентами англійського терміна, наприклад: *antitank artillery* (англ.) – *протитанкова артилерія* (укр.); *atomic bomb* (англ.) – *атомна бомба* (укр.).

Отже, виокремлено три групи військової лексики: військову термінологію, військово-технічну термінологію, емоційно-забарвлену військову лексику (сленг). Труднощі перекладання викликають такі терміни, що позначають іноземні реалії, ідентичні українським, український термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміна, багатокомпонентний англійський термін, що складається з декількох слів, перекладається українським терміном, компоненти якого збігаються за формою і значенням з відповідними компонентами англійського терміна.

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ТА РОЛЬ МОВИ У СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ

Мова – найважливіший засіб спілкування між людьми. Вона безпосередньо зв'язана з мисленням. Не може бути мислення без мови і мови без мислення. Мова і мислення мають глибоко суспільний характер – не лише за своєю природою, а й за своєю функцією у суспільстві. За допомогою мислення люди пізнають світ, об'єктивні закони природи й суспільства. Пізнавальна діяльність людини, її мислення можливі лише на базі мовного матеріалу, слів і речень. Кожний момент діяльності обумовлюється думкою і її носієм – мовою. Тільки завдяки мові все здобуте попередніми поколіннями не гине марно, а служить фундаментом для подальшого розвитку людства.

Термін «**кліпове мислення**» з'явився в середині 1990-х років і спочатку означав здатність людини сприймати світ через короткі яскраві образи і послання теленовин або відеокліпів. Цим воно принципово відрізняється від понятійного (словесно-логічного) мислення, де використовуються поняття та логічні конструкції, а не образи.

Взагалі, слово «**clip**» перекладається з англійської як «**відсікання; фрагмент, нарізка**». Вирізаючи основні моменти і складаючи їх у загальну історію, монтажник кліпів полегшує глядачу розуміння і показує загальну картину, не заглиблюючись у запропоновану тему.

Кліпове мислення працює за тими ж принципами, що й відеокліпи, тобто людина сприймає навколишню дійсність як послідовність непов'язаних між собою явищ, а не як цілісну картину. Мозок просто не встигає збудувати логічний ланцюжок, а отримана інформація швидко забувається, звільняючи місце для нової.

Із кліповим мисленням світ перетворюється на калейдоскоп різних, не пов'язаних між собою уламків інформації.

У 2010 р. російський філософ, культуролог К.Г. Фрумкін виділив 5 основних причин появи кліпового мислення:

1. Розвиток сучасних технологій.
2. Необхідність сприймати великий обсяг інформації.
3. Багатозадачність.
4. Прискорення ритму життя і спроби встигнути за ним, щоб бути в курсі подій.

5. Зростання демократії та діалогічності на різних рівнях соціальної системи (проповідь перетворилася на дискусію, риторика – на діалектику).

Кліпове мислення призводить до: масового синдрому розладу уваги; втрати бажань пізнання нового; знищення потреби та здатності до творчості, чому сприяє постійне використання вторинної інформації на рівні її перероблення та комбінування; роздробу в бажаннях та вчинках; невідповідності образу думок образу життя; непослідовності в прийнятті рішень щодо розв'язання проблем, навіть, суто життєвих та послабленню відповідальності за їх наслідки; оперуванню тільки змістами фіксованої довжини, зниженню здатності до аналізу та синтезу; «віртуальної наркоманії» та інтернет-аддикції, залежності від пошуку інформації, комунікації в мережі; антиінтелектуалізму та плагіату; масової неосвіченості молоді та феномену гордовитої захопленості своїм неучтвом; різкому зниженню коефіцієнту засвоєння знань та фактичної успішності навчання; фальсифікації оцінки.

Кліпова свідомість передбачає майже повну відсутність раціональних основ та чіткої логіки; формування калейдоскопу, мозаїчності та фрагментарності сприйняття та вражень. Складаючи картину світу зі шматочків елементарного змісту, досягаючи максимуму спрощення при мінімалізації об'єму знака, кліпове мислення в режимі коротких, інтенсивних образів, фрагментарних та тимчасових модульних сполохів інформації створює новий образний ряд в химерній, скороченій, незв'язній формі, який не піддається жодній класифікації. І це є ментальною моделлю сучасної реальності – часу коротких фраз і думок.

Веретеннікова Д.
НТУ «ХП»

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ КОМП'ЮТЕРНОГО ПЕРЕКЛАДАННЯ

Ми живемо в добу, коли міжнародні відносини займають один з перших пріоритетів людства. Саме тому кожен із нас усе частіше стикається з необхідністю перекладання тексту. У цьому нам, людям світу технологій, допомагають **гаджети**, які перекладають за лічені секунди.

Автоматичне перекладання тексту через застосування спеціальних комп'ютерних програм та інтелектуальних систем називають комп'ютерним перекладанням (КП). Однак такий спосіб має свої складнощі. Так, спеціальні програми успішно перекладають частини мови та сталі вислови, але допускають помилки щодо вживання відмінків, мовних зворотів, логіко-смыслових акцентів у реченні тощо. Це пояснюється, наприклад, різною

інтерпретацією відмінків в українській та англійській мовах: в українській – через закінчення, а в англійській – через прийменники.

Нескладна граматична структура китайської мови, а саме відсутність закінчень у словах, здавалося б, повинна спростити завдання комп'ютерного перекладання, але порядок слів у реченні та величезна кількість омонімічних одиниць у мові все ж таки залишають прогалини й недоліки у спробах створення досконалого тексту за допомогою тільки одного КП.

Отже, з упевненістю можна стверджувати, що будь-який текст, який було перекладено за допомогою КП, завжди вимагає обов'язкового редагування та додаткових доробок. Тому перекладання за допомогою електронних систем варто оцінювати не тільки якістю самого КП, а й, звичайно, якістю подальшого редагування.

Відомі розробники цифрових технологій не залишають без уваги таку важливу для міжнародного спілкування сферу як перекладання. Багато корпорацій, наприклад, Google, Microsoft, випустили мобільні додатки, які дозволяють перекладати й відтворювати слова, фрази та цілі фрагменти, дотримуючись канонів граматики й фонетики.

Підбиваючи підсумки, варто зауважити, що вже сьогодні комп'ютерне перекладання в поєднанні з подальшим редагуванням тексту є досить конкурентним. Не можна не сказати про постійний, інноваційний прогрес у сфері комп'ютерних технологій та усвідомлення необхідності їх використання.

Таким чином, професійні перекладачі опановують корисні й продуктивні плоди постійного розвитку інформаційних систем, і ефективність від такої взаємодії людини та машини під час перекладання буде тільки зростати. Варто також сказати, що програми, які успішно використовуються перекладачами, до сих пір не можуть вирішити найскладніше завдання процесу перекладання: вибір контекстуально-необхідного варіанту. Це зумовлено багатьма причинами, зокрема й якістю тексту оригіналу, що залежить від стилю та тематики, синтаксичної, граматичної й лексичної спорідненості мов тощо. Тому перекладач повинен мати високу кваліфікацію та професіоналізм, щоб здійснювати перекладання належним чином.

Возна С.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Автоматизовані системи перекладу – данина моді чи незамінний інструмент у епоху комп'ютерних технологій і вседозагальності інформації? Ще

20 років назад така система була відома тільки вузькому колу розробників і професіоналів. Сьогодні ринок надає достатньо широкий вибір систем машинного перекладу, проте мала частка тих професіоналів, що використовують їх у своїй повсякденній діяльності. «Повністю комп'ютеризований переклад з однієї мови на іншу – це казка», – така думка більшості спеціалістів у галузі перекладу. Саме тому більша частина професійних перекладачів досі у своїй практиці не використовують автоматизовані системи такого роду.

Розмовна мова занадто швидка і незв'язна для машинного перекладу. Усна мова сповнена фальстартів, повторів, крім того машина не може розпізнати тон мовця, культурні посилання, ідіоматичні звороти і гумор. Люди, які володіють тільки однією мовою, завжди із захопленням беруть новини про розробку нової безкоштовної програми для машинного перекладу текстів. А ось ті з нас, хто вже встиг вивчити одну, а краще кілька іноземних мов, посміхаються і несхвально хитають головою, особливо якщо знають мову оригіналу або перекладу. І хоча існує повір'я, що машинний переклад йде вперед семимильними кроками, насправді ж прогрес набагато менш вражаючий. Згідно з відомою легендою, цитата з Біблії «the spirit is willing but the flesh is weak» (англ. «Дух бадьорий, плоть же немічна») за допомогою зусиль машинного перекладу перетворилася в «the vodka is good, but the meat is rotten» (англ. «горілка хороша, а м'ясо протухло»).

Будь-які досягнення даються машинному перекладу з великими труднощами. Причина полягає в тому, що всі мови мають одну спільну рису: багатозначністю слів і неоднозначністю їх зв'язку в реченні. У своїй рідній мові ми всі блискуче навчилися розшифровувати такі «лінгвістичні загадки» і визначати значення за контекстом. Тільки ось набутий досвід і контекст дуже складно змоделювати в комп'ютерній програмі. Один з підходів машинного перекладу ґрунтується на обробці даних про граматику мов оригіналу та перекладу, а саме – правил морфології та синтаксису, а також семантичний аналіз обох мов.

Перспективи розвитку комп'ютерного перекладу пов'язані з подальшою розробкою і поглибленням теорії і практики перекладу, як машинного, так і «людського». Для розвитку теорії важливі результати співвідношень мовознавства, загальної теорії перекладу, теорії закономірностей співвідношень, способів надання знань, оптимізації і вдосконалення лінгвістичних алгоритмів.

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ

З розвитком інформаційних технологій усе очевиднішим стає вплив телебачення й Інтернету на свідомість людей. Науковці говорять про новий феномен сучасності – кліпове мислення.

Термін «кліпове мислення» з'явився в **кінці минулого століття та походить** від англійського слова «clip» – затискати, обрізати. Інтернет переформатував інформаційний простір молоді. Якщо раніше діти отримували знання з літератури під наглядом учителів, то тепер вони все частіше самостійно обирають джерела інформації, блукаючи Інтернетом. У результаті логічно-наслідковий зв'язок між отриманими фактами порушується, носії кліпового мислення сприймають світ як мозаїку з практично не пов'язаних між собою фактів. Мозок не встигає будувати логічні ланцюжки, а отримана інформація швидко забувається, звільняючи місце для нової. Поняттєвість та системність замінюються орієнтуванням на візуальні структури.

Люди стали менше читати, і це позначається на тому, що ми втрачаємо здатність критичного осмислення текстів. Нездатність логічного, системного сприйняття нових відомостей пояснює феномен фейків.

Науковці твердять, що кліповий тип мислення помітний вже в людей, що народилися у 80-ті роки ХХ століття, але значно більше він притаманний народженим після «цифрової революції» другої половини 90-х.

Більшість сучасної кінопродукції орієнтовано саме на кліпового споживача. Сцени в них йдуть маленькими блоками, часто змінюючи одна одну без логічного зв'язку, створюючи ілюзію динамічності та модерності.

Чим же загрожує людству кліпове мислення? Крім позитивних наслідків (прискорення реакції, вміння швидко перемикає увагу, захист від інформаційного перевантаження тощо), очевидним є наявність негативу (неможливість тривалої концентрації уваги, зниження здатності до системного та логічного аналізу, зниження якості засвоєння знань, зростання сприйнятливості до маніпуляцій та впливу тощо).

Людина з народження не володіє ні кліповим, ні логічним мисленням. Кожен вид мислення формується залежно від способу отримання та аналізу засвоєної інформації.

Отже, щоб боротися з кліповим мисленням, слід вчитися вибудовувати логічні ланцюжки й усвідомлювати взаємозв'язок. На наш погляд, треба розвивати інтерес дітей до пізнавальної літератури (енциклопедичної або

інформаційної), варто збільшити кількість цікавих дитячих книжок, які спонукали б дитину до активної пізнавальної діяльності. Потрібно максимально використовувати світовий досвід у цій сфері. Студентам має допомогти свідоме подолання цієї проблеми. Наприклад, щоденне читання класичної літератури або стародавніх філософських учень.

Грідіна А.
НТУ «ХП»

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Останнім часом молодь почала вживати різні нові слова, які суттєво відрізняються від загальноприйнятих мовних норм. Використовують їх в основному бездумно з метою вираженні своїх емоцій. Такі слова не мають особливого змісту. На сьогодні питання актуальності цієї теми не сходить з вуст лінгвістів, які вважають, що мова сама по собі не може розвиватися та що молодіжний сленг є невід'ємною складовою її розвитку.

Мова істотно змінюється від покоління до покоління, тому постійно з'являються нові слова-сленги, наприклад, *бро*, *лол*. Явище молодіжного сленгу є рухливим і мінливим. Молодіжний сленг швидше розвивається у великих містах і аж потім доходить до периферії. Лінгвісти стверджують, що сленг – це слова, які йдуть урозріз з нормами літературної мови.

Молодіжним сленг є одним із різновидів соціального діалекту, який використовують особи віком від 13-ти до 30-ти років. Однією з причин його появи є намагання протиставити себе старшому поколінню. Зараз прийнято вважати, що сленгізми характеризують не лише мову підлітків чи кримінальних осіб, а й добропорядних людей. Навіть почали вживати сленги в художній літературі, що говорить про них як про поширене мовне явище. Для молодіжного аргю характерне постійне оновлення.

Необхідно також зауважити, що сленги часто носять емоційне забарвлення: *кіно і німці*», *йшли пали*, *іди ти їжачків паси*.

Дуже багато жаргонів приходить до нас з Інтернету та комп'ютерних ігор. До того ж підлітки відчують натиск з боку іноземних сленгів і використовують їх в повсякденній мові. Це обурює багатьох учителів і батьків. Справді, за даними спеціалістів у підлітковому віці ступінь жаргонізації перевищує 50%, тобто привід для хвилювання є.

Деякі науковці вважають, що підлітки вживають ці жаргони через те, що іноді не вистачає свого літературного запасу слів при вираженні думок або навіть таким чином вони хочуть урізноманітнити свою лексику.

Узагальнююче вище сказане, можна стверджувати, що молодіжний сленг не є цілісною системою і, окрім власних неологізмів, включає в себе сленг інших соціальних груп, інтерожаргони та різні інтерпретації певних термінів з багатьох галузей науки й техніки.

Отже, можна зробити висновок про те, що не потрібно ставитися до сленгів як до забруднювачів мови, адже вони є невід'ємною частиною нашої мови, просто потрібно не зловживати ними.

Гузе С.
НТУ «ХП»

ПЕРШІ ПАМ'ЯТКИ ПИСЕМНОСТІ УКРАЇНИ

Писемність як найважливіша складова частина культури будь-якого народу виникає тоді, коли в результаті соціально-економічного і культурного розвитку суспільства в ній з'являється потреба.

Українська писемність бере свій початок ще за часів Київської Русі. Українська мова була створена через потребу укладання договорів, створення князівських грамот у новоствореній державі. Більшість істориків вважає, що розвиток писемності тісно пов'язаний із розвитком мови. Мовою в Київській Русі була церковнослов'янська. Мова була створена просвітителями Кирилом і Мифодієм з грецького міста Фесалоніки. Назва «церковнослов'янська» виникла тому, що першими книгами писаними цією мовою, були книги церковні – для провадження церковних, богослужбових відправ.

Першими пам'ятками писемності вважаються паперові книги, що були написані в монастирях. Учені-ченці не лише старанно переписували святі книги, а й працювали над літописами. У них занотовували події, які вони запам'ятали з минулого, і те, що відбувалося за їхнього життя. Завдяки писемності до нас дійшли як безпосередні свідчення давно минулих епох та історичних подій – «Повість минулих літ», «Руська правда», «Слово про Ігорів похід» тощо.

Уже в XI – першій половині XIII ст. писемність обслуговувала всі сфери життя феодального суспільства Київської Русі.

Феодальна роздробленість і монголо-татарська навала завдали нищівного удару культурі й побуту давніх українців. Але культурне життя на завойованих землях не припинилося. Відомі такі писемні пам'ятки цього періоду, як: Галицько-Волинський літопис, «Слово о погибелі Руської землі», «Печерський патерик».

До пам'яток письменства XVII – XVIII ст. належать: ділова документація, художня література, релігійно-християнські твори, світська поезія тощо. Письменники-полемісти, намагаючись писати народною мовою, не завжди

могли обійтися без книжних слов'янських висловів та фразеології. Отже, й виникла мова, що була чимось середнім між церковнослов'янською і народною.

Уже з XVIII ст. почалося непорозуміння з приводу українського правопису. Росіяни обурювалися, що українці літеру Ї («ять») вимовляють як і, а літеру и читають як ы. Почався тиск на українську школу і церкву. Попи намагалися догоджати Москві, а школа вчила читати всі літери так, як читають у Росії. Звідси й помилкове враження, що давньоруська мова ближча до російської.

Як показало дослідження, незважаючи на несприятливі історичні умови та утиски, писемні пам'ятки, з'являлися, розвивалися і вдосконалювалися.

Жуков Г.
НТУ «ХП»

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ СЛІВ У СЛЕНГУ ЯК ЯВИЩЕ В МОВІ

Словотвір є основним джерелом поповнення мови. Словотвір завжди виникав із молодіжних діалектів та професійної сфери.

Сучасний молодіжний сленг не може існувати без запозичених слів. Сучасні слова – такі як чекати (перевіряти), рофліти (сміятися), кріповий (страшний) – виникають через скорочення іншомовних слів, переважно англійських. Основною сферою застосування таких слів є інтернет-спілкування

Через інтернет-спілкування така лексика і з'являється, основним фактором цього словотвіру є спілкування україномовного та іншомовних сегментів інтернету, зокрема російськомовного та англомовного.

Запозичені слова також впливають на професійну лексику, зокрема ІТ-сферу, що стрімко розвивається зараз. Впровадження цих слів пояснюється близьким зв'язком комп'ютерно-технічної сфери із Інтернетом. Таким чином, навіть серед звичайних користувачів техніки можна почути слова які ще десять років тому були суто професійними.

Прикладами такої запозиченню лексики, яку можна почути в повсякденному житті є такі слова як: баг (несправна або невірно працююча функція), фіча (корисне нововведення або баг, для якого можливе корисне застосування) тощо.

Також сучасний молодіжний сленг виникає через змінення значення існуючих слів без відкидання їх старого значення, так, наприклад слово «Подруга» має значення не тільки близької дівчини, а й будь-якої людини жіночої статі.

Інколи сленгові слова виникають через навмисно граматично невірне написання слів. Виникають такі слова, як «Спок», «Дяк» тощо. Такі скороченні слова є наслідком необхідності швидкого та простого набору цих слів з клавіатури телефону або ноутбуку.

Через неможливість використання таких слів у документації, ця лексика залишається розмовно-побутовою, або технічно-побутовою, тобто слова, які використовуються у побуті під час використання техніки.

Неможливо визначити та систематизувати сленг однозначно, тому що через технократичність двадцять першого століття існує плюралізм толкувань які інколи можуть бути антонімічними.

Лексика може бути глобальною (із узагальненням лексичним значенням слова) або регіональною (із різними значеннями у різних областях, містах або навіть компаніях).

До останнього типу можна віднести локальні ефвемізми близьких компаній знайомих.

Таким чином можна вирізнити технічно-побутову лексику як: скорочені, колишні професійні, запозичені скороченні та слова додаткового значення

Усі функції мови не публичні, а проявляються в тісній взаємодії.

Основна функція сучасного сленгу – комунікативна. Також він виконує естетичну та мислетворчу. Також важливий вплив на сучасну мову має фатична функція молодіжного сленгу.

З іншого боку сучасні слова не можуть повноцінно відобразити експресивну та гносеологічну (пізнавальну) функцію мови. Сленг може допомогти розумінні деяких простих термінів, але для пояснення ускладнених речей необхідно прибігати до літературної мови, ігноруючи сленг.

Деякі мовознавці вважають що такі нововведення призводять до примітивізації мови як системи, але розбавлення лексики завжди може бути лише обваженням мови та розгалуженням напрямів побутового стилю. Розуміння цієї лексики та їй можна назвати грамотністю двадцять першого століття.

Жукова М.
НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ

Кожен день нам доводиться чути, читати, вимовляти або писати десятки прізвищ наших друзів, родичів, знайомих. Всі громадяни нашої країни мають прізвища, які записані в паспортах, свідоцтвах про народження, шлюб. Але не всі замислюються над походженням або віком свого прізвища. Запам'ятавши його з дитинства, ми протягом наступного життя повторюємо його як щось раз назавжди дане і дуже значуще для кожного з нас.

Треба відзначити, що до XVII століття українці не мали прізвищ, а обходилися лише іменами і прізвиськами. З розвитком суспільства, із збільшенням чисельності населення виникла потреба розрізняти людей, які мали однакові імена. Так виникли прізвиська, які влучно давалися людям на ознаку якоїсь домінуючої риси характеру, виду ді-яльності, зовнішності, манери поведінки. Нині під прізвищами передусім розуміють родове прізвище, яке передають від батька до сина. Початково на Русі застосовували лише прізвиська, які і можна зустріти в іменуваннях давньоруських князів і які не успадковували. Застосовувати родові прізвища в офіційному діловодстві почали через необхідність вказання права власності на щось лише згодом.

Цікаво, що найпоширеніші українські прізвища – це прізвища із суфіксами -вико (-єнко), -ук (-юк), -чук, що виникли внаслідок іменування синів за іменем батька, його ремеслом, професією, видом діяльності, а також як назви молодих за віком осіб, наприклад: Коваленко – син коваля, Ковальчук – перше значення – син коваля. Українські прізвища на -ович, -евич утворилися від чоловічих імен по батькові, наприклад: Давидович, Лукашевич, Зінкевич, Зінкович, Антонович, причому вони були характерні переважно для української шляхти та міщан. Різноманітні архівні документи, зокрема курінні списки запорозьких козаків дають можливість вивчати джерела й умови виникнення українських прізвищ на Запорозькій Січі. За прізвищами, наданими на Січі, можна дізнатися про поширені того часу в Україні ремесла, промисли та характер військової, торговельної, творчої діяльності: Сердюк, Гардовий, Гуртовий, Купчин, Крамар, Канторій, Дегтяр, Стаднюк, Свинар та ін. Багато нових імен походило від назв музичних інструментів: Тримбач, Трубач, Скрипка, Бубнистий тощо.

Виникає питання, коли ж прізвиська стали прізвищами? На думку О. Апанович, в Україні прізвища стабілізуються уже в середині XVII століття, а на Запоріжжі цей процес тривав аж до другої половини XVIII століття. Перший перепис населення і занотував прізвища українців. Під час перепису писар запитував кожного, яке в нього ім'я і як його прози-вають (тобто його прізвисько), де проживає і чим займається, і все записував. Було й таке, що хтось соромився свого прізвиська, замовчував його. Так і закріпилися навіки поряд із звичайними смішні, сороміцькі чи лайливі прізвища. І живуть в Україні, і прекрасно себе почувають Бугаї, Сиви, Кривохатки, Пупки, Вошки, Гнидки, Огузки, Папакиці, Сопливенькі, бо, по-перше, люди звикають до своїх прізвищ, якими б вони не були, а, по-друге, всі розуміють, що не прізвище красить людину, а людина прізвище.

Звичайно, за свою майже трьохсотлітню історію деякі українські прізвища зазнали змін і тепер важко визначити, що стало першопричиною їх

утворення. Чи то писар у якомусь коліні пропустив або ж дописав якусь зайву букву, а може недочував трішки і записав так, як почув. Отже, можна стверджувати, що прізвище, як і ім'я, – це частинка нашого «я». Яким би смішним воно не було, ми звикаємо до нього, якоюсь мірою любимо його і дуже ображаємось, коли бачимо насмішку чи нетактовне співчуття на нашу адресу. Тож навіть тоді, коли ви почули не зовсім етичне прізвище, слід проявити стриманість і такт, щоб не образити людину. А історія створення прізвища охоплює великий проміжок часу. Прізвища українців, як і прізвища будь-якого іншого народу, – феномен глобальний, тобто наднаціональний.

Ільїна В.
НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Актуальність проблеми, яка розглядається, полягає в тому, що лексичний склад нашої, як і будь-якої іншої, мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним і професійним групам людей. Сьогодні підлітки й молодь намагаються самоствердитися завдяки вживанню в мовленні саме цих слів – «сленгізмів». Але використовуються вони необдуманно. До речі, доволі часто дехто навіть не усвідомлює значення використаних слів. Проте існування різноманітних діалектизмів, «сленгізмів» доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе й розвивається.

Сленг (від англ. Slang) – молодіжний жаргон – настільки поширене явище, що словосполучення «сучасний жаргон» асоціюється в мовців саме з ним. Ми є свідками нової хвилі активізації сленгу (після кількох попередніх у XX ст.).

Сленг кожної історичної епохи відображав риси часу. Про хвилю сленгу ще у 60-і рр. писав Д. Ліхачов, пов'язуючи активізацію соціальних діалектів у ретроспективі з перехідними явищами в житті суспільства загалом. Сленг 60-х був наслідком підвищеного інтересу до наркотиків, популярної музики, постійної ейфорії. Сленг 70-х містив велику кількість епітетів, що стосувалися невдах: «wally», «nurd» тощо. У сленгу 80-х переважали слова, що стосувалися грошей та роботи.

У поезії спостерігаються дві основні течії розвитку сленгової поетики: львівська («бубабісти») та київська («пропалограмотисти»), перша назва з тих, що подані у дужках, пішла від найменування літутруповання «Бу-ба-бу» (засноване 17 квітня 1985 р. у Львові), до якого входили Юрій Андрухович

(Патріярх), Віктор Неборак (Прокуратор) та Олександр Ірванець (Підскарбій), а друга – від назви збірки поезій «Пропала грамота» Юрка Позаяка (справжнє ім'я – Юрій Лисенко), до якої увійшли також і твори Віктора Недоступа, Назара Гончара та ін. За свідченням доктора наук Лесі Ставицької, «сучасний молодіжний сленг є ніби посередником між інтержаргоном та мовною практикою народу, розмовно-побутовою мовою широких верств населення, яка послуговувалась і завжди послуговуватиметься здатністю української мови до продукування стилістично знижених, іронічних, лексичних засобів, що в сучасних умовах демократизації стилів спілкування і виявляються адекватними жаргонним і сленговим номінаціям».

Однією з цікавих особливостей молодіжного сленгу є зміна значення лексем літературної мови, що додає мовленню іронічного забарвлення. Наприклад, *базар* у літературній мові – торгівля на відкритому місці, у молодіжному мовленні це слово має зовсім інше значення, а саме: мовлення; дієслова: *запльовуватись, грузити, кінчатися, стріляти, висіти, наїжджати, доганяти, солянка* мають цілком розбіжне значення в літературній та сленговій мовах.

Молодіжний сленг – це окремий прошарок національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства. У наш час він контрольований маскультурою, під вплив якої потрапляють різні категорії молоді. Сленг – невід'ємне мовне явище та соціолект. Але не слід паплюжити літературну мову та берегти її, слід розумно підходити до вживання «сленгізмів».

Клименко М.
НТУ «ХП»

ФРАЗЕОЛОГІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Посилення інтересу науковців до проблем лінгвістики тексту зумовлює необхідність розгляду питань, пов'язаних з функціями й текстотвірними можливостями фразеологічних одиниць у художніх текстах. Варто зазначити, що проблема художнього мовлення є однією з актуальних проблем філологічної науки як літературознавства, так і мовознавства. Враховуючи, що будівельним матеріалом літератури, її першоелементом є мова, природно будувати вивчення образних засобів літератури на власне лінгвістичному ґрунті. Вимога аналізувати твір у єдності змісту й форми спричиняє особливу увагу до першоелемента літератури, у тому числі й до такого експресивного засобу, як фразеологізми.

Варто згадати, що фразеологізм – це словосполучення або речення, значенням якого є одне конкретне поняття, ознака чи дія. Значення власне фразеологізму не збігається із значенням окремих слів, що входять до його складу. «Пекти» у значенні «*обробляти вогнем*» і «рак» – в значенні «*тварина, що належить до виду безхребетних*», нічого спільного не мають із почервонінням шкіри обличчя людини через хвилювання чи сором. У деяких фразеологізмах стійке зрощення відбулося настільки давно, що вже й забулося значення деяких окремих слів, хоча саме значення фразеологізму загальновідоме і цим висловом широко користуються. Наприклад, до таких належить фразеологізм *байдики бити*. Які байдики, чому їх б'ють? Про це можуть сказати лише історики-лінгвісти. Фразеологізми роблять мовлення виразнішим, влучнішим, дотепнішим. Єдина з ними біда: вони не мають правил, їх можна вивчити лише один по одному. Певний вантаж цих висловів ми отримуємо в буденному житті й користуємося ними навіть не замислюючись.

Для подальшого обговорення пропонуємо взяти дібрані з роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» фразеологізми. Індивідуальний стиль письменника кваліфікується як ідейно-художня, мовно-стилістична своєрідність його творчості. У цьому стилі чітко знаходить своє вираження авторська позиція щодо тих чи інших проблем, тобто риси його мовотворчої індивідуальності. Кожний фразеологізм у творі виконує свою функцію і має своє значення, що можна прослідкувати в контексті. Ці стійкі словосполуки використовуються з метою художнього відтворення розмовної мови. Саме вони сприяють глибинному, змістовному переданню та усвідомлюванню об'єктивної діяльності, яку показує письменник:

1. У розділі «Новий вік» розповідається, наприклад, про Шавкуна. Коли його через п'ятику вигнали з університету, то він потрапив у скруту: *хоч з мосту та в воду*. Однак Панас Мирний дещо видозмінює фразеологізм: «Сказано: *хоч у Дніпро з мосту!* Шавкун у Дніпро не кинувся, а покинув Київ...» Заміна загального слова «вода» на територіально «прив'язане» «Дніпро» зрозуміла: Київський університет знаходився недалеко від Дніпра.

2. «Мотря повернулася, вийшла. Ішла по вулиці, – *не бачила світла перед собою*; прийшла додому, – як п'яна, *мов чмелена...*». *Не бачити світла перед собою* – нічого не тямити; *чмелена* – очманіла.

3. «– Що це ти кажеш, сину? *Чи ти не маєш бога в животі, а царя в голові?! Схаменись*». *Не мати царя в голові* – допускати невиправдані вчинки.

Отже, фразеологізми надають мові художнього твору емоційного забарвлення. Аналіз роману П. Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» свідчить про широке та вміле використання фразеологізмів письменником,

рівень його мовної культури. Наявність багатой та різноманітної фразеології в сучасній українській літературі дає можливість яскраво висловити думку й відтворити дійсність.

Ковальницька К.
НТУ «ХП»

ГЕНДЕРНО-ЛІНГВІСТИЧНА РІВНІСТЬ АБО ФЕМІНІТИВИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

22 травня Кабмін схвалив правопис української мови у новій редакції. Документ замінив стару редакцію правопису 1992 року. У новому правописі, зокрема, затвердили використання та найпродуктивніші моделі творення фемінітивів.

Мова – це не тільки засіб спілкування, а й спосіб вираження світосприйняття людини, діалектично мова не лише є вираженням свідомості, а й здатна змінювати, підлаштовувати її під свої форми.

Відомою є філософська думка, що світ не відкривається нам безпосередньо. Між людиною і світом, як він є, стоїть опис світу, який формується словами. Тож наскільки точною, багатого, варіативною буде мова – настільки повним, максимально наближеним до реальності буде і наше усвідомлення.

Одним із викликів сучасної української мови є фемінітиви. *Фемінітив* – слово жіночого роду, що в основному позначає жіночу професію або соціальну приналежність. Утворюються фемінітиви від іменників чоловічого роду і часто є парними або альтернативними до них: *філолог – філологиня, соціолог – соціологиня, член – членкиня, вчитель – вчителька, художник – художниця, поет – поетеса, льотчик – льотчиця.*

Поява фемінітивів зумовлена тим, що зараз майже не залишилося професій, де б жінок не допускали до роботи, тоді як раніше абсолютна більшість були виключно чоловічими. Але з соціальним розвитком суспільства, з постійною боротьбою за емансипацію прав жінок і поступовим викоріненням такої проблеми, як мізогінія (ненависть та зневага до жінок), представниці жіночої статі взяли участь майже в кожній сфері діяльності сучасного суспільства. Через це виникла необхідність в альтернативі до позначень професій чоловічого роду, що й поклало початок появи фемінітивів.

Фемінітиви важливі не тільки як лінгвістичний феномен, а й як прагнення жінок бути визнаними, стати помітною частиною соціуму. Фемінітиви дають можливість уникнути незручних для слуху і вимови конструкцій, де іменник

чоловічого роду, а дієслово – жіночого. Наприклад: «Доктор Ласточкина призначила прийом пацієнта Вороніної». Звучить нелогічно і некрасиво. Звичайно, вихід із ситуації можна знайти, замінивши *доктор* чоловічого роду на *жінка-лікар*, але такі словосполучення досить трудомісткі в своєму відтворенні, кращий варіант – фемінітиви.

Милозвучність фемінітивів критикують. Це пояснюється тим фактом, що ці слова – нові або відносно нові для нас. Словотвір – це процес, результат якого в перший час працює саме так. *Авторка, блогерка, режисерка, дизайнерка, політикиня* та інші можуть здаватися незвичними, але ці слова утворені за аналогією з такими поширеними одиницями, як *студентка* та *спортсменка*.

Інколи самі жінки не хочуть, щоб про них говорили з використанням фемінітивів. Це підсвідома реакція на тисячолітній патріархат, в якому все жіноче вважається другорядним, менш вартісним, гіршим, а все чоловіче, навпаки, кращим і престижним. Але спеціалістка нітрохи не менш компетентна, ніж фахівець, а журналістка пише і працює на камеру не гірше, ніж журналіст, та й рядки поетеси блищать точними римами і глибокими сенсами так само, як рядки поета.

Змінюючи мову, ми змінюємо і реальність, в якій вона застосовується, а в нашій сучасній дійсності вкрай важливо, щоб жінки ставали видимими – і щоб жіноче не наповнювалось негативним сенсом.

Коншина А.
НТУ «ХП»

МОВНА ПОВЕДІНКА В СИТУАЦІЇ БІЛІНГВІЗМУ ТА ПОНЯТТЯ МОВНОЇ СТІЙКОСТІ

Поняття *мовної стійкості* та *мовної стабільності* не належать до термінологічних, але в українській соціолінгвістиці можуть поступово набути поширення, оскільки позначають надзвичайно актуальні для аналізу нашої мовної ситуації явища. Мовознавець Орест Ткаченко розрізняє обидва поняття, вживаючи словосполучення *мовна стійкість* для характеристики індивідуальної або групової мовної поведінки. Стосовно національної спільноти ця риса виявляється у збереженні колективної вірності своїй мові, що дуже важливо для виживання народу в умовах бездержавності. Поняття ж *мовної стабільності* О. Ткаченко застосовує на позначення становища, в якому перебуває мова. «Мовна стабільність і мовна стійкість народу – різні речі, – зазначає дослідник. – Втративши свою мовну стабільність, народ завдяки

мовній стійкості може поступово повернути й свою мовну стабільність, навіть зміцнити її. Втративши мовну стабільність і не маючи або не виробивши мовної стійкості, народ може втратити навіть найстабільнішу і найвпливовішу, найпоширенішу в світі мову».

В історії європейських народів можна знайти чимало прикладів колективної мовної стійкості народу, завдяки якій йому вдалося за складних політичних обставин протистояти мовно-культурній асиміляції. Одним з найяскравіших прикладів є досвід басків, які зберегли донині найдревнішу в Європі мову. Серед слов'янських народів високу опірність асиміляції виявляли поляки в період втрати державної незалежності. У середовищі польської еліти в цей час поширеним було ставлення до російської мови як до мови завойовника, вживання якої навіть у спілкуванні з її носіями вважалося проявом колаборанства. Але за умов рівноправних міжнаціональних стосунків, прояви мовної стійкості в комунікативних ситуаціях двомовного соціуму часом трактуються негативно та сприймаються як нетолерантність щодо співрозмовника.

Глибокі асиміляційні процеси можна спостерігати в східних, південних і частково центральних областях України, де домінування російської мови призвело до занепаду українського усного літературного мовлення, яке майже повністю витіснила змішана російсько-українська субмова, – суржик. Так, за даними опитування, проведеного в 2015 році в Києві, переважно російською мовою спілкується 52,5% опитаних, а переважно українською – 10,5%.

Деякі науковці, – прихильники та оборонці двомовності, тобто панівних позицій російської мови в Україні, вимагаючи надання їй статусу офіційної, тобто другої державної, демагогічно посиляються на принцип рівноправності мов. Своє неприйняття Закону про мови, котрий, на їхню думку, є законом дискримінаційного характеру та обстоюючи необхідність узаконити двомовність України на державному рівні, вони обґрунтовують посиленням на досвід «багатьох демократичних держав» зокрема США. Але у США білінгвізм побутує в середовищі іммігрантів протягом життя не більше одного-двох поколінь і є перехідною стадією в процесі засвоєння англійської мови, тобто жодна інша мова не може претендувати на роль офіційної, – у 2008 році Сенат США черговий раз підтвердив: єдиною офіційною мовою на території США є англійська.

Таким чином, конфліктний характер міжмовних взаємин в Україні спричинено домінуванням саме російської групи населення, внаслідок чого мову титульної нації хоч і проголошено державною, фактично зведено до становища другорядної меншинної мови. Основною умовою, яка дозволить запобігти мовним конфліктам в Україні, є забезпечення домінування саме

української мови, дотримання чинного мовного законодавства та Конституції України.

Корнило І.
НТУ «ХП»

ОДОРАТИВНА ЛЕКСИКА В ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ

Одним із важливих завдань сучасної лінгвістики є розгляд лексичних одиниць як елементів мовної системи. До маловивчених лексичних груп належать назви запаху. Саме ця тема є актуальною для дослідження, адже у творах українських письменників часто вживаються лексеми на позначення запаху.

Відчуття запаху як чуттєвий рівень пізнання, джерело наших уявлень про певний відрізок дійсності є предметом вивчення багатьох наук – медицини, психології, фізіології, а також лексикології.

Лексику на позначення запаху вивчали С. Александрова, О. Білецький, В. Виноградов, І. Гайдаєнко, Н. Павлова, О. Потебня, О. Федотова, проте малодослідженою залишається проблема використання одоративної лексики в художньому мовленні. В українському мовознавстві ґрунтовно проаналізувала запахову лексику та її стилістичні можливості В. Дятчук, яка визначила три поняття: виділення запаху, розповсюдження запаху та сприймання запаху.

Назви на позначення запаху є мотивованими і немотивованими. Немотивовані номінації становлять меншу групу слів, ніж мотивовані. Поповнення складу мотивованих назв на позначення запаху відбувається шляхом запозичення лексичних засобів з інших тематичних груп: субстанційна приналежність (*винний, медовий*), інтенсивність запаху (*духмяний, п'янький*) та ін. Мотивовані назви становлять три тематичні групи: 1) на позначення особливостей запаху напоїв, страв, продуктів харчування (*рибний, медовий, кавовий*); 2) на позначення назв запаху плодів, грибів, рослин (*ніжно-бузковий, буряковий, лавровий*); 3) назв запаху, що перейшли з інших тематичних об'єднань (*солодкий запах, фіалковий запах*).

Одоративна лексика широко використовується в художніх творах письменників ХХ століття не лише як засіб передання аромату, а й з метою трансляції смислу через описання запаху. Порівняймо використання одоративної лексики у творчості двох письменників ХХ століття – В. Підмогильного та О. Довженко. В урбаністичному романі В. Підмогильного «Місто» широко представлена семантична група слів, яка використовує іменники для позначення запаху (*аромат, дух, духмяність, запах, запашиність, пах, пахілья, пахощі,*

пахтіння, пахтінь, пахучість), при цьому такі слова можуть передавати як звичайне, так і «умовне» значення, наприклад: *дух сочень людей, запах минулого*. Також використовуються слова *повітря* та *запахність* – *затхле повітря, хмільне повітря, повітря фарби й пилу, млосна запахність*.

У творчості письменника та кінорежисера О. Довженка одоративна лексика застосовується більшою мірою в її прямому значенні. Пристрасно-захоплені рядки про запахи землі знаходимо у його творі: «Пахне нічними квітами земля, пахне плодами і листям, і медом соняшників, і медом тютюну, і медом гречки. Все довкола пахне, навіть пил на дорозі і навіть роса».

Одоративна лексика використовуються в багатьох художніх напрямках і виконує різні стилістичні функції. З її допомогою можна передати не лише сприйняття світу, почуття та враження, а й емоції, ставлення до певних подій або настроїв.

Лебідь В.
НТУ «ХП»

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

У сучасному світі проблема мовної культури актуальна не тільки серед молоді, а й задля кваліфікованого фахівця будь-якої галузі. Грамотна мова є основною ланкою для формування професійної особистості. Фахівцям варто майстерно володіти словом, бути ввічливими й переконливими для того, щоб завоювати авторитет, уміти уникати небажаних суперечок, якнайшвидше виконувати професійні завдання. Важливими складниками загальної культури фахівця будь-якої галузі найчастіше є культура поведінки, культура спілкування й культура мовлення, які слід розглядати в єдності. Порушення правил хоча б одного складника спричиняє помилки під час контактування з людьми, негативно впливає на авторитет людини. Що взагалі таке культура мовлення? Культура мовлення – галузь мовознавства, яка затверджує літературні норми сучасної української літературної мови, пропагує їх для засвоєння, забезпечуючи стабільність і рівновагу мови. Мета цієї науки – установлювати норми мови на всіх її рівнях, формувати в окремих людей навички літературного спілкування, неприйняття спотвореної мови, удосконалювати певну мову загалом.

Виділяють такі основні аспекти вияву культури мовлення: *нормативність* (дотримання правил мовлення); *адекватність* (ясність і зрозумілість мовлення); *естетичність* (використання експресивно-стилістичних засобів мови); *поліфункціональність* (вживання мови у різних сферах життєдіяльності).

Професійна мова не має фонетичної та граматичної специфіки, однак від загальноновживаної мови відрізняється складом лексики. Фахові тексти містять не тільки загальноновживані слова, але й терміни певної галузі, загальнонаукові й міжгалузеві терміни, номенклатурні назви, тому володіти мовою професії означає вільно послуговуватись усім багатством лексичних засобів із фаху, зокрема спеціальною термінологією певної сфери.

Висока культура мовлення фахівця сприяє налагодженню й підтриманню ділових зв'язків, а також продуктивній співпраці, досягненню результатів у спеціальній сфері, зростанню авторитету серед колег. І, навпаки, низький рівень культури мовлення ускладнює виконання професійних обов'язків, зумовлює погіршення атмосфери в колективі, навіть призводить до зниження продуктивності праці.

Існує безліч причин недосконалого мовлення фахівців: незнання мови, небажання вдосконалювати знання мови, недбале ставлення до свого мовлення, привітизм мислення, незнання предмета мовлення й законів логіки, відсутність прагнення дізнаватися щось нове. Однак головною причиною низької культури мовлення є недостатні та незадовільні знання української мови. Така поширена мовна неграмотність свідчить про зниження моральних цінностей, духовності, культури суспільства загалом.

Таким чином, високий рівень мовної культури – невід'ємна риса гарного фахівця. Удосконалювати свою промову – його завдання. Для цього потрібно стежити за своєю мовою, щоб не допускати помилок у вимові, у вживанні форм слів, у побудові пропозиції. Потрібно постійно збагачувати свій словник, уміти відбирати найбільш підходящі для кожного випадку слова і конструкції у спілкуванні зі співрозмовником.

Леонтєва Н.
НТУ «ХП»

ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ

Наука, що вивчає походження прізвищ, називається антропонімікою. Мабуть, мало хто знає, що українське прізвище чи не найстаріше в Європі. У всякому разі в XVII столітті мало чи не всі українці носили прізвища. Деякі українці мали прізвища, які дали їх предкам ще за княжих часів. Для порівняння: французькі простолюдини отримали прізвища лише на початку XIX століття, російські селяни отримали прізвища лише після реформи 1861 року.

Принагідно хочемо зазначити, що єдиним народом Європи, у якого немає до сих пір сталих прізвищ, є ісландці. У них ім'я батька автоматично стає прізвищем для дитини. Тому чоловіки мають прізвища на кшталт *Петерсен* (син Петера), а жінки – *Петердоттір* (дочка Петера).

В Україні найпоширенішим прізвищем є *Мельник*, носіїв якого налічують понад 155 тисяч. Людей із прізвищами *Бондаренко*, *Ткаченко*, *Бойко*, *Кравченко* та *Ковальчук* теж вельми багато: понад 100 тисяч.

То як же з'явилися прізвища? З давніх-давен наші предки давали своїм дітям різні імена, щоб їх розрізнити. Коли чисельність населення зростає, з'явилося багато людей з однаковими іменами. Тож люди придумували собі прізвища. Одними з найпопулярніших в Україні є прізвища, що походять від професій: *Швець*, *Кравець*, *Боднар* і похідні від них – *Шевченко*, *Кравченко*, *Бондаренко* тощо. Прізвища, що закінчуються на *-енко-* вважаються найтиповішими для українців і не тому, що становлять найбільшу групу, а тому, що практично не зустрічаються в інших слов'янських народів. Той факт, що подібні прізвища отримали поширення, пояснюється тим, що українці після приєднання до Московії становили другу за чисельністю етнічну групу після росіян.

Потрібно зауважити, що українські прізвища увійшли до вжитку раніше ніж російські. Найперші згадки про прізвища із суфіксом *-енк-* відносяться до XVI століття. Їх локалізація була характерною для Поділля, трохи рідше для Київщини, Житомирщини та Галичини. Пізніше вони стали активно поширюватися на Східній Україні.

Тривалий час значна частина України входила до складу Речі Посполитої. Цей історичний факт залишив свій відбиток і на процесі утворення прізвищ. Особливою популярністю користувалися прізвища у формі прикметників на *-ський-* і *-цький-*. Їх основою переважно виступали топоніми – назви територій, населених пунктів, водних об'єктів. Спочатку прізвища з подібними закінченнями носила виключно польська аристократія на позначення прав володіння тією чи іншою територією – *Потоцький*, *Замойський* тощо. Пізніше такі суфікси поширилися на українські прізвища, додаючись до імен і прізвищ, наприклад, *Артемівський*, *Хмельницький*.

Отже, українські прізвища найчастіше утворювалися за такими основними принципами:

- від власного імені («син такого-то»): *Петренко*, *Даниленко*, *Іваненко*;
- від назви місця проживання чи походження людини: *Турчинів*, *Донець*;
- від назви ремесла, постійного заняття: *Мельник*, *Швець*, *Кравець*;
- від певної індивідуальної фізичної чи психічної ознаки: *Бухало*, *Злоба*.

Залежно від регіону прізвища мають такі найтиповіші закінчення:

-енко- – Наддніпрянщина, Полтавщина, Слобожанщина, Запоріжжя: *Коваленко, Дмитренко, Вітренко, Зленко*;
-ів-, -ишин- – Галичина: *Демків, Іванів, Юрчишин, Яцишин*;
-ук-, -юк- – Волинь, Гуцульщина: *Башук, Дмитрук, Гайдук, Михайлюк*;
-ич- – Лемківщина: *Білич, Ганич, Зварич, Кулинич*;
-ович-, -евич- – Закарпаття: *Андрухович, Ликович, Зінкевич, Шухевич*;
-ський, -цький- – Галичина, Поділля: *Скоропадський, Коцюбинський, Балицький, Брицький*.

Марішина П.
НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

Людина підлаштовується до умов, у яких живе. В епоху інформаційних технологій виникла необхідність сприймати дійсність як окремі фрагменти, що швидко змінюються і тому не дають змоги аналізувати їх повністю. Кліпове мислення – стратегія, обрана мозком для адаптування до прискореного ритму життя, – вихід чи крок у прірву?

Кліпове мислення розуміється як фрагментарне і поверхнєве сприйняття інформації. Слово «clip» перекладається з англійської, як вирізка, уривок, тобто те, що містить лише найголовніші, основні факти. Аналогічно музичним кліпам, композицією яких є відеоряд слабо пов'язаних між собою образів, світ розглядається немов через калейдоскоп, розділений на безліч яскравих і коротких моментів.

У минулому столітті переважало понятійне мислення, що трактується як аналізування, систематизація понять, формування логічних конструкцій. Цілком можливо, що у XXI столітті візьме гору кліпове мислення – навички миттєвого прийняття рішень, які стають життєво необхідними.

Фактори, що зумовили появу нового типу мислення:

- пришвидшення темпу життя і, як наслідок, більший потік інформації;
- потреба бути в курсі усіх подій/новин тощо;
- більше інформації – більше завдань;
- залученість до більшої кількості сфер життя.

Кліпове мислення – навички, яким можна навчити. Цим, до речі, займаються фахівці тренувальної військової бази в Ізраїлі. Тренування проходять в атмосфері хаосу, проте завчасно спланованого: миготіння світла, метушня, різкі звуки і галас. Така гіпертрофована модель сучасного середовища

змушує людину мислити критично й неймовірно швидко, знаходячи вирішення проблем.

Переваги та недоліки кліпового мислення:

- + пришвидшена реакція;
- + високий рівень адаптації до великого обсягу інформації;
- + достатньо розвинуте візуальне мислення та асоціативність;
- передбачає мінімальне вербальне вираження думок;
- знижена здатність до аналізу й довгої концентрації на інформації;
- зменшення коефіцієнта засвоєння знань.

Безперечно, кліпове мислення – нормальне явище, якого не уникнути. Це новий ступінь розвитку людства, якому притаманні позитивні та негативні риси. Використовуючи його правильно, утримуючи баланс між глибинним аналізуванням фактів і швидкістю засвоєння колосальної кількості інформації, можна зробити багато відкриттів, адже такий тип мислення властивий поколінню Y (народженим після 1981 року) та, ще більшою мірою, поколінню Z (народженим після 1994 р.), тобто молоді, що виросла під впливом цифрової революції. Вони сприймають світ по-іншому, а отже, помічають те, чого не здатне побачити попереднє покоління.

Марковська В.
НТУ «ХП»

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В УКРАЇНІ ЧИ *НА* УКРАЇНІ: «ЗА» ТА «ПРОТИ»

Останнім часом в українських ЗМІ та у деяких верствах українського суспільства спостерігається масове захоплення вигаданою на початку 1950-х рр. теорією проф. І. Огієнка (митрополит Іларіон) про «державну» форму *в Україні* і «недержавну» – *на Україні*. Гарячі прихильники цієї теорії, українці, які не мають достатнього знання української літературної мови, виступають проти вживання традиційної форми *на Україні* та безпідставно стверджують, що вислів *на Україні* відбиває провінційне становище України і що треба вживати тільки конструкцію *в Україні*. Можна навіть почути, що, нібито, ті українці, що пишуть або кажуть *на Україні*, ображають себе, свій народ, свою мову і допомагають ворогам нас «москалити».

Слід зазначити, що всі видатні українські мовознавці – Пантелеймон Ковалів, Петро Одарченко, Василь Чапленко, Дмитро Кислиця, Юрій Шевельов (Шерех) та ін., рішуче відкинули цю штучно вигадану теорію. Так,

найвидатніший український філолог – професор, доктор Юрій Шевельов писав: «Примітивні критерії змасовленої політики прикладаються в наш час до найнесподіваніших речей і явищ <...> Не так давно ми довідалися, що сказати *на Україні* це мало не зрада нації, бо з назвами держав треба вживати тільки прикметника *в*. Так ніби мовні явища можна підвести під політичні категорії <...> всупереч усім традиціям і всупереч усьому, що говорить нам мовознавство і просто нормальна логіка». Відомий мовознавець Дмитро Кислиця слушно наголошував: «За *на* промовляє багатовікова традиція (а в мові це саме може мати вирішальне значення), а за *в* – надумані резонування та за вухо притягнена патріотична формулка, з якою в науці ніхто не рахується <...> *На Україні* не конче має означати частину чогось (Росії чи Польщі), як ось: *на Полтавщині, на Сумщині* <...> вживаючи *на Україні*, ви тільки послідовно дотримуетесь одвічних норм мововжитку, від чого український патріотизм не стає меншим».

В українській літературній мові з давніх-давен широко вживається традиційна форма *на Україні*. У різних історичних документах давніх часів, в українських історичних думках і піснях, а також у мові всіх українських письменників, поетів, літературознавців й літературних критиків XIX і XX ст. – Т. Шевченка, П. Куліша, М. Костомарова, М. Драгоманова, І. Франка, Л. Українки, М. Коцюбинського, Г. Хоткевича, А. Кримського, В. Стефаника, М. Зерова, В. Винниченка, П. Тичини, М. Рильського, Д. Донцова, О. Білецького, Д. Чижевського, Є. Маланюка, В. Стуса та багато ін., у переважній більшості випадків (для милозвучності) завжди вживалася і вживається форма місцевого відмінка іменника *Україна* – *на Україні* (або *на Вкраїні*). Наприклад, у мові творів Т. Шевченка основна форма – *на Україні* (*на Вкраїні, на Украйні*), вона найчастіше вживається в мові Кобзаря; інші форми – *в Україні, в Украйні* вживаються у творах Т. Шевченка значно рідше (форма з прийменником *на* – 46 разів, а з прийменником *в* – 25 разів).

Таким чином, дослідження мови видатних українських письменників, наукових діячів, літературознавців, мовознавців свідчить про те, що форма *на Україні* є панівна в українській літературній мові, що ця традиційна форма – нормативна, вона завжди існувала в нашій мові, існує вона і в сучасній українській мові, і не тільки в поезії, а в усіх стилях літературної мови, зокрема і в діловому мовленні. Як виняток форма з прийменником *в* вживається тоді, коли перед іменником *Україна* є прикметник: *в самостійній Україні, в незалежній Україні, в Західній Україні*. Але майже завжди вживається – *на Правобережній Україні, на Лівобережній Україні, на Великій Україні*. Теорія про «недержавну» форму *на Україні* абсолютно безпідставна, надумана й

шкідлива, вона суперечить загальноновживаним нормам української літературної мови і ніякого відтінку «провінційності» це словосполучення не мало і не має.

Нерушенко О.
НТУ «ХП»

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ

У наш час дуже важливу роль відіграє кліпове мислення. Саме це поняття є темою моєї доповіді. Кліпове мислення – це серйозна проблема, яка заважає молодому поколінню повною мірою засвоювати й аналізувати інформацію. В результаті подібного мислення молодь не здатна до навчання. Що ж таке кліпове мислення, чим воно небезпечне і як боротися з даною проблемою?

Володарі кліпового мислення сприймають світ, що оточує їх, як мозаїку з практично не пов'язаних між собою фактів. Причиною виникнення такої особливості свідомості є ЗМІ. Усю інформацію, яку ми отримуємо, нам підносять у кліповому форматі. Це рекламні ролики, короткі сюжети, добірки новин. Всесвітня павутина також не є винятком. Інформація в інтернеті сильно фрагментована і подається в зручній для сприйняття формі – невеликими шматочками. Кліпове мислення є захистом організму від інформаційного потоку.

Здавалося б, великі потоки інформації повинні формувати високоінтелектуального громадянина. Та процес засвоєння таких обсягів знань провокує протилежний ефект. «Інформація» з медіаресурсів є відносно формальною та легко доступною, а «інтелект» пов'язаний з процесом мислення, знаннями про події та людей. «Інтелектуальні» дані зазвичай не підпадають під стандарти, а «інформація» є сукупністю шаблонів. Ось чому великі обсяги інформації не сприяють інтелектуальному зростанню людини, а навпаки, сприяють знеособленню суспільства через формування стереотипів.

ЗМІ формують хибні уявлення про соціальні явища, моделі поведінки людей і про навколишній світ. Молода людина, шукаючи інформацію в Інтернет-мережі чи на телевізійних каналах, прагне якнайшвидше задовольнити свій інтерес: така інформація спирається виключно на зорову пам'ять, не використовуючи слухову, тактильну, емоційну. І пам'ять нам мстить. Інформація, яку ми не пропустили через себе, не відчули і не проаналізували, назавтра стирається з нашої свідомості частково або повністю. Ми втрачаємо здатність осмислювати і створювати нове та схильні до плагіату. Американський психолог Льюїс Філдс переконаний, що сучасна молода

людина здатна лише постійно переробляти чи по-різному комбінувати вторинну інформацію: «Сучасний світ багато знає, але мало думає і створює». Саме тому суспільство страждає від браку нових ідей. Молоді люди мислять сталими фразами, знаками, словами-кодами, які поширені в соцмережах.

Психологи вважають, що існує кілька способів зруйнувати кліпову форму мислення людини.

По-перше, читати класичні твори. У деяких країнах є спеціальні тренінги, де навчають зосереджуватися на одному предметі тривалий час. Один з таких методів – читання літератури. На відміну від ТБ, де відбувається кероване сприйняття, при прочитанні художнього твору доводиться самостійно вибудовувати образну систему.

По-друге, після прочитаного психологи радять кожні 10-20 хвилин робити перерву і переказувати прочитане, обговорювати й аналізувати вчинки героїв. Щоб боротися з кліповим мисленням, слід вчитися вибудовувати логічні ланцюжки і усвідомлювати взаємозв'язок.

По-третє, вчити молодь фільтрувати потоки інформації. Починати таке навчання варто зі школи. Інформаційний простір постійно збільшується, і це лякає. Але щоб цей страх не з'являвся, треба пам'ятати про одну прекрасну річ – фільтрувати те, що надходить до нас протягом усього дня.

Можна зробити висновок, що кліпове мислення – це неминучий **наслідок розвитку сучасного суспільства**, у якого є як плюси, так і мінуси. Захищаючи нашу психіку від перевантажень, воно стає на заваді вмінню концентруватися і аналізувати інформацію. Треба пам'ятати, що людина має силу усвідомлених та керованих емоцій. Це допомагає досягти певних результатів.

Нефьодова М.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Згідно з Вікіпедією, освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з набуття знань, умінь та навичок та їх вдосконалення; процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь та навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості.

Початком розквіту освіти в Україні є XVI – XVII ст. Головною її ознакою було виникнення та поширення в Україні колегіумів, академій і університетів.

1576 р. на Волині в м. Острозі князем К. Острозьким була відкрита перша вища школа в Україні – Острозька Академія. 1661 р. – було створено Львівський університет із філософським, юридичним, медичним та теологічним факультетами. Мережа колегіумів в Україні XVII ст., особливо в Західній, вже досить розвинута.

За часів Мезепа освіта та її роль у суспільстві активно розвиваються і з'являються перші заклади вищої освіти, зокрема Києво-Могилянська академія. Загалом, освітня система України часів козаччини була багатоплановою і багаторівневою. Вона складалася із початкових, середніх шкіл (колегіуми, спеціальні школи, школи) і вищих шкіл – академії, університети. Ця освітня система діяла ефективно, забезпечувала досить високий рівень грамотності населення.

Однак наприкінці XVIII ст. через закріпачення і розорення селян більшість сільських шкіл на Лівобережній та Слобідській Україні припинили існування. Згодом тут, як і в Росії, виникають невеликі народні училища (дворічні) у повітових містах і головні народні училища (п'ятирічні) у губернських центрах.

Унаслідок розвитку промисловості і загального підвищення рівня економічного розвитку України, було відкрито багато нових закладів освіти. Активно розвивається жіноча освіта: на всій території України відкриваються заклади вищої освіти для жінок. Але, не дивлячись на відкриття нових освітніх закладів, XVIII – XIX ст. можна вважати одним із періодів занепаду освіти в Україні.

Наприкінці XIX ст. в українських губерніях Російської імперії було 129 гімназій, 36 реальних і комерційних училищ, 17 тис. початкових шкіл усіх видів, діяло 19 вищих закладів освіти, у тому числі 3 університети та 3 вищі технічні заклади освіти. Проте навчальні заклади могли охопити навчанням лише 30 % дітей. Порівняно з періодом гетьманської автономії відбулося загальне зниження рівня грамотності.

Позитивні змінення були здійснені за часів гетьмана П. Скоропадського: було засновано Академію наук України (1918 р.), відкриті нові гімназії, Національна бібліотека України, архів, галерея мистецтв, історичний музей, національний театр.

Після встановлення в Україні радянської влади досягаються успіхи в ліквідації неписьменності, розвитку вищої школи, науки і техніки, проголошуються основні принципи радянської системи освіти й виховання: загальність, доступність для всіх, безкоштовність і обов'язковість шкільної освіти. У 20-ті рр. XX ст. в Україні було ефективно проведено «українізацію» системи освіти.

У післявоєнний період в Україні за короткий термін було відновлено освітню сферу, значно зміцнено вузівський сектор науки.

Розпад СРСР та отримання Україною своєї державності, кардинально змінили подальший процес реформування вищої школи, як і всієї сфери освіти.

Наступний етап у розвитку Української системи освіти – її визнання на світовому рівні.

Одинцова Д.
НТУ «ХП»

ЗВ'ЯЗОК МОВИ ТА МИСЛЕННЯ

Проблема дослідження людського спілкування, мови та мислення ще з давніх часів привертала увагу філософів. Вона є актуальною і в наш час, адже жодна людина не може уявити свого життя без соціуму. Людина – істота соціальна, тому мова й мовлення, здатність працювати на користь собі й суспільству, раціонально мислити та володіти аналітичними здібностями є тими ознаками, що відрізняють її від тварини.

Мислення і мовлення складають єдине ціле. Між ними існує нерозривний, органічний зв'язок. У мові людина матеріалізує свою думку, втілює її у слово, надає її форму предметності. Мислення людини реально виявляється у формі її мови, мовного виразу.

Мова визначає специфіку самої людини, її свідомість, мислення і психіку взагалі. Саме це мав на увазі європейський вчений, екзистенціоніст, Мартін Хайдеггер, коли стверджував, що «сутність людини виявляється у мові».

Людина може виявляти свої думки, своє мислення, різними способами, однак універсальним засобом мислення є мова. «Думки вимагають слів».

«Про наші думки, – писав Гегель, – ми знаємо лише тоді..., коли даємо їм форму предметності...». Таку предметність надає думкам «...окреми́й звук, слово. Слово надає думкам їх справжнє наявне буття».

У мові людина матеріалізує свою розумову діяльність і може розглядати її результати як об'єкти (наприклад, художній твір, наукова праця тощо). Завдяки мові, думки окремих людей стають надбанням інших.

Зв'язок мови і мислення обумовлений реальною дійсністю, трудовою діяльністю людей, без чого неможливе існування а ні мови, а ні мислення, так само як і останні неможливі у відриві від трудової діяльності. Саме через мислення здійснюється зв'язок мови з об'єктивною реальністю. Метою дослідження є аналіз теорії зв'язку мови і мислення видатного мовознавця,

громадського і культурного діяча О. Потебні, оскільки співвідношення мови і мислення є однією з центральних проблем не тільки теоретичного мовознавства, а й філософії, логіки, психології.

За допомогою слова «вперше людина творить свою думку». Відповідно до цього мова є засобом не тільки вираження вже готової думки, а її створення. Мова є необхідним доповнювальним вдосконаленням мислення. «Духу без мови не буває, бо він створюється за допомогою мови, і мова в цьому є перша за часом подія». Саме так вважав О. Потебня.

Основоположною для О. Потебні була ідея про мову як діяльність духу. Дослідник відстоював погляди, що думка виявляє себе через мову, а кожний мовленнєвий акт творчий і несе відбиток неповторності - на початкових стадіях становлення думка ще тільки нагромаджує матеріал, необхідний для кристалізації її в поняття, і тому «ще не доросла до слова». Лише коли ця кристалізація стає можливою, з'являється слово, завдяки якому думка знаходить своє вираження у понятті

Отже, наукові дослідження О. Потебні щодо взаємозв'язку мови і мислення надають можливість дійти висновку, що ці поняття – особливі та дуже складні явища, кожне з яких має свою неповторну форму і свій особливий зміст, вони не є тотожними, відносно незалежні одне від одного, але втрата хоча б одного з них зупинить людину в особистісному розвитку та самовираженні.

Як відомо з останніх досліджень, мова є фізичним явищем та має певну енергію, тобто водночас є енергійним явищем. Тому висловлюючи мовою думки мають велику силу. Через це потрібно пильно ставитися до свого мовлення та мислення. А саме «Необхідно ретельно думати перед тим, як про щось подумати», через те, що усе дуже швидко може втілитися у життя.

Орленко С.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ СУРЖИКУ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Суржик є характерним явищем для нашої країни. На даний час проблема використання суржика стала дуже актуальною, адже більшість українців розмовляють «мішаною» мовою, особливо такі регіони як західний та східний.

Суржик є проявом інтерференції. Інтерференція – це взаємодія мовних систем, наслідок впливу однієї мови на іншу. Під час інтерференції ознаки однієї мови мимовільно чи спонтанно накладаються на систему іншої. Такий широкий зміст поняття інтерференція охоплює не лише перенесення явищ з

однієї сфери в іншу, але й виникнення однотипових помилок. До прикладу інтерференції можна віднести зміну закінчень у деяких словах (лікаря – лікарю, снігури – снігурі) або зміну наголосів у близьких за звучанням і тотожних за значенням слів (живопис – живопись, рукопис – рукопись).

Суржик – це суміш двох мов, які об'єднані штучно, причому без зберігання основних норм літературної мови. Розрізняють слабкий та сильний суржики. Слабкий притаманний західноукраїнському регіону, а сильний – східному.

У нашій країні наявний українсько-російський суржик. Переплетіння української та російської мов трапилося через те, що не всі люди знають досконало як українську, так і російську. Або, наприклад, деякі області межують з Росією, тобто там наявна російська мова. А іноді просто спрацьовує «ефект приєднання до більшості», коли люди вживають суржик, щоб не виділятися з натовпу.

Об'єднання двох мов почалося ще з давнини, до того як Україна стала незалежною державою. Особливо впливає той факт, що Україна дуже довго входила до складу різних країн, але сама не була окремою державою. Тобто мова постійно зазнавала впливу інших мов, окрім того, була принижена з боку інших держав, і, можливо, саме через це, зараз не має досконалої власної форми. Тобто зараз ми просто продовжуємо розмовляти мовою наших предків, незважаючи на те, що світ постійно оновлюється й змінюється.

Найдивнішим є те, що суржик і далі продовжує розвиватися, а все через те, що молодь спілкується ним більше, ніж люди старшого віку. Часто це відбувається тому, що молоді люди хочуть зробити свою мову різноманітнішою. Наприклад, можна почути фрази «я вибачаюся» або «слідуючий». Ще дуже часто виникають «українізовані» російські слова: *зделав, щитав, отдав, отключив*. Навіть числівники є українізовані: *первий, второй*. Вживання таких форм не тільки недопустимим, воно має бути забороненим, адже через них спотворюється наша рідна мова.

Навіть в інтернеті можна зустріти вживання русизмів на багатьох українських сайтах. Мене це обурює, адже ми маємо робити нашу мову чистою, без калькування. А натомість, беручи інформацію з всесвітньовідомого інтернету, отримуємо вже спотворені знання. Тобто людство не отримує достовірну інформацію.

Дуже часто суржик плутають з діалектом через своєрідне вживання деяких слів. Наприклад, картоплю називають «*бараболя*» або дядька називають «*вуйком*», вважаючи, що це русизми. Потрібно розрізняти суржик та діалект. Адже діалект – це не мішанина мов, а одна мова якою спілкується певна група

людей на певній території для повного порозуміння. Зазвичай він утворюється місцевими жителями певної території або певної спеціальної групи.

Отже, спілкування суржиком дуже змінює та спотворює інформацію, адже людина вживає слово в значенні, яке розуміє лише сама, і яке не відповідає граматичним правилам. Ми не цінуємо те, що маємо й надалі продовжуємо псувати українську мову. Щоб припинити вживання суржику, в першу чергу, потрібно переконати молодь в тому, що русизми не урізноманітнюють вимову, а знищують все найкраще, що є в ній. Окрім того, потрібно заборонити вживати «мішану» мову в інтернеті, адже через це ми отримуємо спотворену інформацію. Якщо людство не припинить цього робити, в майбутньому ніхто не знатиме вдало своєї мови.

Отченашенко В.
НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Сленг – молодіжний жаргон – настільки поширене явище, що словосполучення «сучасний жаргон» асоціюється у мовців саме з ним. У XVIII-XIX ст. на Полтавщині, де кобзарювання було досить поширеним явищем, сліпі бандуристи мали свій власний сленг, який називався «лесбійською мовою» і був незрозумілий навколишнім, але при уважнішому розгляді бачимо, що його легко було вивчити, оскільки він ґрунтувався на певних закономірностях перекручування слів, хоча були й окремі сленгові новоутворення. Деякі номінації лесбійської мови фігурують у сучасному молодіжному сленгу, зазнавши певних деформацій. Наприклад, поширене у молодіжному мовленні слово *лахати* (сміятися) пішло саме від мандрівників-лірників, навіть не змінивши значення: «дерти лаха» – сміятися. Часто статус слова змінюється, і те, що, скажімо, у 60-х, 70-х, 80-х роках XX століття вважалося сленгом, тепер стало частиною повсякденного словника людей. Мова дуже чутлива до змін у політиці, ідеології, науці, духовній культурі, тому й сленг, як один із її складників, надзвичайно швидко зазнає змін.

З метою з'ясування ролі сленгової лексики у підлітковому середовищі було проведено соціологічне опитування на базі 9-11 кл. Славутської ЗОШ №4. Було опитано 80 респондентів, яким поставлено наступні запитання:

1. Чи вживаєте Ви у своєму мовленні жаргонні слова?
2. Якщо так, то що саме спричиняє їх вживання?
3. Вкажіть жаргонні слова та вирази, які Ви вживаєте найчастіше.

За відповідями на це питання було складено словник.

Результати опитування були наступними:

1. Із вісімдесяти опитуваних досить часто у своєму мовленні вживають жаргонні слова 30%, інколи – 60%, ніколи – 10%. Отже, переважна частина респондентів вживає жаргонні слова та вирази лише інколи.

2. Як зазначили респонденти, вживання жаргонних слів спричиняють наступні фактори:

- **вплив оточення і друзів** – 42,5% опитуваних;
- **звичка** – 60% респондентів;
- **прагнення не вирізнятися серед інших** – 75%;
- **недостатнім свій літературний словниковий запас** – 20% опитуваних;
- **бажання бути сучасним** – 57,5% опитуваних.

3. Сленгові слова та вирази, які вживають підлітки, є досить різноманітними і відмінними у різних групах людей. Наприклад, лексему «розуміти» в одній компанії звикли замінювати словом *шарити*, а в іншій – *розчехлятися*. Так само існують певні слова та вирази, які притаманні саме певній групі підлітків. Наприклад, для вираження подиву одні використовують слова «я в шоке», для інших більш характерними є слова «я холодний», «я в трансі», «ти що гониш?» і навіть «хай мене покрасять». Така різноманітність викликана насамперед тим, що підлітки прагнуть вирізнятися не лише як окрема суспільна група, але і як особистості, у даному випадку це відбувається з допомогою мовно-виражальних засобів.

Як бачимо, у молодіжному середовищі сленг посідає помітне місце як засіб виділення індивіда із маси і спосіб вербального (мовного) спілкування.

Аналізуючи матеріали, можна відповісти на таке питання: чому змінилися роль і статус молодіжного жаргону в системі мови й житті суспільства? Головну причину вбачаємо у відчуженні мас від національної культури в обох її іпостасях. Отже, в сучасних умовах варто розрізняти еліту духовну, в якій домінують цінності, типові для всіх національних культур та інтелектуальну, в якій домінують раціоналізм та прагматизм.

Половинка В.
НТУ «ХП»

ОСНОВНІ ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОПИСІ

Однією з ознак високої культури суспільства є дбайливе ставлення до правопису. Однак постійне розширення словника у зв'язку з науково-технічним і загальнокультурним прогресом породжує нові правописні проблеми, які

регулює практика та які мусять бути законодавчо закріплені. Тому орфографічна комісія НАН України внесла ряд змін до українського правопису та затвердила його нову редакцію.

Що стосується повних змін, то, наприклад, слова з часткою «*нів*» тепер писатимуться окремо: *нів хвилини, нів яблука, нів Києва*. Водночас, якщо слова з «*нів*» означають цілісне поняття, вони писатимуться разом: *нівострів, нівзахисник, нівмісяць*.

Іноземні слова із коренем *-ject-* в українській мові передаватимуться винятково як *-ект-*. Тому відтепер правильними будуть такі форми: *проект* та *просекція*.

Так само це стосується і звукосполучень *je, ji, ju, ja*. Вони передаватимуться буквами *є, ї, ю, я*: *плеєр, конвеєр, феєрверк, Соєр, Хаям*.

Буквосполучення *sk* в українській мові передаватиметься українською буквою *к* без подвоєння: *Дікенс, Дікінсон, Джексон, Текерей*.

Відтепер всі слова з іноземними префіксами *архі-, архи-, бліц-, гіпер-, екстра-, макро-, максі-, міді-, мікро-, міні-, мульти-, нано-, полі-, преміум-, супер-, топ-, ультра-, флеш-, анти-, контр-, віце-, екс-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-* писатимуться разом: *архіскладний, гіпермаркет, віцепрем'єр, віцеконсул, ексчемпіон*. Однак за традицією *контр-адмірал* писатиметься через дефіс.

Російські прізвища із закінченням *-ой* передаватимуться в українській мові через закінчення *-ий*: рос. *Донской* → *Донський*, рос. *Трубецкой* → *Трубецький*. Як виняток залишається *Лев Толстой*.

Слово *священник* більше не є винятком і писатиметься із двома буквами *н*. Окрім цього, назви товарних знаків і марок виробів писатимуться з великої букви: *Автомобілі марки «Жигулі» вироблялися з 1970 по 2014 рік*. Водночас, якщо слово вживається як загальна назва, воно писатиметься з малої літери: *Він приїхав на старих обшарпаних «жигулях»*.

Можливій варіантності написання слів присвячена більша увага. Зокрема, у новому правописі дозволяється передавати латинську літеру *g* у прізвищах та іменах людей буквами *г* та *ґ*: *Вергілій і Вергілій, Георг і Георгі*.

Також можливі варіації й під час написання слів, запозичених із давньогрецької мови, шляхом передавання буквосполучення *ai*, як *ау* та *ав*: *аудієнція і авдієнція, аудиторія і авдиторія, лауреат і лавреат*.

Аналогічна зміна стосується й відтворення буквосполучення *th* у словах грецького походження. Їх можна буде писати через *ф* або через *т*: *дифірамб і дитирамб, ефір і етер, кафедра і катедра, логарифм і логаритм*. Деякі слова на літеру *і* матимуть варіативну форму *і* з літерою *и*: *ірій і ирій, ірод і ирод*.

Також можлива варіантність під час написання родового відмінка однини іменників, які закінчується на *-ть* після приголосного, а також слів *кров, любов*,

осінь, сіль Русь, Білорусь. Їх можна писати із закінченнями -і або -и: радості й радости, любові й любви, Білорусі й Білоруси.

Варто звернути увагу й на варіантність утворення жіночих форм іменників за допомогою суфіксів *-к-(а)*, *-иц-(я)*, *-ин-(я)*, *-ес-(а)*: *автор і авторка, філолог і філологиня, пілот і пілотеса.*

Загалом нова редакція повертає деякі норми харківського правопису 1928 року. Поряд з тим, через невичерпність українського правопису, можлива варіативність у написанні слів. Автори наголошують, що новий правопис урятує мову від русифікації та осучаснить її.

Самойлова А.
НТУ «ХП»

ЧОМУ УКРАЇНЦІ РОЗМОВЛЯЮТЬ РОСІЙСЬКОЮ

В Україні половина молодих людей удома розмовляють українською мовою, третина – російською, решта послуговуються обома. Поза родиною цей баланс дещо інший. Залежно від оточення, на іншу мову переходять майже 25 відсотків. Чому ж молодь використовує російську для спілкування?

Соціальна природа переходу на іншу мову є природною адаптацією до умов, у які потрапляє суб'єкт, аби стати «таким, як усі» та «своїм».

Беручи до уваги той факт, що потреба бути афілійованим – прийнятим до спільноти та визнаним нею – є однією із засадничих потреб людини, глибшого соціально-психологічного чинника переходу з мови на мову шукати годі. Втім, і зводити природу мовної мімікрії, до самої потреби в афіліації – значило би спростити дійсність.

Ефективність радянської політики русифікації ґрунтувалась на тому, що змогу безперешкодно задовольнити (у дозволених владою межах) увесь спектр потреб спілкування надавала тільки російська мова. Натомість вперта прихильність іншій мові не обіцяла адептові ні комфорту, ні прийняття до міської спільноти, ні пошани, ані життєвого успіху, але наражала на пряму небезпеку. Цілеспрямована політика витіснення української мови з високих, соціально престижних царин суспільства ставила україномовну людину перед неоднозначним вибором: відмовитися від рідної мови або поставити під загрозу успішну кар'єру.

Час зрозуміти, що умови змінилися, й упродовж останніх років в країні відбулися суттєві зрушення в оцінці української мови. Помітні зміни сталися нині лише у Києві; втім, і на півдні та сході країни молоде покоління пов'язує українську радше із динамічною громадсько-політичною діяльністю й міським життям загалом, аніж із «сонним царством» села. Єдине, чого катастрофічно

бракує тамтешнім адептам, – це середовища, де вони могли б вільно користуватися державною мовою.

Сьогодні чимало людей готові піти цим шляхом, якщо їм нададуть початкового поштовху, однак ті, хто міг і мав би його надати, не завжди розуміють, що можуть це зробити. Перебуваючи у полоні комплексів, вони за першої нагоди змінюють мову, не лишаючи шансу потенційним прихильникам української практикувати її.

Отже, розмовляти державною мовою в Україні (як на заході, так і на сході країни) – не дивно і не винятково, тим більше не героїчно – просто нормально, це вже не дорівнює розписатися в неосвіченості чи сільському походженні, а якраз навпаки – засвідчити власну належність до соціально активної групи населення, що прагне рухатися в ногу із часом.

Смоложева А.
НТУ «ХП»

ФРАЗЕОЛОГІЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Фразеологія – це стійке стале словосполучення, значення якого не дорівнює сумі значень слів, які входять у нього, тобто це вираз, який вживається виключно в переносному стані.

Українська фразеологія – це скарбниця нашого народу, здобутки його мудрості та культури. З давніх-давен, із покоління в покоління, народ передає ці чудові перлини мудрості. Для кожного з нас фразеологія відіграє важливу роль, коли ми міркуємо, скільки років тим чи іншим фразеологізмам, які ми використовуємо у наш час, ми розуміємо, якими мудrimi були наші предки.

У фразеології найбільш виразно виявляється специфіка народного мислення. Немає такої галузі життя українського народу, яка б не характеризувалася усталеними зворотами. У фразеологізмах виражаються явища розумової діяльності, психічного стану, людських взаємин, стану людського організму, дається оцінка будь-чому тощо.

Також є багато наукових статей про те, що фразеології потрібно навчати ще змалечку, у школі вчителі повинні звертати на неї велику увагу в навчальному процесі, тому це доводить, що фразеологія у формуванні особистості відіграє велику роль, а також свідчить про актуальність цієї теми.

Далі розглянемо сучасні сленгові фразеологізми, а саме молодіжний сленг. Що з таке молодіжний сленг? Молодіжний сленг – соціалект у віці 12-22 років, що виник із протиставлення себе не тільки старшому поколінню, скільки офіційній системі. Існує в середовищі міської учнівської молоді та

окремих замкнених референтних групах. Молодіжний сленг характеризується синонімією, яка дуже розвинена. Я знайшла такі приклади : *халабуда (будинок); драбина, рельса, глист, шпала (висока людина); клешині, крюки, обрубки (руки); дупло, тарець, пачка (обличчя)*. Відкритість цих квазісинонімічних рядів зумовлена динамічним характером молодіжного сленгу, мотивує стійку тенденцію їх розширення і поповнення. Приклади молодіжного сленгу зображують вагоме збільшення синонімічного ряду, що відбувається найчастіше завдяки діалектам (діалект – це різновид національної мови, вживання якого обмежене соціальною групою або певною територією, у нашому випадку розглядаються діалекти, які обмежені певної соціальною групою-молодіжною).

Аналіз сучасного українського молодіжного сленгу повністю підтверджує відзначену вченими потужну словозмінну варіабельність соціальних діалектизмів. Наприклад: *ботан – заучка; висіти зависати-знаходитися у певному місці протягом невизначеного часу; всенощна – ніч перед іспитом, коли студент не спить, а намагається заповнити лакуни в знаннях, надолужити втрачений час; галімії- поганий, низької якості, з поганим характером тощо; глюки-перебої, проблеми в роботі чогось; юзер– користувач комп'ютера; чікі-нікі, чукі-пукі, чікіпакі, чікі-чікі (все добре)*. Для молодіжного сленгу характерне активне використання фразеологізмів. До того ж, якщо ми проаналізуємо, то зрозуміємо, що молодь не тільки використовує фразеологізми, а й створює зовсім нові. Наприклад, на позначення низької людини я знайшла такі сленгові фразеологізми: *метр у стрибку, метр з кепкою у стрибку, метр двадцять у шляпі, переносний телеграфний стовп; на позначення людини з повільною реакцією – плуг восьмикорпусний (дев'ятикорпусний), туподохідний робот, пливучий по хвилях, гальмо стоянкове (перебудови); на позначення обмеженої людини – даун на всю голову, повний аут*.

Отже, уміння правильно та доречно користуватися в усному та писемному мовленні фразеологізмами є ознакою високого рівня володіння мовою, а також знання української культури.

Соляник А.
НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Найбільший скарб народу – його мова. Українська мова є дзеркалом душі українського народу. Вона відточувалась протягом багатьох років. Мова – це не

лише засіб спілкування між людьми, а й те, в чому закодована історія нації, культурні здобутки та духовна самобутність.

Письмених пам'яток не достатньо для повного дослідження мови. Тому будь-які хронологічні віхи виникнення і первісного розвитку української, як і взагалі будь-якої іншої мови, встановити неможливо. Давність української мови доводили ряд вітчизняних та зарубіжних учених: Михайло Красуцький, Павел Шафарик, Олексій Шахматов, Федір Буслаєв та ін. За милозвучністю її найчастіше ставлять нарівні з італійською. Генеалогічно українська мова належить до індоєвропейської мовної східнослов'янської підгрупи слов'янських мов. Історія української мови починається від праслов'янської (спільнослов'янської) мови, яка виділилася з індоєвропейської прамови приблизно у III тис. до н. е. У XI–XII ст. під час феодальної роздрібненості Київської Русі нібито сформувалася й спільна для всіх східних слов'ян так звана давньоруська мова, на основі якої з XIII ст. виникають три східнослов'янські мови – українська, російська та білоруська. Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях від середини I тис. н. е. до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільності в цьому ареалі почав формуватися український етнос і відповідно – українська мова. Вона перейняла від праслов'янської значний специфічний лексичний фонд і чимало фонетичних та граматичних (насамперед, морфологічних) рис, які в інших слов'янських мовах замінилися новими, а в українській мові вони склали найдавнішу групу мовних особливостей (українська мова має 82 специфічні риси фонетики та граматики, у тому числі 34 унікальні риси без аналогів).

Вищою формою національної мови є літературна мова. Українська літературна мова, якою ми користуємося сьогодні, є однією зі старописемних мов індоєвропейської сім'ї. Вона успадкувала давньоруську писемність і в ранній період своєї історії продовжувала розвивати традиції літературної мови Київської Русі, скарби усної народної творчості та живого мовлення українського народу. Вона формувалася на основі говорів Середньої Наддніпрянщини, увібравши в себе чимало елементів, особливо лексичних, з інших говірок. Зберігаючи багато в чому спільність із білоруською та російською мовами, українська систематично збагачувалася розмовними елементами. Внаслідок цього утворилася староукраїнська книжна мова, яка вживалася в ділових документах, частково – у полемічних творах і наукових працях, наприклад «Лексикон славенороський» (1627 р.) П. Беринди. У основі сучасної мови лежить система полтавсько-наддніпрянських говірок. За радянських часів до лексичного складу увійшло багато русизмів, які часто вводилися без адаптування до вимог граматичної системи. Останнім часом лексика української мови активно поповнюється запозиченнями з англійської

мови. Але загальний розвиток мови відбувається за рахунок внутрішньомовних ресурсів: нові слова творяться на базі вже існуючих.

Протягом усієї історії наша мова пройшла тернистий шлях.

Ну що б здавалося слова./

Слова та голос – більш нічого./

А серце б'ється – ожива,/

Як їх почує! Знать, од Бога /

І голос той, і ті слова/ Ідуть меж люди! (Т. Г. Шевченко) Актуальні слова письменника нагадують кожному з нас, що необхідно вистояти у скрутних умовах, бо «не вмирає душа наша, не вмирає воля...».

Стебельський М.

НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Дуже мала кількість українців знає про справжнє походження української мови. У наш час дуже багато людей схильні до думки, що українська – це польський діалект, перероблена російська мова та інше. Генеалогічно українська мова належить до індоєвропейської мовної сім'ї. Спільно з російською і білоруською мовами вона входить до східнослов'янської підгрупи мов (до західнослов'янської підгрупи входять словацька, чеська, польська, кашубська, верхньо- і нижньолужицька мови (Німеччина), до південнослов'янської – словенська, македонська, болгарська, сербська, хорватська і старослов'янська мови). Історію української мови починають від праслов'янської (спільнослов'янської) мовної єдності, яка виділилася з індоєвропейської прамови.

Праслов'янська доба тривала близько 2000 років. Безперервність історичного розвитку етносу на українських землях до нашого часу може свідчити про те, що після розпаду праслов'янської мовної спільності в цьому ареалі почав формуватися український етнос і відповідно – українська мова. Вона перейняла від праслов'янської значний специфічний лексичний фонд і чимало фонетичних та граматичних (насамперед, морфологічних) рис, які в інших слов'янських мовах замінилися новими, а в українській мові вони склали найдавнішу групу мовних особливостей. Разом з християнством до Київської Русі прийшла старослов'янська (або церковнослов'янська) мова, створена на базі давньоболгарських діалектів Кирилом і Мефодієм (одних з перших слов'янських культурних діячів). Нею писалися релігійні та офіційні тексти. Старослов'янська мова довгий час виконувала функції писемної мови.

З XIV по XVIII ст. на теренах України побутувала староукраїнська мова, яка активно використовувалася як писемна. Появ а новоукраїнської мови, яка згодом стала сучасною літературною, датується XIX ст. Її зачинателем вважається письменник І. Котляревський, а основоположником – Т. Шевченко.

В основі сучасної літературної мови лежить система полтавсько-наддніпрянських говірок. Питання походження слов'янської писемності залишається досі остаточно не з'ясованим. Але однозначно визнано факт її існування ще до Хрещення Русі. Про це маємо декілька свідчень у стародавніх літописах. Після прийняття християнства (988 рік) на території Київської Русі були відомі два типи письма – кирилиця (від імені Костянтина Філософа, в чернецтві Кирила) і глаголиця (від давньослов'янського «глагол», що означає «слово»). Глаголиця вважається давнішим письмом, але досі не існує єдиної думки щодо її походження. Азбука глаголиці складалася з 39 літер, які мали дуже складне накреслення у вигляді кружечків і петельок, з'єднаних між собою. Незважаючи на графічну складність літер глаголиці, вона тривалий час вживалася в деяких південнослов'янських країнах. Кирилиця – цілком оригінальна система слов'янської писемності, яка є складною творчою переробкою грецького алфавіту. Азбука кирилиці складалася з 43 літер, у тому числі з 24 грецьких і 19 оригінальних слов'янських. Графіка кириличної азбуки була близькою грецькому та візантійському алфавітові. Такі накреслення літер у подальшому стали графічною основою сучасної української, російської, білоруської, болгарської, сербської та македонської писемності.

Мова має величезне значення у житті народів. Держава Слова протягом декількох століть бездержавності забезпечувала єдність українського народу, його історичну пам'ять і тверду віру у відновлення його політичної держави. Тому наша мова унікальна ,бо має свою власну історію. Вона розвивалася впродовж багатьох років і ми маємо знати її справжнє походження.

Тарасов Б.
НТУ «ХП»

ПЕРШІ ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ

Сократу належить думка, ніби здоров'я людини – не головне, але коли його немає, то все інше нічого не варте. Мова в житті народу теж не головне, але коли її в нього відібрати, то він втрачає ознаки народу і стає просто населенням. Писемність як найважливіша складова частина культури будь-якого народу виникає тоді, коли в результаті соціально-економічного і культурного розвитку суспільства в ній з'являється потреба.

Проблема походження української писемності до сьогодні остаточно не з'ясована. По-перше, через недостатню кількість джерел, а, по-друге, тому що існує дві слов'янські абетки (кирилиця та глаголиця), на питання, яка з них найдавніша, шукають відповідь мовознавці всього світу. Найдавніші системи письма в Україні досліджували І. Огієнко, О. Потебня, М. Суслопаров, В. Даниленко, М. Брайчевський, О. Мельничук, О. Шахматов, А. Кримський. Мета нашої розвідки – проаналізувати, коли саме з'явилися перші пам'ятки писемності на Україні, виокремити їх загальні характеристики.

Першими українським письмовими пам'ятками були переклади релігійних видань в часи Київської русі, які виконували майстри своєї справи – професійні писарі, тому робити висновок про писемність народу лише на цій підставі дуже складно. Ці твори, переписані з болгарських та грецьких пам'яток, свідчили про високий рівень перекладацької справи, переписування та художнього оздоблення. Виникнення писемних пам'яток тривалий час пов'язувалося лише з церковною реформою князя Володимира.

Писемність була потрібна новій державі для функціонування її інститутів (укладання договорів, написання різних князівських грамот, оподаткування населення тощо). Таким чином, українська писемність у часи існування Київської Русі задовольняла релігійні та державні потреби.

Розвиток писемності тісно пов'язаний із розвитком мови (церковнослов'янської та старослов'янської). Поява книжкової писемності була вищим виявом розвитку писемної культури. У середині – другій половині XI ст. у Київській Русі започатковується власне письменство. Перший оригінальний літературно-церковний твір – «Слово про Закон і Благодать». Завдяки писемності до нас дійшли безпосередні свідчення давно минулих епох та історичних подій – «Повість минулих літ», «Руська правда», «Слово про Ігорів похід» тощо.

Швидкий розвиток української писемності був пов'язаний із загальним піднесенням культури та духовними потребами давньоруського населення – від панівної верхівки та служителів церкви до простого люду. Уже в XI ст. – першій половині XIII ст. писемність обслуговує всі сфери життя феодального суспільства Київської Русі. Створюються такі писемні пам'ятки, як «Галицько-Волинський літопис», «Слово о погибелі Руської землі», «Києво-Печерський патерик», яким були властиві образність, урочистість стилю, афоризми, народнопоетичні вислови.

Протягом XVIII ст. усі різновиди староукраїнської писемності в підросійській Україні занепали і в офіційних сферах їх замінила російська мова. Незважаючи на всі труднощі, українська мова не зникла, а лише вдосконалилася, навіть комуністичний режим в двадцятому столітті не знищив

її. Сьогодні наша мова має державний статус, встановлені законом норми, а також розгалужену систему стилів, що свідчить про високий рівень її розвитку.

Отже, першими пам'ятками української писемності були переклади релігійних видань, що з'явилися після релігійної реформи. Подальший розвиток української писемності пов'язаний із державними та суспільними потребами.

Тертичний О.
НТУ «ХПИ»

МОЛОДІЖНИЙ ТА ЗАГАЛЬНИЙ СЛЕНГ

У сучасній розмовній українській мові є багато відмінностей від літературної мови. Одним із таких різновидів мови є молодіжний сленг, тобто мовні особливості груп людей, переважно віком від дванадцяти до двадцяти п'яти років, які виникли внаслідок протиставлення особистості офіційній мовній системі.

Уважають, що сленг виник на українських землях ще майже сто років тому, у двадцяті роки ХХ століття, через революційні події, які призвели до того, що молодь почала використовувати багато «блатних» слів, почувши їх від безпритульників, хоча деякі вчені стверджують, що сленг з'явився в кінці ХVІІ – на початку ХVІІІ століття. Так, Й. Дзендзелівський після детального дослідження повісті А. Свидницького «Люборацькі» наполягав на тому, що «шкільний діалект» було зафіксовано ще в ХVІІІ ст.

Молодіжний сленг виконує важливу комунікативну функцію, адже такі слова діти та підлітки найчастіше чують від своїх однолітків, через що можуть більш продуктивно спілкуватися між собою.

Молодіжний сленг постійно поповнюється новими словами та виразами, що найчастіше пов'язане з розвитком технологій і поширенням їх серед людей. Проте технічний прогрес нерідко призводить до того, що молодіжний сленг використовують у своєму спілкуванні люди віком від двадцяти п'яти й навіть до сімдесяти років. Якщо почути від своїх однолітків слова, якими ти сам користуєшся під час розмови, то це вважається цілком нормальним, то коли бабуся шістдесяти п'яти років використовує такі слова, як, наприклад, *ізі*, *лайтовий*, *туса*, це сприймається, як щось кумедне.

Необхідно зауважити, що зараз відгородженість поколінь унаслідок використання різної лексики поволі стирається. Це відбувається під час повсякденного спілкування різних поколінь як вдома, так і на роботі. Наприклад, онучка, 15 років запитує: «Бабусю, коли вже хавати будемо?» А

бабуся, 75 років відповідає: *«Десь через годину»*. Минула година. Бабуся: *«Нато, йди хавати»*.

Деякі літні люди хочуть краще розуміти своїх нащадків або молодь, з якою вони контактують, тому й цілеспрямовано вчать нові слова подібно до персонажу Є. Леонова з фільму *«Джентльмени удачі»*. Дехто з них, намагаючись йти «в ногу з часом», починає вчитися користуватися новими гаджетами й швидко опановує нові слова.

Величезний внесок роблять наші ЗМІ, активно використовуючи нестандартні мовні одиниці у своїх матеріалах. Усе це дозволило деяким мовознавцям наголошувати на виникненні так званого «загального сленгу». Усе більше до широковживаних та загальнозрозумілих сленгізмів типу *лохотрон*, *наїзд*, *балдьож*, *козирний*, *крутий*, *нал*, *фішка*, *шара* тощо додається певна кількість значно більш спеціалізованих, проте зрозумілих для переважної більшості людей слів: *комп*, *вінда*, *голимий*, *плющити*, *тусня*, *крейзовий*, *прослушка*, *висяк*, *кокс*, *ширятися*, *закладка* та ін.

Таким чином, можна стверджувати, що на наших очах відбувається цікавий процес виходу сленгових одиниць за межі своїх соціолектів та набуття ними статусу загальноновживаності та зрозумілості практично для всіх носіїв мови. *Прикольний*, *тугрики*, *фігня*, *заморочка* – всі ці колишні сленгізми можна почути під час спілкування літніх та середнього віку людей з вищою освітою не тільки з молоддю, але й навіть поміж собою.

Тімченко Д.
НТУ «ХП»

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК КЛІПОВОГО МИСЛЕННЯ

У другій половині XX ст. швидко розвивався науково-технічний прогрес, відбулося зародження нових інформаційних технологій. У ХХІ ст. ці технології стали головними й призвели не тільки до вдосконалення засобів комунікації, а й до виникнення нових видів розумової діяльності в поспільстві, що працює з інформацією. Останнім часом чимало вітчизняних і зарубіжних дослідників у багатьох галузях відзначають таке поширене явище, як «кліпове» мислення (в англійській мові використовується термін *net-thinking*, тобто *net-мислення*) та навіть явище «кліпової» культури (від англійського «a clip», що означає уривок людини, що працюють з інформацією (наприклад, фільму), фрагмент (наприклад, тексту) або вирізку (наприклад, із газети).

Світ людини з кліповим мисленням перетворюється на розмаїття розрізнених фактів і залишків інформації. Вона зникає до постійної зміни

повідомлень і вимагає нових. Посилюється бажання шукати яскраві заголовки і ролики, слухати нову музику, «чатитися», редагувати фотографії тощо.

Отже, які плюси і мінуси кліпового мислення та як із ним боротися? Це питання залишається актуальним і сьогодні.

Прихильники кліпового мислення вважають, що воно в основному позитивне, і його сильні сторони необхідно використовувати в організації навчального процесу. Серед позитивних сторін кліпового мислення можна відзначити такі: 1) цей тип мислення може використовуватися для захисту організму від інформаційного перевантаження, коли мислення сучасної людини адаптується до інформаційного світу; 2) суб'єкт із кліповим мисленням має прискорену реакцію, дозволяє індивідууму в умовах зростаючого обсягу навчального матеріалу встигати «обробляти» інформаційний потік; 3) кліпове мислення розвиває багатоваріантність, неоднозначний підхід до аналізу або вирішення конкретних питань і завдань.

Але негативних проявів кліпового мислення більше. Дослідники-песимісти вважають такий прояв мислення фрагментарним, неповним, що призводить до агресивного впливу хаотичної інформації на свідомість людини. Серед головних мінусів можна відзначити й те, що при кліповому мисленні людина неспроможна сконцентруватися на інформації. Її можливості аналізувати поступово знижуються, через що будь-яка інформація не затримується у свідомості й дуже швидко замінюється новою. А від того, наскільки людина вміє обробляти інформацію і витрачати на це тривалий час, установлюючи причинно-наслідкові зв'язки, надто залежать її успіхи в кар'єрі й у житті загалом. Сьогодні молоде покоління має повністю кліпове мислення, не вміє виокремлювати головного, аналізувати. Воно фрагментарно сприймає інформацію. Другий мінус кліпового мислення в тому, що воно послаблює відчуття співпереживання. Інформаційні потоки, пов'язані з трагедіями й різного роду катастрофами, про які чує людина з відповідним мисленням, знижують поріг її чутливості, здатність співчувати іншим людям. Третій мінус – це зниження рівня успішності й коефіцієнту засвоєння знань. Педагоги б'ють на сполох через те, що діти майже не читають і не розуміють змісту прочитаного.

Таким чином, в умовах глобальної інформатизації суспільства потрібно тренувати тривале мислення, уводити нові навчальні формати. Наприклад, вивчення явищ методом парадоксів: Моцарт – геніальний композитор, котрий написав багато різних музичних творів, але помер у злиднях; Бетговен писав грандіозні симфонії, але був глухим. На основі такого методу парадоксу змушують працювати аналітичне мислення. Фахівці радять читати класиків. Їхні твори тренують уміння аналізувати, до того ж при читанні художньої

літератури людина створює образи самотійно. І просто відпочивати на певний час від будь-якої інформації: не вмикати і не дивитися телевізор, соціальні мережі тощо.

Хаврюта А.
НТУ «ХП»

ПОЯВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Питання мови дуже важливе для більшості націй, адже саме завдяки ній вони можуть ідентифікувати себе, як окремий народ. Україна не є винятком – історія української мови вбирає в себе більше 1000 років. І дуже важливо знати її, адже у часи інформаційної війни заради провокації українську мову можуть характеризувати, як «діалект російської» або «сумішню російської та польської».

Українська мова має дуже давню історію, один із її найдавніших «пращурів» була давньоруська або як її називають деякі українські історики та лінгвісти – давньоукраїнської. Найближчими до української є білоруська та російська мови, що було обумовлено тим фактом, що саме давньоруська мова була їх спільним пращуром.

Чому ж давньоруська розділилась відразу на декілька різних діалектів та мов? Це було обумовлено декількома факторами:

1) Роздробленість східних слов'ян. На сході Київська Русь була не єдиною державою, окрім неї існувала велика кількість інших князівств на сході та півночі, у тому числі Московське, Рязанське, Нижегородське та Новгородська Республіка.

2) Нашестя Монгольської Імперії на європейські землі, у результаті чого Київська Русь та велика кількість інших князівств опинились під владою монголів. Але згодом велику частину північної та центральної України взяло під свою владу Велике Князівство Литовське, скориставшись слабкістю місцевих князів, деякі з них навіть добровільно присягнули на вірність Литві, побачивши у ній альтернативу монголам. Московське князівство ж ще довго знаходилося під владою монголів, але згодом почало зростати у силі, збільшуючи власну силу. У результаті два руські князі на заході на сході мали зовсім різні шляхи для майбутнього – литовське та самотійне. Вважається, що саме це й стало основною причиною розділення давньоруської мови.

Пізніше землі України опиняться під владою Польщі через Люблінську Унію 1569 року. І формування староукраїнської мови буде йти менш самотійно, ніж при литовському князівстві, коли місцева влада не приймала ніяких серйозних рішень, які б обмежували князів в Україні, чого не робила польська влада і староукраїнська мова формувалась разом із польською.

Сучасна ж українська мова почала розвиватись ще у другій половині 18 століття. А найбільший внесок у її розвиток зробив Іван Котляревський, який написав першу книгу літературною українською мовою. Варто згадати і про те, що українська мова пройшла великий шлях перед тим як стати повністю самостійною – ще з 1627 по 1991 р. вийшло близько 137 заборон на використання української мови, найвідоміші з яких заборона Петром Першим на друк книг українською мовою у 1720 році, заборона Катериною Другою на викладання українською у 1763 році та Валувєвський Циркуляр 1863 року, який прямо забороняв друкувати релігійну літературу «малоросійською мовою».

Як результат – українська змогла залишитись не тільки живою на сьогоднішній день, але й розвиватись разом із іншими мовами. А її історія йде лише наперекір провокаціям про «діалект» або «суміш двох мов», бо українська – самостійна мова, яка хоч розвивалась разом із польською та російською і мала із другим спільного пращура, але це ніяким чином не заважає українській мові бути абсолютно окремою мовою.

Чаплигіна Л.
НТУ «ХПІ»

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ. ЗА ТА ПРОТИ

У даній роботі ми розглянемо кліпове мислення, як етап еволюції людського сприйняття інформації у сучасному світі. Ми спробуємо довести, що кліпове мислення, яке вважають катастрофою більшість людей є початком нового та більш ефективного сприйняття світу. Це є альтернативним поглядом, що допоможе прямувати за прогресом суспільства та у майбутньому створити більш дієву систему освіти, яка буде направлена на сучасне покоління з прогресивним методом засвоєння інформації.

Кліпове мислення – це набута якість, яка характеризується сприйняттям навколишнього світу як мало пов'язаних між собою фрагментів та образів. Вона формується на основі зміни умов існування і прискореного ритму життя, описує спосіб сприйняття інформації, характерний для нового покоління XXI століття.

Чому кліпове мислення корисне для нас?

Короткі фрагменти у пам'яті змушують нас аналізувати інформацію та будувати логічну послідовність. Люди з кліповим мисленням запам'ятовують маркери або основні частини інформації, що у подальшому дає змогу самим зрозуміти зв'язок між фрагментами.

Наприклад, згадайте, як ви чули новий для себе термін, зрозуміли значення, запам'ятали маркери або головні фрагменти. Оперуючи наявною інформацією, ви зможете відтворити значення у своєму розумінні. Також,

гарним прикладом є популярні зараз меми, що добре демонструють процес кліпового мислення. Одна або декілька картинок, що показують історію у фрагментах – саме так сприймається «кліпова інформація».

Люди, що володіють кліповим мисленням швидше орієнтуються та є більш мультизадачні. Сучасне покоління може одночасно слухати музику, спілкуватися у соціальних мережах та робити завдання. І це дійсно так, адже кліпове мислення допомагає сприймати зовсім різні фрагменти інформації одночасно. Ми уникаємо переходу від одного, до іншого і швидко оперуємо головними фрагментами. Люди з таким мисленням мають величезні перспективи.

У зв'язку з масовою появою кінематографу, музичних кліпів, інтернету людське мислення сприймає інформацію не цілісно, окремими фрагментами. Саме тому сучасному поколінню набагато легше сприймати візуальну інформацію порівняно з текстовою і навіть слуховою.

Ми провели дослід і перевірили яка інформація сприймається студентами найкраще. Одна частина студентів дивилася відео про наукове відкриття, друга частина слухала ту ж саму інформацію, а третя – читала. Далі вони мали відповісти на питання стосовно наданої їм інформації. В результаті дослідження ми з'ясували, що перша частина студентів правильно відповіла на 80% інформації, друга на 45%, третя – 30%.

Отже, ми дослідили переваги та недоліки кліпового мислення, а також з'ясували, що візуальна інформація сприймається сучасним поколінням краще, аніж слухова і текстова. Не дивлячись на існування недоліків кліпового мислення, ми вважаємо його корисним у сучасному просторі, адже воно є пристосуванням до технологічного прогресу суспільства. Відмова від кліпового сприйняття інформації, у часи стрімкого розвитку різноманітних технологій, які вже стали невід'ємною частиною життя людей, сповільнить процеси розвитку людства. Саме тому, є доцільним розвивати кліпове мислення, перетворюючи недоліки на переваги, а також враховувати зміни у сприйнятті інформації при складанні освітньої програми. Ми пропонуємо створювати тренінги з розвитку нового типу сприйняття та аналізування інформації, побудови логічних послідовностей, а також мультизадачності. Технологічний прогрес – це новий етап розвитку світу, який потребує еволюції людського мислення та швидкої реакції на зміни.

ГРУПИ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Лексика нашої мови постійно й динамічно розвивається різноманітними новоутвореннями, заповнюючись, зокрема, великою кількістю сленгових утворень. Сленг (від англ. slang – жаргон) – це мовні засоби, які використовують люди, об'єднані спільними інтересами. Цей термін поза літературною мовою повністю зрозумілий лише представникам в основному вузького кола осіб, котрі належать до певної соціальної або професіональної групи.

В останні десятиріччя ХХІ століття явище «сленгу» набуло розповсюдження, його вживають активніше, особливо молоде покоління, проблема якого залишається актуальною і сьогодні й викликає занепокоєння у дорослих. Хоча сленг у своєму мовленні можуть уживати не тільки ті, хто належить до молодіжних угруповань, але вони теж підсвідомо або навмисно використовують сленгізми. Зазвичай це неосвічені люди, котрі не знають норм літературної мови або навіть такі, що добре володіють літературною українською мовою, але прагнуть надати своїй мові певного емоційного стилістичного забарвлення. Сленг поділяється на такі типи:

1. Слова, що позначають предмети повсякденного вжитку: *одяг, побутові речі, продукти харчування: шузи (shoes), найки (взуття відомої фірми спортивного одягу та взуття «Nike»), боді (body), топ, топик (top), фаст-фуд (fastfood), дрінк (drink), шот (shot-drink), гроші: мані (money), бакси (backs); кольори: блек (black), вайт (white).*

2. Лексеми у середовищі людей, пов'язаних із комп'ютерними технологіями: *ноут (notebook), нет (i-net), браузер (browser), загулити (Google), чатитись (tochat), вебкам (web- cam), онлайн (On-line), драйвера (drivers), вінда (Windows), поштути (post).*

3. Вигуки, вітання, прощання і привітання: *хай! (Hi!), гелоу! (Hello), бай! (Bye!), сюрпрайз! (Surprise!), окей (okay), вау (Wow), ноу проблемс (no problems), ноу (no), сенкс (thanks), сорі (sorry), супер (super), файн (fine), кул (cool), узи (easy), рили (realy), крейзі (crazy), найс (mice).*

4. Диференційовані назви людей: *стать: герла – дівчина (girl), бой – хлопець (boy), гай – хлопець (guu), бейбик, бейбі – дитя, дитятко (baby), мен – чоловік (man), піпл, гайс – люди (people); міжособистісні відносини: френд – друг (friend), бойфренд – хлопець (boyfriend); фах: сик'юріті – охоронець (security), бодігард – охоронець (bodyguard), диджей – ведучий дискотеки (DJ),*

тьютор – репетитор (tutor); назви країн: Юкрайна – Україна (Ukraine), Раша – Росія (Russia); культурні заходи, концерти: сейшн, денс, паті.

Таким чином, мовне явище сленгу є неоднозначним. Чинниками часто стають засоби масової інформації, які через рекламу, телевізійні програми, молодіжні видання, Інтернет активно використовують запозичення, вважаючи їх інформативнішими, ніж відповідники рідної літературної мови, і, як наслідок, вона втрачає власну культуру. Тому треба приділяти більше уваги духовному вихованню молоді, обговорювати питання культури мови й мовлення.

Чічкань К.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО СУРЖИКУ В УКРАЇНІ

Суржик – це поєднання елементів двох або кількох мов, об'єднаних штучно, без додержання норм літературної мови (нечиста мова). Україно-російський суржик, що є наслідком змішання української та російської мов, став чи не найголовнішою проблемою української мови в ХХІ ст. Так, експерти Київського міжнародного інституту соціології стверджують, що ним спілкуються і пишуть від 5 до 8 млн. осіб. Здебільшого це мешканці східних і центральних областей.

Дослідження суржику як феномену почалося з 90-х років ХХ ст., коли стало можливим відкрите обговорення мовних і соціокультурних проблем. Мовознавці вивчають суржик з позиції таких напрямів лінгвістичної науки, як: 1) культура українського мовлення; 2) стилістика української мови; 3) теорія перекладу; 4) методика викладання української / російської мови; 5) соціолінгвістика.

Існування різних форм суржику дозволило дослідникам виділити суржик «на основі української мови» і «на основі російської мови», а також «слабку» та «сильну» форми суржику, залежно від концентрації порушень лексичного стандарту української мови. У кожного носія суржик неповторний і не вписується ні в які межі кодифікації. Суржикові елементи можуть бути на всіх мовних рівнях: у фонетиці, акцентуації, морфології, синтаксисі, словотворі.

Виділяють такі характерні особливості суржику:

- вживання русизмів замість нормативних українських відповідників: *даже (навіть), да (так), не (ні), када (коли), не нада (не потрібно), еле (ледве)*;

- «українізовані» форми російських дієслів – *уїхав (поїхав), отдав (віддав)*;
- «українізовані» форми російських числівників – *первий/перва, последний*;
- змішування українських і російських форм займенників – *хто-то (хтось)*;
- слова і вирази, кальковані з російської – *бувиший у користуванні, на протязі*.

На зразок російської мови

- порушується дієслівне керування – *на російській мові (замість російською мовою)*;
- утворюється найвищий ступінь порівняння прикметників і прислівників – *самий лучиший (найкращий)*;
- утворюються активні дієприкметники – *купивший, прийшовший, зробивший*.

Для боротьби із суржилом потрібно спочатку розуміти причини цього «вкоріненого зла» В українській мові, по-перше, носіями суржику стають люди, які недосконало володіють як українською, так і російською мовами і не завжди зважають на правильність вживання лексики. Характерно і те, що суржилом розмовляють як мешканці сіл, так і мешканці міст.

По-друге, суржику можна навчитись, спілкуючись з колом людей, які вже його вживають у своєму мовленні. Це стосується також і виховного аспекту, коли батьки, вживаючи слова-суржики, сприяють тому, що дитина повторює і починає говорити тією мовою, яку сприймає на слух, фактично спілкуватись суржилом.

До суржику-гри досить часто навмисне звертається й освічена українська молодь, ніби входячи в інший мовний образ, щоб виділитись у колі міжособистісного спілкування. Згідно з даними досліджень, молодь вживає суржик набагато активніше, ніж люди старшого покоління.

Мова кожної людини – це своєрідна візитна картка, показник рівня її освіченості й культури. Суржик – це збіднена мова, позбавлена виразності та національного колориту, тому проблема мовної культури сьогодні залишається особливо актуальною.

ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ РЕКЛАМНОМУ МОВЛЕННІ

У сучасній україномовній рекламі часто використовуються іншомовні слова. Дослідження джерел і механізмів запозичення, а також аналіз можливих наслідків такого впливу на сучасну українську мову є, без сумніву, актуальним завданням, яке передусім вимагає ретельного аналізу рекламних текстів.

Специфічною особливістю рекламного потоку іншомовних інновацій є його чітка тематична диференціація, що відповідає основним тематичним напрямкам вітчизняної реклами (комерційна реклама, реклама міжнародного туризму, елітних видів спорту, фінансово-промислової реклама, реклама новинок арт-бізнесу). Іншомовний вплив на українську мову за останні два десятиріччя набагато більший та інтенсивніший, ніж був раніше. Це очевидно, адже чимало слів не встигають адаптуватися в українській мові та або виходять з ужитку непомітно, або залишаються у своїй первинній формі (наприклад: *паблік рілейшнз* тощо).

У рекламному мовленні важливе місце посідають новітні терміни, які можуть з'являтися як наслідок використання внутрішніх ресурсів мови (утворення похідних слів, надання наявним словам нових значень, основокладання, укладання словосполучень) або як результат прямого запозичення терміноелементів. Вигадування штучних слів теж дозволяє поповнити лексичний склад української мови. Обов'язковим елементом інформації про залучені до сучасного суспільного життя новітні реалії в наш час стали рекламні тексти, розміщені на сторінках різноманітних засобів масової інформації, у рекламних статтях, буклетах, проспектах.

У межах аналізованого корпусу англіцизмів найбільш частотними є слова трьох основних предметно-тематичних груп: «Комп'ютерна техніка», «Оргтехніка й побутові прилади».

Виявлені англіцизми, які не фіксуються в лексикографічних джерелах: *дайвінг, сноубординг, картридж, тонер, роумінг, модінг* та інші.

Доведено, що певна частина лексичних неологізмів у 90-ті роки ХХ століття увійшла до лексичної системи сучасної української літературної мови (*аудіоплеєр, бестселер, бодибілдінг, боулінг, бренд, драйвер, інтернет, кікбоксинг, ноу-хау* тощо). Це пов'язано як із розвитком відповідних явищ, так із широким їх уживанням у рекламних текстах.

Аналіз різних способів освоєння англіцизмів на ґрунті сучасної

української літературної мови доводить, що реклама сприяє швидким темпам адаптації певних груп слів. Так, абсолютна більшість запозичених слів належить до іменників. Утративши артикль, який є невластивим для граматичної системи української мови, іменники-англіцизми набувають ознак граматичної категорії роду, змінюються за відмінками й числами. Переважна частина запозичених іменників відмінюється за нормами української мови. Усі іменники чоловічого роду із закінченням на приголосний належать до II відміни та відмінюються за моделями власне української лексики. Іменники другої відміни (твердої групи) в родовому відмінку мають закінчення **-а, -я** або **-у, -ю** залежно від лексико-семантичної групи: *боулінг* – *боулінгу*, *відеоплеєр* – *відеоплеєра*, *джойстик* – *джойстика*, *провайдер* – *провайдера*, *тайм* – *таймера*, *тюнер* – *тюнера*. Кличний відмінок у рекламних оголошеннях не вживається. Лише незначна кількість іменників не адаптується до граматичної системи української мови та не змінюється за відмінками й числами: *реал-тайм*, *бізнес-леді*, *бізнес-вумен*, *ноу-хау*.

Отже, рекламні тексти стають незмінним джерелом проникнення в український лексикон нових іншомовних слів, суттєво збільшуючи загальну масу запозиченої лексики.

Щава Я.
НТУ «ХП»

НЕОЛОГІЗМИ ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Якщо простежити чинники, що формують націю, з'ясовується, що мова є одним із найважливіших показників самобутності народу. Звідси випливає необхідність дбайливо розвивати й берегти словниковий склад. Однак мова, як і суспільство, розвивається, у зв'язку з чим до її складу неодмінно потрапляють нові слова – неологізми.

Нами було простежено шлях формування й розвитку неологізмів від початку XX ст. до початку XXI ст., проаналізовано мотиви створення okazіоналізмів діячами, роль яких базувались на тенденціях «свого» часу, спираючись на соціальні фактори та етап розвитку української мови.

Ще у кінці XIX – початку XX ст., «коли українському слову приходилось здобувати нові поля невідомих досі понять», як писав І. Франко, діячами української культури творилися нові слова, як їх тоді називали, – «ковані слова». «Кованими» їх називали тому, що вони часто творилися за моделями, відсутніми у тодішній українській мові. М. Старицькому належать слова «*нестяма*», «*байдужість*», «*загарт*», «*приємність*», «*провинність*», «*млявий*» «*страдниця*»,

«противовага» (сучас. противага); Олені Пчілці – «мистецтво», «переможець», «променистий»; Лесі Українці – «невідборно»; І. Франкові – «недвижно», «невтинний», «отвір», «привид», «припис», «пречудовий», «проблиск», «прямовісно», «свідоцтво»; А. Кримському – «зміст» тощо.

Діячі української науки і культури по-різному ставилися до кованих слів: М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, Б. Грінченко були проти них, а І. Франко у статті «Михайло Петрович Старицький» захищав словотворчість письменника. Позитивно оцінював «кування» слів як один із засобів збагачення лексики української мови А. Кримський.

Зміна стану і статусу української мови наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. сприяла пожвавленню у ній словотвірних процесів. Це полягає, зокрема, у поповненні словотвірних типів новими похідними, в активізації певних семантичних розрядів лексики і твірних основ. У мові ЗМІ найвиразніше виявляється експресивна функція словотвору, тому знову поширилися «бійці за порожнечу», дії яких, хоч і спричинені іншими факторами, але також мають серйозний і ідентичний вплив на мову. Джерелом поповнення є передусім розмовний словотвір, а також okazіональні лексичні новотвори.

Вплив глобальної мережі Інтернет спричинив формування таких похідних, як «інтернет-видання», «інтернет-ЗМІ», «інтернет-сайт», а нова технічна база – «сервер». «процесор», «піар», «принтер». Створюються неологізми й за родом діяльності: «програміст», «ділер», «брокер», «копірайтер», «іміджайзер».

Проаналізувавши неологізми двох епох як теоретично, тобто спираючись на вже досліджені відомості, так і на самостійно опрацьованих прикладах, що органічно впливали з кожної з епох, а отже достатньо відмінних за своїми ознаками, й, узагальнивши відомості, ми дійшли висновку, що неологізми протягом двох епох беруть активну участь у розвитку мови, але якщо в ХХ столітті намагалися вдосконалювати літературну мову, то у наступному переважає бажання осучаснення, тобто впровадження новітніх термінів. Визначальним є те, що було повернуто з пасивного словника такі неологізми ХХ століття як: світлина, гурт, мапа, часопис тощо.

Юхно А.
НТУ «ХП»

ПОХОДЖЕННЯ ПРИЗВИЩ СТУДЕНТІВ ЯК ЗРІЗ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Мова не стоїть на місці та постійно змінюється, ось так влітку 2019 року відбулися зміни в правописі українських прізвищ. Більшість змін стосується

іноземних прізвищ, але й в правописі слов'янських відбулися зміни. Наприклад, прикметникові закінчення російських прізвищ передаються так: закінчення -ой передаємо через -ий: Донськ^{ий}, Крут^{ий}, Луговськ^{ий}, Трубецьк^{ий}, але Толст^{ой}.

А яка історія виникнення прізвищ? Не могли ж вони виникнути з порожнечі. У кожного сучасного прізвища є свої корені у давнині. А це означає, що історія виникнення кожного з наших прізвищ тісно пов'язана з історією нашого народу.

Прізвища за походженням можна поділити на такі групи: патронімічні, професіоналізми, топонімічні, етнімічні, утворені від індивідуальних ознак людини, побутові прізвища, метеорологічні, флоронімічні, анімалонічні, орнітонімічні. Кожна група особлива по своєму і завдячує винахідливості наших предків.

Первинної формою українських прізвищ стали прізвиська, багато років тому людей називали за характеристикою, за місцем проживання, за родом занять за їх ознаками. Дивовижно те, що було одне прізвисько, а скільки потім виникло прізвищ. Так, наприклад, хромала («кульгала» українською мовою) людина, то її і прозвали Хромий, а потім з часом це прізвисько переросло в прізвища Хромий, Хромих, Хроменко.

Осібні стоять українські прізвища козацького походження. У козаків, наприклад, давали прізвиська за зовнішністю, за досягненнями на битві. Полковник Максим Кривоніс отримав прізвисько Перебийніс за те, що у нього був кривий, перебитий ніс. Тарас Григорович Шевченко дуже вдало описав в поемі «Гайдамики» як в ті часи давали прізвища: «...А як тебе Зовуть? Я не знаю.» «Яремою». «А прізвище?» «Прізвища немає!» «Хіба байстрюк? Без прізвища – Запиши, Миколо, У реєстр. Нехай буде»...«Ні, погано!» «Ну, хіба Бідю? «І це не так. Стривай. Пиши Галайдою.»

З метою поглиблення знань про історичні коріння нашого народу мною було проведено дослідження в студентській групі щодо походження прізвищ. За виникненням прізвища однокореніків можна поділити на патронімічні (Юхно, Івченко, Луценко) професіоналізми (Шевченко, Крамаренко), індивідуальні ознаки людини (Кисла), метеорологічні (Листопад), флоронімічні (Вергун), анімалонічні (Сугак), побутові (Пунько). Таким чином можна здогадуватися, чим займалися наші предки, на що звертали увагу, що цінували.

Історичні згадки про прізвища можна знайти і в Інтернеті, зайти на сторінку і дізнатися, де найчастіше зустрічається ваше прізвище і навіть згадки прізвища у козацькому реєстрі. Ще можна дізнатися які прізвища схожі на ваше, та на якому місті воно знаходиться за поширеністю в Україні, наприклад, моє прізвище Юхно, не дуже поширене – на 2434-му місці.

Таким чином, ми можемо дійти висновку, що проаналізувавши походження прізвищ навіть невеликої групи українців, можна більше дізнатися

про історію свого народу, а знати походження свого прізвища, свого роду важливо для духовного збагачення кожної людини.

Яценко Я.
НТУ «ХП»

ПОЯВА УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ

Знайомство зі складом та історією прізвищ дає можливість знайти свої корені, розширює світогляд людини, адже прізвище може розповісти цілу легенду про наш рід, про наших пращурів.

Якщо зазирнути в історію, то прізвища з'явилися недавно, раніше людина мала лише ім'я. Так, з літописів ми знаємо про княгиню Ольгу, князів Олега, Ігоря, Святослава, дехто мав додаткове ім'я – характеристику на уславлення своїх чеснот: *Володимир Великий, Ярослав Мудрий*. Спочатку родові прізвища мали переважно багаті люди, які мали статки: бояри, купці, магнати та власники земель. А в XVII столітті, коли київський митрополит Петро Могила доручив парафіяльним священникам вести метрики народжених, одружених, померлих, то майже всі українці мали прізвища. Скарбниця, «асортимент» українських прізвищ – найрізноманітніший в Європі, хоча б тому, що вони мають найбільшу кількість способів утворення. І їх вивчення є дуже цінним для науки.

Українські прізвища найчастіше утворювались за такими принципами, а саме: від власного імені, назви ремесла, постійного заняття, місця проживання чи походження людини, певної індивідуальної ознаки. Залежно від регіону прізвище може закінчуватися на: **-енко** – Наддніпрянина, Полтавщина, Слобожанщина, Запоріжжя; **-ів, -ишин** – Галичина; **-чук** – Волинь; **-ук, -юк** – Гуцульщина; **-ич** – Лемківщина; **-ович** – Закарпаття; **-ко** – Запоріжжя; **-ський, -цький** – такі закінчення прізвищ використовувались українськими й польськими шляхтичами в часи Речі Посполитої.

Особливої згадки заслуговують українські прізвища, утворені від назв тварин. Навмисне давали прізвиська, які походять від страшних і грізних тварин, яких боялися. Усе для того, щоб відвернути нечисту силу. Звідси й походять прізвища *Вовк, Ведмідь*. А якщо хотіли підкреслити розум чи хитрість, то називали *Сова, Лисиця*. Довгий час більша частина сьогоденної України була в складі Речі Посполитої. Цей історичний факт залишив свій відбиток і на процесі утворення прізвищ. Особливою популярністю користувалися прізвища у формі прикметників, які закінчувалися на **-ський** і **-цький**: *Петровський, Могилевський, Потоцький, Замойський*.

Особливо цікавими є козацькі прізвища, які діляться на дві групи:

прізвища козацької старшини та прізвища рядових запорозьких козаків. Першу групу характеризують прізвища, які є якісними прикметниками, закінчуються на **-ий** і відповідають на запитання «який?» (*Кошовий, Хорунжий*), а другу характеризує явна ознака на походження від прізвиськ, що давалися козакам на Січі (*Запорожець, Козак, Козаченко, Січовик, Гармаш, Гетьман, Сердюк*). До речі, практично усі прізвища, що складаються з двох основ, теж походять від козаків. Це такі, як: *Гонимара, Непийвода, Котигорошко*. Козацькі прізвища дуже колоритні, з гумористичним відтінком: вони створювалися на Запорозькій Січі. Аналогій таких найменувань годі й шукати в інших мовах, їх просто немає. Це особливість і навіть ексклюзив української системи особових назв.

У цьому короткому огляді особових найменувань, які відбивають широку, щедрю натуру наших предків, що охоче давали один одному різні характеристики й прізвиська, які згодом стали основою сучасних прізвищ, звичайно, не можна охопити всі типи українських прізвищ – цього величезного за обсягом і надзвичайно розмаїтого за будовою та значенням основ лексичного шару нашої мови. Як бачимо, українські прізвища – це одне із джерел вивчення історії рідного краю, мови, матеріальної та духовної культури. Ці найменування ще раз підтверджують істину про безмежний талант українського народу як творця.

СЕКЦІЯ 9

ІСТОРІЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

Водяницкая Т. Ю.
НТУ «ХПИ»

ОТКРЫТИЕ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ УПРУГОСТИ

В начале XIX в. самой передовой в Европе была французская математическая школа. Именно ее представители А. Навье, О. Коши, Д. Пуассон, Г. Ламе и Э. Клапейрон в 20 – 30-е гг. заложили основы теории упругости. В 1821 г. Навье представил Парижской академии наук «Мемуар о законах равновесия и движения упругих твердых тел», в котором были получены уравнения равновесия упругого тела. Введя инерционные члены, Навье получил также и уравнения колебаний твердого тела. Именно от этого мемуара ведет свою историю механика твердого деформируемого тела. В следующем, 1822 г. французский математик Огюстен Луи Коши (1789 – 1857) в работе «Исследование равновесия и внутреннего движения твердых тел и

жидкостей, упругих и неупругих» развил общий континуальный подход в механике сплошной среды.

Вместо молекулярных сил он вводит понятия деформации и напряжения, упрощая вывод основного уравнения теории упругости. Коши дает также для изотропного тела соотношение между шестью компонентами напряжения и шестью компонентами деформации. Он приходит к выводу, что для определения упругих свойств изотропного материала требуется не одна, а две упругие постоянные. В результате для решения задач упругости изотропных тел получена полная система уравнений. Коши, с помощью предложенного Л. Эйлером метода выделения элементарного объема и рассмотрения, действующих на него сил, получил общие уравнения равновесия сплошной среды в напряжениях и установил свойства взаимности напряжений. В результате им получены классические уравнения динамики изотропного упругого тела. В 1828 г. Коши и Пуассон применили общие уравнения для оценки пригодности элементарной теории изгиба тонких стержней, а в 1829 г. Коши вывел приближенные формулы для кручения тонких прямоугольных стержней. Эти исследования подвигли Барре де Сен-Венана (1797 – 1886) на создание общей теории изгиба и кручения призматических стержней – крупнейшего практического достижения теории упругости середины XIX в. Работами французского ученого открывается эпоха инженерных приложений теории упругости. А первыми применили общие уравнения равновесия упругих тел к реальным задачам выдающиеся ученые и инженеры Габриэль Ламе (1795 – 1870) и Бенуа Поль Эмиль Клапейрон (1799 – 1864).

В 1827 – 1828 гг. в мемуаре «О внутреннем равновесии однородных твердых тел» они рассмотрели задачи о растяжении бесконечной призмы, кручении бесконечного кругового цилиндра, равновесии шара под действием взаимного притяжения его частиц, равновесии полого кругового цилиндра и шара под действием внутреннего и внешнего давления. В 1852 г. Ламе издал «Лекции по математической теории упругости» – первую книгу, посвященную этой науке. Уравнения теории упругости содержат производные от смещений, т.е. определяют деформации тел. Условия совместности деформаций получены Барре де Сен-Венаном в 1860 г. Он также предложил полуобратный метод решения задач теории упругости и ввел принцип, в соответствии с которым уравновешенная система сил, приложенная к некоторой части сплошного тела, вызывает в нем напряжения, быстро убывающие по мере удаления от этой части (принцип Сен-Венана). Условия совместности для напряжений получены итальянским математиком Эудженио Бельтрами в 1892 г. и в более общей форме австралийским математиком и механиком Джоном Генри Мичеллом в 1899 г. Важный вопрос о единственности решения задачи теории упругости

исследован Робертом Густавом Кирхгофом (1824 – 1887) в 1858 г., а вопрос о его существовании позже, в XX веке.

В XX веке теория упругости становится важнейшим инструментом в инженерном деле. Первыми машинами, потребовавшими более точных, чем в сопромате методов расчётов, стали паровые турбины. Дальнейшее развитие машиностроения сделало теорию упругости, теорию колебаний, теорию пластичности и ползучести обязательными для расчетов таких машин, как паровые и газовые турбины, двигатели внутреннего сгорания, авиационная и космическая техника и др. Несмотря на общую техническую отсталость царской России, сопротивление материалов и теория упругости в ней были развиты неплохо. Одним из первых можно отметить Дмитрия Ивановича Журавского (1829 – 1891) – специалиста в области мостостроения и строительной механики. Руководя строительством мостов на дороге Санкт-Петербург – Москва, он разработал теорию расчета мостовых ферм. Кроме того вывел формулу для определения касательных напряжений в балке при изгибе (формула Журавского). Возведение стальных сооружений поставило перед механикой целый ряд новых вопросов, в частности, проблемы устойчивости. Существенный вклад в ее решение сделал профессор Петербургского института путей сообщения Феликс Станиславович Ясинский (1856 – 1899) и профессор политехнического института в Карлсруэ Фридрих Энгессер (1848 – 1931). На основе их работ, а также трудов других ученых появилась теория сооружений. Основоположником отечественной школы теории упругости является Александр Николаевич Динник (1876 – 1950), который работал в Екатеринославе (Днепр) и Киеве. Его работы относятся к различным вопросам теории упругости: устойчивость элементов сооружений, в частности стержней и арок постоянного и переменного сечения; устойчивость плит, пластин, мембран; применение теории упругости к вопросам горного давления; прочность шахтных канатов и др. Он также первым в России занимался задачами колебаний континуальных систем. А. Динник систематически проводил консультации с работниками производства и был выдающимся педагогом. В дореволюционной России отсутствовал целый ряд современного машиностроения, однако в ней неплохо было развито кораблестроение. Именно в этой отрасли трудились выдающиеся российские инженеры-механики.

С кораблестроением связана деятельность академика Алексея Николаевича Крылова (1863 – 1945). Его труды по теории корабля приобрели мировую известность. Ученик Крылова Иван Григорьевич Бубнов (1872 – 1919) превратил строительную механику корабля в самостоятельную дисциплину. Он впервые применил теорию пластинок большого прогиба к проектированию судовых конструкций и разработал теорию плоских перекрытий из

перекрестных балок. При этом ученый предложил эффективный метод приближенного интегрирования дифференциальных уравнений (метод Бубнова – Галеркина). С проблемами кораблестроения связана и деятельность Степана Прокофьевича Тимошенко (1872 – 1972). Он разработал теорию упругой устойчивости пластин, подкреплённых ребрами жесткости. Впервые в России Тимошенко начал читать курс теории упругости в Киевском политехническом институте (1908 г.). В годы революции он эмигрировал в США, и стал там организатором американской школы механики. Выдающимся российским и советским ученым и инженером является также Б.Г. Галеркин. Ему принадлежат важные исследования по устойчивости каркасных конструкций, теории изгиба пластин. Он также применил метод, предложенный Бубновым для широкого класса задач строительной механики и теории упругости. В XX веке развитие техники привело к более интенсивному развитию механики.

Появление авиации, а затем и космической, и атомной техники, развитие флота потребовали экономии веса конструкций. Учет только упругих свойств материала порой делал невозможным создание облегченных конструкций. Поэтому с самого начала XX века, наряду с развитием теории упругости развивается и изучение неупругого поведения тел. Это теория пластичности, где это поведение не зависит от времени и теория ползучести, где поведение зависит от времени. В теории упругости под влиянием запросов авиационной и космической техники возникают задачи теории пластин и оболочек. Использование различных резиноподобных материалов и пластмасс вызвало развитие нелинейной теории упругости. Позднее в трудах Кастильяно и Мора методы определения усилий в статически неопределимых системах были распространены на случаи, где линейные деформации вызываются изменением температуры. Широкое применение определения усилий в системах с «лишними» неизвестными получили линии влияния, построение которых основано на применении теоремы взаимности.

Эту теорему для простого случая двух сил доказал Максвелл, а доказательство для общего случая дал итальянский ученый Бетти. Лорд Рэлей распространил ее на случай колебаний упругих систем. Использование теоремы взаимности вместе с понятием обобщенных сил получили практическое применение в трудах Виктора Львовича Кирпичева (1845 – 1913). Таким путем ему удалось значительно упростить изложение различных методов решения статически неопределимых конструкций. Ученый впервые в России применил оптический метод исследования напряжений. Он являлся автором особого метода расчета пространственных ферм с помощью так называемой стереографической проекции. Труды и лекции В. Л. Кирпичева сыграли большую роль в развитии науки о прочности в России на рубеже XX века. Его

деятельность, как организатора высшего образования, имела выдающееся значение для постановки преподавания сопротивления материалов, теории упругости и строительной механики в Харьковском технологическом и Киевском политехническом институтах, организатором и первым директором которых он был.

Принцип взаимности Бетти на случай напряженного состояния упругих систем, возникающего под влиянием температуры, обобщил член-корреспондент АН УССР, сотрудник ХММИ Вениамин Михайлович Майзель (1900 – 1943). В литературе принцип получил название принцип взаимности Бетти – Майзеля. Полученная Майзелем формула обобщила теорему о взаимности работ на случай статической и квазистатической задач термоупругости и охватила широкий класс задач в строительной механике и механике твердого тела. Он впервые использовал этот принцип для создания метода экспериментального определения напряженно-деформированного состояния в нагретых телах (метод Майзеля).

Гадаева Ю. С.
НТУ «ХПИ»

СТРАНИЦЫ СТАНОВЛЕНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В ХТИ

История физической культуры и спорта берет своё начало со второй половины XIX века. Тогда же начали зарождаться любительские спортивные кружки и клубы.

В 1893 году в Харькове было создано первое гимнастическое общество, начавшее развивать наряду с гимнастикой тяжёлую атлетику, борьбу, бокс и фехтование. В обществе главным тренером по тяжёлой атлетике, борьбе и гимнастике был обрусевший немец Н. Вильгальм.

В 1903 году в гимнастическом обществе состояли 542 человека, и было устроено 124 гимнастических вечера.

Н.Ф. Вильгальм – уроженец Харькова. Окончил курсы Берлинского гимнастического общества, получил свидетельство на право преподавания гимнастики в Одесской гимнастической школе.

Работал помощником классных наставников Харьковского 1-го реального училища (1904–1911), одновременно – преподавал гимнастику, тяжёлую атлетику, борьбу в Харьковском гимнастическом обществе, годовичные курсы по подготовке преподавателей гимнастики для средних учебных заведений

Харьковского учебного округа (с 1912), Харьковской 1-й мужской гимназии (1914–1916).

В Харьковском технологическом институте работал с 1911 г.: помощником инспектора, смотрителем зданий (1919–1920), руководителем секции физического развития ХТИ (1921–1925).

В архиве хранится дело канцелярии ХТИ Императора Александра III №52 1911 года «О назначении Николая Федоровича Вильгальма помощником инспектора студентов Института: Начато 22 февраля 1911 года, закончено 1925 года.

22 февраля 1911 года Н. Вильгальм подал Прощение Директору ХТИ о переводе на должность помощника инспектора студентов Харьковского Технологического Института. В Деле сохранились документы; Свидетельство о рождении Вильгальма, в котором значится дата рождения – 13 января 1867 года, крещения – 1 февраля.

Родители: Прусский подданный Фридрих Гейндрих Вильгальм, римско-католического исповедания и законная жена его Епестимия Дмитриевна, православного вероисповедания.

Формулярный список про службу помощника классных наставников при Харьковском 1 реальном училище титулярного советника Николая Федоровича, датирован 4 марта 1911 года.

Письмом Министерства народного просвещения попечителя Харьковского учебного округа 16 апреля 1911 года №6870 Вильгальм назначен с 1 мая 1911 года помощником инспектора студентов ХТИ, согласно прошению.

В характеристике значится: Помощник классных наставников преподающий гимнастику Н.Ф. Вильгальм следит за своевременной явкой учеников в училище, за поведением учеников, когда они являются на нижний этаж в физическую или естественно-историческую аудиторию, в гимнастический зал, к врачу или в канцелярию, и эти обязанности за все время службы исполнял удовлетворительно».

Кроме обязанностей помощника классных наставников в последние годы он выполнял обязанности учителя гимнастики. Проводил в утренние часы 3-4 урока гимнастики, ученикам реального училища, а в послеобеденные часы 1,5 урока ученикам Первой гимназии. И, как гимназиарх гимнастического обществ, а с 8 до 10 часов вечера руководил занятиями обучающихся в этом обществе.

Вильгальм обладал большой работоспособностью. И достигает хороших успехов. О чем свидетельствует многолетнее состояние в гимнастическом обществе и поручение преподавания гимнастики, как в реальном училище, так и в Первой гимназии. Дефектов нравственного отношения не наблюдалось.

Однако, на основании приведённых данных, никакого заключения о пригодности Н.Ф. Вильгальма для службы в качестве помощника нет, так как там предстоял ему совершенно иной род деятельности, требующий совершенно иных качеств, сравнительно с теми какие он обнаружил на настоящей его службе.

Перемещение на новую должность могло бы состояться не ранее, как в июне месяце 1911 года, так как более раннее перемещения до окончания учебного года ставило училище в крайне затруднительное положение.

Директору института были предоставлены следующие документы метрическое свидетельство №27764, свидетельство о образовании №308 и копия формулярного списка бывшего помощника классных наставников.

Рапорт о просьбе выдать единовременное денежное пособие или в будущем прибавку к содержанию от 1 июня 1912 года.

В 1913 году император Николай II за успешное выступление на слёте гимнастов Харьковского учебного округа присвоил Вильгальму звание «Гимназиарх всея Руси».

Таким образом, начало занятий по физической культуре имеет более, чем столетнюю историю, несправедливо забытую потомками.

Головченко О.
НТУ «ХПИ»

ЛЮДИНА-ЛЕГЕНДА МИКОЛА АМОСОВ

Микола Амосов рятував життя, мріяв перемогти старіння і створити машину, яка ставила б безпомилковий діагноз, пропонувала потрібну схему лікування. На його долонях майже щодня протягом 45 років лежало живе людське серце, яке потребувало допомоги. Тому коли переді мною постала задача написати про людину, яка внесла надзвичайно великий вклад у розвиток української науки, я не замислюючись вирішила, що буде Людина з великої літери, геній медицини – Микола Амосов. Саме тому дана робота є актуальною. Адже ім'я цієї людини не згасне в пам'яті не тільки українців, але й в цілому світі. Сьогодні про нього й досі знімають фільми та пишуть книжки. Крім того, я вважаю, що він є гідним прикладом для наслідування, тому сучасному та прийдешньому поколінням варто з гордістю згадувати це ім'я та пишатися нашим славетним земляком.

Я впевнена, що такій людині як Микола Амосов судилося стати символом цілої епохи, епохи, яка визначила подальше майбутнє цілої системи наук, а його ім'я має стояти поруч зі словами «геніальний», «видатний» та

«талановитий». Вчений провів більш ніж 20 тисяч операцій, врятував сотні тисяч пацієнтів, створив й очолив інститут серцево-судинної хірургії. Саме йому вдалося впритул підійти й одним із перших у Радянському Союзі провести операцію з пересадки серця, йому вдалося на міжнародному рівні ввести вживання протезування клапанів серця. Він говорив про такі, на той час, дивовижні речі, як заморожування тіла, перспективи штучного інтелекту та можливість вічного життя. У своїй книзі «Думки і серце» М. Амосов писав: «Хірургія приносить мені задоволення, дає відчуття боротьби за успіх. Від пропаганди здоров'я я маю радість, бо знаю, що вона корисна, без сумніву корисна». Ці слова ще раз доводять нам, що медицина була не просто його захопленням, а справою цілого життя.

Чого тільки вартує його ставленням до пацієнтів, бо він ставився до хворого, як до рідної людини. Ілля Ємець, який був асистентом М. Амосова пригадує його фразу, яка запам'яталася йому на все життя: «Якщо ти, Ємець, у будь-яку хвилину думаєш, що найважливіша серед нас персона – це пацієнт, то з тебе щось вийде...». На мою думку, чи не найскладнішим в цій професії є вибір, який є доленосним як і для лікаря, так і для пацієнта, звичайно. Тому М. Амосов, в свою чергу, завжди запитував своїх учнів: «Ти б оперував таким методом свого брата, батька чи матір?» Хіба це не говорить про те, що він був Лікарем з великої букви? Так, визначних лікарів було чимало, але чому саме росіянина Миколу Амосова визнали Великим Українцем одразу після Ярослава Мудрого? Чому саме його ім'ям назвали одну з планет? Чому його, безпартійного, що постійно конфліктував із владою, вісімнадцять разів обирали депутатом, нагородили найвищими відзнаками Радянського Союзу? Відповідь, думаю, однозначна: він щиро служив людям, не лукавив. У нього не було подвійної моралі. Микола Михайлович був першовідкривачем. Шлях обрав складний, відповідальний. До всього треба було доходити власним розумом. Хто хотів і міг так працювати, приходив і ставав поруч. Як на мене, бути першовідкривачем – надлюдське навантаження. Щоб витримати його, необхідно надзвичайно любити свою справу.

Але його героїчна робота в клініці була не експериментом, а полем битви за життя. Зрозуміло, становлення інституту, його науковий портрет заслуговують на окремий особливий монографічний опис: до і після Амосова, а найбільше – у період його експериментальної роботи, постійного наукового пошуку на грані можливостей. Після себе вчений залишив близько 400 наукових праць, в тому числі 20 монографій з питань захворювань серця і судин, нагнійних захворювань і туберкульозу легень, робіт, присвячених проблемам фізіологічної, соціологічної та психологічної кібернетики.

Символ XX століття, легенда науки, знаній філософ, політик, прозаїк, Микола Михайлович Амосов залишився кумиром для сотень своїх учнів, рятівником для тисяч пацієнтів та ідеалом для прихильників його великої волі й таланту.

Губанова А. В.
НТУ «ХПИ»,

БУЛАТНАЯ СТАЛЬ

Булатная сталь это уникальный сплав, отличающийся сочетанием высокой твердостью, прочностью, износостойкостью, режущими свойствами, в сочетании с повышенными вязкостью и пластичностью. Других сплавов, объединяющих в себе подобные свойства, нет. Булатная сталь является композиционным материалом, на основе железа с ярко выраженной физико-химической неоднородностью. Булат содержит до 6% углерода, что не соответствует материаловедческим представлением о стали. Ведь в нынешних сталях максимальное содержание углерода достигает 2,14 % и дальнейшее его повышение приводит к сильному охрупчиванию сплавов.

Булатная сталь имеет характерный узор поверхности, различимый невооруженным глазом. Изменение технологии изготовления и химического состава оказывает влияние на рисунок узора. Поэтому по форме и величине узора, а также по цвету основного металла определяли качество и сорт булатной стали. Узор на булатных сталях по форме подразделяется на полосчатый, струйчатый, волнистый, сетчатый и коленчатый. Чем крупнее узор и темнее фон, тем выше достоинство булата.

Родиной булатной стали является Восток, где ее изготавливали еще около 2500 лет назад. Европа впервые познакомилась с восточным булатом в Дамаске, в Сирии, во время Крестовых походов. Именно тогда возникла терминологическая путаница. На самом деле булат и дамасская сталь – это вовсе не одно и то же. Обе стали являются композитами и имеют узорчатую поверхность, однако, природа и служебные свойства у них разные. Дамасская сталь (ее также называют сварным булатом) получается кузнечной сваркой стальных полос с разным содержанием углерода под ударами молота.

Булатную же сталь получают особой выплавкой, ковкой и термической обработкой. Основное назначение булата было изготовление клинкового оружия: сабель, мечей и ножей. Сначала металл плавят в тигле, потом начинается процесс направленной кристаллизации металла, при которой образовывается своеобразная древовидная структура. Собственно, древовидная структура и определяет непревзойденный узор клинка. Ковка клинка тоже

процесс чрезвычайно сложный: узкий диапазон температур ковки, особая направленность и сила ударов молота – все это требует огромного опыта и строгого внимания. Закалка и отпуск булата также связаны с филигранной техникой термической обработки металла. Механическая обработка заготовки клинка также непростая задача. Металл с большим трудом режут пилами и обрабатывают точильными кругами, крайне сложно высверлить отверстие без потери инструмента и качества материала.

Охлаждение водой не допускается. Полировка может тянуться неделями и даже месяцами. Концентрация кислот для выявления узора подбирается практическим опытом на ощупь и зависит от химического и структурного состава металла. Словом, каждый мастер должен владеть действительно мастерством и знать все нюансы.

Несмотря на широкое распространение булата, со временем технология производства булата была утрачена. Многие исследователи пытались и пытаются до сих пор восстановить древнюю технологию изготовления булатной стали. Только в XIX веке русский металлург Павел Петрович Аносов воссоздал и разработал научные основы ее производства. Он получил булат всех сортов сплавлением мягкого железа с графитом. Клинки из булатной стали Аносова, отличались высоким качеством. С ними не могли соперничать изделия, изготовленные из любой стали, известной в то время. Большинство дальнейших исследований булата другими учеными базировались на его работах.

Таким образом, можно сделать вывод, что булатная сталь отличается сочетанием в себе несоответствующих свойств, присущим сталям. Это совмещение таких качеств, как высокая твердость и пластичность. И высокое содержание углерода (до 6%), которое противоречит современному представлению о сталях. Поэтому булатную сталь можно смело назвать уникальной.

Журило О. Д., Журило А. Г.
ХНУРЕ

ИСТОРИЧЕСКИЕ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КОМПЬЮТЕРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Вопросы компьютерной безопасности в последние десятилетия становятся все более острыми. Компьютерные вирусы всех разновидностей становятся все более сложными и изощренными. Если в XX веке вирусные программы писали школьники и студенты с целью самоутвердиться, то начиная с XXI века создание вредоносных компьютерных программ является

криминальным бизнесом. И доход от такой незаконной деятельности может быть сопоставим с доходами от продажи наркотиков или оружия.

Если ещё 20-30 лет назад компьютерные вирусы наиболее часто попадали в компьютер, распространяясь через съемные носители, то с развитием Интернета компьютерные вирусы попадают в компьютеры в виде информации, передаваемой по Интернету, например, загружаемые файлы или сообщения электронной почты. При создании сайта также надо учитывать, что размещенный на нем баннер может иметь ссылку на небезопасный сайт. Существуют вирусы, которые могут распространяться через программы обмена мгновенными сообщениями. Количество известных вирусов на сегодня составляет около 100 тысяч и их количество неуклонно растёт.

Страшно представить, к чему может привести использование кибероружия при атаке на различные объекты инфраструктуры. Техногенная катастрофа может стать минимальным последствием кибератаки. Шпионаж и кража личных данных, срыв ядерных программ и расторжение контрактов, разорение и шантаж, – все это может стать результатом успешной кибератаки или работы вирусной программы.

А ведь настоящие вирусы появились не так давно – в начале 1970-х годов. Но уже сегодня компьютерные вирусы стали глобальной проблемой. По данным специалистов, создающих антивирусные программы, в последнее время в сферу интересов атакующих входили такие отрасли, как космическая, нанотехнологии, энергетика (в том числе ядерная), медицина и телекоммуникации.

При взломе компьютеров, киберпреступники перехватывают внутренние документы и планы организаций, данные учётных записей почты, пароли для доступа к внешним и внутренним ресурсам сети, банковским серверам, списки контактов и содержимое баз данных, персональные странички в социальных сетях и многое другое.

Конечно, в мире существует огромное множество антивирусных программ. Но особых побед над несанкционированным доступом в чужие компьютеры пока нет. Билл Гейтс, выпуская новую версию Windows 95, заявил о победе над вирусами. Для операционной системы MS-DOS – это была победа. Но уже через полгода вирусы были написаны и для Windows 95.

В 2010 г. в Иране завод по производству ядерного топлива начало лихорадить. Компьютерный червь заставил центрифуги, при помощи которых обогащали уран, выйти из строя. Кто написал вредоносную программу, как она попала в защищённые компьютеры – не известно. А Иран и сегодня не имеет атомного оружия, несмотря на многомиллионные инвестиции в данную отрасль.

Кражи денег с банковских карточек, хакерские атаки на сайты государственных учреждений, фишинг и другие виды незаконной деятельности сегодня стали неотъемлемой частью нашего времени.

Не стоит прогнозировать, кто выйдет победителем из этого противостояния. Преступник всегда на шаг впереди правоохранителя. Но ясно одно: киберзащита стала не экзотикой, а необходимым партнёром бизнеса, государственных предприятий и частных лиц.

Ионенко Н.С., Журило Д. Ю.
НТУ «ХПИ»

О СУДЬБЕ БЫВШЕГО СТУДЕНТА ХТИ В. КРИЧЕВСКОГО

Период 1929–1940 гг. в истории СССР был ознаменован великими стройками социализма. Достижения в промышленности стали возможны благодаря абсолютному приоритету государственных интересов над интересами отдельного человека. Цена успехов — миллионы искалеченных и погубленных жизней. Форсирование индустриализации обернулось многочисленными срывами планов, поломками оборудования, браком. Здесь виновниками неудач были объявлены старые специалисты, особенно инженеры. Погибли тысячи директоров, главных инженеров, ведущих специалистов предприятий. Каждый седьмой инженер страны оказался за решёткой. Тюрьмы в то время острословами назывались «домами отдыха инженеров и техников».

К сожалению, попал под жернова палачей в погонах и Виктор Кричевский.

Уроженец Харькова, где он появился на свет в 1904 г., казалось, не имел никаких шансов не попасть под репрессии. Отец и оба деда Виктора – были купцы 1 гильдии. А мельница Кричевских в Константинограде была одним из крупных предприятий города до революции.

Капиталы семьи позволили Виктору с мамой многократно посетить Европу, получить образование в Первой харьковской гимназии, а затем – в Константиноградской гимназии, далее – в техникуме и оплатить поступление в ВУЗ. Виктору, с лёгкой руки матери, легко давались языки. Английский, французский и немецкий он знал в совершенстве. Ему, правда, не довелось, как маме, работать переводчиком. Но техническую литературу он читал без словарей.

Начало 1920 г. приносит пролетаризацию в ВУЗы. В них учат потомков рабочих и крестьян. Как исключение – детей служащих. Виктор прекрасно понимал, что внуку купцов и сыну общественного раввина учиться в пролетарском ВУЗе, да ещё носящем имя Ленина, нечего даже мечтать.

Молодой человек принимает решение о переезде в Ленинград и подаёт заявление в Харьковский политехнический институт о пересылке его документов. Неизвестно, пересылали ли документы в Ленинград, были ли они утеряны по пути следования, но Виктору пришлось сдавать все предметы за младшие курсы, а не перезачесть сданные в Харькове предметы. Вероятнее всего, документы не были получены Ленинградским политехническим институтом.

Виктор трудится на паровозостроительном заводе в Луганске и «Красный путиловец» в Ленинграде, на подковном заводе, в объединении «Электроток», в Управлении Свирского строительства. Но полученные знания инженер-электрик наиболее успешно смог применить при проектировании Днепровского алюминиевого комбината, а затем - при работе на Волховском алюминиевом комбинате и во ВНИИ торфяной промышленности.

Но и чекисты не зря ели свой хлеб...

Увы, Виктор Кричевский, как и большое число сотрудников Волховского алюминиевого завода (более 40 человек, среди которых были: начальник ремонтно-механического цеха Л. В. Бегичев, заведующий производством глиноземного цеха П. Г. Горин, главный механик П. Е. Иванов, начальник глиноземного цеха М. М. Лобода, заведующий центральной котельной Н. Н. Лященко, начальник отдела капитального строительства Г. П. Ушаков, начальник электролизного цеха Я. Ф. Шварцман, а также работавшие в алюминиевой отрасли Наркомтяжпрома в Москве Р. А. Охоцкий и В. С. Татарийский), были арестованы и в августе 1937 г приговорены по печально известной 58 статье к высшей мере наказания. Расстрел был произведён в день вынесения приговора. А семьям, конечно же, лицемерно сообщили, что обвиняемые осуждены на 10 лет без права переписки. Реабилитированы производственники были только в 1957 г. Военной коллегией Верховного суда СССР.

Были репрессированы и родственники, как члены семьи изменников родины. 18 летняя ссылка стала благодарностью властей жене Виктора Самойловича – Марии Николаевне и её двум детям, Валерии, которой не было и трёх лет и Виталию, который родился уже после расстрела отца.

Супруга Виктора Самойловича, Мария Николаевна, была реабилитирована, как и муж, в 1957 г. А дети – только в 1994 г.

Увы, на долгие годы само упоминание о репрессированных инженерах было невозможным. И только в последние годы, с открытием архивов НКВД-КГБ, стало возможным исследовать трагическую судьбу талантливого инженера Виктора Самойловича Кричевского.

ИЗ ИСТОРИИ ОТКРЫТИЯ ХПТИ

История открытия Харьковского практического технологического института (ХПТИ) интересна и заслуживает исследования.

25 февраля 1871 г. в министерстве финансов Российской империи была образована комиссия содействия организации ХПТИ, которой было поручено составить программы теоретического и практического преподавания в новом институте, планы и проекты для постройки зданий этого института. В комиссию вошли директор Департамента торговли и мануфактур Бутовский А. И., вице-директор того же департамента и управляющий Санкт-Петербургским практическим технологическим институтом (СПБПТИ) Ермаков Н. А., начальник отделения Департамента торговли и мануфактур Бер А. В., инспектор классов Горного института Ерофеев В. Г., инспектор работ СПБПТИ, горный инженер, подполковник Бутовский Ю. И., преподаватель технологии металлов и дерева Лабзин Н. Ф. и семь профессоров СПБПТИ. 6 марта 1871 г. на заседании указанной комиссии было принято:

1. Срок полного курса обучения в ХПТИ определить в пять лет.
 2. В институте создать два отделения: механическое и химическое.
 3. Механическое отделение разделить на два особых курса, один из которых готовил бы специалистов по фабрично-заводскому делу, а второй – специалистов по горному делу, применительно к каменноугольному.
 4. Для слушателей механического отделения ввести преподавание курса постройки подвижного состава железных дорог и рациональной их эксплуатации.
 5. Ввести в программу преподавание бухгалтерии.
- Составление подробных программ комиссия возложила на подкомиссии:
- по механическому отделению на Вышнеградского И. А., Евневича И. А. и Красновского М. А.
 - по химическому отделению на Бейльштейна Ф. Ф., Ильина Н. П. и Красновского М. А.

Кроме того, на этом заседании были даны указания о проектировании зданий института. Программы обучения по механической части составляли Вышнеградский И.А., Бутовский Ю.И. и Лабзин Н.Ф., а по химической части – Ильин Н.П., Ленц Р.Э. и Бейльштейн Ф.Ф. К составлению строительной программы был привлечен архитектор Главного Артиллерийского управления (который был экстренно переведен в Министерство финансов) фон

Генрихсен Р. Р. Над разработкой проектов положения ХПТИ и его штатов работали Ермаков Н.А., Вышнеградский И.А, Бер А.В. и Евневич И.А.

Буквально на ходу пересматривались планы строительства ВУЗа. Например, на одном из заседаний Комиссии было решено отменить возведение трехэтажной пристройки к главному корпусу, предназначенной для устройства актового зала, музея и церкви, поскольку *«все это можно разместить в других помещениях, отмена пристройки дает экономии 146 500 руб.»*. Общие издержки на устройство института были определены в сумме 1 803 500 рублей.

В феврале 1872 года Харьковская городская управа купила землю у В. Д. Сердюкова и 1 марта поставила в известность об этом Министерство финансов. Но знаменитая российская бюрократия не спешила предпринимать какие-либо действия. Только в феврале 1874 г. Министерство финансов получило от Р. Р. фон Генрихсена переделанные проекты на строительство зданий института. 21 февраля состоялось заседание Комиссии по устройству в Харькове института. Комиссия одобрила проекты и установила очередность строительства. Планами предполагалось:

1. В 1875 г. – закончить строительство химической, физической и механической лабораторий (ныне химический и физический корпуса), построить дороги, связывающие будущий институт с городом, построить водопровод для обеспечения водой, построить газовый завод.

2. В 1876 г. – закончить устройство указанных лабораторий и газового завода, подвести газ во все построенные помещения и возвести механические мастерские.

3. В 1877 г. – закончить строительство механических мастерских, обеспечить их газом, соорудить главный корпус и подвести в него водопровод.

4. В 1878 г. – закончить главный корпус, подвести в него газ (корпус был построен только осенью 1879 г.) и построить здание химических заводских производств (которое не было построено даже к 1880 г.) и жилой дом.

5. В 1879 г. – закончить все строительство, окончательно устроить все дороги и выезды, выполнить планировку местности, посадить деревья и т.д.

При таком порядке производства работ Комиссия считала, что к сентябрю 1876 г. институт сможет принять первые курсы студентов. Стоимость строительства всех зданий института, после переделки проектов была определена в 1 771 600 руб. и 351 тыс. руб. на внутреннее оборудование института. Только в мае 1874 г. Министерством внутренних дел строительные проекты были утверждены, а 10 декабря того же года были утверждены и строительные сметы. Это позволило с 1876 г. приступить к строительству зданий будущего ВУЗа. Однако двери для студентов были открыты только осенью 1885 г.

РОЗВИТОК РУХУ ЕНТУЗІАСТІВ РАКЕТНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ (20-30 рр. XX ст.)

Розвиток вітчизняної історії науки і техніки тісно пов'язаний зі здобутками конкретних людей, які завдяки своїй натхненній кропіткій праці, світлому розуму, наполегливості та сміливості просували інноваційні ідеї, впроваджували власні винаходи, вдосконалювали, поглиблювали існуючі положення, тим самим забезпечуючи суспільний прогрес.

Початок XX століття – період піднесення розвитку ідей ракетобудування в усьому світі.

Питання ракетно-космічної техніки досліджували такі науковці: Герман Оберт, Макс Вальє, Робер Есно-Пельтрі, Роберт Х. Годдард, Людвиг Оченашек, Вільгельм Теодор Угне і, звичайно, вітчизняні дослідники – М.І. Кибальчич, М.І. Тихомиров, В.П. Ветчинкін, Ю.В. Кондратюк, Ф.А. Цандер, К.Е. Ціолковський.

Інженер-технолог В.В. Рюмін був одним з перших, хто розкрив справжнє значення теорії реактивного руху К.Е. Ціолковського для подальшого технічного розвитку людства.

У 20-ті – 30-ті роки «космічний ентузіазм» у СРСР набув масового характеру. По всій країні створюються товариства, секції, гуртки, які вели лекційну та друковану пропаганду ракетної техніки, розробляли ракети та реактивні двигуни. Вітчизняні винахідники Я.І. Перельман, Б.М. Воробйов, М.О. Ринін, А.А. Штернфельд, К.Л. Баєв вели широку пропагандистську діяльність, розповсюджуючи ідеї космонавтики.

Центром реактивного руху в Україні стає Харків. У 1926-1927 роках при авіаційному відділенні Харківського технологічного інституту (нині НТУ «ХПІ») створюється студентський гурток, який ставив собі за мету вивчення реактивних двигунів, рух газу з великою швидкістю. Його організатором був студент третього курсу, майбутній авіаконструктор Олексій Щербаков, науковим керівником – майбутній академік АН СРСР Г.Ф. Проскура. Пізніше, вже інженером, Щербаков на Харківському авіазаводі заснував групу, яка розробляла реактивні апарати та порохові ракети.

При військово-науковому комітеті Харківської обласної ради Тсоавіахіму на громадських засадах 27 листопада 1932 року було засновано Харківську реактивну групу (ХРГ), головою оргбюро якої було обрано В. Розова.

Головною метою групи було розробка експериментальних твердопаливних ракет. Харківські «реактивники» дуже швидко освоїли виробництво чорного пороху, спроектували і виготовили стальну мікроракету «Міраж-1». Але через фінансові труднощі у квітні 1935 року роботу ХРГ було припинено.

10 листопада 1937 року почався другий період діяльності ХРГ на базі Харківського технологічного інституту (ХТІ). У складі групи було 25-30 чоловік, переважним чином студентів ХТІ. Роботу групи очолив академік Г.Ф. Проскура. Група складалася з п'яти бригад. Перша і друга займалися розрахунками, проектуванням і виготовленням металевих ракет з пороховими ракетними двигунами (РД). Третя розробляла експериментальну установку для випробувань порохових РД, прилади для вимірювання тяги і тиску газу у камері згорання. Четверта бригада займалась винаходом пороху, що відповідав необхідним технічним умовам. П'ята бригада проводила розрахунки експериментального рідинного ракетного двигуна (РРД).

19 вересня 1940 року біля села Черкаська Лозова поблизу Харкова харківські «реактивники» здійснили вдалий запуск великої стратосферної порохової ракети. Газета «Червоний прапор» писала у ті дні: «Запуск металеві ракети відбувся і винятково вдало. Ракета швидко пішла вгору і незабаром зникла». Харківська реактивна група працювала безпосередньо до початку Великої Вітчизняної війни.

У 20-ті – 30-ті роки минулого століття - період розвитку потужного руху ентузіастів ракетної техніки по всій країні, створення численних організацій, які робили спроби втілення на практиці ідей ракетобудування та космонавтики. Значний вклад у дослідження ракетобудування внесли професори, викладачі, студенти та випускники НТУ «ХПІ».

Легка Д. К.
НТУ «ХПІ»

НАЙВІДОМІШІ ЖІНКИ В ІСТОРІЇ ІТ-ІНДУСТРІЇ

За весь час розвитку ІТ-індустрії сформувався стереотип, що програмування – не жіноча справа. Але практика що жінки можуть успішно освоїти точні науки, зокрема програмування. Жінки зробили надзвичайно великий внесок у розвиток інформатики та програмного забезпечення, а вже зараз в області ІТ працює багато жінок, у тому числі на керівних посадах. Уважаємо за необхідне згадати про найвпливовіших представниць прекрасної статі в історії розвитку ІТ.

Августа Ада Кінг, графиня Лавлейс (10 грудня 1815 р. – 27 листопада 1852 р.) – математик. Розробила перші програми для аналітичної машини Беббіджа, заклавши тим самим теоретичні основи програмування. Саме Ада Лавлейс стала першим програмістом у світі та ввела у вживання терміни «цикл» і «робочий осередок».

Геді Ламар (9 листопада 1914 р. – 19 січня 2000 р.) – австрійсько-американська акторка та винахідниця. З дитинства була математично обдарованою. Змалечку вона мала змогу подорожувати, оскільки походила із заможної родини банкіра зі Львова та піаністки з Будапешту. Геді «підняла на вуха» Голлівуд завдяки своїй вроді та змінила світ завдяки інтелекту. Разом із композитором Джорджем Антейлом вона розробила технологію Secret Communications System, яка була покладена в основу сучасного мобільного зв'язку, Wi-Fi, GPS та Bluetooth.

Ерна Шнайдер Гувер (19 червня 1926 р.) – американська розробниця комп'ютерного методу перемикання викликів. Вона запропонувала використовувати дані про вхідні дзвінки. Так у 1971 році виник перший комп'ютерний електронний моніторинг. Згодом для її винаходу «Feedback Control Monitor for Program Stored Data Processing System» видали перший патент програмного забезпечення. Сама ж Ерна стала першою жінкою, яка очолила технічний відділ Bell Labs. Її розробка застосовується у телекомунікаційному обладнанні до сьогодні.

Френсіс Аллен (4 серпня 1932 р.) – учений у галузі теорії обчислювальних систем. Перша жінка, нагороджена премією Алана Тьюринга. Її новаторський внесок в теорію і практику оптимізації комп'ютерних програм послужив основою для сучасних компіляторів і автоматичного розпаралелювання програм.

Джуді Маллой (9 січня 1942 р.) – письменниця, а також програміст-самоучка, винайшла власну систему баз даних для своїх книг та особливий підхід для їх написання. Її роман «Дядько Роджер» став першим онлайн-проектом з гіпертекстовими посиланнями. Опублікували книгу в 1987-му році у вигляді бази даних для комп'ютера Apple IIe. У ній читач міг за допомогою кліка переміщатися між фрагментами в будь-якому порядку. Це, у свою чергу, повністю змінювало розвиток історії. Такий підхід був абсолютно новаторським для того часу. Дослідник Дін Грігар з Washington State University Vancouver вважав цей проект першою електронною книгою. The Wall Street Journal у 1989 р. назвав «Дядька Роджера» початком майбутніх художніх форм.

Усі ці жінки доклали безліч зусиль для розвитку ІТ-сфери. Вони заслуговують на повагу та викликають почуття гордості. Незважаючи на те, що деякий час програмування не терпіло жінок, та й світові погляди на їхню працю

були зовсім іншими, ці жінки працювали та досягали значних успіхів. Зараз це слугує ще й неймовірною мотивацією, тому тисячі дівчат-програмістів продовжують справу своїх попередниць і доводять, що це не тільки чоловіча професія.

Ляшенко Д. Л.
НТУ «ХПІ»

ВНЕСОК БОРИСА ПАТОНА У РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ

Імена закордонних учених, винаходами яких зараз користується увесь світ доволі відомі в Україні. Однак імена українських учених, які винайшли прилади та розробили технології, що полегшують життя на нашій планеті невинуватено маловідомі. По суті, усе, що ми зараз маємо колись було винайдено. Значних зусиль було вкладено у те, що зараз нам здається звичайною дійсністю. Навіть стілець, на якому ми сидимо кожного дня, потребував удосконалення технології виготовлення. Залізні ніжки потрібно було якось сполучати одна з одною. Хоч зараз це здається простим та звичним, над цим процесом електрозварювання свого часу працювало багато вчених. Одним з них є Борис Патон, геніальний український вчений, який вже відсвяткував 100-річний ювілей!

Важливим стратегічним напрямом розвитку зварювальних і електрометалургійних технологій Б. Патон вважає розробку принципово нових автоматизованих систем управління процесами зварювання, установками й механізованими лініями із використанням комп'ютерної та мікропроцесорної техніки, створення зварювальних роботів. Велику увагу приділяв вивченню металургії зварювання, удосконаленню металевих матеріалів, тих, що існують, і створенню нових.

Він є автором понад 1000 публікацій та понад 400 винаходів. Наукові дослідження присвячені процесам автоматичного і напівавтоматичного зварювання під флюсом, розробці теоретичних основ створення автоматів і напівавтоматів для електродугового зварювання і зварювальних джерел живлення; умовам тривалого горіння дуги та її регулювання; проблемам управління зварювальними процесами, створення нових перспективних конструкцій і функціональних матеріалів майбутнього.

Під його керівництвом створено принципово новий спосіб зварювання – електрошлаковий. Патон очолив дослідження із впровадження зварювальних

джерел теплоти для підвищення якості металу, що виплавляється, на основі чого заснована нова галузь металургії – спецелектрометалургія.

Уперше розпочав й активізував дослідження у галузі використання зварювання і споріднених технологій у космосі, створення космічних конструкцій. Вчений є визнаним лідером у цій сфері діяльності.

Б. Патон є головним ініціатором створення унікальної технології зварювання живих тканин, що використовується в хірургії. Інститут електрозварювання у співпраці з Інститутом хірургії і трансплантології ім. Олександра Шалімова НАМН України та Центральним госпіталем СБУ створили обладнання для **електрозварювання живих тканин**. Для цього провели сотні експериментів, спочатку на видалених органах і на тваринах. За цей метод колектив авторів на чолі з Б. Патоном у 2004 році отримав Державну премію України в галузі науки і техніки.

Вченого відзначено нагородою Президента України «Герой України» та Орденом Свободи, а також багатьма іншими нагородами. Він розвинув металургію, електрозварювання та медицину в Україні. Вклад Бориса Патона у науку неоціненний. Пишаємося своїми українськими ученими.

Мироненко В.
НТУ «ХПІ»

ХТО ТАКИЙ АКАДЕМИК БАРАБАШОВ?

Дуже сумна історія з ім'ям академіка Барабашова трапилася в Харкові. Всі ви її знаєте. Його ім'ям назвали одну із станцій метро, що б увічнити пам'ять видатного вченого. А потім біля цієї станції метро виник найбільший в лівобережній Україні ринок. І тепер для харків'ян та гостей міста «Барабашово» – асоціюється з назвою ринку. Жахлива подія, незаслужована нісенітниця.

Академік АН УРСР (1948 рік) Барабашов Микола Павлович – видатний вчений, астрофізик, планетолог, ректор Харківського університету в роки Другої світової війни, засновник Граківської обсерваторії та Харківського планетарію. Учений особисто проводив безліч спостережень, один з укладачів і редакторів «Атласу зворотного боку Місяця», який провів практично все своє життя у рідному Харкові.

Народився Микола Павлович в 1894 році, жив в будинку на вулиці Зміївській, 1. Нажаль, будинок не зберігся. Як і не збереглася його домашня обсерваторія, в якій він до 1918 року вирішив важливу задачу по визначенню відбивної здатності Місяця, встановивши, що її поверхня складається з вулканічних базальтових порід з високим ступенем пористості (через це диск

Місяця здається нам плоским), а значить може витримати посадку космічного корабля. Погодьтеся, це дуже важливе відкриття.

Довгий час майбутньому академіку не вдавалося влаштуватися в харківську обсерваторію. Адже підтвердити теорію про базальтову поверхню Місяця вдалося тільки після польоту до неї космічної станції Луна-13 в 1966 році. В обсерваторію його правда взяли раніше, в 1922 році, завгоспом! Але талановитий науковець швидко зарекомендував себе. Він все-таки незабаром отримав посаду астронома-спостерігача, а вже до 1927 року став професором. А ще через три роки директором обсерваторії.

М. П. Барабашов активно займався просвітницькою діяльністю. Розповідав про небесні пристрої звичайним людям. Організував та керував гуртком для піонерів, заснував "народну обсерваторію", для якої власноруч виготовив частину пристроїв та інструментів, в тому числі і п'яти дюймовий рефлектор-телескоп, дзеркало якого шліфував теж своїми руками.

У роки війни був відправлений в евакуацію. Але домігся з дружиною можливості піти добровольцями на фронт. Навчав артилеристів відрізняти сигнали літаків від зірок, конструював зенітникам «приціли». У 1943 році після визволення Харкова був відкликаний додому, призначений ректором Харківського університету.

Микола Петрович постійно був зайнятий всілякими питаннями космосу, але основною його пристрастю були планети. Саме йому ми багато в чому зобов'язані майбутнім космічним польотам до них, так як він зміг підготувати теоретичну базу для цих польотів.

Завдяки активній та плідній праці йому вдалося заснувати харківський планетарій у 1957 році, постійно надавати теоретичну та матеріальну допомогу.

У 1959 році, коли розпочалася космічна ера – космічна станція Луна-3 передала на Землю перші знімки зворотного боку Місяця, М.П. Барабашов став редактором місячного атласу.

У 60-ті роки ХХ ст. вчений домігся побудови Граківської обсерваторії (недалеко від Чугуєва), в яку вкладав і свої особисті кошти. В обсерваторії був встановлений 700-мм дзеркальний телескоп для спостереження планет.

За своє життя академік написав понад 500 робіт, визнаних у всьому світі. Його ім'ям названі астероїд, кратери на Місяці і Марсі, вулиця в Харкові, а так само прекрасна станція метрополітену. І ось тепер, ця жахлива безглуздість з ринком. Микола Павлович заслуговував щоб про нього знали як про видатного українського вченого, то є потреба розповісти про нього.

ІСТОРІЯ ВИСОКВОЛЬТНОГО ЗАЛУ НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Історія НТУ ХПІ становить понад 135 років. З моменту започаткування цей заклад став невід'ємною частиною науково-технічної, інтелектуальної, культурної історії України. З історією університету пов'язані імена всесвітньо відомих вчених – академіків М.М. Бекєтова, Л.Д. Ландау, П.П. Будникова, А.К. Вальтера, А.М. Ляпунова, В.А. Стеклова, Г.Ф. Проскури, В.І. Атрощенко, А.С. Бережного та ін., а також засновника НТУ «ХПІ» й Київської політехніки професора В.Л. Кирпичова. Надзвичайно важливою частиною життя НТУ «ХПІ» є електрокорпус, побудований за проектом А.М. Бекєтова. Історія корпусу також тісно пов'язана з ім'ям видатного вченого професора П.П. Копняєва.

Я зі своєю групою була на екскурсії в залі високих напруг, що знаходиться в електрокорпусі. Мені випала нагода послухати цікаву розповідь про цю лабораторію та подивитися прилади в дії. Високовольтний зал нашого вузу – одна з небагатьох спеціальних дослідних лабораторій в Україні.

Історія створення цього грандіозного приміщення викликала в мене жвавий інтерес – а відомо про цю лабораторію дуже мало. Високовольтний зал був спроектований професором П. П. Копняєвим і почав функціонувати на початку 1930 років. Причиною його створення стало розширення наукових досліджень з вивчення захисту високовольтних ліній від руйнування явищ, що виникають під впливом різноманітних факторів (перенапруга, коротке замикання тощо). В 1933 р. тільки на території Харківського району трапилося понад 700 аварій в мережах «Донбасенерго», і причиною більш як 40% були атмосферні перенапруги. В 1930 році в Харківському електротехнічному інституті (ХЕТІ) було створено високовольтну лабораторію і відділ високих напруг, який очолював найталановитіший вчений – Саул Маркович Фертік. Основна його наукова діяльність була спрямована на вивчення атмосферної напруги в польових умовах, а також розробку нових типів апаратури та вимірювальних приладів для високовольтних досліджень. Для дослідження явищ у високовольтних мережах був спроектований і збудований унікальний пересувний генератор штучних блискавок [1].

Робота вчених відразу дала результати: кількість аварій зменшилася вдвічі. Подальші дослідження були пов'язані з дослідженням захисту підстанцій від грозових перенапруг, розрахунками захисту підстанцій,

запобіганням аварій у високих лініях передавання. Проведення нових дослідів потребувало використання новітнього сучасного обладнання. Удосконалення пересувного генератора імпульсів дозволило одержати штучні блукальні хвилі більш високої напруги. У післявоєнні роки зал, який було повністю знищено у роки війни, поступово відновлювався. Широким фронтом продовжувались та розвивались, але вже з новими технічними можливостями, довоєнні роботи ХЕТІ в області високовольтної імпульсної техніки пов'язані з унікальними високовольтними установками. Вперше було створено потужні високовольтні формуючі лінії для фізичних досліджень у вигляді єдиної конструкції [2].

Отже, історія розгортання наукових досліджень у високовольтному залі НТУ «ХП» має ще багато білих плям і безумовно потребує більш ґрунтовного висвітлення.

Література

1. Тверитникова О. Є. Зародження і розвиток науково-технічної школи професора П. П. Копняєва: монографія. Харків: НТУ «ХП». 2010. 212 с.
2. Шептун И.М., Конотоп В.В., Нескородов Г.Ф. Наши звездные годы. Харьков: Колорит, 2012. 232 с.

Пайол Є. Д.
НТУ «ХП»,

О.О. ПОТЕБНЯ ТА ПОЧАТОК ЙОГО РОБОТИ В ХТІ

Олександр Олександрович Потебня є однією з провідних фігур в розвитку електротехнічної галузі нашого університету, тодішнього Харківського технологічного Інституту імператора Олександра III. Народившись в родині відомого академіка, професора Харківського університету, О.А. Потебні, Олександр Олександрович і сам присвятив своє життя науці. Після закінчення Харківського університету (фізико-математичний факультет) Потебня став вивчати практичне застосування електротехніки, а згодом, після випуску, його запросили до викладання в Томському Технологічному Інституті. Потебня погодився і пропрацював там більше 20 років. Однак він запам'ятався, перш за все, за розвиток кафедри електротехніки ХТІ. Питання переходу з одного інституту до іншого, відстань між якими більш, ніж 3 тисячі кілометрів, не досить висвітлено в історії розвитку ХТІ. Тому розглянемо цю подію.

У вересні 1923, дізнавшись від свого друга, професора Василя Михайловича Хрущова, про наявність вакантної посади на кафедрі Електричної тяги, Потебня одразу ж відправив ректору ХТІ прохання про надання йому вільного місця. Це рішення було важливе в житті науковця, адже у той час його

родина переживала складні часи – дружина Потебні була тяжко хвора та за рекомендаціями лікарів потребувала зміни клімату. В листі до ректора ХТІ Олександр Олександрович зазначив свої наукові досягнення – його праці вже використовувалися на кафедрі високовольтних ліній та перехідних явищ. Тільки за той рік ним були написані стаття «Централізація розсіяних джерел водяної енергії та використання сили р. Томь» та брошура «Спрощений спосіб розрахунку силових мереж».

У жовтні 1923 було проведено засідання Правління Томського Технологічного Інституту з метою розглядання та обговорення даної заяви. Беручи до уваги сімейні обставини, безцінний науковий внесок та двадцятирічний робочий стаж професора Потебні в ТТІ, в якості головного організатора електротехнічної лабораторії та керівника електротехнічної спеціальності інституту, Президія Механічного факультету постановила дозволити переведення О.О. Потебні до ХТІ, не дивлячись на те, що залишати обов'язки на початку навчального року було неприйнятним. Для заміщення кафедри оголосили Всеросійський конкурс. У той час на засіданні Бюро Правління ХТІ вже розпочали клопотання перед Головним управлінням професійної освіти про перехід Потебні з Томська у Харків. Вже в жовтні *curriculum vitae* професора, його заява та виписка з протоколу засідань Правління ТТІ було відправлено до канцелярії Харківського інституту. В листопаді 1923 тодішній ректор ХТІ, Маслов Олексій Матвійович, на основі засідання ТТІ, затвердив Потебню на посаді професора Харківського Технологічного Інституту з дорученням йому завідування кафедрою Електричної тяги і з 1 листопада 1923 року Олександр Олександрович вступив в виконання своїх обов'язків в Харківському Технологічному Інституті.

Усе своє натхнення та жагу до просвітлення людства Потебня в подальшому житті вкладав в розвиток та зростання своєї кафедри. Цим він займався до кінця свого життя (1935 рік). На мою думку, цій персоналії не відведено досить уваги, на яку заслуговує пам'ять цієї видатної людини, але у цій статті ми розглянули ще одну сторінку з життя Олександра Олександровича Потебні.

Постольник А.
НТУ «ХПІ»

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ФОТОГРАФІЇ

Фотографія була відкрита не відразу і не однією людиною. В це відкриття вкладено працю вчених багатьох поколінь різних країн світу.

Люди прагнули віднайти спосіб отримати зображення, який не потребував би довгої та виснажливої праці художника.

Спочатку помітили що промінь сонця , проникаючи скрізь невеличкий отвір в темне приміщення, залишає на площині світовий малюнок предметів зовнішнього світу. Предмети відображаються в точних пропорціях та кольорах, але в зменшеному, на відміну від оригіналу розмірі та в перевернутому вигляді. Ця властивість темної кімнати (або камери-обскури) було відомо ще давньогрецькому мислителю Аристотелю, який жив в IV сторіччі до нашої ери.

Принцип праці камери-обскури описав в своїй праці Леонардо да Вінчі.

Відомо, що ще у XIII сторіччі були винайдені окуляри. Окулярне скло перекочувало потім у підзорну трубу Галілео Галілея. У Росії, великий вчений М.В. Ломоносов поклав початок розвитку світлосильних труб та оптичних приладів. Прийшов час, коли камерою-обскурою почали називати ящик з двовипуклою лінзою в передній стінці та напівпрозорого паперу або матовим склом в задній стінці. Такий прилад надійно слугував для механічної замальовки предметів зовнішнього світу. Перевернуте зображення достатньо було за допомогою дзеркала поставити прямо та обвести олівцем на листку паперу.

В середині XVIII сторіччя в Росії, наприклад , набула поширення камера-обскура, яка носила назву «машина для снимання першпектив», зроблена у вигляді похідної палатки. За її допомогою було документально закарбовані види Петербургу, Петергофа, Кронштадта та інших російських міст.

Це була «фотографія до фотографії». Праця художника була полегшена. Але люди ще не повністю механізували процес малювання, не навчилися не тільки фокусувати «світовий малюнок», але й надійно закріплювати його на площині хімічним шляхом.

Однак якщо в оптиці передумови для винайдення світлопису склалися багато сторічч тому , то в хімії вони стали можливими тільки у 18 сторіччі, коли хімія як наука досягла достатнього розвитку.

Одним з найбільших важливих вкладів у створення реальних умов для винайдення способу перетворення оптичного зображення у хімічний процес у світлочутливому шарі послужувало відкриття молодого російського хіміка-любителя, внаслідок відомого державного діяча та дипломата, А. П. Бестужева-Рюміна (1693-1766) та німецького анатома та хірурга І. Г. Шульца (1687-1744).

Займаючись у 1725 році складанням рідких лікувальних сумішей, Бестужев-Рюмін виявив, що під впливом сонячного світла суміші солей заліза міняють колір. Через два роки Шульц також представив докази чутливості до світла солей бромю.

Цілеспрямовану працю по хімічному закріпленню світового зображення в камері-обскура вчені та винахідники різних країн почали лише в першій частині XIX сторіччя. Найкращого результату досягли тепер всім відомі французи Жозеф Нісефор Ньепс (1765 – 1833) , Луї-Жак Манде Дагер (1787 – 1851) та англієць Вільям Фокс Генрі Тальбот (1800 – 1977). Їх прийнято вважати винахідниками фотографії.

Хоча й спроби отримати фотографічне зображення проводилися ще в 17 сторіччі, роком винайдення фотографії вважають 1839, коли в Парижі з'явилася так звана дагеротипія. На основі своїх власних досліджень і дослідів Нісефора Ньепса, французькому винахіднику Луї Дагеру вдалося сфотографувати людину та отримати стійке фотозображення.

Порівняно з більш ранніми дослідями час експозиції скоротився (менше 1 хв.). Принципіальна відмінність дагеротипа від сучасної фотографії – отримання позитива, а не негатива, що робило неможливим отримання копій.

Садовський Я. В.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ ТЕРМОСУ

Актуальність теми полягає у тісній взаємодії винаходу із повсякденним життям та значному впливу на якість та зручність побуту пересічної людини. Також винахід широко використовується у сферах науки та виробництва.

Термос – вид посуду, активно застосовується в побуті з метою підтримки температури їжі та різноманітних рідин. Найчастіше він використовується у випадках, коли потрібно зберігати напій або страву гарячим протягом тривалого часу. Хороший, якісно виконаний термос – незамінна річ у походах і подорожах: будь у ньому чай, вода або бульйон, він здатен утримувати температуру не менше 60 градусів до доби (час і температура залежать від ємності посудини та її різновиду).

Необхідність підтримувати незалежну від зовнішнього середовища температуру рідини у закритій посудині з'явилася у другій половині XIX століття. У цей час вчені-фізики проводили досліди зі зрідженими газами, що входять до складу атмосфери (азоту, кисню і водню). Однак зберегти отримані речовини в необхідному стані виявлялося досить непросто, вони вкрай швидко втрачалися.

Проблему частково зміг вирішити німецький фізик А.Ф. Вейнхольд. У 1881 році він розробив контейнер зі скла, конструкція якого передбачала парні стінки, простір між якими був позбавлений повітря. Такий хід допоміг зменшити випаровування речовини зберігання.

У свою чергу, через 11 років (1892) фізик і хімік із Шотландії Джеймс Д'юар удосконалив винахід свого німецького колеги. Форма контейнера змінилася на колбу з вузьким верхнім прорізом і парою стінок, що запобігло швидкому випаровуванню отриманих газів. Для кращої ізоляції посудину зсередини було покрито тонким шаром срібла. Крім того, від внутрішньої

поверхні, що нагадує дзеркало, добре відбивалося теплове випромінювання. Виріб підвішувався за допомогою пружини у спеціальному металевому кожусі. За допомогою свого винаходу Дьюар отримав і навіть зміг протягом певного часу зберегти водень в рідкому і твердому станах. Інновація Д'юара виявилась дуже ефективною, настільки ефективною що дозволила науковцям вивчати оптичні властивості газів у рідкому стані. Однак ні він, ні Вейнхольд не стали патентувати унікальний контейнер: вони не вважали, що їхні винаходи зможуть принести кому-небудь відчутний прибуток у контексті масового споживача.

У 1903 році Рейнольду Бургеру, німецькому виробнику скла, прийшла в голову думка доопрацювати ідею посудини Д'юара, щоб використовувати винахід не тільки в наукових цілях, але і в побутових. Колбу помістили в металевий корпус, для більшої герметичності додали пробку, що закриває посудину. Конструкцію доповнили зручною кришкою, якій відводилася роль невеликої склянки. Нововведенням стала внутрішня система, за допомогою якої колба підтримувалася зсередини. До цього моменту ємність закріплювалася лише у горлечка всієї конструкції, через що була не досить стійкою до пошкоджень.

Восени 1903 року Бургер запатентував свій винахід. На наступний рік ним була заснована компанія, яка займалася виробництвом нового виробу – «вакуумної фляжки». Назва виявилася неспроможною звернути на себе увагу, тому незабаром було оголошено конкурс на найцікавіше ім'я для новинки.

Самим звучним варіантом виявився Thermos (в перекладі з грецького Therme означає «гарячий»), придумане жителем Мюнхена, а вже весною 1904 року нова марка Thermos стала використовуватися в комерційних цілях. Через 4 роки компанія Thermos GmbH продала своє право на виробництво термоса трьом іншим підприємствам, розташованим в Америці, Канаді та Англії. Звідти нові герметичні контейнери для зберігання рідин і підтримки їх постійної температури стали поступово поширюватися по усій земній кулі.

Більш ніж за століття винахід Д'юара і Бургера неодноразово потерпав зміни та удосконалення. На сьогоднішній день налагоджено випуск термосів різних розмірів, починаючи з обсягу 0,25-1 л (термокружки для зберігання напоїв) до 40 л (величезні термоконтейнери для підтримки температури продуктів). Змінено також і матеріал виготовлення колби. Крім традиційних скляних посудин, широко випускають також дешеві пластикові і дорогі міцні колби з металу.

Популярністю користуються спеціальні харчові термоси з широким горлом, а також термоси з судками, за допомогою яких можна зберігати відразу кілька страв. Кришка посудини найчастіше досі використовується в якості похідного горнятка, проте для домашнього застосування були створені

спеціальні кришки з пневматичним насосом. З його допомогою можна наливати напій, натискаючи на кнопку. Виробництвом термосів займаються багато компаній. Однак право використовувати торговельну марку є лише у фірми Thermos L.L.C., розташованої в Китаї.

Селюкова Л.Р.
НТУ «ХПІ»

О ПРАКТИКЕ СТУДЕНТОВ ХИМИЧЕСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ ХПТИ

Харьковский практический технологический институт – первый технический институт в украинских губерниях Российской империи.

Качественный уровень обучения студентов гарантировал им после окончания института востребованность на рынке труда. Выпускники университета успешно работали в различных отраслях на всей территории огромной страны.

Во время обучения в институте в распоряжении студентов была мощная производственно-практическая база в виде учебно-вспомогательных учреждений. Это позволяло воспитанникам приобретать практические навыки и участвовать в различных технологических процессах. Студенты на практике выполняли различные виды работ: выплавляли металл, производили рафинад и сахар, перегоняли нефтепродукты, делали бумагу, производили спирт и варили пиво, превращали зерновые в муку и т.д.

Подробная информация о практике студентов химической специальности представлена в канцелярии Харьковского практического технологического института, которая была начата 27 февраля 1890 г.

Студенты ХПТИ проходили практику не только на территории украинских губерний, но и далеко за ее пределами. Например, товарищество «Братьев Нобель» по производству нефти проводило прием студентов-технологов на практические занятия на заводе в течение летнего времени в Баку.

Директор писал письма от своего имени на различные фабрики и заводы, с просьбой определить студентов на практику в летнее время.

На письмо от 19 марта 1890 года директор получил ответ, что ему нужно обратиться в правление, которое находится в Москве, в Шуйском подворье, для того чтобы определить на практику 22 студента. В случае соглашения им придется жить в 10-ти верстном расстоянии от завода.

Но большинство студентов проходили практику непосредственно на территории Российской империи.

В письме от 29 марта №502 получено соглашение относительно принятия на практические занятия в Ново-Таволжанский сахарный завод двух студентов технологического института.

На письмо от 29 марта №500 директору пришёл ответ, что имение русских поданных принимает на практику студентов технологического института. Но при этом студенты должны быть христианской религии и политически благонадёжными. И, если предложенные студенты удовлетворяли означенным условиям, то имение с удовольствием допускало их к практическим занятиям на свекло-сахарном и винокуренном заводе Михайловского имения.

Не всегда студенты института попадали на практику без проблем. Например, в ответ на письмо от 9 апреля № 639 руководитель производства русских минеральных масел и других химических продуктов отказал директору института в принятии студентов. В связи с тем, что студенты другого университета проходили там практику.

Еще один случай непринятия студентов ХПТИ приведен в ответе на письмо от 9 мая №533, где указано, что фабрика «Круше и Эндер» не может принять студентов на практические занятия, так как на этой фабрике уже есть несколько студентов-практикантов и кроме этого она обязалась принять студента иного заведения на предстоящее вакансионное время.

В ответе на письмо от 29 марта №501 и 12 апреля №556 директор института получил разрешение от Шебекинской конторы в г. Ребиндер о допущении двух студентов к практическим занятиям на сахарном и винокуренном заводе. Но только при условии, что они должны иметь собственный стол и квартиру.

Администрация Горбатской писчебумажной фабрики так же была не против приезда студента на практические работы. Единственным затруднением являлось наличие квартиры со столом. При отсутствии этого приходилось довольствоваться маленькой комнаткой, а со столом устроиться у кого-то из служащих. В том случае, если эти условия приезду студента не мешают, то он будет принят на практику.

В ответ на письмо от 2 июня 1890 года правление Киевского газового общества имело честь допустить двух студентов для изучения газового производства на Киевском газовом заводе.

Гутянский сахарный завод так же готов был принять на практику одного студента технологического института до окончания производства по примеру прошлых годов.

Также некоторым студентам (например, одним из них являлся Иван Нестеров), работающим в компаниях, предоставлялась бесплатно квартира со столом от завода.

Из этого можно сделать вывод, что студенты Харьковского практического технологического института были востребованы на разнообразных заводах не только на территории Российской империи, но и за её пределами. Что способствовало увеличению его авторитета среди других ВУЗов того времени.

Сербіненко Ю. І.
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ ВІДКРИТТЯ ЧОРНИХ ДИР У КОСМОСІ

XXI століття – період бурхливого розвитку науки, техніки та передових знань. Основного піку у своєму розвитку досягає астрономія, адже була здійснена велика кількість відкриттів у сфері цієї науки. У глибинах Всесвіту для людини таїться незліченна кількість загадок і таємниць. Однією з них є чорні діри, об'єкти, які не можуть зрозуміти навіть найвидатніші уми людства, сотні астрофізиків намагаються відкрити природу чорної діри.

У 1783 р. в Англії спостерігалось значне зростання наукової активності. У ті часи наука йшла пліч-о-пліч з релігією, й англійський священник Джон Мітчелл, який займався вивченням сейсмології, захоплювався також і Всесвітом. Він запропонував таку ідею, що десь у космосі можуть існувати надмасивні тіла з такою потужною гравітацією, що для подолання сили тяжіння такого тіла потрібно володіти швидкістю рівною або вище швидкості світла. Свою нову теорію Мітчелл назвав «темними зірками», а також спромігся вичислити масу таких об'єктів, але в ті часи ці записи не несли велику цінність. У 1916 р. Карл Шварцшильд, німецький астроном і фізик, завдяки своїм обчисленням прийшов до висновку, що існування чорних дір цілком можливе: він перший описав те, що згодом назвали горизонтом подій, область простору, що оточує чорну діру, потрапивши в яку речовина вже ніколи не повернеться з цієї області і провалиться в чорну діру.

У 1932 р. в науковому журналі з'явилася стаття, в якій геніальний фізик СРСР, Лев Ландау, припустив, що при колапсі надмасивна зірка стискається в тіло з нескінченно малим радіусом і нескінченною масою, також відповідно до теорії відносності гравітація в такому тілі буде настільки потужною, що почне викривляти простір і час. Ця теорія Ландау сподобалася астрофізикам, тому вони продовжили її розвивати. Згодом у 1939 р. в Америці завдяки двом фізикам, Роберту Оппенгеймеру та Хатланду Снайдеру, була висунута теорія, яка описувала надмасивну зірку на момент колапсу. В результаті такої події повинна з'явитися чорна діра. Але не дивлячись на переконливість доводів, вчені продовжили заперечувати можливість існування подібних тіл, як і

перетворення в них зірок. Та вже у 1971 р. за допомогою удосконалених телескопів астрофізикам удалось виявити невідомі на той момент об'єкти на зоряному небі, які вели себе дуже дивно незважаючи на те, що виглядали як звичайні зорі. Вивчаючи ці світила, американський вчений, Мартін Шмідт, своїми дослідженнями довів, що ці об'єкти не були схожі на зорі звичні нам. Він звернув увагу на те, що ці тіла набагато далі від нас, ніж ті зірки, за якими ми звикли спостерігати в небі. Спостережуваний об'єкт знаходився у 2,5 мільярдів світлових років від нашої планети, але світив так само яскраво як зірка в якихось 100 світлових років від нас. З цього виходить, що світло від такого тіла можна порівняти з яскравістю цілої галактики. Це було справжнім відкриттям в астрофізиці, а ці об'єкти були названі квазарами.

Продовжуючи вивчати ці світила, Шмідт встановив, що настільки яскраве світіння може бути викликано лише з однієї причини – акреція (процес поглинання надмасивних тілом навколишньої матерії за допомогою гравітації). Тобто, в центрі квазара знаходиться величезна чорна діра. У процесі поглинання дірою матерії частинки розганяються до величезних швидкостей і починають світитися. Своєрідний купол, що світиться навколо чорної діри, називається акреційним диском. Відомий нам Стівен Хокінг, фізик-теоретик, який був затятим шанувальником чорних дір, довів, що чорні діри не завжди поглинають світло, яке з'являється в акреційних дисках, та що, його частина розсіюється в просторі. Таке явище називається випромінюванням Хокінга, або випаровування чорних дір.

Як висновок, можна зазначити, що завдяки всім вищезгаданим дослідженням вчені нещодавно змогли нарешті сфотографувати справжню чорну діру. Вперше вдалося отримати зображення горизонту подій чорної діри активної галактики М-87. Це одна з найбільших чорних дір, які можуть існувати. Професор університету Неймген в Нідерландах, Хейно Фальке, пояснив, що те, що ми бачимо на знімку, більше за розміром, ніж наша Сонячна система. Можливо, це одно з найголовніших відкриттів, оскільки до сьогодення всі наші уявлення про чорні діри були виключно теоретичні. Раніше ми не могли побачити чорні діри, адже це було просто неможливо ні неозброєним оком, ні за допомогою апаратури. Тому вона і отримала назву чорної. Тяжіння чорної діри таке велике, що подолати його не може ніяке випромінювання, доступне нашим телескопам: ні радіохвилі, ні рентгенівське випромінювання, ні гамма-промені. Хоча це лише питання часу. Розвиток сучасної науки і технології настільки уривається вперед, що ледь встигаєш за ним устежити. І хто знає, можливо у найближчому майбутньому вченим вдасться відкрити не тільки нові чорні діри, алмазні планети, або нові супутники Юпітеру, а й нові світи, де можливе й наше існування.

СТОРІНКИ РОЗВИТКУ МОТОЦИКЛУ

І перший мотоцикл, і перший автомобіль з'явилися дуже схожим шляхом. «Найпершим» і в тому, і в іншому випадку вважається екіпаж з двигуном внутрішнього згоряння. Конструкції, які винаходили до 1885 року і мали парові двигуни, важко назвати мотоциклами, але все ж цим машинам без сумніву докладають термін «мотоцикл» або «автомобіль».

Спільний у цих двох машин батько - німецький інженер Готліб Даймлер. І якщо автомобіль числить серед своїх предків чи не всі типи колісних возів, то прабатьком мотоцикла є лише велосипед.

Мотоцикл починає свою передісторію лише з XVII століття нашої ери. На вітражі в провінційній англійській церкві святого Жіля зображений херувим, що сидить на двоколісній машині з одним колесом спереду і одним ззаду. Невідомо, є цей екіпаж плодом фантазії майстра або він мав перед очима будь-який зразок – можливо, іграшку. Відомо одне: церква (і вітраж) відносяться до 1642 року – за 150 років до появи на паризьких вулицях першого «целоріфера»!

Саме так назвав свою машину граф Меді де Сиврак, вперше представив свій винахід ураженням парижанам в саду Пале-Рояль в червні 1791 року. Пристрій новинки був дуже простим: горизонтальний дерев'яний брус довжиною близько метра, від якого спереду і ззаду відходили вниз по дві вертикальні стійки, до нижньої частини стійок кріпилися осі коліс. Ніякої спроби зробити колесо поворотним не було, зате попереду апарат прикрашала кінська голова, ззаду – хвіст, сідло також було запозичено від коня. Приводити в рух целоріфер необхідно було, відштовхуючись кінчиками ніг від землі, змінювати напрямок руху або нахилом машини, або, зупинившись, перестановкою переднього колеса. Але навіть в такому недосконалому вигляді машина завоювала чимало прихильників у Франції.

Неповоротне переднє колесо було головним недоліком велоціфера, і саме воно спонукало винахідників продовжити роботу над цією конструкцією.

У 1816 році головний лісничий Баденського князівства Карл Фрідріх Християн Людвіг Дрейз фон Зауерброн (1785-1851) приробив до екіпажу поворотну вилку переднього колеса. В кінці 1819 року англійський механік Найт побудував перший суцільнометалевий велосипед, правда, через тяжкості машини ідея тоді визнання не отримала. Ще більш важливий винахід зробив інший англієць, Льюїс Комперц, в 1820 році: він застосував важелі для ручного приводу на переднє колесо.

Але лише в 1861 році француз П'єр Мішо встановив педалі на передньому колесі і тим самим забезпечив велосипеду друге народження. Мішо був також першим, кому вдалося почати масове виробництво велосипедів: з його майстерні вийшло понад 400 в 1863 році. Починаючи з цього часу велосипед перетворюється з екзотичної іграшки в повсякденний засіб транспорту.

Головний недолік велосипедів тих часів був у тому, що водій повинен занадто швидко працювати ногами для того, щоб досягти пристойної швидкості. Тому переднє колесо стало швидко збільшуватися в діаметрі, в результаті чого виникла конструкція велосипеда-павука: величезне переднє колесо – діаметром до двох метрів – і крихітне заднє.

У 1868 році французький винахідник Клемент Адер вперше застосував на велосипеді обгумовані обода; велосипед фабрики «Фантом» 1869 роки вже мав металеву раму і колеса з дротяними спицями, і ще в 1868 році паризький годинникар Андре Жюльме встановив педалі в центрі машини, зв'язавши їх ланцюгом з заднім колесом.

Справа залишалася за самим двигуном. Загальноприйнятий в середині XIX століття паровий двигун на цю роль підходив мало: заважали громіздкий котел, значний циліндр та необхідність мати на борту запас води та твердого палива. Але «важко» - ще не означає «неможливо». Майже одночасно, в 1869 році, такі «велопаровики» зробили американець Сильвестр Роупер і француз Л. Перро.

Сильвестр Роупер за основу взяв велосипед «Хенлон» із залізною рамою, дерев'яними колесами, посиленими залізними ободами, і кованої передньою вилкою. Позаду сидіння водія була підвішена на пружних гаках (для пом'якшення поштовхів) парова машина. У нижній частині значного циліндра розташовувалася топка (паливом служив дрібно подрібнене вугілля), над топкою знаходився котел, над казаном – два циліндра, які могли гойдатися з амплітудою 6 см, і цей рух передавали задньому колесу довгі шатуни – як в паровозі. Уже в цій машині для управління були застосовані обертові рукоятки – вірніше, оберталося все кермо: при обертанні вперед відкривалася подача пара в циліндр, при обертанні назад діяло гальмо на заднє колесо. Роупер стверджував, що його машина здатна взяти будь-який підйом і на прямій розвинути швидкість 60 км/год – правда, свідомі подібних подвигів не збереглося. Сама ж машина дожила до наших днів і зараз знаходиться в музеї при Смітсонівському інституті в США.

Таким чином, мотоцикл широко використовується й нині, він є практичним засобом транспортування, який коштує набагато менше, ніж автомобіль. Оскільки наука не стоїть на місці, а розвивається, то мотоцикл

ніколи не вийде з ужитку, особливо в таких країнах як: КНР, Італія, Південна Корея та інші, завдяки їх особливій дорожній інфраструктурі.

Сушильников О.О.
НТУ «ХПІ»

ЖИТТЯ НА МАРСІ БУДЕ

Проблема переселення землян на відповідні планети в космосі давно, а особливо в даний час, обговорюється не тільки письменниками фантастами, а й вченими та експертами в галузі розвитку космічної техніки. Це обумовлено не тільки розглядом варіантів порятунку земної цивілізації від катастрофічних наслідків можливих катаклізмів техногенного або природного характеру, а й, в першу чергу, науковим інтересом до реального освоєння людьми планет ближнього та далекого космосу. На нашій планеті стає дедалі більше населення, і ми завжди можемо постраждати від стихійних лих, наслідків використання ядерної зброї, тому багато людей стверджують, що космічна колонізація забезпечує майбутнє людства. Крім того, в кінцевому підсумку ми скоротимо багато природних ресурсів Землі, тому неминуче нам доведеться покинути Землю, щоб знайти і створити нову стійку середу. Навіть Стівен Хокінг казав: «Я не думаю, що людська раса виживе в наступну тисячу років, якщо ми не поширимося в космос». В кінцевому рахунку, розвиток майбутнього людства в космічних масштабах і становлення міжпланетарним видом, будуть найбільшими досягненнями людства, і хоча зараз ми лише на початку цього шляху, в нас є ентузіазм і ідеї для реалізації таких масштабних проєктів.

Починаючи переглядати можливі варіанти серед планет, на яких могли би існувати люди, вчені та фахівці цілком очевидно провели порівняння планет за принципом їх схожості із Землею. Група таких планет, які знаходяться на відносно невеликій відстані від нас, та мають схожі характеристики із нашою, серед таких планет, найбільш привабливою є Марс. Ось порівняльна таблиця, в якій приведені показники деяких величин на Землі та Марсі:

- середній радіус Марса майже вдвічі менше за Земний., маса менше у 9 разів, об'єм менше майже у 7 разів, атмосферний тиск складає приблизно 1/170 частину від Земного;

- гравітація слабша майже у 3 рази, осьовий нахил планет відрізняється лише на 2.19 градусів та середня температура значно менша Земної: - 50 градусів за Цельсієм, а перепади температури за сутки;

- марсіанські сутки, які називаються «солами» довші за Земні лише на 40 хвилин; на обох планетах присутня вода, але на Марсі вона існує тільки у вигляді льоду.

Дослідження Марса почалося приблизно 3,5 тис. Років тому, в Давньому Єгипті; Вавилоні астрономи розробили математичний апарат для передбачення положення планети. Перші телескопічні спостереження Марса були проведені Галілео Галілеєм в 1610 р.

Серйозні дослідження Марса розпочалися з 60-х років ХХ ст., коли розпочалася ера космічних польотів до Марса. Першою була радянська місія Марс 60А, яка зазнала аварії, а вже першим вдалим став запуск космічного апарата, що дослідив Марс з прольотної траєкторії, американський Mariner-4, що передав детальні дані про атмосферу, і кліматичні умови Марса.

За останні 59 років для вивчення Марса було запущено більш 50 космічних апаратів з різними напрямками досліджень. Серед них були вдалі та невдалі запуски, ось перелік країн та організацій, які приймають активну участь у дослідженнях Марса: США, Росія, Індія, Японія, Європейська космічна агенція та інші.

Слід окремо згадати драматичну історію дослідного апарату – «Оппортьюніті», який прибув на Марс в 2004 р. Апарат надав переконливі докази на підтримку головної мети його наукової місії: пошук і дослідження каменів і ґрунтів, які можуть містити дані про минулу діяльність води на Марсі. Знаковим для популяризації марсіанської тематики стало драматичне завершення місії: через сильну пилову бурю в червні 2018 р. «Оппортьюніті» замовк раз і назавжди, після дев'яти місяців спроб відновити зв'язок з марсоходом вчені припинили спроби. На планеті апарат пропрацював 15 років (близько 5000 солів), що в 55 разів більше розрахованого строку.

Останньою, на даний момент, місією, яка здійснила посадку на Марсі є InSight – місія НАСА в рамках програми Discovery з доставки на Марс дослідного посадкового апарата з сейсмометром. Місія InSight розрахована на вивчення внутрішньої будови і складу Червоної планети. 26 листопада 2018 р. апарат здійснив успішну посадку на поверхню Марса і передав перше зображення. Протягом двох років InSight вивчатиме внутрішню структуру Марса, реєструючи підземні поштовхи. Вони можуть виникати з різних причин, зокрема, в результаті падіння метеоритів, що не згорають в більш розрідженій марсіанській атмосфері. На Землі та в космосі провідними космічними державами та приватними компаніями ведеться величезна дослідницька робота

з вивчення можливості заселення Марса; а також розробки важких ракет-носіїв для транспортування Експедиції на Марс будуть завершені в найближчі роки. Фізико-технічні проблеми життєзабезпечення тривалого перебування людей на Марсі НЕ вирішені, і перші часи будуть виконуватися регулярні доставки продовольства і енергоресурсів з Землі. Фізіологічні проблеми тривалого перебування людей на Марсі є найбільш складним питанням, до фундаментального вирішення якого поки немає підходів;

Таким чином, на першому етапі заселення Марсу люди будуть працювати і жити в експедиційному режимі, тривалість якого обмежена 500 солами.

Толочко К. І., Толочко Д. І.
НТУ «ХП»

ПОСТАТЬ ГОЛОВНОГО КОНСТРУКТОРА В. Г. СЕРГЄЄВА В РОЗВИТКУ РАКЕТНО-КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Ім'я Володимира Григоровича Сергєєва не широко відомо. Головного конструктора В. Г. Сергєєва не згадували в пресі та в телерепортажах, тому що його діяльність мала безпосереднє відношення до безпеки країни. Тільки у 90-х роках ХХ ст. почали з'являтися окремі публікації, присвячені цій особистості.

Історичною для розвитку ракетної техніки стала Постанова Ради Міністрів СРСР (РМ СРСР) №1017-419 від 13.05.1946 р., де для координації всіх робіт передбачалося створення Спеціального комітету з реактивної техніки. Для вирішення цієї задачі в Україні була організована група підприємств на чолі з Особливим конструкторським бюро № 586 (ОКБ-586) в м. Дніпропетровську (нині ДП «КБ «Південне»), яким керував М. К. Янгель. Саме він став ініціатором створення в Харкові нової організації – Особливого конструкторського бюро № 692, яке мало функції головного комплексного науково-дослідного і дослідно-конструкторського підприємства та здійснювало координацію робіт і розробку систем управління для ракет, що створювалися в ОКБ-586. 16 листопада 1960 р. на посаду начальника та головного конструктора ОКБ-692 був призначений В. Г. Сергєєв.

Безперечно В.Г. Сргєєву вдалося створити всі необхідні умови для розробки на підприємстві технології, при якій забезпечувалось повне відпрацювання створюваних систем, безпека і безаварійність найвідповідальніших робіт, включаючи установку ракет на бойове чергування [1].

Згодом були проведені успішні льотні випробування ракети Р-16 і в 1962 р. ракета була прийнята на озброєння. В 1967 р. Державна премія СРСР за створення ракети була присуджена В.Г. Сергєєву, Я.Є. Айзенбергу і

В.К. Копилу. Надалі багато років колектив ОКБ-692, очолюваний В.Г. Сергєєвим, був зайнятий створенням все більш досконалих систем управління міжконтинентальних балістичних ракет Генеральних конструкторів М.К. Янгеля, В. Ф. Уткина і В. М. Челомея [2].

На початку 1970-х рр. проводились роботи зі створення системи керування транспортного корабля постачання. Вперше в СРСР в системі керування була застосована бортова обчислювальна машина, що дозволила кораблю виконувати в автоматичному зближення і стиковку з іншим об'єктом. Автоматичні стиковки транспортного корабля постачання з космічними станціями «Салют-6» і «Салют-7» були повним тріумфом ідей, народжених на «фірмі» В.Г. Сергєєва. Значне місце в науково-технічній творчості колективу займало створення системи управління ракети-носія багаторазової космічної транспортної системи «Енергія-Буран». Роботи з цієї теми були почати під керівництвом В. Г. Сергєєва [4].

Вище наведені факти дають підставу говорити, що під керівництвом В. Г. Сергєєва на підприємстві (нині ВАТ «Хартрон») була створена одна з передових науково-конструкторських шкіл ракетно-космічної галузі України.

Література

1. Черток Б. Е. Ракеты и люди. Горячие дни холодной войны. Москва: Машиностроение, 1999. 448 с.
2. Научно-производственное предприятие Хартрон-Аркас. Хроника дат и событий. 1959–2005 гг. II-е изд. (доп.). Харьков. 2006. 212 с.

Туктарова К. Р.
НТУ «ХП»

СТОРІНКИ ЖІНОЧОЇ МЕДИЦИНСЬКОЇ ОСВІТИ У ХАРКОВІ

Харківський Національний Медичний Університет у наш час один з найпопулярніших учбових закладів. Зараз правила прийому у нього не прості, але абсолютно рівні для кожного абітурієнта.

Харківський Жіночий Медичний Інститут Харківського Медичного Товариства у 1910-1911 роках надавав можливість отримати вищу освіту представницям прекрасної статі не молодше 18 років. Те, що тоді здавалося неможливим, зараз є цілком нормальним.

Звісно, що майже 100 років тому норми інституту були набагато суворішими та відрізнялися від тих, що діють зараз, але це не говорить про те, що у наші дні університет втратив свою дисципліну та серйозність. Усе змінилося за течією часу та розвитком суспільства.

Основні правила вступу у той час були:

Спочатку потрібно було надіслати поштою усі необхідні документи та обов'язкові копії до них, такі як:

- Власноруч написане «прохання» на ім'я Правління медичного суспільства;
- Свідоцтво про звання (дворянство) або атестат про службу батька;
- Свідоцтво про народження та хрещення;
- Атестат про закінчення повної семирічної освіти у жіночій гімназії;
- Свідоцтво про витримку додаткового випробування або додаткових екзаменів при чоловічій гімназії з таких дисциплін як: твір на російській мові, екзамену з математики, фізики, латинської мови та з одної з нових мов. Слухачки мали право скласти це випробування протягом двох років навчання у інституті.
- Біографія;
- Письмова згода батьків або піклувальників;
- 3 фотокартки з власноруч написаними ініціалами;
- Свідоцтво про благонадійність.

Потім треба було зробити внесок, виплата за півроку навчання (100 карб.) Якщо плата не була внесена, то документи дівчини відсилали назад та за її рахунок. Також гроші не повертали у тому випадку, коли слухачка вибула раніше терміну.

При відправленні всіх потрібних документів та грошей за навчання поштою, необхідно було вказувати точну адресу проживання вступаючої особи та повідомляти Канцелярію інституту про кожну зміну адреси житла.

Повний курс навчання тривав 5 років. За цей час студентки встигали досконало вивчити 18 предметів, які мали в собі ще дуже багато розгалужень.

Навчання в інституті надавало лише освіту та ніяких привілеїв та прав. При вступі студентки отримували вхідний квиток (перепустку) на кожне півріччя новий, особливий. Отримували також правила поведінки у навчальному закладі, яких вони зобов'язані були дотримуватися протягом усього періоду навчання.

З курсу на курс дівчата переводилися лише після успішної здачі всіх випробувань та екзаменів наприкінці кожного семестру. При закінченні повного п'ятирічного курсу Харківського Жіночого Медичного Інституту слухачки отримували свідоцтво про закінчення курсу медичних наук.

Можна зробити висновок, що медична освіта ніколи не була легкою справою. Тут недостатньо одного бажання зв'язати своє життя з медициною та усім що з нею зв'язано. Треба бути готовим повністю поринути у навчання, як

губка вбирати усі знання, що ти отримуєш на курсі та вміло користуватися ними на практиці.

Студентки Харківського Жіночого Медичного Інституту подали приклад того, як серйозно треба ставитися до навчання та досягати своєї мети, не дивлячись на перешкоди до здійснення мрії.

Фігурська В. С.
НТУ «ХП»

НА ШЛЯХУ ДО «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГІЇ

За часів оволодіння людиною сил електромагнітних явищ минуло понад століття. У масштабах історії науково-технічного розвитку людського суспільства, понад сто років – досить незначний час. Проте ніхто із сучасників М. Фарадея не міг навіть уявити наскільки вагомою складовою людського суспільства стане електрична енергія.

Сьогодні ми лише починаємо занурюватись в інформаційну епоху, а складності енергопостачання та розповсюдження вже спіткають суспільство регулярно. Не кажучи про демографічний бум останніх років, потреби вже існуючих споживачів набувають обертів з розвитком техніки. Можливо, такий стан галузі не був би критичний, якщо б не одна проблема: довкілля.

Більшість енергії на сьогодні досі виробляється шляхом паління вугілля або газу, продуктом горіння яких є парникові гази: оксид вуглецю та метан. За даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, на тернах нашої країни було спожито 153 214,5 млн. кВт·год та вироблено 186,5 млн тон двоокису вуглецю за 2018 рік.

Ще у 1896 р. відомий науковий діяч Сванте Арреніус опублікував працю «Щодо впливу карбонільної кислоти у повітрі на температуру землі» («On the Influence of Carbonic Acid in the Air upon the Temperature of the Ground»), де описує механізм парникового ефекту та приводить розрахунки підвищення температури в залежності від концентрації у повітрі двоокису вуглецю.

Незважаючи на сильну наукову базу стосовно цього питання, і сьогодні залишаються люди, що вважають парниковий ефект вигадкою, або ж не гадають, що впливом такого ефекту можна знехтувати. Ті ж науковці та підприємці, що спираються на докази та піклуються про благополуччя природи, довкілля – присвячують свою діяльність вирішенню цієї проблеми.

Українці на сьогодні споживають найголовнішим чином енергію вироблену в результаті горіння вугілля, але за останні декілька років використання альтернативних джерел енергії в Україні здобуває розвиток.

Окрім того, згідно розпорядженню кабінету міністрів України «Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року», уряд зацікавлений у підвищенні енергоефективності та впровадженні нових підприємств-виробників відновлювальної енергії, плануючи виробляти 26 млрд. кВт·год у 2020 році, а за словами голови Держенергоефективності Сергія Савчука, з 2020 року будуть проводитись аукціони, де будь-які проекти відновлювальної енергетики потужністю від 1 МВт до 10 МВт матимуть можливість взяти участь.

Станом на 2019 рік в Україні діють понад майже вітрових електростанцій, понад десять сонячних електростанцій, двадцять гідроелектростанцій, і досі потенціал альтернативної енергетики не вичерпаний. Увага до цього питання з боку держави та зростання потужностей зеленої енергії в нашій країні будують грандіозні перспективи.

Та доки суспільство здебільшого залежне від «чорної» енергетики, хочу нагадати важливість дій кожного з нас. Нехай наша епоха неможлива без використання електроенергії, але в нас є можливість використовувати її розумно та ефективно.

Хвостікова М. А.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ І РОЗВИТОК МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Переклад є одним з найдавніших видів діяльності людини. З розвитком новітніх технологій, збільшенням обсягу інформації логічно виникає потреба у машинному (автоматичному) перекладі. Навіть не виходячи з дому послуги перекладача можуть стати у нагоді, щоб перекласти інструкцію чи переглянути фільм.

Машинний переклад (МП) має дуже довгу історію. Вже у 17 сторіччі філософ та математик Лейбниц зробив припущення, що за допомогою кодів можна створити зв'язок між словами з різних мов.

Першим запатентованим приладом для машинного перекладу був пристрій П.П. Смирнова-Троянського, який включав не тільки двомовний словник з мови есперанто, а й міг пов'язати між собою граматичні конструкції.

Наступним етапом у розвитку машинного перекладу став меморандум Уоррена Вівера, який базувався на роботі приладів у роки Другої світової війни, які використовувалися для шифрування текстів. Ідея полягала в спільній праці людини та електронно-обчислювальній машині (ЕОМ).

Датою народження машинного перекладу прийнято вважати 1947 р., коли А.Д. Бут та Д.Г.В. Бриттен розробили перший код для дослівного машинного перекладу. Через рік Р.Г. Річенс запровадив правила розбиття словоформи на основу та закінчення.

Важливим моментом стала поява першої системи МП IBM Mark II у 1954 р. Ця ідея народилася під час співпраці фірми IBM та Джорджтаунським університетом США. Система була дуже обмеженою: лише 250 одиниць слів та 6 граматичних правил. Але за допомогою цієї програми було перекладено 49 речень з російської мови на англійську. Це стало справжнім науковим проривом в області перекладу, наступні 10 років уряд США та воєнні відомства активно фінансували цю сферу.

Наступним поштовхом у розвитку МП стала поява такої науки як інформатика, це дало змогу об'єднати досягнення технічної кібернетики та результати нових лінгвістичних досліджень.

У 1980-ті роки МП став комерційно вигідним, з'явилися такі програми: Power Translator (компанія Globalink), Language Assistant (компанія MicroTac) та Transend компанія (Intergraph). З появою Інтернету настала епоха машинного перекладу. У 1991 р. з'явилася програма PROMT, яка перекладала спеціалізовані тексти з програмування, вона містила 17 тис. слів та конструкцій.

За останні роки машинний переклад дуже розвинувся. Зараз популярність почали набирати онлайн-перекладачі, такі як Google-перекладач. Але вони мають багато недоліків, один з яких це дослівний переклад кожного слова, через це дуже рідко можна точно зрозуміти про що йдеться у тексті. Саме тому активно розвиваються онлайн-словники для різноманітних галузей, у яких кожне слово подається вже з прикладом його використання. Найбільш популярні словники: ABBYY Lingvo, Multitrain та інші.

Отже, машинний переклад має багато недоліків, але він продовжує активно розвиватися. В умовах глобалізації онлайн-словники та перекладачі стають у нагоді під час міжнародної комунікації та обміну інформації. Одна з причин, чому МП користується досить широкою популярністю - це доступність та відносна легкість у використанні.

ВИЗНАЧНІ ВІНАХОДИ ХХІ СТОЛІТТЯ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ У ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ

Наразі можна подумати, що люди вже мають все, що потрібно для повноцінного життя, тому потреба у винаходах поступово має зникнути, але це не так. Прогрес не стоїть на місці. Мало хто знає про значні досягнення українських учених у сферу медицини. Одним із найважливіших вважається апарат для безкровного аналізу крові, який зробив наш співвітчизник, харків'янин – Анатолій Малихін.

У процесі аналізу до пацієнта кріплять 5 мікропроцесорів, а лікар вводить у спеціальну комп'ютерну програму USPIN особисті показники пацієнта, серед яких: вік, стать, вага, частота пульсу і дихання. Абсолютно без болю і неприємних відчуттів вже за 3–12 хвилин можна дізнатися стан свого організму за 131 показником, а не чекати декілька днів на результат, який ще й може виявитися неточним. Слідом за цим молоді учені з Національного авіаційного університету та Аерокосмічного інституту в 2012 році розробили гідро скальпель, що дозволяє проводити операції на печінці, шлунку і навіть видалення злоякісних утворень – і все це без пошкодження судин.

Учені з Києва розробили прилад «Фазаграф», що дозволяє виявляти проблеми з серцем на початкових стадіях і який заздалегідь діагностує інфаркт. «Фазаграф» може перевірити стан людини за хвилину і не вимагає спеціальних знань для використання. Прилад вже випробуваний у клінічній практиці, в діагностичних центрах та спортивних організаціях.

Полтавський інженер-механік В. Запека розробив хірургічний шов-блискавку. Це – пластиковий пристрій. Він клеїться до тіла за допомогою липкої плівки. Потім він розкривається, як блискавка на одязі, відводиться убік, щоб не заважати скальпелю хірурга, і закривається після операції. Все проводиться буквально за декілька секунд. При цьому можна обробляти рану, не висмикуючи нитки і не витягуючи скоби. Шов-блискавка зупиняє кровотечу, не призводить до нагноєння, появи шрамів та довгого загоєння рани. Користуватися цією розробкою можна без спеціальної підготовки. Він максимально підходить для термінової допомоги постраждалим у ДТП або катастрофах.

Киянин А. Головаченко винайшов екзоскелет UniExo. Цей пристрій допомагає під час реабілітації людей, які мають проблеми з опорно-руховим апаратом після інсульту чи аварії. Конструкцію легко сховати під одягом. А коштує такий екзоскелет дешевше закордонних аналогів. Користувач керує

пристроєм за допомогою нейрошолому або нейробраслетів. Вони зчитують сигнали мозку. А. Головченко написав спеціальну програму, що підлаштовується під потреби людини. 2017 року винахід переміг на престижному конкурсі Кремнієвої Долини.

Інженер-електрик за фахом Б. Патон розробив зварювання живих тканин, що широко застосовується в гінекології, урології, офтальмології та онкології. Електрозварювання – це спосіб з'єднання м'яких тканин за допомогою високочастотного електроструму. Із використанням цієї технології вже зроблено понад 100 тис операцій.

Безперечно, наші співвітчизники напрочуд талановиті, цілеспрямовані та геніальні особистості. І ця далеко не повна добірка винаходів – ще одне тому підтвердження. Такі звершення надихають, завдяки досягненням винахідників ми маємо силу розвиватися та рухатися уперед, бо отримуємо впевненість і надію на краще.

Шкурченко А. Ю.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКЗОПЛАНЕТ

Далекий та невивчений космос завжди приваблював людський інтерес, отже недивно, що різні вчені вивчали його в різні часи. Але саме розквіт цього вивчення припадає на сьогодення. Особливо це пов'язано з поняттям «екзопланет», або планет поза сонячного простору. Хоча історія дослідження цього питання сягає ще глибше в історію розвитку людства.

Ще давні греки вважали, що Всесвіт більший за одну сонячну систему, хоча це залишилося лише у вигляді теорій. Початком же розвитку астрономії як науки саме про дослідження космосу можна вважати період піднесення інтересу до наукових знань у 16-17 ст. Джордано Бруно випереджує свій час, у своїх діалогах (1584 р.) розглядає ідею того, що Всесвіт є безкінечним, що інші зірки – це теж сонця, і що відстані між різними космічними об'єктами є величезними. А зі створенням Галілео Галілеєм його відомого телескопа у 1609 році відкривається найцікавіший етап дослідження інших планет – за допомогою спостережень телескопів. Після Галілея, який спостерігав планети Сонячної системи та кільця Сатурна (1610-1612 рр.), вивчення планет займалася ще ціла плеяда вчених. Едмунд Галлей відкриває власний рух зірок (1718 р.), Вільям Гершель – Уран (1781 р.) та подвійні зірки. А Христіан Гюйгенс робить першу спробу спостерігати поза сонячні планети у звичайний телескоп у 1672 році. Безумовно, це був справжній підйом в області астрономічних знань.

Наступний етап піднесення астрономічних досліджень відбувся з появою астрофізики у 19 ст. Після цього з'являються перші непрямі методи дослідження планет (наприклад, астрометричний). З їх допомогою американським вченим Едвардом Барнардом в 1916 році було відкрито відому "летючу зорю", одну з найближчих до Сонячної системи. Але справжнє плідне вивчення планет починається з історії телескопів, після початку так званої "космічної ери", з відповідними методами, бо саме поява технологій сприяла проведенню аналізів та підрахунків, на які не здатен людський розум. Ще у 19 ст. перші ідеї космічних досліджень планет пропонував Костянтин Ціолковський (у праці «Вільний простір», 1883 р.), а у 20 ст. їх продовжили Герман Оберт (праця «Ракета в міжпланетний простір», 1923 р.) та Макс Вальс (праця «Політ у відкритий простір як технічна можливість», 1935 р.). Але тільки у другій половині 20 ст. почався запуск перших телескопів та станцій у відкритий простір. Найпершою була серія супутників під назвою ОАО (Orbital Astronomical Observatory), програма яких почалася у 1966 році. Найбільшу відомість має телескоп «Хаббл» (Hubble Space Telescope), виведений на орбіту у 1990 році, і який зараз підійшов до строку експлуатації після близько 30 років праці, отже кінець його програми заплановано на 2021 рік. Найбільших успіхів у дослідженні планет досяг телескоп «Кеплер» (Kepler Telescope) (діяв з 2009 по 2018 рр.), названий ім'ям відомого вченого, який відкрив закони руху планет Сонячної системи. Цей телескоп знайшов близько 4700 кандидатів у екзопланети, і приблизно 2400 з них було підтверджено.

Але залишилося головне питання: «Навіщо все це потрібно?». Станом на жовтень 2019 року відкрито вже 4121 екзопланету. Хоча більш досконале дослідження саме кандидатів на життя потребує великих коштів, нам не слід забувати, що Земля давно знаходиться на межі катастрофи через вичерпання ресурсів та перенаселення, а Сонце, яке з роками існування посилює об'єм своєї енергії, все більш впливає на нестабільне положення планети. Може, через 50 років в нас не залишиться можливості врятувати Землю. Навряд чи тоді хтось назве пошук інших придатних до життя планет непотрібним?

Шовак Д. М.
НТУ «ХПИ»

ГЕНЕТИКА – НАУКА БУДУЩЕГО

Организм человека состоит из множества клеток, в каждой из которых есть ядро – именно там хранится генетическая информация. Ее мы наследуем от родителей и дальше передаем своим детям. В материальном облике эта

информация представлена в виде той самой нити ДНК — дезоксирибонуклеиновой кислоты.

Дезоксирибонуклеиновая кислота (ДНК) – макромолекула, которая хранит и передает из поколения в поколение генетическую программу функционирования живых организмов. Биологическая информация в ДНК представлена в виде уникального генетического кода, состоящего из последовательности нуклеотидов.

Генетика – наука о закономерностях наследственности и изменчивости, возможности которой идут далеко за пределы обычной медицины. В ее основе лежит изучение генома человека. Основоположителем научной генетики является Г. Мендель, который в 1865 году опубликовал работу «Опыты над растительными гибридами», разработал и обосновал метод гибридологического анализа, принципиальные положения которого используются генетиками до сих пор. Генетика использует множество методов исследования: морфологический, физиологический, биохимический, цитологический, физико-химический, математический и др., но основным, принципиально отличающимся от других, является метод генетического (гибридологического) анализа. Современную генетику называют молекулярной геномикой, которая влияет на развитие как науки в целом, так и медицины в частности, а именно молекулярной медицины, которая занимается диагностикой, лечением и профилактикой наследственных и ненаследственных болезней на генном уровне.

Молекулярная медицина выявляет генетическую предрасположенность человека к различным болезням, лечения которых проводится на генном уровне и подбирается строго индивидуально, учитывая особенности генома больного, чем занимается недавно возникшая наука – фармакогенетика.

В наше время практическое применение молекулярной медицины очень распространено: молекулярная диагностика наследственных заболеваний на любой стадии развития организма, определение генов предрасположенности к некоторым распространенным болезням и т.п.

В геноме человека насчитывается 35-50 тысяч различных генов, изменения в некоторых из них приводят к нескольким тысячам наследственных болезней. Гены практически всех наиболее частых (около 320) и сравнительно редких (около 170) наследственных болезней уже известны. Методы их обнаружения достаточно просты и универсальны и поэтому широко применяются в медицине.

Современное лечение заболеваний с помощью генного редактирования приносит поразительные результаты, но не лишено серьезных рисков, способных повлечь за собой «побочные эффекты», изменив другие гены.

Однако, молекулярная диагностика дает возможность врачу поставить диагноз задолго до появления симптомов болезни и, если это возможно, заблаговременно принять профилактические меры или начать лечение.

Молекулярная геномика уже применяется в Европе и Соединенных Штатах для решения разнообразных задач медицины и медицинской генетики.

В настоящее время в мире около 400 проектов по генной терапии находятся на различных стадиях клинических испытаний. Пока генная терапия применяется в основном в онкологии (более 60% проектов). Примерно по 15% приходится на генную терапию инфекционных (СПИД, гепатит В, туберкулез) и моногенных заболеваний (муковисцидоз, семейная гиперхолестеринемия, мукополисахаридозы, гемофилия А и др.).

Методы генной терапии позволяют лечить различные генетические патологии в период внутриутробного развития, что позволяет предотвратить начало развития заболевания, и рождение нездорового ребенка.

Генная терапия успешно применяется для лечения не только наследственных, но и значительно более распространенных мультифакториальных болезней (диабет, остеопороз, ревматоидный артрит, различные опухоли). Для лечения таких заболеваний применяется не одна, а сразу много генетических конструкций, исправляющих дефекты различных стадий течения патологического процесса.

Прорыв молекулярной геномики в практическую медицину в Европе и Америке уже произошел и скоро будет ощутим в мировом масштабе. Для цивилизованных стран этот прорыв в перспективе означает рождение генетически здорового потомства, значительное удлинение средней продолжительности жизни, здоровую старость.

СЕКЦІЯ 10

МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І ІННОВАЦІЇ

Antiamba Kassambara
NTU “KhPI”

STORY OF MARTIN LUTHER KING

Martin Luther King is the son of the Baptist pastor. He grew up in segregationist America 2. After having jumped two years of high school, he entered at the age of 15 years in College, a university reserved for black boys. He graduated with the Bachelor of Arts diploma in sociology. He obtained his doctorate in theology

at Boston University on June 18, 1954. He was influenced by the writings of Karl Marx, Mohandas Karamchand Gandhi.

When Martin was born in the United States, the country of racist laws, blacks are killed every day without their murderers are punished, and there are even public toilets reserved for blacks in the South, often dirty and filthy. Martin is black and will fight all his life for the cause of blacks.

He became known in 1955 when Rosa Parks, an old black woman refuses, in a bus, giving way to a white man. Martin Luther King then invited his colored brethren not to get on the buses. It takes more than a year boycott, and every day, more than 50,000 blacks walk long hours to get to work. With this, the blacks get the same rights as whites in buses. But that's not enough! From that moment there, Martin Luther King became their spokesman and began a nonviolent struggle for the abandonment of racial segregation. He is imprisoned several times but continues to struggle.

Some white people are shocked by the pictures from the newspapers. June 11, 1963, President John Kennedy announced on television that a law will give rights to blacks who still do not have the right to vote.

On August 28 of the same year Martin Luther King organized the big march for freedom. All protesters gather in front of the statue of Abraham Lincoln, the president who freed the slaves in 1863 during the Civil War. There are 250 000 people.

August 26, 1963, Martin Luther King delivered a famous speech «I Have a Dream», where he says he had a dream in which black children live happily in a world without racism. In the speech's most famous passage King said:

«I say to you today, my friends, so even though we face the difficulties of today and tomorrow, I still have a dream. It is a dream deeply rooted in the American dream.

I have a dream that one day this nation will rise up and live out the true meaning of its creed: 'We hold these truths to be self-evident: that all men are created equal.'

I have a dream that one day on the red hills of Georgia the sons of former slaves and the sons of former slave owners will be able to sit down together at the table of brotherhood. I have a dream that one day even the state of Mississippi, a state sweltering with the heat of injustice, sweltering with the heat of oppression, will be transformed into an oasis of freedom and justice. I have a dream that my four little children will one day live in a nation where they will not be judged by the color of their skin but by the content of their character.

I have a dream today. I have a dream that one day, down in Alabama, with its vicious racists, with its governor having his lips dripping with the words of

interposition and nullification; one day right there in Alabama, little black boys and black girls will be able to join hands with little white boys and white girls as sisters and brothers. I have a dream today.»

"I Have a Dream" came to be regarded as one of the finest speeches in the history of American oratory. The March, and especially King's speech, helped put civil rights at the top of the agenda of reformers in the United States and facilitated passage of the Civil Rights Act of 1964.

In 1964, Martin Luther King won the Nobel Peace Prize. He was assassinated April 4, 1968, just 39, by a white man. One hundred thousand people attended his funeral. Forty years later, Barack Obama became the first black president of the United States, which shows all the path!

Thank you hero, humanity will be grateful to you. Sleep in peace.

Bayonne Yesse Eunice Marie Paule, Congo
Villa-Ganga Louis Rayvick, Congo
NTU “KhPI”

IBN SINA – THE GREAT SCIENTIST

Ibn Sina is a great scientist well known all over the world.

In Europe Ibn Sina is called Avicenna.

Ibn Sina was a doctor and philosopher, mathematician and musician, poet and great scientist.

Ibn Sina was born in 980 (nine hundred and eighty) year in Central Asia. When Ibn Sina was a child, he surprised adults, because he always asked a thousand questions. He was a very smart and had an extraordinary memory.

When he was 10 years old, he memorized the entire Qur'an. When he was fourteen (14), he had already studied medicine.

When Ibn Sina was 20 (twenty), he wrote several books: a large encyclopedia and a medical dictionary.

Ibn Sina was the first scientist to explain that infectious diseases cause invisible viruses. This hypothesis was confirmed by another great scientist - LOUIS PASTER only after 800 (eight hundred) years.

Ibn Sina studied many sciences. People are aware of his great achievements in psychology, astronomy, physics and music. However, most of his life he studied medicine and treated people.

Ibn Sina wanted to transfer his knowledge and skills in medicine to people. Therefore, he wrote more than four hundred (400) scientific books. Today, these scientific works are stored in many libraries of the world.

Ibn Sina always thought about people's health, took care of them, helped them with his knowledge. This is a scientist who lived and worked many centuries ago, however, even today his advice is relevant.

Бонджук Омер, Турция,
НТУ «ХПИ»

ИНТЕРЕС К ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ТУРЦИИ

Турция имеет богатую историю, культуру и традиции. Официальным языком в стране является турецкий язык, который окончательно сформировался в конце XIX века, вобрав в себя черты славянского, кавказского, греческого, итальянского. По данным исследователей, 80% населения страны говорит по-турецки, а 20% – на других языках [1]. Государство разрешает своим гражданам изучать языки, так как это способствует развитию экономических, культурных связей с другими странами и межнациональной коммуникации. Замечательные архитектурные и культурные памятники страны, курортные зоны и богатые традиции привлекают в Турцию туристов из разных стран мира. Всё это является веским аргументом для изучения иностранных языков молодёжью Турции. Для страны с численностью населения в более чем 83 миллиона человек ярким показателем заинтересованности в изучении иностранных языков является то, что 17% турок владеет английским языком, 4% – немецким, 1% – французским и 1% – русским [1]. Эти данные свидетельствуют об интересе граждан Турецкой Республики к европейским языкам и к русскому языку, что необходимо для ведения туризма, а также для повышения возможности интеграции молодёжи страны в европейское пространство. Те, кто изучал английский язык в школе, получают на нём профессиональное образование в университетах других стран и Украины. Вторым востребованным иностранным языком в Турции является немецкий, что объясняется близким соседством с Германией и растущими процессами эмиграции. Русский язык пользуется спросом в туристических городах – Стамбуле, Аланье, Анталии, Измире, Трабзоне, Бодруме. Здесь местные жители изучают его для работы в сфере туристического бизнеса: по-русски говорят работники ресторанов, кафе, отелей. Следует отметить, что число турок, желающих связать свою карьеру с русским языком, быстро растёт. Сегодня развитие торговли и обилие русскоязычных туристов в курортных городах стало стимулом к осознанному интересу к русскому языку. Это является основанием для открытия в университетах страны факультетов русского языка и литературы с целью подготовки молодёжи, способной укрепить связи между Турцией и странами постсоветского пространства. Важно отметить, что

изучение русского языка как иностранного вошло в программы не только вузов, но и школ. А с 2013 года начали открываться даже русскоязычные отделения детских садов (например, Minik Delver в Анкаре). Туда принимаются дети от 2 до 7 лет, с ними работают русскоговорящие воспитатели. В Турции русский язык также изучается в языковых образовательных и культурных центрах, на курсах русского языка, теории и практики перевода, где проводятся праздники, фестивали, тематические вечера, конференции, создаются библиотеки. Это свидетельствует о том, что русский язык в Турции получает всё более широкое распространение.

Остановимся на причинах, по которым турецкие студенты приезжают учиться в Украину. Во-первых, образование здесь относительно недорогое. Высшие учебные заведения Украины III–IV уровней аккредитации имеют высокий рейтинг, соответствуют европейским стандартам, их дипломы признаются в Турции. Национальный технический университет «ХПИ» занимает четвёртое место в рейтинге после Национального технического университета «КПИ», Киевского национального университета имени Тараса Шевченко и Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина. Учиться в ХПИ, в Харькове, где люди говорят и по-русски, и по-украински, вдвойне полезно: студенты знакомятся сразу с двумя языками и культурами. К тому же, культуры Украины и Турции близки, многие турки любят украинскую кухню. Во-вторых, близкое расположение Турции к Украине как в геополитическом, так и в социокультурном плане приводит к укреплению экономических и культурных связей между странами.

Rayvick Louis, Congo
NTU “KhPI”

LES MEILHEURS PARCS NATIONAUX DE L'AFRIQUE

***Présentation du pays :** *La république du Congo, (environ 5 000 000 habitants), par la disposition même de son territoire, possède une grande variété de cultures, des savanes de la plaine du Niari aux forêts inondées du Nord, de l'immense fleuve Congo aux montagnes escarpées et forestières du Mayombe et aux 170 km des plages de la côte atlantique.

***Faune et flore du Congo:** *Le Congo fait partie du Bassin du Congo, vaste région forestière et compacte d'environ 230 Millions d'Hectares. Le bassin du Congo est la seconde plus grande forêt tropicale après l'Amazonie. Les forêts abritent plus de 400 espèces de mammifères, plus de 1 000 espèces d'oiseaux et probablement plus de 10 000 espèces de plantes dont 3 000 environ seraient endémiques. Ce n'est qu'en

Afrique centrale que des éléphants de forêt, des gorilles, des buffles de forêt, des bongos et des okapis existent en grand nombre sur de vastes étendues. les forêts du bassin du Congo constituent une réserve de carbone d'importance mondiale pour la régulation du gaz à effet de serre et le dioxyde de carbone. les forêts de la République du Congo figurent parmi les plus riches au monde. Le massif du Chaillu, la forêt du Mayombé, la forêt inondée du Nord, etc constituent le deuxième domaine forestier du monde. Les parcs nationaux constituent des aires protégées et sont au nombre de trois.

***Parcs nationaux*:**

Le Parc National de Nouabalé-Ndoki Situé dans le Nord-Ouest du bassin du Congo, il est le premier site de la République du Congo à être intégré à la liste du Patrimoine Mondial de l'UNESCO (2012). On y trouve des plantes herbacées typiquement associées aux forêts tropicales humides ainsi qu'une grande diversité d'animaux :

- des crocodiles du Nil et des poissons-tigres Goliath
- des éléphants de forêt
- des gorilles des plaines de l'ouest (en danger critique d'extinction) et des chimpanzés (en danger).

Le Parc Odzala-Kokoua Situé à cheval sur les départements de la Cuvette-Ouest et de la Sangha. Encore très peu connu et fréquenté, il abrite de nombreuses espèces menacées comme le gorille, l'éléphant des forêts, l'antilope bongo et la hyène tachetée. Le Parc National d'Odzala contient une mosaïque forêt-savane dans laquelle on retrouve plusieurs clairières et des salines naturelles. Les grandes salines naturelles constituent d'importants points de concentration et d'alimentation pour la faune sauvage.

Le Parc National de Conkouati Douli (PNCD) Situé dans le Département du Kouilou, à cheval sur les districts de Nzambi et de Madingo-Kayes, le Parc National de Conkouati Douli est le plus grand parc national du nord-ouest du Congo. Il comprend une partie continentale et une partie marine. Il abrite la faune représentative des écosystèmes forestiers du Congo, la grande faune comprend entre autres : des éléphants, des buffles, des gorilles, des panthères, des chimpanzés, des potamochères, des sitatunga (type bovin), des Guib harnachés, et des mandrills. La présence du lamantin, la baleine à bosse, le Dauphin et les tortues (luths, olive et ridley) sont une particularité pour ce Parc semi marin.

les Parcs nationaux de Ukraine L'Ukraine est fière de ses parcs nationaux : _L'Asanie-nona

_La mer noire

_Polesskiy

Beaucoup de savants de l'Ukraine ont visité les parcs nationaux de Gongo pour avoir de nouvelles connaissances.

Melhem Jean Bou, Liban
NTU "KhPI"

LA RELATION ENTRE LIBAN ET UKRAINE

Le Vice-ministre des Affaires étrangères de l'Ukraine, Yehor Bozhok, et l'ambassadeur du Liban en Ukraine, Ali Daher, ont convenu d'accélérer la préparation du cadre contractuel de la coopération ukraïno-libanaise dans divers domaines.

Cette information a été publiée sur la page Twitter de Yehor Bozhok.

«Nous avons convenu avec l'ambassadeur libanais Ali Daher d'accélérer la préparation du cadre contractuel de la coopération ukraïno-libanaise dans les domaines consulaire, agricole, commercial et technique de défense», a informé le diplomate ukrainien.

Afin de renforcer les relations économiques entre les deux pays, un forum d'affaires ukraïno-libanais s'est tenu à Kyiv les 11 et 12 avril 2018. Des représentants d'une trentaine d'entreprises libanaises de premier plan ont assisté à l'événement.

Le ministre de l'Economie et du Commerce, M. Yassine Jaber, a reçu hier le chargé d'affaires de l'Ukraine au Liban, M. Vitaliy Shybko, avec qui il a passé en revue les rapports économiques et commerciaux libano-ukrainiens. A ce propos, il a notamment évoqué la question des échanges des instruments des accords conclus dans ce domaine entre les deux pays, dont celui portant sur la coopération économique et commerciale et celui relatif à la promotion et à la protection des investissements, qui avait été signé l'an dernier lors de la visite officielle que le chef du gouvernement, M. Rafic Hariri, avait effectuée à Kiev.

En outre, il a été question également de la possibilité d'organiser une foire libanaise à Kiev l'été prochain et de faire participer l'Ukraine à la foire permanente de Tripoli.

M. Jaber a ensuite reçu l'ambassadeur de l'Ukraine au Liban (résidant au Caire), accompagné du premier secrétaire de l'ambassade, qui a discuté avec lui des moyens susceptibles de permettre le développement des rapports économiques et commerciaux libano-Ukrainiens.

Par ailleurs, M. Jaber a reçu le président de l'Association des banques, M. François Bassile, et une délégation du syndicat des employés et ouvriers des silos du port de Beyrouth qui lui ont soumis leurs revendications.

Sur un autre plan, le syndicat des propriétaires de supermarchés a offert, en l'honneur de M. Jaber, un déjeuner au restaurant Arabi auquel ont pris part notamment le député Bahaeddine Itani; le directeur général de l'Economie et du Commerce, M. Mohammad El-Amine; le vice-président de la Chambre de commerce et d'industrie de

Beyrouth, M. Robert Debbas; le président du syndicat des industries alimentaires, M. Atef Idriss, ainsi que le président du syndicat des importateurs, M. Joseph Massoud.

D'après mon point de vue, il est très nécessaire d'accélérer la relation entre ces deux pays. Cette relation accompagne des bénéfices projets pour ces deux on même temps puisque le Liban et l'Ukraine ont besoin de faire plusieurs relations extérieures avec des pays pour se développer, et être ouvert à l'autre et de plus pour avoir un échange culturel qui aide au développement.

Mohamad Saad, Lebanon
NTU “KhPI”

SCIENCE IS AN INTEGRAL PART OF HIGHER EDUCATION IN LEBANON

In Lebanon, as in all countries of the world, there is a higher education. The Government of Lebanon pays great attention to higher education. The Ministry of Education and Higher Education regulates all educational institutions in the public sector through the regional.

Lebanon's higher education, the oldest in the region, dates back to the 19th Century when the American University of Beirut (AUB) was founded in 1866 and the University of Saint Joseph (USJ) in 1875.

Tertiary education in Lebanon is divided into two categories: vocational tertiary education and general or non-vocational higher education. The Ministry of Education and Higher Education (MEHE) is in charge of managing all tertiary education in the country.

The number of students enrolled in the Lebanese HEIs was over 200,000 in 2019-2020 36% of which are in the public LU and 64% are in the private sector.

Lebanese higher education system is definitely diverse, that apply respectively the American and European (French) systems, are examples of this diversity.

AUB is a private, non-sectarian, and independent university in Beirut, Lebanon. It is one of the most prestigious universities in the Middle East, securing the top spot in the Arab region in the 2018, the QS global world ranking is 244 and it has 9,000 students.

LAU is a secular and private American university located in Lebanon. It is accredited by the New England Commission of Higher Education, Inc. (NECHE). It has two campuses and offers 58 degrees. The number of students is 8,528.

LU is the only public institution for higher learning in Lebanon; it was founded in 1951 by notable professors and educators under the support of the Lebanese President Bechara El Khoury. The number of students is 80 000.

Lebanese State University is funded by the government through MEHE with a moderate student contribution (about 100 euros per year).

Lebanese State University is open to all Lebanese and foreigners who legally reside in the country.

The academic year can be divided as follows in accordance with the education system: in institutions following the American system, students usually attend two semesters per year, each lasting 15 weeks or from 6 to 9 weeks each; in educational institutions following the European system, students usually attend two semesters per year, each lasting from 15 to 30 ECTS per semester.

Lebanon also has private higher education institutions that do not receive direct support from the state. The main source of funding for the private sector is tuition fees and various types of resources and donations. The main purpose of university is to offer information and skills required for work-force which means that students only learn about what they need to deal with their future jobs. In my opinion, knowledge does not always adapt our job, or what we need to know. Knowledge, whatever it is, is useful and will always be. It allows us to enlarge our view and mindset.

As elsewhere in the world, traditionally universities are scientific centers in which outstanding scientists work. Science is an integral part of education. And I want to talk about the three world famous scientists of Lebanon: Hassan Kamel El Sabah, Michael Dabaghi and Mohamad Baydoun.

1. In Lebanon, much attention is paid to science. One of the great scientists was Hassan Kamel El Sabah, a research engineer in the field of electrical engineering and electronics and mathematics. He was born in 1895 in Lebanon and studied at the American University of Beirut. His scientific achievements are related to space, where he created solar cells that were the prototypes of those used today in space research.

Al-Sabbah also has patents for converting an automobile circuit for electric cars. Al-Sabbah was experimenting on his own car, trying to hack into a practically solar-powered car, which is an incredibly early attempt at something that is now in the limelight of large companies like Tesla.

2. Michael Ellis Dabaghi was a Lebanese-American cardiac surgeon and vascular surgeon, scientist, and medical educator. Dabaghi invented the rotating pump at the age of 23, it became an essential part of the heart-lung machine, and a starting point for the era of open heart surgery. And the development of a hypothesis about linking between smoking and lung cancer. He was the first to perform a coronary artery bypass surgery. In 1953, he was the first to succeed in eradicating the

endothelium, and he was a pioneer in developing an artificial heart and using an artificial heart pump with a patient. In 1958 he performed the first successful grafting in arterial angioplasty. His method of patching arteries has become a key accreditation in all surgeries worldwide.

And his work in cardiac surgery spanned more than 75 years during which he performed 50,000 surgeries, including the ones for heads of states.

3. Neurosurgeon Mohamad Baydoun, M.D. is fellowship-trained in complex spinal surgery and spinal oncology. He specializes in minimally invasive spine surgery (MIS) for a variety of spinal conditions, including back pain, neck pain.

Dr. Baydoun was counting with taking the stem cells from the patient's stomach fat and injecting them into his spine to promote regeneration in his injured spinal cord and its repairing.

This procedure was completely experimental, as no other medical procedure had done it with stem cells before, and which yielded miraculous results for the paralyzed patient. This scientific method is Dr. Beydoun has helped many people with spinal problems start walking again.

The science of Lebanon does not stand still. It is being improved and the Lebanese scientists are constantly working on new technologies.

Nasser Mohammad, Lebanon
NTU "KhPI"

INTERNATIONAL EDUCATION IN UKRAINE

The Ukrainian educational system is organized into five levels: preschool, primary, secondary, upper secondary and postgraduate education.

Education is either state funded or private. Students who study at state expense receive a standard scholarship if their average marks at the end-of-term exams and differentiated test is at least 4 (see the 5-point grade system below); this rule may be different in some universities. In the case of all grades being the highest, for most students the level of government subsidy is not sufficient to cover their basic living expenses. Most universities provide subsidized housing for out-of-city students. Also, it is common for libraries to supply required books for all registered students.

There are two degrees conferred by Ukrainian universities: the bachelor's degree (4 years) and the master's degree (5–6th year). These degrees are introduced in accordance with Bologna Process in which Ukraine is taking part. Historically, Specialist's Degree (usually 5 years) is still also granted.

On September 25, 2017, a new law on education was signed by the President of Ukraine which says that Ukrainian language is the language of education at all levels except for one or more subjects that are allowed to be taught in two or more languages, namely English or one of the other official languages of the European Union. The law stipulates a 3-year transitional period to come in full effect. In February 2018 this period was extended until 2023.

Ukraine is a popular destination for education among Asian and African students. There are more than 63,000 students from 130 countries of the world now. A lot of non-government companies try to help students from all over the world apply to one of the universities in Ukraine.

The *Law on Education (1996)*, the *Law on Higher Education (2002)* and the major reform legislation *Law on Higher Education (2014)* constitute the legal framework for Ukrainian higher education. Ukrainian legislation regulating higher education includes also more limited legislation as well as decrees and regulations of the President and the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Because of a perceived lack of quality, 76 higher education institutions and their branches were denied licenses in 2015.

Ukraine has a 99.4 literacy rate. Ukrainian universities use a traditional 5-point scale:

"5" = "excellent"

"4" = "good"

"3" = "satisfactory"

"2" = "unsatisfactory"

Higher education qualifications combine both academic and professional qualifications. This is a very important feature of Ukrainian higher education inherited from its Soviet past. The State Diploma serves as both an educational certificate and a professional license. Employment is determined by a match between the state determination of the knowledge and skills required for different occupation levels and the state determination of levels of educational qualification. Hence is the correspondence between classification of educational qualification and that of the occupational structure, leading to the introduction of the term 'educational-proficiency' level.

In Ukraine accreditation procedures include both accreditation of the programmes of study in a certain field of study and specialty offered by HEIs, and institutional accreditation of HEIs.

To have a study programme accredited in a certain field of study and specialty a HEI must meet the demands of the higher education standards in terms of educational and professional provision offered by it. Programmes of study are

accredited in relation to the relevant qualification associated with a certain educational-proficiency level, and thus at a certain level of accreditation.

Ngobeya Patricia, Congo
Ndzoulou Claudin Gicel, Congo
Bayonne Eunice, Congo
NTU "KhPI"

LE SYSTEME DE L'ENSEIGNEMENT SUPERIEUR AU CONGO ET EN UKRAINE

Les études supérieures constituent une thématique importante à l'éducation des congolais. L'université Marien-Nguabi représente au Congo la principale infrastructure culturelle assurant cette fonction. Créée le 04 Décembre 1971, sous le nom d'université de Brazzaville suite à l'éclatement de la fondation de l'Enseignement Supérieur en Afrique Centrale (FESAC).

Après la dissolution de la fonction de l'enseignement supérieur de l'Afrique Centrale, l'université de Brazzaville fut créée en 1971. En 1977, l'université de Brazzaville change de dénomination et devient l'Université Marien-Nguabi.

Elle est l'unique institution publique de l'enseignement supérieur comprenant des facultés et des écoles professionnelles. Elle comprend les établissements ci-après: facultés de droit; des sciences de la santé; des sciences économiques; des lettres et des sciences humaines. Ecole Nationale de l'Administration et de la Magistrature (ENAM), Ecole Nationale Supérieure Polytechnique (ENSP): Génie mécanique, électrique, civil – sciences et Technologies alimentaires, Ecole Nationale Supérieure (ENS), Faculté de Droit (FD), Institut du Développement Rural (IDR), Institut Supérieur de Gestion (ISG), Institut Supérieur de l'Education Physique et Sportive (ISEPS) .

Aujourd'hui nous faisons nos études en Ukraine, à l'Université Nationale technique «KhPI». Nous avons choisi Kharkiv parce que c'est un centre scientifique connu dans le monde. Avec ses 200 000 étudiants, répartis dans les universités, les académies et collèges de la ville, Kharkiv est souvent surnommée la ville des étudiants. Trois prix Nobel ont contribué au renom de l'universités de Kharkiv : ce sont le biologiste I. Metchnikov, l'économiste S. Kouznets et le physicien L. Landau. Kharkiv est le plus grand centre scientifique d'Ukraine: en particulier, c'est à Kharkiv que l'atome fut désintégré en 1931, une première mondiale, et c'est là que fut construit le fameux Tank T-34 ainsi que le système de détection "Koltchouha" qui a terni le mythe de l'invisibilité des avions furtifs américains "stealth".

L'Université Nationale technique «KhPI» est une des plus connues universités techniques du monde. Elle entre dans le liste des 500 meilleurs universités mondiales.

NTU «KhPI» fut créée en 1885 selon l'ordonnance de l'empereur Alexandre III. Aujourd'hui ces 89 de départements effectuent le processus d'enseignement supérieur aux 20000 d'étudiants selon 102 de spécialités. Le département de l'enseignement international prépare la jeunesse internationale de différents pays du monde à faire ses études dans les établissements de l'enseignement supérieur de toute l'Ukraine.

Omer Tugra Ergen, Turkey
NTU "KhPI"

SCIENTISTS OF TURKEY

Mete Atatüre was born in Kayseri Turkey on 1975.

He graduated Ankara Gazi Anatolia High School in 1992.

Mete Atatüre received his Bachelor of Science degree in 1996 from Bilkent University Physics Department in Turkey.

Then, he joined the Quantum Imaging Laboratory at Boston University for his PhD studies. From 2002 to 2007, he worked as a Postdoctoral Fellow in the Quantum Photonics Group at ETH Zurich.

He joined the Cavendish Laboratory in June 2007 as a University Lecturer, was promoted to a Readership in 2011 and to a Professorship in 2015.

Current research efforts in his group include optical control of single and multiple quantum-dot spins, high-resolution spectroscopy of diamond-based emitters, solid-state cavity-QED and nanoplasmonics.

Engin Arik born in 1948 in Isparta, Turkey. was a renowned Turkish particle physicist. She was a professor and head of the Experimental High Energy Physics group at the Boğaziçi University.

Arik was born in Istanbul and received her BSc in 1969 in mathematics and physics from Istanbul University. Subsequently, she received her MSc in 1971 and PhD in 1976 in experimental high energy physics from the University of Pittsburgh, United States. She performed post doctoral studies at the Westfield College in University of London.

Returning 1979 to Turkey, she became a member of faculty at Boğaziçi University. In 1983, she left the university to work with Control Data Corporation for two years. Arik subsequently became a professor at Boğaziçi University in 1988.

Between 1997 and 2000, Arık was commissioned by the government to represent Turkey at the sessions of Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty held at the International Atomic Energy Agency (IAEA) of the UN in Vienna, Austria.

She was a member of the ATLAS and CAST collaborations at CERN in Switzerland.

Arık died in the Atlasjet Flight 4203 crash on November 30, 2007. She was married to Metin Arık, also a professor in the same department at Boğaziçi University, and had two children.

There is a street named after her in the İlk yerleşim neighborhood of the Yenimahalle district in Ankara, Turkey.

Omer Tugra Ergene, Turkey
NTU “KhPI”

INTERNATIONAL RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND TURKEY

Ukraine and Turkey were always good in international relations. These good relationships are based on a very old history. Ukrainians started to fight for their independence and freedom and independence during the World War I. like Turkey. After Disintegration of the Soviet Union, Turkey is one of the first countries to recognize the existence of Ukraine.

In the year 1917, they completed their struggle by founding the sovereign state of Ukraine. 101 years ago, Ottomans and Ukrainians sent their ambassadors each other as first time on 22th August 1918. The Ottoman Ambassador Ahmet Muhtar was the first Turkish Ambassador to Ukraine. During the Bolshevik revolution, Mihail Sergiyevic Hrushevskiy did lay a foundation for the state of Ukraine in 1917. The Ottoman Empire has been of the first countries that recognize the Ukrainian State and Ahmet Muhtar was sent to Kyiv as Ambassador and also Ahmet Ferit was sent to Kyiv as Consul. Then the state of Ukraine decided to send the famous scientist Aleksandr Lototsky as an Ambassador to Turkey. In 22th August 1918, the countries sent their ambassadors each other as first time. Ahmet Muhtar was an Ambassador, Ahmet Ferit was a Consul and they both went to Kyiv. Ukrainian State sent Sukovkin firstly, then sent the famous scientist Aleksandr Lototsky to the capital of Ottoman Empire Istanbul.

Following the end of 2015, Turkey and Ukraine experienced closer relations as a result of both countries increasingly strained relationship with Russia. On 20 August 2016 Turkish President Recep Tayyip Erdoğan told his Ukrainian counterpart Petro Poroshenko that Turkey would not recognize the 2014 Russian annexation of

Crimea; calling it "Crimea's occupation". On 9 January 2017 Turkey's Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu stated "We support the territorial integrity of Ukraine and Georgia. We do not recognize the annexation of the lands of Ukraine.

In few years Turkey and Ukraine making agreement about economy and tourism. In order to strengthen economic and humanitarian ties, passport-free regime between Turkey and Ukraine was put into force on 1 June 2017. Investments by approximately 600 Turkish firms operating in Ukraine stands at 2.1 billion US Dollars (including investments through third countries). The total value of projects undertaken by Turkish construction firms is worth 5.5 billion dollars. This economic situation will very good for two country. Tourism constitutes an important area of cooperation between Turkey and Ukraine. The number of Ukrainian tourists who visited Turkey in 2018 is 1 million 350 thousand.

This 2 friend country are making trade about military too. Ankara and Kiev reached an agreement in 2014 to realize many joint projects in the field of defense industry. In this process, joint production decisions were taken in many fields such as warplanes, missile systems, aircraft engines, unmanned aerial vehicles, radar production, armored vehicles, navigation and space studies. Turkey is selling Unmanned Aerial Vehicle to Ukraine.

This countries has a really good relations. This good process has led me to come here. I have never worried and feel scary about any problem. We hope this two beautiful country continue this agreements and friendships. This would be good for developing. We hope Ukraine and Turkey will be friends until forever.

Sinan Uymaz, Turkey
NTU “KhPI”

NIELS BOHR IS A GREAT PHYSICIST

Niels Bohr is the greatest Danish physicist, one of the creators of nuclear physics, a Nobel laureate.

Niels Bohr was born in Copenhagen. After graduation, he was invited to work in England in the laboratory of Joseph Thomson. All students know that Thomson discovered the electron. Niels Bohr also worked a lot with another English scientist, Ernest Rutherford. In 1911, Rutherford formulated a planetary theory of the structure of the atom. According to this theory, an atom consists of a positively charged nucleus and electrons that move around the nucleus like planets around the sun. But this Rutherford theory had a flaw, because it could not explain the stability of the atom. Niels Bohr studied the works of Thomson, Planck, Einstein and based on the

planetary theory of Rutherford proposed his theory of the structure of the atom. In the new Bohr theory, an electron in an atom does not obey the laws of classical physics. Bohr's nuclear quantum theory explained the stability of an atom and combined classical physics with quantum. Bohr formulated the theory of atomic structure in the form of postulates (rules).

Bohr's first postulate: electrons move around the nucleus not in any, but only in certain (stationary) orbits.

The second postulate of Bohr: when moving in a stationary orbit, the electron energy does not change.

The third postulate of Bohr: the energy of an electron changes only when moving from one orbit to another.

Niels Bohr was awarded the Nobel Prize for research on the structure of the atom.

Niels Bohr has always advocated the peaceful use of the atom. He was the first scientist to receive the Peaceful Atom Award.

In honor of Niels Bohr 107, an element of the periodic table of elements of D. I. Mendeleev was called "BORIUM".

In 1934, Bohr came to Kharkov to his brilliant student Lev Landau. This outstanding physicist considered him his only teacher.

Сінан Уймаз, Туреччина
НТУ «ХП»

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ТУРЕЧЧИНІ

Система вищої освіти в Туреччині помітно змінилася за останні роки. Десь приблизно з 70-х років ХХ століття в країні з'явилося багато сучасних університетів, що надають якісну освіту і престижні дипломи. Це дозволяє молоді знайти хорошу роботу в Туреччині або інших країнах світу.

Зараз на території нашої країни працює близько 200 вищих навчальних закладів. Система вищої освіти Туреччини побудована з урахуванням Болонського процесу, тому що уряд країни прагне зробити вищу освіту максимально наближеною до європейського рівня.

Серед головних переваг турецької освіти можна назвати:

- а) якість світового рівня;
- б) визнання дипломів в будь-якій країні світу;
- в) високий рівень навчального, технічного і побутового обладнання кампусів;
- г) доступні ціни.

Студенти можуть отримати такі ступені:

1. Молодший спеціаліст. Час навчання 2 роки.
2. Бакалавр. Не менше 4-х років.
3. Магістр. До 2-х років.
4. Доктор. Тривалість навчання становить 4 роки.

Система освіти в Туреччині перебуває під пильною увагою держави. На сьогоднішній день країна вкладає значні інвестиції у навчальні заклади. Тому за останнє десятиліття помітно підвищився якісний рівень освіти, що певним чином позначилося на успіхах і культурному розвитку країни.

Staif Orwa, Syria
NTU “KhPI”

CULTURE OF SYRIA

Syria is a traditional society with a long cultural history. Importance is placed on family, religion, education and self-discipline and respect. The Syrian's taste for the traditional arts is expressed in dances such as the Dabkeh in all their variations and the sword dance. Marriage ceremonies are occasions for the lively demonstration of folk customs.

The scribes of the city of Ugarit (modern Ras Shamra) created a cuneiform alphabet in the 14th century BC. The alphabet was written in the familiar order we use today like the English language, however with different characters.

Archaeologists have discovered extensive writings and evidence of a culture rivaling those of Iraq, and Egypt in and around the ancient city of Ebla (modern Tell Mardikh). Later Syrian scholars and artists contributed to Hellenistic and Roman thought and culture.

Syria's capital, Damascus, has long been one of the Arab world's centers for cultural and artistic innovation, especially in the field of classical Arab music. Syria has also produced several Pan-Arab stars. Asmahan, Farid al-Atrash and singer Lena Chamamyan. The city of Aleppo is known for its muwashshah, a form of Andalous sung poetry popularized by Sabri Moudallal, as well as popular stars like Sabah Fakhri.

Syria's folk music is for the most part based on the oud, the nay and lap-held drums, with little if any vocal accompaniment. In Nomadic regions, Bedouin music which is based on the Mizmar and Rebab is popular.

Syrians have contributed to Arabic literature for centuries, and Syrian writers played a crucial role in the “nahda” or Arab literary and cultural revival of the 19th

century. Prominent contemporary Syrian writers include, among others, Adonis, Muhammad Maghout, Ghada al-Samman and Nizar Qabbani.

One of the most notable examples of the traditional Damascene homes is the 18th century Azm Palace, residence of As'ad Pasha al-Azm, the Ottoman governor of Damascus, which continued to house the descendants of the al-Azm family for decades.

Also a notable example of traditional Damascene houses is Maktab Anbar near the Umayyad Mosque and a short distance from the Street Called Straight. It was built as a private residence by a local Jewish notable Mr. Anbar in the mid-19th century before being confiscated by the Ottoman government after Anbar's bankruptcy.

Фадель Жамаль, Ливан
НТУ «ХПИ»

ЛИВАН – УКРАИНА: ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА

Я – гражданин маленькой, но прекрасной ближневосточной страны – Ливана. А сегодня я – студент в самой большой европейской стране – Украине. Площадь Ливана – 10,5 тыс. кв. км, а площадь Украины – почти 604 тыс. кв. км. Население Ливана – 4 млн. человек, а население Украины почти в 10 раз больше. Ливан – южная страна на берегу Средиземного моря, а Украина расположена значительно севернее и имеет выходы к Чёрному и Азовскому морям. Ливан – страна с богатой древнейшей историей и с серьёзными проблемами современности. История Украины не менее интересна и поучительна, а современность достаточно сложна. И всё же, несмотря на географические, демографические, историко-культурные различия, нам близки и понятны украинцы – образованные, сердечные, оптимистичные люди. Знаю, что и украинцы с симпатией относятся к ливанцам. Кстати, о Ливане ещё в XVIII веке писал украинский писатель и путешественник В. Григорович-Барский, а в XX в. Ливану посвятил свои этнографические труды известный украинский востоковед А. Крымский. Современная украинская литература также обращается к ливанской тематике. В 2019 г. в городах Бейрут, Библос, Захла, Триполи, Сайда проходил фестиваль украинской культуры. Он способствовал взаимообогащению культур обоих народов и укреплению двусторонних связей. Гости фестиваля познакомились с выставками украинских художников, фотографов, ярмаркой произведений народного творчества, музыкальными номерами, с блюдами украинской кухни. Все мероприятия освещались ведущими ливанскими СМИ. А партнёрами и спонсорами фестиваля были как союз художников Украины, так и

Ливанская академия искусств, мэрии городов, украинская община, культурные центры Украины и Ливана, клуб ливанских выпускников вузов Украины и др.

Рассказывая о Ливане, нельзя не вспомнить украинскую диаспору. Это тысячи украинок, вышедших замуж за ливанцев, которые учились в вузах много лет назад. И сами бывшие студенты и их жёны и дети с любовью и трепетом говорят об Украине, которая всегда живёт в их сердцах и душах. Украинки Ливана в курсе всех событий, происходящих на их родине, они основали клубы дружбы, творческие кружки, курсы украинского языка.

Об украино-ливанских связях можно сказать многое. Во-первых, в последние годы наблюдается постепенный рост объёмов экспорта в Ливан. Так, Ливан импортирует из Украины животных (коз, овец, крупный рогатый скот), мясо птицы, молочную продукцию, сахар, кукурузу, пшеницу, растительные масла, муку, а экспортирует цитрусовые, бананы, винодельческую продукцию. В перспективе Украина планирует экспорт своей продукции в другие страны Ближнего Востока через Ливан. Во-вторых, между Украиной и Ливаном реально увеличение потоков туристов. При этом у украинских туристов наибольший интерес вызывают экскурсионные туры в Ливан (древний город Триполи, храмовый комплекс Баальбек, столицу Бейрут, называемую "Парижем Востока"). Ливанские туристы заинтересованы в медицинском туризме: для них привлекательны украинские курорты с минеральными водами Трускавец, Моршин, Миргород. Не стоит забывать и о горнолыжных курортах Буковель, Яремча, Коломыя. Климатические, бальнеологические курорты Одесской области и черноморские пляжи также привлекают ливанцев. В-третьих, и сегодня Украина остаётся популярным университетским направлением для молодёжи, ведь здесь учились родные и знакомые и оставили хорошие отзывы об украинском образовании. В-четвёртых, между странами налаживаются контакты на уровне муниципалитетов и частного сектора. Так, ливанский дипломат Али Дахер встречался с мэром Г. Кернесом и обсудил с ним перспективы развития связей между Харьковом и Бейрутом. Прослеживается дальнейшее укрепление дипломатических, экономических и культурных связей Украины и Ливана.

Furkan Mustafa Solmaz, Turkey
NTU "KhPI"

FERMAT'S LAST THEOREM

In number theory, Fermat's Last Theorem states that no three positive integers a , b , and c satisfy the equation $a^n + b^n = c^n$ for any integer value of n greater than 2.

The claim, which came to be known as Fermat's Last Theorem, eventually became one of the most notable unsolved problems of mathematics. Attempts to prove it prompted substantial development in number theory, and over time Fermat's Last Theorem gained prominence as an unsolved problem in mathematics.

However, in 1984, an outline suggesting Fermat's Last Theorem could be proved was given by Frey. The full proof was accomplished in 1986 by Ken Ribet, building on a partial proof by Jean-Pierre Serre, who proved all but one part known as the "epsilon conjecture".

In 1993, after six years of working secretly on the problem, Wiles succeeded in proving enough of the conjecture to prove Fermat's Last Theorem. Wiles's paper was massive in size and scope. A flaw was discovered in one part of his original paper during peer review and required a further year and collaboration with a past student, Richard Taylor, to resolve. As a result, the final proof in 1995 was accompanied by a smaller joint paper showing that the fixed steps were valid. Wiles's achievement was reported widely in the popular press, and was popularized in books and television programs. For his proof, Wiles was honoured and received numerous awards, including the 2016 Abel Prize.

To sum up, it may be said that mathematics professor Andrew Wiles has won a prize for solving Fermat's Last Theorem. He's seen here with the problem written on a chalkboard in his Princeton, N.J., office, back in 1998. The mathematics problem he solved had been lingering since 1637 — and he first read about it when he was just 10 years old.

Furkan Mustafa Solmaz, Turkey
NTU “KhPI”

THE BUTTERFLY EFFECT

During our life we decide a year, a month or a day. Most of these decisions are the decisions make in short time without thinking. So how do these decisions shape our future?

A small snowball can turn into a big avalanche. The small decisions we make in our lives actually shape our future. We can explain this with the best Butterfly Effect.

The Butterfly Effect with the shortest definition is that small changes in the initial data of a system are large is that it creates an unpredictable change and then it is the name given to different results. The name that put forward this theory is American born mathematician and meteorologist Edward Lorenz.

However, when we look at the process, when the transaction made with the second issue reaches the result, completely different results have emerged. Initially Lorenz called it the theory of chaos, later it was named Butterfly Effect. In describing this theory, it exemplified that a butterfly's flapping can lead to a hurricane in a different part of the world. Of course, the flapping of every butterfly doesn't mean that it can cause a natural phenomenon somewhere in the world. The butterfly flapping here symbolizes only minor changes at the beginning of events. This change then leads to large-scale changes, helping to create a series of chains of events. So what kind of changes in the beginning of these events can change our lives?

Let's see how a tiny detail changes the world history with an example of history.

In 1928, a scientist from England returned to his home 1 month after his holiday. This scientist is Alexander Fleming. Fleming was an extremely messy person. After returning from the holiday, he noticed that a new bacteria was growing in one of these containers. Realized that this growing bacterium was *Penicillium Notatum*. He saw a surprisingly growing bacteria kill other harmful bacteria. Fleming could simply throw these containers away, but he chose to examine them. This antibiotic produced by Fleming accidentally and he saved the lives of more than 200 million people Alexander Fleming saved a lot of lives with this medicine. So what is the effect of this drug of Fleming on Earth history?

Before I come to this topic, I would like to touch again on a Butterfly effect again. Yes now the event I'm going to tell is going to World War I. You may have heard of this name Henry Tandey. He was a soldier in charge of WW I. Henry Tandey faced a wounded and inconvenient German soldier as he roamed the battlefield late in the war. But he didn't find it right to kill an injured and defenseless person, even his enemy.

His decisions here killed millions of people. That name is Adolf Hitler. And Henry saved his life with this behavior. And that soldier became Germany's new leader years later. About 80 million people died at the end of World War II started by Adolf Hitler. Many soldiers who were wounded during the war after WW II started treatment thanks to antibiotics and had a great impact on the course of the war.

In June 1944, Claus Von Stauffenberg launched a bomb attack on Adolf Hitler. Hitler survived this assassination as injured. But his wounds were infected. It this infection happened before Penicillin was found. Adolf Hitler had no chance to get rid of it. Hitler was cured by treatment with high quality penicillin and ruled his army for another year. Ironical part here penicillin, which saved the life of Adolf Hitler, was produced in England. Here are just a few examples of the butterfly effect. Penicillin would never have been invented if the bacteria in those plastic containers were not noticed and thrown away. And in the WW II the life of Adolf Hitler wouldn't be

saved. WW II wouldn't start if Henry Tandey had killed Adolf Hitler on the battlefield in WW I. And millions of people wouldn't die.

The little decisions we make in our lives can cause major changes in the future. So we have to choose all the decisions we make carefully and well. I hope all the decisions you make in your life will be positive for you.

Chahine Issam Lara, Lebanon
NTU “KhPI”

BEKETOV CHEMIST AND BEKETOV ARCHITECT

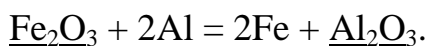
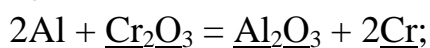
We live in Kharkov, and I want to tell you about a man who worked in Kharkov for 32 years. His name is Nikolai Nikolaevich Beketov, a famous physicist and chemist.

From 1855 he worked at the Kharkov Imperial University, (now Kharkiv National University of Karazin).

In 1864 Beketov opened a physicochemical department at Kharkov University and headed it.

As a result of research, Beketov discovered the displacement of metals from solutions of their salts with hydrogen under pressure and found that magnesium and zinc at high temperatures displace other metals from their salts.

The scientist showed that at high temperatures, aluminum reduces metals from their oxides. These experiments served as the basis for aluminothermy. Aluminothermy – a method for producing metals, non-metals (as well as alloys) by reducing their oxides with metal aluminum:

He investigated the dependence of the chemical properties of elements on the physical (relative atomic mass and radius).

In 1898 Beketov defended his doctoral dissertation and for the first time at the university began to teach a course in “physical chemistry”.

Nikolay Beketov is a corresponding member of the Academy of Sciences, laureate of the Lomonosov Prize. For more than 15 years he was an honored professor at Kharkov University.

During these years, he taught chemistry at the Polytechnic Institute, in a large chemical audience, which is still called the Becket audience.

But the metro station “Architect Beketov” is named after the scientist’s son, Alexei Nikolayevich Beketov, an academician of architecture who was born and died in Kharkov.

From 1889 to 1930 years, about 50 buildings, most of which are located in central squares and streets, were built according to his projects in Kharkov. These structures to this day determine the nature of the development of the central ensembles of the city. Here is some of them.

The main building of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise" – the first building of Beketov in Kharkov (1889-1901).

The name of A.N. Beketov is associated with the largest ensemble of the center of Kharkov – Nikolaevskaya Square (now the Constitution Square). Banks were built here: Land (1896-1897), Commercial (1899), Volga-Kama (1906-1907) and the first building of the Azov-Don Bank (1894-1896).

Kharkiv State Scientific Library named after Korolenko (1899-1901).

Exhibition Hall of the Kharkov Art Museum (1896).

Kharkov House of Scientists (1897).

Court of Appeal of the Kharkiv region (1899-1902).

Scientific Research Institute named after Mechnikov (1911-1913).

Kharkov Art Museum (1912-1914).

Kharkov National Technical University of Agriculture named after Vasilenko (1914-1916).

Electrical Engineering Building of Kharkov Technological Institute (1921-1929). And many others. Alexey Beketov has always been true to his principle: "an architect should only talk with a pen and a slide rule in his hands."

Learn Kharkov, admire Kharkov. Kharkov is a very beautiful and interesting city, rich in history and people.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

ДДПУ ім. І.Франка	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ДВНЗ ДДПУ	ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
ВІТВ НТУ «ХПІ»	Військовий інститут танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
НЮУ ім. Я. Мудрого	Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.
НУЦЗУ	Національний університет цивільного захисту України
НМетАУ	Національна металургійна академія України
ХКТК НТУ «ХПІ»	Харківський комп'ютерно технологічний коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
ХНМУ	Харківський національний медичний університет
ХНУПС ім. І. Кожедуба	Харківський національний університет повітряних сил ім. І. Кожедуба
ХНУ ім. В.Н. Каразіна	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
ХДАДМ	Харківська державна академія дизайну та мистецтв
ХГУПТ	Харківський державний університет харчування та торгівлі
ХТЕК КНТЕУ	Харківський торговельно-економічний коледж Київського національного торговельно-економічного університету
УДПУ (Умань)	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ХДАДМ	Харківська державна академія дизайну та мистецтв
ХНПУ ім. Г.С.Сковороди	Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.
ХНУРЕ	Харківський національний університет радіоелектроніки
KhNUE of S. Kuznetz	Kharkiv National University of Economics of S. Kuznetz
KNEU named after V. Hetman	Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ЗМІСТ

	Стор.
ПЕРЕДМОВА	3
СЕКЦІЯ 1. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА УКРАЇНИ ТА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ	4
<i>Безугла Я. В.</i> Копнін Павло Васильович. Його внесок в розвиток української філософії	4
<i>Бєлих К. О.</i> Еволюція і роль філософської думки України	5
<i>Биців Н. М.</i> Проблема соціальних верств щодо становлення національної самосвідомості української спільноти у соціально-філософській спадщині Івана Франка	7
<i>Власенко Б.</i> Оптимизм в літературе	8
<i>Глуценко Є. В.</i> Нейтральні системи комунікації	10
<i>Гур'єва А. О.</i> Погляд з майбутнього: проблеми розвитку сучасної людини	11
<i>Євженко О.</i> Еволюція праворозуміння	14
<i>Заратуйченко Д.</i> Загальні тенденції розуміння життя та смерті	15
<i>Кішка М. С., Сороченко Б. Ж.</i> Чому філософії бракує «здорового глузду»	17
<i>Kryvets V. I.</i> A Concept Of Well-Being In Philosophical Use	18
<i>Кузьмина Е.</i> Проблема человеческой свободы	20
<i>Маришко М. І. Поросний П. П.</i> Томас Гоббс як наш сучасний співрозмовник	23
<i>Міщанин Є.</i> Сутність існування людини	24
<i>Наливайко В. В.</i> Роль міфології при вивченні філософських понять	26
<i>Парасюк Є.</i> Сучасні тенденції правового виховання українців	27
<i>Пирог В.</i> Музыка, как явление духовного мира: поиски смысла	29
<i>Прудник Д.</i> Человечество в информационном обществе	32
<i>Рябуха Б.</i> Право і свобода як взаємопов'язані філософсько-правові категорії	33
<i>Черненко В.</i> Теория общественного договора	35
<i>Шелівальник О. Ю.</i> Антропологічна криза в умовах сучасного суспільства та шляхи виходу з неї	36
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	37
<i>Баля А.</i> Та сторона – історія Толкачової Таїсії Василівни	37
<i>Бороденко С.</i> Антикорупційні правові норми зразка XVIII століття (на прикладі Конституції Пилипа Орлика)	38
<i>Васильєв О.</i> День пам'яті чи День перемоги?	39
<i>Дегтярьов О.</i> Історія національно-визвольної війни 1648–1657 років як складова громадянського виховання	41
<i>Дорогий М. М.</i> Конституція Пилипа Орлика як політико-правова модель «суспільного договору»	42
<i>Зубкова К. Р.</i> Запровадження смертної кари Володимиром Великим і християнські цінності	43
<i>Ільїн В. Г.</i> Харківська охорона здоров'я 1941–1991 років на сторінках місцевої	

періодики	44
<i>Кійко М.С.</i> Дмитро Яворницький – дослідник запорозького козацтва	45
<i>Левченко Д.</i> Історичний портрет Івана Мазепи – гетьмана Війська Запорозького	46
<i>Макарова Д. В.</i> Діяльність добровільних пожежних товариств в Україні II половині XIX століття	47
<i>Мірошнік Н. М. С.</i> Хрущов і Україна	48
<i>Мороз Ю. К.</i> Столипінська земельна реформа	50
<i>Омарова Д.Р.</i> Історична правда чи міф. Серіал «Чорнобиль»	51
<i>Реброва А.О.</i> Моя сім'я – це теж історія вітчизни	52
<i>Савченко О.А.</i> Україна як співзасновник ООН	54
<i>Селіванова Ю.А.</i> Розвиток транспортних навчальних закладів нижчої ланки професійної освіти в Україні у другій половині XIX століття	54
<i>Скиданова А.В.</i> Офіцерські традиції в незалежній Україні: культурно-антропологічний аспект	56
<i>Терехов І.С.</i> Роль В'ячеслава Чорновола в становленні незалежної України	57
<i>Третяк В.</i> Ми пам'ятаємо... Історія Артема Кучми	58
<i>Філенко Д.С.</i> Розвиток Харківського міського ремісничого училища наприкінці XIX – на початку XX століття	59
<i>Хлебніков А.</i> Софійський собор як пам'ятка давньоукраїнської (давньоруської) архітектури	61
<i>Шатайло В.А.</i> Проблеми та особливості формування українського етногенезу	62
<i>Яковишин Д.О.</i> Діяльність Пласту в еміграції (20-30-ті роки XX ст.)	63
<i>Bashlykova A.</i> The Struggle For Women's Rights In Ukrainian Lands In 1920 ^s -1930 ^s	65
<i>Savych O.</i> Using Of Computer Modeling In The Study Of History	66
СЕКЦІЯ 3. ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	67
<i>Австисян М.Г.</i> Феноменологія погляду в сучасній культурній антропології	67
<i>Баринінікова Е.Д.</i> Вплив театру Владислава Троїцького «Дах» на розвиток української культури	68
<i>Барнат Амин</i> Как мы оцениваем людей	69
<i>Бенхсаин Мохамед</i> Майдан как уникальный объект культуры	71
<i>Болдіна Н.О.</i> Творча палітра Володимира Гришка	72
<i>Гетья А.А.</i> Класика українського кіно та його проблеми	74
<i>Еззамзами Рашид</i> Движущая сила добра и зла	77
<i>Жуменкова Д.</i> Практична етика в сучасній українській літературі	78
<i>Євдокимова А.Р.</i> Вадим Колтун – художник, випускник ХПІ	80
<i>Кисільова А.О.</i> Культурологія і кіно. Основні філософські концепції в кінофільмі «Матриця»	81
<i>Король А.І.</i> Развитие образа культурного героя	82
<i>Косенко В.</i> Булінг як одна із проблем XXI ст.	83
<i>Костенко Г.К.</i> Постколоніальний вимір сучасної української культури	84
<i>Кофель М., Адамовська О.</i> Літературні вподобання сучасної молоді	86
<i>Кротов К.</i> Добровольчі батальйони як унікальне явище новітньої історії і відлуння української ментальності	87

<i>Мігдєєва М.О.</i> Успіх гурту The Hardkiss	88
<i>Мирошниченко А.</i> Вплив соціальних мереж на студентство	90
<i>Овчаренко Н.</i> Метафоричність у свідомості людини: метафора і символ	91
<i>Салих Юссеф</i> Художественный текст и самоидентификация человека	92
<i>Саліхов Д.</i> Роздуми про смерть, безсмертя та сенс життя в етичному вимірі	94
<i>Сидоренко А.І.</i> Від Данилка до Сердючки	95
<i>Скіндер Н.</i> Українські серіали: дивитися не можна пропустити	97
<i>Спічак А., Дворнік С.</i> Медіа-освіта очима студентської молоді	99
<i>Степанченко А.В.</i> Маніпулятивні засоби в ЗМІ	99
<i>Ткаченко О.О.</i> Особливості культури «Прекрасної епохи»	101
<i>Фролова В.</i> Волонтерська діяльність в Україні та Світі (на прикладі «Червоного хреста»)	103
<i>Чаленко А.</i> Сергій Братков – випускник ХПІ, художник «швидкого» реагування	105
<i>Шум О.</i> Динаміка розвитку європейської культури Нового Часу	106
<i>Эр-Раббаж Отман</i> Танец как средство развития интеллекта человека	107
<i>Shivam Priyankesh</i> The Role Of Intercultural Competence In The Promotion Of Tolerance And Inclusion	109
<i>Gu Jing</i> Understanding The Process Of Intercultural Competence	110

СЕКЦІЯ 4. РОЛЬ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ХАРИЗМАТИЧНОГО ЛІДЕРА

112

<i>Алієва Р.Р., Романовський О.Г.</i> Розвиток лідерських якостей у викладачів вищих навчальних закладів	112
<i>Банделет К.О., Серєда Н.В.</i> Основні компоненти культури спілкування майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти	114
<i>Бобровская Н.П., Дмитриева А.А., Гура Т.В.</i> Вопросы формирования и воспитания будущего врача	115
<i>Бойко І.В., Сипченко О.М.</i> Розвиток лідерського потенціалу майбутніх фахівців у закладах вищої педагогічної освіти	117
<i>Бойченко О.І., Ігнатюк О.А.</i> Інноваційна сприйнятливність лідера	119
<i>Бороненко Д.В., Ігнатюк О.А.</i> Формування комунікативної компетентності викладача –лідера у процесі фахової підготовки в умовах магістратури	119
<i>Васьківський Г.А., Воробйова Є.В.</i> Розвиток лідерського потенціалу спортивної молоді: психолого-педагогічний аспект	121
<i>Вигівський Д.В., Колісник О.О.</i> Формування якостей харизматичного лідера у процесі підготовці фахових молодших бакалаврів	122
<i>Герасимова О.М., Квасник О.В.</i> Використання ігрового методу для підвищення рівня професійної культури у контексті підвищення кваліфікації у лікарів-лідерів	123
<i>Голодна А.С., Фалько К.О.</i> Емоційний інтелект як складова харизматичного лідерства майбутнього психолога	125
<i>Ємченко С.В., Костира І.В.</i> Авторитет командира як основа військового навчання і виховання військовослужбовців на етапі отримання професійної освіти	126
<i>Жушма Т.В., Зубкова К.Р.</i> Школа как фактор педагогического воздействия на процесс воспитания лидерских качеств подростков	128
<i>Зінченко Л.В., Романовський О.Г.</i> Професійна відповідальність лідера в командних	

та індивідуальних видах спорту	129
Каблаш В.В., Романовський О.Г. Ділова гра як ефективний метод формування лідерських якостей майбутніх психологів	131
Калмикова О., Плис Ю., Ярошук А., Ігнатюк О.А. Лідерство та сучасні системи освіти	131
Конякіна Ю.О., Книш А.Є. Причини самотності жінок-лідерів	133
Корж Н.О, Ігнатюк О.А. Викладач, педагог – харизматичний лідер!	135
Крилова В.В., Підбуцька Н.В. Індивідуально-психологічні детермінанти самосприйняття у підлітковому віці	137
Кругляк О.С., Ігнатюк О.А. Роль лідерських компетенцій в формуванні готовності студентів до самостійної роботи	138
Кузнецова Г. А., Ігнатюк О.А. Вплив інноваційних методів навчання на лідерські якості майбутніх фахівців	140
Купріянова О.В., Гура Т.В. Сучасний погляд на проблему Харизматичного лідера	143
Малєєва О.А., Романовський О.Г. Гендерні особливості лідерства в сучасній професійній діяльності	144
Молодець Т.В., Романовський О.Г. Вплив лідерських якостей викладачів мистецької школи на якість освітнього процесу	146
Панамарьова О.Б., Дубина В.О. Формування життєвих компетентностей та лідерських якостей у студентів Харківського комп'ютерно-технологічного коледжу НТУ «ХПІ»	148
Підгорний К.Ю., Грень Л.М. Роль ефективного лідерства в оптимізації процесу управління закладом вищої освіти	150
Письменицька Ю.А., Ігнатюк О.А. Роль педагогіки й психології у формуванні харизматичного лідера	152
Полуніна Є.Р., Щербина Е. Б. Невербальні засоби впливу на людину	153
Попова А.В., Михайличенко В.Є. Индивидуальные стили деятельности в сфере руководства и лидерства	155
Прокопенко А.С., Костира І.В. Роль емоційних лідерів в житті суспільства	157
Романченко Н.С., Костира І.В. Проблема формування «ідеального лідера»	158
Рябцева І., Гарань Н. Розвиток комунікативного лідерства у майбутніх тьюторів в умовах магістратури	160
Сікорська Н.П., Підбуцька Н.В. Особливості психологічної адаптації студентів першокурсників	161
Сластіна А. О., Мельник Н. С., Костира І.В. Впевненість у собі – як мета виховання спортсмена	163
Старих К.О., Ігнатюк О.А. Розвиток інформаційної культури як напрям формування харизматичного лідера	165
Черкашин А.О., Черкашина Л.А. Системний підхід до формування харизматичного лідера	166
Шворак Д.А., Манєва Р.І. Педагогічне забезпечення розвитку лідерського потенціалу майбутніх фахівців інженерів-програмістів	168
СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І СВІТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	169

Антоненко Я.С., Шматова В.А. Інформаційна війна: війна без границь	169
Безугла Я. В. Проблеми зайнятості населення та їх вирішення	171
Безчастний О. М. Державна підтримка освітньої сфери в Україні	173
Бойченко В.К. Про вибір Україною моделі регулювання економіки	174
Васільєва А.В. Економічні наслідки ухилення від сплати податків	175
Видря Є.В. Зворотній ефект розповсюдження інформації про маркетингові ходи: міф чи шкода	175
Голотенко К.С. Причины отсутствия гражданского общества в Украине и способы его возрождения	177
Гусев А.В. Демографические тенденции в Европе	178
Датченко Є.О. Проблема безробіття в Україні	180
Даценко В.А. Нерівномірність економічного розвитку країн	181
Дроздова О.В. Правові аспекти виховання відповідальності сучасного лідера	182
Зінкєсєва Ю.С. Нові технології виробництва: перспективи розвитку і ризики для економіки	184
Катречко А.В. Проблеми формування та розвитку сектору креативних індустрій в Україні	185
Котюк Ю.В. Проблема дефіцита государственного бюджета Украины и пути решения	187
Крапива В.О. Государственное регулирование и цифровая экономика	188
Кривенцова В.Г. Пріоритетні напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України на світових ринках	189
Ликова А.С. Роль людського капіталу сфери ІТ-послуг у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України	191
Літвінова І. А. Безробіття в Україні в умовах глобалізації	193
Мєшкова В.В. Методика дослідження конкурентоспроможності торговельного підприємства	195
Міщанин Є. Ю. Безробіття як макроекономічна проблема	196
Міщанин Є. Ю. Вимірення індекса корумпованості в Україні	198
Ніколаєва Н.Ю. Актуальні проблеми економічного розвитку України і світу в умовах глобалізації	199
Онишко К.В. Облікова ставка НБУ як інструмент валютного регулювання	200
Палиєнко Е.Е. Рост торговли нелегальными сигаретами в Украине	202
Перець М.С. Кадровий голод в Україні	203
Петрик А.О. Сучасний стан та перспективи залучення іноземних інвестицій	205
Приходько Д. С. Успешный путь к настоящему гражданскому обществу и правовому государству	207
Репецька Ю.О. Перспективні напрями інноваційного розвитку аграрного підприємництва	208
Рыбалка В.В. Сальдо торгового баланса Украины	209
Святна В.В. Пошук Україною стратегії “блакитного океану”	211
Тверська Я.М. Система внутрішнього контролю: вагомість та вплив на ефективність діяльності підприємства в конкурентних умовах	212
Чулкова Д.Ю. Кроки до формування громадянського суспільства в Україні	214
Шинкаренко М.О. Криптовалюта та перспективи її розвитку в Україні	215
Шкурка В.А. Модель «п’яти сил Портера» як інструмент аналізу бізнесу на прикладі	

СЕКЦІЯ 6. РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

219

<i>Архіпов С.М.</i> Особливості політичної соціалізації особистості	219
<i>Атанасова О.А.</i> Трудова міграція української молоді	220
<i>Белєвцов В.В.</i> Увеличение эмиграции как социальная проблема	221
<i>Бігдан Е.О., Тімоніна К.О., Чернявська О.В.</i> Вплив мовних помилок на імідж реклами	224
<i>Борченко М.</i> Жіноче лідерство як соціальний феномен	226
<i>Вецу Н.М.</i> Конфликт «руководитель – подчиненный»	227
<i>Головінова Н.Ю.</i> Аналіз релігійної ситуації в Україні крізь процеси (де)секуляризації	228
<i>Грибушенкова А.</i> Студентська молодь на ринку праці	230
<i>Григоренко А.</i> Вандалізм як соціальна проблема	233
<i>Даніленко А.Ю.</i> Суспільство та переклад	234
<i>Демченко М.І.</i> Ставлення до легалізації проституції в сучасному українському соціумі	236
<i>Демянів Ю.І., Чернявська О.В.</i> Гейміфікація як соціально-комунікативна технологія нових медіа	238
<i>Зюзюкіна А.Є.</i> Тероризм в сучасному світі: соціологічний аналіз	240
<i>Кіріяк Є.</i> Роль мови у формуванні особистості	241
<i>Коваль О. В.</i> Тенденції соціально-економічного розвитку України	242
<i>Колісник В.</i> Бюрократія: ретроспективний погляд	243
<i>Корда М.В.</i> Вплив геополітичних викликів на українське суспільство	245
<i>Корлякова К.</i> Функціонування мови як соціального інституту в сучасному українському суспільстві	246
<i>Коростильова Г.</i> Джерела виникнення сучасних субкультур	247
<i>Крайнюков А.О., Чернявська О.В.</i> Сучасна соціальна реклама: шокова реклама в Україні	248
<i>Красношанка А.В.</i> Зняття депутатської недоторканності: плюси і мінуси	250
<i>Кувічка А.В.</i> Ставлення молоді до сім'ї та шлюбу	253
<i>Куниця Д.С.</i> Вплив соціальної реклами на українську молодь	254
<i>Куниця Д.С., Чернявська О.В.</i> Неправдивість реклами як соціальна проблема	256
<i>Курочкіна Д.І., Савченко Г.В.</i> Аборт як соціальне явище	258
<i>Лашенко О.О.</i> Поняття міфу в сучасному суспільстві	259
<i>Лелюк В.</i> Гендерное неравенство в сфере труда	261
<i>Мірончук А.В.</i> Діяльність центрів зайнятості на ринку праці: соціологічний аналіз	263
<i>Мітіна В.</i> Соціальні чинники алкоголізації	265
<i>Нагорнюк В.</i> Еволюційні зміни в виконанні подружніх ролей	267
<i>Нгуєн Тхі Нгок Лінь</i> Рух Child Free: історія виникнення та принципи	269
<i>Нолбат С.</i> Теорія міжгенераційних змін цінностей Р. Інглхарт	271
<i>Нолбат С.В., Чернявська О.В.</i> Маніпулятивні прийоми в українській політичній рекламі (на прикладі парламентських виборів 2019 року)	272
<i>Осминина Е.</i> Ценностные ориентации молодежи в современном обществе	274
<i>Петерсон Е.</i> Соціальна реклама та інтернет-маркетинг	276
<i>Петрова И.</i> Феминизм: ключевые направления	277

<i>Пичугина И. А.</i> Готы – как молодежная субкультура	279
<i>Покатілова Т.М.</i> Соціальний паспорт трудового колективу (на прикладі підприємств вугільної галузі)	281
<i>Попова А.</i> Діяльність інфлюенсерів як новий інструмент інтернет-маркетингу	283
<i>Попова К.В.</i> Вольові якості як чинник соціального успіху	285
<i>Потькало А.Ф., Покрышко Е.С.</i> Социально-психологический портрет студенческого лидера	286
<i>Редозуб І.А.</i> Мова соціальних груп	288
<i>Сбітнєв Є.М.</i> Явище булінгу в українських реаліях	290
<i>Сірант А.</i> Безробіття: види та причини	291
<i>Степаненко Н.</i> Генезис «середнього класу»: від античності до сучасності	294
<i>Степаненко Н.А., Чернявська О.В.</i> Медіаграмотність як засіб протидії маніпуляції свідомості та критичного сприйняття рекламного повідомлення у сучасному світі	295
<i>Тараненко І. І.</i> Проблема гендерного дисбалансу в українських ЗМІ	297
<i>Тимченко Д. А.</i> Підліткова агресія як елемент соціалізації	298
<i>Тюпа А. І.</i> Мова ворожнечі у журналістиці	300
<i>Хорошман М. Ю.</i> Гомофобия как социальное явление	301
<i>Цема Е.</i> Адольф Гитлер. Клинический случай некрофилии	304
<i>Шахматова Ю.А., Евсигнеева О.Ю.</i> Девиантное поведение в украинском обществе на примере уголовной преступности	305
<i>Швачка Х.</i> Технічний прогрес як фактор зміни структури зайнятості	307
<i>Шутько Е.</i> Smm як ефективний засіб продажу товару	309
<i>Щербина О.О.</i> Дозвіллієва діяльність різних вікових груп мешканців м.Харкова: соціологічний аналіз	311
<i>Shliakhtha A. Y.</i> Legal Regulation Of Monopolistic Formations In Ukraine	313
СЕКЦІЯ 7. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	316
<i>Буренков І.</i> Проблеми з охороною здоров'я населення і екологічною складовою України	316
<i>Василевський Ю.В.</i> Проблеми і перспективи розвитку системи охорони інтелектуальної власності України	318
<i>Vinnik V.Y.</i> Insurance Contract	320
<i>Головко М.В.</i> Правові основи Інтернету	321
<i>Голотенко К.С.</i> Причины отсутствия гражданского общества в Украине и способы его возрождения	322
<i>Данилейко О.В., Гречка А.В.</i> Электронная трудовая книжка в Украине	324
<i>Дуванський О.М.</i> Тасмниця приватного життя як виду інформації з обмеженим доступом	326
<i>Івахнова Н.Р.</i> Правове регулювання авторського права в Україні	327
<i>Кобзан Д.С.</i> Інформаційні агентства як суб'єкти інформаційної діяльності	329
<i>Колибельніков О.І.</i> Етапи становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності	330
<i>Круглова Ю.О.</i> Проблема вікової осудності дитини	333

<i>Купченко А.Ф.</i> Право на інформацію за законом України	334
<i>Кураксіна Н.В.</i> Право на інформацію як особисте немайнове право	335
<i>Куценко С.О.</i> Авторське право в комп'ютерних науках на прикладі комп'ютерної програми	336
<i>Куш А.С.</i> Особисті немайнові права автора.	338
<i>Мельнікова М.В.</i> Проблеми правового забезпечення прав споживачів в Україні	340
<i>Мірзоєва Е.</i> Щодо теорій злочинності	341
<i>Панарін О.В.</i> Використання природних ресурсів суб'єктами господарювання в Україні	342
<i>Полевая М.</i> Гендерна нерівність. Насилля в родині	344
<i>Приходько Д.С.</i> Успешный путь к настоящему гражданскому обществу и правовому государству	346
<i>Разно М.В.</i> Захист персональних даних	347
<i>Резник О.І.</i> Посилення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення	348
<i>Rybalchenko I.A.</i> Bank Loan Agreement	349
<i>Саміло І.Ю.</i> Проблеми визначення конфіденційної інформації	351
<i>Сіробаба М.О.</i> Інститут державного суверенітету в теорії конституційного права України	352
<i>Трегубов Р.С., Павленко Д.О.</i> Кардинг как вид киберпреступности	354
<i>Чулкова Д.Ю.</i> Кроки до формування громадянського суспільства в Україні	356
<i>Шлейко А.М.</i> Цивільно-правовий захист інформаційних відносин	357
СЕКЦІЯ 8. МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ	359
<i>Аверічева П.</i> Проблема комп'ютерного перекладу	359
<i>Алабова В.</i> Лексико-семантичний аналіз молодіжного сленгу	360
<i>Бріль Д.</i> Альтернативне мовознавство шістдесятників: І. Дзюба та І. Світличний	362
<i>Бучовський Р.</i> Особливості військової лексики США та України	363
<i>Васильченко В.</i> Кліпове мислення та роль мови у сучасному просторі	365
<i>Веретеннікова Д.</i> Основні проблеми комп'ютерного перекладання	366
<i>Возна С.</i> Особливості автоматизованого перекладу	367
<i>Гаврашенко І.</i> Кліпове мислення	369
<i>Грідіна А.</i> Молодіжний сленг як мовне явище	370
<i>Гузе С.</i> Перші пам'ятки писемності України	371
<i>Жуков Г.</i> Застосування запозичених слів у сленгу як явище в мові	372
<i>Жукова М.</i> Походження українських прізвищ	373
<i>Ільїна В.</i> Явище молодіжного сленгу	375
<i>Клименко М.</i> Фразеологія в українській літературі	377
<i>Ковальницька К.</i> Гендерно-лінгвістична рівність або фемінітиви в українській мові	378
<i>Коншина А.</i> Мовна поведінка в ситуації білінгвізму та поняття мовної стійкості	379
<i>Корнило І.</i> Одоративна лексика в художньому мовленні	381
<i>Лебідь В.</i> Культура мовлення державного службовця	382
<i>Леонтьєва Н.</i> Виникнення українських прізвищ	383
<i>Марішина П.</i> Особливості кліпового мислення	385
<i>Марковська В.</i> Словосполучення в Україні чи на Україні: «за» та «проти»	386

Нерушенко О. Кліпове мислення як сучасний спосіб передачі інформації	388
Нефьодова М. Історія розвитку освіти в Україні	389
Одинцова Д. Зв'язок мови та мислення	391
Орленко С. Проблема використання суржику в Українській мові	392
Отченашенко В. Явище молодіжного сленгу	394
Половинка В. Основні зміни в українському правописі	395
Самойлова А. Чому українці розмовляють російською	397
Смолужева А. Фразеологія молодіжного сленгу	398
Соляник А. Походження української мови	399
Стєбєльський М. Історія української мови	401
Тарасов Б. Перші пам'ятки української писемності	402
Тертичний О. Молодіжний та загальний сленг	404
Тімченко Д. Зародження та розвиток кліпового мислення	405
Хаврюта А. Поява української мови	407
Чаплиціна Л. Кліпове мислення. За і проти.	408
Черних Б. Групи молодіжного сленгу	410
Чічкань К. Проблема використання українсько-російського суржику в Україні	411
Шевель А. Використання іншомовних слів у сучасному українському рекламному мовленні	413
Шава Я. Неологізми як спосіб розвитку української мови	414
Юхно А. Походження прізвищ студентів як зріз історії українського суспільства	415
Яценко Я. Поява українських прізвищ	417

СЕКЦІЯ 9. ІСТОРІЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ 418

Водяницкая Т.Ю. Открытие математической теории упругости	418
Гадаева Ю.С. Страницы становления физической культуры в Харьковском технологическом институте	422
Головченко О. Людина-легенда Микола Амосов	424
Губанова А.В. Булатная сталь	426
Журило О.Д., Журило А.Г. Исторические и технологические проблемы компьютерной безопасности	427
Ионенко Н.С., Журило Д.Ю. О судьбе бывшего студента ХТИ В. Кричевского	429
Компаниец Е.В. Из истории открытия ХПТИ	431
Корзун В. Розвиток руху ентузіастів ракетної техніки в Україні (20-30 рр. XX ст.)	433
Легка Д.К. Найвідоміші жінки в історії ІТ-індустрії	434
Ляшенко Д.Л. Внесок Бориса Патона у розвиток електрозварювання	436
Мироненко В.Д. Хто такий академік Барабашов?	437
Олійник М.М. Історія високовольтного залу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»	439
Пайол Є. Д. О.О. Потебня та початок його роботи в ХТИ	440
Постольник А. Сторінки історії фотографії	441
Садовський Я. В. Історія термосу	443
Селюкова Л. Р. О практике студентов химического отделения ХПТИ	445
Сербіненко Ю. І. Історія відкриття чорних дир у Космосі	447

<i>Старкова Т. Ю.</i> Сторінки розвитку мотоциклу	449
<i>Сушильников О.О.</i> Життя на Марсі буде	451
<i>Толочко К.І., Толочко Д. І.</i> Постать головного конструктора В. Г. Сергєєва у розвитку ракетно-космічної галузі України	453
<i>Туктарова К.Р.</i> Сторінки жіночої медичної освіти у Харкові	454
<i>Фігурська В.С.</i> На шляху до «зеленої» енергії	456
<i>Хвостікова М. А.</i> Історія і розвиток машинного перекладу	457
<i>Шевченко В.М.</i> Визначні винаходи ХХІ століття українських учених у галузі медицини	459
<i>Шкурченко А.Ю.</i> Історія вивчення та дослідження екзопланет	460
<i>Шовак Д. М.</i> Генетика – наука будущего	461
СЕКЦІЯ 10. МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НОВАЦІЇ	463
<i>Антіамба Кассамбара</i> Story Of Martin Luter King	463
<i>Байон Йессе Юніс Маріеле</i> Ibn Sina – The Greatest Scientist	465
<i>Бонджук Омер</i> Интерес к иностранным языкам в Турции	466
<i>Луї Райвик</i> Les Meilleurs Parcs Nationaux De L'afrique	467
<i>Мелхем Жан Бу</i> La Relation Entre Liban Et Ukraine	469
<i>Мохамад Саад</i> Science Is An Integral Part Of Higher Education In Lebanon	470
<i>Нассер Мохаммад</i> National Education In Ukraine	472
<i>Нгобея Патріція</i> Le Systeme De L'enseignement Superieur Au Congo Et En Ukraine	474
<i>Омер Ерген Тузга</i> Scientists Of Turkey	475
<i>Омер Ерген Тузга</i> International Relations Between Ukraine And Turkey	476
<i>Сінан Уймаз</i> Niels Bohr Is A Great Physicist	477
<i>Сінан Уймаз</i> Система вищої освіти в Туреччині	478
<i>Стаф Орва</i> Culture Of Syria	479
<i>Фадель Жамаль</i> Ливан – Украина: вчера, сегодня, завтра	480
<i>Фуркан Мустафа Солмаз</i> Fermat's Last Theorem	481
<i>Фуркан Мустафа Солмаз</i> The Butterfly Effect	482
<i>Шахін Іссам Лара</i> Beketov Chemist And Architect	484

Наукове видання

**«УКРАЇНА І СВІТ: ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА ТА
СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС»**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

8 - 9 квітня 2020 р.

Редакційна колегія:

проф. Сокол Є.І.
проф. Марченко А.П.
проф. Мигущенко Р. П.
проф. Архієреєв С.І.
проф. Бурега В. В.
проф. Романовський О. Г.
проф. Тарароєв Я.В.
проф. Ігнатюк О. А.
проф. Скляр В. М.
проф. Перевалова Л.В.
проф. Петутіна О.О.
проф. Чернявська С.М.
доц. Кудій Д. А.
доц. Шанідзе Н. О.
доц. Ткаченко С.С.

Відповідальний за випуск проф. Архієреєв С.І

Підписано до друку 28.02.2020. Формат 60 × 80 1/16. Папір офісний.

Riso-друк. Гарнітура Таймс. Ум.друк. арк. . Обл.-вид. арк.

Наклад 250 прим. Зам. № . Безкоштовно

Видавничий центр НТУ “ХПІ”.

Свідectво про реєстрацію ДК №116 від 10.07.2000р. 61002, Харків, вул. Кірпічова 2.

Друкарня НТУ “ХПІ”. 61002, Харків, Кірпічова 2